

॥ श्रीमद्भक्तयोगसूत्रवर्णविवृतं श्राद्धप्रतिक्रमणसूत्रं ॥

इति श्रेष्ठि-देवचन्द्र लालभाई-जैनपुस्तकोदारे ग्रन्थाङ्कः—४६

॥ १४ ॥ वरचूणिविविधवृत्त्याद्यनुसृत्य कृतेयमल्पमतिनाऽपि । उत्सृजमत्र विबुधैः शोध्यं जीयादियं च
चिरम् ॥ १५ ॥

॥ इति श्रीतपागच्छनायकपरमगुरुश्रीसोमसुन्दरसूरिदक्षिण्यश्रीशुवनसुन्दरसूरिविनेयोपाध्यायश्रीरत्नशेखरगणिविरचितायां आङ्ग-
प्रतिक्रमणसूत्रवृत्तौ शेषाधिकारः पञ्चमः ॥ ५ ॥ संवत् १६०३ श्रावण सुदि ५ रवि श्रीजीराउलागच्छे लिखितं कीका जाडरनगरे ।

॥ समाप्ता चैवमर्थदीपिकानाम्नी श्रावकप्रतिक्रमणसूत्रटीका ॥ ॥ सर्वग्रन्थः ६६४४ ॥ श्री ॥ श्रीरस्तु ॥

इति श्रीष्टि-देवचन्द्र लालभाइ-जैनपुस्तकोद्धारे ग्रन्थाङ्कः—४६

विख्याततपेत्याख्या जगति जगच्चन्द्रसूरयोऽभूवत् । श्रीदेवसुन्दरगुरुत्तमाश्च तदनु क्रमाद्विदिताः ॥ १ ॥
पञ्च च तेषां शिष्यास्तेष्वाम्ना ज्ञानसागरा गुरवः । विविधावचूर्णिलहरिप्रकटनतः सान्वयाह्वानाः ॥ २ ॥ श्रुतगत-
विविधालापकसमुद्धृतः समभवंश्च सूरिन्द्राः । कुलमण्डना द्वितीयाः श्रीगुणरत्नास्तृतीयाश्च ॥ ३ ॥ षड्दर्शनवृत्ति-
क्रियारत्नसमुच्चयविचारनिचयशृजः । श्रीभुवनसुन्दरादिषु भेजुर्विद्यागुरुत्वं ये ॥ ४ ॥ श्रीसोमसुन्दरगुरुप्रवरास्तुर्या
अहार्यमहिमानः । येभ्यः सन्ततिरुच्चैर्भवति द्वेधा सुधर्मभ्यः ॥ ५ ॥ यतिजीतकल्पविवृतश्च पञ्चमाः साधुरत्न-
सूरिवराः । यैर्महिदेशोऽप्यकृष्यत करप्रयोगेण भवकृपात् ॥ ६ ॥ श्रीदेवसुन्दरगुरोः पदे श्री सोमसुन्दरगणेन्द्राः ।
गुणवर इव विजयन्ते, तेषां शिष्याश्च पञ्चैते ॥ ७ ॥ मारीत्यवमनिराकृतिसहस्रनामस्मृतिप्रभृतिश्रुत्यैः । श्रीसुनि-
सुन्दरगुरवश्चिरन्तनाचार्यमहिमभृतः ॥ ८ ॥ श्रीजयचन्द्रमुनीन्द्रा निस्तन्द्राः सङ्ख्यगच्छकायैषु । श्रीभुवनसुन्दर-
वरा दूरविहारैरणोपकृतः ॥ ९ ॥ एकाङ्गा अभ्येकादशाङ्गिनश्च जिनसुन्दराचार्याः । निर्ग्रन्थाः ग्रन्थकृतः श्रीम-
ज्जिनकीर्त्तिगुरवश्च ॥ १० ॥ एषां श्रीसुगुरुणां प्रसादतोऽब्दे पङ्कजविभ्यश्च १४९६ मिते । श्रीरत्नशेखरगणिर्वृत्ति-
मिमामकृत कृतितुष्ट्यै ॥ ११ ॥ चातुर्विबोदधिभिर्दधिभिर्दधिभिशुद्धपरमपरभागम् । साऽशोध्यत प्रयत्नाल्लक्ष्मी-
भद्राहविबुधेन्द्रैः ॥ १२ ॥ विज्ञाज्वतंसविहितप्रशंसगणितसत्यहंसविबुधाद्यैः । गुरुभक्त्याऽस्याः प्रथमादर्शो साञ्चि-
ध्यमाधायि ॥ १३ ॥ एतस्यां टीकायामनुष्ठुभामर्थदीपिकानाम्प्रथमम् । षट्षष्टिशतीचत्वारिंशच्चतुरन्तराऽनुमिता

एषादि ? इति चेत् तर्ह्यवश्यकदृशवैकालिकादिदशशास्त्रीव्यतिरेकेण शेषाणां निर्युक्त्यभावादौपपातिकाद्युपा-
 ज्ञानां च चूर्णरूप्यभावाद् अनापत्तप्रसङ्गस्तस्मात् किञ्चिदेतत् । आहप्रतिक्रमणसूत्रस्य च विक्रम ११८३ वर्ष
 श्रीविजयसिंहसूरिश्रीजिनदेवसूरिकृते चूर्णभाष्ये अपि स्तः, वृत्तयश्च बह्वयः, अतः श्रुतस्थविरक्तत्वेन सर्वाती-
 चारविशोधकत्वेन श्रावकैरेतदुपादेयमेव, साधुभिः स्वप्रतिक्रमणसूत्रमिव, एवं सति ये स्वकदाग्रहमात्राभिनिवि-
 ष्टदृष्टयः पाश्चात्येन केनचित् कृतं सर्वथा चातुपादेयमिदमिति भ्रुवते न विवक्षेष्वां का गतिः ?, सर्वज्ञप्रणीत-
 प्राचीनस्थविराचरितसम्यग्मार्गस्योपमर्दनात्, तद्वचे-“रन्तो आणाभंगे इकुञ्चिअ निणहो हवइ लोए । सव्वज्जा-
 णाभंगे अणत्तसो निणहं लहइ ॥ १ ॥” ननु श्रावकस्य प्रतिक्रमणकरणमेवासङ्गतं दूरेऽस्तु प्रतिक्रमणसूत्र-
 विचारः, तदपि प्रलापमात्रं, सिद्धान्ते आह्वानामनेकत्र तस्योक्तत्वात्, यदनुयोगद्वारं-“से किं तं लोउत्तरिअं
 भावावस्सयं ?, २ जत्तं समणो वा समणी वा सावओ वा साविआ वा तच्चित्ते जाव उभओ कालं आवस्सयं
 करेइ”ति, तथा तत्रैव-“समणेण सावण्ण य अवस्सकायवयं हवइ जम्हा । अंतो अहो निसस्सा तम्हा आव-
 स्सयं नाम ॥ १ ॥” नवाङ्गवृत्तिकृद्भयदेवसूरिकलिकालसर्वज्ञश्रीहेमसूरिप्रमुखपूर्वाचार्यरचितेषु पञ्चाशकवृत्ति-
 योगशास्त्रप्रभृतिग्रन्थेषु च आह्वानां प्रतिक्रमणं साक्षादुक्तं सर्वप्रसिद्धमेव, तत् पञ्चभेद-द्वैवसिकं १ रात्रिकं २
 पाक्षिकं ३ चातुर्मासिकं ४ सांवत्सरिकं ५ चेति, एषां कालविध्यादि मत्कृतविधिकौमुद्या अवधार्यम् ॥

वए इंदिअनिग्गहो अ, चत्तारि एआणि सुट्टद्वराणि ॥ १ ॥” क्षमाफलं च कूरगण्डकादीनामिव तद्भवेऽपि केवल-
ज्ञानलाभादि प्रतीतमतः क्षमासादृत्य धर्मार्थिना वैरं त्याज्यमेवेत्येकोनपञ्चाशन्नाथार्थः ॥ ४ ॥ सम्प्रति प्रतिक्रम-
णाध्ययनसुपसहरहृत्तरोत्तरधर्मवृद्ध्यर्थमन्यमङ्गलमाह—

एवमहं आलोइअ निदिअ गराहिअ दुगंछिउं सम्मं । तिविहेण पडिक्कतो वंदासि जिणे चउवीसं ५०

॥ इति श्रीश्राद्धप्रतिक्रमणसूत्रं सम्पूर्णम् ॥

‘एवमहं’सिति, ‘एवम्’ अनेन प्रकारेणाहं सम्भग ‘आलोच्य’ गुरोर्निवेद्य ‘निदित्वा’ दुष्ट कृतमिति स्वस-
मक्षं गार्हित्वा—तदेव शुद्धसमक्षं जुगुप्सित्वा—धिग् मां पापकारिणमित्यादिना, सम्भगिति सर्वत्र योज्यं, ‘दुगंछि-
उं’ इति पाठे तु एवमालोच्य निदित्वा गार्हित्वा जुगुप्सितं दुश्चिकित्सितं वाऽतिचारजातं सम्भक्त्रि विवि-
धेन मनोवाक्कायलक्षणेन ‘प्रतिक्रान्तः’ कृतप्रतिक्रमणश्चतुर्विधातिजिनान् वन्दे इति प्रान्तगाथार्थः ॥ ५० ॥

अत्राह परः—इदं प्रतिक्रमणसूत्रं केन कृतम् ?, उच्यते, यथाऽपरप्रतिक्रमणसूत्राणि श्रुतस्थविरकृतानि तथैत-
दपि, यदुक्तमावश्यकवृहद्भूतौ—‘अक्खरसन्नी’तिगाथाव्याख्यानै—अङ्गप्रविष्टं गणधरकृतमाचाराङ्गादि, अनङ्गप्र-
विष्टं तु स्थविरकृतमावश्यकादीनि, अथ आक्कमतिक्रमणसूत्रस्य यद्याष्वत्वं तदा किं न तस्य निर्गुक्तिक्रमा-

कादीनापि द्वेषि, ज्ञातत्त्वत्वात्, उक्तं हि ज्ञानाङ्कुरो-“मन्निन्दया यदि जनः परितोषयेति, नन्वप्रयासज-
 नितोऽयमनुग्रहो मे । श्रेयोऽर्थिनो हि पुरुषाः परितुष्टिहेतोर्दुःखार्जितान्यपि धनानि परित्यजन्ति ॥ १ ॥”
 मन्नीस्वरूपं वैवमाहुः-“मा कार्षीत् कोऽपि पापानि, मा च भूत् कोऽपि दुःखितः । मुच्यतां जगदप्येषा, मति-
 र्मन्नी निगद्यते ॥ १ ॥” वैरं च खलपपयनत्पानर्थकृद्भवद्वयेऽपि, तन्नात्र कौरवपाण्डवादीनासिवाष्टादशाक्षोहि-
 णीक्षयादिहेतुश्चेदककोनिकयोरिव वा, यदुक्तं पञ्चमाङ्गादिसंवादि-“चेदयकोणिअङ्गुज्झे चुलसी छन्नउअ लकख
 मणुआणं । रहसुसलंमि अ नेआ महासिलाकंदए चेव ॥१॥ वरुणो सोहसंसी तस्स य मित्तो अ माणुसगईए ।
 नवलक्ख मच्छउअरे सेसा पुण तिरिअनरएसु ॥ २ ॥ कालादओवि मरिउं चउत्थपुहवीइ दसवि उपपत्ता ।
 तत्तो ते उव्वदा सिज्झिस्सन्ति विदेहंमि ॥ ३ ॥ तेसिंमि अ जणणीओ वीरसगासंमि पव्वइआओ । उस्सपिपणी
 इमीसे न एरिसो अन्नसंगाभो ॥ ४ ॥” परञ्च तु वैरं भवपरम्परानुयायि कमठमरुभूत्यादीनासिव, पठन्त्यापि-
 “वैरवैश्चानरव्याधिवादव्यसनलक्षणाः । महाजनार्थाय जायन्ते, वकाशः पञ्च वार्जिताः ॥ १ ॥” क्षमाप्रधानश्च
 जैनधर्मः, श्रीवीरजिनेन स्वयं तथादर्शितत्वात्, ‘इच्छामि खमासमणो’ इत्यादौ च तस्याः प्राधान्येन भणनात्,
 अत्राणि च-“स्वंती सुहाण भूलं भूलं धम्मस्स उत्तमा स्वंती । हरइ महाविजा इव स्वंती दुरिआइं सवाइं
 ॥ १ ॥” समर्थस्य च क्षमा बहुफला, यतः-“दाणं दरिदस्स पटुस्स स्वंती, इच्छानिरोहो मणइदिअस्स । पढमे

निगोदादिसूक्ष्मार्थानासश्रद्धाने ३, तथा विपरीतप्ररूपणा-उन्मागेदशना, इयं च दुरन्तदुःखहेतुभरीचयादेरिव,
यथोक्तं-“दुग्भासिएण इक्केण मरीइ दुक्खस्सागरं पत्तो । भमिओ कोडाकोडिस्सागरसरिनामधिज्जाणं ॥ १ ॥”
अस्यां चानाभोगादिना कृतायां प्रतिक्रमणं भवति ४, ननु श्रावकस्य धर्मकथनेऽधिकारोऽस्ति ?, अस्तीति
ब्रूमः, शुर्वादिभ्यः सम्यक् सूत्रार्थानवबुध्य शुरव एवमादिशन्तीति धर्मकथने को नास नाधिकारः ? “पढइ
सुणेइ शुणेइ अ जणस्स धम्मं परिकहेइ”त्यादिवचनप्रासापयात्, तथा चावश्यकचूर्णिः-“सो जिणदास्सा-
वओ अट्ठीचीचउइसीसुं उववासं करेइ पुत्थयं च वाएइ”त्यादि अष्टचत्वारिंशगार्थः ॥ ४८ ॥ उक्तं सवि-
षयं सहेतुकं च प्रतिक्रमणं, ससप्रत्यनादिसंसारान्तर्गतानां सर्वेषां जीवानां नानाभवेऽन्योऽन्यवैसंभवात्तत्क्ष-
मणेन प्रतिक्रमणमाह-

खामेसि सवजीवे, सवे जीवा खमंतु मे । सित्ती मे सवभूएसु, वेरं मज्झ न केणइ ॥ ४९ ॥

‘खामेसी’ति ‘क्षमयामि’ सर्वयामि सर्वान् जीवाननन्तभवेऽवज्ञानभोहावृत्तेन पीडितानहं, सर्वं जीवाः
‘क्षमन्तु’ सर्वन्तु दुश्चेष्टितम्, एतावता मामाश्रित्याक्षान्तिहेतुकस्तेषां कथं वन्धो मा भूदिति कारुण्यं सूचितं,
हेतुमाह-यतो मैत्री मे ‘सर्वभूतेषु’ सर्वसत्त्वेषु, ‘वैरम्’ अप्रीतिर्मम न केनचित्प्राणिना सह, कोऽर्थः ?-सुखितलाभ-
हेतुमिस्त्वात् सर्वात् यथाशक्ति मुक्तिं लभयामि, न च केषाञ्चित्द्विघ्नकृतमपि विधाते वर्त्तोऽहं, न च निन्द-

४८गाथा-
या व्रता-
भावेऽपि
प्रतिक्रम्य-
स्थानानि
४९गाथा-
यां क्षामणं
मैत्री च

अकाउस्सगो परमिद्रीणं च कयनमुक्करो । वेयावच्चगराणं दिज्ज शुर्ह जक्खपमुहाणं ॥ १ ॥” प्रकरणकृतः श्रीहरिभद्रस्वरयोऽप्याहुर्ललितविस्तरायाम्—“चतुर्थी स्तुतिवैयावृत्यकराणां”मिति, तदेवं प्रार्थनाकरणेऽपि न काचिदयुक्तिरिति सप्तचत्वारिंशगाथार्थः ॥ ४७ ॥ ननु येनैतानि व्रतानि स्वीकृतानि स प्रतिक्रामतु न त्वन्यः अस्वीकृतोऽतिचारसम्भवाद्, ग्रामसद्भावे हि सीमाकरणमर्हति, तदयुक्तं, द्वावपि प्रतिक्रामेतां, यतो नातिचारे-
ष्वेव प्रतिक्रमणं, किन्तु चतुर्षु स्थानेष्वपि, तान्येवाह—

पडिसिद्धाणं करणे किच्चाणमकरणे अ पडिक्रमणं । असदहणे अ तथा विवरीअपरूवणाए अ ॥४८॥

‘पडिसिद्धाणं’ इति । आहस्यापि सिद्धान्ते प्रतिषिद्धानि स्थूलप्राणातिपातादीन्यष्टादश पापस्थानानि, तेषु प्राणातिपातादयः पञ्च क्रोधाद्याश्च चत्वारः प्राशुक्ताः, एवं प्रेम-अव्यक्तमायालोभोदयरूपं १० द्वेषः-अव्यक्त-क्रोधमानोदयरूपः ११ अभ्याख्यानं-असहोषाधिरौपणं १२ रत्नरती-इष्टानिष्टेषु प्रीत्यप्रीती १३।१४ पैशून्यं-द्रोहेण परदोषोद्घटनं १५ परपरिवादो-मौख्येण परनिन्दनं १६ मायामृषावादो-मायया मृषाभाषणं १७ मिथ्यात्वं प्राशुक्तं १८ उच्चैःस्वरराट्यादिरूपः कलहोऽपि पापस्थानेषु कचित् पठितः श्रूयते, तत्र रत्नरत्योरेकत्वगणनं संभाव्यते, एवं प्रतिषिद्धानां करणे १ तथा कृत्यानां-‘नवकारेण विबोहो’ इत्यादिश्रुतोक्तआह्वादिनकृत्यानां स्वीकृतदे-
वाच्चादिनियमानां वाऽकरणे, दिनकृत्यव्यक्तिसु मत्कृतआह्वाविधिप्रकरणद्वैतेर्ज्ञेया २ तथा आज्ञाप्राज्ञाणां

निवारणेन स्यादिति तत्प्रार्थना, 'वोधिं' परलोके जिनधर्मप्राप्तिं, यतः—“सावययरंमि वर हुज्ज चेडओ नाणदं-
सणसमेओ । मिच्छत्तमोहिअमई मा राया चक्रवटीवि ॥ १ ॥” काश्चिद्भूते ते देवाः समाधिवोधिविदाने किं समर्थो
न वा ? यद्यसमर्थोऽस्ति तत्प्रार्थनस्य वेयर्थः, यदि समर्थोऽस्ति दूरभयाभयेभ्यः किं न यच्छति ? अथैवं
मन्यते-योगयानमेव समर्थो नायोगयानां, तर्हि योग्यतैव प्रमाणं किं तैरजगलस्तनकल्पैः ? अत्रोत्तरं, सर्वत्र
योग्यतैव प्रमाणं, परं न वयं विचाराक्षमनियतिवाद्यादिवदेकान्तवादिनः, किन्तु सर्वनयसमूहात्मकस्याद्वादवा-
दिनः, 'सामग्री वै जतिके'ति वचनात्, यथा हि घटनिर्गत्तौ सृद्धो योग्यतायामपि कुलालचक्रवीवरद्वरकद-
ण्डयोऽपि सहकारिकारणमेवमिहापि जीवस्य योग्यतायां सत्यामपि तथा तथा प्रत्यूहव्यूहनिराकरणेन देवा
अपि समाधिवोधिविदाने समर्थः स्युः, वेतार्थस्य प्राग्भवसिञ्जसुर इवेति फलवती तत्प्रार्थना, ननु देवादिषु
प्रार्थनावहुमानादिकरणे कथं न सम्यक्त्वमालिन्त्यम् ? उच्यते, नहि ते मोक्षं दास्यतीति प्रार्थयन्ते बहु मन्यन्ते
वा, किन्तु धर्मध्यानकरणेऽन्तरायं निराकुर्वन्तीति, न चैवं काश्चिद्दोषः, पूर्वश्रुतधरैरप्यर्चाणीत्वादागमोक्तत्वाच्च,
उक्तञ्चावश्यकचूर्णो श्रीवज्रस्वामिचरित्रे—“तत्थ य अब्भासे अब्भो गिरिं तं गया, तत्थ देवयाए काउस्सगो
कओ, सावि अब्भुट्ठिआ, अणुग्गहत्ति अणुज्जाय” मिति, आवश्यककार्यात्सर्गनिर्मुक्तावपि—“चाउम्मासिअव-
रिसे उस्सगो खित्तदेवयाए अ । पविअअ सिज्जसुरीए करंति चउम्मासिए वेगे ॥ १ ॥” बृहद्भाष्येऽपि—“पारि-

धुगाथा-
यां अर्द्धा-
दीनां मंग-
लता समा-
ध्यादिप्रा-
र्थनाच
देवेभ्यः

‘दिवज्ञाः’ अहोरात्राणि, बोधिप्रार्थनवन्न दोषायेदमिति षट्चत्वारिंशगाथार्थः ॥ ४६ ॥ अथ मङ्गलपूर्व जन्मान्त-
रेऽपि समाधिं बोधिं च प्रार्थयते—

सप्त मंगलमरिहंता सिद्धा साह सुभं च धरमो अ । सप्तमहिद्वी देवा दिंतु समाहिं च बोहिं च ४७

‘सप्त मंगले’ति ॥ सप्त मङ्गलमर्हन्तः सिद्धाः साधवः श्रुतं च—अङ्गोपाङ्गाद्यागमः धर्मः—श्रुतचारित्रधर्मात्मकः,
चशाब्दाहोकोत्तमाश्च दारणं चैत इति द्रष्टव्यं, ‘चत्वारि मंगलं’ इत्यादौ चत्वार्येव मङ्गलान्पुक्तानि अत्र तु धर्मान्त-
र्गतत्वेऽपि श्रुतस्य मङ्गलतया पृथगुपादानं ज्ञानक्रियाभ्यां समुदिताभ्यामेव मोक्ष इति ज्ञापनार्थं, तदाहुः—“हयं
नाणं क्रियाहीणं, हया अज्ञाणओ क्रिया । पासंतो पंजुलो दहो, धावमाणो अ उंधओ ॥ १ ॥” इत्यादि, तथा—
“नप्रत्वे पशावो जलैर्जलचराः सर्वे जटाभिर्वटा, वत्कैर्भूर्जलताः सुतैः करिलराः भवानादयो भस्माभिः । वहीनां
उवलनैर्जना हरिवृषाः सदानिता रज्जुभिः, खर्ज यान्ति कथं न ते यदि वृथा ज्ञानक्रिये निष्प्रभे ? ॥ १ ॥”
आचारार्हेऽपि—“अणाणाए एगे सोवट्टाणा आणाए एगे निरुवट्टाणा एवं ते सा होउ”ति, तथा सप्तमदृष्टयः—अर्ह-
त्पाक्षिका देवा देव्यश्चेत्येकदोषादेवा—धरणेन्द्राग्निवकायक्षादयो ‘ददंतु’ प्रयच्छन्तु ‘समाधिं’चित्तस्वार्थं, समा-
धिर्हि मूलं सर्वधर्माणां स्कन्ध इव शाखानां शाखा वा प्रशाखानां पुष्पं वा फलस्य बीजं वाऽङ्कुरस्य, चित्तस्वार्थं
विना विशिष्टानुष्ठानस्यापि कष्टानुष्ठानमायत्नात्, समाधिश्चाधिच्याधिभिर्विबूयते, तन्निरोधश्च तद्वेतुकोपसर्ग-

श्राद्धप्र-
ति० सूत्रम्

॥१९९॥

यावन्तः केचित् साधवः केवलपरमतादितरावधिकशुविपुलमतिचतुर्दशदशानवपूर्विद्वादशैकादशान्निजिन-
स्थविरकल्पिकयथालन्दिकपरिहारविशुद्धिकक्षीरमधुसर्पिराश्रवसंभिन्नश्रोतःकोष्ठबुद्धिविद्याजङ्घाचारणपदानु-
सारिवैक्रियलविकफविपुणमलामशस्वेदकेशनखादिसर्वाषध्याशीविषपुलाकनिर्ग्रन्थलातकाचार्योपाध्यायप्रवर्त्त-
कादिभेदभिन्ना उत्कर्षता नवकोटिसहस्रसङ्ख्या जघन्यतरु द्विकोटिसहस्रमिता भरतैरावते महाविदेहे च
पञ्चपञ्चभेदे, एवं पञ्चदशकर्मभूमिषु चशब्दाद्वयन्तरहरणादिनाऽकर्मभूम्यादिषु सन्ति सर्वेभ्यस्तेभ्यः प्रणतोऽस्मि
'त्रिविधेन' मनोवाक्कायैः, तत्र मनसा तदुणस्सरणभर्तुमानात् वाचा-तन्नामोच्चारणात् कायेन इषेच्छिरेन-
यनात्, 'त्रिदण्डविरतेभ्यः' अशुभमनोवाक्काययोगविरतेभ्यः, इति पञ्चत्वारिंशत्तार्थः ॥ ४५ ॥ एव-
मसौ प्रतिक्रमणकर्त्ता कृतसमस्तचैत्यपतिप्रणतिः प्रवर्द्धमानशुभतरपरिणामो अविध्यत्कालेऽपि शुभभावा-
दासां करोति—

चिरसंचिअपावपासाणीद् भवसयसहस्समहणीद् । चउवीसजिणविणिगयकहाइ वोळंतु मे दिअहा४६
'चिरे'ति ॥ चिरसञ्चितपापप्रणाशान्या भवशतसहस्रमथन्या, अत्रोपलक्षणत्वादनन्ता भवा द्रष्टव्याः, चतु-
र्विंशतिजिनेभ्यो बीजेभ्योऽङ्कुरवादिनिर्गतया कथयान्तन्नामोत्कीर्त्तनतदुणगानतच्चरितवर्णनादिकया वचनप-
द्ध्या जिनाचने पुष्पादिदृष्टकायोत्सर्गस्थानागतोऽपि सद्योऽपि केवलप्रदया 'वोळंतु'ति ब्रजन्तु 'मे' मम

४४-४५
गणयोः
चैत्यसाधु-
नमस्कारः
४६शुभ-
भावाश-
सजिनक-
धयां

॥१९९॥

शानिग्रहणात्पञ्चभरतपञ्चैरावतप्रभवानुपलक्षणत्वात्पञ्चमहाविदेहगतांश्च जिनान् वन्दे, एवं 'चउवीसजिणवि-
णिग्गयकहाइ' इत्यत्र प्रान्तगाथान्ते च भाव्यम्, इति त्रिचत्वारिंशगाथार्थः ॥ ४३ ॥ एवं भावजिनान् नत्वा
सम्भवत्वशुद्ध्यर्थं लोकत्रयगतशाश्वताशाश्वतस्थापनाजिनवन्दनायाह—

जावंति चेइआइं उड्डे अ अहे अ तिरिअलोए अ । सवाइं ताइं वंदे इह संतो तत्थ संताइं ॥ ४४ ॥

‘जावंती’ति यावन्ति ‘चैत्यानि’ जिनेन्द्रप्रतिमाः ‘उड्डेलोके’ स्वर्गादौ ‘अधोलोके’ भवनपतिभवनदादौ ‘तिरि-
अलोके’ नन्दीभ्वराष्टापदादौ च सन्ति सर्वाणि तानि वन्दे इह सन् तत्र ‘सन्ति’ विद्यमानानि, अत्र स्थितस्तत्र
स्थितानीति वा, नित्यप्रतिमासङ्ख्यां वित्वाहुः—‘सट्ठी लक्खा गुणनवइ कोडि तेर कोडि सय बिंब भवणेसु
१३८९६००००० । तिअ सय वीसा इगनवइ सहस लक्खतिणं तिरिअं ३९१३२० ॥ १ ॥ एणं कोडिसयं
खलु बावन्ना कोडि चउणवइ लक्खा । चउचत्ता सहस सगसय सट्ठी वेमाणि बिंबाणि १५२९४४७६० ॥ २ ॥
पनरसकोडिसयाइं दुत्तत्तकोडीउडवन्नलक्खा य । छत्तीससहस असिआ तिहुअणबिंबाणि पणमासि
१५४२५८३६०८० ॥ ३ ॥’ उपोतिर्व्यन्तराणामसङ्ख्यभवनेषु प्रत्येकं चैत्यभावात् प्रतिमासङ्ख्येति चतुश्चत्वारिं-
शिंशगाथार्थः ॥ ४४ ॥ अथ सर्वसाधुचन्दनार्थमाह—

जावंत केइ साहु भरहेरवयमहाविदेहे अ । सवेसि तेसि पणओ तिविहेण तिदंडविरयाणं ॥ ४५ ॥

वाहिं । एवं जाणंतस्सवि सल्लुद्धरणं परसगासे ॥ २ ॥ अक्खंडिअचारित्तो वयगहणाओ अ जो अ गीअत्थो ।
तस्स सगासे दंसणवयगहणं सोहिकरणं च ॥ ३ ॥ सल्लुद्धरणनिमित्तं गीअस्सउत्तेसणा उ उक्कोसा । जोअणस-
याइं सत्त उ वारस वरिसाइं कायवा ॥ ४ ॥ आलोअणपरिणओ सममं संपडिओ गुरुसगासे । जइ अंतरावि
कालं करिज आराहणो तहवि ॥ ५ ॥ लज्जाइ गारवेणं बहुस्सुअमएण वावि दुक्कारिअं । जो न कहेइ गुरुणं नहु
सो आराहओ भणिओ ॥ ६ ॥ जह वालो जंपतो कज्जमकज्जं च उज्जुअं भणइ । तं तह आलोइज्जा मायामय-
विप्पमुक्को अ ॥ ७ ॥ संवेगपरं चित्तं काळणं तेहिं २ सुत्तेहिं । सल्लुद्धरणविवागदंसगाईहिं आलोए ॥ ८ ॥
मायाइदोसरहिओ पइसमयं बहुमाणसंवेगो । आलोइज्ज अकज्जं न पुणो काहिंति निच्छयओ ॥ ९ ॥” नृपानी-
तमातिस्सकमल्लहदनानीतफलहिमल्लो सम्यगनुत्तोक्तात्ताव्यथो मृतसन्मानितावन्न ज्ञातं, ततः सद्गुरुसमक्षं
व्यक्त्यैवालोचयितव्यं, गुरुणाऽप्यालोचकस्तथा प्रोत्साह्यो यथा सम्यगालोचयति, रोगाद्यवस्थायां गुरोरप्राप्तौ
तु सिद्धादिसमक्षमालोचयतोऽपि शुद्धिः स्यात्, रथमुशालसङ्ग्रामान्तर्घातजर्जरवरुणस्यैव सौधर्मं गतस्यैकावता-
रिणः, ततः किम् ? इत्याह—भवत्यतिरेकलघुकः पापभारापणमादतिशयेन लघुभूत इत्यर्थः, क इव ?—अपहृत-
भर इव भारवाहः, यथा धान्येन धनलोहादिभारवाहकः शीर्षस्कन्धगृष्टेभ्यस्तद्भारावतारणानन्तरमातमानमतिश-
येन लघुकं मन्यते तथा श्रावकोऽप्यालोचितनिन्दिताखिलपापः, यतः—“लहुं १ आलहाईजणणं २ अप्परनि-
वत्ति ३ अल्लवं ४ सोही ५ । दुक्कररणं ६ आहा ७ निसल्लत्तं च ८ सोहीणुणा ॥ १ ॥” दुक्करं च मासक्षपणा-

‘आलोक्षणे’ति, आलोचना-गुरुभ्यो निजदृश्यरितकथनमुपचारात्तत्कारणभूताप्रमादक्रियाऽप्यालोचनोच्यते
‘बहुविधा’ नानाप्रकारा, तद्धेतूनां बहुत्वात्, अत एवोपयोगपरस्यापि न स्पृता प्रतिक्रमणकाले-आलोचना-
निन्दगार्हाऽवसरे, प्रतिक्रमणस्य हि द्वौ कालौ-सूर्यादयोऽस्तमयनं च, सूर्यादयात्प्राक् प्रतिक्रमणमुपधिप्रति-
खनं च यावता स्यात्तावन्मानः, सायं त्वावश्यके कृते यथा सन्ध्याविणमः स्यात्, इदं साधुनुद्दिश्योक्तं उत्सर्गण
श्रावकस्यापि ज्ञेयं, अपवादं तु वृत्तिक्रियाशुपरोधेनान्यथाऽपि, यतः-“वित्तीवोच्छेदोऽभिमतो न हि विधिः सीधति
सव्यकिरिआड । निरविक्रमस्य उ ज्ञातो संयुजो संजमो चैव ॥ १ ॥” क विषये आलोचना ? इत्याह-मूलशुणे
उत्तरशुणे, मूलशुणाः-पञ्चाणुव्रतानि उत्तरशुणाः-सप्त गुणव्रतादीनि, एवं च विस्मृतानिचारस्य सामान्यनापि
प्रतिक्रमणेन द्युद्धिरित्यावेदितमिति द्वाचत्वारिंशगाथार्थः ॥ ४२ ॥ एवं प्रतिक्रमको द्रुष्टतानिन्दादीन् विधाय
विनयमूलधर्मारोपनार्थं कायेनाभ्युत्थितः सत् तस्मै धर्मस्य केवलपञ्चासमेति’ भणित्वा मङ्गलगर्भमिदं भणति-
अहमुद्दिशोमि आराहणाए विरजोमि विराहणाए । तिविहेण पडिक्कतो वंदांमि जिणे चउवीसं ४३

‘अबमुद्दि०’ ॥ तस्य गुरुष्वर्थे प्रतिपन्नस्य धर्मस्य श्रावकधर्मस्य केवलपञ्चासस्य, ‘अभ्युत्थितोऽस्म्यारोपनार्थे’
उच्यतोऽहं सम्भक्कपालनार्थं ‘विरतश्च विराधनायां निवृत्तः खण्डनायाः ‘जिविधेन’ मनोयाकायैः ‘प्रतिक्रान्तः’
प्रतिक्रामितव्यातिचारेभ्यो व्यावृत्तो वन्दे जिनांश्चतुर्विंशतिं श्रीकृष्णमादिकान् क्षेत्रकालासवोपकारिणः, चतुर्वि-

॥ १ ॥ कह पुण ते विंतेगो आरुहमाणण जीअसंदेहो । तो छिंदिऊण मूला पाडिउं ताणि भक्वेमो ॥ २ ॥
 वीआह किमन्हाणं तरुणा छिन्नेण अहमहेतेणं ? छिंदह महल्लासाहा तहओ वेई पसाहाओ ॥ ३ ॥ गुच्छे चउत्थ-
 ओ पुण पंचमओ वेइ गिणहह फलाहं । छट्ठो अ वेइ पडिआ एए चिय स्थायहा धिउं ॥ ४ ॥ दिट्ठतसोवणओ
 छिंदह मूलाओ वेइ जो एवं । सो वट्ठह किण्हाए ? साहमहल्ला य नीलाए २ ॥ ५ ॥ हवइ पसाहा काऊ ३ गुच्छा
 तेऊ ४ फला य पम्हा य ५ । पडिआ य सुक्कलेसा ६ अहवा अन्नं उदाहरणं ॥ ६ ॥ गामवहत्थं चोरं विणिग्गया
 एगु वेइ घाएह । जं पिच्छह तं सवं दुपयं च चउत्थयं वावि ? ॥ ७ ॥ वीओ माणुस २ गुरिसो तहैअओ ३ साउहे
 चउत्थो अ ४ । पंचमओ जुउच्चंते ५ छट्ठो पुण तत्थिमं अणइ ॥ ८ ॥ इक्कं ता हरह यणं बीअं मारेह मा कुणह
 एवं । यणहरणमेव कुव्ह ६ उवसंहारो इमो तेसिं ॥ ९ ॥ सवे मारेहत्ति अ वट्ठह सो किण्हलेसपरिणामे । एवं
 कमेण सेसा जा चरिमो सुक्कलेसाए ॥ १० ॥ इति षट्ठञ्जिन्नायार्थः ॥ ३ ॥ ननु 'स्तोकस्यापि विषस्य विषमा
 गति'रित्यल्पोऽपि बन्धः संसारस्यैव हेतुरित्याशङ्क्याह—

तंपिहु सपडिक्कमणं सप्परिआवं सदत्तरुणं च । खिपं उवसामेई वाहिव सुसिखिअो विज्जो ॥ ३७ ॥

‘तंपिहु से’ति तदपि यत्सम्यग्दृष्टिना कृतमल्पं पापं सह प्रतिक्रमणेन—षड्विधावश्यकलक्षणेन वर्तत इति
 सप्रतिक्रमणं, सपरितापं—हा विरूपं कृतमिति पश्चात्तापसहितं, पकारस्य द्वित्वमार्धत्वात्, ‘सपपडिआर’मिति

गुणवं च ३ उज्जुववहारी ४ । गुरुसुसूक्ष्मो ५ पवणकुसलो ६ खलु भावओ सङ्घो ॥ १ ॥” इत्येकोनचत्वारिं-
शश्लोकार्थः ॥ ३९ ॥ एनमेवार्थं सविशेषमाह—
कथपावोवि मणुरसो आलोइअनिदिअ गुरुमगासे । होइ अइरेगलहुओ ओहरिअभरुव भारवहो ४०
‘कथपावो’ इति पायति-शोषयति पुणं पांशयति वा-गुणहयति जीववत्त्वमिति पापं-द्व्यशीतिसङ्ख्याशुभ-
कर्मप्रकृतिरूपं तद्धेतुकं हिंसाउत्ताद्यपि पापं, ततः कृतजीववधादिपापोऽपि ‘मनुष्यः’ पुमान् स्त्री नपुंसको वा
न तु निर्यजदेवादि, मनुष्याणामेव प्रतिक्रमणयोग्यत्वात्, ‘आलोचितनिन्दितः’ सम्यक्कृतालोचननिन्दाविधिः-
क ? इत्याह-‘गुरुसकाशे’ गुरोः समीपे, अगुरोः गीतायादिरन्तिके आत्मनेव वा क्रियमाणायामालोचनायां
शुद्ध्यभावात्, यतः-“अग्नीओ न विआणइ सोहि चरणस्स देइ ऊणइहिअं । तो अप्पाणं आलोअगं च पाइइ
संसारे ॥ १ ॥” स्वयं च तीव्रतपसाऽपि न शुद्धियथेतोऽशीतितमचतुर्विंशतौ वृषेष्टपुत्री चतुरिकासृतधवाऽ-
न्याहदीक्षिता लक्षणायां चटकशुभरतं दृष्ट्वा दध्या-अहंता किमेतन्नानुमतम्, अवेदोऽसौ वा ? इत्यादि, हिंसा-
नालोचितं, तच्छुद्ध्यै दद्या वर्षाणि विवृणतिवज्रं पष्ठाष्टमाद्यैर्द्धं वणकैर्द्धं षोडश मासक्षपणैर्विशतिमाचामासैः,
एवं ५० वर्षतपसापनेऽप्युग्रदुःखाऽसंशयभवेः पञ्चानाभतीर्थं सेत्स्यति, तदुक्तम्-“ससङ्घो जइवि कहुणं, धोरं वीरं
तवं चरे । दिव्वं वाससहस्सं तु, तओवि तं तस्स निप्पलं ॥ १ ॥ जह कुसलोविहु विज्जो अन्नस्स कहेइ अप्पणो

क्षेपण ४ परिष्ठापनिकाशु ५ पञ्चसु समितिषु चशब्दात्सम्यक्त्वप्रतिमाद्यशेषधर्मकृत्यपरिग्रहः, एतेषु निषि-
द्धकरणादिना योऽतिचारस्तर्कं निन्दामीति पञ्चत्रिंशत्तार्थः ॥ ६५ ॥ नन्वेवं सर्वेऽप्यतिचाराः सामान्येन
व्यक्तया च प्रतिक्रान्ताः परं पुनर्गृह्यः षट्कारणभूतिपापेष्वेव प्रवर्तते इति निरन्तरबहुलदुष्कर्मबन्धका-
लुब्धसम्भवात्कथं नाम तस्य शुद्धिर्गजस्नानन्यायस्यैव भवनादित्याशङ्क्यां सम्पददर्शनमहिमानं दर्शयन्
प्रत्युत्तरमाह—

सम्पदाद्दिष्टो जीवो जडविहु पावं समापराड् किञ्चि । अपो सि होइ बंधो जेण न निद्धधसं कुणइ ॥३६॥

सम्पदा-अविपरीता दृष्टिः-बोधो यस्य स सम्पदादृष्टिर्जीवः, 'यद्यपि' कथञ्चिदनिर्वाहात् 'पापं' कृपाया-
रम्भं समाचरति १ 'किञ्चित्' निर्वाहमात्रं, हुशब्दस्तथाऽपीत्यर्थः अवयवानामनेकार्थत्वात्, ततस्तथाऽप्यल्प-
प्रथमगुणस्थानत्रयापेक्षया स्तोत्रकः 'सि'ति तस्य श्रावकस्य भवति बन्धो ज्ञानावरणादिकर्मणामिति शेषः, हेतु-
माह-येन कारणेन 'निद्धधसं' निर्दयमिति क्रियाविशेषणं, 'निद्धधसे'ति पाठे तु 'निद्धधसः' निःशुक्रः सत्र
कुरुते, जीवदयामूलसम्पदधर्मोपलम्भेन सर्वकृत्येषु यतनापूर्वमेव प्रवर्तनात्, अत एव हेकस्मिन्नापि कृत्ये निर्द-
यत्वसदयत्वाभ्यां पदविधेर्देयारूपपरिणामविशेषेण बह्वेवान्तरमागमे जन्मत्वात्कश्यामवधकदृष्टान्ताभ्यामभि-
हितं, तच्चैवम्—“जह जंजुपायवेणो सुपक्कफलभारनमिअसाहणो । दिट्ठो छहिं पुरिसेहिं ते चिंती जंजु भक्खवेमो

हारेइ नरो सुदुत्तेणं ॥ १ ॥ उदयससेव निरोहो उदयप्पत्ताण वाऽफलीकरणं । जं एत्थ कसायाणं कसायसंली-
 णया एसा ॥ २ ॥ तत्तामिणं सारमिणं दुवालसंगीइ एस परमत्थो । जं भवभमणसहाया इमे कसाया चइज्जंति
 ॥ ३ ॥ जं अइदुक्खं लोए जं च सुदं उत्तमं तिहुअणंमि । तं जाण कसायाणं वुट्ठिक्खयहेउअं सवं ॥ ४ ॥” परेऽ-
 प्युचिरे-“यत्कोधयुक्तो जयति, यज्जुहोति यदर्चति । तत्सर्वं स्रवते तस्माद्भिन्नकुम्भादिवोदकम् ॥ १ ॥” क्रोधे
 कटाकरदयोज्ञात-तौ महर्षौ पुरनिर्द्धमने वर्षाचतुर्मासीं कायोत्सर्गं स्थितौ, तदाद्यातनाभिया पुरान्तर्बुध्यभा-
 वाज्जनैराकुष्टौ कुद्धौ प्राहतुः-‘वर्ष मेव ! कुणालायां, दिनानि दश पञ्च च । मुशल [युग] प्रमाणधाराभिर्घृथा राज्ञौ
 तथा दिवा ॥ १ ॥” तथैव जाते पुराहुप्रद्रवाक्षरकं गतौ । माने वर्ष कायोत्सर्गस्थबाहुचल्पादिः मायायां श्री-
 मल्लिः लोभे सोमादित्यश्रेष्ठी प्रियैकपुत्रमपि वञ्चयित्वा राज्ञौ रमशानादधः कोटिनिधिं सज्जोप्य कथञ्चिद्ब्रूमासौ
 नूनमियता स केनाप्यात्सो भावीत्यल्यन्तान्त्यैव दाहज्वराक्रान्तो मृतो दृग्विषोऽहिर्जातस्त्रिधा, एवमेकैकोऽ-
 प्यनर्धहतुः किं पुनः समुदितः ? तथा दण्ड्यते धर्मघनापहारेण प्राणी यैस्ते दण्डा-अशुभमनोवाक्कायरूपाः
 मनोदण्डे ज्ञातं-श्रीगौतमनिर्यामितः सुआद्धो द्वारास्फलनोत्थस्वभायाभालवणान्त्या तत्रैव कुसीभूतः १, वाक्का-
 यदण्डयोलाकिकमहापर्व्याधं प्रति सम्यग्मृगगत्युत्तया नरकं गतः कौशिकः २, प्राणजापालत्वे यूकाशलाप्रोत-
 नात् भवशतं निर्मन्तुल्वेऽपि शूलाश्लिषो माण्डव्यश्च ३, माया १ निदान २ मिथ्यादर्शन ३ शल्यरूपा वा त्रयो
 दण्डास्तेषु, तथा गुसिष्वशुभमनोवाक्काययोगनिरोधरूपास्तु तिस्रः, तथा ईर्यो १ भाषा २ एषणा ३ आदाननि-

तदुक्तं—“कर्मं कसं भवो वा कसमाधो सिं जधो कसायाड । संसारकारणं मूलं कोहाइणो ते अ ॥ १ ॥”
चत्वारोऽपि ते प्रत्येकमनन्तानुबन्धिनोऽप्रत्याख्यानाः प्रत्याख्यानारणाः सञ्जलनाश्चेति षोडश तद्देवाः, एषां
स्वरूपं चैवमाहुः—“जाजीव १ वरिस २ चउमास ३ पक्खणा ४ नरय १ तिरिअ २ नर ३ अमरा ४ । सम्मा १-
णु २ सवविरेई ३ अह्वायचरित्त ४ घायकरा ॥ १ ॥ जल्लेणु २ पुढवि ३ पवयरई ४ सरिसो चउविहो
कोहो । तिणिसलया १ कड २ डिअ ३ सेलत्थंभवमो ४ माणो ॥ २ ॥ मायावलेहि १ गोमुत्ति २ मिंढसिंण ३
घणवंससूल ४ समा । लोहो हलिइ १ खंजण २ कइम ३ किमिराण ४ सामाणो ॥ ३ ॥” ननु यदि संज्वलनादयः
क्रमेण देववृत्तिर्यग्नरकगतिहेतवस्तत्कथं सङ्गमादयो नित्यानन्तोदयिनोऽपि स्वर्गं श्रेणिकादयस्तु द्वितीयकषायो-
दयिनोऽपि नरकं जग्मुः ? सत्यम्, एतेऽनन्तानुबन्धिक्रोधादयः षोडशापि यथास्वं चतुश्चतुरूपत्वाच्चतुःषष्टिर्भ-
वन्ति, यथाऽनन्तानुबन्धी क्रोधोऽनन्तानुबन्धिक्रोधप्रतिरूपोऽत्यन्ततीव्रतमत्वात्, अनन्तानुबन्धी क्रोधोऽप्रत्या-
ख्यानावरणक्रोधप्रतिरूपः किञ्चिन्मन्दत्वात्, तथा स एव प्रत्याख्यानारणक्रोधप्रतिरूपो मन्दत्वात्, स एव च
संज्वलनक्रोधप्रतिरूपो मन्दतरत्वात्, एवमप्रत्याख्यानक्रोधादयोऽपि प्रत्येकमनन्तानुबन्धिक्रोधादिप्रतिरूपतया
चतुर्द्वा वाच्याः, एवं क्रोधः षोडशाधा, एवं मानादयोऽपि प्रत्येकं षोडशाधा वाच्याः, तदेवं कषयाश्चतुःषष्टिः, ततः
सङ्गमकादयोऽनन्तानुबन्धिभिरपि संज्वलनप्रतिरूपैः स्वर्गं श्रेणिकादयस्तत्प्रत्याख्यानैरप्यनन्तानुबन्धितुल्यनरकं
जग्मुः, एते च सर्वथा परिहार्याः, यतः—“जं अज्जिअं चरित्तं देस्सणाएवि पुव्वकोडीए । तंपि कसाइयमित्तो

इधयाथा-
यां वन्दन-
व्रतशिक्षा-
गौरवसं-
ज्ञाकषाय-
दण्डप्रति-

विन्दून् श्रवति यतस्तथा वह्या सुवर्णसिद्धिः स्यात् ६, मायासञ्ज्ञा वक्षी फलानि पत्रैराच्छादयति ७, लोभ-
 सञ्ज्ञा विल्वपलाशादयो मूलादि निधानोपरि क्षिपन्ति ८, लोकसञ्ज्ञा कमलानि राज्ञौ कैरवाणि तु दिवा सुङ्कु-
 चन्ति ९, ओघसञ्ज्ञा वक्षी मार्गं त्यक्त्वा वृतिवृक्षावारोहति १० । पञ्चदश सञ्ज्ञा यथा—“आहार १ भय २
 परिग्रह ३ मेहुण ४ सुह ५ दुस्व ६ मोह ७ वितिणिच्छा ८ । तह कोह ९ माण १० माया ११ लोभे १२ सेगे
 अ १३ धम्मो १४ धे १५ ॥ १ ॥” एता एव लोकसञ्ज्ञया सह षोडश, तद्वाहया चाचाराङ्गद्वयन्तर्गता यथा-
 आहारसञ्ज्ञा—आहाराभिलाषः, सा च तैजसशरीरनामकमोदयादसातोदयाच्च भवति १, भयसञ्ज्ञा त्रास-
 रूपा २, परिग्रहसञ्ज्ञा-मूच्छारूपा ३, मैथुनसञ्ज्ञा-व्यादिवेदोदयरूपा, एतास्तिषो मोहनीयोदयात् ४ सुखदुः-
 खसञ्ज्ञे सातासातानुभवरूपे वेदनीयोदयजे ६, मोहसञ्ज्ञा-मिथ्यादर्शनरूपा मोहोदयात् ७, विचिकित्सास-
 ज्ञा-चिन्ताविकृतिरूपा मोहोदयाञ्ज्ञानावरणीयोदयाच्च ८, क्रोधसञ्ज्ञा अप्रीतिरूपा ९ मानसञ्ज्ञा-गर्वरूपा १०
 मायासञ्ज्ञा वक्रतारूपा ११, लोभसञ्ज्ञा गृहिरूपा १२, शोकसञ्ज्ञा-विप्रलापवैमनस्यरूपा १३, एताः पञ्च मोहो-
 दयजाः, लोकसञ्ज्ञा स्वच्छन्दघटितविकल्परूपा लौकिकाचरिता, यथा—“न सन्त्यनपत्यस्य लोकाः, भवानो यक्षाः
 विप्रा देवाः, काकाः पितामहाः, बर्हिणां पक्षवर्तेन गर्भे” इत्येवमादिका ज्ञानावरणक्षयोपशमानमोहोदयाच्च
 भवन्ति १४, धर्मसञ्ज्ञा-क्षमायासेवनरूपा १५, ओघसञ्ज्ञा-बह्विधितानारोहणादिलिङ्गा ज्ञानावरणीयादिकर्म-
 क्षयोपशमोदया द्रष्टव्या १६ । तथा कषः—संसारस्तस्यायो—लभो येभ्यस्ते कषायाः क्रोधमानमायालोभलक्षणाः,

यथा दशार्णभद्रस्य सर्वपरमर्द्ध्या श्रीवीरं विवर्दिषोः १, रसेषु-मधुराद्यपानादिषु गार्द्ध्यं रसगौरवं महादोषाय
यथा मधुरामङ्गवाचायादेः, स हि बहुश्रुतो रसलौक्यादित्यवासी सृत्वा पुरनिर्द्धमने यक्षोऽजनि २, स्रुदश-
द्यासनादीन्द्रियार्थासक्तिः सातगौरव दुर्गतिपाताय यथा शशिराजादेः, स हि देहलालनैकरसस्तृतीयनरकं
गतः ३, ततो वन्दनं च व्रतानि चेत्यादि द्वन्द्वस्तेषु, तथा सञ्ज्ञा-आहार १ भय २ मैथुन ३ परिग्रह ४ रूपाश्च-
तस्रो दश वा पञ्चदश षोडश वा प्रोक्ताः श्रुते, तत्र दशसञ्ज्ञा यथा-‘आहार १ भय २ परिग्रह ३ मेहुण ४
तह कोह ५ माण ६ माया य ७। लोभ ८ लोभो ९ हसत्वा १० दसमेआ सवजीवाणं ॥१॥” एता दशापि द्वीन्द्रि-
यादीनां प्रायः प्रतीताः, एकेन्द्रियाणां तु भाव्यते-तत्राहारसञ्ज्ञा वनस्पतीनां जलाहारत्वात् १, भयसञ्ज्ञा
हेदार्यमुपस्थिते स्रजधारादौ वृक्षाणां कम्पदर्शनात्सङ्कोचनिकायाश्च भयेन सङ्कुचनात् २, परिग्रहसञ्ज्ञा वल्लीभि-
वृक्षादीनां वेष्टनात् ३, मैथुनसञ्ज्ञा कुरुवकाशोकादीनामङ्गनाऽऽलिङ्गनपादप्रहारादिभिः पुष्पोद्गमात्, ऊचुश्च-
“कुरुवयतरुणो फुल्लंति जतय आलिङ्गणेण(णाणि) तरुणीणं १। तरुणिपयोहरतुष्टा असोअतरुणावि विअसंति२॥१॥
तरुणीमहरगंधेण तोसिआ केसरगवि कुमुमंति ३। चंपयतरुणो फुल्लंति सुरगहि जलदोहलेहि च ४॥२॥ विअसंति
तिलयतरुणो तरुणिकडक्खेहि पडिहया जतय ५। फुल्लंति विरहरक्खवा सोऊणपंचमुणारं ६॥३॥” पारदस्यापि
सशृङ्गारङ्गनाताम्बूलरसपर्यो कृपाद्वाहिः समनतादुल्लवनादिश्रवणान्मैथुनसञ्ज्ञा संभवति, क्रोधसञ्ज्ञा पादे
लम्बे कोकनदस्य कन्दो हुङ्कारान् मुञ्चति ५, मानसञ्ज्ञा मयि सत्यां किं लोकदुःखमिति मानादुदन्तीनामौषधी

इभगाथा-
यां वन्दन-
व्रतशिक्षा-
गौरवसं-
ज्ञाकषाय-
दण्डप्रति-

कायिकाद् वाचा वाचिकात् मनसा मानसिकात् सर्वसाध्वतातीचारात्रिवर्त्तैर्हमित्यर्थः, पठन्ति च—“मनसा मानसं कर्म, वचसा वाचिकं तथा । कायेन कायिकं तद्वन्नस्तरन्ति मनीषिणः ॥ १ ॥” इति चतुर्विंशगाथा-
र्थः ॥ ३४ ॥ सामान्येन योगत्रयं प्रतिक्रम्य विशेषतस्तदेव प्रतिक्रामिमुमाह—

वदणवयसिक्खगारवेसु सत्ताकसायदंडेसु । गुतीसु अ समिईसु जो अइआरोय तं निदे ॥ ३५ ॥

‘वदणे’ति वन्दनं-चैत्यवन्दनं गुरुवन्दनं च, तत्राद्यं द्रव्यतः पालकस्य भावतः शम्भस्य, द्वितीयं द्रव्यतो वीर-
कस्य भावतः श्रीकृष्णस्य, दशान्तिकादिचतुःसप्तत्यधिकाद्विंशहस्तीमितद्वाररूपश्चैत्यवन्दनाविधिर्द्विनवत्यधिकचतुः-
शतीद्वाररूपो गुरुवन्दनाविधिश्च भाष्यादेरभूत्; तथा व्रतानि-अणुव्रतादीनि पौरुष्यादिप्रत्याख्यानरूपा
नियमा वा, शिक्षा ग्रहणास्तेवनरूपा द्वेधा, तत्र ग्रहणशिक्षा-सामायिकादिसंज्ञार्थग्रहणरूपा, यदागमः—“साव-
गरस्य जहन्नेणं अट्ठएववयणभायाओ उक्कोसेणं छज्जीविणिआ, सुत्तओऽवि अत्थओऽवि, षिंडेसणज्झयणं न सुत्तओ
अत्थओ पुण उल्लावेणं सुणइ”ति १, आस्तेवनशिक्षा तु नमस्कारेण विबोध इत्यादि दिनकृत्यलक्षणा २, गौरवा-
णि-जात्यादिभेदस्थानान्यष्टौ, यतः—“जाइ १ कुल २ रुव ३ वल ४ सुअ ५ तव ६ लाभे ७ सारिय ८ अट्ठमयमत्तो ।
एआइ चिअ बंधइ असुहाइ बहुं च संसारे ॥ १ ॥” मेतार्यहरिकेशिबलमरीच्यादयोऽत्र ज्ञातानि, यद्वा त्रीणि
गौरवाणि ऋद्धि १ रस २ स्वात ३ गौरवभेदात्, तत्र प्रभूतधनस्वजनादिभिर्गर्वकरणसृद्धिगौरवं इहैव लाघवाय

षतस्त्वल्पवक्तव्यत्वादिना नोक्ताः, एवं ज्ञानाद्याचारपञ्चकमाश्रित्य चतुर्वैशदातातिचाराणां आवकं प्रति
प्रतिक्रमणमुक्तम्, अथ सर्वेऽप्यतीचारा मनोवाक्काययोगसम्भवा अतस्तांस्तैरेव प्रतिक्रामन्नाह—

काएण काइअस्सा पडिक्कमे वाइअस्स वायाए । मणसा माणसिअस्सा सवस्स वयाइआरस्स ॥ ३४ ॥

‘काएणे’ति कायेन च वधादिकारिणा कृताः कायिकस्तस्य, आर्षत्वादत्र दीर्घः, कायेन-गुरुदत्ततपःकायोत्सर्गा-
द्यनुष्ठानपरेण देहेन हत्यादिस्वपातकस्मृत्यवधिनिषिद्धसर्वाहारषण्मासीकायोत्सर्गसिद्धदृढप्रहारिवत् १ तथा वा-
चा-सहसाऽभ्याख्यानदानादिरूपया कृता वाचिकस्तस्य वाचैव मिथ्यादुष्कृतभणनादिलक्षण्या श्रीगौतमवत्
यथाऽनशनस्थानन्दश्राद्धेन पूर्वार्थाविधेयस्य योजनपञ्चशतीमुदीच्यां त्वाहिमाचलादुद्धृमासाधर्मकल्पादधो रत्न-
प्रभायां आ लोत्तुपान्ममावधिरुत्पेदे इत्युक्तः, सहसा श्रीगौतमेनोक्तं-गृहस्थस्येयान् अवधिर्न स्यादतोऽस्य
स्थानस्यालोचय, आनन्दोऽप्युचै-सद्भावोक्तौ किमालोचना स्यात् २, नो चेद् यूयमेवालोचयत, ततः स साशङ्कः
श्रीवीरं पृष्ट्वाऽऽलोच्यानन्दं क्षमयामास, एवं वाचिकस्य वाचा २, तथा मनसा देवतत्वाद्वा शङ्कादिकालुष्येण
कृतो मानसिकस्तस्य मनसा-हा दुष्कृतमित्यात्मनिन्दापरेण, मनसवार्जितसप्तमनरकयोग्यकर्मक्षणान्तरोत्पन्नके-
वलप्रसन्नचन्द्रराजर्षिवत् ३, “तुः पुनरर्थ” इत्युक्तं श्रीअकलङ्कदेवस्यरिक्तवृत्तौ तेन “माणसिअस्स उ” इति
पाठः संभाव्यते, पाठान्तरं वा तत्, सर्वस्य व्रतातिचारस्य प्रतिक्रामामीति योगः, पञ्चम्यर्थेऽत्र षष्ठी, ततः कायेन

दिनिदानं कुर्यात् देवाः केन साक्षाद् दृष्टाः ? इमे राजान एव देवास्ततो यथास्ति तपोऽनुष्ठानादीनां फलं तद्वाऽहं
 राजा भवेयं, स स्वर्गं गतश्च्युत्वा राज्यं लभते, नतु सम्यक्त्वादिधर्मः, एवंदुर्लभबोधिः स्यात् १, एवं बहुचिन्ता
 बहुव्यापारा राजानस्ततः श्रेष्ठ्यादिकुले भवेयं २, पुमान् बहुव्यापारः सङ्ग्रामादिदुष्करकारी चेति स्त्रीत्वमा-
 शास्ते ३, एवं स्त्री त्वं पराधीना पराभवपदं चेति पुंस्त्वम् ४, अशुभा नृभोगास्ततो ये देवा अन्यं देवं देवीं वा
 आत्मानं वा देवदेवीरूपं विकुर्व्यं प्रविचरन्ति तथाऽहमपि स्याम् ५, आत्मानमेव देवीरूपं विकुर्व्यं ये प्रविच-
 रन्ति तथा स्यां ६, निर्विण्णकायभोगत्वाद् यत्र न प्रविचारणा तत्र स्यां, स ततश्च्युतः सम्यग्दर्शनं लभते,
 नतु देशविरत्यादि ७, तत एवात्मा मे सुनिस्तारः स्यादिति द्रष्टुः स्यां, स स्वर्गाद्गतो द्रिद्रीभूय प्रव्रज-
 त्यापि न तु सिध्यति ८, एवं श्राद्धत्वं साधयति श्राद्धः स्यां, स सर्वविरतिं नाप्नोति ९, सौभाग्यादिनिदाना-
 न्यपि न वक्ष्यतेष्वेवान्तर्भाव्यानि, निदानकृच्च प्राग्भवारोद्धप्रकृष्टधर्माऽपि प्रायो नरकादिदुर्गतिदुःखभागी स्यात्
 सप्तमपृथिवीप्राप्तसुभूमब्रह्मदत्तादिवत्, तदुक्तं—“सुबहुंषि तवं चित्रं सुदीहमवि पालिञ्जं सुसामन्नं । तो काञ्चन
 निआणं सुहाइ हारिति अत्ताणं ॥ १ ॥ उहुंगामी रामा केसव सवेवि जं अहेगामी । तत्थवि निआण कारण-
 मओ अ मइमं इमे वल्ले ॥ २ ॥” इति त्रयस्त्रिंशगाथार्थः ॥ ३३ ॥ उक्ताः संलेखनातिचाराः, तपोवीर्याचारयो-
 रतिचारस्तु “जो मे वयाइआरो” इति द्वितीयगाथायां चशब्दसूचितत्वेन सामान्यतः प्राक् प्रतिक्रान्ताः, विशेषे-

रसन्मानवन्दनाद्यवलोकनात्सुविहितगीतार्थयतिप्रारब्धश्रीसिद्धान्तपुस्तकाचनादिवहुमानाविर्भावनाद्भूयोभू-
यःसम्भूयभूयस्तरधार्मिकधुरीणप्रवीणसाधार्मिकश्रेणिप्रणीयमानसदुणोपबृंहणाश्रवणाच्चैवं स्रन्यते-यदुत प्रतिप-
ज्ञानज्ञानस्यापि मम जीवितमुच्चिरं श्रेयो यतो यामुद्दिश्यैवंविधा समुद्धिरिति जीविताशंसाप्रयोगः ३, तथा कश्चित्
कर्कशक्षेत्रे कृतानशनः प्रायुक्तपूजाद्यभावात् क्षुद्राद्यात्तां वा चिन्तयति-कदा म्रियेऽहमिति मरणाशंसाप्रयोगः ४,
चशब्दात्कामभोगाशंसाप्रयोगः, तत्र कामो-शब्दरूपे भोगो-गन्धरसस्पर्शास्तेषामाशंसाप्रयोगो यथा-ममास्य
तपसः प्रभावात् प्रेत्य रूपसौभाग्यादि भूयात् ५, एष पञ्चविधोऽतिचारो मा मम भूयान्मरणान्ते चरमोच्छ्वास-
मपि यावदित्यर्थः, उपलक्षणं चैतत् तेन सर्वस्मिन्नपि धर्मानुष्ठाने ऐहलौकिकी पारलौकिकी वा सर्वथाऽप्या-
शंसा वर्जनीया, यत्सूत्रं-“नो इहलोण्ड्याए आयारमहिट्टिजा नो परलोण्ड्याए आयारमहिट्टिजा नो किञ्चि-
वणसद्दसिलोण्ड्याए आयारमहिट्टिजा नन्नत्थ आरिहंतेहि हेऊंहि आयारमहिट्टिजा ।” तथा-“आशंसया
विनिर्मुक्तोऽनुष्ठानं सर्वमाचरेत् । मोक्षे भवे च सर्वत्र, निःस्पृहो मुनिसत्तमः ॥ १ ॥” आशंसां कुर्वाणो हि
प्रकृष्टधर्मारधकोऽपि हीनमेव फलं लभते, धर्मस्य चिन्तामणेरिवाशंसारूपतुच्छमूल्येन विक्रीतत्वात्, आह च-
“सीलवयाहं जो बहुफलाहं हंतूण सुक्खमहिलसइ । धिइदुच्चलो तवससी कोडीए काणिणिं किणइ ॥१॥” अत
एव निदानान्यहंभिः सर्वथा निषिद्धानि, तानि च नव, यथाऽऽह-“निव १ सिद्धि २ इत्थि ३ पुरिसे ४ परपवि-
आरे अ ५ सपविआरे अ ६ । अपपरयसुर ७ दरिइ ८ सइ ९ हुजा नव निआणा ॥१॥” व्याख्या-कश्चित्साध्या-

इह गथा-
यां संलख-
नातिचा-
राः नवनि-
दानानि

यदेयद्रव्ये सति यत्संविभागो न कृतस्तन्निद्रामि गहै चेलनवयः, इह च चरणमध्ये तपसः सङ्ग्रहे सत्यपि पृथ-
शुपादानमनेन निकाचितान्यपि कर्माणि क्षीयन्ते इति प्राधान्यख्यापनार्थं, यत्परमार्थम्—“कडाणं कम्माणं पुंवि
दुच्चिन्नाणं दुप्पडिकंताणं वेइत्ता सुक्खो नत्थि अवेइत्ता, तवसा वा झोसइत्ता ” इति द्वात्रिंशन्नाथार्थः ॥ ३२ ॥
॥ इति श्रीतपाणच्छनायकपरमशुश्रीसोमसुन्दरस्मृतिशिष्यश्रीभुवनसुन्दरस्मृतिविनेयोपाध्यायश्रीरत्नशेखरगणिविरचितायां श्राद्ध-
प्रतिक्रमणसूत्रवृत्तौ शिक्षाव्रताधिकाराध्वतुर्थः ॥ ४ ॥ श्री ॥

एवं द्वादशव्रतातिचारान् प्रतिक्रम्य संलेखनातिचारान् परिजिहीषुस्तदभवने प्रार्थनामाह—

इहलोए परलोए जीविअमरणे अ आससपओणे । पंचविहो अइआरो मा मज्झं हुज्ज मरणंते ॥३३॥

‘इहलोए’ इति, आच्छंसाप्रयोग इति सर्वत्र योज्यं, प्रतिक्रायकमाश्रित्येहलोको-मनुष्यलोकस्तत्राशांसा-आभि-
लाषः प्रेत्य मालुपः स्यां राजा वा श्रेष्ठी वेत्यादिरूपस्तस्याः प्रयोगो-दयापार इहलोकाशांसाप्रयोगः १, परलोको-
देवश्चादिस्ततो देवो देवेन्द्रो वा भवेयमित्यादि परलोकाशांसाप्रयोगः २, तथा कश्चित्कृतानशनः प्रतिदिनं
नानानगरग्रामसमागच्छद्दुच्छश्रीसङ्घविधायमानानिःसमानमहोत्सवपरपरानिरीक्षणादनेकनाणरिकलोकप्रार-
म्भितनृत्यकलाकोशालसमुद्भूतप्रभृतयोभानिभालनान्मुहुःसुदङ्गरङ्गद्वेषुवीणापटुपटहप्रभुखसुखकारिवाद्यज्ञानना-
नावाद्यवृन्दनिनादाकर्णनादहर्भुविकापूर्वकविवेकिजननिकरनिरन्तरक्रियमाणत्रयतीतप्रमाणवल्लमात्पादिसत्का-

हिसपरुषादिभ्यो निवृत्तिः शुभभाषायां च प्रवृत्तिर्वाक्संयमः १६, कायस्य भाववल्गनादिभ्यो निवृत्तिः शुभ-
क्रियास्तु च प्रवृत्तिः कायसंयमः १७, एवं सप्तदशप्रकारः प्राणिदयारूपः संयमः । दैयावृत्त्यं दशधा, यतः—
“आयरिअ १ उवडझाए २ थेर ३ तवस्सी ४ गिलाण ५ सेहे अ ६ । साहम्मिअ ७ कुल ८ गण ९ संघसंगयं
तम्मिह कायवं १० ॥ १ ॥” ब्रह्मशुसयो नव प्राशुक्ताः, शेषाश्चरणभेदाः सुगमाः । करणमपि सप्तभिर्भेदं, यतः—
“पिंडविसोही ४ समिह ५ भावण १२ पडिमा य १२ इदिअनिरोहो ५ । पडिलेहण २५ गुत्तीओ ३ अभिगगाहा
४ चैव करणं तु ॥ १ ॥” तत्र पिण्डविशुद्धिश्चतुर्धा, यतः—“पिंडं १ सिजं २ वत्थं च ३, चउत्थं पायमेव य ४ ।
अकप्पिअं न इच्छिज्जा, पडिगाहिज कप्पिअं ॥१॥” भावना द्वादश, यतः—“पढमं अणिच्चभावं १ असरणयं २
एगयं च ३ अन्नत्तं ४ । संसार ५ ममुइअं चिअ ६ विविहं लोगस्सहावं च ॥ १ ॥ कम्मस्स आसवं ८ संवरं च
९ निज्जरण १० सुत्तमे अ गुणे ११ । जिणस्सासणंमि वोहिं च दुल्लहं १२ चित्तए मइमं ॥ २ ॥” प्रतिमा द्वादश,
यतः—“मासाहं सत्ताता पढमा ८ विअ ९ तइअ १० सत्तराहदिणा । अहराह ११ एगराहअ १२ भिक्खूपडि-
माण बारसमं ॥ १ ॥” एतद्व्याख्या आवश्यकवृत्त्यादेर्ज्ञेया । प्रतिलेखनाः पञ्चविंशतिः, यतः—“दिट्ठिपडिले-
हएगा १ पप्फोडा तित्ति तित्ति अंतरिआ ७ । अक्खोडा पक्खोडा नव नव २५ इअ गुत्तिपणवीसा ॥१॥” अभि-
ग्रहाश्चत्वारो द्रव्य १ क्षेत्र २ काल ३ भाव ४ भेदात्, शेषाः करणभेदाः कण्ठ्याः, एतेन मूलोत्तरगुणाः प्रद-
र्शिताः, एवं तपश्चरणकरणयुक्तेषु साधुषु सति प्राप्तुकदाने देयदानयोरभेदोपचारादुपलक्षणत्वाच्च प्राप्तुकैषणी-

ससतिभेदं, यतः—“वय ५ समणधम्म १० संजम १७ वेआवच्चं च १० वंभगुत्तीओ ९ । नाणाइतिअं ३ तव १२
 कोहनिगहाई ४ चरणमेअं ॥ १ ॥” तत्र श्रमणधर्मा द्वाधा, यतः—“खंती १ अज्जव २ मदव ३ सुत्ती ४ तव ५
 संजमे अ ६ बोद्धवे । सच्चं ७ सोअं ८ आकिंचणं च ९ वंभं च १० जइधम्मो ॥ १ ॥” ‘मुत्ति’ति मुत्तिः निर्लो-
 भता ‘सोअ’त्ति शौचं संयमं प्रति निरूपलेपता, सा चादत्तादानपरिहाररूपा, लोभात्तो हि परधनं जिघृक्षन्
 संयमं मलिनयति, लौकिका अप्याहुः—“सर्वेषामपि शौचानामर्थशौचं परं स्मृतम् । योऽर्थेषु शुचिः स शुचिर्न
 मृदारिशुचिः शुचिः ॥१॥” संयमः सप्तदशाधा, यतः—“पञ्चाश्रवाद्विरमणं ५ पञ्चेन्द्रियनिग्रहः १० कषायजयः
 १४ । दण्डत्रयविरति १७ ओति संयमः सप्तदशभेदः ॥ १ ॥” यद्वा—“पुढवि १ द्वा २ अगणि ३ मारुअ ४
 वणरसइ ५ वित्तिचउपणिदि ९ अज्जीवे १० । पेहो ११ पेह १२ पमज्जाण १३ परिठवण १४ मणो १५ वई १६
 काए १७ ॥ १ ॥” द्वाह्वा—शुधिव्यादिनवविधजीवानां रक्षेति नवधा, अजीवसंयमः सत्त्वोपघातहेतूनां पुस्त-
 कादीनामग्रहणरूपः, यतः—“जइ तेसि जीवाणं तत्थगयाणं तु सोणिअं हुज्जा । पीलिज्जंते धणिअं गलिज्ज तं अक्खरे
 फुस्सिडं ॥ १ ॥” दुष्पमादोषात्पद्माबलहीनाश्लेषानुग्रहार्थं यतनया प्रतिलेखनाप्रमार्जनापूर्वं ग्रहणरूपो वा १०,
 प्रेक्षासंयमः प्रत्युपेक्ष्य प्रमार्ज्य च स्थित्यादिकरणम् ११, उपेक्षासंयमः सीदतां संयतानां चिन्ता असंयतानां तु न १२,
 प्रमार्जनासंयमः सागारिके सति रजोहरणेन पदोरप्रमार्जनं (असति तु प्रमार्जने) १३, परिष्ठापनासंयमस्त्याज्यस्य
 विधिना त्यागः १४, मनसो द्रोहाभिमानेर्ष्यादिभ्यो निवृत्तिः धर्मध्यानादिषु च प्रवृत्तिर्मनःसंयमः १५, वाचो

तथैव, परं द्वेषेण “द्वेषपाणं पुष्पफलं अणेसणिज्जं” इत्यादितद्गतदोषदर्शनान्मतसरेण, अथवा असंयतेषु-षड्वि-
धजीववधकेषु कुलिङ्गिषु रागेण एकदेशप्राप्तगोत्रोत्पत्त्यादिप्रीत्या द्वेषेण-जिनप्रवचनप्रत्यनीकतादिदर्शनोत्थेन,
ननु प्रवचनप्रत्यनीकदेर्दानमेव कुतः ? उच्यते, तद्भक्तभूपत्यादिभयात्, तदेवंविधं दानं निन्दामि गहं च, यत्पु-
नराचिलेन दीनादीनां दानं तदप्यनुकम्पादानं, यतः—“कृपणेऽनाथदरिद्रे व्यसनप्राप्ते च रोगशोकहते ।
यदीयते कृपार्थमनुकम्पा तद्भवेद्दानम् ॥ १ ॥” समर्थदेहस्यापि प्रार्थनाकारिणो दरिद्रप्रायत्वादानं अनुकम्पा-
दानं तच्च न निन्दार्हं, जिनेन्द्रैरपि वार्षिकदानावसरे तस्य दर्शितत्वात्, उक्तञ्च—“इयं मोक्षफले दाने, पात्रा-
पात्रविचारणा । दयादानं तु सर्वज्ञैः, कुत्रापि न निषिध्यते ॥१॥” तथा “दानं यत्प्रथमोपकारिणि न तद्व्यासः
स एवाप्यते, दीने याचनमूल्यमेव दयिते तत्किं न रागाश्रयात् ? । पात्रे यत्फलविस्तरप्रियतया तद्गार्धुषीकं
न किं, तद्दानं यदुपेत्य निःस्पृहतया क्षीणे जने दीयते ॥ १ ॥” इत्येकत्रिंशगाथार्थः ॥ ३१ ॥ अधुना साधुसं-
विभागं प्रतीत्य कृत्याकरणप्रतिक्रमणायाह—

साहसु संविभागो न कश्चो तवचरणकरणजुतेषु । संते फासुअदाणे तं निदे तं च गरिहामि ॥३२॥
‘साह’इति, तपो-बाह्यान्तररूपं द्वादशधा, यतः—“अनशन १ मौनोदर्य २ वृत्तेः सङ्क्षेपणं ३ रसत्यागः ४ ।
कायहेक्षुः ५ संलीनतेति ६ बाह्यं तपः प्रोक्तम् ॥१॥ प्रापश्चित्तध्याने २ वैयावृत्त्य ३ विनया ४ वयोत्सर्गः ५ ।
स्वाध्याय ६ इति तपः षड्प्रकारमाभ्यन्तरं भवति ॥ २ ॥” तपोविशेषव्याख्यादि मत्कृतार्थकौमुद्या ज्ञेयं, चरणं

अथास्यातिथिसंविभागव्रतस्य न केवलमेत एव प्रदर्शितरूपा अतिचारा निन्दार्हाः किन्त्वन्येऽपि सन्तीत्याह-
सुहिष्णु अदुहिष्णु अ जा मे अससंजणसु अणुकम्पा ।

अथास्यातिथिसंविभागव्रतस्य न केवलमेत एव प्रदर्शितरूपा अतिचारा निन्दार्हाः किन्त्वन्येऽपि सन्तीत्याह-

सुहिष्णु अदुहिष्णु अ जा मे अससंजणसु अणुकम्पा ।

रागेण व दोसेण व तं निंदे तं च गरिहासि ॥ ३१ ॥

‘सुहिष्णु’ इति सायुध्विति विशेष्यमनुक्तमपि संविभागव्रतप्रस्तावादध्याहार्यं, ततः सायुषु कीदृशेषु ?-
सुष्ठु हितं-ज्ञानादित्रयं येषां ते सुहितास्तेषु, पुनः कथम्भूतेषु ?-‘दुःखितेषु’ रागेण तपसा वा ग्लानीभूतेषु उप-
धिर-हितेषु च, पुनः कीदृशु ?-न स्वयं-स्वच्छन्देन यता-उद्यता अस्यतास्तेषु गुर्वाज्ञयैव विहरतिस्त्वर्थः, या मया
कृताऽनुकम्पा-कृपाऽन्नपानवस्त्रादिदानरूपा भक्तिः, अनुकम्पाशब्देनात्र भक्तिः सूचिता, यथोक्तम्-“आयुरिज-
अणुकम्पाए गच्छो अणुक्रपिओ महाभागो । गच्छाणुकंपणाए अबुच्छित्ती कया तित्थे ॥ १ ॥” ‘रागेण’
स्वजनसिन्नादिप्रेमणा न तु गुणवत्त्वबुद्ध्या, तथा ‘द्वेषेण’ इह द्वेषः-सायुतिन्दाहयो यथा धनधान्यादिरहिता-
ज्ञातिजनपरित्यक्ताः क्षुधात्ताः सर्वथा निर्गतिका अमी उपपृम्माहो इत्येवं निन्दापूर्वं पाऽनुकम्पा साऽपि निन्दै-
व अशुभदीर्घायुर्कहेतुत्वात्, यदागमः-“तहारूवं समणं वा माहणं वा संजयविरयपडिहयपच्चक्खायपाव-
कम्मं हीलित्ता निंदित्ता खिसित्ता गरहित्ता अवमानित्ता असणुत्तेणं अपीइकारणेणं असणपाणखाइससाइसेणं
पडिलानित्ता असुहदीहाउअत्ताए कम्मं पणरेइ”ति, यद्वा सुखितेषु दुःखितेषु वा असंयतेषु-पार्श्वस्थादिषु शेषं

रोऽजनि ॥ ६८ ॥ प्राचीनप्रेमतस्तेन, सत्रा मैत्र्यभवत्तव । प्रीतिद्विपादयः प्रायः, प्राग्भवत्तवाभ्यासवासजाः ॥ ६९ ॥
निनिन्द सुनिदानं यन्निदानं सोऽखिलश्रियाम् । तेन तस्य भृशं क्लेशोऽप्यासीन्न श्रीः कथञ्चन ॥ ६० ॥ दुःखानि
दुःसहान्येवं, प्रत्युत प्राप्तवांश्च सः । नामापि शर्मणां कुत्र, पूर्व ह्यकृतधर्मणाम् ? ॥ ६१ ॥ निन्दाऽन्यदपि निर्दिश्य,
निषिद्धाऽनेकदुःखकृत् । अनन्तदुःखकृत्प्रोच्चैर्धर्मसुहृदय किं पुनः ? ॥ ६२ ॥ द्वेषवानेष दिद्वेष, यद्धर्मं प्राग्भवे ततः ।
द्वेषोऽभूदत्र सर्वेषां, फलं वीजानुसारि यत् ॥ ६३ ॥ प्राग्दुष्कर्ममहावात्यावर्त्तनाद्यापि पोतवत् । वीतपारं स
संसारपरावारं चिरं अमी ॥ ६४ ॥ एवं पूर्वभवं स्वस्य, सुहृदश्च निशम्य सः । सुबुद्धिः प्रतिबुद्धात्मा, धर्म
एव धियं ददौ ॥ ६५ ॥ ततः सर्वां स सौवर्णैः, स्वर्णाद्रिभिरिवापरैः । अलञ्चक्रेऽहर्द्विह्वरस्तरैरिव दिवं भुवम्
॥ ६६ ॥ दुःस्था अवस्था दुःस्थानामृणान्तानामृणानि च । आकाशकुसुमौपर्यं, दानिना तेन निनियरे ॥ ६७ ॥
माज्जातीतास्तीर्ययात्रा, विधाय विधिना पुनः । सङ्घाधिपत्यमत्यन्तदुर्लभं लभते स्म सः ॥ ६८ ॥ सप्तक्षेत्र्यां
सौवर्चितं, वापं वापमपापधीः । साफल्यं सम्पदोऽवाप, धर्मिकाटुम्बिकाग्रणीः ॥ ६९ ॥ आराध्यैवं गृहिधर्म,
सुचिरं शुचिरद्भभाग । समये समयज्ञोऽसौ, यतिधर्मसुपाददे ॥ ७० ॥ तमप्याराध्य दुःसाधं, निराबाधं विपद्य
सः । गतवानच्युतस्वर्ग, च्युतश्च शिवमीयिवात् ॥ ७१ ॥ वृत्तं निशम्येति वयस्ययोर्दयोः, शुभाशुभोत्कृष्टफल-
सिगर्भितम् । भो भाववन्तोऽतिथिसंविभागसद्गते यतध्वं यदि वः शिवस्पृहा ॥ ३७२ ॥

॥ इति द्वादशव्रते गुणाकारगुणधाराख्यानम् ॥

गसम्भवे ॥ ४२ ॥ धन्यसत्त्वं यस्य धर्मं धीः, साधुनेत्युपबृंहितः । ततः प्रमुदितः प्राप, स मन्दिरमुदारहत् ॥ ४३ ॥
 तदारभ्य स साधुभ्यः, साधुधीः संभवेऽन्वहम् । शुद्धं भक्त्या प्रदायैव, सतां प्रोक्तं हि नान्यथा ॥ ४४ ॥ एवं
 त्रिवर्गसाप्तग्रीसमग्रीकृतनृस्थितिः । चिरमायुः प्रपूय स्वं, मृतः स सुखमत्युना ॥ ४५ ॥ प्रापोत्तरकुरुक्षेत्रे,
 क्षेत्रेऽनुत्तरसम्पदाम् । युगलितं त्रिपल्यायुरतुल्याद्भुतभागभाक् ॥ ४७ ॥ चित्रं तत्र त्रिदशत्वं, त्रिदशस्त्रीनिषेवितः । पत्न्य-
 तः । ततोऽसौ धर्ममाहात्म्यात्सौ धर्मस्वर्गमागमत् ॥ ४७ ॥ ततश्च्युत्वा पुरेऽत्रैव, देवकीपद्मदेवयोः । तनयसत्त्वमधुर्भूरिभाग्यः
 मेकं सुसौख्यैकदशोऽप्यनुवभूव सः ॥ ४८ ॥ ततश्च्युत्वा पुरेऽत्रैव, देवकीपद्मदेवयोः । तनयसत्त्वमधुर्भूरिभाग्यः
 प्राकृतपुण्यतः ॥ ४९ ॥ यत्त्वया प्राग् यतीन्द्राय, प्रादायि मोदकाष्टकम् । तेनाजनिष्ट सत्कन्यास्वर्णकोट्यष्टकादि-
 ते ॥ ५० ॥ यत्त्वयाऽतिथिसंभागव्रतं स्वीकृत्य नित्यशः । पालितं तेन नित्यार्द्धिः, प्रासः सौवर्णपूरुषः ॥ ५१ ॥
 विष्टस्तु दृष्टधीः साधुदाननिन्दाविधानतः । काले कालगतो जज्ञे, कुक्कुरः पाप्मिष्ठकुरः ॥ ५२ ॥ तद्वेदमैव स पूर्व-
 स्याद्भ्यासाद्भोगिवन्निधिः । प्रसह्य परिगृह्यास्यात्, केनाप्यकृतसत्कृतिः ॥ ५३ ॥ स कृच्छ्रजीवितः कीटभक्षितः ।
 क्षतवान् मृतः । दृक्कुरालो बिडालोऽभूत्, तस्मिन्नेव च वेदमनि ॥ ५४ ॥ आहारयन् रसवतीं, नानारसवतीं रसात् ।
 सोऽन्यदा स्रूपकारेण, कृच्छ्रमारेण मारितः ॥ ५५ ॥ तेनाथ जातं मातङ्गजन्मन्याजन्मदुःखिनि । कृत्वा च जीव-
 हिंसादि, मृत्वाऽऽद्ये नरके गतम् ॥ ५६ ॥ चतुष्पत्न्यां दुःखस्वानां, स तस्मिंस्तिमिवदवे । कथञ्चिद् गमयामास,
 हा ! प्राग्दृष्टकर्मदुष्टताम् ॥ ५७ ॥ तत उद्धृत्य तज्जीवः, किञ्चिद्देवानुभावतः । धनञ्जयस्य धनिनः, सन्ननुषणध-

मानन्दस्तदा तेनान्वधृयत । जाने यस्योपमाने स्याद्विभ्वस्यापि द्रिद्रता ॥ २७ ॥ विज्ञादिविक्रयोगोऽस्य,
भाष्ययोगेन कोऽप्ययम् । सर्वसिद्धिप्रदस्त्रैधा, सिद्धियोग इवाभवत् ॥ २८ ॥ यतः—“केसिंचि होइ चित्तं वित्तं
अन्नसिमुभयमन्नोसिं । चित्तं वित्तं पत्तं तिन्निवि केसिंचि धत्ताणं ॥ २९ ॥” बद्धं भोगफलं किञ्चित्दानीं तेन
नितुलम् । सुपात्रदानकृत्यं हि, सत्यङ्कारः सुखश्रियाः ॥ ३० ॥ निकृष्टचेता विष्टस्तु, प्रेताविष्ट इव स्वयम् ।
हसित्वा किञ्चिदित्यूचे, वचः स्योचितमुच्चकैः ॥ ३१ ॥ अहो ! अखण्डपाखण्डैः, पाषण्ड्याखण्डलायितैः । पर-
वेदमिति सुष्यन्ते, धूर्तैरिव दृथा कथम् ? ॥ ३२ ॥ इदं हि भस्मानिहुतं, प्रवाहेमूत्रितं किल । एषां दत्तेन दानेन, किं
फलं स्वव्ययात्परम् ? ॥ ३३ ॥ बबन्धे तीव्रबन्धेन, तेनैवं वदताऽसता । घोरं दुष्कर्म तत्तादृगं, यदुत्तयैव स वेदिता
॥ ३४ ॥ तस्याभद्रशुभायैव, मुनेरपि समागमः । दशोरानध्याय दूकस्य, सहस्रांशोरिवोदयः ॥ ३५ ॥ भिक्षु-
भिक्षामथादाय, यावद्याति निजं पदम् । तावत्पृष्ठगतस्तत्त्वं, सुविष्टः पृष्ठवानमुम् ॥ ३६ ॥ ऋषिराह महान्-
भागः, निषिद्धा हि महत्तमानाम् । गोचरैकाग्रचर्यायां, स्थित्वा धर्मकथाप्रथा ॥ ३७ ॥ तस्मादुपाश्रये तत्त्वं,
श्रोतव्यं समये त्वया । समये सोऽपि तत्रैतत्, नत्वा किं तत्त्वमित्यवक् ॥ ३८ ॥ साधुरप्यभ्यधातत्त्वं, धर्म एव द्विधा-
च सः । साधुधर्मश्चाद्धर्मभेदादायस्तु दुष्करः ॥ ३९ ॥ द्वितीयः सुकरः सोऽपि, सम्यक्त्वगुणपूर्वकः । द्वाद्दश-
वतस्त्वः सन्, यथाशक्ति विधीयते ॥ ४० ॥ इत्यादि विस्तरात्प्रोक्ते, आद्धधर्मे महर्षिणा । सदा स दानैकरु-
चिरवाच वचनं यथा ॥ ४१ ॥ व्रतेभ्यो द्वादशभ्योऽपि, सुकरं द्वादशं व्रतम् । तन्मया नियमाखिलं, पालयं तयो-

मदेक्षनाश्रुतिपूर्वकम् । तमप्राक्षीत् प्राग्भवं स्वं, सौहृदं च गुणकरम् ॥ ११ ॥ उज्जगार गुरुः सोऽपि, भद्राञ्चैव
 पुरे पुरा । अभूतां भ्रातरौ विष्टः, सुविष्टश्चेति वाणिजौ ॥ १२ ॥ सञ्चयैकरतिर्दुष्टमतिर्विष्टस्तयोः पुनः । दुष्प्र-
 हारादिव जनव्यवहारादपि त्रसेत् ॥ १३ ॥ सन्मानयति नो जातु, खजनात् दुर्जनानिव । सुखाकुर्यात्परीवारमप्य-
 झार इवैष न ॥ १४ ॥ अभिजानिव मित्राणि, नैवोपकुर्वते क्वचित् । न चानुकल्पते क्वापि, दुःस्थितान् सुस्थितानिव
 ॥ १५ ॥ निर्द्धर्मानिव सद्धर्मात्, दुष्कर्मा नार्चयेत् क्वचित् । निवारयति भिक्षार्थिप्रवेशमपि वेदमनि ॥ १६ ॥
 नाङ्गभोगेऽपि सोद्योगः, सदाहारोऽप्यपसहः । सदैव दैवहतकः, कुचेलमलिनाङ्गकः ॥ १७ ॥ ह्रीत्यमानः स्वकजनै-
 स्तज्यमानश्च सजनैः । निन्द्यमानः स्थूलक्षैर्हस्यमानश्च भोगिभिः ॥ १८ ॥ वित्ते सत्यपि सौख्यानां, निमित्ते
 नित्यनिःस्वत् । दुःखैकमयं समयं, निर्भाग्यो गमयत्ययम् ॥ १९ ॥ शिष्टप्रष्टः सुविष्टस्तु, सुसन्तुष्टविशिष्टधीः ।
 सदा सदाचारपरः, परेषामुपकारकृत् ॥ २० ॥ अर्थिप्रार्थितकल्पदुरन्तल्पगुणसूषणः । सौदर्येऽपि तयोरेव, भेदोऽ-
 भून्मणिलेष्टुवत् ॥ २१ ॥ यतः—“अकसुरहीण स्वीरं कक्करयणाहं पत्थरा दोवि । एरंडकप्पतरुणो रक्त्वा पुण
 ज्ञतरं गरुधं ॥ २२ ॥” तौ मिथः प्रीतिकलितौ, मिलितौ तिष्ठतोऽनिशम् । ज्ञायातपाविव परं, प्रकृतिं न व्यती-
 यतुः ॥ २३ ॥ एकोऽन्यदा सुविष्टस्यावासमासन्नसिद्धिकः । तपस्वी पावयामास, मासक्षपणपारणे ॥ २४ ॥
 अरो ! अश्रं विना दृष्टिरहो ! पुष्टं विना फलम् । यदेष जङ्गमं तीर्थमागमन्मम सञ्जाति ॥ २५ ॥ इत्युच्चैर्भावनां
 सेऽन्तर्भावयन् स्वं च पावयन् । अष्टौ विशिष्टाब्दं शिष्टात्मा, प्राप्नुकान् मोदकात् ददौ ॥ २६ ॥ स कोऽपि पर-

हि गतिस्थिती ॥ १५ ॥ तत्राथ ! रैनरः सोऽयं, सद्यस्सस्मै प्रसाद्यताम् । राजार्पितं प्रजानां हि, प्रमाणं दिव्यव-
स्त्वपि ॥ १६ ॥ ततो राज्ञा विवेकेन, द्रागाकार्यं गुणाकारम् । रैपुमान् प्रददे तस्मै, वाचं कोऽल्येति दैवतीम् ?
॥ १७ ॥ सोऽष्टासः सावमावासमाशु सोऽपि नृपाज्ञया । प्रौढोत्सवैस्समानीय, तदीयफलमग्रहीत् ॥ १८ ॥ तदा तदा-
सितस्तस्य, सर्वेभ्योऽप्यतिशयाधिता । निश्चिकये सकलैर्विष्णोरिव कौस्तुभलाभतः ॥ १९ ॥ ततस्तद्भाष्यविभव-
श्लाघाकर्मणि निर्ममे । एकातवाद् एवोच्चैरपि स्याद्वाद्वादिभिः ॥ ३०० ॥ इह्यन् गुणधरः किन्तु, खेदाह्नते
दधत्कुधीः । तदाऽपि यत्ताद्विभूते, धिगहो ! तस्य सौहृदम् ॥ १ ॥ ततोऽयं दुर्धियां धुर्यो, निर्भाष्यवर्गपुङ्गवः ।
मिथ्याऽभिमानिमाणिक्यमद्रष्टव्यमुवाग्रणीः ॥ २ ॥ वाचाटकोटिसुकुटः, समत्सरशिरोमणिः । निर्लज्जजन-
सूद्धन्यो, धृष्टप्रष्टः खलाग्रिमः ॥ ३ ॥ अधमेभ्योऽधमः कार्यं, कोत्तमेभ्यः स उत्तमः । अनयोः सद्गतं धिग्
धिक, शक्रविद्वक्रीटयोरिव ॥ ४ ॥ इत्यादि सर्वतः सर्वैर्नारैः स निरन्तरम् । सोपहासं गह्यते स्म, लोकः प्रक-
टवाग् यतः ॥ ५ ॥ कलापकम् ॥ कृतहत्यादिपान्मेव, स्वास्यं दर्शयितुं ततः । कस्याप्यशक्तः स व्रीडापीडितो-
द्विग्रमानसः ॥ ६ ॥ स्वयमेव समुद्रध्व, स्वात्मशहुरनात्मवित् । तत्याज दुस्त्वजान् प्राणान्, धिग् धिग् भववि-
डम्बनम् ॥ ७ ॥ युग्मम् ॥ बभूव तिर्यग्नरकटुः खलक्षस्त्रनिश्च सः । अत्रामुत्रापि निर्धर्मः, सौख्यभागी भवे-
त्कृतः १ ॥ ८ ॥ तादृग्व्यतिकरं दुःखाकरं ज्ञात्वा गुणाकरः । निर्विवेद भवे तत्त्वं, धर्ममेव विवेद च ॥ ९ ॥
तत्राथ समवासाषाद्, धर्महर्षमहर्षिराद् । केवली देवलीढां हिरेव गौतमकेवली ॥ १० ॥ विधिना वन्दनाध-

वेतालः, करालः कालरूपभृत् । सत्त्वेनानेन रे क्लीब !, मां वशीकर्तुमीहसे ? ॥ ८० ॥ स्वकर्मणः फलं भूङ्क्ष्व,
 भर्त्सयन्निति तं क्रुधा । लघुडैस्ताडयामास, सस्यमूढकवङ्गशम् ॥ ८१ ॥ गुणमम् ॥ आगरादत्कदुरवैर्भूषीडे च
 व्यलोलुठत् । सोऽसासहीनारकीव, दुःखं धिग् मन्दभाण्यताम् ॥ ८२ ॥ भूरिप्रहारसंमूच्यन्मूच्यो विच्छाद्य
 विग्रहः । कथञ्चिन्मुमुचे तेन, निश्चेष्टीकृत्य काष्ठवत् ॥ ८३ ॥ प्रातस्तन्मातुलस्तत्रान्वेषयन्तं सशङ्कहत् । दमशाने
 शवत्प्रदेश्य, पतितं प्रविषेदिवात् ॥ ८४ ॥ कृच्छ्रेण प्रगुणीकृत्य, सत्कृत्य च ततः कुती । शून्यचित्तं कथञ्चित्,
 पुरं निन्ये जयस्थलम् ॥ ८५ ॥ आश्वास्यतेष च प्रीतिप्रतिबन्धविधायिना । गुणकरेण सुहृदा, सतां तुच्छेऽप्य-
 हो ! कृपा ॥ ८६ ॥ गुणाकरस्य सुहृदस्तां समृद्धिं तथाऽपि सः । श्रुत्वा दह्म्य च हृदन्तरदन्दह्यत साशिवत्
 ॥ ८७ ॥ अन्येष्टुर्गोप्यमारोप्य, रैनरं भासुरं रथे । महापुरपुरातनत्रैयरुनरपतेनराः ॥ ८८ ॥ ते च राजानमा-
 स्थानस्थानुमेवं व्यजिज्ञपत् । अस्माकं स्वाभिनिः स्वामिस्तेजःसारस्तनूरुहः ॥ ८९ ॥ रैनरस्तस्य सिद्धोऽभूद्भाण्य-
 योगेन किन्तु सः । स्वधास्मि यावदानिन्ये, स्वप्ने तावदुवाच तम् ॥ ९० ॥ परित्राजा साधनायारब्धः सिद्धश्च
 ते तु भोः ! । परं गुणाकरस्यैव, गृहे स्थाताऽसि सुस्थिरः ॥ ९१ ॥ जयस्थलपुरस्थायी, स च पद्ममहेभ्यभ्यः ।
 कस्तस्माद्भाण्यवानन्यस्तेजस्वीव दिवाकरात् ॥ ९२ ॥ पद्ममसादृशानां च, तादृगेवार्हति भुवम् । कल्पते कल्पवृ-
 क्षाणां, स्थानं किं नन्दनादिना ? ॥ ९३ ॥ तन्मां नय नयश्रेष्ठ !, श्रेष्ठिनस्तस्य मन्दिरम् । को वा गुणाकरस्थानं,
 नेहते स्वहितार्थवित् ॥ ९४ ॥ दिव्योत्सयैवं व्यक्तयाऽत्र, द्राग् नः सार्थेन भूपभ्यः । तं प्रैषीदिव्यवस्तूनां, खेच्छया

सिद्धरसवत्, पुण्याढ्यस्यैव सिद्ध्यति ॥ ६४ ॥ छलं स्वरूपमपि प्राप्य, प्रेतवच्च तनोत्ययम् । महानथ सयाऽप्येष,
महाकुच्छ्रेण साधितः ॥ ६५ ॥ इत्युक्तोऽप्यमुना दध्यौ, सोऽहंमन्यजनाग्रिमः । तर्किं सया यदुःसाधमसाधा-
रणशक्तिना ? ॥ ६६ ॥ किमनूद्यं समर्थानां, किमगम्यं महाधियाम् । किमपथ्यं दृढाग्नीनां, किमसाध्यं महौजसा-
म् ? ॥ ६७ ॥ इत्थं मिथ्याऽभिमानेन, पूर्णो गुणधरः कुधीः । बालवद्वधमुच्चक्षैव, मन्त्रयाज्याकदाग्रहम् ॥ ६८ ॥
ततो द्वाक्षिण्यनिधिना, विधिना प्रददेऽमुना । तस्मै मन्त्रः स्फुटाग्नयः, सत्यङ्कार इव श्रियाम् ॥ ६९ ॥ कृतार्थ-
मानी तत्प्राप्त्या, मानी गुणधरस्ततः । सिद्धिमापृच्छय गच्छन्तं, विवेश देवमातमनः ॥ ७० ॥ तत्रारामसुसी-
मश्चि, सुसीमपुरमीयिवात् । प्रागज्ञातमातुलावासमध्युवास स सादरम् ॥ ७१ ॥ सुदाऽन्येष्टुर्मातुलाय, सद्भा-
वमभिधाय सः । कृत्वा समग्रसामग्रीमेकाक्येवाकुतोभयः ॥ ७२ ॥ राज्ञौ कृष्णचतुर्दश्यां, इमञ्चानस्थान-
मागमत् । कृतहोमादिकर्मा च, मन्त्रं ध्यातुमर्होक्त ॥ ७३ ॥ शुग्मम् ॥ मन्त्रं ध्यायन्नयं सम्यग्, योगीन्द्र इव
निश्चलः । बिभीषिका भीषणा अप्युनिमषन्तीर्विषेहिवान् ॥ ७४ ॥ सानुमानिव वाताधौर्विषैर्विधैरपि । याव-
न्नैव च चुक्षोभ, निःक्षोभः कथमप्यसौ ॥ ७५ ॥ कुलालचक्रवच्चक्रमत्युच्चैरक्रमेकतः । तावद्भूमितुमारंभे, धूव-
त्कारौघदारुणम् ॥ ७६ ॥ शुग्मम् ॥ रौद्र आक्रन्दशब्दश्चात्युच्चैरुच्छलितोऽन्यतः । महायन्त्रपीड्यमानजलमानुषभूरिव
॥ ७७ ॥ तदा ताभ्यां व्याकुलस्य, प्राणइयत्तस्य चेतसः । चैतन्यमिव दृढैर्वादकं मन्त्रपदं जवात् ॥ ७८ ॥ मुहु-
स्तेन चिन्तयताऽप्यधिजग्मे न तत्पदम् । निषुण्येनेव गीर्वाणमणिः पाणिपरिच्युतः ॥ ७९ ॥ लब्धच्छलश्च

प्रातः, शालिद्रालिष्टलादिकम् ॥ ४९ ॥ सायंदिने च लपनोह्यासिनीं लपनश्रियम् । तुर्ये प्रान्तमण्डकाद्यान्, सायं
 नैकाः सुखादिकाः ॥ ५० ॥ चतुर्थैः कलापकम् ॥ इति प्रतिदिनं प्रेक्ष्य, शार्कं तस्य स विस्मितः । शुवं महातु-
 भावोऽयमिष्टदातेति चिन्तयन् ॥ ५१ ॥ छन्दानुवृत्तिप्रणतिश्लाघाविश्रामणादिभिः । दुर्विनीतोऽपि शश्वत्,
 सिधेवे सुविनीतवत् ॥ ५२ ॥ युग्मम् ॥ यतः—“परगुणगहणं छंदानुवृत्तणं हि अमककसं वयणं । निचमदोस-
 ग्राहणं अमूलमंतं वसीकरणं ॥ ५३ ॥” सोऽन्यदा तं मुदा भक्त्यावर्जितं दम्भवर्जितम् । पपञ्चेह कुतः शार्कः,
 कल्पद्रोरिव ते विभो ! ॥ ५४ ॥ सिद्धोऽप्यभिदधे भद्र ! दारिद्र्योपहृतो ह्यहम् । अवन्ममं भुवं द्रव्यसम्भ्रमं
 बिभ्रदाशये ॥ ५५ ॥ कृपालुमेकं चैकत्रालोक्य कापालिकोत्तमम् । प्रणमिवात् प्रोचिवांश्च, दारिद्र्योपद्रवं निजम्
 ॥ ५६ ॥ दीनान्तर्वत्सलस्यक्तञ्छलः सोऽपि कृपावताम् । नेता वेतालमन्त्रं मे, गुरुस्तवमिवादिशत् ॥ ५७ ॥
 तन्मन्त्रसाधनाद्विरीडगमेऽदः पुनः कियत् । कर्त्तोऽस्मि सर्वसम्पत्तिं, स्वपदं प्राप्नुवांसु ते ॥ ५८ ॥ ततः स
 तुष्टिपुष्टात्मा, सार्द्धं सिद्धेन भुज्यवत् । दिनानि कानिचिन्मार्गे, व्यूढः प्रौढधनाशया ॥ ५९ ॥ सिद्धोऽन्यदा जगादे-
 तस्त्व द्योऽस्ति वामतः । आसन्नोऽहं पुनर्दूरं, गन्ता दक्षिणतः सखे ! ॥ ६० ॥ वद तत्सम्पदं सम्पादये ते
 भद्र ! कीदृशीम् ? । ईशोऽहं हन्त ! वित्तस्य, दातुं कोटीरपि रक्तम् ॥ ६१ ॥ सिद्धः प्रोवाच याचस्य, स्वर्णकोटिशता-
 धरोऽभ्यधात् । तं मन्त्रमेव मे देहि, बीजं यः सर्वसम्पदाय ॥ ६२ ॥ सिद्धः प्रोवाच याचस्य, स्वर्णकोटिशता-
 न्यपि । ब्रह्माकष्टैकयन्त्रेण, किं मन्त्रेण प्रयोजनम् ? ॥ ६३ ॥ यदेष विषमः प्रोचैः, प्राणसंशयकृद्गुणाम् । चेत्परं

पैपूरुषः । यद्यथा चित्त्यतेऽन्यस्मै, ततथा स्वयमाप्यते ॥ ३४ ॥ तस्मादाकस्मिकाश्लाभाद्भूय भूपसुर्वोऽभवत् ।
आनन्दः कोऽपि यन्माने, त्रैलोक्यमपि सङ्कटम् ॥ ३५ ॥ जुगोप गोपतेः पुत्रस्तत्रैव निधिवच्च तम् । यथा तथा
कथं तादृश, वस्तु विश्वः प्रकाशयेत् ? ॥ ३६ ॥ किञ्चित्पथ्यदनप्रायं, प्रदाय दयया धनम् । वनीपकमिवाधेनं,
विससर्जार्जनीशालः ॥ ३७ ॥ श्वेव लेहनमात्रेण, तावन्मात्रेण तुष्टिमाक । स्थानात्ततः सोऽपि गच्छंस्तुच्छश्चि-
न्तामिति व्यधात् ॥ ३८ ॥ जगत्पर्ययापि मे भाग्यमभङ्गुरमहो ! महत् । छुटितोऽस्मि ह्यदित्यस्माद्यस्माद्विकट-
सङ्कटात् ॥ ३९ ॥ इयद्विस्तमपि प्रापं, स्वयमेवाभुनाऽर्पितम् । तत्काव्ययापि सुप्रापं, मया दूनं धनं बहु ॥ ४० ॥
अतः परं निजपुरं, गच्छन्नप्यर्जिताऽस्म्यहम् । भुवमिष्टं धनं दैवेऽनुकूले किं न सिध्यति ? ॥ ४१ ॥ ध्यायन्निति
प्रचलितः, स्वपुरं प्रति दुर्मतिः । एकस्य मन्त्रसिद्धस्य, मिलितश्चान्तराऽध्वनि ॥ ४२ ॥ गोष्ठीं गरिष्ठां तन्वानं,
स्मं तेन स मन्दधीः । प्रापदुद्यानमेकस्य, सन्निवेशस्य सन्निधौ ॥ ४३ ॥ भोजनावसरे तत्र, मन्त्रसिद्धोऽभ्य-
धत्त तम् । भो भद्र ! भोज्यं तेऽभीष्टं, वद् सन्पादयामि किम् ? ॥ ४४ ॥ प्रभूतात् सुरभीभूतान्, कर्पूरैः सिंह-
केशरात् । देहि मे देहिकल्पद्रो ! मोदकान् मोदकारकान् ॥ ४५ ॥ तेनेति शिष्टे हृष्टेन, ध्यानमापूर्य सोऽपि
ज्ञात् । तादृशानानिनाय द्राक्, पूर्वं सजीवृत्तानिव ॥ ४६ ॥ अविहस्तौ ततस्तौ तान्, वुभुजाते यथारुचि ।
यथाऽऽसातिथये दत्त्वा, भुक्ता रीतिरियं सताम् ॥ ४७ ॥ एवं विकाले खण्डार्थैर्धृतपूरान् प्रपूरिताम् । द्विती-
येऽहि प्रो सर्पिःशर्करासिश्रयाग्रसम् ॥ ४८ ॥ आस्वाद्यानि च सायाहे, हव्यस्वाद्यान्यनेकदाः । तृतीयेऽहि पुनः

शिवात् । प्रेक्षाश्चके परिव्राजा, विभ्राजा दम्भविभ्रमैः ॥ १८ ॥ पृष्ठा ज्ञात्वा च तद्वृत्तं, तेनेत्युचे स साञ्जसम् ।
 व्यपनेष्यामि ते दुःखं, मां विषीद वसीद् च ॥ १९ ॥ सुहीमहीरुहं रक्तक्षीरं नीरन्ध्रमादरात् । काप्यन्वेषय
 येनाह्यु, दारिद्र्यं द्रावयामि ते ॥ २० ॥ महोत्साहेन तेनापि, काप्यन्वेषयता सता । सोऽप्यापि कल्पदुरिवोपक्र-
 मात्किं न वाप्यते ? ॥ २१ ॥ व्यज्ञापि च परिव्राजे, तेन सोऽप्यथ हृष्टहृत् । सिद्धिकृत्सिद्धियोगाहि, तेनामा
 तत्पदं घयौ ॥ २२ ॥ ततोऽभिमन्त्र्य तं पूर्वसङ्गृहीताषधीयुतम् । चारुद्राखणौर्विष्वक्, परित्राद् पर्यवेष्टत
 ॥ २३ ॥ कपटैकपटुस्तत्र, ज्वालयामास चानलम् । शिखाबन्धमिषात्तं चाजुहाव निजसन्निधौ ॥ २४ ॥
 उपेत्य नीचैर्भूतं तं, ततः स सबलदृढली । केशपात्रो दृढं मूर्ध्नि, धृतवानिव तस्करम् ॥ २५ ॥ ऊर्ध्वमुत्क्षिप्य च क्षिप्रं,
 पापात्मा तं हृताशने । आहुतीकुरुते यावच्छागं यज्जेव निर्घृणः ॥ २६ ॥ मार्थे नूनमनार्येणेत्युच्यद्भीर्यः प्रसह्य सः ।
 दुष्कर्मणः स्वमात्मैव, तावत्तस्माद्भूमुचत् ॥ २७ ॥ युग्मम् । ततस्तौ क्रोधवियुरौ, योधाविव सुदुर्धरौ । प्रक्षेपुमन्तर्दहनं,
 हुतौकाते परस्परम् ॥ २८ ॥ दुःसहं कलहं वीक्ष्य, तं तयोः प्रेतयोरिव । पृच्छकुरुक्वकैर्गोपा, भयोद्भ्रान्ततया रयात्
 ॥ २९ ॥ शुश्राव दुःश्रवं तच्च, तत्रासन्नमहापुरात् । मृगयामागतः क्षमाभृतकुमारः स्फारविक्रमः ॥ ३० ॥ तेजः-
 सारः स सान्वर्थाभिधानः सधनुःशरः । द्रुतं तत्राययौ बुभ्वां, क्षमन्ते क्षत्रियाः कथम् ? ॥ ३१ ॥ परिव्राजक-
 पात्रास्य, दुराशस्य दुरात्मताम् । शुत्वा गुणधरेणोक्तां, तस्मै चुक्रोध सोऽधिकम् ॥ ३२ ॥ बह्वाविन्धनसाच्चक्रे,
 क्षातिच्युत्पाद्य तं च सः । दृष्टशिक्षा शिष्टरक्षा, रीतिर्नोतिविद्रां खलु ॥ ३३ ॥ स चाग्निदग्धः समभूदिव्ययः सौव-

तया वत्स !, ज्ञापयेवातपो द्रुतम् । विद्रोभ्यल्पमुद्रोऽपि, दारिद्र्योपद्रवस्तव ॥ ३ ॥ इति योगिगिरं श्रुत्वा,
तात्त्विकीं सात्त्विकाग्रणीः । गत्वा स उत्तविधिना, तां जग्राह महौषधीम् ॥ ४ ॥ दृष्टश्च धृष्टहृत् स्पष्टदृष्टदृष्ट-
विचोष्टितान् । भूतान् प्रभूतान् प्रेतानप्युपेतान् परितोऽधिकम् ॥ ५ ॥ महादहासैकरसान्, राक्षसानप्यसङ्ख्यशः ।
शिवादिदुःश्रवरवान्, भैरवानपि भूरिशः ॥ ६ ॥ परीषहानिव मुनिः, स सर्वानवहेलयन् । क्रमाद्व्यावर्त्तमानो
निःसमानोत्साहसाहसः ॥ ७ ॥ द्विधाऽपि विषमां द्रव्यभावाभ्यां भूधरावनीम् । दुर्लङ्घां लङ्घयामास, भव-
स्थितिमिव व्रती ॥ ८ ॥ चतुर्भिः कलापकम् । जितकाशी ततोऽयासीद्व्यतो भावतोऽपि सः । सभामुर्वा मुखे-
नैव, यावन्नगरमार्गवत् ॥ ९ ॥ तावदुर्द्वप्यस्त, इव सस्तोऽद्रिशृङ्गतः । प्रस्तरस्तरसाऽकस्मादेकस्तपुष्टतोऽपतत्
॥ १० ॥ तदुद्भवत्खट्वाकाराद्दूरतप्रसारिणा । संश्रान्तचेताः सहसा, स पश्चात्पर्यलोकयत् ॥ ११ ॥ तत्क्ष-
णात्तस्य रुष्टेव, मुष्टेर्नष्टा महौषधी । स्थिरीस्यात्तादृशं वस्तु, तादृशस्य करे कथम् ? ॥ १२ ॥ विषण्णः सन् स
निःशेषं, तद्गत्वा योगिनो जगौ । योगिनाऽप्येष जगदे, जगदेकहितात्मना ॥ १३ ॥ अतुच्छं वत्स ! ते सत्त्व-
मुपक्रमश्च निरसमः । न परं प्राकृतं पुण्यं, तद्विना ते तु निष्फलम् ॥ १४ ॥ यतः—“विकटा अट पर्वताटवोस्तर वाद्धौत्
भज भूयतीनपि । अपि साधय मञ्जदेवता, नतु सौख्यं मुकुतैर्विनाऽस्ति ते ॥ १५ ॥” धनार्जने कदाशां तद्व्य-
पास्योपास्यतां त्वया । सन्तोष एव येन स्यात्, वैलोकेऽप्यतिशायिता ॥ १६ ॥ तेनेत्युक्तोऽपि लोभान्धः, स बभ्राम
भुवं भृशम् । विचार्यतां हि चित्तानि, न निर्विन्दन्ति कर्हिचित् ॥ १७ ॥ स आनयन् मलयग्राममभिराममुपे-

भस्मसात्तस्मात्तपः क्रोधोदयादिव ॥ ८७ ॥ निर्भोग्य एष निर्द्रव्य, इतीव भूतकैरपि । इतस्ततः स विव्रस्तैर्वि-
 श्वस्तरपि तलजे ॥ ८८ ॥ वनेचर इवारण्ये, शून्ये शून्येन चेतसा । सभ्रभी बभ्रभीति स्म, सोऽपि निर्वेदमेदुरः
 ॥ ८९ ॥ प्रतसससराज्ञेण, क्षुत्तुजाद्यैः कथञ्चन । विवेश सन्निवेशं स, बभ्रभ्यन्मञ्जिकावतीम् ॥ ९० ॥ तत्र च
 प्रैश्यसौ दैवयोगादकेन योगिना । प्रकृत्वा सातुकर्मणेन, सकर्मणेन तदर्त्तितः ॥ ९१ ॥ पृष्ट्वा विज्ञातवृत्तेन, तत-
 स्तेन निजालये । नीत्वाऽश्नाद्यैः पित्रेव, स्वपुत्रः पोष्यते स्म सः ॥ ९२ ॥ विविधौषधिवैदग्धीलब्धिनाऽथ
 कृपाब्धिना । भृशुन्नितम्बे नीत्वा तं, प्रादुर्येका महौषधीः ॥ ९३ ॥ एतां भो ! प्रत्याभिज्ञातां, सम्यक्कुर्या अहा-
 र्यधीः । मा सुहः स्मौषधीवृन्देऽजायूथ इव मुग्धधीः ॥ ९४ ॥ रवौ कृष्णचतुर्दश्यामर्द्धरात्रेऽद्य भो ! यथा ।
 छात्रेणैव गुरुर्विद्यां, ग्राहयेऽहमिमां त्वया ॥ ९५ ॥ योगिनेत्युदिते तेनाप्यभिज्ञानादिना तथा । सा निर्ममे
 निर्भ्रमेण, खं पदं द्वावथेयतुः ॥ ९६ ॥ अतिक्रान्तेऽथ यासिन्या, यामयुग्मे स योगिराट् । विधायस्य शिखाव-
 न्धं, विश्वबन्धनिबन्धनम् ॥ ९७ ॥ अभ्यधानमस साविध्यादविध्यातमना ब्रज । दीप्यमानां दीपशिखामिव दृष्टौषधीं
 च ताम् ॥ ९८ ॥ युग्मम् ॥ सा चोपरिष्टाद्वाह्येन, धृत्वा दक्षिणमुष्टिना । वाममुष्ट्यात्तशङ्कयाऽधदृजेया सख्योऽञ्ज-
 नालवत् ॥ ९९ ॥ दृढौषधीमुष्टिवन्धस्तत्कान्त्यप्रतिबन्धधीः । समाश्रयन् सान्त्विकत्वं, पश्चात्काप्यविलोकयन्
 ॥ १०० ॥ भयङ्करानगणयन्, रौद्ररूपस्वरादिकान् । तासञ्चानय योगीव, मानसे ध्यानसम्पदम् ॥ १ ॥ युग्मम् ॥
 विध्यातया तया सिद्धरसेनेव वशे भूताम् । भाविनी स्वर्णसिद्धिस्ते, भाग्यसिद्धिरिवाङ्घ्रिनी ॥ २ ॥ जातया च

भूषण ! विदूषण ! सौख्यहेतोः । सन्मानतोऽन्यजनतज्जनिताच्च जातु, मातुः स्मरस्यपि चिरान्तिम् तज्जवाह-
म् ? ॥७२॥ आत्रा मात्राधिकप्रेमणेत्यन्योक्त्या लिखितेऽनया । सोऽम्बुनोर्वाव भिन्नोऽन्तर्गन्तुमस्यौत्सुकायत ॥७३॥
कथञ्चनाप्यनुज्ञाप्य, भृशुराञ्चलितस्ततः । परीवारपरीताभिः, कान्ताभिः शोभिन्नोऽष्टभिः ॥ ७४ ॥ प्रतिग्रामं
प्रतिपुरं, चमत्कारं श्रिया सृजन् । खल्वैरेव दिनैः प्राप, स राजेव निजं पुरम् ॥ ७५ ॥ युग्मम् ॥ प्रवेक्षितस्य
पित्राद्यैः, पुरान्तः प्रवरोत्सवैः । आभूषणोपं सर्वभ्यः, श्लाघाद्वैतमवाप्तवान् ॥ ७६ ॥ परीक्षितस्वभावाद्धिरित्थं
खेष्टार्थलाभतः । शिखीवावदस्य मित्रस्यागमं सोच्चैरुद्धक्षत ॥ ७७ ॥ देशान्तरे व्यवहरन्नर्थो गुणधरः क्रमात् ।
पितुर्नोव्या पितुर्भाग्यैराजिजत् प्रोजिताः श्रियः ॥ ७८ ॥ अहो भाग्यं मम महत्, सहस्रैव श्रियोऽर्जनात् ।
इत्यन्तश्च जमवोच्चैस्तुच्छोऽल्पेनापि दृष्यति ॥७९॥ यतः-“एणेणवि वीहिणा उंदरस जह दोवि वावडा हत्था ।
तह अमुणियपरमत्था थेवेणावि उत्तणा हुंति ॥ ८० ॥” तुष्टः स लाभतस्तस्मादसन्तुष्टश्च लोभतः । कन्यामि-
वाकोऽन्यदेशं, वसुहृद्व्यै ततोऽप्यगात् ॥ ८१ ॥ तत्रापि लेभे लाभं स, भूयांसं व्यवसायवित् । वाणिज्यनैपुणं
प्रायः, साधनं हि धनार्जने ॥८२॥ अथर्वणवसोत्कर्षहर्षः स्वकपुरं प्रति । ततः प्रतिनिववृत्ते, भूरिभाण्डभरेण सः
॥८३॥ सोऽनर्थसार्धपदवीं, प्राप्तश्चैकां महादवीम् । द्वावानलश्च प्रलयानलवत् प्राञ्चलत्तराम् ॥८४॥ तं भेलितुमिवो-
त्तालकालवद्वाणुपैच सः । सङ्गतं सङ्गतं यद्वा, तस्य द्वावानलस्य च ॥ ८५ ॥ ततस्तद्भयतस्तूर्णं, हाहाकारपर-
यणैः । कथञ्चिद्भुतकैः सार्द्धं, जीवनाशं ननाश सः ॥ ८६ ॥ शक्रदोक्षाद्यशेषं द्राक्, तस्य पश्यत एव तु । वभूव

पर्यतेऽत्र सः ॥ ५७ ॥ वानेयमिति सत्पुषं, शिरस्यारोप्यते न किम् ? । मृगनाभिर्मृगनाभिभवाऽपीप्स्येत किं न
 वा ? ॥ ५८ ॥ भाग्यवान् देवतादिष्टकन्याऽष्टकवरः स हि । लीलया लक्षदायी च, करपटुरिव जङ्गमः ॥ ५९ ॥
 तन्निशम्य चमत्कारभाजि सामाजिकव्रजे । गुणाकरस्य जनकः, स्थितस्तत्रैवचिन्तयत् ॥ ६० ॥ भुवं मे तनयः
 सोऽयं, संभवेद्यद्भवेदतः । प्रोलासः कोऽपि हृदि मे, धाराहतकदम्भवत् ॥ ६१ ॥ प्रोक्तं ज्योतिषिकेणापि, यद्गर्भान्ते
 सुतस्य ते । स्थानं विज्ञास्यते तेनास्मिन्नर्थे संशयोऽस्तु कः ? ॥ ६२ ॥ एतकं तदपि व्यक्तया, पुच्छामीति विमृश्य
 सः । वान्दिदृन्दारकं पृश्ना, खं पुत्रं निश्चिकाय तम् ॥ ६३ ॥ उत्कण्ठितस्ततः पुत्राह्वनाय प्रजिघाय सः ।
 अन्योक्तिगर्भसन्दर्भेऽल्लेखकरं नरम् ॥ ६४ ॥ हुतं गत्वाऽपि तेन, लेखमेष गुणाकरः । प्रेम्णा समं समु-
 न्मुह्य, वाचयामास तद्यथा ॥ ६५ ॥ स्वास्तिजयस्थलनगरात् पद्मः प्रणयाहुणाकरं स्वमुत्तम । आदिशति यथा
 श्रीजिनगुरुप्रसादेन नः कुशलम् ॥ ६६ ॥ स्वककुशालकिंवदन्ती ज्ञाप्या नः प्रीतये त्वयाऽपि रयात् । अथ
 कार्यमार्य ! भवतोऽद्भुता श्रुता काऽपि परमार्थः ॥ ६७ ॥ सुचिरं त्वद्विरहमहादुरसहदुर्भिक्षदुःखितानां नः ।
 तेने तेनेदानीं नन्वमृतप्रातराशामुखम् ॥ ६८ ॥ किन्तु भवदङ्गसङ्गमसुखाय निखिलेष्टभोजनाय वयम् । उच्चै-
 रत्नरामहे तत्त्वरस्य तत्सिद्ध्युपायविधौ ॥ ६९ ॥ किञ्च-पितरावुपेक्ष्य दक्षः भवशुरौकसि तस्थुषः स्थिरतया ते ।
 सत्पुरुषपथः कथमिव भावीति विचिन्त्यसेतदपि ॥ ७० ॥ इति वाच्यवाचनातः प्रेमाद्रमना मनोग् भवेद् याव-
 त् । तावत्तल्लेखान्तःपुरतः सोऽन्योक्तिमद्राक्षीत् ॥ ७१ ॥ सा चेयम्-गात्रेय ! गेयगारिमादिगुणाष्टकाश्च । विश्वैक-

रूप इवावभौ॥४२॥ नेरुः कुलाचलभीभिर्दिग्भिर्भातुरिवाष्टभिः। अग्रमहिषीभिरिन्द्रोऽष्टभिः सिद्धश्च सिद्धिभिः
॥ ४३ ॥ अष्टाभिर्मूर्त्तिभिः शम्भुरिव कान्ताभिरष्टभिः। अविद्युत्कोऽनिशं नानाक्रीडारसनिमग्नहत् ॥ ४४ ॥
भान्दितास्तमप्येषोऽविदन् वैषयिकं सुखम्। संसारमुखसर्वस्वं, कियत् समयमन्वभूत् ॥ ४५ ॥ त्रिभिर्वि-
शेषकम् ॥ अथ तस्यां निशीथिन्यां, सूनोः सद्मन्यनागमात्। गुणाकरस्य पितरौ, जज्ञाते भृशमातुरौ ॥ ४६ ॥
रात्रौ प्रातश्च सर्वत्र, शोधनेऽप्यनवाप्य तम्। पाणिच्युतचिन्तामणिमिवात्मानमशोचताम् ॥ ४७ ॥ अन्यदा च
तदात्प्रां तौ, क्लान्ता ज्योतिर्विद्रावरम्। पप्रच्छतुः स्तपुत्रस्य, श्रेयः स्थित्यागमादिकम् ॥ ४८ ॥ पुच्छालम्बं
च लग्नाशं, सम्यग् निर्णय सोऽप्यवक्। सुधैव मा स्म विद्येथां, श्रेयस्यी वां यतः सुतः ॥ ४९ ॥ लीलार्जि-
तमहर्द्धिश्च, दानभोगैः प्रसिद्धिभाक्। महासौख्याविधलीनश्च, परं दुरेऽस्ति स क्वचित् ॥ ५० ॥ किञ्च प्राच्या-
मितः सोऽस्ति, भस्त्रानिव नवोदयी। वर्षेण स्थानविज्ञानं, द्विवर्षाच्चास्य सङ्गमः ॥ ५१ ॥ तद्गिरा सुमुदते
तौ, प्रासपुत्राविवोच्चकैः। इष्टस्य हि शुभा शुद्धिरपि तत्सङ्गमायते ॥ ५२ ॥ ततः प्रतिदिनं पित्रादीनां
तत्स्थानशोधनाम्। कथञ्चिदतिचक्राम, वर्षं वर्षशतायितम् ॥ ५३ ॥ अथैकः श्रीपुरपुराङ्गन्दी वन्दीकृतद्विषः।
राज्ञः पपदि तत्रागान्नाकीन्द्रस्येव नारदः ॥ ५४ ॥ गुणान् गुणाकरस्योच्चवर्षायामासिवांश्च सः। वणिजोऽपि नृपत्यग्रे,
भट्टा हि स्वेष्टसंस्तुताः ॥ ५५ ॥ तदाऽन्ववादीद्विसुधाशक्रो वक्रोऽष्टिकां सृजन्। शृगालं श्लाघसे मेऽग्रे, किं
सिंहस्येव वाणिजम्? ॥ ५६ ॥ भट्टोऽप्याचष्ट धृष्टात्मा, देवसेवकवत्सलः। सर्वाङ्गीणगुणैरेव, वणिग् वपाव-

अपि सन्त्येके, कौतुकं पुरुषोत्तमाः । मादृशा अपि केचिच्च, धनार्जनेऽप्यलं न ये ॥ २७ ॥ यदिबोधिश्च नीचै-
 श्चालोकनेनाफलेन किम् ? । स्वस्वदेववशादेव, सर्वेषामपि सम्पदः ॥ २८ ॥ किन्तु तत्कौतुकं प्रेक्षे, कथञ्चिद्यदि
 तद्वरः । शक्या न भोक्तुं भूपात्राश्चेद्भूमपि तर्हि किम् ? ॥ २९ ॥ प्रांशुप्राप्यफलं प्राप्तुं, वामनस्येव मेऽथवा ।
 तत्र गन्तुमशक्तस्य, वृथैवैव मनोरथः ॥ ३० ॥ यद्यदा चिन्तितं यद्वा, तत्तदा यस्य सिद्ध्यति । स भाग्यवान्
 भुवमिति, प्रवदन्ति विदां वराः ॥ ३१ ॥ तद्वद्य भाग्यवत्तां स्वां, परीक्षिष्येऽत्र निश्चितम् । मद्भाग्यशतकु-
 र्भस्य, ह्यैवैव कषपटिका ॥ ३२ ॥ ध्यायन्नैवेत्यसौ तेषां, गोत्रदेवतया रयात् । उद्वाहमण्डपं निन्ये, स्पृहैव
 कृतिनां फलम् ॥ ३३ ॥ अयं वरः स्फुरत्कान्तिर्द्विधाऽपि हि शुणाकरः । इत्थं बन्दिवदुदृद्युष्य, पुष्पवृष्टिमसृष्ट
 सा ॥ ३४ ॥ तं तत्र सहस्रोद्दीक्ष्य, तद्वालोत्पन्नदेववत् । कन्यास्तज्जनकाद्याश्च, सर्वे सुसुदिरेतराम् ॥ ३५ ॥
 तास्तेन कन्याजनकैर्जनकैरविणीन्दुना । विधाप्य भूषादिविधिं, पर्यणायन्त कन्यकाः ॥ ३६ ॥ मनोऽभीष्टवर-
 प्राप्ता, तुष्टाः कन्याऽष्टकस्य ते । महान्तमुद्वाहमहं, सहोत्साहतया व्ययुः ॥ ३७ ॥ हिरण्यं कोटीमेकामेकै-
 कमथ गोकुलम् । द्वात्रिंशत्पात्रस्त्वद्भक्तैर्कैर् दिव्यनाटकम् ॥ ३८ ॥ एवं सदैवनिःशेषभूषणैर्भाजनादिकम् ।
 जालाभ्वराध्यादिमुखवासनभद्रासनादि च ॥ ३९ ॥ समग्रहोपस्करावासदासदास्यादि चोत्तमैः । तेऽष्टावपि द्रु-
 स्तस्मै, पाणिमोक्षणपर्वणि ॥ ४० ॥ त्रिभिर्विशेषकम् ॥ उदारमनसां दानलीलायाभाविक्वी किल । जामाता च
 स तादृक्षस्तद्दानं स्वल्पमेव तत् ॥ ४१ ॥ स विमानसमानेषु, रम्यहर्म्येष्वमर्त्यवत् । अष्टाभिर्विलसंस्ताभिरष्ट-

को न्यासां भविता वरः ? ॥ ११ ॥ नैमित्तिकोऽपि निमित्तनिगुणः प्रवभाण तात् । मा स्म चिन्तातुरा भूवत्,
भवन्तोऽल्पमपीह भोः ? ॥ १२ ॥ युष्माकमेकगोत्राणां, गोत्रदेव्येव भक्तिः । तुष्टा शिष्टावतंसं द्राग, वरं
सङ्गमयिष्यति ॥ १३ ॥ श्रुतेति ते तपःपूजादिभिः स्वां गोत्रदेवताम् । तोषयामासुरानन्दं, पोषयामासुरा-
त्मनः ॥ १४ ॥ तथाऽपि तुष्टया स्पष्टमादिष्टमिति तान् प्रति । विज्ञदैवज्ञनिर्दिष्टशिष्टलज्जनिोपरि ॥ १५ ॥
समग्रामपि सामग्रीमव्यग्रीभूय भूयसा । कुरुतोपक्रमेणाशु, तद्विवाहोत्सवाय भोः ! ॥ १६ ॥ युष्मम् ॥
प्रासायां लग्नवेलायां, हेलयाऽपि मया रयात् । वरः सुरसुरूपश्रीः, कुतोऽप्यानेष्यते द्रुतम् ॥ १७ ॥ इति गोत्रसुरी-
वाक्यदृष्टाश्चक्रुस्तथैव ते । तुष्टदेवतयाऽऽदिष्टे, कः सन्देधिषि विदग्धधीः ? ॥ १८ ॥ इदानीं च सुदानीताः, पितृभि-
र्मणिमण्डपे । कन्या अष्टापि निर्माप्य, स्नानभूषादिकक्रियाः ॥ १९ ॥ सुवासिन्यः प्रीतिरसैरुल्लासिन्यः सम-
न्ततः । गायन्त्यः सन्ति तत्रोच्चैरुत्कृष्टोरुद्वल्लुभिः ॥ २० ॥ प्रत्यासन्नाऽभवल्लज्जवेलाऽपि न पुनर्वरः । प्रादुरा-
सीत् पुरस्तात्, न जाने किं भविष्यति ? ॥ २१ ॥ विना वरमहो ! चित्रमुद्राहः कोऽप्ययं नवः । इत्युच्चैर्विस्म-
यन्ते स्म, नरास्तत्र सुरा अपि ॥ २२ ॥ तदेतत्कौतुकालोककृते त्वरयत प्रभो ! । प्रभुमाह्लातुमेवास्मि, समायातः
समुत्सुकः ॥ २३ ॥ द्रष्टव्यमथ भोक्तव्यमपूर्वं प्राप्य किञ्चन । रमरेत् प्रभुमभीष्टं वा, न यः स सुजनः कथम् ?
॥ २४ ॥ निशम्येत्युत्पपाताशु, यक्षः स्वे स्वमुजिष्ययुक् । तत्पुरं प्रति पन्थानं, कुमारस्येव दर्शयत् ॥ २५ ॥
तच्च यक्षोक्तमुत्कर्णमाकर्ण्योच्चैर्गुणाकरः । ध्यातवानित्यहो ? धन्यः, कस्तासां भविता वरः ? ॥ २६ ॥ तादृशा

इ० गाथा-
यां अति-
थिसंविभा-
ने गुणाक-
रगुणधर
वृत्तं

९६-१२९

॥१७९॥

खगृहं यदि । खदैवयोगात्कथमप्यर्जिष्यामि क्रियद्धनम् ॥ ९६ ॥ विचिन्त्यैवं खदैवं स, परीक्षितुमनीर्ष्यहत् ।
 यतीव शून्ये तत्रैव, स्थितवांसां निशीथिनीम् ॥ ९७ ॥ इतश्च कश्चित्ज्ञास्ति, यक्षराट् निकटे वटे । यक्षो
 भुजिष्योऽमुष्यैकः, कुतोऽप्यगान्तदोत्सुकः ॥ ९८ ॥ कोऽयं दिवो विद्युदिवावाताशीदिति विस्मिन्ते । स्थिते गुणा-
 करे गुप्तं, स स्वं स्वामिनसित्ववक ॥ ९९ ॥ इतोऽस्ति योजनशततपरतः श्रीपुरं पुरम् । द्विधाऽपि कापि यज्ञा-
 भूच्छाया कोटिध्वजव्रजैः ॥ १०० ॥ अष्टौ मुख्या महेश्यानां, महेश्याः सन्ति तत्र च । विश्वाधारतयाऽऽख्याता,
 दिग्गजेन्द्रा इवापरे ॥ १ ॥ धनाकरो धनपतिर्धनधर्मा धनेश्वरः । धनसारो धनशुर्वनाड्यो धनसागरः ॥ २ ॥
 इति तथ्याभिधानानां, प्रधानानां नरोत्तितुः । प्राज्ञातामात्रपुत्राणां, पुत्र्यैकेका क्रमाद्भूत् ॥ ३ ॥ गुणा-
 वली गुणवती, सुगुणा गुणमालिनी । गुणमाला गुणलता, गुणश्रीगुणसुन्दरी ॥ ४ ॥ अष्टदिग्वर्तिनां यूनां, संमो-
 सारैरिव विनिर्मिताः । अष्टावपीष्टाः पित्रोस्ताः, प्राणेश्योऽप्यधिकं पुनः ॥ ५ ॥ अष्टदिग्वर्तिनां यूनां, संमो-
 हनलता इव । चतुःषष्टिकलाड्यास्ताः, क्रमाद्यौवनमासदन् ॥ ६ ॥ तासां समानवयसां, समानमनसां सदा ।
 समानगुणशीलानां, समानरूपसम्पदाम् ॥ ७ ॥ बिभ्रतीनां परप्रीतिरैकात्म्यमिव शैशवात् । इति प्रतिज्ञा
 तुल्यैवाभूद्वियोगाभिया मिथः ॥ ८ ॥ युगम् ॥ शीतांशुरिव ताराणामेक एव वरोऽस्तु नः । विश्वविश्वप्रश-
 स्यश्च, सोऽपि कोऽपि हि नापरः ॥ ९ ॥ गृहवासः कारावासः, स्वेष्टयोगं विना स किम् ? । लच्छिष्टान्
 च खर्क्षं च, कः सुधीर्भोक्तुमिच्छति ? ॥ १० ॥ ततस्तल्लनकास्तादृगवरप्राप्त्यै कृतादराः । नैमित्तिकमित्यपृच्छन्,

भूयाशु, मित्रस्याज्ञातमेव सः । भूत्वा पण्यैरनोरार्जिं, मनोऽपि च मनोरथैः ॥ ८१ ॥ चचाल प्रीतिवाचालश्च-
लयन्नचलामपि । धियोऽर्जयितुमत्युत्कः, काऽपीर्ष्याऽहो ? सुहृदपि ॥ ८२ ॥ युगम् ॥ सायं श्रुत्वा स्वमि-
त्रस्य, चलनं मेलनं सकृत् । इच्छंस्तमन्वगाद्धत्सं, गौरिव द्राण गुणाकरः ॥ ८३ ॥ न विमृश्यमतिप्रेमणीत्येका-
क्येव पुराद्धहिः । स कामद्वतिचकाम, वत्सं यावज्जावत्कियत् ॥ ८४ ॥ तावत्तमोऽभूदूर्मिब्रदूर्मनस्यमिव रफुटम् ।
तदाऽभयायान्तमध्वन्यमेकं सोऽप्यच्छदुत्सुकः ॥ ८५ ॥ युगम् ॥ कियदूरं गतः सार्थः, पान्थ ! पान्थोऽप्यथाऽ-
ब्रवीत् । इयत्कालेनातिदूरं, यातः सार्थः कथं मिलेत् ? ॥ ८६ ॥ तत्पश्चादेव चलनं, साम्प्रतं साम्प्रतं तव ।
असत्त्वा न प्रदोषे हि, प्रदोषे संमुखे ब्रजेत् ॥ ८७ ॥ इत्युक्त्वा स पुरं प्राप, कुमारोऽपि व्यचिन्तयत् । आः
किं मे दुर्हृद इव, सुहृदेदं न्यवेदि न ? ॥ ८८ ॥ किं मया क्वाप्ययं दूनः, किं वा व्युद्गाहितः परैः ? । किं चाऽन्तः
कृत्रिमप्रेमा, यद्वा मामप्यसासहिः ॥ ८९ ॥ किमनल्पैर्विकल्पैर्वा, भुवं देशान्तरासितः । असौ कुशलकोदीरः,
कोदीरप्यर्जिता श्रियः ॥ ९० ॥ कथङ्कारं पुनरहं, करिष्ये द्रविणार्जितम् । विना नीवीं न वाणिज्यं, नीवीं नैव च
काऽपि मे ॥ ९१ ॥ द्रव्यार्जने पितुर्नीव्या, भवेद्भुक्तिः पितृश्रियः । न युक्तश्च तथा मे तु, तत्पार्गैकाग्रचेतसः
॥ ९२ ॥ स्वीकारः परनीव्यास्तु, पराभवपदं परम् । वित्ताय यः परचित्तावर्जो धिक् तं नराधमम् ॥ ९३ ॥ तावदेव
पुमान् श्लाघ्यस्तावदेव गुणाश्रयः । नैव यावत्परमुखं, प्रेक्षते स्वात्मनः कृते ॥ ९४ ॥ अनर्जित्वा श्रियः स्वेष्टा,
अकृत्वा पात्रसाच्च ताः । अहत्वा चान्यदेन्यानि, कथं च स्यां गुणाकरः ? ॥ ९५ ॥ इतस्तदैव तद् यास्याभ्यवदय

साय मुमुदेतमाम् ॥ ६५ ॥ अश्रद्धानलवसम्बद्धतया गुणधरस्य सा । प्रत्यभातिपत्तित्तास्यस्येव तित्ततया
 सिता ॥ ६६ ॥ एकमेव मुनेर्वाक्यं, तयोः पात्रकुपात्रयोः । पीयूषविषतां प्राप, परिणत्याऽब्दवारिवत् ॥ ६७ ॥
 उक्तं च—“सा साई तं पि जलं पत्ताविसेसेण अंतरं गरुअं । अहिमुहि पडिअं गरलं सिप्पड्डे मुत्तियं होइ ॥ ६८ ॥”
 आद्यस्तदादि दानादौ, प्रावर्त्तत विशेषतः । सतां हि शिष्टैरादिष्टं, वदवीजायते ह्यदि ॥ ६९ ॥ मतिः प्रस-
 रति स्वास्य, दानादिषु यथा यथा । पुरान्तरे कीर्त्तिरपि, स्पष्टयेव तथा तथा ॥ ७० ॥ परस्तु परवन्मित्रेऽप्युद्ग-
 ञ्छत्परस्मत्सरः । चिन्तया चिन्तयामास, तुच्छया तुच्छधीरिति ॥ ७१ ॥ चित्तक्रीतीव जनता, समग्राऽपि गुणा-
 ल्यहो । गुणान् गुणाकरस्यैव, भाग्यसौभाग्यमुख्यकान् ॥ ७२ ॥ न पुनः कश्चन भ्रान्त्याऽप्यधिकस्यापि मे गुणैः ।
 लोकः प्रवाहयति, प्रायस्तत्त्वबहिर्मुखः ॥ ७३ ॥ सहचारेण चैतस्य, लाभः को मम प्रत्युत ? । महत्त्वहानिर्हीनं हि,
 प्राहुः प्रायः पराजुगम् ॥ ७४ ॥ पराजुगाभी परवक्रदर्शी, पराज्ञभोजी परचित्तरञ्जी । परप्रवादी परवित्तजीवी,
 सर्वेऽप्यमी स्मृगुणिनोऽपि निन्त्याः ॥ ७५ ॥ तदेनमत्र मुक्त्वाऽऽहुः, गत्वा देशान्तरे पराः । श्रियोऽर्जयित्वा स्वां
 भाग्यवत्तां कीर्त्तिं च दर्शये ॥ ७६ ॥ एतस्मिंश्च सहायाने, ह्येतदीयक्रयाणकैः । लाभो भूयान्न भार्वा मे, समर्प
 द्दु वस्तु हि ॥ ७७ ॥ मां विनैष च न कापि, गन्ता प्रकृतिकातरः । यष्टेरिवान्धो ह्याधारान्ममैव विचरत्ययम्
 ॥ ७८ ॥ विना देशान्तरासिं च, नाप्येषोऽर्जयति श्रियः । तन्महत्त्वं जने भावि, समैवोच्चैर्धनार्जनात् ॥ ७९ ॥
 धनानामजननैव, प्रतिष्ठां प्राप्नुयात् पुमान् । कलाधनार्जनादेव, कलावानपि पूज्यते ॥ ८० ॥ ध्यात्वेति सज्जी-

न्द्रियजं सुखं च । कार्यार्थिना हि खलु कारणमेवणीयं, धर्मो विधेय इति तत्त्वविदो वदन्ति ॥ ५० ॥ चतुर्द्धा
स च दानादिस्तत्र दानं चतुर्विधम् । अभयज्ञानधर्मोपष्टम्भेतरविभेदतः ॥ ५१ ॥ मुख्योर्भातस्य यत् ताणं,
प्राणिनः प्रीणनं परम् । स्मृतं तदभयं दानं, प्रधानं सर्वदानतः ॥ ५२ ॥ सुशास्त्रपाठनं स्थानपुस्तकाद्यर्पणा-
दिना । साहाय्यदानमपि च, ज्ञानदानमुदाहृतम् ॥ ५३ ॥ साधोः श्राद्धस्य वा यत्तु, धर्मनिर्वाहहेतुकम् ।
धर्मोपष्टम्भदानं तदज्ञदानाद्यनेकधा ॥ ५४ ॥ पात्रार्हत्वादिदं पात्रदानमभ्युच्यते दुर्धैः । त्रैधं दानमिदं मोक्ष-
फलं भोगानुषङ्गिकम् ॥ ५५ ॥ तुयं दानं दयाकीर्याच्चित्यादिभिरनेकधा । तत्रापि च दया दानं, धर्माङ्गमिति
गीयते ॥ ५६ ॥ कीर्याच्चित्यत्राप्येवमप्रीतिदानादिकानि तु । शेषाणि कीर्याच्चित्यादिप्राप्तिमात्रफलानि हि
॥ ५७ ॥ यद्येतेष्वपि दानेषु, धर्मोपष्टम्भधीः क्वचित् । संभवेत्कर्हिचित्काचिद्भवेद्धर्ममङ्गलानि तत् ॥ ५८ ॥
शीलमन्नस्नानस्नानागः, सर्वतो देशतोऽपि वा । देशात्स्वदारसन्तोषोऽन्यस्त्रीत्यागश्च तद्विधा ॥ ५९ ॥ बाह्यं षोढाऽऽ-
न्तरं षोढेत्युक्तं द्वादशाधा तपः । दुस्साधसाधकं तीव्रकर्मणामपि घातकम् ॥ ६० ॥ अनित्याशरणत्वादिभेदै-
द्वादशभेदभूत् । जीवितं सर्वधर्माणां, भावना भवनाशकृत् ॥ ६१ ॥ आराधयंश्चतुर्धाऽसुं, धर्मं सम्पक्त्वपूर्व-
कम् । प्रामोत्यामोक्षसौख्यद्वौः, सुधीस्तत्र यतेत तत् ॥ ६२ ॥ विशिष्य पात्रदानादौ, यतनीयं धनार्थिना ।
नादत्तं लभ्यते कापि, नातुसमपि दृश्यते ॥ ६३ ॥ धनलाभेऽपि सन्तोषोषादेव सुखं नृणाम् । न तं विना तु
तच्चक्रिश्चाक्रयोरपि कर्हिचित् ॥ ६४ ॥ इत्थं देशनया बुद्धः, शुद्धबुद्धिर्गुणाकरः । स्वमणीमिव सम्पक्त्वाद्या-

जातु लाज्यः सुसन्निधिः ॥ ३६ ॥ यतः—“गुणिनः समीपवर्त्ता पूज्यो लोके हि गुणविहीनोऽपि । विमले-
 क्षणप्रसङ्गाद्भजनमाप्नोति काणाक्षि ॥ ३७ ॥” श्रुत्वा सामुद्रिकस्येत्यं, गिरं गुणधरस्तदा । अन्तर्दूरोऽपि मौनेन,
 स्थितवान् लोकलज्या ॥ ३८ ॥ अचिन्तयच्च चिन्तान्तरेतस्याहु वचोऽन्यथा । करिष्ये दर्शयिष्ये च, सर्वेषां
 स्वहृभोदयस् ॥ ३९ ॥ एवं गर्वाद्धुरेणाथ, सार्द्धं गुणधरेण सः । गुणाकरः समुत्तस्थौ, तन्मठादश्वाश्रया-
 ॥ ४० ॥ क्रीडन्नाक्रीडमासश्च, दृष्ट्वा धर्ममिवाङ्गिनम् । धर्मदेवगुरुं दृष्ट्वा, दृष्ट्वात्नतिपूर्वकम् ॥ ४१ ॥ प्रभो!
 प्रसीदादिश मे, स्वयः खेष्टप्रियोऽर्जुन । केनोपायेन जायेतेत्यथो यावद्गुरुवदेत् ॥ ४२ ॥ तावत्तुच्छतयो-
 त्सुक्यधारी गुणधरोऽभ्यधात् । हुं मया व्यवसायादिरूपायः प्राक्तनोदितः ॥ ४३ ॥ गुणाकरोऽगुणानिमज्ज,
 मयाऽपि ज्ञायते ह्यदः । प्रश्नोऽयं तु विशेषार्थं, विशेषज्ञा हि साधवः ॥ ४४ ॥ तच्चेदस्म-धर्मो धनार्देव्याभि-
 भोः ! स्थिरचेतसौ । शृणुतं वच्मि वां तत्त्वं, तत्त्ववाचो हि साधवः ॥ ४५ ॥ तच्चेदस्म-धर्मो धनार्देव्याभि-
 चारवन्द्यो, बीजं फलस्येव हि मुख्यहेतुः । उपक्रमाद्याः सहकारिणोऽरम्भः सेकादिवत्ते व्यभिचारिणोऽपि
 ॥ ४६ ॥ दृश्यन्ते मुधियोऽपि हि महोद्यमा अप्यमुद्रदारिद्र्याः । अधियोऽप्यलसा अपि च श्रीपतयः श्रीवि-
 लासेन ॥ ४७ ॥ उक्तञ्च—“समास्त्वतुल्यं विषमास्तु तुल्यं, सतीष्वसच्चाप्यसतीषु सच्च । फलं क्रियास्वित्यथ यन्नि-
 मित्तं, तद्देहिनां सोऽस्ति तु कोऽपि धर्मः ॥ ४८ ॥ तद्धर्म एव यतो विधीयतां धीयतां च हृदि सैव । यः सर्वा-
 अपि दत्ते चित्तोत्सितसम्पदः सपदि ॥ ४९ ॥ यतः—“धर्माद्धनं यतत एव समस्तकाष्ठाः, कामेभ्य एव सकले-

यौवनाभिमुखैः ॥ २१ ॥ स्तन्यं मन्मनवचनं चापलमपहेतु हास्यमत्रपताम् । शिशुरेवार्हति पांशुकीर्त्तिं भुक्तिं
च पितृलक्ष्म्याः ॥ २२ ॥ तद्विश्राम्य निजं भित्तं, गृणाति स्म गुणाकरः । न नौ युक्तः पितृलक्ष्म्या भोगः स्वरपोऽ-
प्यतः परम् ॥ २३ ॥ यतः—“सुचिश्च सुहृदो सो चैव परिपठ्यो सो विदत्तविण्णो । जो निअसुअदंजलिअ-
लच्छीइ उवज्जए किस्सि” ॥ २४ ॥ तदजयावस्तां कापि, यावस्तदर्जनाय च । ननुपयेन केन द्राक्, सा स्वेष्टा
कोटिशोऽर्ज्यते ? ॥ २५ ॥ आर्घ्यं नो पूर्यते प्राज्यकमलासिमृते मम । कौतुकं दानभोगादेः, स्नानादेरिव
दन्तिनः ॥ २६ ॥ मित्रोदितमिति श्रुत्वा, ज्ञंमानी स्वमनीषया । जगौ गुणधरः श्रीणां, प्रासौ चिन्ता वयस्य !
का ? ॥ २७ ॥ लीलायाऽप्यर्जयिष्यावो, लक्ष्मीवर्णिज्यनैगुणात् । वणिजवराणां वाणिज्यवैदग्धी कामधुर्यं भुवम्
॥ २८ ॥ प्रवीणता वणिज्यासु, त्यक्तक्रम उपक्रमः । न निर्वेदश्च कुत्रापि, त्रयः प्रतिभुवः श्रियः ॥ २९ ॥
तदुक्तम्—“लक्ष्मीर्वसति वाणिज्ये, किञ्चिदस्ति च कर्षणे । अस्ति नास्ति च सेवायां, भिक्षायां न कदाचन
॥ ३० ॥” निशम्येत्यं समीपस्थो, दलक्षणाविचक्षणः । कोऽप्याचचक्षेऽधिपक्षेणपूर्वं तद्वैसंहते ॥ ३१ ॥ रे वणिग्-
जात ! मा कार्षीर्नामैवमववर्गनीः । परेषजीवीव परप्रसक्त्यैवासि यत्सुखी ॥ ३२ ॥ लीला निर्लेक्षणस्यापि, तवैषा
मित्रसन्निधेः । शिलाऽपि तप्रकाधाराद्वा किं तरति वारिणि ? ॥ ३३ ॥ न प्रेक्षे लक्षणं तादृग्य, निर्लेक्षण ! तवाङ्गके ।
स्वल्पमपि श्रियं येन, भोक्ष्यसे स्वमुजार्जिताम् ॥ ३४ ॥ अयं तु ते सुहृद्भ्रान्तैरक्षूणः पूर्णलक्षणः । लीलामात्रा-
र्जिता भोक्ता, विभूतिर्भुवनान्नुता ॥ ३५ ॥ तत्त्वयाऽस्य मृगाङ्गस्य, मृगेणेवानुगामिना । श्रेयस्कामेन न कापि,

३०गाथा-
यां अति-
थिसंविभान-
गे गुणाक-
रगुणधर
वृत्तं ६-३५

सकलाः कलाः ॥ ६ ॥ तपः क्षमाणुणेनैव, विवेकेनैव वैभवम् । लावण्यलक्ष्म्येव वपुरादरेणेव भोजनम् ॥ ७ ॥
 श्रुतं मत्वेव भक्त्येव, स्तवः शक्त्येव शान्तता । श्रद्धयेव च धर्मः सोऽलञ्चक्रे यौवनश्रिया ॥ ८ ॥ शुभम् ॥
 यस्य रूपं निरूप्यातिसाररूपं सुराङ्गनाः । नराङ्गनात्वमीहन्ते, तद्वेऽन्यभवेऽपि च ॥ ९ ॥ औदार्यमस्य
 चातुर्यधुर्यपुन्यतां क्रियत् । यच्छिक्षित्वेव गीर्वाणतर्वाया ददतीप्सितम् ॥ १० ॥ शारदागुरुहृक्काणां, तुर्य-
 श्चातुर्यधुर्यधीः । स एव वर्ण्यतां प्राज्ञैरन्यो वा दूर्यतां क्वचित् ॥ ११ ॥ बाल्यादपि दद्वद्व्यं, सर्वभ्योऽपि
 यथेप्सितम् । सोऽभूह्लोकप्रियः प्रोचैः, क्व न दाताऽवद्वत् प्रियः ? ॥ १२ ॥ इतश्च-तत्रैव देवपद्मस्य, मित्रं पात्रं
 गुणश्रियाम् । जज्ञे धनञ्जयः श्रेष्ठी, द्रोणेनधनञ्जयः ॥ १३ ॥ विश्वेऽप्यवासाविजया, जया जायाऽस्य सद्गुणा ।
 तयोर्गुणधरः सन्नुनाज्ञैव न तु तत्त्वतः ॥ १४ ॥ स निर्भण्योऽपि भाग्याख्यमन्यः पुण्यपराङ्मुखः ।
 सुखी पित्रोः प्रसादेन, प्रपदे यौवनं क्रमात् ॥ १५ ॥ गुणाकरस्य निरतुल्या, बाल्यादप्यमुना समम् । बाह-
 रङ्गारकेणेव, सैव्यभूत् प्राग्भवोद्भवा ॥ १६ ॥ गुणाकरस्य मित्रत्वान्मान्यः सोऽपि जनेऽजनि । बाह-
 नत्वान्महेशस्य, मत्ताः शण्ड इवोच्चकैः ॥ १७ ॥ महत्त्वं महतां सङ्गादमहानप्यवाप्नुयात् । रजोऽपि पूज्यते
 तीर्थपृथिवीसङ्गतं न किम् ? ॥ १८ ॥ तौ तुल्यवयसौ तुल्यशृङ्गारौ तुल्यचारिणौ । शुणैस्त्वतुल्यौ दधतुस्तुलां
 हंसवक्रोटयोः ॥ १९ ॥ सुद्राऽन्यदा अमन्तौ तौ, पुरान्तः स्वरचारतः । प्रासा क्वचिन्मठेऽश्रौष्टां, सूक्ते सूक्ते
 बुधैरिमे ॥ २० ॥ जनकार्जिता विश्वतिर्भणिनीति शुनीतिवेदिभिः सद्भिः । सत्पात्र एवं योज्या न तु भोग्या

तह य वृज्झई अउलं । बंभचेराइजुत्तं पत्तंणि अ विजए तत्थ ॥ १ ॥ दाढं नवरि न सकइ दाणविघायस्स
कम्मसुणो उदए । दाणंतरायसेअं रत्थो अंडारिअस्समाणं ॥ १ ॥” तत्त्ववृत्त्या तु भङ्ग एव, यतः—“दाणंतराय-
दोसा न देइ दिज्जंतयं च वारेइ । दिसे वा परितपइ किविणत्ता सो अवे भंगो ॥ १ ॥” अतिशमादिना चाति-
चारता भावनीया ॥ एते च ये प्रतिव्रतं पञ्च पञ्चातिचारा उक्तास्ते उपलक्षणमतिचारान्तराणां न त्वेतावन्त
एवेत्यवधारणं, यदाहुः—“पंचपंचातिचारा उ, सुत्तंमी जे पदंस्सिआ । ते नावधारणद्वाए, किं तु ते उचलक्खणं
॥ १ ॥” तेन स्मृत्यन्तर्द्वानादयोऽनुक्ता अप्यतिचारा यथासम्भवं सर्वव्रतेषु ज्ञेयाः, ‘चउत्थे’त्यादि व्याख्या
पूर्ववत्, एतद्व्रतफलं दिव्यभोगसमृद्धिसाम्राज्यतीर्थकुत्पदादि श्रीशालिभद्रमूलदेवाद्यान्याहंदादीनामिव सर्व-
प्रासिद्धं, वैपरीत्ये तु दास्यदौर्गत्याद्यपीति त्रिशगाथार्थः ॥ ३० ॥ अत्र व्रते मित्रद्रव्यसंविधानमेवम्—

जम्बूद्वीपाभिधे द्वीपे, प्राविदेहविभूषणम् । विजयः स्वर्विजयश्रीपुष्कला पुष्कलावती ॥ १ ॥ तस्यां शरया-
श्चितं द्वेधा, विशालत्वान्वितं त्रिधा । पुमर्थभूश्चतुर्द्वाऽऽस्ते, जयस्थलपुरं पुरम् ॥ २ ॥ पद्मदेवस्तत्र पद्मासन्न
पद्मसमस्थितिः । अभून्महेभ्यश्चित्रं तु, न पङ्कजदसङ्गभाक् ॥ ३ ॥ देवकी देवकीवास्य, देवकीर्त्तितसद्गुणा ।
अजनीर्घ्याञ्जरजनीजनी सार्वजनीनहत् ॥ ४ ॥ जज्ञेर्जितनयः स्फीतविनयस्तनयोऽनयोः । भाग्यैकधाम सान्व-
र्थनामधारी गुणाकरः ॥ ५ ॥ पित्रोर्मनोरथैः सार्द्धं, वर्द्धमानः क्रमेण सः । कलावानिव जग्राह, लीलया

३०गाथा-
यां अति-
थिसंविभा-
ने गुणाक-
रगुणधर
वृत्तं१-५

सञ्चिते निविश्ववर्णे पिहिणे ववएस् सच्छरे चेव । कालाइक्रमदार्णे चउत्थे सिक्खवावए निर्दे ॥ ३० ॥

‘सञ्चिते’ इति देयस्यान्नापानादरदानबुद्ध्याऽनाभोगसहसाकारादिना वा सञ्चिते-मृदादी निक्षेपणं प्रथमोऽ-
तिचारः १, एवं सञ्चितेन पिधानं-स्थगनं सञ्चितपिधानं २, स्वकीयस्याप्यदानबुद्ध्यादिना परकीयलाभिधानं
परकीयस्यापि वा दानबुद्ध्या स्वकीयलाभिधानं परव्यपदेशः ३, यद्वा विद्यमानमपि किञ्चिन्नस्तु याचितोऽनुक-
स्येदमस्ति तत्र गत्वा मार्गगत यूयमित्याभिधत्ते अवज्ञया वा परेण दापयति मृतस्य जीवतो वा
परस्य पुण्यं भूयादिति परोद्देशेन ददातीति वा परव्यपदेशः ३, यदुक्तं हैमेनेकार्थसङ्ग्रहे-“मत्सरः परसम्पत्त्य-
सदपि वा मार्गितं न ददाति, यद्वा परोच्चातिवैमनस्यं मत्सरः, यदुक्तं हैमेनेकार्थसङ्ग्रहे-“मत्सरः परसम्पत्त्य-
क्षमायां तद्वाति कुधी”ति, ततः केनाच्चिद्वर्जनेनापि दानं दत्तं दद्या किमेतस्मादध्यहं हीन इति मात्सर्या-
दानं चतुर्थम् ४, उचितभिक्षावेलामतिक्रम्य सम्प्रत्यते न लास्यन्तीति धिया साधूनां निमज्जणे कालाति-
क्रमस्तत्र दानं कालातिक्रमदानं, कोऽर्थश्च तेन दानेन ५, यतः-“काले दिणरस पह्णयरस् अणयो न तीरण
काडं । तरसेव अथक्कणामिअरस णिण्हंतया नट्ठि ॥ १ ॥” ‘पहेणयरस’ति लम्भनकरयेत्यर्थः, ‘अथक्कणामि-
अरस’ति अनवसरदत्तास्य, एषु च मया निमज्जणादिना दीयमानमस्ति नवरं साधव एव न गृह्णन्तीति बहि-
र्वृत्त्या व्रतसापेक्षत्वादानान्तरायदुष्कर्मेणा च मायाकरणादतिचारात्, यदुक्तं-“सइ फासुअंसि दार्णे

यति पारणकवान्त्यो वा तस्मै तदीयते, पश्चात्तेन श्रावकेण स्वयं सङ्घाटको व्रजति, एको न युज्यते प्रेषयितुं, साधुः पुरतः श्रावकस्तु सार्धतो गच्छति, ततोऽसौ गृहं गीत्वा तावासनेनोपनिमज्जयते, यदि निविशते तदा भव्यं अथ न निविशते तथाऽपि विनयः प्रयुक्तो भवति, ततोऽसौ भक्तं पानं च स्वयमेव ददाति भाजनं वा धारयति स्थित एव वाऽऽस्ते यावदीयते, साधू अपि पश्चात्कर्मपरिहरणार्थं सावशेषं गृहीतः, ततो वनिदत्त्वा विसर्जयति अनुगच्छति च कर्तचित्पदानि ततः स्वयं भुङ्क्ते, यच्च साधुभ्यो न दत्तं तच्छ्रावकेण न भोक्तव्यं, यदि पुनस्तत्र भ्रामादौ साधवो न भवन्ति तदा भोजनवेलायां द्वारावलोकनं करोति, विशुद्धभावेन च चिन्तयति-यदि साधवोऽभविष्यस्तदा निस्तारितोऽहमभविष्यमिति, एष पोषधपारणके विधिः, अन्यदा तु साधुभ्यो दत्त्वा भुङ्क्ते भुङ्क्त्वा वा ददाति, एवं वस्त्रव्यापारणादावपि यथाहं ज्ञेयं, यदाह धर्मदासगणिः—“पदमं जईण द्राक्कण अप्पणा पणमिक्कण पारेइ । असई अ सुविहिआणं भुंजेइ अ कयदिसालोओ ॥ १ ॥ साह्ण कप्पणिज्जं जं नवि दिन्नं कहिंचि किंपि तहिं । धीरा जहुत्तकारी सुसावगा तं न भुंजंति ॥ २ ॥ वसहीसयणासण-भत्तपाणभेसज्जवत्थपत्ताहं । जइवि न पज्जत्तधणो थोवाठवि थोवयं देइ ॥ ३ ॥” अन्यत्राप्युक्तम्—“अहंभ्यः प्रथमं निवेद्य सकलं सत्साधुवर्गाय च, प्रासाय प्रविभागतः शुचिधिया दत्त्वा यथाशक्तितः । देशायातस-धर्मचारिभिरलं सार्द्धं च काले स्वयं, भुञ्जीतेति सुभोजनं गृह्यतां पुण्यं जिनेर्भाषितम् ॥ १ ॥” एतद्भूताराधना-यैव प्रत्यहं श्रावकेण ‘फासुएणं एसणिल्लेणं’ इत्यादिना गुरुणां निमज्जनं क्रियते ॥ अत्रातिचाराच्चिदितुमाह—

उक्तमेकादशं व्रतमथानिधिसंविभागख्यं द्वादशं शिक्षाव्रतं तुर्यं, तत्र निधिपर्वादिलौकिकव्यवहारपरिव-
 र्जको भोजनकालोपस्थायी अतिथिरुच्यते, स च श्रावकस्य साधुः, उक्तञ्च—“निधिपर्वात्सवाः सर्वे, त्यक्ता
 येन महात्मना । अतिथिं तं विजानीयाच्छेषमभ्यागतं विदुः ॥ १ ॥” तस्यातिथेः संज्ञतः—आधाकर्माद्विचित्रा-
 रिशदोषविरहितो विशिष्टो भागः—पश्चात्कर्मादिदोषपरिहारयात्रादानरूपोऽतिथिसंविभागः, अयमर्थः—न्याया-
 जितानां प्रासुकैषणीयानां कल्पनीयानां चात्रपानवस्त्रादीनां देशकालश्चास्तकारक्रमपूर्वकं परया भक्त्या
 आत्मालुप्रहृष्ट्या दानमतिथिसंविभागः, तत्र जाल्यादिनिष्पत्तिभाग देशः १ सुभिक्षदुर्भिक्षादिः कालः २
 विशुद्धचित्तापरिणामः अद्धा ३ अभ्युत्थानासनदानवन्दनानुव्रजनादिः सत्कारः ४ यथासम्भवं पाकस्य पेय-
 दिपरिपाद्या प्रदानं क्रमः ५ तत्पूर्वकं देशकालाद्यौचित्येनेत्यर्थः, यदाह—“पहसंतणिलाणेषुं आगमगाहीसुं
 तहं य कयलोए । उत्तरपारणगंमिअ दिअं सुवहुफलं होइ ॥ १ ॥” आवश्यकद्वर्णिपश्चाशकचूर्णयुक्त इह चायं
 विधिः—श्रावकेण पोषधपारणके नियमात्साधुर्यो दत्त्वा भोक्तव्यं, कथं ? यदा भोजनकालो भवति तदाऽऽ-
 त्मनो विभूषां कृत्वा प्रतिश्रयं गत्वा साधूनिमन्त्रयते—भिक्षां गृहीतेति, साधूनां च तत्र का सामाचारी ?
 उच्यते, तर्दकः पदलकमन्यो मुखानन्तकमपरो भाजनं प्रत्यवेक्षते माऽन्तरायदोषाः स्थापनादोषा द्वाऽभूवन्निति,
 स च यदि प्रथमायां पौरुष्यां निमन्त्रयते अस्ति च नमस्कारसाहितप्रत्याख्यानी ततस्तद्गृह्यते, अथ नास्त्यस्मा
 तदा न गृह्यते यतस्तद्गोढव्यं भवति, यदि पुनर्धनं लगेतदा गृह्यते संस्थाप्यते च, यो वोदयादपौरुष्यां पार-

श्राद्धप्र-
ति० सूत्रम्

॥ १७३ ॥

रप्यत्यन्तचमत्कृतैः कृती स यतिः । प्रणतः प्रणुतश्चैर्दस्योरप्यहह सुकृतफलम् ॥ १२ ॥ उर्वारोऽवार्दिन्य-
दहध्वनिना पर्वधोषणापूर्वम् । पोषधशाले पोषधमाधाद्विधिना कदाचिदथ ॥ १३ ॥ कायोत्सर्गं कृतवान् धृत-
वान् सञ्ज्ञानमेष निशि यावत् । स्मृतवांस्तावत्तरकरमुनिमुच्चैर्हृत्तं स्मरति ॥ १४ ॥ भावितवांश्च ततोऽसौ
श्लाघ्यश्लाघायुजामपि स एव । यः परित्यापितपौरश्चौरः सज्जादद् दीक्षाम् ॥ १५ ॥ अहमहह ! मन्दभाग्यः
सम्यग्धर्मस्वरूपमपि जानन् । त्रिदशाचलचूलामिव मुमुक्षतां न क्षमे धर्तुम् ॥ १६ ॥ धिष्ण मां कातरमातुरम-
नसं सांसारिकेषु सौख्येषु । सम्यग्धर्माराधनविमुखं स्पृहयालुमस्मृतसुखम् ॥ १७ ॥ भवजलधियानपात्रं पात्रं
परसंविदां दुरितदात्रम् । चारित्र्यं चिन्तामणिमिव कथमासाऽसि रङ्गः सन् १ ॥ १८ ॥ सैवं श्रुभभावनया
पावनया यातिकर्ममलहरणात् । केवलमलभत पोषधफलमद्भुतमुच्चकैः किञ्चित् ॥ १९ ॥ सन्निहितावहितसुरैः
कृतमहिमा स प्रदत्तयतिलिङ्गः । दीक्षितपित्राद्यैः सह सिद्धः प्रतिबोध्य बोध्यजनान् ॥ २० ॥ सान्निध्यासा-
न्निध्ययोः पौषधादौ, तन्मालिन्ये तद्दृढाराधने च । इत्थं श्रुत्वा किञ्चिदुच्चैः फलं भोस्तत्सान्निध्याराधनादौ
यतध्वम् ॥ २१ ॥

॥ इति पोषधव्रते देवकुमारव्रतकुमारकथा ॥

—०१६०—

२९ गाथा-
यां पोषधे
इभ्यद्वय-
ज्ञातं

॥ १७३ ॥

नैकाश्चर्यकारकं दिव्यरत्नमेकं पोषधपूरणानन्तरं, एवमाजन्मनिर्वाहितनिष्कलङ्कपोषधाभिग्रहः पुण्यप्रभावा-
 दयत्नासिद्धदुर्धिग्रहशङ्खनिग्रहः प्रासदिव्यरत्नप्रवरः स स्वन्नगरमागत्य तेन निःसममहिम्ना मणिनाऽनैकप्रकारान्
 स्वपरोपकारानकरोत्, इति भवरोगसदौषधपोषधविधिनाऽवनीधवो व्ययुनात् । निजकर्मरजः प्रबलप्रभञ्जनैव
 निचितमपि ॥१॥ स्तेनं स्तेनजनन्यां दयामरजन्यां कदाचिद्विभ्यगृहे । खान्नं दत्त्वा कोऽप्याददे धनं विनिमये-
 नेव ॥२॥ निर्गस्य ततो यान्तं मार्गे मृगधूर्त्तवद् दृत्तगतिं तम् । दृष्ट्वा पृष्टे व्याधा इव नृपयोधा अधाविषत ॥३॥
 सोऽप्यभ्यस्तद्वृत्तरगतिः प्रणश्यन् विनिर्गतो नगरात् । बहिरुद्याननिक्कुञ्जे प्रविष्टवांश्चौररीतिरियम् ॥४॥
 दस्युभिषा तत्रान्तः प्रस्रमरतिमिरे प्रवेष्टुमसमर्थः । रिपुभिः पुरमिव परितोऽप्यवेष्टि तत्तैः प्रभूततरैः ॥५॥
 दस्युखस्यस्तत्र तु शममिव साक्षादवेक्ष्य मुनिमेकम् । अष्टणादभयं शरणागतस्य मे देहि देहिहितम् ॥६॥
 ऋषिराख्यद्यादि दीक्षां कक्षीकुरुषे तदैव तव न भयम् । न त्वन्यथा कथञ्चिद्विना न वैराग्यमभयं हि ॥७॥
 तदुक्तम्—“भोगे रोगभयं सुखे क्षयभयं वित्ते च भूभृद्भयं, माने भ्लानिभयं गुणे खलभयं देहे कृतान्ताद्भयम् ।
 शार्पे शत्रुभयं जये रिपुभयं वंशे कुयोषिद्भयं, सर्वं नाम भयं भवेद्विदमहो ! वैराग्यमेवाभयम् ॥८॥” श्रुत्वेति
 सदालोचः कृतलोचः शासनाधिदेवतया । दत्तयतिवेष एव प्राव्राज्जीद्विह ! जीवगतिः ॥ ९ ॥ प्रातस्तं प्रब्र-
 जितं ते प्रेक्ष्यारक्षका नृपायाख्यन् । सोऽपि सुधीरतिविस्मितचित्तस्तं नन्तुमागतवान् ॥ १० ॥ नत्वा च श्लाघि-
 तवान् विभो ! भवानेव सात्विकप्रवरः । अपि दुर्नयेन येन प्रापि द्राक् त्रिजगद्वर्च्यत्वम् ॥ ११ ॥ एवं पौरजनै-

क्षार्थं च यथास्वचि युष्माभिरिमिलनादावपि न क्षुणं मनागपि संख्ये, न चास्य लल्लुकुतोऽपि दोदूपाकरणं मन-
साऽप्यनुमंख्ये, समप्रति यतिरिवैकोऽहं न कुर्वे स्वदेहेऽपि मोहं किं पुनः स्वजने परिजने धने वा ? यतः-
प्राणान्तेऽपि न भङ्गव्यं, शुक्साक्षिभूतं व्रतम् । व्रतभङ्गोऽतिदुःखाय, प्राणा जन्मनि २ ॥ १ ॥” एवं राज्ञो
निरसङ्गां गिरं श्रुत्वा किङ्कलजडा यावत्सर्वेऽप्यभूवंस्तावद्भारिपूरचटुनिवारं वैरिबलं तत्सैन्यान्तः सर्वतोऽपि
प्रविष्टं महाक्रोधाविष्टं, प्रनष्टाश्च ह्यदिति दिशोदिशं निर्नायका इव सञ्जाताख्यन्तदन्याः, राजा तु स्वजीवितेऽपि
निरपेक्षस्तत्त्वानुप्रेक्षालब्धफलस्तथैव दर्भसंस्तारकस्यस्तस्यौ, यावच्च विद्वेषितपस्तद्गदाश्च गोष्ठश्वा इव बृष्टा
धराधिपं विप्रकर्तुमुदायुधा दधाविरे तावत्तद्धर्ममाहात्म्यसन्निहितावहितया शासनदेवतया सर्वाङ्गस्तभ्यं स्तभ्य-
न्ते सा ते तथा यथा सर्वाङ्गव्यधायप्रधाभिर्वज्रवरद्वसमपुटनिपीड्यमानजलमानुषवदृत्युच्चकैराचक्रन्दुः-अहो !
अहो ! इहापि तात्कालिकः अपुण्यपापविपाकः, तत आः किमिदमाकास्मिकमेतेषां जातमित्युल्लसद्साधारणकण-
रसप्रसरः स नरेश्वरस्तदेवताकृतं संभाव्य तां प्रत्याह-धर्मसन्निधायार्थमागते हे देवते ! मा मन्निमित्तमेतांस्तप-
स्विनः स्वल्पमपि विव्यथः, मा मामेवं धर्मे सांनिध्यमपि पप्रथ, किं तेन सांनिध्येन येन परः परितप्येतेति,
ततः पापभीरुत्वसूक्ष्मेक्षिकाचमत्कृतया देवतया देवकुमारवददेवस्य यावज्जीवसेवकताप्रतिपादनपूर्वं मुक्तास्ते
तस्य वशे बभूवुः, मिलिताश्च तत्कालमेव विसितमुदिततराः सर्वे चमूचराः, तादृग्धर्मैकाग्र्यतुष्टया तथा च
प्रादायि तस्मै सर्वव्याधिविषापहारकं सर्वभूतादिदोषनिवारकं शस्त्रबन्धजलाग्निश्वापदादिदुष्टस्तरभनप्रभृत्य-

न कंरीरे पत्तं ता किं दोसो वसंतस्य ? ॥ १ ॥” ततः क्षित्यधिपादिभ्यः प्रसह्य पोषधादिविधापनभीतः स
दुर्विनीतस्तयाज तन्नगरमपि सर्वश्रेयोभिः सह, एवं धर्मशर्मवहिर्मुखः सर्वतोमुखद्वैर्गल्यमानचपराभवादि-
महादुःखः स क्रमान्मृतस्तिर्यग्गतकादिबहुभवेषु भ्रान्तश्च, अहह दुःसहःकोऽपि धर्मविघ्नकरगिरां निर्दोषलाना-
मपि विपाकः, अथ देवकुमारनरेन्द्रः सुरेन्द्र इवोव्या विहितावतारः पर्वण्यवर्गादिने पर्वण्योषणापूर्वं सर्वसाम-
न्तामात्याद्यैः समं पोषधाराधनादिना कृतकालपन्नाहृतधर्माविस्तारश्चिरं राज्यं चकार, कदाचिदभ्यभिजीणः स
धरित्रीरमणः स्वयम्भूरमण इवोद्वेलं प्रासवान् शत्रुदेशसीमानं, ततः शत्रुदृषोऽपि सर्वाभिसारेण निस्ससार
सङ्क्रामार्थं संसुखः, इतश्चाणतमष्टमीपर्व तदिने च शुद्धारम्भं निवार्य मन्त्र्यादिभिर्भृशं निवार्यमाणोऽपि मही-
पतिरग्रहीन्महीयः पापौषधं पौषधं, तत्स्वरूपं ज्ञात्वा छलान्वेषिणा द्वेपिणा नदीनेनेव चतुरङ्गबलेन वेलाकूल-
सिख वेलाजलेन सर्वतः परिवेष्टयते स तत्सैन्यं, ततः समस्ता अपि विहस्ताशया अनन्यगतिकास्तत्सैनिका
द्रुतभागत्वं प्रणत्य च सत्यस्वरूपप्ररूपणपूर्वं राज्ञो विज्ञपयामासुः—देव ! शुद्धाय स्नंस्नत्तां यद्वा तदादेशो दीयतां
आः किमिदमप्रस्तावे पुण्यवृत्त्याचरणं रणनिवारणं च सर्वेषामपि कर्तव्यनाकारणं?, नहि कफप्रकोपे शर्कराऽप्या-
दरणीया भवति, एवमत्यन्तविषादिभिः साचिवादिभिरपि शुभाशुभोक्तिभिर्भृशशुकोऽप्यसौ नैवेषदपि स्वपौ-
षधं विराधयामास मनसाऽपि, प्रत्युत दहतया कथयामास साचिवादीन्—भो भो मुग्धबुद्धयः ! को नाम विदग्धः
सन् ऐहिकमात्रकृते पारत्रिककङ्कुसीदं सीदन्तमं कुर्यात्, मा च मन्त्रिमितं काश्चित्क्लेशलेशमपि स्वीकुर्यात् खर-

मा भूवन् भवन्तः सर्वाभीष्टसाधकधर्मनिरपेक्षाः, यतः—“बुच्छिन्ना किं खु जरा नडा रोगा य किं गयं मरणं ।
यदर्थं च नरयदारं ? जेण जणो धम्मनिरविकल्पो ॥ १ ॥ मा सुअह जणिअवे पलाइअवंसि कीस वीसमह ? ।
तिन्नि जणा अणुलगा रोगो अ जरा य मच्च अ ॥ २ ॥” तस्माच्चतिधर्माश्चात्कले श्राद्धधर्मे सम्यग्यतितन्वं,
विशिष्य च तत्परम्पसारभूते पौषधव्रते तत्सान्निध्यानुमोदनादौ च, यतः—“कर्तुः स्वयं कारयितुः परेण, तुष्टेन
चित्तेन तथाऽनुमन्तुः । साहाय्यकर्तुश्च शुभाशुभेषु, तुल्यं फलं तत्त्वविदो वदन्ति ॥ १ ॥” स्पष्टं दृष्टं च सर्वदे-
वकुमारप्रतकुमारयोः पौषधादिसान्निध्यासान्निध्यफलं निरतुलं, एवं धर्मदेशनया प्रतिबुद्धः प्राकृतधर्मसान्निध्य-
वशात्सञ्ज्ञातदृढश्राद्धः श्राद्धधर्मप्रतिपत्तावेकादशव्रतीं प्रतिपद्यते स्म देवकुमारः क्षमायः, तादृक्स्वपुत्रप्रसादेन
हृत्वेऽपि सर्वार्थसिद्धिमन्याः प्रज्ञाकारादयश्च पर्वसु सर्वदा प्रतिपूर्णापौषधाराधनं न्यक्षकर्मक्षयसाधनं, धन्य-
श्रेष्ठी तु सश्रेष्ठनीकस्तादृक्पुत्रप्रदत्तामुद्रदारिद्र्यादिदुःखगर्भवैराग्यात्तदैव परित्रज्य क्रमात्प्राज्यशिवसाम्राज्य-
भागभूत्, अन्येऽपि यथाशक्ति धर्मेतत्सान्निध्यादौ च प्रययन्ते स्म, व्यन्तरीणि प्राप्तसम्यक्सम्यक्त्वा सम्यग्दशां
सान्निध्यविधिसावधानाऽभवत्, धन्यतनुजस्तु तादृग्दुःखदग्धोऽपि बहु विदग्धोऽपि प्राण धर्मान्तरायकरणात्
सम्यग्धर्मे विशिष्य च पौषधग्रहणादौ सर्वथैव नोत्सेहे, प्राणभवसम्बन्धाद्वन्धवादिभिर्भुशस्तुत्साहितोऽपि प्रत्युतोष्ट-
इव द्राक्षावणे विद्वेषमादधे पौषधे श्राद्धकुलोत्पन्नोऽपि, अदह ! जीवस्य तादृक्समग्रसामग्र्यामपि धमदुष्प्रापत्वं,
क्र वा वर्षासु वसन्तेऽपि वा करीरे पत्रोद्गमः ? तदुक्तम्—“पुत्ते वंसेतमासे रिद्धिं पावंति स्यलवणराई । जं

देवकुमारस्य च तं राज्यद्व्याडम्बरं निरीक्ष्य प्रेतकुमारपिताऽपि खपुत्रस्य पाणिग्रहणाद्याडम्बरार्थं यावत्कुटुम्बेन
 समं किञ्चिद्विचारमात्रमासूत्रयति तावदनभिप्रेतेन साक्षात्प्रेतेन तेन ग्रहमूलस्तम्भमेव गृहीत्वा तथा कथञ्चित्पि-
 त्त्रादिनिपातनार्थमुत्थितं यथा सर्वरपि जीवनाद्यां नश्यते स्म, तदा च तेन शून्यं तद्गृहं काशगृहमिव समग्रमपि
 छुट्टयित्वा पातितं ज्वालितं च लक्षाग्रहवत् तथा यथा खण्डद्रव्याद्यपि निःशेषं भस्मावशेषीवभूव, दुःसहो हि
 दैवतश्लोघः, एवं द्वादशवर्षा प्राग्भवतनयजीवयोः साम्राज्यप्रदानसर्वस्वप्रणाश्यावधि स्वतोषरोषफलं निसृतुं
 दशयित्वा कृतकृत्यमानिनी सा व्यन्तरी खं पदमासदत्, ततोऽविधवेलाजलविप्रमुक्तः सरित्प्रवाह इव स
 धन्यतनुरूहः स्वस्वरूपावस्थामास्थितः, पित्रादिभ्यः सकलमपि स्वस्वरूपं परिज्ञायानिदुःस्थितः पित्रोरप्यत्यर्थं
 दौर्लभ्यव्यथाप्रथाहेतुः केतुरिव भवति स्म सर्वेषामनिष्टतमः परमदुःखखनिश्च, कुतो वा प्राग्भवे धर्मविधकृतां
 किञ्चिद्वैवक्यात् सुकुलप्रासावापि श्रेयःप्राप्तिः स्वत्पाऽपि ?, धर्मविघ्नेन श्रेयसामपि विघ्नभावात्, अहह ! प्राकृ-
 तदुष्कर्मलब्धकुपुत्रसङ्गत्या दौर्गत्यादिदुःखखनित्वं जनकादीनामपि, यद्वा कपोतपोताभ्यासितशाखायाः
 शुष्कत्वे किं नाम नव्यं ?, देवकुमारनृपोऽपि तद्व्यन्तरीविप्रमुक्तस्तरणिश्चाप्रपटलीविप्रमुक्तः सहजनिजतेज-
 साऽपि दिद्युतेतमाम्, अन्येह्यस्तपुरोधानान्तः समवसृतं केवलिनं विज्ञाय विज्ञापणीः क्षोणीन्दुर्देवकुमारः
 सपरिवारः प्रेतकुमारतत्पित्रादिभिः सह तं वन्दितुं ययौ, तदा च तदारामस्थायिनी सा व्यन्तरीपि साक्षा-
 द्भूय नतिपूर्वं ज्ञानिनोऽग्रे निविष्टा, ज्ञानिनाऽप्युपदिष्टम्-अहो ! अर्थकामैककृतावेक्षाः प्रेक्षाचक्षुषः ! क्षणमपि

गर्भेऽष्टमेऽतिद्विष्टः स, दध्यौ कोऽपि ह्रलक्षणः । पुत्रोऽप्यस्तु पथाऽस्य स्वं, नश्येद्वाताहतावद्वत् ॥३१॥ लघो-
र्भार्याससगर्भेवैवं दृढोऽपि सप्रियः । दध्यौ निर्लक्षणा अस्य, सुताः सन्तु स्वाहानिदाः ॥ ३३ ॥ सुजाता एव
जाताश्च, शुभैस्तस्य सुधा तु सः । तीव्रं कर्मार्जयामास, धिगद्वेषं शुभ(वि)द्विषम् ॥३३॥ गर्भेऽष्टमे स वैविक्रयात्,
प्राग् दुःस्थानेऽनुतापभृत् । सहस्रक्षणगुणोत्कृष्टः, पुत्रोऽस्यास्त्वित्यचिन्तयत् ॥ ३४ ॥ ज्ञान्तौ क्रमात्सकान्तौ तौ,
आह्वयमादिवं भर्ता । च्युतौ जातौ युवां तादृक्, प्रापयुः फलमन्न च ॥ ३५ ॥ परस्य चिन्त्यते यादृक्, तादृक्
स्वयमवाप्यते । शुभेऽप्युत्तु शुभं तत्कः, स्वप्नेऽप्यन्यस्य चिन्तयेत् ॥ ३६ ॥ दुःखाकरं भर्त्सरं तद्विहाय स्वहिता-
र्थिनः । त्रिजगतपूज्यताहेतुं, मैत्रार्थं सूत्रयन्त्वहो ॥ ३७ ॥ मैत्र्यादित्वरूपं वैवमुक्तं तुर्यषोडशके-“परहित-
चिन्ता मैत्री परदुःखविनाशिनी तथा करुणा । परसुखदुष्टिर्मुदिता परदोषोपेक्षणमुपेक्षा ॥ ३८ ॥” श्रुत्येति
सर्वेऽन्येषां दुश्चिन्तनस्यापि वर्जने । प्रोद्यताः स्वपदं प्रागुल्लभः कोऽपि गुरोर्गिरः ॥ ३९ ॥ तावपि कुमारौ
तथा २ क्रमाद्बद्धमानौ भ्वत्कृष्णपक्षाविव निर्मलानिर्मलौ सदसद्भोज्यवेषावस्थाऽवस्थानोत्सवानुत्सवादिरतौ
पित्रादीनां दत्तहर्षविषादप्रकर्षां जातौ किञ्चिद्नद्वादशवर्षा, इतश्च स देवताऽवतारेण देवकुमारेण भाग्यते
स पृथ्वीपतिः प्राक् प्रतिश्रुतं राज्यं दत्तं च विज्ञेन तेनापि स्वाभीष्टायेव तदैव तत्तस्मै स्वकन्याप्रदानपूर्वं सप्तौ-
दोत्सवं, को नाम श्रेयस्कामः प्रतिश्रुतदैवतदानव्ये विमर्शाचिलम्बादि कुर्यात्, ततः-“खणं जाणाहि पंडिपु”-
त्ति वचनात् तत्क्षणमेवात्तश्रावण्यः श्रीमानपराजितनामा क्षमाकाशुकः क्रमानुक्तिकामुक्तामासादयामास,

नात् । इहोद्याने व्रतस्यातिचारे हीनसुपर्वता ॥ १५ ॥ जज्ञे प्रज्ञाकरेभ्यस्य, सुतस्तु सुमतिर्वृतः । धन्यस्यान्यश्च
 निर्भावश्चावकलेऽप्यदः फलम् ॥ १६ ॥ प्राक् प्रीतिप्रतिबन्धेन, प्रज्ञाकरस्तुतस्तयोः । व्यन्तर्यां जात एवोच्चैः,
 प्रतिष्ठार्थमधिष्ठितः ॥ १७ ॥ निधिं सैवार्पितपत्रे, तस्य जन्ममहादि च । अचीकरत्तवाप्युच्चैश्चमत्कारमदीदृशत्
 ॥ १८ ॥ विडम्बयितुमलन्तं, प्राविद्वेषविशेषतः । विद्विषा खलु विद्वेष्यः, सर्वथाऽपि कदर्थ्यते ॥ २० ॥ तादृक्
 द्विष्टया च तथा नित्ये, स शिशुस्तादृशीं दशाम् । विद्विषा खलु विद्वेष्यः, सर्वथाऽपि कदर्थ्यते ॥ २० ॥ तादृक्
 स्वरूपं भो भूप !, किञ्चित्प्रादर्थ्यं तेऽपि च । चित्रकृद्धमसात्रिभ्यासात्रिभ्योत्थमहो ! फलम् ॥ २१ ॥ एवं द्वादशा
 वर्षाणि, दशैषिष्यत्यसौ द्वयोः । प्रीत्यप्रीतिफलं दिव्यतोषरोषो हि नात्पको ॥ २२ ॥ इत्याकर्ण्य गुरुद्वीर्णमु-
 त्कर्ण क्षाणिपादयः । सर्वे बभूवुः सद्धर्मसात्रिभ्यैकाग्रबुद्धयः ॥ २३ ॥ प्रज्ञानधवौ धर्मदासधर्मदत्तौ परार्हता । जातो-
 गुरुः । आवयोः प्राग्भवं चित्रविपाकं ब्रूहि सोऽप्यवक् ॥ २४ ॥ प्राग्बानधवौ धर्मदासधर्मदत्तौ परार्हता । जातो-
 द्वाहौ बधूवाक्यादर्थार्थं चक्रतुः कलिम् ॥ २५ ॥ यतः—“आक्षीरधारैकशुजामागर्भैकनिवासिनाम् । नमोऽर्थेभ्यः
 पृथक्त्वं ये, श्रातृणामपि कुर्वते ॥ २६ ॥” कथञ्चिच्च विभक्ताधा, जातौ तौ सर्वथा पृथग् । कलहे सति निर्वाहो,
 महतामपि नान्यथा ॥ २७ ॥ मिथस्तथाऽपि तौ गुप्तचित्तग्रहणशक्तिनौ । द्वेषं तल्यजतुर्नान्तरविश्वासे शमः
 कृतः १ ॥ २८ ॥ आचक्ष्याचे प्रियागर्भे, सप्रियोऽन्यो महाभहम् । दृष्ट्वा द्विष्टः सुतेवास्याऽसौ भूयादिति
 दध्यको ॥ २९ ॥ क्रमाज्जातः सुतस्तस्य, महीयांस्तन्महोऽप्यभूत् । स त्वबभ्रात्ससगर्भेऽवेवं दुष्कर्म दुर्मतिः ॥ ३० ॥

चिदधाति तद्विधिः ॥१॥” सकर्ण ! आकर्णयैतयोः प्राग्भवं यथा द्रुतमपैति भवद्रादीनां दुस्तमनमः संशयप्रभवं,
तथाहि—हस्तिनापुरवास्तव्यावाहृतस्थविरासुतौ । सुमतिः कुमतिश्च द्वौ, नासतः परिणामतः ॥१॥ तौ वाणिज्या-
दिवैयध्यात्प्रसादाक्रान्तचेतसौ । न किञ्चिच्चक्रतुः सम्भय, धर्म आद्रस्तुतावपि ॥ २ ॥ धर्मकृत्ये स्त्रियः किन्तु,
सुमतेः कुमतेः पुनः । अरोचकित्वमेवासीज्वरात्तस्येव सर्पिषि ॥३॥ स्थविरा मध्यभावेन, धर्मारोधननिष्णधीः ।
निर्जिनार्चादि कुरुते, सहत्वाद्यर्थिनी पुनः ॥ ४ ॥ इद्वलविधिवैदग्ध्यादिना गृह्णाति पोषधम् । पर्वस्वप्नेसशैभूय,
भूयः स्त्रीभिः समं च सा ॥ ५ ॥ वात्तानिद्रादिना किञ्चिद्विराधयति तं च सा । धिक् प्रमाद्रमकृत्लस्यापि
कालुष्यस्य कारणम् ॥६॥ युग्मम् । अमुध्याः पौषधादौ चानुमतिं सुमतिः कृती । दत्ते चित्ते मुदं धत्ते, संनिध-
त्ते च सर्वथा ॥ ७ ॥ प्रोत्साहनज्ञः प्रोत्साहयत्युच्चैस्तां च तद्विधौ । श्लाघादिना सुपुत्राणामियं रीतिः पितृन्
प्रति ॥८॥ कुमतिस्त्वाह हे मातः !, वादके दुःशर्केन किम् ? । पौषधेन समर्थत्वे, निश्चिन्नत्वे च सोऽर्हति ॥९॥
अहो ! महद्वितं मातुर्वत्सल्यं च स्वपुत्रयोः । स्वपाणिना पर्वदिने, न दद्रात्यदनाद्यपि ॥ १० ॥ मुधा श्रुधा च
स्त्रियतेऽन्यान् मिमरयिष्यत्यपि । त्यक्त्वा च स्वकवेदमापि, तिष्ठत्यन्यत्र कुञ्चयित् ॥ ११ ॥ किमनेन ततः
कायक्लेशेन ? स्वगृहस्थिता । कुरु चिन्तां सुतादीनां, स्थविरत्वे स्थितिर्ह्यसौ ॥ १२ ॥ महत्त्वमीहते जन्तुर्जरत्वे
स्त्री विशिष्य तु । सेत्पुत्रैः स्वमहत्त्वेच्छुः, पौषधादौ दद्यात्साया ॥ १३ ॥ ततः सा सुमतौ प्रीतिं, परेऽप्रीतिं स्व-
धाद् ददम् । प्रीयते द्वेष्टि चेष्टस्य, साधके बाधके न कः ? ॥ १४ ॥ व्यनतयभूत्क्रमान्मृत्वा, सा पौषधविराध-

नप्रनर्त्तितविकटकटिः प्रकटितविश्वविस्मयः सस्त्रयमुर्वीशपर्वथाजगाम न तु प्रणनास, तथाऽपि क्षमापतिरक्षाम-
सबहुमानवचनं हे कुमारेन्द्र ! कचिच्छालिनो यूयं इत्यादि यावद्वादीत् तावत्पृथुकोऽप्यवादीहैल्यरूपानुवादी-
रे नरेश ! मामिन्द्रतया बहु मानयसि न जानासि मद्रिक्रमं श्रेष्ठिशृहवत् त्वहहमपि भस्मीकरिष्याम्यक्रममि-
त्युक्तिसमकमेव ससुत्थितः कुतोऽपि धूमकेतुर्धूमर्तुर्भवने २ हहा ! आन्तोऽहं २ प्रसीद २ इत्यादिनृपोत्तयोप-
शान्तश्च तदैव तत्कोधाग्निना सार्द्धं, ततः प्रेतकुमारः कोऽप्ययं नतु श्रेष्ठिकुमार इत्यादि विभ्रुवन्ति स्म भय-
भाजः सामाजिकाः, प्रसुदितश्चातितमां तद्वचसा सशिशुः, उदितवांश्च नृपादिसमुदितजनताः प्रति-हंहो ! अहं
प्रेतकुमार एव नाज्ञा धाम्नाऽपि मम च ब्रह्मसुनेरिव निन्दयेवानन्दः न तु सत्ययाऽपि स्तुत्येति, ततोऽति विस्मया-
द्वैतभृत्क्षमाभृद्भाषे-रेरे कुमारपश्याद ! किमदः सदस्यादिप्रसदभिदुरं त्रिजगद्भयङ्करं ते चरितं ?, सोऽप्युवाद्-
देव ! केवलयेव देवकुमारस्वरूपवत् प्रेतकुमारस्वरूपमपि प्ररूपयिष्यति किं नाम मम पार्श्वे दृच्छया ?, न हि
स्वगुणोत्कीर्त्तनं महत्प्रज्ञानः स्वयं कुर्वन्ति, यतः-“न स्वयं स्व्यापितगुणो, गुणवानिति कथ्यते । स्वयं संवाहिता-
नां हि, गात्राणां निर्वृतिः कृतः ? ॥ १ ” इतश्च वद्धांपयांचभूव भूविभुं केवल्यागमनविज्ञपनेन सव्योऽप्युयान-
पालकः, ततोऽतिमुदितात्मा क्षमारमणः प्रज्ञाकरधन्यादिव्यवहारिणश्च विधिना गत्वा नत्वा श्रुत्वा च तदुप-
दिष्टं सुकृतैर्दमपर्यं पर्यन्वयुङ्क्त युक्तिवित्केवलिनं कुमारद्वयवृत्तं, सोऽप्यभिदधे-वसुधेश्वर ! प्राकृतकर्मणा न किम-
व्यस्यमभाव्यं, यतः-“यन्मनारथज्ञातैरणोचरो, यत्सृष्टशान्ति न गिरः कवेरपि । स्वप्नवृत्तिरपि यत्र दुर्लभा, हेलयेव

मापि करिष्यध्वे तदा तत्कालं फलमपि लभ्यध्वे, केवलं दास्यादिस्तन्यपानादिना मन्निर्वाहमात्रमेव कुरुत
यावता जीवामि, न त्वधिकं, मा च मत्तो मतोद्भातादिव भैष्ट, भीषणत्वं ह्याज्ञातिक्रमे एव मम नरदेवस्येव
न त्वन्यथेति, ततश्चमत्कृताः पित्राद्यस्तथैव तमनुवर्तन्ते मात्रादयोऽपि नाधिकं स्नेहं दर्शयन्ते, अन्यदा प्राप्ति-
वेदिमकीं स्वपुत्रं नवनवोत्थपैः क्रीडयन्तीं दृष्ट्वा तन्मात्राधिकस्नेहोत्थास्रप्रवृत्त्या रभसवृत्त्या यावता सायंकाले
क्रीडनार्थं स बालकः स्वांकपालीसङ्गशाली क्रियते स्म तावता स राक्षस इव रौद्रतामुन्मुद्रयन्नमुद्रकोपसमुद्रः
प्रसह्य स्वं विमोच्य पश्यत रे ! मदाज्ञालोपफलमित्यादि विबुधविर्ययो निजनिकेतनात्, यावच्च जनकाद्यर्जा-
नालनन्तभयैर्भूशं सानुशयैरनुनयार्थं तमनुगम्यते स्म तावद्भूत इव तिरोभूतः स कापि ततः किमिदमत्याहि-
तमित्यादिवादिषु पित्रादिषु क्षणान्तरे घोरान्धकारप्रसरे प्रविशन्ति स्म तद्देहमान्तः सन्नद्धा उदायुधाञ्जलो-
क्यकुट्टाका इव केचिच्छुण्टाकाः, विलुण्ठयन्ति स्म च सस्रयाः स्वर्णमण्यादिसारं, बहिर्निर्यान्तेषु च यावज्जनका-
दयः शून्यहृदया इतस्ततो भवनान्तर्भ्रमन्ति गतस्थितप्रेक्षार्थं प्रेक्षन्ते तावत्तमभ्रकं पालनकणभ्रगतं हसन्तं, क्षम-
यन्ति स्म ततस्तं पाञ्जलयः सकला अपि प्रसादयन्ति स्म च सादरं तत्तद्वचोभिरुचितैरभिमुखितैश्च, तं व्यति-
करं चित्रकरं समाकर्ण्य क्षमाधनो धन्यश्रेष्ठिनमाह्वय्य पर्षदन्तस्तनुतोदन्तमप्राक्षीत्, सोऽप्याचल्यौ यथा-
स्थितमेव तं, ततः कौतुकात् कुमारं तत्राकारयाञ्चकार नरेश्वरश्रेष्ठः श्रेष्ठिना, श्रेष्ठ्यपि स्वगृहं गत्वा नृपादे-
शस्वरूपं प्ररूपयाञ्चकार कुमाराय, कुमारोऽपि किं मामाकारयतीति ललाटतटारोपितभ्रुकुटिः स्वयमुत्तालचल-

इव प्रविशति ? तत्प्रयातु सम्प्रति भवान्निजपदं आदधातु च सहदि मुदं, उत्तिष्ठन्तु द्रुतमेवैते मया विद्रावितवि-
 पत्तयस्तव पत्तयः, भवन्तु भवदादीनामपि क्रियद्दिनान्याधिपत्यादिमुखसम्पत्तयः, अवसरे पुनर्यथोचितं चिन्त-
 यिष्यामः, अस्मत्स्वरूपं च परिज्ञास्यसि स्वयं स्वल्पसमयादेव केवलमुच्चात्, एवं बालवाक्यसमकालमुत्थितैः
 पुनर्नवजीवितैस्तैः खनरैः सह सहर्षविस्मयोत्कर्षमुर्वीशः स्वावासमध्यमभ्यासामास, अथ च तत्रैव नगरे-
 श्चामान्यस्य धन्यावल्लभस्य धन्यमहेश्वरस्य सप्तभ्यः पुत्रीभ्योऽनन्तरमजनिष्ट गारिष्ठमनोरथैरेकः पुत्रः, यावता च
 तत्पिता प्रमुदितान्मा तजन्सोत्सवमतुच्छं किञ्चित्कारयति तावतैव दुर्द्वहन्तः स सुतः पित्रादीन् प्रत्यवा-
 दीत्-रे रे निविडजडिमानः ! कोऽयं मज्जन्मजन्मा मुधैव वः प्रमदविधिर्निरुमानः, अहं हि चिरसञ्चितभव-
 द्वित्तस्मोरकसेरुकन्दनिकन्दनार्थं वराह इवावतीर्णोऽस्मि पश्यत २ सम्प्रत्येव मत्कृतमिति तदुक्तिसमकालमेव
 विकरालस्तद्गृहान्तः प्रजज्वाल महाज्वलनः, प्रज्वलितं च तद्गृहबहुसारं उत्पिञ्जलीभूतं च यावत्पित्रादिभि-
 स्तावत्तेनैव शोवेनोत्थाय माञ्जिकेणैव तोयच्छदया झटिलेव वह्निर्विध्यापयामाहे प्ररूपयामाहे चातिविस्मित-
 भीतान् पित्रादीन् प्रति-हं हो महेश इव स्मृष्टिसंहारक्षमोऽहं अत इव विश्वेऽपि निरसमोऽहं तस्मान्मति-
 मोहं विहाय मदुक्तमेव कुरुध्वं, मज्जन्ममहनाक्षैतावान् कोपः कोपफलं च किञ्चिन्मया दर्शयामाहे, यद्गारविः-
 “अवन्ध्यकोपस्य निहन्तुरापदाः, भवन्ति वद्व्याः स्वयमेव देहिनः । अमर्षश्चान्येन जनस्य जन्तुना, न ज्ञातव्या-
 द्येन न विद्विषा दरः ॥ १ ॥” तन्मा मञ्जिसित्तमतो महामोहहर्षभक्तिप्रशंसादि किमपि काटुं, यदि स्वल्प-

भवता, नवरं नरनायकः किञ्चिच्चमत्कृतिदर्शनं विना न मां बहुमन्ता, यद्यापि भवानिव नागमदस्मद्दे-
हमास्माकमनुनयाय, यदि च लोभाक्रान्तेन भूकान्तेनास्माभिरपि सार्द्धमियत्कृतं तदा किञ्चिद्व्यमपि प्रतियि-
कीर्षामः, यतः—“पादाहतं यदुत्थाय, मूर्द्धानमधिरोहति । स्वस्थादेवापमानेऽपि, देहिनस्तद्वरं रजः ॥ १॥ विप-
दोऽभिभवन्त्यविक्रमं, रहयत्पापदुपेतमायतिः । नियता लघुता निरायतेरगरीयान् न पदं नृपञ्चयः ॥ २॥”
तदहो महोत्साह ! गत्वा निवेदय नरेन्द्राय सपदि मद्गदितमिदं यत्पृथिवीपतेः पृथुमनोरथः पृथुकोऽयं
त्वामिदमादिशति—राजन् ! राज्यमेव समग्रं त्वामहं पांचे महाऽपराधवन्तं नान्यथा सर्वथा मुञ्चे, तत्स्वयं
बुद्ध्वा मया सार्द्धं युद्ध्वा वा हुतमेव देहि मह्यं राज्यं यथा स्यात्तवापि सुखासिकामुखं प्राज्यं इति कुमारप्रति-
पादितं मन्त्रिपतिना झटिति गत्वा निवेदितं नरेन्द्रस्य अनुमतं च तेनाप्यनन्यगतिकतया निस्तुषधीसखधिया
च यथोचितं, यतः—“स किंसखा साधु न शास्ति योऽधिषं?, हितात्रयः संश्रुते स किंप्रभुः? । सदाऽनुकूले-
ष्विव कुर्वते रतिं, नृपेष्वात्मेषु च सर्वसम्पदः ॥ १ ॥” ततः ससाचिवः क्षमाधवस्तदैव देवतमिव तं स्तन-
न्धयं स्वयं ससम्भ्रममभ्यागत्य सत्यप्रतिपत्तिः पतितामिव स्वीकुर्वन्नुवाच वाचमुच्चैः—अहो कुमारराज ! राज्यमिदं
मदीयं त्वदायत्तमेव यथास्ति सम्प्रत्येव स्वीकुरुष्व, कुरुष्व परं मदादीनामुपरि तोषं, स्फुटीकुरुष्व च स्वस्व-
रूपं विहितविस्मयद्वैतपोषम् इति नृपतिविज्ञसितृसाशयः स उत्तानशयः प्रत्युत्तरयति स्म स्मितस्मेरास्यकु-
शोशयः—क्षितिपते ! सुतं २ नः सम्प्रति राज्येन, को हि नाम विशुमात्रः सन्नमात्रराज्यचिन्ताभारे पारावारे

क्षणमेकं यावद् गत्वा गवेषयामि सम्यक् स्वरूपं सचिवेकं, यतः—“अपरिक्लिप्तं कथकलं सिद्धं हि न सज्जना-
 पसंसंति । सुपरिक्लिप्तं पुणो विहङ्गिभ्यो न जणै वयणिजं ॥१॥” ततो राज्ञाऽनुज्ञातः समायातः श्रेष्ठिसौधं
 स धीसखः, दृषमदांश्च तथापतितान् प्रेक्ष्य विशिष्य विषण्णः शङ्काकुलतया श्रेष्ठिश्रेष्ठिप्रियाप्रियालापादिपूर्व-
 सौधमध्यमध्यास्य शिशुपार्श्वे निषण्णः, आलापितवांश्चैवं सप्रणयालापेन पालनकान्तर्मणिकन्दकोलालकं तं
 बालकम्—अपि ! कोऽयं कुमारेन्द्र ! नरेन्द्र ! नरेषु दुर्निरोधस्तव क्रोधः कोऽयं केशरीन्द्रस्येव तवाचिन्त्यशक्ते-
 र्गोमायुमात्रेष्वातेषु विक्रमः ? यतः—“सिंहं करोति विक्रममलिङ्गलङ्घनरक्षिते करिणि । न पुनर्यस्युखविलिखि-
 तश्चतलकुहरस्थिते नकुले ॥ १ ॥” ततः प्रसद्य सद्य एव विमुञ्चेतान् रङ्गानिव वराकान्, प्रणामान्ता हि महतां
 क्रुधः, इयत्तैव जायते स्म सर्वेषां चमत्कारः, युज्यतेऽथ सर्वथाऽपि कोपापहारः, इत्युचिवांसं सचिवं किञ्चि-
 द्विहस्य प्रशस्यगिरा शिशुराह—महामते ! न ह्यस्माकमेतेष्वेव विशेषतः संरक्ष्यः किन्तु मनुविधायिनं वसु-
 धातायिनं प्रति, वयं हि तदागमनमार्गमेव विलोकयन्तः स्मः, किमिति समितिनिर्मितादतिः क्षमापतिरद्यापि
 चिरयति कस्माद्वा निवार्यते भवताऽप्यमुष्मात्सङ्गामकौतुकात् ? याहि २ द्रुतं दृपतेरुपान्तं त्वरय २ च तदग्नि-
 मतकलकृते अत इत्यर्भकोक्तिचमत्कृतः कृती कृतवान् वज्रान्तरचारिणीं मनोहारिणीं वाणीं—महानुभाव !
 श्रान्तोऽयं भूकान्तो यद्भवद्विज्ञमपि सतीचित्तमिव सुदुर्ग्रहं जिघृक्षते, सम्प्रति च ज्ञातस्वरूपा हिम्भरूपा अपि
 तत्र भवन्तो भवन्तो भूपतिनाऽपीत्यनुगृह्या एव स्वगृह्या इव वयमिति, श्रावोऽप्युवाच—सचिवेन्द्र ! सुभाषितं

हत्तममकृत कृतज्ञः सुतस्य तस्य स च । देवकुमारः स्फुटमयमिति देवकुमार नाम पुनः ॥ १७ ॥ आजन्म-
तोऽपि पटुवाक् पटुधीर्विधुरेऽपि धीरधौरेयः । लोकोत्तररूपादिकगुणैः समं स क्रमाद्वृधे ॥ १८ ॥ सर्वत्रापि-
शुनानामिव पिशुनानामवासितः कश्चित् । अथ कथमपि निधिलाभं बुद्ध्वाभिमदधे धराधिपतेः ॥ १९ ॥ लुब्ध-
कृद्धनरेशाद्देशादागच्छतोऽथ धास्त्रि भटान् । बुद्ध्वा यावत् श्रेष्ठिप्रमुखाः प्रचक्रमिरे प्रोचैः ॥ २० ॥ तावद्भा-
षिष्ट शिशुभौ ! भो ! मा भेट कष्टद्वहोऽहम् । मयि रक्षकेऽत्र रक्षःपतिरपि नोपद्रवे दृक्षः ॥ २१ ॥ धनगमना-
रेकामपि कामपि मा कार्ष्ण धार्ष्ट्यमाश्रयत । यो ननु धनस्य दाता स एव संरक्षिताऽपि खलु ॥ २२ ॥ जल्पन्नेवं
बालः पालनकाटुत्थितः स्थितश्च द्राग । गत्वा गेहद्वारे सहस्रयोधीव योधवरः ॥ २३ ॥ इतश्चागता असुरा इव
सुदुर्धरा धराधिपनराः, यावच्च प्रविशन्ति तस्यावासान्तस्तावत्तेनाहर्मास्येनापि बालेन व्यालेनेव विकरात्नेन
तथा हकिता हताश्चौत्कट्यपेटाभिश्चपेटाभिर्यथा वमन्ति स मुखेन रक्तष्टीविसंनिपातव्यथिता इव रुधिरं
अमन्ति स च चक्रअमिता इव निरन्तरं पतन्ति स मद्यधूर्णिता इव क्षोणिपीठे भवन्ति स सूर्चिष्ठता इव च
सर्वं, ततस्तद्व्यतिकरमाकर्ण्य जायते स महीयात् महीपतेः कोपः, क्रियते स च तेन सञ्ज्ञामसामग्र्यटोपः
अज्ञान्तरे मन्त्रिवरेण नरेश्वरः परमासप्रज्ञापनया विज्ञापयामहे-देव ! सतां निवारिता केयमविमृश्यकारिता
कोऽयं तिष्ठत्यारम्भः संरम्भः ? ननु यत्र जातमात्रबालोऽप्येवं प्रगल्भते तत्र किं नाम सामर्थ्यमवकाशं लभते
स्यामिन् ! असंभाव्यमवक्तव्यमिदं महागहनपदं किञ्चित्, ततः संरम्भं परित्यज्य प्रतीक्षयादाः प्रतीक्षध्वं

२९गाथा-
या पोषधे
इभ्यद्वय-
ज्ञातं

यास्तयोर्बभूवुः सप्त परं निर्गुणा गुणा इव ते । स्वरचरणेरुक्कणवद्धनहानिकृतश्च सङ्गकृताम् ॥ ३ ॥ यतः-
 “अजारजः स्वररजस्तथा संमार्जनीरजः । दीपमञ्चक्योद्घाया, लक्ष्मीं हन्ति पुराकृताम् ॥ ४ ॥” औदारिका
 रङ्गा इव निःशङ्का न्यक्षभक्षणेऽप्यनिशम् । सर्वत्र च निःशुका मूकाश्च सतां गुणग्रहणे ॥ ५ ॥ दुःस्वरदुर्भग-
 दुर्मतिदुर्गतिदुर्दशदुराशयाप्रपथः । ते सप्त नारका इव मिथोऽनुकलमकलहायिषत ॥ ६ ॥ गुणम् ॥ तैः खेदितस्य
 तस्यानिष्टतमः श्रेष्ठिनोऽष्टमः शशिवत् । तनुजोऽजनि जनिताकस्मिकप्रकाशो निशीथेऽपि ॥ ७ ॥ यावज्जन-
 कजनन्यादयो विपीदन्ति विस्मयन्ते च । तावदुवाच वचस्वीबोधैरपि जातमात्रोऽसौ ॥ ८ ॥ खेदः प्रमदपदे वः
 कोऽयं ननु तात ! तन्यतामस्तनुः । मज्जनभादिमहः श्राग् नाहि सुतरालानि सुलभानि ॥ ९ ॥ श्रुत्वेति पिताऽ-
 ध्यासीद् भूतः प्रेतोऽधवाऽयमवतीर्णः । ननु स्रनुर्थेनायं जल्पति जल्पाकवदनल्पम् ॥ १० ॥ पुत्रत्वेऽप्यस्य
 जनुमहोऽस्तु कः साभ्यतं कृतश्च यतः । उद्भोजितोऽस्म्यभिन्नैरिव पुत्रैः स्वं च निर्गमितम् ॥ ११ ॥ इति तर्क-
 परं पितरं शिशुरुचे तात ! मा स्म शङ्किष्टाः । भाग्यैः कैश्चिद् भवतः कुलेऽस्मि कल्पदुरवतीर्णः ॥ १२ ॥ नग-
 राद्वहिरुद्याने देवकुलद्वारि सत्वरं गत्वा । दशकोटिधननिधानं गृहाण निगृहाण च धनार्त्तिम् ॥ १३ ॥ मज्ज-
 नमस्रहादीन्यपि महत्तमान्येव चित्तनु कृत्स्नानि । तेन धनेनान्यान्यप्यणयपुण्यान्यपि चित्तन्याः ॥ १४ ॥ इति
 तद्विराजतिविस्मितमुदितः श्रेष्ठी तदैव तत्स्थानम् । गत्वाऽब्जानयदास्यवाक्तावाग्निधिनिरगात् ॥ १५ ॥ तं तादृशं
 तद्गतीमेव समानीतवांश्च निजसन्न । मूर्त्तं सुकृतमिवासौ धनधर्मासौ हि कश्चिरयेत् ॥ १६ ॥ जन्ममहं सुम-

रात्रावब्रह्मचारिणैव भाग्यमिति पापोपदेश एव दत्तः स्यात्, रात्रौ ब्रह्मपालने प्रतिमाजतिचारश्च प्रसज्येत, किं च-एतद्वचनबलाद् यदि प्रतिनियतदिवसेष्वेव पौषधः कार्य इति नियमयिष्यते तदाजतिधिसंविभागोऽपि तथा नियमप्रसङ्गः, तुल्ययोगक्षेपत्वात्, तथा च पौषधोपासपारणं विनाजतिधिसंविभागोऽपि न कार्य एव अविधिप्रसक्तेः, तस्मात्पर्वान्यदिनेष्वपि पौषधग्रहणे न कश्चिदविधिः, किन्तु सावद्यवर्जनादिना विशेषलाभ एवेति प्रतिपत्तव्यम् । एतद्वत्फलमेवमुक्तम्-“कंचणमणिसोवाणं धंभसहस्रसिधं सुवन्नतलं । जो कारिज्ज जिण-हरं तथोवि तवसंजमो अहिओ ॥१॥” एकस्मिन् सुहृत्तमात्रे “वाणवर्ह कोडीओ” इति गायया प्रागुक्त सामायिकलाभस्त्रिंशन्सुहृत्तमानेऽहोरात्रपौषधे त्रिंशद्वृत्त्या वाद्वृत्त्या स्यात्, स चार्थ-“स्यहत्तरि सत्तसया ७७ सत्तहत्तरिसहस ७७ लक्ख ७७ कोडीओ ७७ । सगवीसं कोडीसया २७ नव भागा सत्त ७ पलिअस्स ॥१॥” अङ्कतो यथा-२७७७७७७७७७७ । ६ । एतावत्पल्यायुर्वन्व एकस्मिन् पौषधे, सूक्ष्मवृत्त्या त्वधिकतररोऽपि, प्रमादत्तपौषधाग्रहणेऽहोरात्रस्यापि तत्तद्वापारैः पापमयत्वसम्भवे नरके एतावत्पल्यायुर्वन्वधादिफलं वक्तव्यं, चक्रिवासुदेवादीनां तत्तदेववशीकारार्थैहिकमपि पौषधफलं प्रतीतमेवेत्येकोनत्रिंशगाथार्थः ॥ २९ ॥ पौषधारानधनविराधनयोरिभ्यपुत्रद्वयज्ञातं यथा—

लक्ष्मीनिवासनगरे नगरेखाऽनुकृतिकृतक्रनकदुर्गं । सार्धैकनिरर्थकाह्वयः क्षितिपतिरपराजितः प्रथितः ॥ १ ॥ मान्यस्तस्य च राज्ञः प्रज्ञः प्रज्ञाकरः पुरः श्रेष्ठी । प्रज्ञावती सतीषु प्रथमा प्रथिता प्रियतमाऽस्य ॥ २ ॥ तन-

भगवतीवृत्तौ तु उद्दिष्टा-अमावास्या इत्युक्तं ततोऽष्टम्यादिपर्वस्वेव पोषधः कार्यो न शेषदिवसेष्विति, मैवं, नाय-
 मेकान्तः, सुबाह्वादिभिर्दर्शभिः श्रावकैः पर्वान्यदिनेऽपि पोषधस्य कृतत्वात्, तदुक्तं विपाकश्रुताङ्गाद्वितीयश्रुतस्फ-
 न्ये प्रथमाध्ययने-“तए णं से सुबाहुकुमारे अन्नया कयाइ चाउइसट्टमुद्दिट्ठुणिणमासिणीसु जाव पोसहसालाए
 पोसहिए अट्टमभत्तिए पोसहं पडिजागरमाणे विहरइ”ति, एवं चाष्टमकरणादिनन्त्रयं संलग्नपोषधग्रहणात्पर्वान्य-
 दिनेऽपि पोषधोऽनुमत एव, किञ्च-यदि पर्वान्यदिने पोषधकरणमविधरेव स्यात् तदाऽभयकुमारश्रीविजयनृपादी-
 नां तत्तत्कार्योत्पत्तौ दिनन्त्रयस्सकादिपोषधोपवासैः कथं नामेष्टसिद्धिर्वभूव?, अविधिकरणे हि प्रत्युत्तापाय एव
 संभाव्येत यथाऽकाले स्वाध्यायकरणे, न च तेषामिष्टसिद्धिर्भवनं सन्दिग्धमिति वाच्यं, ज्ञाताधर्मकथाङ्गवसुदेवहि-
 ण्डिप्रभृत्यागमे साक्षादुक्तत्वात्, अपि च-“सर्वेसु कालपर्वेसु पसत्यो जिणमए तहा (वो) जोगो। अट्टमिचउइसीसुं
 नियमेण हविल्ल पोसहिओ॥१॥”इत्याद्यावद्वयकचूण्यादौ पर्वसु नियमेन पोषधाभिधानात् शेषदिवसेषु अनियमेन
 पौषधग्रहणमायाति न तु तन्निषेधः, न च कापि आगमे तन्निषेधः श्रूयते, ननु “पौषधोपवासातिथिसंविभागाँ तु
 प्रतिनियतदिवसानुष्ठेयौ न प्रतिदिवसाचरणीयौ” इति श्रीहरिभद्रस्मरिकृतावद्वयकबृहद्भूतिश्रावकप्रज्ञसिवृत्यादौ
 साक्षादुक्त एव तन्निषेध इति चेत् अहो ग्रन्थकाराभिप्रायज्ञता भवतः, नहीदं वचनं पर्वान्यदिनेषु पोषधनि-
 षेधपरं, किन्तु पर्वसु पोषधकरणनियमपरं, यथा आवद्वयकवृत्यादौ श्राद्धपञ्चमप्रतिमाधिकारे ‘दिवैव ब्रह्मचारी
 न तु राज्ञौ’ इति वचनं दिवसे ब्रह्मचर्यनियमार्थं न तु राज्ञौ ब्रह्मनिषेधार्थं, अन्यथा पञ्चमप्रतिमाराधकश्राद्धेन

निर्जल एवोपवासो विधेयः, तद्व्याक्तौ सजलोपवासाचाभाम्नाद्यापि कृत्वा पर्वसु पौषधन्नतं स्वीकार्यमेव,
प्रायः सर्वसावधान्यापारवर्जनं बहुफलत्वात्, यतः—“सामाहअपोसहसंठिअस्स जीवस्स जाइ जो कालो ।
सो सफलो बोद्धवो सेसो संसारफलहेज्ज ॥ १ ॥” पर्वत्वं च द्वितीयापञ्चम्यादेरपि, यतः—“वीआ पंचमिअट्टमि
एगारसि चउइसी ण तिहीओ । एआड सुअतिहीओ गोअमणहारिणा भणिआ ॥ १ ॥ वीआ टुविहे धम्मं
पंचमि नाणे अ अट्टमी कम्मं । एगारसि अंगाणं चउइसी चउइपुवाणं ॥ २ ॥” भगवद्वचोऽप्येवं श्रूयते—“अय-
वं वीअपमुहासु पंचसु तिहीसु विहिअं धम्माणुट्ठाणं किंफलं होइ, गोअमा ! बहुफलं होइ, जम्हा एआसु
तिहीसु पाणं जीवो परभवाडअं समजिणइ तम्हा तवोविहाणइ धम्माणुट्ठाणं कायवं जम्हा सुहाडअं
समजिणइ”ति, पञ्चम्याश्च पर्वत्वं महानिशीथेऽप्युक्तं—“संते बलविरियपुरिसकारपरक्कमे अट्टमिचउइसी-
नाणपंचमीपजोसवणाचाउम्मासिएसु चउत्थइमल्लहे न करिजा पच्छिन्त”मिति, निशीथचूर्णावपि—“पुत्तिमाए
पंचमीए दसमीए एवमादिएसु पवेसु पजोसवेअवं न अपवेसु”ति, एकोनविंशपञ्चाशकवृत्त्यादिष्वप्यनेकग्रन्थेषु
पञ्चमी भणिताऽस्ति, नन्वेवं सति त्रिपर्वा चतुर्धर्वा पञ्चपर्वा षट्पर्वा वा तपःशीलादिनाऽऽराधनीयाः, उच्यते
स्वशक्त्यपेक्षं सर्वा द्वे एकां वा तामाराधयतां न कश्चिदोषः, ननु ‘चाउइसट्टमुहिट्टपुणिणमासिणीसु पडिपुण्णं
पोसहं अणुपालेमाणा’ इत्युक्तं सूत्रकृदङ्गादौ श्रावकवर्णके, तद्व्याख्या चैवं-चतुर्दश्यष्टम्यौ प्रतीते उद्दिष्टासु-
महाकल्याणकसम्बन्धितया पुण्यतिथित्वेन प्रख्यातासु पौर्णमासीषु तिस्रसु चतुर्मासकसम्बन्धितनीचिवलथः,

'संथारुचरे'ति, संस्तारो-दर्भतुणकम्बलीवत्त्वादिः उपलक्षणत्वात् शय्यापीठफलकादि च 'उच्चार'न्ति उच्चार-
 प्रश्रवणभूमयो-द्वादश विणमूत्रस्थण्डिलानि, तत्रासहिष्णोः पोषधागारस्यान्तः षट् सहिष्णोश्च बहिः षट्
 जघन्यतोऽप्येकैकहस्तमानानि अधस्त्वङ्गुलचतुष्क्रमानानि तेषामुपलक्षणत्वात्त्रिष्वृतश्लेष्मप्रस्वेदादिस्थण्डिलानां
 च विधिः-सम्यक्प्रत्युपेक्षणप्रमाजनादिरूपस्तत्र प्रमादः, अयमर्थः-संस्तारकशय्यादौ चक्षुषाऽप्रत्युपेक्षिते-
 दुष्प्रत्युपेक्षिते चोपवेशनादि कुर्वतः प्रथमोऽतीचारः १, एवं रजोहरणादिनाऽप्रमार्जिते दुष्प्रमार्जिते वा द्विती-
 यः २, एवमुच्चारप्रश्रवणभूमीनामापि द्वावतीचारौ चान्यौ, अत उक्तं 'तह चैव'न्ति तथा चैव भवत्यनाभोगो-
 अनुपयुक्ततायां सत्यामित्यतिचारचतुष्टयं ४, तथा 'पोषधविधिवैपरीत्यं' यथाऽऽहारादिपोषधे कृते सति क्षुत्तापा-
 विधिः-सम्यक्पालनं तस्य वैपरीत्यं-अन्यथाकरणप्रसम्यक्पालनमित्यर्थः यथाऽऽहारादिपोषधे कृते सति क्षुत्तापा-
 यार्त्ततया पोषधे पूर्णं स्वार्थसाहारपाकदेहसत्कारादि इत्यमित्थं कारयिष्ये इत्यादि ध्यायतीति पञ्चमोऽतीचारः,
 यत्सूत्रम्-"अप्यडिलेहिअट्पडिलेहिअसिज्जासंथारए १ अप्यसिज्जिअट्पमज्जिअउच्चारपासवणभूमी ४ पोसहोववाससस समं
 हिअट्पडिलेहिअउच्चारपासवणभूमी २ अप्यसिज्जिअट्पमज्जिअउच्चारपासवणभूमी ४ पोसहोववाससस समं
 अणुपालणया ५" "भोअणाभोए"न्ति पाठान्तरं वा तत्र भोजने-आहारे उपलक्षणत्वादेहसत्कारादौ चाभोगः-
 उपयोगो भोजनाभोगः, कदा पोषधं पूर्णं भविष्यति येनाहं स्वेच्छया भोजनादि करिष्ये इत्यादि ध्यायतः
 पञ्चमोऽतिचारः ५, एषु पञ्चस्वतिचारेषु पोषधविधेर्वैपरीत्ये सति, दोषं प्राणवत्, पोषधव्रते च शक्तौ सत्यां

कस्मादोषः ? उच्यते, विभ्रूषालोभादिनिमित्तत्वेन सामाधिके तयोरपि निषिद्धत्वात्, आहारस्य त्वन्यथा
शक्त्यभावे धमावुष्टाननिवाहार्थं साधुवदुपासकस्याप्यनुमतत्वात्, उक्तं चावश्यकचूर्णौ पाषधन्नताधिकारे-“नं
सन्तिओ करिजा तवो अ जो वहिओ समणधम्मं । देसावगासिएणं जुत्तो सामाहएणं वा ॥ १ ॥” निशीथभा-
व्येऽप्युक्तं पौषधिनमाश्रित्य-“उहिद्वकडं पि सो भुंजे” इति, निशीथचूर्णौ च “जं उहिद्वकडं नं कडसामहओऽवि
भुंजइ” इति, इदं च पौषधसहितसामायिकापेक्षयैव संभाव्यते, तद्रहिते सामाधिके मुहूर्तमानत्वेन पूर्वाचार्यपर-
म्परादिना आहारग्रहणस्याक्रियमाणत्वात्, आवकप्रतिक्रमणसूत्रचूर्णावप्युक्तम्-“जदि देसओ आहारपोसहि-
ओ तो भत्तपाणस्स शुरुसक्खिअं पारावित्ता आवसिसअं करित्ता ईरिआसमिहए गंतुं वरं ईरिआवहिअं पडि-
क्कमइ, आगमणालोअणं करेइ, चेइए वंदेइ, तओ संडासयं पमजित्ता पाउंछणे निसीअइ, मायणं पमजइ,
जहोचिए अ भोअणे परिवेसिए पंचमंगलमुच्चारेइ, सेरेइ पच्चक्खाणं, तओ वयणं पमजित्ता-असरसरं अच-
वचवं अहुअमविलंविअं अपरिसाडिं । मणवयणकाययुत्तो भुंजइ साहुव उवउत्तो ॥ १ ॥ जायामायाए सुच्चा
फासुअजलेण सुहसुद्धिं काडं नवकारसरणेण उट्ठाइ देवे वंदइ वंदणयं दाडं संवरणं काडं पुणोवि पोसहसालाए
गंतुं सज्झायतो चिट्ठइ” इति । अतो देशोपपदे सामायिकसद्भावे यथोक्तविधिना भोजनमाणमानुमतमेव दृश्यते,
पौषधग्रहणविधिसु पौषधप्रकरणोद्देवसेयः । अथास्यातिचारान्विन्दति—
संश्रारुच्चारविही पमाय तह चेव भोइणाभोए । पोसहविहिविवरीए तइए सिक्खावए निंदे ॥ २१ ॥

वाचयति धर्मध्यानं ध्यायति यथैतात् साधुगुणानहं मन्दभाग्यो न समर्थो धारयितुमिति, आवश्यक-
वृष्णिश्रावकप्रज्ञासिद्धत्यादावपि सर्वमतदुक्तं, इह च सावद्यवर्जनरूपस्य सामाधिकार्थस्य पौषधेनैव गतत्वेऽपि
पौषधसामायिकलक्षणव्रतद्वयाराधनाभिप्रायादिना फलविशेषोऽभ्यूह्यः, एतेषां चाहारादिपदानां चतुर्णां देश-
सर्वविशेषितानामेकद्वयादिसंयोगजा अशीतिर्भङ्गा भवन्ति, तथाहि-एककसंयोगाः प्राशुक्ता एवाष्टौ, द्विक-
संयोगाः षट्, एकैकस्मिंश्च द्विकसंयोगे दे दे दे १ दे स २ स दे ३ स स ४ एवं चत्वारो भङ्गा भवन्ति, सर्वं चतु-
र्विंशतिः, त्रिकयोगे देशसर्वापेक्षया दे दे दे १ दे दे स २ दे स दे ३ दे स स ४ स दे दे ५ स दे स ६ स
स दे ७ स स स ८ एवमष्टौ अष्टौ भवन्ति, सर्वे द्वाविंशत्, चतुष्कयोगे एकस्तत्र देशसर्वापेक्षया षोडश
भङ्गाः-दे दे दे १ दे दे दे स २ दे दे स दे ३ दे दे स स ४ दे स दे दे ५ दे स दे स ६ दे स स दे ७
दे स स स ८ स दे दे दे ९ स दे दे स १० स दे स दे ११ स दे स स १२ स स दे दे १३ स स दे स १४
स स स दे १५ स स स स १६, एवं सर्वेषां शीलनेऽशीतिर्भङ्गाः स्युः, एतेषां मध्ये पूर्वाचार्यपरम्परया
सामाचारीविशेषेणाहारपौषध एव देशसर्वभेदाद्दिधाऽपि सम्प्रति क्रियते, निरवद्याहारस्य सामायिकेन सह-
विरोधदर्शनात्, सर्वसामायिकवत्ता साधुनोपधानतपोवाहिश्रावकेणाप्याहारस्य ग्रहणात्, शेषास्त्रयः
पौषधाः सर्वत एवोच्चार्यन्ते, देशतस्तैः प्रायः सामायिकस्य विरोधात्, यतः सामायिके “सावज्जं जोगं पच-
क्वामी” त्युच्चार्यते, शरीरसत्कारादित्रये तु प्रायः सावद्यो योगः स्यादेव, ननु निरवद्यदेहसत्कारव्यापारयोः

सययं धणयं च तो । सधे विहीद्वि गिणहंति, अहो धम्मगेज्जत्तया ॥ २५ ॥ धणओ धणदाणेण, सम्माणेण य
सवओ । थिरीकरेह धम्मंसि, सव्वं साहम्मिमअं जणं ॥ २६ ॥ किच्चा मणीहिं णेगणं, डवगारं वयं इमं ॥ आ-
राहितो सहस्सारं, पत्तो तत्तो सिवंपि सो ॥ २७ ॥ धणयकहाणयमेअं निमुणिअ तस्सानुसारओ सुअणा । ।
देसावगासिअवयं अणवरयं धरह दुभवाहिअं ॥ २८ ॥

॥ इति दशमव्रते धनदकथा ॥

उक्तं दशमव्रतं, साम्प्रतं पौषधोपवासाख्यमेकादशं शिक्षाव्रतं तु तृतीयं, तत्र पोषं-पुष्टिं प्रस्तावाद्धर्मस्य
धत्ते इति पोषधः-अवश्यमष्टभ्यादिपर्वदिनानुष्ठेयो व्रतविशेषस्तेनोपवसनं-अवस्थानं पौषधोपवासः, अथवा
पौषध-पर्वदिनमष्टभ्यादि तत्रोपवासः-अभक्तार्थः पौषधोपवासः, इयं च व्युत्पत्तिरेव प्रवृत्तिस्त्वस्य शब्दस्या-
हारशरीरसत्काराब्रह्मचर्यव्यापारपरिवर्जनेषु, समवायाद्भवत्तौ श्रीअभयदेवस्मरिभिरेवमेव व्याख्यातत्वात्,
पौषधश्चाहार १ शरीरसत्कार २ ब्रह्मचर्य ३ अव्यापार ४ भेदाच्चतुर्द्धा, पुनरैकैको द्वेधा-देशसर्वभेदात्, एव-
मष्टौ भङ्गाः, तत्रैकाशननिर्विकृत्यादिकरणं देशत आहारपोषधः १ सर्वतस्त्वहोरात्रं यावच्चतुर्विधाहारवजनरूपः
२, एवं शरीरसत्कारपौषधादयोऽपि देशतः सर्वतश्च वाच्याः, यदा देशतः पौषधं करोति तदा सामाधिकं
करोति वा न वा, यदा तु सर्वतः करोति तदा सामाधिकं नियमात्करोति, अकरणे तु तत्फलमेव वञ्च्यते,
सर्वतः पोषधं चैत्यगृहे वा साधुमुखे वा गृहे वा पौषधशालायां वोन्मुक्तमणिसुवर्णः प्रतिपद्य पठति पुस्तकं

तत्थ त्वेअणा तस्स, नट्ठा सीअव तक्खणा । भीअव तीइ अणीए, अहो वाहिविचित्तया ॥ १० ॥ तेणानिणा
अणेगाणि, मंदिराणि गुरुणिवि । तक्खणा तणभिहाणीव, छारीभूआणि सबओ ॥ ११ ॥ एवं दहंते दहणे, सब-
संहारकारणे । अवइत्ते जुगंतेव, अच्चासत्तेवि आणए ॥ १२ ॥ सयणेहिं जणेहिंपि, पिह्णिओवि बडुं २ । वयभंग-
भया नेव, निजओ धणओ गिहा ॥ १३ ॥ पुग्गम् ॥ किं तु जं होइ तं होइ, सयं अंगीकयं वयं । कहं भंजेमि
जाणंतो, दहत्तं धम्मजीविअं ? ॥ १३ ॥ इय चित्तित्तु सागारं, पच्चक्खाइत्तु उत्तमो । ठिओ तत्थेव साहुव, साहु-
साहसमोरिसं ॥ १४ ॥ तस्स तद्धम्ममाहप्पसणप्पसिव दंसिडं । गिहं पयक्खिणीकाडं, वज्जगी अगओ गओ
॥ १५ ॥ वज्जगी संसुहणीए, विज्झाइ अहवा सयं । विसस्स वज्जित्तु विसं, पायसो नत्थि ओसहं ॥ १६ ॥
अजाणणाए तज्जत्ती, न कया तम्मि केणवि । तत्तो सो परिसंतो व, उवसंतो सयं कमा ॥ १७ ॥ खारसार-
जलापुत्ते, ददभूभागसागरे । दीवं व दीसए दिवं, भवणं धणयस्सट्ठो ! ॥ १८ ॥ दड्ढेवि सबओ पासं, आवासं धण-
यस्सट्ठो । धूममित्तिंषि नो लग्गं, पकं व गणयंणो ॥ १९ ॥ गयं गेहं ठिअं देहं, इअ राया पया तया । ससोआ
सप्पमोआ य, पत्ता निअनिए पए ॥ २० ॥ धणयस्स सत्त्वं तं, विआणित्तु जणुत्तयं । उवसंतपुवकोवो, भूवो
अइच्चमक्किओ ॥ २१ ॥ जाए पहाए राएणं, आहवित्ता तओ इमो । पुच्छिओ वच्छ ! दुप्पिच्छे, किं ठिओसि
पलीवणे ? ॥ २२ ॥ तेणावि तंप्पि सव्वंप्पि, सत्त्वंप्पि पस्सविए । तं नरेसो पसंसेइ, संसेइ निअचित्तिअं ॥ २३ ॥ अणप्प-
धम्ममाहप्पपिक्खणेण य तक्खणे । राया पया य संजाया, सम्मं धम्मंप्पि सायरा ॥ २४ ॥ देसावगासिअवयं,

रिञपासाओ, तओ रत्तो जणा तक्खणा गया धणयाकारणत्थं, जणाविअं धणयस्स सव्वं सरूवं निवस्स,
परूविओ तेणवि तेसिं गहिअनियवयअभिगहो, तओ तेहिं बहु २ पयारेहिं पद्दविओ जाव वंतरुव गहि-
यद्दहाओ न निससेइ सो कहवि निअगिहाओ ताव तेहिं रुद्धहिं दुद्धहिं पिसुणव तहा निवपुरओ किंपि जंपिअं
जहा जमव जाओ अइतिवरोसावेसो नरेसो, आइडं च तेण तेसिं-रे मज्झ पाणतसंकडेवि उवहाकरं (चोरियाकरं)
च तं वंधिऊण आणेह लहुं जेणं दंसेमि आणाभंगफलं सुवहुं, तओ ते दुमुखिखअव निमंतिआ मित्ता इव
आमंतिआ जोहा इव उच्छाहिआ भवा इव पडिवोहिआ गहगहिआ आगया जाव तं वंधिउं तणिगहासन्न
ताव जं जायं तं सुणेह-इओ अ जीअलोअरस, अणत्थवहुलत्तओ । विचित्तयाइ दिवाह, गर्हणवि विसेसओ
॥ १ ॥ तत्थ संतत्थनिससेखमणुस्सओवि सुदुस्सहो । वल्लपायव वल्लगी, अकरहा चेव उट्ठिओ ॥ २ ॥ सहाओ
तस्स संजाओ, महावाओवि सव्वओ । तक्कालं कुनरिंदस्स, कुमंतिव सुनिवओ ॥ ३ ॥ दुद्धस्स दुद्धमित्तोउ, विसि-
ट्ठस्स विसिट्ठओ । सरिसेहिं सुदुरेवि, रत्तंति सरिसा धुवं ॥ ४ ॥ जलंतो जलणो सव्वभक्खणो रक्खसोव तौ ।
निरंकुसो न केणावि, सकिओ विणिवारिउं ॥ ५ ॥ वल्लणिमुल्लआ लोआ, विज्झवंति जहा जहा । तहा तहा
स वहुइ, कावि हा विवरीअया ? ॥ ६ ॥ लोआ सोआउरा तत्तो, भवणाणि धणाणि अ । कुंडुवाणिवि उज्झत्ता,
झत्ति नट्टा दिसो दिसिं ॥ ७ ॥ तेणणिणा निवजणा, तक्खणाउ वणा इव । पवणाओ पलाणा उ, मुहाभूअ-
मणोरहा ॥ ८ ॥ विमहारिअसिरोपीडो, निवापीडोवि नेहओ । निग्गओ अणिग्गीहणं, मरणं हि महाभयं ॥ ९ ॥

शाखिनां सफलता व्रतैः २। तुष्यतां क्षितिभृतां तु दृष्टिभिः, तत्क्षणादपि नृणां फलोदयः ॥१॥” अत्रया पुन-
 श्चाखिनां सफलता व्रतैः २। तुष्यतां क्षितिभृतां तु दृष्टिभिः, तत्क्षणादपि नृणां फलोदयः ॥१॥” अत्रया पुन-
 पुनवसर्गो गर्थो सो सुगुरुस्नासे, भणिर्गो अ तेहि असंबन्धवन्धवेहि किंवा महरवहेहि-भो भद ! भदकामेण
 असुहृदचित्तासुहृदपिणवि धम्मो कायधो, यतः-“व्याकुलेनापि मनसा धर्मः कार्योऽन्तराऽन्तरा। भेदी बद्धोऽपि
 हि आस्यन्, यासग्नासं करोति गौः ॥ १ ॥ युगपत्समुपेतानां कार्याणां यदतिपाति तत्कार्यम् । अतिपाते-
 ऽपि फलदं फलदेवपि धर्मसंयुक्तम् ॥२॥” एवमुच्यते सो वित्थरं सुगुरुहिं सम्मत्तरम्मो सावयधम्मो, उव-
 विट्ठो अ तरस चित्तिंमि भावणरसेण जडिओ कंचणमिव मणी, तओ जहासस्ति सम्मत्ताह पडिवाजित्ता तेण
 पडिवन्नं एवं-सवत्थ सवकालेवि, सवसे सुकरं इमं । देसावगासिअवयं, गहियधं मए सया ॥ १ ॥ सकलरज्ज-
 कर्जोहिं, आडलाणं अहोनिंसं । अम्हारिसाण उचिअं, वयं देसवगासिअं ॥ २ ॥ अहो जिणिदधम्मस्स, पहेो
 कोवि सुहावहो । अम्हारिसावि वच्चाति, निच्चधम्मि जहासुहं ॥ ३ ॥ एवं भाविअहिअओ गर्थो सो निहं
 निअयं, गहेइ अहोनिंसं देसावगासिअं वयं, अत्रया रत्तो उचिअकिच्चाइ किच्चा जामिणिवीअजामे पवन्नो
 सो निअवासभवणं, पडिवन्नो अ तं वयं रविउदयं जाव निअभवणाओ निगमणवज्जणख्वं, इत्तो अ असार-
 याए सरीरस्स रोगवहुलयाए सरीरस्स विचित्तयाए कम्मस्स जाया अकम्हा चैव मही-
 सरस्स सीसवेयणा, चेयणावि जीसे तिच्चत्तणेण नट्ठव जाया, तीए इंदासणीएव तिच्चाए छिज्जइव भिज्जइव
 जलइव दलइव फुट्ठइव तुट्ठइव तरस्स सीसं, तओ राइणा आणाविअं निअकोसाओ तवेयणाहरं रयणवरं भंडा-

सबहुमाणं धनयमाहविता सम्यं सल्वं च पल्वित्ता पुच्छिच्छं-भो सच्चमेव वुच्चसु किं नु तए तं कंकणं न गहिअं?, वणिणो काणिणिगणणानिउणा इक्काइ कागणीएवि । लोहक्खोहिअहिअया कुणंति वीसत्थदोहमंवि ॥ १ ॥ इह इत्तिअसित्तंमिवि वित्तंमि तुमं तु खोहिओ न कहं? । किं तुह परधणगहणे निअमो संका व मह जाया? ॥ २ ॥ तेणवि भणिअं सामी! निअमो मह कोवि नउत्तधणगहणे? । तुह संकावि न कावि हु पाडिअगहणे हि को दोसो? ॥ ३ ॥ किं तु परवित्तगहणं अणओ अणओ अ दविणस्सयजणओ । को वा दुन्नयकासी खुपुरिस्सइ स्समीहंते? ॥ ४ ॥ तम्हा कयावि न कयं इमंमि जम्मंमि जं मए पुविं । तं परदविणादाणं पावट्टाणं कहं कुवे? ॥ ५ ॥ तओ रत्ता चित्तिअं-अहो उत्तमपणइत्तणमिमस्स-दढनियमनिवट्ठावि हु पयाविरा केवि कुप्पहंमि सया । निअमं विणावि एगे संजमिआ निअयणइए ॥ १ ॥ वायस्ससाणस्सराई निवारिआवि हु हवंति अमुइरई । हंसकारिसीहपमुहा न कयावि पणुल्लिआवि पुणो ॥ २ ॥ तओ उवलद्वविसुद्धतपरिक्खणेण भूधणेण संजायएगतविसमासो एसो निअभंडारिअए रज्जएव अपुवपवपुविं टाविओ भणिओ अ सबहुमाणं-भो! भरोहि मह भंडारं कणेहिं कोट्टागारं व अपुव २ तररयणेहिं, गिणिहज्जमाणमाणिक्काणं दसमं २ माणिकं तुमए गहिअवं अपुवंपि सवंति, विहिओ अ तस्स पसाओ, अहो! नयस्सगस्स संगस्सव निसग्गसुहरस्सग्गस्स अणग्गलं किंपि इहंपि फलं, तओ तेण परिकिस्सअ २ कमेण संगहिआणि रत्तो सिरिहरे रयणायरे इव अणेगाणि अपुववरयणाणि, सोवि दसंसमणिमित्तसंगहेण जाओ कमेण माणिकोडीसरो, यतः-“जायते जलद्वन्द्वद्विष्टिभिः”;

रयणत्तयं, परिक्रियञं च सकोउगं पढममणिदुगं पि फोडाविक्रण जाव मज्झे जहा धणएण भणिञं तं तहेव
 सव्वं, तत्तो सो भूवित्तो अहविमिहअचित्तो चित्तिडं पवत्तो-एस एरिसविसेसद्धु जइ भंडारिअए ढविजइ तो
 न्णं एएण धणएण परिक्रियअ २ संगहिएहिं उक्किट्ठरयणेहिं चेव मह भंडारो इदंभंडारोव भरिजइ, नवरं
 इमस्स हत्थसुद्धी धम्मिअस्स चित्तसुद्धीव कहमवि सत्तमं जाणिअवा, अहवा परिक्रवा एसावि विआणिसस-
 हित्ति चित्ततो भूक्तो पंचणपसत्थनेवत्थपहिरावणपुविं सबपरिक्रवाण अगोसरत्तए तया तं ठावेइ सबहुमाणं
 पावेइ महिसं निस्ससाणं, कमेण मरणावसाणयाए जीवलोअस्स अप्पडिआरत्तआए आउअस्स उवरए जणए धण-
 एण पडिक्खं णिहनाहत्तं गहनाहत्तं व रविणा, अन्नमि दिणमि धणयपरिक्रवद्धा आईद्धा अत्तनरा नराहिवेण,
 तओ तेहिं अंतोजडिअकोडिअसुल्लमहल्लमणिगणं कणगकंकणं इक्कं सुक्कं धणयणिहासन्नपहंमि नहंमि व रविमंडलं
 झलहलंतकंतिमंडलं, सयं ठिआ कत्थावि कुड्डाइअंतरे ते गुत्तावित्तीय, इओ अ तत्थ समागओ धणओ नियपुरि-
 ससहिओ, तं निहालिऊण विमिहओ बाहरइ-अहह केणमि पाडिअं इत्थ इमं हहा महाहाणी कस्सवि सं-
 पत्ता इच्चाइ भणंतो तं परस्स अत्थं पच्चक्खमणत्थं व सन्नंतो पासडिअनिअपुरिसेहिं विविहवत्तिजुत्तिविज्जा-
 सेहिं बहुपिह्लिओवि साहुव सव्वहा अक्खोहिओ पलोअणत्थमवि अणिट्ठपत्थरव्वं व हत्थे अणिपिट्ठा गओ
 सणिहं, जओ-“तो पडिअं तो गुणिअं तो सुणिअं तो य चेइओ अप्पा । आवडिअपिह्लिआमंतिओवि जइ न
 कुणइ अकज्जं ॥ १ ॥” तं तस्स सख्वं रत्तो विज्जविअं तेहिं जहडिअं, तओ अइअच्छरिअमणेण भूयणेण पहाए

तिणहं पुण पढमरयणं पिसुणपेसलवयणं च वहेइ अंतो कलुसत्तणं उप्पत्तिसमए मज्झट्ठिअपंकलजलेण विइयं तु गन्धिमअं मंडुकीपुट्टं च मंडुकीए कहंचि दगमदीसंजोएण उप्पत्तिसमए संमुच्चिआए तओ अंतो असा-
रत्ताणओ थेवेणावि संघंसेण इमाणि दुन्निवि पक्कदाडिमफलं च तडित्ति फुट्ठिहिति तेण विसेसमुल्लं न किंपि
लहंति, तइयं पुण इमं रयणं दिव्वरयणं च अणप्पपभावं पासट्ठिअंमि इमंमि न पभवति नरस्स वंतररक्खसाइ
खुहुवइवा द्वा इव वारिमज्झट्ठिअस्स न उब्भवति केवि कुट्ठहुट्ठजरभगंदराइ रोगा सोणा इव समग्गसं-
जोगाणुग्गयस्स न दुक्खार्वन्ति सुत्तिकत्वाडवि सप्पा अवि सप्पसरा सरा इव सत्ताहसणाहस्स न हवंति खणंपि
समरगणंमि संमुहा महावेरनिवहा गहा इव गहाहिवस्स तम्हा नत्थि इमस्स मुल्लं अन्नं वा कत्थवि तुल्लं, अहवा
नाणं पच्चयसारंति पच्चक्खं चैव अवधारउ देवो इमस्स परिकत्वं, देव ! इत्थेव कलमसालीए भराविज्जउ थाली
मोआविज्जंतु सालिभक्खिणो सबओ पक्खिणो, थालीसालीए उवरि इमंमि मुक्के इक्कोवि कणो जइ पक्खीहिं
भक्खिज्जइ ताव धुवं वंचगस्स व मह वयणं सच्चंपि वितहं अन्नह सब्बुस्स व सच्चंपि अवितहं, तओ धण-
यस्स वट्ठावणत्थमिव महीवइणा आणाविआ सालिभरिआ थालिआ मुक्कं च नालिकेरं व तीसे उवरि तं माणिक्कं
मितिहआ य दुमुक्खिआ कीरसाहलिआइआ पक्खिआ, ते पुण तं सबओवि ससंभमं परिब्भमंति न पुण
गहा इव मेरुगिरि परासुसिउंपि सकंति, तंमि दूरीकए पुण सबेवि हुक्का रंका इव तब्भक्खणकए, तओ जायच-
मक्केण महीसक्केण रयणवणिआण मुहमणिअवहुकोडिदीणाराइमहामुल्लमुल्लदणसम्भाणपुव्वयं गहिअं तं

तेहिबि बहु निहालिजण साहिअं-सामि ! इमं सहातेअत्तणेण निरुवमं पढमिलं बीयं च रयणकोडिमुल्लं
 तइअं पुण अपत्तेअत्तणेण अप्पमुल्लं, जओ रयणण तेयणुणेण गहाणमिव पहाणअपहाणत्तणं, तंमि समयंमि ईसिं
 हसिओ धणओ रत्तो आसन्ननिविट्ठो दिट्ठो अ रत्ता पुट्ठो निव्वंधेणं तक्कारणं पभणेइ पडिवयणं-दक्खत्तणाभि-
 माणा जणा असेसावि पायसो नडिआ । दक्खत्तणं हि सस्मं जिणंदधम्मं व अहड्डलहं ॥ १ ॥ तत्थवि रय-
 णपरिक्खत्ता दुल्लक्खा देव ! देवयाणंपि । किं पुण इह मणुआणं सिक्खिअविज्जाणअणुआणं ॥ २ ॥ तहविहु
 जह विजायं विन्नवइस्सामि सामिपायपुरो । अगणिज्जा जाईओ जए मणीणं हुमाणं व ॥ ३ ॥ तेसिं विविहा पहावा
 रेहपहावत्ताविट्ठुप्पुहेहि । तत्थवि इत्थ पसिद्धा जाईउ इमाउ नोमोहि ॥ ४ ॥ पद्धारण १ पुडपरण २ मरकत ३ कर्कत-
 ४ वज्र ५ वैड्य ६ सूर्यकान्त ७ चन्द्रकान्त ८ जलकान्त ९ नील १० महानील ११ इन्द्रनील १२ रागकर १३-
 विभवकर १४ ज्वरहर १५ रोगहर १६ शूलहर १७ विषहर १८ शत्रुहर १९ रूचिकर २० लोहिताक्ष २१ मसारगल्ल-
 २२ हंसगर्भ २३ विट्ठुस २४ अक्क २५ अञ्जन २६ रिष्ठ २७ मुक्ताफल २८ श्रीकान्त २९ शिवकान्त ३० शिवक्कर-
 ३१ प्रियक्कर ३२ भद्रक्कर ३३ प्रभक्कर ३४ आभक्कर ३५ चन्द्रप्रभ ३६ सागरप्रभ ३७ प्रभानाथ ३८ अशोक ३९-
 वीतशोक ४० अपराजित ४१ गङ्गोदक ४२ कौस्तुभ ४३ कर्कोट ४४ पुलक ४५ सौगन्धिक ४६ सुभग ४७-
 सौभाग्यकर ४८ धृतिकर ४९ पुष्टिकर ५० ज्योतीरस ५१ श्वेतशुचि ५२ गुणमालि ५३ हंसमालि ५४ अंशुमालि
 ५५ देवानन्द ५६ क्षीरतैल ५७ स्फटिक ५८ अहिमणि ५९ चिन्तामणयः ६० इति ६० रत्नजातयः, एएसिं

विषधरादिविषं निजमन्त्रप्रयोगेण दंशे एवानीयते, एवं धार्मिकेणाभ्येतद्गतप्रयोगेण बहुसावद्यव्यापारः सङ्क्षि-
प्यते, तत्सङ्क्षेपे च कर्मणासपि सङ्क्षेपस्ततश्च क्रमेण निःश्रेयसावाप्तिरित्यष्टाविंशगाथार्थः ॥ २८ ॥ अत्रायं
नृपकाशाध्यक्षधनदस्मन्वन्धः—

चक्रपुरंमि पुरंमि चक्रिपुरंमिव समिद्धिपडरंमि । हरिकेज्र केज्र इव रिज्ज सुविज्र निवो आसी ॥१॥ लोअठि-
इलोअवयणिज्जजाणणट्ठा स नट्टचारिआए । चरइ पुरे धुत्तो इव ठिई हि एसा नरेसाणं ॥ २ ॥ रत्तिं कयाइ
शुत्तं निहालए बहुमिलंतजणघटं । चउहट्टंमि पयट्टं सो नट्टं दिव्वनट्टं व ॥ ३ ॥ धणसारसिट्ठित्तणओ धणनामेणं
शुणकलानिलओ । कलभोव उन्नयकरो लीलायंतो तहिं पत्तो ॥ ४ ॥ सामन्नो कोवि इमो इअ भिच्चरस व निवरस
सो खंधे । हत्थेण देहभारं दाउं पिकस्वइ पिकस्वणयं ॥ ५ ॥ पिकस्वणयंतं पिकस्वणकराण धणएण दाउ धण-
सुचिअं । तंबोलजुओ रत्तो दिन्नो सोवन्नदीणारो ॥ ६ ॥ खणमित्तभारभाडयनिमित्तमवि किंपिड्हो कयट्ठत्तं ।
निअणोवणाय गहिओ स निवेणवि मणणव लहुं ॥ ७ ॥ शुभम् ॥ धणयरस नएण निवो जुट्टो लीलाइ तह
पहायंमि । तं आहवेउं हसिउं साहइ सज्जेसु मह खंधं ॥ ८ ॥ धणिअं धणओवि तओ चमक्किओ संक्किओ
अ समयवू । भासइ भूभारखमे तुह खंधे को णु मह भारो ? ॥९॥ तो तं विसेसजुट्टो निवइविसिड्डो ठवेइ शुत्त-
पए । उच्चिअवयणं हि चित्तरयणं व न किं च विअरेइ ? ॥१०॥ अन्नया समगया तत्थ रयणवणिआ उवणीअं
च तेहिं रत्तो रयणत्तयं तिलोअणलोअणत्तयं व अइदिभंतयं, रत्तावि आइट्ठा रयणपरिक्खादक्खा तप्परिक्खट्ठा,

श्राद्ध-
दि०सूत्रम्

२७गाथा-
यां देशाव-
काशिक-
स्वरूपं

1184611

॥ ५९ ॥ तो वंतरोवि भगो उवसंतो संधिज्ज तस्स सिरं । खिपं करेइ सज्जं किमसज्जं दिवसत्तीए ? ॥ ६० ॥
उक्तञ्च पञ्चमङ्गे चतुर्दशशतेऽष्टमोद्देशके-“पम्पं णं अंते ! सक्के देविंदे पुरिसस्स सीसं सपाणिणा अस्सिणा
छिंदित्ता कमंडलुमि पक्खिवित्ताए !, हंता पम्प, से कहसिआणं पकरेइ ?, गोयमा ! छिंदिआ २ व णं पक्खिव-
वेज्जा भिंदिआ २ व णं पक्खिवेज्जा कुटिआ २ व णं पक्खिवेज्जा चुणिआ २ व णं पक्खिवेज्जा तओ पच्छा
खिप्पाभेव पडिसंघाइज्जा नो चेव णं तस्स पुरिसस्स किंचि आवाहं वा वावाहं वा उप्पाएज्जा”ति ॥ मुणिवेसप्प-
णपुविं तत्तो उवउत्तससणसुणीए । कयमहिमो हेयसहापउमे निविसेइ रायरिसी ॥ ६१ ॥ तो वाणमंतराइसु
अइविन्हिरपुरनरेसुवि मिलित्ता । नमिअ निविट्ठेसु इसो सम्मं धम्मं पयासेइ ॥ ६२ ॥ मुक्खस्स परमवीअं
साहइ सामाइअं तु सविसेसं । अणुभूअफलं को वा न परहिअंत्थी विसेसेइ ? ॥ ६३ ॥ खासेइ मुणिं तत्तो ज वं-
तरो ह्वत्ति पत्तसम्मत्तो । लोआवि दुविहधम्मं सम्मं जहसत्ति निणहंति ॥ ६४ ॥ परदुक्खे जे ठविआ तेणत्ते
तेण ताण परसुक्खं । सुक्खं दिंतेण धुवं पडिअरिओ पुव्वअवराहो ॥ ६५ ॥ एवं सो पुहवीए विहरित्तु चिरं
हरित्तु अन्नाणं । सन्नाणं भव्वाणं दिंतो पत्तो पयं परमं ॥ ६६ ॥ सबप्पहाणं नवमस्स सामाइआभिहाणस्स वयस्स
एवं । फलं मुणित्ता धणमित्तपत्तं, कुणंतु तत्थेव बुहा ! पयत्तं ॥ ६७ ॥

॥ इति सामाधिकव्रते धनमित्रकथा ॥

उक्तं नवसव्रतमिदानीं देशावकाशिकं नाम दशमं शिक्षाव्रतं तु द्वितीयं, तच्च पूर्वं योजनशतादिना याव-

रेइ अहपीडं ॥ ४५ ॥ तद्वि मणसावि सुणिणो व निष्कंपस्स तस्स उपपन्नं । भाणुव भासमाणं महप्पमाणं
अवहिनाणं ॥ ४६ ॥ जाणेइ अ तेण निवई तं वंतरवइवअरम्मसेसं । तत्तो विचित्तिचित्तो इअ अणुसासेइ
अप्पाणं ॥ ४७ ॥ रे जीव ! पाव पावं परसंतावं अकासि जइ पुविं । तो कह छुट्टसि इण्हिं ? ता सम्मं सहसु
धम्मकए ॥ ४८ ॥ यत्तः—“सह कलेवर ! दुःखमचिन्तयत्त, स्ववशाता हि पुनस्तव दुर्लभा । बहुतरं च सहिष्यसि
जीव ! हे, परवशे न च तत्र गुणोऽस्ति ते ॥ ४९ ॥” रे जीव ! अवज्झाणं अणुप्पमाणां पि झुणसि जइ इण्हिं ।
सामाइआइआरो ता तुह अइहुहकरो होही ॥ ५० ॥ बहुपुत्रेहिं सहाओ अहव इसो वंतरो तए पत्तो । जो
कम्मवस्खयकरणा तुह होही परअपयहेऊ ॥ ५१ ॥ सुहझाणमेव एवं कुणमाणसिअं सुणितु नाणेणं । सो जाओ
अइरुटो चिट्ठा टुट्ठाण एसेव ॥ ५२ ॥ तत्तो सो अइभीसणरक्खसरूवं विउविडं गयणे । उपपइउं उप्पाइउं वज्ज-
सिलं कालच्चक्रं व ॥ ५३ ॥ जंपइ अ मूढ ! मुंचसु धम्ममिअं अत्रहा तुह सिलाए । पक्कअइउं मुंडं सहस्सखंडं
लहु करिरसं ॥ ५४ ॥ एवंपि जा न भिलहइ सो सुहझाणं धणंव अइकिविणो । तेण सिला तस्स सिरे ता मुक्का
निक्खित्तमहो ! ॥ ५५ ॥ विज्जुपट्ठाणओ इव तपायाओ न केवलं तस्स । मुंडं वंभंडंपि हु सवदिदिसिं पुट्टई
व तया ॥ ५६ ॥ एवं पुट्टेवि सिरे समंतओ अजमंजरीइय । जं सो न मओ वंतरसत्ती खलु कारणं तत्थ
॥ ५७ ॥ चुज्जं वज्जसिलाए हणिजमाणस्स तस्स सुहझाणं । नहु हणिअं अंसेणावि घाइ कुकम्मं तुणंतमवि
॥ ५८ ॥ सुहइव अवगणंतो तंपि इमो वेअणं खवमसेणिं । पाविअ पावइ केवलमवि सामइयस्स अहइ ! फलं

पुविं आसि तं तए पत्ता । इन्मकुलाइसमिद्धा वंछिअसिद्धीवि सवत्थ ॥ ३१ ॥ वसणप्पसत्तातक्करप्पसंसणा-
 ओ तुहंपि तह जाओ । जहिं बहुमाणो पुविं तं सुलहं होइ बीइ भवे ॥ ३२ ॥ पावाण पसंसाइम बहुमाणो
 इहवि बहु अणत्थकरो । किं पुण अन्नसि भवे ? तो कह कुवंतु तं विवुहा ? ॥ ३३ ॥ अबत्तं सामइअं सुहुत्त-
 मित्तं तु जं तथा तुमए । निअजीवहिअं विहिअं सुत्तुच्चारहरहिअं ॥ ३४ ॥ तप्पुणपभावेणं नेणस्सवि
 तुज्झ एरिसं रज्जं । जायं वहठाणेविहु किंवा पुत्तेहिं दुस्सज्झं ? ॥ ३५ ॥ रज्जाइफलं सामाइअस्स अबत्तयस्स
 खलु वुत्तं । संपइनिवोवि तेणं चिअ रज्जं पाविही परम ॥ ३७ ॥ तो निवई सुद्धमई सामाइअवयं विहेऊणं । पडिक्क-
 पुत्तो । अब्बेवि मंतिमाई सामाइअउज्झआ जाया ॥ ३८ ॥ अवरदिवसंसि संझासमए सामाइअं विहेऊणं । पडिक्क-
 पालंतो बहुकालं गमेइ कम्मं च बहुअपरं ॥ ३९ ॥ इत्तो अ तक्करत्ते इक्कस्स दिअस्स निवइणा पुविं । कीडीइ
 म्मिऊण थ सम्मं सुहझाणं झायए राया ॥ ४० ॥ कोहपवन्नो खिन्नो निविन्नो तावसो तओ होइ । मरिडं जाओ
 तित्तिरेण व संचिअद्वं हरिअमासी ॥ ४० ॥ कोहपवन्नो खिन्नो निविन्नो तावसो तओ होइ । मरिडं जाओ
 मिच्छादिट्ठी सो वंतरो कूरो ॥ ४१ ॥ सो ममिरो अमरो इव कयसामइअं निवं तहिं दइ । उल्लसिअपुव्वेरो
 रुट्ठो रुट्ठो विचिंतेइ ॥ ४२ ॥ पव्वयासिहराओ इव धम्मवराओ कहंवि अंसित्ता । निविडं विट्ठवणाहिं विडंवि-
 ऊणं हणिस्समिणं ॥ ४३ ॥ जह लहइ दुग्गट्ठणइहुहाणि दुसहाणि एस्स विविहाणि । जं धम्मनिअमभंसे भवइ
 अणंतं खु भवदुक्खं ॥ ४४ ॥ इअ चित्तिअ सो उअरे सिरंतरे नयणवयणकबोखु । अवरंणोवगेखुवि तस्स उई-

यउल्लासणो उचिअं ॥ १६ ॥ पुवकयसुकयवसओ वसीकयाणेणदेसनिवनिवहो । रजं सुंजेइ हमो विणहुव
विलासदुल्लिओ ॥ १७ ॥ रज्जेण तस्स अइविमिहरेसु सवेसु कोवि सुणिवसहो । वसहोव चरणभाल्लवहणे
नाणी तहिं पत्तो ॥ १८ ॥ निवईवि सपरिवारो गंतुं वंदितु पुच्छए भयवं । पापपरतक्करस्सवि रजं कह नाह ।
मह जायं ? ॥ १९ ॥ पभ्भणइ सुणीवि नरवर ! पुवभवे आसि मिच्छदिट्ठि तुमं । पाडोसिओ अ तुह पुण सद्धो
राहुस्स चंदुव ॥ २० ॥ पाडोसिएण बहुसो बहुबहुजुत्तीहिं पत्तविज्जतो । जाओ हमोवि भइय ! भावो उवल्लव
बहुयच्चिओ ॥ २१ ॥ जिणवरधम्मो भवो इअ बहुमाणं वहेइ सो तत्तो । सुप्पाडोसो अक्खयकोसोव सुदुल्लहो
पाय ॥ २२ ॥ पारकेहिवि धूवयकप्परकत्थुरिआइवत्थहिं । आसन्नो अन्नोविहु भाविज्जइ सुरभिभावेणं ॥ २३ ॥
सामाइअं कुणंतो पइदिवसं सावओ अ सो तेणं । पुट्ठो साहइ एअं वयं सुसाहुं व सुवहुफलं ॥ २४ ॥ मणवं-
छिअत्थसाहणसमत्थयं वत्तिमो किमेअस्स ? । तक्खणमेअं अक्खयसुकवं सुक्खंपि जं देइ ॥ २५ ॥ यतः-
“किं तिवेण तवेणं किं च जवेणं च किं चरित्तेणं । समयाइ विणा सुक्खो नहु इओ कहवि नहु होही ॥ २६ ॥”
इअ सुणिअ भइओ सो भणेइ ता होइ मज्झवि इमंति । पभ्भणितु सचिन्ताइ सुत्तं सहुव सोवि ठिओ ॥ २७ ॥
तारिसमवि सामइअं विणिमिमअं तेण इक्कासिं चेव । जं धम्मकम्मजोगो थोवतरो साइसलिलं व ॥ २८ ॥ सत्त-
वसणप्पसत्तं तहिमिकं तक्करं सुरवरं व । सो विलसंतं दद्धं वहुं पसंसेइ सुद्धमई ॥ २९ ॥ सो सद्धो सङ्गुणे
आराहिअ अञ्जुअंसि संपत्तो । इअरो भइयभावो मरिऊण इहं तुमं जाओ ॥ ३० ॥ जिणधम्मं बहुमाणो जं

इतो अ तंभि नयरे नरेसरो सो सओ अतणओ अ । अणओ अ एस रजं जं दिजइ जस्स कस्सावि ॥ २ ॥ पु-
 इतु गोत्तदेवि तसो अहिवासिआइं अंतीहिं । हत्थियहयल्लत्तत्तासराभिंनारा पंच दिवाणि ॥ ३ ॥ अह गोत्तिएसु
 तह ननुएसु अहिगारिएसु सुहडेसुं । वंअणवणिआइंसुवि कारुसुवि सलभएसु ॥ ४ ॥ मा होउ पंतिअेओ
 एसिं सवोसि सरिसआसाणं । इअ उल्लेविअ सवे नयराओ निगओ स गओ ॥ ५ ॥ युगमम् ॥ वणसावयं वणं
 पइ पडियसअंति जंपिरजणाणं । वयणाणि अवणंतो असणाणिव असणनिवहाणं ॥ ६ ॥ जत्थत्थि तक्करो सो
 ताक्खलणत्थं व तत्थ सोऽवि गओ । नवजलहरुव सहलं करेइ गलगलिअं अउलं ॥ ७ ॥ जुगलं ॥ सवेसु विहि-
 एसुं तेण गइंदेण गलिअपरेणं । अस्सएणं व अहिसिस्सो भिंनारजलेण सो चोरो ॥ ८ ॥ आरोविओ अ पिडे
 सुविसिडकेसरिव गोरिसिहरे । हेसारवो पसंसारवोव विहिओ हएणावि ॥ ९ ॥ पत्तं सिरंसि छत्तं कलंकवि-
 कलंव मंडलं ससिणो । जुणहुव तस्स दुहओ वित्थरिआ चासरमिसेणं ॥ १० ॥ दिवि दुंदुहीण पुहवीतलंमि
 षडुपडहपमुहतूराणं । नाएण विवाएणव वंअंडं फुट्ठे व तथा ॥ ११ ॥ देवीइ दिन्नरजोत्ति मत्तिओ तक्करोऽ-
 वि सवेहिं । साअंताइहिं निवो अलंघणिजं हि खुरकजं ॥ १२ ॥ अह सो अहइहीए अहंतसाअंतअंतिपमुहेहिं ।
 इंदोव देवलोए पवोसिओ तंभि नयरेसि ॥ १३ ॥ सो उत्तिओ रजो अवणे सिंहासणे सुहत्तिसणो । साअंता-
 इहिं अहामहेण अहिसिंचिओ रज्जे ॥ १४ ॥ पुणं एअस्स दढं इअ एसो नामओवि दढपुणो । विक्खाओ जं
 पाओ महत्तणे नाममावि नवं ॥ १५ ॥ साअंतदिक्कनागणेण सो तारगागणेणं व । सोहइ अहिअं राया जुवल-

तद्वि । तीर्ण नाथो तस्मिन् चारादपञ्चत्तित्ताय ॥ ८७ ॥ तो तीर्ण भुत्ताए कहंवि जाणितु शुत्तमवि खत्तं ।
रुंभावित्थं भदेहिं तद्वारं कुणहद्वारं व ॥ ८८ ॥ पुर्विच्चिअ सत्ताओ धूववडीउव धूमवडिआओ । सयरहं
वहुआओ झडत्ति उज्जाडिआओ अ ॥ ८९ ॥ तद्धूमसमूहेणं तन्नयणा भग्गसलिलभंद व । गलिआ तद्वा जद्वा
तज्जयं गयं अंजणं सव्वं ॥ ९० ॥ तंमि यणंमि व नयणंजणंमि सव्वंमि विहडिअंमि लहुं । सो संजाओ पयडो
पयडो केउव लोआणं ॥ ९१ ॥ तो निग्गंतुमसक्को सिणवं वग्गुव निविणभदेहिं । वंयाविओवि तीर्ण बुद्धी
धुत्तीइ कावि अहो ॥ ९२ ॥ ता तीइ निअपह्जापूरणओ पूरिआइ हरिसेण । छागुव इमो वद्धो समपिअओ
दंडपासिस्स ॥ ९३ ॥ राया भजत्ति तेणवि सयं पहाए वहाय आइट्ठो । निवइअभावे कज्जं कुणंति अहिगारि-
णो चेव ॥ ९४ ॥ जमपुरिससमाणहिं पाणेहिं निविणोहिं अह चोरो । खरआरोहणखरकाहलपमुहविडवणापुव
॥ ९५ ॥ लोएहिं मिलिएहिं कलिएहिं कुऊहलेण कोहेण । हीलिजंतो तज्जिजंतो नीओ पुरा बाहिं ॥ ९६ ॥ जु-
अलं ॥ अह सो चिंतइ चोरो हहा ! किमसो अणत्थवित्थारो ? । सुहसउणेहिंवि विहिअं जायं अहिंयं अहह
किमिमं ? ॥ ९७ ॥ अहवा मह पावेणं सउणा सयणा य विहडिआ नूणं । कह अन्नह नहु इण्हं रिउं व मं
रक्खए कोवि ॥ ९८ ॥ किं वा किंवागफलंपि व पावं पढममेव अहमहुरं । परिणामे पुण विरसं न देइ दुसहं दुहं
इहवि ॥ ९९ ॥ छुट्ठेमि कहवि ता जइ इमाउणत्थउ तो चए पावं । सव्वं दवंव दुसहं कहं नु वा छुट्ठणं इण्हं ?
॥ १०० ॥ इअ चित्तिरो स दीणं पयंपिरो कंपिरो अ पाणेहिं । जमदात्ताएव महासूलाए अंतिअं नीओ ॥ १ ॥

गयाऽसि ? । महिलासहावसुलहं सा कितिमसुत्तरं देइ ॥ ७३ ॥ जुअलं ॥ निहायुमिअनयणो पुणोवि
 सुत्तो तहेव महरमणो । सा पुण संकिअहिअया हिअए झाएइ पावहया ॥ ७४ ॥ युवमज्ज अकजरया इमेण
 परिजाणिअभिह ता इण्हि । कहमवि मारेमि इमं जहा जहिच्छाइ विलसेमि ॥ ७५ ॥ इअ चितिअ दुट्ठाए
 पाविट्ठाए निकिडअंशुट्ठो । रत्तो गलंसि दिन्नो धिद्धी असईण चरिआहं ॥ ७६ ॥ बद्धसुहो मेसो इव तीइ तहिं
 सो विडंविओ जह से । पाणा झडत्ति नट्ठा भीआ इव तीइ दुट्ठाए ॥ ७७ ॥ तो सा धम्मविमुक्का पुकारिअ
 उट्ठिआ कवडचरिआ । हा हा हया हयाहं रत्तो जायं किमेअंति ? ॥ ७८ ॥ कालसुहा मेहा इव मंतिप्पसुहा
 महाडुहा ताहे । वज्जाहयव जाया निवं निरुवित्तु निज्जीवं ॥ ७९ ॥ तीइ इमं दुच्चरिअं दुप्पिच्छं पिच्छिअण
 सवंपि । पावाणवि पावाए कुच्छाणवि कुच्छणिजाए ॥ ८० ॥ वज्जं विज्जुव सिला पडेउ निविडं इमीई सीसं-
 मि । इअ अंतो पमणंतो तओवि तेणो स निक्खंतो ॥ ८१ ॥ जुअलं ॥ चिंतइ अ चोरिआए विग्घा वग्घा व
 किं समुट्ठंति ? । दुनिमिज्जाणि इमाणि अ अलंघणिज्जाणि सविसेसं ॥ ८२ ॥ ता मह विहला विहवा जुवणल-
 च्छिव हा निसा एसा । अजवि अहवा गच्छे विहिअपइत्ताइ तीइ निहं ॥ ८३ ॥ पडिवन्नयनिवाहो मज्झवि
 एवं हवेइ जइ कहवि । इअ चितिअ तीइ गिहं सुहसउणपणुल्लिओ स गओ ॥ ८४ ॥ पमुइअचित्तो तत्तो
 खणित्तु खत्तं निअं दुक्कम्मं व । पविसइ तीसे गेहं देहे जीवोव गइगई ॥ ८५ ॥ जा तम्मंजूसओ अमयं राहुव
 अमयहुडाओ । सारं हरेइ ता सो तीए नाओऽणुमायुसं ॥ ८६ ॥ जइवि आदिसो वत्स एस पिसाउव पविसए

मदिणं तेण विसेसेण चित्तिणिज्जमिणं । पच्चक्खमणत्तं ता किं एआइ अत्थेणं ? ॥ ५९ ॥ इअ चित्तिता सत्त-
मरत्तीइ खणित्तु गुत्तखत्तं सो । कोडीसरस्स कस्सवि गिहं पविट्ठो निअगिहं व ॥ ६० ॥ तहिं पिच्छइ दुम्म-
इणा पिडणा कुद्धेण किविणणवइणा । ताडिज्जंतं कागणिकल्ले पुत्तापि सत्तुं व ॥ ६१ ॥ तत्तो विचिस्सचित्तो
चित्तइ त्ठणं इमस्स किविणस्स । सक्खत्तं गिण्हस्सं जइ ता हिअयापि फुट्ठिहिइ ॥ ६२ ॥ इअ झाइअ तणिग-
हओ नीहरिओ झत्ति अस्सुइगिहउव । सो पविसइ पुविपिव सुवणकारस्स वरम्मवणं ॥ ६३ ॥ जा पिच्छइ
निच्छारयछारयधूलीण पुंजए वट्ठए । उक्करडपुंजए इव निवाइ गेहाहिं गहिआणं ॥ ६४ ॥ एगतथ य गिहनाहं तं
धूलिं धम्मिअ धम्मिअ अम्मिअतरं । कणगरयं अणुमित्तं कइवि गहंतं स पेहेइ ॥ ६५ ॥ रंकेहिपिव घरमाणुसेहिं
पत्थिज्जमाणयं च तयं । दट्ठं किमिह गहिस्सं ? इअ चित्तिअ निगओ स तओ ॥ ६६ ॥ तो सो निवमहिआए
महिड्डिआए इगाइ गणिआए । गच्छइ गिहं सुगहं अमावसाए ससिक्ख नहं ॥ ६७ ॥ तं पिच्छइ अइपिच्छिलग-
लंतकुट्टेण दट्ठचित्तेण । जक्खंयवुट्ठएण य रसमाणिं सुरवरेणव ॥ ६८ ॥ धिद्धी यणलवगिद्धीअंथाइ इमाइ कुच्छ-
णिज्जाए । इअ चित्तिअ निगंतुं गिहं गओ खत्तिअवरस्स ॥ ६९ ॥ कुद्धेण तेण कणमूडयं च अइचंडदंडया-
एहिं । भजं हणिज्जमाणिं लहुगयपाणं व दट्ठूणं ॥ ७० ॥ निक्किट्ठुट्ठनिट्ठुरपहारभीउव निगओ स तओ । उ-
डिझअ सवे रओ पविसइ पासायसुल्लसिओ ॥ ७१ ॥ जुगलं ॥ जा तस्स अणमहिसी सा असइ कुब्बडेण संघ-
डिआ । रम्मिऊण चिरं पच्छा आगच्छइ जाव ताव निवो ॥ ७२ ॥ दिव्वसा गयनिदो निदोसो पुच्छए कहिं

वि पुण अहह भुत्तत्तं ॥ ४४ ॥ किंकिच्चजडो राया तो घोसावेइ पडुपडहपुव्वं । जो पयडइ चोरमिसं कोडिं कण-
 यस्स से देसि ॥ ४५ ॥ चुलसीइसु चउहदपपहेसु पडहोवि वज्जमाणो सो । भुत्ताए एणाए गणिआइ विआरिडं
 छविओ ॥ ४६ ॥ तो सा गंतुं नरवइपासे भासेइ सत्तादिणज्जसे । भूढं पुरराणासिमं दस्सुमवस्सं हि पयडिस्सं
 ॥ ४७ ॥ रत्ता दिन्नसुदिन्नपप्पण इमीइ बीडयं ताहे । को वा न माणणिज्जो पिससं कज्जं पवज्जंतो ? ॥ ४८ ॥
 तो सा चिंतइ नूणं अंजणसिद्धो व विलसिद्धो वा । सो तक्करो न केणवि जंतो इंतो व दीसइ जं ॥ ४९ ॥ ता
 तद्धरणमिस्सत्तं वित्तं सवंपि निअणिहस्संतो । विविडं दारं पिहिडं गाढं चिट्ठेइ तच्चित्ता ॥ ५० ॥ रत्तिं तु निअ-
 णिहंतरगया महाजाणिणिव भयनिदा । तं चिअ चोरं प्रायइ तत्तंव परं अन्नन्नमणा ॥ ५१ ॥ चोरो धरिज्जमाणो
 सारइ नूणंति तस्स धरणट्ठा । वाहव तिवसुणहे सुहडे ठावेइ सा पासे ॥ ५२ ॥ तेणोऽवि तीइ सारं सुस्सिडम-
 दिस्सो पुणो पुणो इंतो । सुणहव तणिहंतो नो सक्कइ पविस्सिडं दिवसे ॥ ५३ ॥ तत्तो सो तहि रत्तिं खत्तं
 खणिडं हवेइ जा सज्जो । जणणी इव हिअजणणीइ वारिओ ताव डीआए ॥ ५४ ॥ विविहेहिं असउणेहिं विहि-
 अनिसेहस्स तस्स छदिवसा । एवं भया न सक्कं तीइ णिहं तेण पुण सुस्सिडं ॥ ५५ ॥ तो सो चिंतइ चित्ते भुत्ता
 एसा भुवं महं धरिही । विणिवारंति पुणो पुण कइ अन्नह दुव्विमित्ताइ ? ॥ ५६ ॥ दुव्विमित्तवारिअं पुण नेमि-
 त्तिअवारिअं व नहु काडं । उच्चिअविज्जणं जन्हा ताणिवि नरकम्मवसणाणि ॥ ५७ ॥ जओ-“भयणंमि गहा
 सयणंमि सुविणया सउणया वणणोसु । तइ वाहरंति पुरिसं जइ दिट्ठं पुव्वकम्मेहिं ॥ ५८ ॥” अज्ज पुण सत्त-

चोरिया उ लया । तक्कालमेव जायइ जीइ महिद्धी दरिदोवि ॥ ३० ॥ ता किं करिस्समिण्हिं अहवा जं होइ होउ
तं सव्वं । चोरिं सुंचासि कहं जीए विलस्सामि सच्चदं ? ॥ ३१ ॥ अंजणमदिस्सकरणं जइ वा चिजं कहंपि पावे-
मि । ताजहं होमि कयत्थो पूरेसि मणोरहे निअए ॥ ३२ ॥ इअ चिंततो अंतो नयरं सुइरं परिब्भसंतो सो ।
एगत्थ जोगासिद्धं कलासमिद्धं निहालेई ॥ ३३ ॥ तं तह बहुधणदाणेणावज्जइ सो जहा लहुं देइ । तं अंजणं
मणपिपव निअयं किं वा न दाणाओ ? ॥ ३४ ॥ जओ-“दानेन भूतानि वक्षीमवन्ति, दानेन वैराण्यपि यान्ति
नाशम् । परोऽपि वन्धुत्वमुपैति दानात्, ततः पृथिव्यां प्रवरं हि दानम् ॥ ३५ ॥” सीहो व पक्खरजुओ पक्ख-
जुओ विसहरो व सो दुसहो । चित्तापत्तोव रवी जाओ तेणंजणेण जणे ॥ ३६ ॥ तत्तो सो सच्चदं निण्हइ
दविणाणि सव्वभवणाणि । परिमुसिउं २ चोरो अवरोव रोहिणिओ ॥ ३७ ॥ परइत्थिओवि सुंजइ निहंतरे
वंतस्स पविसिन्ता । एवं सो आहिस्सो लोअं विनडेइ सव्वमवि ॥ ३८ ॥ तेणासन्नगिरिस्स य गहगुहव्भंतरे पर-
धणेहिं । विहिओ निअभंदारो पक्खवो पावभंगारो ॥ ३९ ॥ जीवुव अप्पडिहओ सुहुमो वाउव संचरंतो सो ।
गाढपयत्तपरेहिवि निउणेहिवि न सुणिओ कहवि ॥ ४० ॥ नरवहणो वयणाओ तह पिउणो चोरिआ भए चत्ता ।
इअ भणिरा इव्वभो इव निवसहाए सया एइ ॥ ४१ ॥ जो तक्करस्स गरिहं करेइ तं पयाडिउं पइव्वं वा । सो
सुसइ तस्स णिहं रुद्धं दिव्वं व सव्वंपि ॥ ४२ ॥ अणुमाणेणं तेणं तं जाणंतावि पुव्वचिट्ठाए । रायाई नहुं भणिउं
सक्का हत्थे अचडणाओ ॥ ४३ ॥ अइण्हं सुहुमंपिहु अत्थं सत्थस्स पयडयंति विज्ज । पयडं पोढंपि इमं न को-

च कासदुहं । नयरंगणं च अमरंगणं व मज्जाइ असयं व ॥ १७ ॥ सुअनाणविरुद्धं हि दु निद्धम्माणं पमाणणिजं
 ही । अन्नसि कुच्छणिजं साणाणं भक्खणिजं हि ॥ १८ ॥ अन्नदिणंमि स दुन्नयकारी चोरीइ कथवि पविट्ठो ।
 पाविट्ठो लहु गहिओ केणवि कोलुव वाहेण ॥ १९ ॥ बंधिअ नीओ नरवइ पुरओ सो जाणिओ अ सिट्ठिसु-
 ओ । तो रत्ता हक्कारिअ धणओ सिट्ठी इमं सिट्ठो ॥ २० ॥ वज्झोवि तुज्झ पुत्तोत्ति अजाणज्जो इमो मए सु-
 क्को । नेव पुणो सुंचिरसं जसिक्कसिं चेव दक्खिन्नं ॥ २१ ॥ यतः—“स्थानं सर्वस्य दातव्यमेकवारपराधिनः । द्वि-
 तीयपतने दन्ता, वक्केणापि विवर्जिताः २२ ॥” ववहारिओवि साहइ महापसाओ इमो नवरि एसो । बहुसि-
 क्खिअओवि न सुअइ अणयं दारव दारत्तं ॥ २३ ॥ ता एस न मे पुत्तो अहंपि न पिऊ इमरस अज्झदिणा ।
 दूरीकओ हु कूडक्खरोव एसो अकलकरो ॥ २४ ॥ यतः—“दुष्टः सुतोऽपि निर्वास्यः, स्वामिना न्याय-
 गामिना । ग्रहपङ्केग्रहाधीनः, दानिमन्ते न्यवीविशत् ॥ २५ ॥” रत्तावि साहु साहुत्ति वन्निओ मन्निओ अ
 बहुसिट्ठी । किं व न कज्जविऊणं संपज्जइ उचिअकज्जाओ ॥ २६ ॥ यतः—“आदेयत्वमसंस्तुतेऽपि हि जने विस्सा-
 रयस्सज्जसा, दुवृत्तानपि सान्त्वयत्वमभ्युत्प्रायानपायोवतात् । तं संकर्णयति त्रिवर्गमिह वाऽमुत्रापि यस्मा-
 च्छुभं, किं वा तन्न तनोति यत्सुकृतिनामौचित्यचिन्तामणिः ॥ २७ ॥” अह धणयसुओ तइआ रत्ता शुक्कोवि
 चिंतिउं दुक्को । अह जइ रत्तो हत्थे चडिओ ता मारिओ चेव ॥ २८ ॥ न य आजम्मविणिमिअअब्भम्मपि-
 न्नाइ चोरिआइ विणा । सक्को इक्कपि दिणं ठाउं पाणप्पिआइव ॥ २९ ॥ चल्लीओ वेलाए फलंति सयलाओ

पयावर्षवो पयं पयंगस्स देइ सत्तुणं । चित्तं तु तपिअंसुअसलिलेहिं पल्लइ अहिअं ॥ ३ ॥ मयणपहा-
पमुहाओ इंदस्स व तस्स अण्णमहिंसीओ । अट्ट पसिद्धा एवं पंच मया आसि दइआओ ॥ ४ ॥ विविहेहिं
उवाएहिं जाओ तणओ न तस्स इक्कोवि । तो मन्नइ रत्तासिरे सो विहलं उच्छुलट्ठिं व ॥ ५ ॥ सिट्ठी विसिट्ठ-
तणओ धणओ अवरोव नामओ धणओ । वसइ तहिं जस्स सयं कोडीओ कंचणस्सेव ॥ ६ ॥ जिणधम्मभा-
विएणं न केवलं धम्मओ धणाओवि । नेगमअडहिअसहसो जेण कओ अप्पणो खरिसो ॥ ७ ॥ तस्स धण-
रिसरिनामा गिहिणी गिहिणीइनिउणमइविहवा । दुविहइ धणसिरीए सो सोहइ अणुवमत्तेण ॥ ८ ॥ तपुत्तो
धणमित्तो अविणयचित्तो अ दुणयपसत्तो । सुवसिट्ठसिट्ठिक्कलदिट्ठिदोसपडिसेहणत्थं वा ॥ ९ ॥ बालत्त-
णओवि इमो पइदियहं पिउगिहं परिमुसंतो । चोरव धोरकम्मो दवं सवंपि विफुडेइ ॥ १० ॥ अणयाओ
जणयाईहिं बहुपडिसेहिओ हिअत्थीहिं । सो अ विवरीअसिक्खअहयव अहिअं पयदेइ ॥ ११ ॥ वाणिजाइक-
लाओ सुसिक्खिअओवि तेण न हु कलिआ । चोरिकाइकलाओ असिक्खिअओवि अक्खलिअं ॥ १२ ॥ जुवण-
मणुपत्तो पुण जाओ वसणेसु सत्तासु पसत्तो । कटिओ खलु निवरसो अइकुओ चेव जाएइ ॥ १३ ॥ खत्ताइं
देइ नरयदाराणि व गिहवर्हण गेहेसु । गिणहेइ तेसि सवं दवं पावं पच्चक्खं ॥ १४ ॥ जूअं अणत्थभूअं अइप्प-
भूअं च नरयगइदूअं । विवइ मितिहयल्लो सोऽणल्लो दुभवइइसल्लो ॥ १५ ॥ वेसावसणपसत्तो मज्जं मंसंपि र-
क्खसो इव सो । भक्खेइ किं अभक्खं पणंगणासंगयाणं वा ? ॥ १६ ॥ सो मन्नइ अत्ताणं तिअसवरं चोरिअं

करेइ'ति, एवं च द्विसन्ध्यमेव सामायिकं विधेयमिति यत्केचित्रियमयन्ति तदथास्तं सन्तव्यं, निर्व्यापारताया
 दिनमध्ये बहुशोऽपि सरभवात्, विशेषयुक्तिश्चात्र पूज्यप्रणीतविचारामृतसङ्ग्रहादवगन्तव्या, ननु 'निष्ठावारो
 सवत्थ करेइ' इत्युक्तं, यदा च निर्व्यापारताऽद्वैतवाटिकादिमात्रमेवास्ति ननु घटीद्वयं यावत्तदा 'जाव नियमं
 पञ्जुवासासी' त्वेव सामायिकं कथं कुर्यात्?, नियमस्य जयन्यतोऽपि घटीद्वययानतयोक्तत्वात्?, सत्यं, तत्साम-
 नायिकं दृषडकोच्चारकादि विनैव समताभावसात्ररूपं संभाव्यते, तत्त्वं तु बहुश्रुतगम्यं, सामायिकफलं चै-
 वभाहुः—“द्विक्से २ लक्खं देइ सुवत्तस्स खंडिअं एणो । इअरो पुण साम्मइअं करेइ न पटुप्पए तरस्स ॥ १ ॥
 साम्मइअं कुणतो समभावं सावओ अ धडिअट्ठगं । आउं सुरेसु उंधइ इत्तिअमिस्साहं पलिआइ ॥ २ ॥ बाणवइ
 कोडीओ लक्खा गुणस्सडि सहस्स पणवीसं । नवसय पणवीसाए सतिहा अडमण पलिअस्स ॥ ३ ॥” अङ्गतोऽपि—
 ९२५९२५९२५ । ६॥ तिक्खत्तवं तवमाणो जं नवि निट्ठवइ जम्मकोडीहिं । तं समभावविअचित्तो खवेइ कम्मं खणद्धेणं
 ॥ ४ ॥ जे केवि गया मोक्खं जेवि अ गच्छंति जे गमिस्संति । ते खवे साम्मइअमाहप्पेणं सुणेअवा ॥ ५ ॥
 कं हूयेत न तप्पेत, दीयेत वा न किञ्चन । अहो ! अमृत्यक्रीतेयं, साम्यमात्रेण निर्धृतिः ॥ ६ ॥” इति समवि-

ज्ञागार्थः ॥ २७ ॥ अत्र व्रते व्यवहारिपुत्रधनमित्रज्ञानं यथा—

सत्यं च अइमहत्थं न पुणो सत्यं वडणत्थसत्थकरं । सुपसत्थसत्थिअसमं सत्थिअपुरमत्थि पुहवीए ॥ १ ॥
 स्ववसीकयअरिविंदो अरविंदो नाम नरवरिंदो अ । इहीइ सुरवरिंदो गरिमाए गिरिवरिंदो अ ॥ २ ॥ जस्स

ह—सामायिके द्विविधस्य त्रिविधेन प्रत्याख्याते रोदुमशक्येन मनसा दुष्प्रणिधानसम्भवात्सामायिकाभाव एव
व्रतभङ्गजनितं च प्रायश्चित्तं स्यादतस्तदङ्गीकारादनङ्गीकार एव श्रेयान्, भैवं वोच; सामायिकप्रतिपत्तौ हि सा-
चयं मनसा न करोमि १ न कारयामि २ वाचा न करोमि ३ न कारयामि ४ कायेन न करोमि ५ न कारयामीति
६ षण्णयमास्तेष्वनाभोगादिनैकतरभङ्गेऽपि शेषसङ्गावात् सर्वथा सामायिकाभावः, मनोदुष्प्रणिधाने च मि-
श्यादुष्कृतेनैव शुद्धिभणनात् सामायिकास्वीकारः श्रेयस्करः, अन्यथा सर्वविरतेरप्यस्वीकार्यताप्रसङ्गात्, यच्चा-
विधिकृतादनुष्ठानाद्वरमकृतमिति केचिद्वदन्ति तदप्ययुक्तं, यदुक्तम्—“अविहिकया वरमकयं अस्तुअवयणं भ-
णति समयद्। पायच्छित्तं जम्हा अकए गुरुअं कए लहुअं ॥ १ ॥” किञ्च सातिचारादप्यनुष्ठानादभ्यासतः
कालेन निरतिचारमनुष्ठानं भवति, अभ्यासो हि कर्मणां कौशलमावहति न हि प्रथमत एव धनुर्द्धरादीनाप्यम-
मोषकर्मत्वं, अभ्यासे सत्येव तद्भावादु, यथा कणाजुनादीनां, लिखनपठनगीततत्त्वादिकला अप्यभ्यासेनैव प्रायः
प्रकर्षं प्राप्नुवन्ति, न हि सक्नुन्निपातमात्रेणोदविन्दुरपि ग्राहिण निश्चितामादधाति, अतः सम्यग्मनःशुद्ध्यादौ प्रय-
त्नपरेण यथाक्षपणं पुनः २ सामायिकं कर्त्तव्यं, तथा चागमः—“सामाहअंमि उ कए सम्मणो इव सावओ हवइ
जम्हा । एएण कारणेणं बहुसो सामाहअं कुळा ॥ १ ॥ जीवो पमायबहुलो बहुसोवि अ बहुविहेसु अत्थेसुं ।
एएण कारणेणं बहुसो सामाहअं कुळा ॥ २ ॥” आवादयकचूर्णावप्युक्तम्—“यदा सवसामाहअं काउमसक्तो
तदा देससामाहअंमि ताव बहुसो कुळा” इति, तथा ‘जत्थ वा वीसमइ अच्छइ वा निदावारो सवत्थ सामाहअं

२७गाथा-
यां सामा-
यिकाती-
चाराः

तिविहे दुष्टप्रणिहाणे अणवद्वारेण तहा सद्भावद्वारेण । सामाहय वित्तहकए विए सिक्खावाए निंदे ॥ २७ ॥

तिविहे दृष्टप्रणिहाणे अणवद्वारेण तहा सहविहारेण । सामादय वितहकद ।

‘तिविहं’ इति ‘त्रिविधं’ त्रिप्रकारं ‘दृष्टप्रणिधानं’ मनोवाक्यायानां दृष्टप्रयोगः सावधान्यापार इत्यर्थः, तत्र मनसा गृह्यद्वादि सावधान्यापारचिन्तनं मनोदृष्टप्रणिधानं प्रथमोऽतिचारः^१, आहुश्च-“सामाहञं तु काळं धरचितं जो अ चिंतए सद्धो । अद्वयसद्वेवगओ निरत्थयं तस्स सामहञं ॥ १ ॥” तथा वाच्या कर्कशादि सावधान्यापारं^२, वागदृष्टप्रणिधानं^३, कायेनाप्रतिलिखिताप्रमार्जितभूमौ निषदनादि पादप्रसारणादि वा कायदृष्टप्रणिधानम्^४, अनवस्थानं-मुह्यत्तादिवेलावधेरपरणं यथाकथञ्चित् सामाधिककरणं वा, यद्वा प्रतिनियतवेलासद्भावेऽप्यनादर-तसामाधिककरणमनवस्थानं, सामाधिकं हि क्षणिकेनावश्यं कर्तव्यम्, अन्यथा प्रमादः, आह चावश्यकचूर्णि-कृत-“जाहे खणिओ ताहे सामाहञं कोइ” स्ति^५, तथा ‘स्मृतिविहीनम्’ इति निद्रादिप्रावल्याद्गृहादिचिन्ता-तसामाधिककरणमनवस्थानं, सामाधिकं कृतमास्ति न वा ? इति इयं वा सम सामाधिकवेलेत्यादि यदा न स-कृत-“जाहे खणिओ ताहे सामाधिकं कृतमास्ति न वा ? इति इयं वा सम सामाधिकवेलेत्यादि यदा न स-वैयर्थ्याद्वा शून्यतया मया सामाधिकं कृतमास्ति न वा ? इति इयं वा सम सामाधिकवेलेत्यादि यदा न स-रति तदा स्मृतिविहीनत्वं पञ्चमोऽतिचारः, स्मृतिमूलत्वान्मोक्षसाधनानुष्ठानस्य, तथा चाहुः-“न सरइ पमाय-जुत्तो जो सामहयं कया य कायवं । कयमकयं वा तस्स हु कयं विहलं तयं वेधं ॥ १ ॥”^६, एतेषां पञ्चानामपि जीवस्य प्रमादबहुलतयाऽज्ञाभोगादिनाऽतिचारत्वम्, एतेषु सत्सु ‘सामाहञं’ स्ति सप्तमीलोपात्तसामाधिके प्रथमे शिक्षावते ‘वितथकृते’ सम्यगननुपालिते योऽतिचारस्तं, अथवा प्रथमे शिक्षावते यद्विचयं कृतं तन्निरासि, आ-

सम्पत् स्वीरखंडजुह । दोरे हारस्य चिह्नं दृग्मंथादं तु द्वयमि ॥ २ ॥ आहवमाह परदुक्त्वमकरणं १ रागदो-
समञ्जस्तयं २ । नाणाहतिगं ३ तस्माह पोअणं भावसामाह ॥ ३ ॥” तत्र “करेमि भंते ! सामाहअ”मित्यादि
दण्डकोच्चारपूर्वकं कर्तव्यं, उक्तं चावश्यकानियुक्तिवृहत्ता सामायिकाधिकारे श्रीहरिभद्रस्वरिभिः—“गृहस्थोऽपि
गृहस्थसामायिकं “करेमि भंते ! सामाहअं सावज्जं जोगं पच्चक्खामि जाव नियमं पब्बुवासामि तुविहंतिविहेणं”
इत्येवं कुर्यादिति, ननु त्रिविधं त्रिविधेन प्रत्याचक्षणास्य को दोषः ? उच्यते, पूर्वप्रवृत्तकुर्यादिकर्मात्मभेदवन्तु-
मत्यनिषेधेन भङ्गप्रसङ्ग एव, नन्वागमे त्रिविधात्रिविधेनापि गृहस्थप्रत्याख्यानमुक्तं तत्किविषयम् ? उच्यते,
अतिस्थूलसाववयोगविषयमेतत्, तथा च महाभाष्यकारः—“जह किंचिदपथोअणमपपथं वा विसिसिडं व-
त्थुं । पच्चक्खेज्ज ण दोसो सयंसुरमणाहमच्छुव ॥ १ ॥” सामायिकदण्डके च सामान्येन नियमग्रहणोऽपि विव-
क्षातः पूर्वार्थपरम्पराप्रामाण्याच्च जघन्यतोऽपि घटिकाद्वयमानं तत्कर्तव्यं, तथा च प्रतिक्रमणसूत्रचूर्णः—
“जाव निअमं पज्जुवासामिति जहवि सामन्नवयणभेअं तहावि जहन्नओवि अंतोमुहुत्तं नियमे ठायवं, पर-
ओवि समाहीए चिट्ठ” इति । कलिकालसर्वज्ञश्रीदेवाचार्यरघुक्तम्—“ल्लक्तार्त्तारौध्यानस्य, ल्लक्तसाववकर्म-
णः । मुहूर्त्तं समता या तां, विदुः सामायिकव्रतम् ॥ १ ॥” न चात्राठपूर्वार्थपरम्परा न प्रमाणं, आगमेऽपि
तस्याः प्रामाण्यसमर्थनात्, यदुक्तं सूत्रकृताङ्गानिर्गुक्तौ—“आयुरिअपरंपराए आणयं जो अ आणुपुवीए (उ डेयवु-
द्धीए) । कोवेह डेअवाहं जमालिनासं स नासिहिहं ॥१॥” एवंविधस्य सामायिकव्रतस्यातिचारपञ्चकनिन्दनायाह—

गुरुसमक्षं यथाविधि सामायिकदण्डकोच्चारादि कृत्वा यथाज्येष्ठमाचार्यादीन् वन्दते पुनरपि गुरुं वन्दित्वा
 प्रत्युपेक्ष्य निविष्टः शृणोति पठति पृच्छति वा, एवं चेत्यपि द्रष्टव्यं—यदा तु स्वगृहे पौषधशालायां वा सामायिकं
 गृहीत्वा तत्रैवास्ते तदा गमनं नास्ति, यस्तु राजामाल्यभ्रेष्ठ्यादिर्गर्हिकः स गन्धसिन्धुरस्कन्धाधिरूढश्छत्रचाम-
 रादिराजालङ्कारणालङ्कृतो हास्तिकाभूषणपादातिरथकट्यापरिकरितो भेरीभाङ्गारभरिताम्बरतलो वन्दिवृन्दको-
 लालाङ्कुलीकृतनभस्तलोऽनेकसामन्तमण्डलेश्वराहमहसिकासम्प्रेक्ष्यमाणपादकमलः पौरजनैः सश्राद्धमहु-
 लालाङ्कुलीकृतनभस्तलोऽनेकसामन्तमण्डलेश्वराहमहसिकासम्प्रेक्ष्यमाणपादकमलः पौरजनैः सश्राद्धमहु-
 ल्योपद्रव्यमानो मनोरथैरुपसृज्यमानस्तेषां सेवाञ्जलिबन्धान् लाजाञ्जलिपातान् शिरःप्रणामांश्चतुस्रोदमानोऽ-
 हो ! धन्यो धर्मो य एवंविधैरप्युपसेव्य इति प्राकृतजनैरपि श्लाघ्यमानोऽकृतलासामायिक एव तीर्थप्रभावनहेतो-
 र्जिनालयं साधुवसतिं वा गच्छति, तन्नागतो राजककुद्दानि छत्रचामरोपानसुच्छदवङ्गरूपाणि परिहरति, आ-
 वदयकचूणौ त्वेवमुक्तम्—“सामाहञं करितो मण्डं न अवर्णेह, कुंडलाणि नाममुदं पुष्कतंबोलपावारगमादि-
 वोसिरइ” त्ति, ततोऽसौ जिनाचनं साधुवन्दनं वा करोति, ततश्च सामायिकं, सामायिकं च त्यक्तसावध-
 कर्मणो सुहृत्सं यावत्समताभावा, यदाहुः—“सावज्जजोगविरथो, तिगुत्तो छसु संजथो । उवउत्तो जयमाणो,
 आया सामाहञं भवे ॥ १ ॥ जो समो सबभूएसुं, तसेसुं भावरेसु अ । तस्स सामाहञं होइ, इह केवलिआ-
 डं ॥ २ ॥” सामायिकदण्डार्थश्च त्रिधाश्चतुर्धा, यदाह निर्युक्तिकृत—“सामं १ समं च २ समं ३ इण सिह
 सामाहअस्स एणडा । नामं ठवणादविण भावंसि अ तेसि निक्खेवो ॥ १ ॥ सहुएणिणामसामं १ समं तुला २

प्रासावच्युते त्रैदशीं श्रियम् ॥ ५५ ॥ च्युत्वा यातौ विदेहं तौ, निस्संदेहं सहर्द्धिताम् । लब्ध्वा बुद्ध्वाऽऽहृतं धर्मं,
भाविनौ शिवगासिनौ ॥ ५६ ॥ अखण्डधर्मे विहितेऽप्यनर्थदण्डस्य हास्यादपि किञ्चिदेवम् । प्रचण्डदण्डं परि-
भाव्य भव्यास्तत्यागतः आक् सुखितां श्रयध्वम् ॥ ५७ ॥ ॥ इत्यष्टमव्रते वीरसेनकुसुमश्रीदृष्टान्तः ॥

इति श्रीतपागच्छनायकपरमगुरुश्रीसोमसुन्दरद्वारिषिष्यश्रीभुवनसुन्दरद्वारिषिनेयोपाध्यायश्रीरत्नशेखरगणिविरचितायां श्राद्धप्र-
तिक्रमणसूत्रवृत्तौ गुणव्रताधिकारस्तृतीयः ॥ ग्रन्थाग्रम् ५३३१ ॥

—००३५००—

उक्तानि त्रीणि गुणव्रतानि, सम्प्रति चत्वारि शिक्षाव्रतानि प्रस्तुतानि, तेषु च प्रथमं सामायिकव्रतं सूतनस्तु-
नवमं, तत्रायमावश्यकचूर्णिपञ्चाशकचूर्णियोगशास्त्रवृत्त्याशुक्तो विधिः— इह आवको द्विविधः—क्रद्धिमानवृद्धि-
कश्च, तत्र योऽवृद्धिकः स चतुर्षु स्थानेषु सामायिकं करोति—जिनयुहे साधुसमीपे पोषधशालायां स्वयुहे वा,
यत्र वा विश्राम्यति निर्व्यापारो वा तिष्ठति तत्र च सर्वत्र, यदा च साधुसमीपे करोति तदाऽयं विधिः—यदि क-
सादपि भयं नास्ति केनचिद्विवादो वा नास्ति कृणं वा न धारयति मा भूत्तत्कृताकर्षणपक्षर्पणनिमित्तश्चित्त-
सङ्क्लेशः, यदि च निर्व्यापारोऽस्ति तदा स्वयुहे सामायिकं कृत्वेषां शोधयन् सावधानं भाषां परिहरन् काष्ठ-
लेट्टादिना यदि कार्यं तदा तत्त्वामिनमनुज्ञाप्य प्रतिलिख्य प्रमाज्यं च गृह्णन् खेलसिङ्घाणादीकांश्चाविवेचयन्,
प्रत्यवेक्षितप्रमार्जितस्थण्डिले वा विवेचयन् एवं पञ्चसमिति त्रिगुसिमुक्तो नैषोपकीर्णं साध्वाश्रयं गत्वा गुरुत्वात्वा

उप्यन्वमन्यत ॥३९॥ ताभ्यां तथाऽन्धकरणेऽन्धकारे द्वौ पृथक् पृथक् । मुक्तौ ततो विमुक्तौ तौ, क्षणं जातौ भयदुक्तौ
 ॥४०॥ अतुदारं च शृङ्गारं, कारयित्वाऽथ धारिणी । देवरस्य प्रियां रूपमञ्जरीं प्रियमञ्जरीम् ॥४१॥ निवेदय मुग्धां
 सौधान्तरभ्यधादेवरं रहः । देवरागच्छ गच्छेह, वेद्यां त्वं पश्य पश्य च ॥४२॥ युगमम् । सोऽप्यागतः स्वकवधुं, वीक्ष्य
 मन्द्राक्षदुःखभाग । तं प्रेक्ष्य साऽप्यभूद्भूरिखेदमेदखिला ह्रिया ॥४३॥ इति कोतुकभात्रेण, मात्राधिकविपाकभूत् ।
 क्षेमङ्गरधारिणीभ्यां, सञ्चितं दुष्कृतं कियत् ॥ ४४ ॥ हास्यमात्रेण को नाम, दोष इत्यवहीलनात् । नालोचितं
 गुरोस्ताभ्यां, प्रतिक्रान्तं च नैव तत् ॥४५॥ सम्यग्धर्माजितानन्तमुक्तौ तौ च तद्भवम् । क्रमात्समाप्य सौधर्मोऽ-
 भूतां शक्रसमां गुरौ ॥ ४६ ॥ ततश्च्युत्वाऽवतीर्णौ तौ, पुथग् राजकुले युवाम् । युवयोः प्राग्भवखेहात्पाणिग्रह-
 महाद्यभूत् ॥ ४७ ॥ लघुवान्धवजीवोऽपि, धर्ममाराध्य किञ्चन । देवतादिभवात् आन्त्या, जज्ञे धनपतिः स तु
 ॥ ४८ ॥ तवाभूत्प्राग्भवार्थासात्त्वेहस्तेन सह क्षणात् । दीर्घिकायामक्षिपस्त्वं, तं तत्त्वं सोऽपि वारिधौ ॥४९॥
 पूर्वोचीर्णानुसारेण, नवयोयुवयोरपि । वियोगोऽभूत्तथैवास्याः, ख्यातं वेद्यात्वमप्यहो ! ॥ ५० ॥ स्वल्पमप्य-
 ज्यते जीवैः, प्राग्भवे कर्म यद्यथा । तत्ताथा वेद्यते हन्त !, गुरोऽनन्तगुणाद्यपि ॥ ५१ ॥ चतुर्विधस्य विधिवद्ध-
 र्मस्याराधनाच्च ते । देव्या सहोभूद्गलानां, राज्यानां च चतुष्टयी ॥ ५२ ॥ इत्याकर्ण्योभयाकर्णी, सकर्णौ ताडु-
 भावपि । जातजातिसमृती पूर्व, सर्वं सस्मरतुर्भवम् ॥ ५३ ॥ निर्वेदाद्य प्रपेदानौ, तौ आद्वद्वाद्वाञ्जतीम् । वि-
 शिष्य सर्वथाऽनर्थदण्डत्यागवतं पुनः ॥ ५४ ॥ चतुर्विधं विदुर्द्वैवं, धर्ममाराध्य तौ चिरम् । प्रान्तेऽनश्नतः

कुतोऽभूत् ? किञ्च किंकृतः । वेदयेति निष्कलङ्कायाः, कलङ्कः कुसुमश्रियाः ॥१४॥ गुणम् । अथादिदेश भगवान्,
केवली के वलीयसा । अल्पीयसाऽपि विषवत्कर्मणा नेह जगिरे ? ॥ २५ ॥ हास्येनाप्यर्जितं कर्म, ममोविषण्ड-
काण्डवत् । सर्वथाऽनर्थदण्डोऽयमायस्त्विनिवार्यते ॥ २६ ॥ युवाभ्यां हि युवभ्यां प्राग् भवे कर्तुक्मात्रतः ।
यथाऽज्यते स्म दुष्कर्म, सकर्णाकर्ण्यतां तथा ॥ २७ ॥ सम्मतेऽलतलहट्टिकायां ग्रामसत्तमे । क्षेमङ्करः सार्ध-
नामा, ग्रामाध्यक्षो भवानभूत् ॥ २८ ॥ तदा च सहुणश्रेणिधारिणी धारिणीत्यभूत् । इयं ते बल्लभा प्राणबल्ल-
भाऽतिशुभाशया ॥ २९ ॥ शुद्धश्राद्धौ समुद्धौ तौ, द्वावपि श्रद्धयाऽधिकौ । नैकयात्रिकलोकस्यातुल्यवात्सल्य-
कारिणौ ॥ ३० ॥ तीर्थमार्गे प्रपादनदायिनौ दीनतायिनौ । शुद्धान्नवस्त्रपान्नाद्यैः, सुपात्राराधिनौ मुदा ॥ ३१ ॥
प्रायश्चित्तविधाहारप्रत्याख्यानविधायिनौ । सञ्चिन्तपरिहारेण, सकृदाहारभोजिनौ ॥ ३२ ॥ पञ्चपव्यां चतुष्पव्यां,
त्रिपव्यां च विशेषतः । आरम्भवर्जिनौ ब्रह्मपोषधोषणाजिनौ ॥ ३३ ॥ दानादिभिश्चतुर्भेदं, विधिवद्धर्ममाद-
रात् । आराध्यन्तौ धार्मिकाणामीयतुः श्लाघनीयताम् ॥ ३४ ॥ पञ्चभिः कुलकम् ॥ तस्य वन्युः स्निग्धमुग्धोऽ-
नुरुपां प्रियमञ्जरीम् । कर्नौ कनीयानन्येष्टुः, परिणित्ये परैर्महैः ॥ ३५ ॥ भीष्मे ग्रीष्मेऽन्यदा रात्रौ, तौ नवोदौ
वधूवरौ । गृहोद्याने दीर्घिकायां, जलक्रीडाधर्मयतुः ॥ ३६ ॥ वृद्धेन वन्धुना स्नेहसिन्धुना प्रेमहास्यतः । अक-
स्मात्तावपात्येतां, तदा तदीर्घिकोदके ॥ ३७ ॥ न यद्यप्यधिकं दूनौ, तावद्यूनोदकाश्रयात् । तदप्याकस्मिकीं
कामप्यामुतां व्याकुलात्मताम् ॥ ३८ ॥ क्षेमङ्करेण तत्क्रीडापरेणैतव्यकाचि च । तत्कुतूहलकारिण्या, धारिण्या-

सवधूकः पुरं निजम् ॥ ८ ॥ नव्यजन्मोत्सवेनेव, पुत्रस्यागमनेन सः । आसादयवमानन्दं, स तु वाचामगो-
 चरः ॥ ९ ॥ ततस्तथा देवतया, तदुदन्ते निवेदिने । खेदाद्भुताभ्यां भूपाद्या, रसं सङ्कीर्णमाप्नुवन् ॥ १० ॥ अथा-
 न्यदा सुदाऽसुखै, कुमाराय निजं पदम् । प्रदाय दीक्षामादाय, क्ष्मापः प्राप परं पदम् ॥ ११ ॥ अत्रानं निस्स-
 मानं तन्महिमानं च शुश्रुवान् । परमानन्दवांस्तस्मै, स्वराज्यं भवशुरोऽप्यदात् ॥ १२ ॥ स्वभारमारोपितवानय-
 सारोऽपि भूषतिः । आण्ड्र्य गृह्यवत्तस्मिन्, लोकः पूजितपूजकः ॥ १३ ॥ देव्यप्यवादीत्कुसुमपुरे यः प्राङ्
 नरेभ्यः । स दुष्टो दुर्नयी दुर्धीः, प्रायस्तज्जाश्र तादृशाः ॥ १४ ॥ इति तन्मत्सरद्वन्द्वस्य १ वत्सरतपरतः पुरम् ।
 तन्मयोद्वासितं जाला, वरं शून्या न चौरयुक् ॥ १५ ॥ त्वामथाभ्यर्थये तस्मिन्, नगरे नरेभ्यः । दिक्पालै-
 राज्यं च दीयेते, योग्यायेवेति हि स्थितिः ॥ १६ ॥ इत्थं तदुद्वासनोत्थोऽप्यवादोऽप्यपयाति मे । श्रुत्वेति प्राक्-
 शुक्रप्रोक्तसंवादि प्रत्यपादि सः ॥ १७ ॥ दिव्यश्रीभिर्भासितं तदेव्या द्रव्यं वासितं ततः । तदात्वेतिपन्नशक्रेणा-
 लञ्चके चौरिवाधुना ॥ १८ ॥ एवं तस्याभवच्छस्या, प्राज्यराज्यचतुष्टयी । चतुष्टयीव श्रीः श्रेष्ठा, दिक्पालै-
 रूपदौकिता ॥ १९ ॥ वशीकृतायाः सुकृतेर्देवतायाः प्रभावतः । निष्कण्टकत्वमेवासीत्तद्राज्येव ॥ २० ॥ नत्वा
 स्तुत्वा च तस्यासौ, तत्वातत्वाथर्देहिनीम् । श्रवःप्रवेदिनीं चक्रे, देवानां हेतानादिनीम् ॥ २१ ॥ सोऽथ प्रस्ता-
 वयामास, प्रस्तावे संशयं निजम् । नेतर्नूतनयोगे नौ, वियोगः केन कर्सेणा ? ॥ २२ ॥ अधिपतादिकष्टं च,

॥ ९२ ॥ तदादि वत्स ! वात्सल्याद्वत्सलाऽभवेव तेऽनुगा । सान्निध्यं विदधानाऽसि, तत्पुण्यैर्वशावर्त्तिनी ॥ ९३ ॥
सकृत्त्वामवधेरुद्ग्यानीतः पोते मया तदा । अद्यापि संनिधास्ये ते, सर्वकार्येषु सर्वदा ॥ ९४ ॥ इयदुःखं तु
यज्जालं, तद्वां प्राण्डुष्कृतैः कृतम् । न शक्यतेऽन्यथा कर्तुं, शक्येऽपि कृतो मया ? ॥ ९५ ॥ यतः—“असि
दुष्टिः परेषां हि, कापव्यावर्त्तनक्षमा । शक्नोऽपि कुपितं कर्म, नैव सान्त्वयितुं पटुः ॥ ९६ ॥” अतः परं परं
भाष्यं, परंतप ! निरन्तराः । निरन्तरायाः प्राप्नोऽसि, चिरं सम्पत्परम्पराः ॥ ९७ ॥ जीवितोपकृतिक्नीतः, प्री-
तस्त्वस्यै स भूयतिः । क्षमयित्वा ददौ राज्यं, स पुनर्नार्प्रहीत्तदा ॥ ९८ ॥ पर्यङ्कं स्वतुरङ्गं च, सरङ्गं जगृहे तु
सः । सन्तो हि सन्तोषजुषः, प्रत्नेष्वप्यन्यवस्तुषु ॥ ९९ ॥ स स्त्रीरत्नेन तद्रत्नञ्जितयेन च सङ्गतः । रङ्गतः कति-
चित्तत्र, दिनांस्तस्यौ दृढाग्रहात् ॥ ३०० ॥ तमावृच्छ्य दृपं सोऽय, प्रतस्थे स्वपुरं प्रति । देवीकृतविमानस्थो, निरस-
मानमहर्द्धियुक् ॥ १ ॥ अथ च—वीरसेनस्य सैन्यं तत्, स्वपुरोद्यानमागतं । तस्यानागमनात्तत्र, हृदि दुःखमथाद्भुशम्
॥ २ ॥ वीरसेनं विना सेना, शून्या तनुरिवात्मना । तस्यौ कथञ्चित्तत्रैवापेक्षमाणा तदागमम् ॥ ३ ॥ एतद्वयतिकरं
दुःखाकरं श्रुत्वा पिताऽप्यभूत् । दुःखाद्वयमयः पुत्रशोकात् को वा न दूयते ? ॥ ४ ॥ जनोऽन्यदा तदागच्छ-
दिव्यप्रेक्षणकक्षणम् । दिव्यं विमानं वीक्ष्योच्चैर्निःशेषेऽपि विसिन्मये ॥ ५ ॥ दिष्ट्या वद्वर्ष्यसे देव !, तव
सन्तुः समेत्ययम् । इत्यादि वद्वर्षापिकोत्सवं कीरोऽकरोत्तदा ॥ ६ ॥ अथो पृथूत्कण्ठतेन, स्वसैन्येन पुराद्वहिः ।
युधेश इव युधेन, संजग्मे जगतीशस्तुः ॥ ७ ॥ प्रावेक्ष्यत ततः पित्रा, पुत्राश्चिन्नकृदुत्सवैः । रामो दशरथेनैव,

दुःखवारिणा मोचयत्वमुम् ॥ ७७ ॥ चक्रुश्च पट्टदेव्याद्यास्तथा न त्वभवत्फलम् । दुःसंभवा हि मनसा, वि-
 शुद्धिः शीलशीलने ॥ ७८ ॥ तदपन्नपया तामु, न्यङ्मुखास्खिलास्वपि । का सती स्याद्विशुद्धेति, संशयाने-
 जनेऽखिले ॥ ७९ ॥ देव्युवाद् स्वापवादच्छेदायोत्सर्गकारिणी । कुम्फागृहेऽस्ति श्लाघ्याऽहो ! कुसुमश्रीर्महास-
 ती ॥ ८० ॥ युगमम् ॥ कुमारमग्निप्रमुखाः, सर्वे गर्वेण वर्जिताः । स्वयं गत्वा स्वेषामिद्वै, प्रह्ला आह्वानयंतु ताम्
 ॥ ८१ ॥ विस्मिता देवतावाक्यतोऽपि तन्न गता हुतम् । आह्वयन् बहुमानानां, कीरोऽपि प्रैरयत्तथा ॥ ८२ ॥
 देवताऽप्येत्य तत्रोचै, बाले ! बालेन्दुनिर्भले ! । शीललीलायितं किञ्चित्, कौमुदीवत् प्रदर्शय ॥ ८३ ॥ ततः सा
 पारितोत्सर्गा, निसर्गादपि वत्सला । उपक्षमापतिं प्रापदिव्यनव्यमहोत्सवैः ॥ ८४ ॥ मनसा वचसा कार्येनाप्या-
 जनस न चेत्परः । अकामये कुमारान्तिसिद्धिरन्नास्तु माऽन्यथा ॥ ८५ ॥ इत्युच्चैः प्रोच्य सा तोयच्छदयाऽच्छोदयन्नृपम् ।
 वन्धाश्च शीर्णतृणवज्रदन्नादि तुडुङ्गः ॥ ८६ ॥ आकाशात्पुष्पवृष्टिश्च, तदाऽभूत्तोयवृष्टिवत् । शीलेन निष्कल-
 क्केन, किं किं वा दुर्लभं नृणाम् ? ॥ ८७ ॥ स्वस्थीभूतस्ततो भूतधात्रीशः स प्रभूतमुत् । व्रीडाविषादविस्मयर-
 स्तैश्च विवशोऽप्यभूत् ॥ ८८ ॥ वेदयावेदमस्थिताऽप्येषा, प्राप्तेरेवा सतीष्वहो ! कथमित्यं कुमारोऽयं, देवीं
 पप्रच्छ वत्सलाम् ॥ ८९ ॥ ततस्तथा सप्तस्तेऽपि, वृत्तान्ते कथितेऽङ्गते । चित्रीयमाणाः सर्वेऽपि, श्लाघन्ते स्म
 शुक्रं च ताम् ॥ ९० ॥ केयं किमस्मत्सन्निधयं, विदध्यादिति विस्मिता । कुसुमश्रीकुमारो तु, देव्युवाद् प्रसाद-
 भूत् ॥ ९१ ॥ सुभगा मां युवां दक्षौ, नोपलक्षयथः कथम् ? । पट्टदेव्यासि कुसुमपुरे प्राक् तोषिता त्वया

गतप्राणे, निस्त्राणे रसणे शुचः । किंकर्तव्यविमूढेषु, प्रौढेष्वपि च मन्त्रिषु ॥ ६२ ॥ हाहाएवपरे पारे, निकरे परि-
तोऽपि च । दिव्याविरभवाद्दिव्या, वाणं युगान्तावद्गार्जिवत् ॥ ६३ ॥ युगम् ॥ भो ! भो जनाः ! निजनिजं,
स्थानं यात द्रुतं द्रुतम् । पापः पापफलं ह्येष, लग्नभनीयोऽयुना युवम् ॥ ६४ ॥ धूपोत्क्षेपादिभक्त्याऽपि, विन-
योत्तयाऽपि मन्त्रिणाम् । अट्टः कोऽप्यसौ कोपाटोपो यावन्न शान्त्यति ॥ ६५ ॥ तावत्परोपकारैकरतिः प्रकृतिसत्त-
मः । कुमारः साह तं स्वामिन्, सुञ्च सुञ्च कृपां कुरु ॥ ६६ ॥ युगम् । प्रसीद सीदति जनेऽस्मिन्नशेषे विपादिनि ।
प्रत्यक्षीभूय चाख्याहीत्याख्याते क्षितिभृद्भवा ॥ ६७ ॥ वेतालवत्करालः कोऽप्याविर्भूयाभ्यधात्सुरः । कथं मोच-
यसे वीर ! वीरसेन ! निजं रिपुम् ॥ ६९ ॥ अरिकेशरिराजेन्द्रकुलाधार ! कुमार ! किम् । न स्मरस्येष खद्वाभ्यौ,
पुरा तेऽपहरिष्यति ? ॥ ६९ ॥ प्राप्नोऽयं वां विवाहे तौ, दृष्ट्वा लुब्धस्तथा जलत् । विद्यया बहुरूपिण्या, हत्वा
त्वां व्यसनेऽक्षिपत् ॥ ७० ॥ दुष्टाः कष्टफलं स्पष्टं, दृष्टं विना न मन्वते । उक्त्विति सुद्वरेणोच्चैस्तं प्रहर्तुं दधाव सः
॥ ७१ ॥ तदाऽन्तरे कुमारेणाचिरैव प्रवेशिना । पादयोः पतितेनोपश्रामितः कथमप्यसौ ॥ ७२ ॥ लोकोऽस्तेकोऽपि
विस्मेरविस्मयश्च व्यचिन्तयत् । राजोरपि परित्राणे, धीरहो ! धीरचेतसः ॥ ७३ ॥ स्वस्वीयः स्वहितः स्वस्याद्विष्टो
वा कैर्न रक्ष्यते ? । विपक्षरक्षादक्षास्तु, त्रिजगत्त्र्यपि दुर्लभाः ॥ ७४ ॥ परावर्त्याऽथ तद्रूपं, स्वरूपं दिव्यरूपिणी ।
रफुदीकृत्वावद्वेवी, भो भोः शृणुत तात्त्विकम् ॥ ७५ ॥ इमे वज्रमया वन्धा, निर्बन्धाः कुद्वया मया । कृता-
श्छेदिष्यन्ति महासतीहस्तेन नान्यथा ॥ ७६ ॥ तद्वाऽऽजन्म या शुद्धा, प्रसिद्धा सा महासती । खद्वस्तवारिणा

“दङ्कच्छेदे न मे दुःखं, न दाहे न च वर्षणे । एतदेव महदुःखं, गुञ्जया सह तौलनम् ॥ ४७ ॥” तां तथा दुः-
स्थितावस्थां, निधाय ध्यायति स्म सः । नेयं नाम पणस्त्रीव, कुलस्त्रीव तु लक्ष्यते ॥ ४८ ॥ तदिदं दधिता-
किं मे, धिग् धिग् वा सा महासती । किमेतद्वासनामापि, दाफरीव दवं सहेत् ? ॥ ४९ ॥ तदेषा काचि-
दन्वैव, दुर्दववशात्सु सा । को वेद क गता कास्ति, नास्ति वा काऽसि हा प्रिये ! ॥ ५० ॥ स्मृतदुःखं तमप्येव,
न्यङ्गमुखं वीक्ष्य पक्षिराट् । स जगाद् विपादोऽयं, कः प्रमोदपदेऽव चाम् ? ॥ ५१ ॥ श्रुत्वेत्यङ्गमुखः प्रेक्ष्य, प्रे-
क्षावात् पञ्चरे शुक्लम् । अयं क्रीडाशुक्लः किं मे ?, यावदेवं व्यतर्कयत् ॥ ५२ ॥ तावदागात्तदुत्सङ्गे, रङ्गेणात्यु-
त्सुकः शुक्लः । उपलक्ष्य च संभाष्य, सेहान्तेनाप्यपृच्छयत् ॥ ५३ ॥ तन्निद्राम्य कुमारः आह, निकामं दया-
प्यवक् । स्वाभिन् ! कोऽयं भ्रमस्तेऽव, देवीयं पुरतः स्थिता ॥ ५४ ॥ इयं तस्य महीभिर्तुर्द्विहिता मम च प्रिया ।
मलाननः । चित्तान्तश्चिन्तयामास, धिगहो चरितं खियाः ॥ ५५ ॥ इयं तस्य महीभिर्तुर्द्विहिता मम च प्रिया ।
अद्रष्टव्यसथाश्रव्यं, वेद्यात्वं कथमाचरेत् ? ॥ ५६ ॥ माननीयः सतां पुत्रस्थानीयश्च शुकोऽप्ययम् । कारयेद्री-
दृशं कर्म, धिग् द्वयोर्निर्विकेताम् ॥ ५७ ॥ तदस्या अतिनिध्याया, न शुक्तं दर्शनाद्यपि । विषादविपदाहेन, या-
वदेवमदाहि सः ॥ ५८ ॥ उत्तालस्तुमुलस्तावद्दृपालभवनोऽभवत् । तां त्याज्यामिव तद्वाजान्यक्त्वा द्राक् तत्र सो
ऽप्यगात् ॥ ५९ ॥ युग्मम् । अद्राक्षीच्च दृढं क्रौञ्चवन्दं बद्धं धराधवम् । फेनायमानं भूषीढे, लुठन्तं बध्यजन्तुवत् ॥ ६० ॥
अथ संभाव्य तादिव्यमक्रियन्त प्रतिक्रियाः । मञ्जिभिर्मञ्जतब्राह्म्या, नैकास्तास्त्वभवन् दृश्या ॥ ६१ ॥ अथ कण्ठ-

इत्थिलामो कलेसु अ सोहणं कुणइ सहं । नेत्तंते धणलामो उट्टे विजयं विआणाहि ॥ ३२ ॥ पिट्टे पराजओ-
विहु भोणो अंसे तहेव कंठे अ । हत्थे लाहो विजओ वच्छे नासाइ पीई अ ॥ ३३ ॥ लामो धणेसु हिअए
हाणी अंतोसु कोसपरिउट्ठी । नाभीइ धाणभंसो लिगे पुण इत्थिलामो अ ॥ ३४ ॥ कूलेसु सुओप्पत्ती ऊरुहि
बधुणो अरिडं तु । पासेसु कल्लहत्तं वाहणलाहो फिजे भणिओ ॥ ३५ ॥ पायतले कुरणेणं हवइ सलामं
नरस्स अट्ठाणं । उवरं च धाणलामो जंघाहिं थोवसट्ठाणं ॥ ३६ ॥ पुरिसं स य संहिलाए पुरिसस्स य दाहिणा
जहुत्तफला । महिलं सपुरिससंहिलाण हुंति वासा जहुत्तफला ॥ ३७ ॥ तां निर्णिनीपुरेपोऽय, कुम्माण्हमुपा-
गतः । कुम्माये प्रददे द्रव्यपदे स्वां सणिमुद्रिकाप् ॥ ३८ ॥ अथाङ्गस्फुरणान्तस्या, निर्णाय प्रियसङ्गमम् । याव-
द्यालोकयत् कीरः, कुमरं तावदैक्षत ॥ ३९ ॥ तां च वदार्पयामास, प्रियस्थानसनेन सः । क्षिप्रं निर्वापयामास,
तस्याश्च विरहानलम् ॥ ४० ॥ शृङ्गारं कारयामास, सारं रोभाञ्जितां च ताम् । दास्याऽथाकारयामास, ससन्ध्यां
शुचि तं हुतत् ॥ ४१ ॥ भाग्ययोगाद्वियोगान्धकृपादिव स भूपम् । उच्चैरुच्चैरथारोहत्, प्रापिवान् प्रेक्षितं पदम्
॥ ४२ ॥ स च चातुर्यपटीनां, चेटीनां प्रतिपत्तिभिः । अनल्पमुद्विग्नतल्पकरणे तल्पे निविष्टवान् ॥ ४३ ॥ तदा
त्वमन्दमन्दाक्षदीक्षापद्मासने पृथक् । निपण्णाऽधोमुखी द्रव्यावीदक् स साश्रुदक् सुदक् ॥ ४४ ॥ अस्मिन्
स्थाने स्थिताया मे, प्रस्थाने सहुणाश्रियाम् । प्राणनाथः कथं हा धिक्, प्रत्येक्यति विशुद्धताम् ? ॥ ४५ ॥ अनु-
भूतं महदुभयं, न मे खादङ्कुरते तथा । निन्दास्थानमवस्थानमिदं दैवकृतं यथा ॥ ४६ ॥ उक्तं चान्योक्तिकृता-

द्रणेनेवाभवद्वापाम्बुपूर्णदृग् ॥ १६ ॥ न्यलापीच ततस्तेनाचिनित नूनं महेभ्यभूः । कोऽप्ययं पृच्छया पूर्व-
 दुःखं स्मृतवेदशोऽजनि ॥ १७ ॥ तदलं तुच्छयाऽस्येतत्पृच्छया हि महेच्छताम् । अतुच्छतां स्रच्छतां चाख्या-
 नित सहस्रक्षणान्यपि ॥ १८ ॥ यतः—“अभणताविदु नज्जति सुपुरिसा गुणणोहिं निअएहिं । किं बुहंति प्रणीओ
 जाड सहस्सेहिं विप्पंति” ॥ १९ ॥ सैवं विचिन्त्य कृत्वाज्ञस्तपुत्रावत् । लोकानां लोकता सैव, यत्कार्यं समयोचितम्
 जाड सहस्सेहिं विप्पंति” ॥ १९ ॥ सैवं विचिन्त्य कृत्वाज्ञस्तपुत्रावत् । लोकानां लोकता सैव, यत्कार्यं समयोचितम्
 ॥ २१ ॥ वित्तैः प्रभृते जरसाऽभिभृते ओष्ठिनि क्रमात् । स्वःपथे पथिकीभृते, सोऽभूत्तद्भवनप्रभुः ॥ २२ ॥ ततोऽ-
 यं स्वप्रियाशुद्धौ, वाणिज्यव्याजतः सुधीः । संभ्रमी वंभ्रमीति स्म, देवाद्देवां पुरातपुरम् ॥ २३ ॥ भवे भव्य
 इव आभ्यवृभवं वाञ्छितप्रदम् । पुण्यैरण्यैस्तु ततः, स प्राप श्रीपुरं पुरम् ॥ २४ ॥ तस्मिन् प्रविशतस्तस्य,
 प्रदास्यशक्रनादिभिः । काऽप्यासीज्जीवितेशा सा, जीविताशेव रोगिणः ॥ २५ ॥ मध्येपुरं प्रविष्टश्च, निविष्टः कापि
 हृदके । अपृच्छदुत्तुक्कः कञ्चित्स्वरूपं तत्पुरस्य सः ॥ २६ ॥ सोऽप्याह नयसारोऽत्र, राजेन्द्रः श्रीपुरे पुरे । न्यवहारिण-
 श्रानेके, शुद्धैव न्यवहारिणः ॥ २७ ॥ फुरफावेदयामहे चैका, युवतिर्युवचेतसाम् । साक्षादेकरतिः काचिदत्रास्येकर-
 तिः श्रुता ॥ २८ ॥ सौवर्णपञ्चशालाऽपि, तत्सङ्गस्त्वेकरात्रिकः । श्रुतवानित्यादि सोऽप्यासीज्जातिवयं सैव संभवेत् ॥ २९ ॥
 सा वा स्यात्कथमीदृक्षेत्यमुना संशयालुना । निर्णतमङ्गपुरणोर्मिलेदेवाद्य सा कचित् ॥ ३० ॥ यद्वद्विद्या—“सिरफु-
 रणे किर रज्जं पियसेलो होइ वाहुफुरणसि । अञ्छिफुरणसि अ पिअं अहरे पिअसङ्गसो होइ ॥ ३१ ॥ गह्मेखु

असौ तत्तद्रसावेदाविवक्षाः पशुवत्पुनः । विभातायां विभाव्यामावासाग्निरवास्यत ॥ १ ॥ तस्यास्तु भूमा सस-
स्यां, तस्थुष्या दुर्भुजिष्यवत् । पट्टेव्या इव कापि, नैक्षिष्ट मुख्यमथसौ ॥ २ ॥ विडालः शिष्यकाङ्गष्ट, इव
फालच्युतः कपिः । द्रायाद्वा द्यूतकृद्भ्रान्तस्ततो हस्तौ जवर्ष सः ॥ ३ ॥ मुधा द्रव्यव्ययात्स्वेष्टकार्यभ्रंशाच्च सो-
च्चकैः । स्वव्यथोऽपि व्यथां नाख्यदूर्तो घृष्टो हि मौनभाण् ॥ ४ ॥ अन्येषामपि यथेवं, भवेदूनां विडम्बना ।
तदाऽन्यैः सप्तता मे स्वास्व दुःखं पञ्चभिः सह ॥ ५ ॥ ध्यायन्निति स धूर्त्तात्मा, स्वमान्तरप्यनीक्षितम् । रूपादि-
तस्याः प्राशंसीत्, पुरो दूनां सुहृर्बुधुः ॥ ६ ॥ ततस्तद्वद्भुवानोऽन्येऽप्युत्सुका यान्ति तद्गृहम् । वञ्च्यन्ते च तथै-
वाहो !, कामिनां सुखवञ्चता ॥ ७ ॥ मिथः सम्भ्यावितस्यापि, वञ्चनस्याप्रकाशनात् । तुल्योक्तीनां तदा तेषां,
धूर्त्तैर्भेद्यमिवाभवत् ॥ ८ ॥ तस्याश्चैकरतीत्याह्वा, सार्धका शुककल्पिता । एकप्रकारानुभवात्, ख्याता तैवपि
सार्धका ॥ ९ ॥ एवं निर्गलद्रव्यप्राप्त्या प्रीता पणाङ्गना । स्वशीलपालनात्साऽपि, काऽपि कीरस्य धीरहो ! ॥१०॥
प्रतीपयोरपि मिथः, स्वार्थसिद्ध्या द्वयोस्तयोः । माननीयः स भूमाऽभूत्, प्राज्ञो मान्यो न कस्य वा ? ॥ ११ ॥
आशालग्न्या महादुःखमग्ना सेतयं कथञ्चन । सुमुखी शुकसाहाय्यात्, कालं बहुमवाहयत् ॥ १२ ॥ इतश्च वीर-
सेनोऽविधत्ते सफलकः क्रमात् । क्षिप्तः सप्तदिनैः पुण्यकर्मणैव स बायुना ॥ १३ ॥ स नष्टचेतनः कष्टपतित-
स्तत्र दैवतः । दृढशो खट्वशाऽऽसन्ननगरव्यवहारिणा ॥ १४ ॥ दयालुनाऽमुनाऽऽनीय, स्वधाग्नि विविधौषधैः ।
सज्जीकृत्य च वृत्तान्तमयं यावददृष्टव्यत ॥ १५ ॥ तावदेव स्मृतप्राच्यावस्थः सन् दौर्लभ्यमास्थितः । शाल्यखा-

गाक्षी च, दक्षग्राहि समीक्ष्य मे । आवी न वा प्रिययोगो, यदि नो तत्पजान्यसूत ॥ ८६ ॥ अस्या विवेककु-
 ङ्किन्याः, कुङ्किन्याः पुरतोऽन्यथा । कथं शीलं मया रक्ष्यमथाचख्या समीक्ष्य सः ॥ ८७ ॥ मा सन्दिग्धा अस-
 न्दिग्धे, सौमध्यादधितसङ्गमे । परं कालविलम्बः प्राग्, देव्याऽप्युक्तः कथं दलेत् ! ॥ ८८ ॥ मातर्मार्जतः परं
 तस्मात्, खदं कार्षीस्तव ध्रुवम् । शीलं निर्वाहयिष्येऽहं, कुरु स्नानादिकं मुदा ॥ ८९ ॥ दृढाशा साऽय षणमास्यां,
 पूर्णयां तूर्णमातनोत् । स्नानाङ्गयोगशृङ्गारान्, विज्ञोक्तं का विचारणा ? ॥ ९० ॥ दास्यादिभ्यस्ततस्तस्या, विभ्व-
 स्याप्यद्भुतप्रदाम् । रूपादिसम्पदं श्रुत्वाऽन्यदाऽमात् कश्चिदिभ्यभूः ॥ ९१ ॥ उत्कण्ठिते स्थिते द्वारि, तस्मिन्
 विल्लोरयोवने । दास्याऽय तस्या विज्ञसं, यूतोऽभ्यागमनं मुदा ॥ ९२ ॥ सती प्रोक्तवती साऽय, शुकोऽन्त्रार्थे सम-
 र्थधीः । यद्वक्ति वितनुध्वं तत्ततः कीरोऽप्युदैरयत् ॥ ९३ ॥ दीनारान् वितरेत् पञ्चशतीं चेतषोडशोत्तराम् ।
 तदैकरात्रं सोऽत्रैतु, गत्वाऽऽख्यत् साऽपि तस्य तत् ॥ ९४ ॥ हृष्यन्नासम्भयं इव, स वेदेयाव्यसनी धनी । तदपि
 प्रतिपद्य द्राग्, यावद्द्रव्यशुपानयत् ॥ ९५ ॥ तावत् समग्नाः सामग्रीः कुशाग्रीयधिया रयात् । कासुकस्य चतु-
 र्योमातिक्रमार्थं पृथक् २ ॥ ९६ ॥ दासीर्दक्षाः शिक्षयित्वा, रहः कीरेण कारिताः । प्रीत्याऽगत्याथ कुङ्किन्यै, स
 द्रव्यं देयवद्दौ ॥ ९७ ॥ विशेषकं ॥ अभ्यङ्गोद्वर्त्तनस्नानैर्यामिन्या याममादिमम् । अथाद्यभूमा क्षणवद्दास्या तस्या-
 त्यवाहयत् ॥ ९८ ॥ एवं भूमा द्वितीयायां, द्वितीयं याममादरात् । अशनैः पानकैः स्वाद्यैः, स्वाद्यैश्च विविधैर्वरैः
 ॥ ९९ ॥ तृतीयायां तृतीयं तु, गीतवाद्यादिकौतुकैः । तुर्यं नृत्यादिचातुर्यास्तुर्यायां भुवि चाद्भुतात् ॥ १०० ॥

वृत्ती लोकाय यः कामितम् ॥ ७० ॥” अपि कार्पाटिकादिभ्यः, पतिशुद्धौ विशुद्धधीः । वैदेशिकेभ्यः सर्वेभ्यः,
प्रदत्ते सा पथोचितम् ॥ ७१ ॥ तेन स्वामिविद्युत्तेन, शुक्लेन भ्रमता वने । विदग्धचूडामणिना, दुःखिना शुश्रुवे
त्वदः ॥ ७२ ॥ यत् काचित् कामिनी नित्यं, दुःखिनी नवयौवना । नित्यमव्ययचित्तेन, प्रदत्ते पक्षिणां कणात्
॥ ७३ ॥ स ततोऽस्याः स्थितस्थाने, सकर्णरत्नप्रागमत् । कुसुमश्रीरियं नूनं, भाविनीति विचिन्तयन् ॥ ७४ ॥
तत्रागतः स तद्दृष्टिपि तां पिहिताङ्गिकाम् । अभिज्ञोऽभिज्ञानंस्तथाभ्वं चूर्णमिषाययौ ॥ ७५ ॥ अत्यासन्नः
स विज्ञस्तु, व्यालोक्य क्रममक्रमात् । तां निर्णयेयं निर्जां वाणीं, प्रणयेन प्रणुन्नवात् ॥ ७६ ॥ स्वामिनि ! खं जनं
किं न, प्रसन्ननयनेर्निजः । सम्भावयसि ? भावहं, मिलनोत्कण्ठलं चिरात् ॥ ७७ ॥ अचिन्तितामृताभ्योदसा-
गरां तां निरं चिरम् । सा स्वकर्णपुटैः पीत्वा, परमानन्दसासदत् ॥ ७८ ॥ उदयादय वदनं स्नेहसदनं वीक्ष्य तं
शुकम् । ससम्भ्रमं निर्जोत्सहे, रङ्गेण जगद्दध सा ॥ ७९ ॥ तयोस्तदा हृदानन्दवाष्पाकुलितनेत्रयोः । स्पन्दयेव
द्वयोरसीत्, कोऽपि रोमाञ्चकञ्चुकः ॥ ८० ॥ सा तमालिद्वय सस्नेहं, स्नेहपात्रं स्पुन्नवत् । आलापयत् प्रियाला-
परावापैरमृतान्भसः ॥ ८१ ॥ अथ प्रार्थितसञ्जाततदागमनजानया । स्वपत्यागमनप्रत्याश्रया प्रीताऽन्वयुक्ता तम्
॥ ८२ ॥ पत्युः शुद्धिं वत्स ! येतसि ? सखेदं सोऽपि नेत्यक् । निराशेव दुरालापात्, विलापान् सा व्यधा-
स्ततः ॥ ८३ ॥ ततः कीरेण धीरेण, धीरिता भणिता च सा । सर्वमभव ! शुभं भावि, स्मर तद्देवतावचः ॥ ८४ ॥
पूर्वसाङ्गतिकः क्रीडाकीरोऽसवित्युदीर्य सा । दास्यागीते ततोऽप्येवसीत्तं कीरं मङ्गशु पञ्जरे ॥ ८५ ॥ तमप्राक्षीन्मृ-

विशेषवेजश्चणान् । लावपययौवनश्रीस्ते, हलेऽचारु फलेग्रहिः ॥५६॥ सती ध्यातवती तत्र, शीलमाजन्म नि-
 र्मलम् । हा ! निर्वाहं कथं द्रौचरिव भ्रपचपादके ? ॥ ५७ ॥ पत्युः प्रत्याशया मृत्युः, सारप्रतं नहि सारप्रतम् । कीरोऽपि
 शुद्धबुद्धिः स कीरोऽपि, दूरोऽभ्यन्मया दैवतः ॥ ५८ ॥ यद्वा स्यात्कालविशेषोऽप्यशुभे शुभसम्पदे । क्रीरोऽपि
 जातु सिलतीत्यजल्पत् परिकल्प्य सा ॥५९॥ गानरस्यत्कुले शीतिरियं यदधीते मृते । षणमासान् पक्षिणां भक्ष्यं,
 दीनदानं च दीयते ॥ ६० ॥ ततः खैरं तु शृङ्गारकरणाद्यपि युक्तिमत् । इत्युत्तया कुटिनी हृष्टा, तदर्थं सर्वमापि
 पत् ॥ ६१ ॥ युग्मम् । सा शीलबालिनी बालिशुहृयासह्यकणोत्करान् । अर्नकांस्तनुते नित्यं, कुटिनीहर्म्यकुटि-
 ॥ ६२ ॥ केकिकाकशुककोश्वकलविह्वकपिञ्जलाः । कपोतचक्रचाषाश्च, वहिका लावकादयः ॥ ६३ ॥ पक्षिणोऽ-
 न्येऽप्यनेके तद्भक्ष्यभक्षणकाङ्क्षिणः । तत्राययुर्धाचकवाद्दिने दिनेऽधिकाऽधिकाः ॥ ६४ ॥ विश्वस्ता अपरित्रस्तास्तस्तेऽपि
 क्लृप्तसर्वाङ्गाच्छादना तु सा । कृतायगुण्ठना नित्यं, कणान् दत्तेऽतिदुःखिनी ॥ ६५ ॥ विश्वस्ता अपरित्रस्तास्तस्तेऽपि
 पतत्रिणः । दूरातिदूरादायान्ति, कणानाहारयन्ति च ॥ ६६ ॥ मिथश्च कथयन्ति स्म, विस्मिताः सस्मिताश्च
 ते । नरा नराणां दानानि, ददते न तु पक्षिणाम् ॥ ६७ ॥ इदमस्याः पुनर्दानं, निदानं सर्वसम्पदाम् । दीयमानं
 विमानं हि, निस्समानं कथं स्तुमः ? ॥ ६८ ॥ इत्थं पक्षिणास्तस्याः, सद्गुणोद्घोषघोषणैः । दानार्णघोषयन्तीव,
 साराविणपरायणाः ॥ ६९ ॥ यतः—“आरोहन्ति सुखासनान्यपदयो नागान् हर्षांस्तज्जुषस्ताम्बूलाद्युपभुञ्जते नट-
 विदाः खादन्ति हस्यादयः । प्रासादं चदकादयोऽपि निवसन्त्येते न पात्रं स्तुते”, स स्तुत्यो भुवने प्रयच्छन्ति

दुःखं, वहन्तीं तां महासतीम् । क्रुम्फा प्राहान्यदा वत्से !, वत्सलं मद्वचः शृणु ॥ ४१ ॥ एषा मद्वनलेखा मे,
लब्धरेखाऽङ्गलजने । धन्या कन्या जगन्मानया, मन्यतां भगिनी त्वया ॥ ४२ ॥ अस्मत्कुलं हि विमलं, महाभा-
गेन लभ्यते । यत्र नित्यमवैधव्यं, दिव्यं भोगसुखादि च ॥ ४३ ॥ स्वकुटुम्बविपुक्तस्य, कस्य स्यान्नहि दुःखिता ? ।
नित्योत्सवं त्विदं वेदम्, स्वर्वत्प्रासाऽसि पुण्यतः ॥ ४४ ॥ विमुच्य दुःखं सौख्याङ्गभोगानङ्गीकुरुष्व तत् । तवाय-
त्तसिदं सर्वं, पर्श्वारमृहादिकम् ॥ ४५ ॥ इदं दुःखकुम्भारवमिवोद्वेगकरं परम् । श्रुत्वा सा विभुराऽध्यासीद्,
विगस्या मूढआषितम् ॥ ४६ ॥ निर्व्येभ्योऽप्यतिनिन्दाया, न द्रष्टव्यमुखा च यः । यन्नाज्ञाऽपि सतां दङ्गा,
धिग साऽपि खं विकल्पते ॥ ४७ ॥ यद्वयान्वयं यदश्रव्यं, यन्सहापापकारणम् । उपदेदयं तदप्यस्या, अहो !
नीचजनस्थितिः ॥ ४८ ॥ किमुत्तरं करोम्यस्याः ? मौनेन च कियद्विरम् । यथा स्थेयं ? विधेयं च, किं वा ? काऽन्न
गतिर्मम ? ॥ ४९ ॥ इति चिन्ताकुला बाला, तयाऽलापि पुनर्ददम् । स्वस्वरूपं त्वया वत्से !, वाच्यमेवाधुना
मनाम् ॥ ५० ॥ उक्तिः सम्यग् न युक्ताऽञ्जेलजल्पत् साऽपि कल्पितम् । श्रीवसन्तपुरे श्रेष्ठी, देवसेनः पिता
सम ॥ ५१ ॥ पतिः पुनर्वसन्ताख्यः, स्यांयानिकतया समः । सार्द्धमवधावगाद्रे, पोते मां तिमिरग्रहीत् ॥ ५२ ॥
इति श्रुत्वाऽश्रुमिश्राक्षी, कुट्टिनी कषटे पटुः । प्राह हा ! हा ! महाकष्टमीदृग् सा मृद्धिषासपि ॥ ५३ ॥ अन्तस्तु
हृष्टा हृष्टा साऽध्यासीत्सिद्धं यथोचितम् । इयं मूलधवा दैवादेवीवाऽसा मयाऽविधतः ॥ ५४ ॥ एवं विचिन्त-
यन्ती सा, परिवारान्विताऽपि ताम् । आदर्जयन्ती सर्वाङ्गैरन्यदा प्राचदन्मुदा ॥ ५५ ॥ अङ्गीकुरु कुरुङ्गाक्षि !,

चेष्टितम् ॥ २६ ॥ पातालं प्रविशन्तीव, सञ्जन्ती सा ततोऽरुधौ । जगत्सेजजरेणेव, महाभरस्येन केनचित्
 ॥ २७ ॥ यतः—“छित्त्वा पाशाशपास्य कूटरत्नानां भद्रकला बलाद्वाशुरां, पर्यन्ताग्निशिखाकलापवसनाग्निर्गत्य दूरं
 वनात् । व्याधानां शरगोचरादतिजवेनोत्पुल्य धावन् मृगाः, कृपान्तः पतितः करोतु विधुरे किं वा विधौ पौरु-
 वम् ? ॥ २८ ॥” वज्रकुम्भीनिभे मत्स्यकुक्षौ कुच्छ्रेण सा स्थिता । जीवन्ती हन्त ! कथमप्याप नारकदुःखिताम्
 ॥ २९ ॥ अचितव्यतालुआवाङ्ममं २ तिमिश्र सः । काप्यल्पनरि तीरेऽगादिपेदे च सपद्यापि ॥ ३० ॥ तं मरस्यं
 मात्स्यकोऽण्डहानमृत्याञ्च जगदुस्ततः । कुरफाहवेद्यादास्योऽष्टाबासन्नश्रीपुरागताः ॥ ३१ ॥ ताभिस्तुष्टाभि-
 रष्टाभिरिष्टाभिर्गणिकागृहे । कष्टेनोत्पाद्य नीतोऽसौ, शङ्कया यावद्व्यदर्यत ॥ ३२ ॥ तावदाविरमृतञ्च, चित्रकृ-
 द्रूपसम्पदा । सञ्जुषान्तर्गता साक्षाल्लक्ष्मीरिव मृगेक्षणा ॥ ३३ ॥ तां मृतामिव मूर्च्छालां, बालां बहुविधौषधैः ।
 पट्टकृत्य पट्टल्लापमुक्कुरम्फा मुद्राऽवदत् ॥ ३४ ॥ निश्चितं ते कुलं बाले !, वपुलावपयलीलया । तथाऽपि कथय
 त्वं का, किं वाऽभ्युद्देशेदशी ? ३५ ॥ सुगन्धिशीलकुसुमा, कुसुमश्रीरत्वचिन्तयत् । धिर दृग्धविधिना कस्मिन्, स्थाने क्षिप्ताऽ-
 विलीना मीनकुक्षिणा ? ॥ ३६ ॥ इयदुःखप्रदानेनाप्यतुप्तेन दुरात्मना । धिर दृग्धविधिना कस्मिन्, स्थाने क्षिप्ताऽ-
 स्मि शत्रुवत् ? ॥ ३७ ॥ सासहे सर्वदुःखानि, वावहे वेन्धनाद्यपि । परं द्रष्टे प्रसह्येदं (ह), गृहनाश्नाऽप्यहं बहु
 ॥ ३८ ॥ तर्कि प्रतिशुवे ? यद्वा, सौनं सर्वार्थसाधकम् । ध्यायेति ध्यानलीनेव, सौनमेव ततान सा ॥ ३९ ॥ इदा-
 नीमाद्रुदुःखं, क्रमात्सर्वं करिष्यति । इति साऽपि तदालापे, शिथिलीभावमावहत् ॥ ४० ॥ अनन्तमनस्तद्-

दम्पती रात्रिरथाशिशुनस्थितिम् ॥११॥ समयज्ञस्तु दक्ष्योऽह्नीयोऽह्नीय कीरराट् । गतागतैः कियत्कालं, मिथः
शुद्धिमचीकथत् ॥ १२ ॥ ततः श्रान्तं शुक्रं शोकापिच्छलं श्रितवत्सलः । सोऽगदद्गदं देवाहुर्दशेयं पपात नः
॥ १३ ॥ मा भूदस्मात्कृते तेऽपि, सृतिरत्र पतन्निणः । तन्मे शुद्धिं वदंस्तस्या, वत्स । गच्छ वनान्तरे ॥ १४ ॥
जीवन् पुनर्नः क्षापि खं, प्रियदर्शन ! दर्शयेः । को वेद वा भावि किं नः, प्राणितेऽप्यत्र संशयः ॥ १५ ॥ धीरः
कीरस्ततोऽवादीद्, देव ! मा सुञ्च धीरताम् । धीरताक्षेव जानीहि, सेतुमापत्पयोनिधौ ॥ १६ ॥ यतः—“सत्यम-
नुजिज्ञतयाक्षां सखलितान्तरितोऽपि भवति पुनरुदयः । वदयत्येव सुराद्रेरस्तं गत्वाऽपि दिननाथः ॥ १७ ॥”
लब्धोऽप्याराधितोऽपि प्राक्, सम्यग्धर्मोऽन्तरा कश्चित् । अखण्डि ब्रूतं तज्जज्ञेऽस्माकं वैशासमीदृशम् ॥ १८ ॥ यतः—
“सेवितः किल सम्पूर्णः, सम्पूर्णं तनुते फलम् । जनानां जिनधर्मोऽपि, खण्डितः खण्डितं पुनः ॥ १९ ॥” पुनः
सर्वं शुभं भावि, यद्वापयं भवतोऽद्भुतम् । न किं स्मरसि देव्योक्तामित्युक्तया तस्य धीरयत् ॥ २० ॥ सुद्विर्विष्टः
कृच्छ्रेणापृच्छयान्तरश्रुदकं शुक्रः । तस्याः पार्श्वे समायासीत्, परमाभीष्टवन्धुवत् ॥ २१ ॥ विविधं विलपन्ती
तां, धीरयन् धीरधीरयम् । न्यवेदयत्कुमारोक्तं, साऽप्यथो साऽश्रुदय जगौ ॥ २२ ॥ याहि याहि निजान् प्राणान्,
याहि २ कथञ्चन । अवदयं प्राकृतं कर्मास्माभिर्भोक्तव्यमत्र तु ॥ २३ ॥ ततो वहन् महादुःखमनन्यागतिकः स्मकः ।
शुक्रः कथमपि प्रापदासवे कानने फाञ्चित् ॥ २४ ॥ रुदती सुदती साऽथ, तुदती स्वकमर्त्तिभिः । अत्याकूलीकृता
वीचीभरैर्जलचरैरपि ॥ २५ ॥ दुष्कर्मवशात्सत्याः, फलकं हस्ततस्ततः । जीवितव्यमिव भ्रष्टं, कष्टं धिया विधि-

धरत् ॥९५॥ युग्मम् । विस्मयानन्दयोद्धैतमद्वैतं दधती तु सा । पप्रच्छ स्वच्छधीः स्वामिन्-१, क गतश्चागतः कुतः ?
 ॥९६॥ सोऽपि ग्राह प्रिये ! नैव, जानेऽन्वयै केन पातितः ? । इतस्तत्स्तरन्मुक्तोऽप्युद्धृत्यात्र च केनचित् ॥९७॥
 अकुत्रिमं सुमुदिरेऽन्ये सार्थेऽत्रस्तु कुत्रिमम् । अन्तराकस्मिकभयानुशयाभ्यां भृशार्दितः ॥९८॥ कुमारस्तस्य
 दुर्वृत्तं, नैवावादीद्विदन्नपि । अहो ! कारुण्यदाक्षिण्यनैपुण्यनिधिता सताम् ॥९९॥ मनसाऽप्यस्य नाध्यासीद्वि-
 रुद्धं शुद्धधीरयम् । स्वयमेव पतिष्यति, कूलजाता इव दुष्माः ॥ १ ॥” प्राग्बदेव कुमारोऽथ, तस्थुषि स्वस्थता-
 विचिन्तय कदाचन । स्वयमेव पतिष्यति, कूलजाता इव दुष्माः ॥२॥ इतश्च दुश्चरिततां, तस्य वीक्ष्येव कोपतः । पवनः प्रति-
 जुषि । सार्थपोऽपि तथैवास्थाद्भक्तभृत् इवानिशम् ॥२॥ महावातोऽलोलकलोलैः कौतुकादिव । प्राप्यन्त इन्त ते पोता-
 कूलः सन्, प्रचण्डोदण्डतां दधौ ॥ ३ ॥ महावातोऽलोलकलोलैः प्रवलैस्ततः । आस्फाल्यारस्फाल्य भग्नास्ते, भाण्डव-
 स्तदानीं कान्तुर्को कलाम् ॥ ४ ॥ सार्थेऽत्रः सह सार्थेन, वस्तुसार्थे गतेऽरुधौ । मोहान्तपृष्ठगामीव, हा हा कुर्वन्निमग्न-
 तत्त्वण्डशः क्षणात् ॥ ५ ॥ सार्थेऽत्रः सह सार्थेन, वस्तुसार्थे गतेऽरुधौ । मोहान्तपृष्ठगामीव, हा हा कुर्वन्निमग्न-
 वान् ॥ ६ ॥ अत्युग्रपुण्यपापनासिहैव फलमाप्यते । इतीव सार्थेवाहस्य, तादृशी दुर्दशाऽभवत् ॥ ७ ॥ कुमारः
 कीरयुग द्वैवात्फलकं प्राप्य तत्क्षणात् । कुसुमश्रीरपि तथा, काऽप्यहो ! सुकुतप्रथा ॥ ८ ॥ फलके चेलतुस्ते च,
 पान्थाविव पृथक् २ । व्यञ्जन्ती इव जीवानां, भवे भिन्नपथां गतिम् ॥ ९ ॥ मुक्ताविवैकतः किञ्चिन्निकटेऽपि तौ
 तदा । ऊर्मिभिः कर्मभिर्दूरं, नीयेते ते तु जनुवत् ॥ १० ॥ अभिलाषभवाद्दैवलभिन्नाद्विप्रलभ्यतः । प्राप्ता

दितः कृपादिव स्यात्तत्र निर्गमः ॥ ८० ॥ इत्युक्त्वाऽन्तर्हितायां द्राण, देवतायां तदैव सः । तच्चैत्योत्तुङ्गशृङ्गाये,
चिह्नहेतुं ध्वजं न्यधात् ॥ ८१ ॥ सांयात्रिको धनपतिः, सार्धपोऽथ परार्थकृत् । वीक्ष्य चिह्नध्वजं प्रैषीद्वणिक्-
पुत्रान् द्रुतं निजान् ॥ ८२ ॥ तेऽप्याणस्य कुमाराय, प्रोचिरेऽस्मत्प्रभुः प्रभो ! । उद्धरत्यविपत्तिताम्, प्रदत्ते
शस्त्रलाव्यापि ॥ ८३ ॥ पादावधार्यतां द्राक् तत्सोऽथ हृष्टः सुरीमवक् । देवि ! यामापदः पायाः, पूरयेश्च मनो-
रथान् ॥ ८४ ॥ इत्युक्त्वा स सुरी नत्वा, शुक्रमादाय सप्रियः । उपेतः पोतयतिना, स्वपोतेऽप्यधरोप्यत ॥ ८५ ॥
दृष्ट्वा ज्ञाते कुमारस्य, वृत्तान्ते सार्धपोऽप्यथ । दुःखीवभूद को वा न, दुःखी दुःखे महारमणाम् ? ॥ ८६ ॥ ततः ।
सार्धपतिस्तद्वचनैस्त्वं प्रमोदयन् । अत्त्या अुत्त्यादिसृष्टिं, कर्त्तव्यावर्जयत्ताराम् ॥ ८७ ॥ क्रियासमभिहारेणा-
न्यदा तु कुसुमश्रियः । त्वयं निष्पतिरूपं निरुपयन्मुह्यति सा सः ॥ ८८ ॥ तस्यां लुब्धश्च दुर्बुद्धिश्छलं लब्ध्वा-
ऽथ तं निशि । क्षिप्रं चिक्षेप विश्रवधमन्धो खं तु भवाभुधौ ॥ ८९ ॥ अवधौ नृपातुल्योऽभूत्, निर्वातः कोऽपि
सम्प्रति । भो ! भो ! स्वस्वमनुष्यांस्तस्मभ्यालयत यत्नतः ॥ ९० ॥ इत्युच्चैः पूरकृते पोतयतिनैव च कैवात् ।
सोत्थिता चक्रवाकीव, खं पतिं नैक्षत कचित् ॥ ९१ ॥ छिन्नशस्त्रेण साऽकस्मान्मूर्च्छिता न्यपतस्ततः । कथञ्चि-
दुत्थिता चापि, विललाप मुहुर्मुहुः ॥ ९२ ॥ विलापं दामिभकालापं, सोऽप्युच्चैश्चक्रुवांस्ततः । सर्वेऽन्येऽपि तदा
दीनं, लपन्ति विलपन्ति च ॥ ९३ ॥ अथ ज्ञाते प्रभातेऽन्यै, वार्यमाणोऽपि सर्वथा । सती सुतीव्रदुःखावधौ, याव-
ज्जन्मयां ददाति सा ॥ ९४ ॥ तावदेव इवाकस्मात्पादुर्भयाशु भूषम् । मा मा रात्रस्यमितिवान्, बाहुभ्यां तामदी-

कस्यै न प्रभविष्णवः ? ॥ ६५ ॥ तस्मायां पश्चिमायां च, शुक्रः सुसोत्थितस्ततः । अपश्यंस्तौ कुभारं च, बुभ्वा-
 रावं विनिर्ममे ॥ ६६ ॥ कुसुमश्रीर्जजाणार, तं श्रुत्वा दुःश्रवं रवम् । अरेकया कुमारोऽपि, भवेद्यावत्पराङ्-
 मुखः ॥ ६७ ॥ गीतव्यादिकं तावदिन्द्रजालमिवाविलम् । काप्यनेराङ्गुरां सोऽपि, द्वात्राङ्गे च विसिष्यये ॥ ६८ ॥
 स्वस्थानाश्च तौ खट्वाऽश्वाववीक्ष्य विलक्षहृत् । दध्या धिग्मे सुधा केयं, स्रवता दुष्प्रसादिनः ? ॥ ६९ ॥ आ-
 कीरेण तथोक्तेऽपि, काऽपि व्याक्षिप्तचित्ता । कूटनाद्योऽप्यभून्मे धिक्, स्वार्थभ्रशोऽपि नैक्षि यत् ॥ ७० ॥ यद्वा
 स्वकार्यसूदस्य, प्रमत्तस्यैतदल्पकम् । अत्रामुत्रापि यत्पुंसां, प्रमादोऽनन्तदुःखदः ॥ ७१ ॥ पठ्यतेऽपि—“प्रमादः
 परमद्वेषी, प्रमादः परमं विषम् । प्रमादो मुक्तिपूर्वस्युः, प्रमादो नरकायनम् ॥ ७२ ॥” इत्याद्यर्त्तिमहादुःखं, दधत्
 तं प्रबोधयन् । शुक्रः प्राह प्रभो ! नैवं, युज्यते हि भवादशाम् ॥ ७३ ॥ यतः—“आपत्सु संपतन्तीषु, पूर्वकर्म-
 नियोगतः । धैर्यमेव परित्राणं, न युक्तभनुशोचनम् ॥ ७४ ॥” एवं ब्रुवन्तं कीरेन्द्रमार्यः पर्यन्वयुङ्क्त सः । सखे !
 सखेदचित्तस्य, कृत्यं मे कथयाथ किम् ? ॥ ७५ ॥ सोऽप्याह्यदेव ! दुद्रवाद्दिव्यं दुर्ललितं ह्यदः । जज्ञे विज्ञेन
 तद्देवी, देवेनाराध्यतामियम् ॥ ७६ ॥ सोऽप्युपोष्य विशिष्याचारविधिनाऽऽराध्यति स्म ताम् । स्पष्टीभूय तृती-
 येऽहि, तुष्टाऽभाषिष्ट साऽपि तम् ॥ ७७ ॥ किपत्कालविलम्बेन, मिलिष्यत्यखिलं च तत् । किन्त्वितोऽप्यधिकं
 दुःखं, भावि प्राक्कर्मतः किपत् ॥ ७८ ॥ यतः—“धारिजह् इंतो जलनिहीवि कल्लोलभिन्नकुलसेलो । नहु अन्नज-
 र्ममनिम्मिअ सुहासुहो कम्मपरिणामो ॥ ७९ ॥” किन्तु चैत्ये कुरुव्वान्न, ध्वजं चिहं यथा द्रुतम् । अविधद्वीपा-

तत्र च-तत् वीणादि तालादि, वनं च सुरजादिकम् । आनन्दं शुषिरं वंशावेवं वापं चतुर्विधम् ॥५०॥ श्रीरा-
गसुरया रागाः षड्, आषास्त्रिंशत् षडन्विताः । पङ्कादयः स्वराः सप्त, मयूरादिकशब्दगाः ॥ ५१ ॥ यदुक्तम्-
“षड्जनं मयूरांशुवत्, गावः ऋषभभाषिणः । अजा वदन्ति गानधारं, क्रोशः कणति मध्यक्षम् ॥५२॥ पुष्पसाधारणे
काले, पिकाः कूजन्ति पञ्चमम् । धैवतं माहुरभ्याश्व, निषादं बृंहते गजः (शुवते गजाः) ॥ ५३ ॥ स्वराज्जगत्त्रयो
ग्रासा, सूच्यन्ते एकाविंशतिः । ताना एकोनपञ्चाशान्मात्रास्तिस्त्रयो लवाः ॥५४॥ चतुर्द्वारूपकं त्रेधाऽप्येकताली
द्विधा पुनः । रासाष्टतालकानीसाक्षकमतिमाठकाः ॥ ५५ ॥ माठकः पङ्क्तिर्धो धृञ्जामिधः षोडशभेदभृत् । त्रिधा
सुडं ह्रस्वभटकः, करणी वर्तनी तथा ॥ ५६ ॥ रागोपरगा रागाङ्गभाषाङ्गानि क्रियाङ्गयुग्म । उपाङ्गादीनि भीति
सुभेदा नृत्ये तु ते यथा ॥ ५७ ॥ जयोदश भेदाः शीर्षे, सप्तत्रिंशच्च लोचने । कर्तनीनिका नवविधाऽप्यष्टाव-
लोकने गुणाः ॥ ५८ ॥ पुटानि नव सप्त भूभेदा नासा कपोलयुक् । षोढाऽधरश्च प्रत्येकं, सुखरागश्चतुर्विधः ॥ ५९ ॥
ग्रीवा नवविधा बाहुः, पञ्चभेदः करः पुनः । हस्तकानि चतुःपण्डित्वं पार्श्वं च पञ्चधा ॥ ६० ॥ कुक्षिकट्यूरुज-
ङ्घ्राश्च, प्रत्येकं त्रिविधा मताः । करणान्यष्टाप्रशतं, द्वात्रिंशदङ्गहारकाः ॥ ६१ ॥ चत्वारो रेचकाः सप्तदश वन्याश्च
पण्डिकाः । इत्युच्चैः स्फीतसङ्गीतरसे स विचरोऽभवत् ॥ ६२ ॥ मानुष्यकेऽपि सङ्गीते, जन्तुर्जायेत तन्मयः ।
किं पुनर्देवते व्यायुरपि पूर्वत यद्रसात् ॥ ६३ ॥ एकाकिनी तदानीं च, कुसुमश्रीरपि क्षणात् । निद्राणा दैव-
वदन्ता, भावि स्यात्कथमन्यथा ? ॥ ६४ ॥ तावत्तुरङ्गपत्यङ्गौ, चौरवत् कोऽप्यपाहरत् । छलच्छेकादछलं प्राप्य,

तस्थिवात् ॥ ३४ ॥ सुवर्णमणिवपादालकादालयमण्डितम् । समस्तवरतुविस्तारसारमेतत्पुरं महत् ॥ ३५ ॥
 व्योमेव शून्यं तु कुतस्तेनेत्युक्तः शुकोऽब्रवीत् । देव ! संभावये देव्या, कुतोऽपि क्रुद्धयाऽनया ॥ ३६ ॥ उद्घा-
 स्तितं विषहते, ह्यन्यसुद्धासकं कथम् ? । सप्रत्ययेयं स्वस्थानरक्षिणः पक्षिणोऽपि हि ॥ ३७ ॥ त्रिभिर्विशेषकम् ॥
 किञ्च किञ्चिन्नामत्तेन नैमित्तिक इव भुवे । विभो ! भावी भवानेव, नगरेऽत्र नरेश्वरः ॥ ३८ ॥ मुदितात्मा
 तदुदितादुदितात्यन्तकौतुकः । शुकेन साकं सोऽकार्षीत्, काञ्चिद्गोष्ठ्या सुखासिकाम् ॥ ३९ ॥ अथास्मसीयुषि
 जगच्चक्षुषि ध्वान्तविद्विषि । परितः प्रसृतध्वान्तैः, खलैर्लेव्यच्छलैरिव ॥ ४० ॥ ततश्चाकस्मिकं किञ्चित्स शुक्रः
 शङ्कुनादिकम् । बुद्ध्याऽवधार्य निर्द्धार्य, कार्यवित् प्राह तं प्रति ॥ ४१ ॥ राजिवर्षोरान्वकारेयं, स्थानं निर्माजुषं
 त्वद् । इयं रत्नत्रयी तावदुत्प्रापा हुसदासपि ॥ ४२ ॥ पश्याम्यवश्यं कल्पपीहाद्य विघ्नं हि भाविनम् । जागर्षि
 यामयुग्मं तत्पूर्वं पश्चाद्युवां जुनः ॥ ४३ ॥ यतः—“उद्यमे नास्ति दारिद्र्यं, जपतो नास्ति पातकम् । मौनेन कलहो
 नास्ति, नास्ति जागरतो भयम् ॥४४॥” जाग्रतां सुप्रतीकारः, स्यात्प्रत्यहोऽप्युपस्थितः । भयस्थाने हि यः सुप्तः,
 स विशुप्त इति स्थितिः ॥ ४५ ॥ सुषुप्तेऽथ सदारेऽपि, कुमारे यामिकस्थितिः । वीरवत् कीरराट् तस्याचार्यः
 कार्ये हि कोऽलसः ? ॥ ४६ ॥ निशीथेऽथ तयोः शय्याप्रभावाद्गीतानिद्रयोः । सुष्वप प्राप निर्द्रां द्राक्, शुक्रः
 श्रान्त इवाध्वजाः ॥ ४७ ॥ पद्मदेव्या गृहे दिव्यं, स्फीतसङ्गीतकध्वनिम् । कुमारः सोऽथ सुश्राव, श्रवःसारङ्ग-
 वाशुराम् ॥ ४८ ॥ तेनाकृष्ट इवाकृष्टिभञ्जणेन नृपनन्दनः । देहचिन्तामिषं कृत्वा, गत्वा शुभं व्यलोकयत् ॥ ४९ ॥

पितृभ्यां पालिताऽप्युच्चैः, परकीयेव पुत्रिका । यान्ती परगृहं पित्रोः, सर्वसं या जिघृक्षति ॥ १९ ॥ अदित्सु-
रपि भूकान्तस्त्रपातः स्नेहतश्च सः । तस्मै रत्नत्रयं प्रादाद्भवयायेव गुरुत्तमः ॥ २० ॥ दिनानि कानिचित्सत्तत्र,
साग्रहं सश्वहं स्थितः । प्रस्थातुकासः स्वपुरं, श्वशुरं सोऽन्वसीसन्त ॥ २१ ॥ सहाऽद्यां स्वपुरोद्याने, विधाय प्रजि-
घाय सः । पूर्वं सर्वं निजं सैन्यं, दृतं प्रस्थितवच्च तत् ॥ २२ ॥ स्वयं त्वारुह्य तं दिव्यहयं नव्यवधूयुतः । पत्यङ्के
पुष्टगे कीरं कृत्वाऽङ्के हुं चकार सः ॥ २३ ॥ त्रिरलीसत्कनीप्रासिपीत्युद्रेकवशांवदः । संभ्रान्त्या कुसुमपुरोद्यानं
याहीत्युवाच च ॥ २४ ॥ ज्ञत्प्रपात तुरङ्गोऽपि, गरुत्मानिव तत्क्षणात् । योजनानां सहस्राणि, ललङ्घे च लङ्घ
व्रजन् ॥ २५ ॥ तेनाशु पवित्रेन्रांशुजैत्रवाजेन वाजिना । स्थानं यथोक्तं निन्येऽसौ, रेवंतेन रविर्धया ॥ २६ ॥
अरण्यानीमिवागण्यारण्यप्राणिगणारवैः । रौद्रेरसुद्रेर्भोष्मं तद्वीक्ष्योद्यानं जगाद सः ॥ २७ ॥ कीराञ्च कुत्रायातः
स, कीरोऽप्याह प्रभो ! लया । यन्नामाग्राहि कुसुमपुरोद्यानमिदं हि तत् ॥ २८ ॥ किन्त्वदं नगरं शून्यं, तेनो-
द्यानमपीदृशम् । तत उक्तिप्रसादं स्वं, निनिन्द दृपनन्दनः ॥ २९ ॥ निस्तुल्यं सोऽथ पत्यङ्कं, निःशङ्कं शुक्रवा-
क्यतः । चिन्तारत्नमिवाचिंत्वा, यावद्भोज्यं वुमुक्षितः ॥ ३० ॥ ततस्तेन दृतं दत्तैश्चित्तकप्रीतिकारिभिः । खाद्य-
स्वाद्यादिभिर्भुक्तस्तृप्तिं स प्राप सप्रियः ॥ ३१ ॥ तदर्पितैस्तदहैस्तैः, कीरोऽपि तुरगोऽपि च । सञ्जातो मुहिता
तल्पस्याहो ! कामितदायिता ॥ ३२ ॥ कुमारः कौतुकात् पदयंस्तत्पुरं स्वःपुरं श्रिया । मध्ये दुःश्वापदाकोणं,
दृष्ट्वा वहिरथाययौ ॥ ३३ ॥ पूजाव्यक्तप्रभावायाः, पददेव्या निकेतने । एकतो जगतीमध्यं, वासकं सोऽथ

कुमारमिव भूमिगम् । सप्रश्रयं श्रयन्ति स्म, निस्तुलाः सकलाः कलाः ॥ ३ ॥ इतश्च-पुरे रत्नपुरे रत्नजैनप्रासा-
 दसुन्दरे । आसीद्व्यापधुराधीरो, रणधीरो धराधिपः ॥ ४ ॥ पत्नी रत्नावली रत्नावलीवास्य सुनिर्मला । अपत्य-
 चिन्तातुरयोस्तयोः कालः क्रियानगात् ॥ ५ ॥ अशेषयाचितशतैः, प्राकृतैः सुकृतैस्तयोः । कुसुमश्रीरिति
 ख्याता, जाता विश्वाद्भुता सुता ॥ ६ ॥ लावण्यकुल्या निस्तुर्या, सा बाल्यातिक्रमात् क्रमात् । रराज सररा-
 जस्य, राजधानीव जङ्गमा ॥ ७ ॥ वरचिन्तातुरस्तस्याः, पिताऽज्ञासीच्चरैर्नरैः । साक्षान्मारं कुमारं तं, वीरसेनं
 वरं वरम् ॥ ८ ॥ सुरसुन्दरनामानं, निपुणं तत्र मञ्जिगम् । प्रेमीद्वरेषी राजाऽयं, सत्वरं सोऽपि जनिमवान् ॥ ९ ॥
 सर्वाङ्गीणगुणश्रीणां, तं सङ्केतनिकेतनम् । दृष्ट्वाऽतिदृष्टः सचिवस्तस्मै दत्ते स्म तां कनीम् ॥ १० ॥ पित्रादेशा-
 न्महासेनो, वीरसेनोऽपि तत्पुरे । अगाद्भङ्ग इवाकृष्टः, स्वीकर्तुं कुसुमश्रियम् ॥ ११ ॥ महीपसा महेनाथ, मही-
 दास्ता व्यवाहयत् । सा त्वाव्यदपडक्षीणं, करमोक्षक्षणे पतिम् ॥ १२ ॥ देव ! देवतया दत्तोऽश्वः पत्यङ्कः शुक्र-
 स्तथा । याज्यामर्हन्ति न त्वन्यद्धनसैन्यादि किञ्चन ॥ १३ ॥ यथार्थनामा कमलामेलस्तत्र तुरङ्गमः । हुहुतेः वामितं
 गन्ता, दिवि दिव्यविमानवत् ॥ १४ ॥ पत्यङ्कः सर्वदा स्वर्गिपत्यङ्क इव सज्जितः । स्वामीष्ट्या पृष्ठगामीष्टिनिद्राकृत्
 कामित्तप्रदः ॥ १५ ॥ सुधीः सुधीप्रदस्तादृग्, विधुरासौ सुधीरदृत् । विदग्धवच्चूडामणयाख्यः, शुक्रश्च शङ्कुनादिवित्
 ॥ १६ ॥ त्रिरत्नीयं त्रिवेदीव, निजार्थार्थयभिचारिणी । विश्वातिशयाधिताहेतुः, सैव तन्माण्यतां गुरोः ॥ १७ ॥
 पञ्चभिः कुलकम् । तेनापि सुदितेनैवं, याचितोऽचिन्तयन्नृपः । अहो ! गृहरहस्यं मे, भुवं पुत्र्या प्रकाशितम् ॥ १८ ॥

ते, असजीकृते तु स्वयमेव निवारितः स्यात्, एवमग्निरपि यदा गृहस्थैर्गृहे प्रज्वालितः स्यात्तदा प्रज्वालनीयः, चरणार्थं गवादिमोचनं हलशकटवाहनं गृहाद्वारभग्नामान्तरगमनाद्यपि प्रथमं न कुर्याद् अधिकरणप्रवर्तनादिदोषात्, उक्तं हि—‘कार्यं शुभेऽशुभे चाऽपि, प्रवृत्तियैः कृताऽऽदितः । ज्ञेयास्ते तस्य कर्तारः’, पञ्चादप्युपचारतः ॥ ११ ॥’ अयं हिंस्रप्रदानपरिहारस्यातिचारः ४, ‘भोगअइरित्ति’ति उपभोगपरिभोगातिरिक्तता, उपभोग्यपरिभोग्य-वस्तूनां स्वानभोजनभोगपरिधानाद्यहर्णामाधिक्यमित्यर्थः, तडागादौ स्वानाद्यवसरे हि तैलामलकादीनामाधिक्येऽन्येऽपि तानि याचित्वा स्वानादौ प्रवर्तन्ते तथा चानर्थदण्डः, अत्रायमावश्यकदृष्याहुक्तो विधिः—पूर्वं तावद्गृहे एव स्वातन्त्र्यं, तद्भावे तु तैलामलकैर्गृह एव शिरो वर्षयित्वा तानि सर्वाणि द्वादयित्वा तडागादीनां तदे निविष्टो गालितजलेनञ्जलिभिः स्वाति, गृहेऽपि स्वानभोजनतान्मूलपुष्पाद्युपस्करालपतैव गुणहेतुः, यदाहुः—“सकलमुपस्करमधिकं मतिमान् स्वगृहेऽपि कारयेत्तैव । मात्राधिकोपकरणैर्लोकः पापं समाचरति ॥ १ ॥” येषु च पुष्पफलादिषु कुन्धवादिविराधना तानि परिहरति, एष प्रमादाचारितविरतेरतिचारः ५, एतद्विषये यद्वद्वं तद् ‘दंडमि अणट्टाए’त्ति अनर्थदण्डाख्ये तृतीये गुणव्रते निन्दामीति षड्विंशगाथार्थः ॥ २६ ॥ अत्र वीरसेनकुसुमश्रीकथा, तद्यथा—

पुरे कनकसालेऽभूद्विशाले सकलद्विभिः । नाज्ञा धाज्ञा च विख्यातः, क्षितिमानरिकेशरी ॥ १ ॥ तस्य प्रिया प्रियालाषा, नाज्ञा प्रियमती सती । वीरसेनस्तयोः स्मृतुरननगुणगौरवः ॥ २ ॥ श्रियाः सारं कुमारं तं,

जातं तस्यैव कुटुम्बं सुक्तं सुतं, प्रातर्पावद्विलोकन्ते तावदन्नस्थालयां सर्पो दृष्टः, सर्वैरचिन्ति-रात्रौ पार्के धूमा-
कुलः सर्पोऽन्नस्थालयां पपातिति, पश्चाद्बधूः क्षमिता, तयोक्तम्-अत एव चुल्हकोपरि चन्द्रोदयं दृढं रात्रौ च
न भुञ्जेऽहं, ततस्तेषां प्रतिबोधः, सर्वेऽपि जीवितप्रदानात्साक्षात्कुलदेवीभिव तां मन्वानाः पश्चाद्गताः, तदुप-
देशान्मुश्रावका जाताः, मृगमुन्दरीधनेश्वरौ सम्यग्धर्ममाराध्य स्वर्गं गतौ, च्युत्वा युवां जातौ, यत्नया प्राग्भवे
सस चन्द्रोदया दग्धास्तदुत्कर्मनिन्दादिना बहु क्षपितं, अंशमात्रं तु स्थितं तेन सप्तवार्षिको व्याधिस्तवाभूत्,
यतः-“नामुक्तं क्षीयते कामं, कल्पकोटिशतैरपि । अवश्यमेव भोक्तव्यं, कृतं कर्म शुभाशुभम् ॥ १ ॥” तत
उभयोर्जातिसरणं पुत्रं राज्ये न्यस्य प्रव्रज्य स्वर्गं गतौ क्रमान्मोक्षं च तौ ॥

॥ इति चुल्हकोपरि चन्द्रोदयदाने मृगमुन्दरीकथा ॥

अशोधितेन्धनधान्यजलादिव्यापारणमपि प्रमादाचारितं तद्यतना प्रथमवर्ते प्राशुक्ता, चतुर्विधोऽपि चानर्थ-
दण्डोऽनर्थहेतुरेव निरर्थकश्च, नहि तेन विना कश्चिदनिर्वाहः, तथाहि-आन्तराद्वस्त्रपापध्याने न काचिदिष्टसि-
द्धिः प्रत्युत चित्तोद्वेगवपुःक्षीणताद्यन्यताघोरदुष्कर्मबन्धदुर्गत्यावनर्थ एव, उक्तञ्च-“अणवद्विभं मणो जलसं-
ज्ञायद् बहुधाद् अदमदाहं । तं चित्तिभं च न लहद् संतीणद् पावकम्माहं ॥ १ ॥ वयकायदिरहिआणवि कम्ममाणं
चित्तमिच्छाविहिआणं । अहघोरं होह फलं तंदुलमच्छुव जीवाणं ॥ २ ॥” अतोऽश्वाक्यपरिहारं जालपध्यानां
क्षणमात्रं व्यात्तादाऽपि रात्र्य एव परिहाय मनोनिग्रहयतनया, यदाह मनोनिग्रहभावनाकृत्-“सादृण नाव-

यत्, तत्र च महेभ्यशोदत्तपुत्री लक्ष्मीवती श्रीलादिसर्वगुणमयी तथा पटहं निवार्य हस्तपद्मेन कुट्टः स्फे-
दितः, यतः—“यस्य स्मरणमात्रेण, सर्वाः संसारजा रुजः । शरीरिणो विशीर्यन्ते, सोऽयं श्रीलभिष्वङ् नवः
॥ १ ॥” ततस्तयोः पाणिग्रहमहः, पुत्रं राज्ये न्यस्य दीक्षाऽऽददे राज्ञा, तत्र चैकदा पादलाचार्या ज्ञानिन ऐयुः,
शुश्रूवन्दनार्थं नृपराट्पौर्णमनं, देवानान्ते प्रागभवदृच्छा, शुश्राह—वसन्तपुरे व्यवहारिदेवदत्तस्य चत्वारः पुत्राः—
धनदत्तो १ धनदेवो २ धनमित्रो ३ धनेश्वर ४ अ मिथ्यात्विनः, इतश्च मृगपुरे जिनदत्तः श्रेष्ठी जैनः, पुत्री मृग-
सुन्दरी तस्या अभिग्रहत्रयं—जिनं पूजयित्वा १ साधूनां दानं दत्त्वा भौक्ष्येऽहं २ राज्ञौ च न मुञ्जे ३, अन्यदा
व्यवसायार्थं धनेश्वरो मृगपुरे ययौ, दृष्ट्वा रूपश्रीजितसुरसुन्दरीवृन्दा मृगसुन्दरी, दृढमनुरागो जज्ञे, मिथ्यात्विनो
नैनां दत्ते पितेति ज्ञात्वा कपटश्रावकीभूय तां परिणिन्ये सः, स्वगृहे नीता, धर्मव्यया जिनपूजादि निषिद्धं, तस्याः
क्षपणत्रयं ज्ञातं, तया शुरवः पृष्टाः, शुश्रुभिर्गुणगुणं विचार्योक्तं—बुलहकोपरि चन्द्रोदयं वक्षीयास्तेन पञ्चसाधुदानेन
पञ्चतीर्थ्याश्च नमस्क्रियया यादृशं पुण्यं जायते (तादृशं पुण्यमवाप्स्यते), ततस्तथा तथा कृते श्वशुरादिभिः किमपि
कामेणामनया कृतमिति विचार्योक्तं धनेश्वरस्य, तेन स चन्द्रोदयो ज्वालितः तथा द्वितीयो बद्धः सोऽपि ज्वालितः
एवं सप्त दग्धाः, ततश्च श्वशुरेणोक्तं—भद्रे ! किमर्थोऽयं प्रयासः ?, तयोक्तं—जीवदयार्थं, पुनस्तेन सरोषमूचे—तर्हि
पितृगृहे गच्छ, तयोक्तं—सङ्कुटुम्बेन त्वयाऽहं पितृगृहे मोक्ष्या, ततः सर्वेऽपि चलिताः, कापि मार्गग्रामे श्वशुर-
पक्षीयैः प्राधूणकार्यं राज्ञौ पाकः कृतः, सा वधूः बहुकथनेऽपि न मुञ्क्तेतः कोऽपि न मुक्तः, ततो यस्य गृहेऽन्नं

तदीयस्य तदानीमचेतनत्वात्, अचेतनकायमात्रादपि बन्धोपगमे सिद्धानामपि तत्प्रसङ्गः, तत्कायानामपि प्राणातिपातादिहेतुत्वेन लोके विपरिवर्तनात्, किञ्च-यथा धनुरादीनि कायिकयादिक्रियाहेतुत्वेन पापकार-
णानि स्युस्तज्जीवानां तथा पात्रदण्डादीनि जीवरक्षाहेतुत्वेन पुण्यकारणानि स्युर्न्यायस्य समत्वात्, अत्रोच्यते,
अविरतिपरिणामाद्बन्धः, स च यथा पुरुषस्यास्ति तथा धनुरादिजीवानामपि, सिद्धानां तु नास्तीति न बन्धः,
पात्रादिजीवानां च न पुण्यबन्धहेतुत्वं, तद्धेतोर्विवेकादेस्तेष्वभावात्, किञ्च-सर्वज्ञवचनप्रामाण्याद्यर्थोक्तं तत्तथा
श्रद्धेयमेवेति तद्वृत्तौ, एवं संसारान्तश्चमद्भिर्जावैर्यानि २ शरीराद्युधादीनि मुक्तानि तैस्त्वैदा जीववधावनर्थः स्यात्-
दा तत्स्थामी भवान्तरगतोऽपि तत्सत्ताऽपरित्यागात्तत्पापेन लिप्यते, तस्मादनन्तभवान्तर (मुक्त) देहशब्दादी-
न्यप्यधिकरणत्वाद्व्युत्सर्जनीयानि विवेकिना, स्वकार्यं कृतेऽपि ज्वलदग्निमन्त्रप्रदीपदेरविध्यापनमपि प्रमादाच्चरणं,
नन्वप्रीतिव्यापनेऽपि दोष एव?, सत्यं, परं विध्यापनेऽग्निजीवानामेव विनाशो ज्वलति तु क्रियतां तेषां पृथ्या-
दीनां त्रसाणां च बहुनामपि विराधनेत्यधिकदोषः, तद्वृत्तं भगवत्याम्-“जे से गुरिसे अगणिकायं निधावेइ से णं
पुरिसे अप्पक्कमताराए चेव” इति, अपिहितस्य प्रदीपचुल्हकादेधारणं चुल्हकोपरिचन्द्रोदयाप्रदानाद्यापि प्रभाद्र-
चरणं, सर्वो जीववधादिबहुदोषहेतुत्वात्, अत्र निदर्शनं यथा—
श्रीपुरे श्रीवेणो राजा तस्य पुत्रो देवराजो देवराज इवापरः, स यौवने दैववशात्कुष्ठी जातः, सप्तवर्षवधि-
विविधप्रतीकारैरप्यपटुदैवैस्त्वक्तः, ततो यो मत्पुत्रं नीरेणं करोति तस्यार्द्धराज्यं ददामीति वृषः पटहमबाद-

पडनदलनभूखननसुदादिषर्दनलेपनवस्त्रधावनजलगालनादि च प्रमादाचरितं श्लेष्मादीनां व्युत्सर्गोऽस्थगतावय-
तनाऽपि प्रमादाचरितं सुहृत्सैनन्तरं तत्र संसृच्छिममनुष्यसंसृच्छनतद्विराधनादिमहादोषसम्भवात्, आहं च
श्रीप्रज्ञापनोपाङ्गे भगवानायदयामः—“कहिणं भंते ! संसृच्छिममनुस्सा संसृच्छंति ?, गोयमा ! अंतो मणुस्स-
खित्ते पणयालीसाह जोयणसयसहससेसु अह्माइण्णसु दीवस्सुइसु पत्तरसु कम्मभूसीसु तीसाए अकम्मभूसीसु
छप्पन्नाए अंतरदीवेसु गठमवुक्कंतिअमणुस्साणं चेव उच्चारेसु वा पासवणेसु वा खेलेसु वा सिंघाणेसु वा वंतेसु
वा पित्तेसु वा सुक्केसु वा सोणिएसु वा सुक्कपुग्गलपरिसाइसु वा विणयजीवकलेवरेसु वा धीपुरिससंजोगेसु वा
नगरतिट्ठमणेसु वा गामतिट्ठमणेसु वा सवेसु चेव अस्सुइठाणेसु संसृच्छिममणुस्सा संसृच्छंति अंशुलअसंखि-
ज्जभागसित्ताए ओगाहणाए असन्नी मिच्छदिही अत्राणी सवाहिं पज्जत्तीहिं अपज्जत्तगा अंतसुहुत्ताउआ चेव
कालं पकरंति” ‘सवेसु चेव’त्ति अन्यान्त्यपि यानि कानिचिन्मनुष्यसंसर्गादशुचीनि तेषु सर्वेव्विति तद्वृत्तौ,
अधिकरणभूतस्यागतस्य शब्बादेर्मलसूत्रादेश्चाव्युत्सर्जनमपि प्रमादाचरितं, यदुक्तं पञ्चमाङ्गे—“पुरिसे णं धणु
परासुसति उत्तुं परासुसति उहुं उव्वहिते सभाणे जाइं तत्थ पाणाइं अभिहणति तते णं भंते ! से पुरिसे कतिकि-
रिए ?, गोअमा ! से पुरिसे पंचकिरिआहिं पुट्टे, जेसिंषि अ जीवाणं सरीरेहिंतो धणू निवत्तिए तेवि अ जीवा
पंचहिं किरिआहिं पुट्टा, एवं धणुपट्टे प्हारु उत्तुं सरे पत्ते फलेवि पंचहिं पुट्टे”त्ति, ननु पुरुषस्य पञ्च क्रिया भवन्तु
कायादिव्यापाराणां तस्य दृश्यमानत्वात्, धनुरादिनिर्वर्तकशरीराणां तु जीवानां कथं ताः ?, कायमात्रस्यापि

अपरिआवणाए वट्टंति, एए णं जीवा जागरा समाणा जाव धम्मिआहि संजोअंति, एए णं
जीवा जागरा समाणा पुवरत्तावरत्तकालसमयीसि धम्मजागरेअं जागरहत्तारो भवंति एएसिं जागरिअत्तं ।
साहु, एवं बलिअत्तं दुब्बलिअत्तं, द्रक्खत्तं आलसत्तं, इच्चाह, ‘जागरिआ धम्मीणं, अहम्मीणं तु सुत्तया सेआ ।
विज्झाहिबभूणीए अकाहिंसु जिणो जयंतीए ॥१॥” इति, रूपाणि-रूपादीनां नादकादौ विलोकितानि परेषां पुरो
वच्छाहिबभूणीए अकाहिंसु जिणो जयंतीए ॥१॥” इति, रूपानि-रूपादीनां नादकादौ विलोकितानि परेषां पुरो
वर्णितानि वा, रसा-मिष्टान्नानाकादिसम्बन्धिनः परेषामपि शुद्धिवृद्धिहेतवो वर्णिताः, एवं गंधवस्त्रासनभरण-
न्यापि परशुद्धिरुद्राक्षितया व्यावर्णितानि, एतैश्च पञ्चविधविषयलक्षणः प्रधादो दर्शितः, तद्दर्शनच्च तज्जातीयम-
द्यादिप्रमादः पञ्चप्रकारोऽपि परिहार्यतया द्रष्टव्यः, यदाहुः—“कुतूहलाद्वीतनत्वनादकादिनिरीक्षणम् । कामशास्त्र-
प्रसारिअश्च, दूतलयादिसेवनम् ॥ १ ॥ जलक्रीडानन्दोलनादिविनोदो जन्तुयोधनम् । रिपोः सुतादिना वैरं, अक्त-
स्त्रीदेशरादक्रथाः ॥ २ ॥ रोणसान्नाश्रयो मुक्त्वा, स्वापश्च सकलां निशाय । एकमादि परिहरेत्, प्रमादाचरणं
सुधीः ॥ ३ ॥ विलासहासनिष्ठयूतनिद्राकलहदुष्क्रथाः । जिनेन्द्रभवनस्यान्तराहारं च चतुर्विधम् ॥ ४ ॥ तथा
आलस्यादिना दूततैलजलादिभाजनानामस्थगनं, मार्गं सति हरितकायाद्युपर्यशोधिनावृतिनि वा गमनवन्नालो-
कितस्थाने हस्तक्षेपादि स्वल्पे स्थाने सच्चित्तोपरि स्थित्यादि वस्त्रार्थो मोचनं पनक्तुन्त्यवायाकान्तमुच्यवश्राव-
णादेरस्यजनमयतनया कपादगोलादानादि वृथा पन्नपुष्पादिजोदनं मृतस्यटीवर्णिकादिमदनं बहुशुद्धीपनगावादिवा-
तदानास्त्राख्यापारणनिष्ठुरसर्मभाषणहास्यनिन्दाकरणादि राज्ञो द्विडाप्ययतनया वा खानकेशग्रन्थनरन्धनख-

यत्कृतं तथोद्धत्तं त्रससंस्तकचूर्णादिभिर्भक्तमुद्रात्तिका वा भस्मनि न क्षिप्तास्ततस्ताः कीटिकाकुलाः श्वादि-
भिर्भक्षिताः पादैर्मर्दिता वा, तथा वर्णकः-करतूरिकादिभिः कपोलादिमण्डनं, विलेपनं-चन्दनकुङ्कुमादिभि-
र्ग्रीष्महैमन्तादौ, एतद्वयं सम्पातिमसत्त्वावयतनया यत्कृतं, शब्दो-वेणुवीणादीनां कुतूहलेन श्रुतः निशि
चोच्चैः स्वरेण शब्दः कृतस्तास्मिंश्च कृते गृहगोधादिदुष्टजीवा जागरिताः तैश्च मक्षिकादिजीवा हिंसिता जला-
श्याद्यारन्मकैर्वाच्चैः शब्देन जागरितैः स्वस्वारन्मः प्रारम्भि, तथा च सति पानीयाहारिकावाणिज्याकारकर्षु-
कारयटिकवाक्किरजकलोहकारमातिस्यकसौनिकवाणुरिकवातकचौरपारदारिकावरकन्दूयकादीनामपि परम्प-
रया कुव्यापारप्रवृत्तिरिति महाननर्थदण्डः, अत एवोक्तं श्रीभगवत्पुत्रे कौशाम्ब्यां शतानीकभगिन्या मृगाव-
तीननन्दुर्जयन्त्याः श्रीवीरपार्श्वे प्रश्नसम्बन्धे-“सुत्तत्तं भंते ! साह जागरिअत्तं साह ? जयन्ती ! अत्थेगइ-
आणं सुत्तत्तं साह अत्थेगइआणं जागरिअत्तं साह, जे इमे जीवा अहम्मिमआ अहम्माणुआ अहम्मिमडा अह-
म्मक्खवाह अहम्मपल्लोह अहम्मपल्लणा अहम्मसीलसमुदायारा अहम्मेषं चैव वित्तिं कप्पेमाणा विहरन्ति
एएसि णं जीवाणं सुत्तत्तं साह, एए णं जीवा सुत्ता समाणा नो बहूणं जीवाणं पाणाणं भूआणं सत्ताणं
दुक्खणाए जाव परिआवणाए वट्ठति, एए णं जीवा सुत्ता समाणा अप्पाणं परं वा तटुभयं वा नो बहूहि अह-
म्मिमआहि संजोअंति, एएसि सुत्तत्तं साह जयन्ती !, जे इमे जीवा धम्मिमआ जाव धम्मेषं चैव वित्तिं कप्पे-
माणा विहरन्ति एएसि णं जीवाणं जागरिअत्तं साह, एए णं जीवा जागरा समाणा बहूणं जीवाणं ४ अहु-

तस्याः प्रभावात् प्रसुरेण पृथ्व्याः, पृथ्वीमुजोऽन्यानिखिलानपि द्राक् । वशीकरोति स वशी सुखेन, दुष्टेन्द्रिया-
 णीव भवी विरह्याः ॥ ६ ॥ तदा समग्राह्यसमृद्धिसौख्यैः, खगुणवज्जुन्यभिधेयशून्याः । दुर्भिक्षदारिद्र्यदुरीति-
 नीतिदुर्व्याधिबाधाभिसिधा बभूवुः ॥ ७ ॥ नृचाक्रिणश्चक्रिवदस्य चैव, साम्राज्यलक्ष्मीः सकलेऽपि विश्वे । एका-
 तपत्राऽभवदुत्तमस्त्रीयोगस्य माहात्म्यमहो ! महीयः ॥ ८ ॥ यद्वा कपालीह महेश्वरत्वं, जनार्दनो वा पुरुषोत्त-
 मत्वम् । सुरालयेशास्त्रिदशेन्द्रतां च, लेखे पुराऽप्युत्तमदारलाभात् ॥ ९ ॥ ईदृग्विधप्रौढिमसङ्गमेऽपि सा, स्त्रीजा-
 तिसुप्रापमपीषदप्यहो ! । नैवाभिमानं भजति स जातुचिन्नाकण्ठपूर्ण हि झलझलायते ॥ १० ॥ सा प्रत्युत-
 ध्यातवती प्रभावो, ममात्र कः ? प्राक् मुकृतस्य किन्तु । तदेव कूर्वे तदिहापि येनोत्तरोत्तराः स्युर्मम सम्पदो-
 ऽपि ॥ ११ ॥ आर्षासु वर्धेति विचार्य पूर्वमभ्यस्तमाराधयति स सम्पक् । भोगोपभोगव्रतमेव पूर्वा, दृढेव
 निर्वाहयितुं प्रतिज्ञाम् ॥ १२ ॥ जिह्नेन्द्रियं यद्यपि दुर्जयं नृणां, विशिष्य च प्रौढविशेषशालिनाम् । सैकाग्रचि-
 त्तैव तथाऽपि तद्गते, फलेऽनुभूतेऽद्भुतमत्र वा किमु ? ॥ १३ ॥ तद्वाक्यतः क्षमापतिरन्यलोकोऽप्येतद्गतं स्वीकृत-
 वान् यथेष्टम् । पुमांश्च धर्मश्च महद्भिरेवाहतौ हि साम्राज्यपदं प्रयातः ॥ १४ ॥ यो येन नीतः परमां समृद्धिमाप्ता-
 धनीयो ह्यमुना स एव । तत्किं व्रतं सप्तममेव सोधैः, प्रावीवृत्तत् काऽपि कृतज्ञताऽहो ! ॥ १५ ॥ चिरं चरित्वेति
 गृहस्थधर्म, सा प्राज्यसाम्राज्ययुखाद्वयेऽपि । निष्कस्य जिह्वाविजयेन सारैः, सिद्धा तपोभिः क्षितिपेन सार्द्धम्

॥ १६ ॥ प्राग्भवानुगतमग्निपुत्रिकाचित्रकारिचरितादितीरितात् । ओ ! विभाव्य विपुलं द्विधाफलं, सप्तम्रवत-
विधौ प्रयत्नताम् ॥ १७ ॥

॥ इति भोगोपभोगप्रते मन्त्रिपुत्रिकासम्बन्धः ॥

उक्तं सप्तमं व्रतमथानर्थदण्डपरिहारख्यमष्टमं, गुणव्रतं तु तृतीयं, तत्रार्थः—प्रयोजनं क्षेत्रवारस्तुधनधान्यश-
रीरस्वजनपरिजनादिविषयं तस्याभावोऽनर्थस्ततोऽनर्थ—निरुपयोजनं प्राणी पुण्यधनापहारेण दण्ड्यते—पापकर्मणा
विलुप्यते येन सोऽनर्थदण्डः, यदाह—“जं इदं अस्य गार्ह पटुच्च पावं क्रमेण सो होह । अन्धे दंडो हस्तो अन्धो
उ अणत्थदंडो अ ॥ १ ॥” स चापठ्यात् १ पापोपदेश २ हिंस्रप्रदान ३ प्रसादाचरित ४ भेदात्तुद्धा, तत्राप
ठ ध्यानं—आत्तरौद्रभेदाद्धिधा, तत्राप्यात्तं चतुर्द्धा—अनिष्टशब्दादीनां कालत्रयेऽप्यत्यन्तविप्रयोगचिन्ता १ एवं
रोगादिवेदनाया विप्रयोगचिन्ता २, इष्टशब्दादीनां कालत्रयेऽप्यत्यर्थं संयोगाध्यवसायः ३, द्विव्यभोगार्द्धि-
राज्यादिनिदानाध्यवसाय ४ श्रेति, रौद्रमपि चतुर्द्धा—हिंस्रानुबन्धि १ सुषानुबन्धि २ स्तेयानुबन्धि ३ विषयसं-
रक्षणानुबन्धि च ४, तत्राप्यमतिक्रोधादिना द्वेभ्यं प्रति वधवन्धनाङ्कनहिंस्रानुपदेशभङ्गादिचिन्ता १, द्वितीयं
पिशुनासभ्यासद्धतयातकादिबाह्यप्रणिधानं २, तृतीयं परस्वहरणचिन्ता ३, तुर्यं शब्दादिविषयसाधनधनरक्षार्थं
सर्वेषामभिव्यक्तनेनोपघात एव श्रेयानिति बुद्ध्यनं ४—१ क्षेत्रं कृष दृषद्वन्दं दमय ह्यात् पण्डय क्रथय शब्दन् यञ्च
बाह्य शस्त्रं सज्जय पापोपदेशोऽयम्, एवं प्रत्यासीदति वर्षाकालो दीयतां षष्ठरेवभिः सज्जीक्रियतां हलफा-

तस्याः प्रभावात् प्रभुरेष पृथ्व्याः, पृथ्वीभुजोऽन्यात्रिखिलानपि द्राक् । वशीकरोति स्म वशी सुखेन, दुष्टेन्द्रिया-
णीव भवी विरलाः ॥ ६ ॥ तदा समग्राङ्गसमृद्धिसौख्यैः, खपुष्पवद्भुव्यभिधेयशून्याः । दुर्भिक्षदारिद्र्यदुरीति-
नीतिदुर्व्याधिवाधाद्यभिधा बभूवुः ॥ ७ ॥ नृचक्रिणश्चक्रिवत्स्य चैव, साम्राज्यलक्ष्मीः सकलेऽपि विश्वे । एका-
तपत्राऽभवदुत्तमस्त्रीयोगस्य माहात्म्यमहो ! महतीयः ॥ ८ ॥ यद्वा कपालीह महेश्वरत्वं, जनार्दनो वा पुरुषोत्त-
मत्वम् । सुरालयेशस्त्रिदशेन्द्रतां च, लेभे पुराऽप्युत्तमदारलाभात् ॥ ९ ॥ ईदृग्विधप्रौढिमसङ्गमेऽपि सा, स्त्रीजा-
तिसुप्रापमपीषदप्यहो ! । नैवाभिमानं भजति स्म जातुचिन्ताकण्ठपूर्णं हि झलज्जलायते ॥ १० ॥ सा प्रत्युत-
ध्यातवती प्रभावो, ममात्र कः ? प्राक् सुकृतस्य किन्तु । तदेव क्वर्वं तदिहापि येनोत्तरोत्तराः स्युर्मम सम्पदो-
ऽपि ॥ ११ ॥ आर्षासु वर्धति विचार्य पूर्वमभ्यस्तमाराधयति स्म सम्पक् । भोगोपभोगव्रतमेव पूर्वा, दृढेव
निवार्हयितुं प्रतिज्ञाम् ॥ १२ ॥ जिह्वेन्द्रियं यद्यपि दुर्जयं नृणां, विशिष्य च प्रौढिविशेषशालिनाम् । सैकाग्रचि-
त्तैव तथाऽपि तद्व्रते, फलेऽनुभूतेऽद्भुतमत्र वा किमु ? ॥ १३ ॥ तद्वाक्यतः क्षमापतिरन्यलोकोऽप्येतद्व्रतं स्वीकृत-
वान् यथेष्टम् । पुमांश्च धर्मश्च महद्भिरेवाहतौ हि साम्राज्यपदं प्रयातः ॥ १४ ॥ यो येन नीतः परमां समृद्धिमारा-
धनीयो ह्यमुता स एव । तत्किं व्रतं ससममेव सोच्चैः, प्रवीवृतत् काऽपि कृतज्ञताऽहो ! ॥ १५ ॥ चिरं चरित्वेति
गृहस्थधर्मं, सा प्राज्यसाम्राज्यसुखाद्वयेऽपि । निष्क्रम्य जिह्वाविजयेन सारैः, सिद्धा तपोभिः क्षितिपेन सार्द्धम्

णिन्ये ? वादिन् ! वद् यदि विदग्धमन्योऽसि बहुतरविचारेणापि, तद्वेदिनि वादिनि नरेद्यादेशान्मन्त्रिपुत्र्येव प्राह-राजन् ! तथा राजपुत्र्या गृह्णामिप्रापया चतुणां विवादापहृत्यै स्वयमित्युक्तं-यो मया सहाग्नौ प्रवेक्ष्यति स एव मे वरः, ततस्त्रयो भीताः स्थिताः, नैमित्तिकस्तु निमित्तबलाद्गृहप्रपञ्चं जानन् कन्यया सह चितायां प्रविष्टः परैर्यमाणाऽपि, यावच्च चितायामग्निरूदीपितस्तावत्तौ प्राकृतसुरङ्गाया निर्गतौ सोतसवं परिणीतौ च, एवं दुर्वा-दिनं तिरस्कृत्याऽतुच्छोत्सवैः सा सर्वैः श्लाघ्यमाना स्वगृहं प्राप्ता, अन्येह्युरन्यः कश्चिद्धर्त्ताः सकृत्श्रुतधरः सम-णिखणकन्दुककरः पुरान्तः प्राप्तः, स प्रोचे-यो ममापूर्वं श्रावयति तस्येनं कन्दुकं ददामीति, निपुणयोक्तं-म-त्पिञ्जा त्वत्पार्श्वे धनकोटी न्यासीकरोति यदि प्राक् श्रुतं तदा ददतां नो चेदेनं कन्दुकं देहीतिबुद्ध्या स जिग्ये तादृक् कन्दुकश्चोपार्जितः, एवमनेकशः स्वबुद्धिकौशलं दर्शयन्ती सरस्वती सा कन्या कस्य न विस्मयरसाद्वैतम-तनिष्ट ? क्रमाच्च तारुण्यरसोद्गमेन, वर्लीव दिव्या कुरुमोद्गमेन । विभूषिता सा शुशुभे त्रिलोकीजैवं सुमन्त्रा-स्त्रामिव सरस्य ॥ १ ॥ विश्वत्रयेऽप्यद्भुतभाग्यलक्ष्मीं, लक्ष्मीमिवोद्दिश्यति यः क्लैताम् । भावयेव विश्वम्भरि-वत् स विश्वविश्वेश्वरः आगिति चिन्तनोत्कः ॥ २ ॥ धात्रीश्वरस्तां स्वयमेव मन्त्रीश्वरं ययाचे वरचिन्तयाऽऽ-न्तम् । बहूपरोधेन विशिष्टवस्तुग्रहे महान्तोऽपि हि साजुवन्धाः ॥ ३ ॥ युग्मम् ॥ राजा स्वयं याचत इत्यमन्दा-नन्दाददाति स ततः सुतां ताम् । तस्मै द्रुतं मन्त्रिपतिः सुपात्रे, प्राप्ते विलम्बोऽर्हति नैव दातुः ॥ ४ ॥ नाथः पृथिव्याः पृथुपर्वपूर्वमपूवमोदादुदुवाह चैताम् । शचीं शचीवल्लभवत्ततोऽस्याः, पट्टाभिर्बेकं निरसीमपच्च ॥ ५ ॥

परावर्त्तं विशेषलण्डने च न सङ्ख्या, एवं नवनवप्रकारप्रश्नोत्तरैः सर्वेषामपारं चमत्कारं कृत्वा वादिनस्तिरस्कारं
 कर्तुमना मनाग विहस्य सा तं प्रत्याह—भो वादिन्द्र ! यदि महुक्तप्रश्नस्यैकस्याप्युत्तरं चिरेणापि दास्यसि तदाऽ-
 द्यापि लयैव जितमित्युक्तिपूर्व सा लीलावती जातिमुलभलीलायाऽनतिविषममेव प्रश्नयाप्तास—“चित्रमत्र
 पयः पेया, एव व्यञ्जनवर्जिताः । समीह्यन्ते जनैर्नित्यमपि वर्गेनयार्थिभिः ॥ १ ॥” भो वादिन् ! कथयास्य
 श्लोकस्य को भावार्थः ? अत्र षणमास्यवधिः, सोऽपि पराजितमानी तदानीमतिमतिमौढ्याहृत्य विमृशन्नप्यभव्य
 इव सन्मग्नभावं यावन्न लभते तावत् परिज्ञानायात्युत्सुकैर्दृष्टादिकैरुक्तं—कन्ये ! व्यक्तं त्वमेव कथ्येति, तत-
 स्तथा प्रोक्तं—पयःपेयाशब्दस्य व्यञ्जनवर्जित्वे आया इति स्यात्, अत्र विशर्गाणामपि व्यञ्जनत्वं ज्ञेयं, कादि-
 व्यञ्जनं (श्रीसिद्ध ० १-१-१०) मिलन्न कस्यादिः कादिरित्यपि व्याख्यानात्, ततोऽतिविषादिनं तं वादिनं सा
 पुनः प्रत्यवादीत्—वादिन् ! अद्यापि यद्येकं बुद्धिविषयमपि प्रश्नं प्रत्युत्तरयसि तदाऽपि लया न पराजितं, प्रश्न-
 आधम्—एकत्र पुरे राज्ञः पुत्री सर्वाङ्गीणाङ्गुतयुगा केनापि विद्याभृताऽपहता, यः कन्यामानयति तस्यैव सा
 मया दत्तेति राज्ञा पटहवादाने नैमित्तिकेनोक्तम्—अहं तयोः स्थानं जाने परं खे गन्तुं न शक्नोमि, रथकारेण
 नभोगामी रथः कृतः, सहस्रयोधी युद्धाय शस्त्रघाते सद्यःसरोहणाय वैद्यश्च सजीभूतो, चतुर्भिः संभूय गत्वा
 कन्या प्रत्यानिन्ये, ततस्तामुद्धोढं चत्वारो विवदन्ते, परिणीता त्वेकेनैव सा, उक्तञ्च—“नेमिन्ती ? रहगारो ?
 सहस्रसजोहि ? तर्हेव विजो अ ४ । दिद्रा चउण्ह कण्णा परिणीआ नवरमिक्खेणं ॥ १ ॥” सा केन कथं वा परि-

वकादीनां व्रता(पदा)दीनां च यथायोगं समूहाद्याणि वाकं पादमित्यादि, एवं१४९, तथा 'पां पै उवैण व्येण वैण वद व्यक्तायां वाचिं कण्ठमते पद स्थैर्यं अव रक्षणादि १९ अर्थेषु, 'अक अग कुटिलगतौ' 'वज व्रज अयि वयि पयि पदि च गतौ' 'वांक् गतिगन्धनयोः' 'वाँक् प्रजनकान्धसमखादनेषु' अन्ये असमस्थानेऽशनमाहुः, 'पीङ् पाने व्रीङ् वरणे यत्तप् गतौ चा' एषां घञि पायः वाय इत्यादि ४४, 'ई इङ् गतौ वातप् गतिसुखास्वेवनयोः सुखासवनयोरि- स्त्रेके' एषां 'युवर्णो'त्यलि अयः वातः 'वचप् वदिप् भाषणे' सदेशने इत्येके 'आप् लभने' एषां युजादित्वा- णिणञभावपक्षे घञि वाकादि 'व्ययप् वित्तसमुत्सर्गे' गतावित्येके, पदिप् गतौ, अनयोर्णिजानित्यत्वेऽनदन्त- त्वेन घञि व्यायादि १४, 'ब्रूक् वचंक् (भाषणे)' वक्तीतिशीलः क्विपि वाक् २ 'ओवे वांक् गतिगन्धने' तुनि वाता २ पालाद्यादन्तससकान्तन्यधीति णे पायादि ७ 'अज गतौ' अद् अत् आप् अक् अग णिचोऽनित्यत्वे वा णः, एषां क्विपि अवज इत्यादि १०, वैण डे परवः १९ अर्थेऽववधातोरचि अवः परश्चासाववश्च परावः, परं पिब- तीति क्विपि परपाः, एवं पालाद्यादन्तरपि अग्रे आयादि योज्यम् २८, अद् वर्जाजादिभ्योऽयाऽश्वाऽविअजा- तादि (१)२९, आङ्पूर्वपालादिष्वदिसकर्मधातुभ्यः कर्मणोऽणि (श्रीसिद्ध० ५-१-७२)त्यणि परवायाः परवादाः परपाचा इत्यादि ५६, पूर्वोक्तधातूनां यथाप्राप्तं णिचि दोषाणां तु सर्वेषां णिनि क्विपि पात् वात् इत्यादि, पायः वाय इत्यादि ७८ एवं ३६१, एषामाचष्टे इत्याद्यर्थे णिजि क्विपि पुनः ३६१ एवं ७२२ प्रश्नोत्तराप्यद्वा, प्रकर्षेण राजत इति कचिद्धं परः, अनेनापि सर्वरूपाणि रूपाष्टकवर्जं स्युः, तथा च १४३६, पूर्वोत्तरपदयोर्मिथो यथाऽहं

मूहो वाचम् ४६, मञ्जिराः परावापाः, आवापोऽरिचिन्तनं ४७, धूर्त्तमेव्री परापता, आपातस्तकालः ४८,
त्रयः प्रथमनरकाः परापाकाः, परेभ्यः-परमाधार्मिकेभ्य आप्यत इति परापमकं-दुःखं येषु ४९, नृपकन्याः-
परत्रायाः 'त्रीश्र वरणे' प्रकृष्टो द्रायो यासां ५०, राजानः-परपायाः, परः पायो-रक्षा येषाम् ५१, याचकाः
परव्याताः 'अत सातलगमने' अतनम् आतः पुरेषु विशेषणातो येषां ५२, सुगृहाः परव्यायाः, परेभ्यो विशि-
ष्टा आया-ध्वजधूमाद्यो येषु ५३, कुपिताः सुभटाः परावापाः, परे-शत्राववापः-प्रासिर्षेष्वां ५४, तृषिताः परं-
केवलं पिबन्तीति परमते तन्व्यधीति णे परपायाः ५५, वनोद्देशाः परव्यायाः प्रकृष्टो वीनामायः-आगमनं येषु
५६, वाजः पक्षमुनिनिस्त्रनेष्वपि वाजं सर्पिवारियज्ञात्रेषु, पांकः शिशुदैत्ययोरपि पततीति वा ज्वलादीति (श्री-
सिद्ध० ५-१-६२) णे पातः पततीत्यचि पतः-पक्षी तत्समूहः पातं व्याजोऽपदेऽपि आगोऽपेऽपि "अजद्रङ्गणे
हरे विष्णौ, रघुजे वेधासि स्मरे" उप्यतेऽस्मिन्निति वापः क्षेत्रेऽपि, पापः-पापिष्ठेऽपि, अगः-शैलसरीसृपार्केष्वपि
पादोऽश्नुतुर्थाशाहिपर्यन्तादिपूजास्वापि, आवापः-पातभेदालवालप्रक्षेपभाण्डपचनवलयेष्वपि, आपातः-पाते-
ऽपि वक्रो रक्षोभेदश्रीदाशिवमल्लीष्वपि, 'पदं स्थाने विभक्तयन्ते, शब्दे वाक्यैकवस्तुनोः । त्राणे पादे पाद-
चिहे, व्यवसायप्रदेशयोः ॥ १ ॥" मह्यमते पदं चरणन्यासाक्षिचिह्नयोरपि, वचा औषधिधारकरयोः, वपा विव-
रमेदसोः, ब्रजोऽध्वगोष्ठसङ्घेषु, व्यजा ऊषाकर्षणाय रज्जुवद्धवद्यादिनिक्षेपमार्गे प्रेरणदण्डे च 'वज ब्रजण्
मार्गाणू संस्कारगत्योः' मार्गण् संस्कारेऽपीत्यन्ये, एतयोरचि वजः ब्रजः, वदपचादिभ्योऽचि वदः पच इत्यादि २७,

दयतीति तुन् २०, महासुभटः परपायाः, पररक्षकशस्त्रः २१, असती परव्यागाः, प्रकृष्टविरुद्धापरधाः २२, सुतनुवायः परवाता 'वेणु तनुसन्ताने' प्रकृष्टं वयतीति तुन् २३, महावाता 'वाक् गतौ' तुन् २४, प्रावृषि यवासः परपाता 'पै शोषणे' तुन् २५, मयव्यसनी-परपाता, प्रकृष्टं पिबतीति तुन् २६, अन्त्याविस्थितिः पर-
व्यापा, प्रकृष्टविस्तारा २७, मत्स्यसङ्कुलतडागाः परवाकाः, वकसमूहो वाकम् २८, अनुकूलपवनाः पीताः
परव्यायाः 'व्ययी गतौ' प्रकृष्टगमनाः २९, अजापालशूहाः-प्रपाजाः प्रपन्तीत्यचि प्रपा अजा यत्र ३०,
अविधसुखाः परवाया प्रकृष्टः अपामार्पो-लाभो यत्र ३१, परप्रार्थनापरमनसः परव्यजाः, परेषु विशेषणाजो-
गतियेषां ३२, निवदरिद्राः परापायाः, परं-दूरमपगतमयो-भाण्यं येभ्यः ३३, महावधयः परापायाः-परा-
भुशार्थे परापां-भुशार्थां आयो येषु ३४, हालिकाः परवापाः, प्रकृष्टोसयः ३५, वधकाः-परपायाः ३६, कुम्भ-
काराः परापाका, आपाको-मृदुभाण्डपाकस्थानं ३७, गिरिनदी-प्रवाप् 'रूक् शब्दे' अचि प्रवा आपो यत्र ३८,
मरुतः परापाऽगा दूरमपगतवृक्षा ३९, कादमीरमही परवाक्, वाक्-सरस्वती ४०, सिद्धाः परपाकाः प्रकृष्टम-
पगतमर्क-अधं येभ्यः ४१, महाद्रुमाः-परपादाः, पादा-मूलानि ४२, दृपस्थितिः परवाक्-परान् शब्दन् वाज-
ति-अवाक्षिपतीति किप् ४३, शतपदी-परपाद् बहुत्वात्प्रकृष्टाद्भिः ४४, भैर्यः परव्यावाः 'उङ् शब्दे' शुवर्णो
(श्रीसिद्ध० अ० ५ पा० ३ सू. २८) त्यलि अवः-शब्दः परान्-शब्दान् व्ययति-आच्छादयतीत्यातो ङ (श्री-
सिद्ध० अ० ५ पा० १ सू. ७६) इति डे परव्योऽवो यासां ४५, फलितशालयः-परवाचाः वचाः-शुकास्तस-

आ ५५ वणउदेसा य केरिसया ५६ ॥ ७ ॥ पाणयभासाइ-इहं वणचउक्केण चेष पइपसिणं । पञ्चुत्तरं पय-
 च्छसु जइ अइउयेत्तणं वहसि ॥ ८ ॥ ” ईषाद्विमृश्य तयोक्तं-‘परवाया’ इति, तत्र मुजनाः परवाचः प्राणान्तेऽ-
 न्यन्यथाऽकरणात् प्रकृष्टागिर इत्यर्थः १, प्रवराभ्याः-परवाजाः प्रकृष्टवेगाः ‘कणचजतदपञ्चवां प्रायो लु’गिति
 (श्रीसिद्धं अ० ८ पा० १ सू. १७७) जलुक, ‘अवर्णो यश्चुति’ (श्रीसिद्धं अ० ८ पा० १ सू. १८०) रित्यव-
 र्णस्य यः २, सारथयः प्ररवाजाः-प्रकृष्टरवेण आजः-क्षेपः प्रेरणमर्थोद् वृषयोर्धेषां ३, ज्ञानिनः परवायाः-
 अवायो-निश्चयः, ‘दीर्घह्रस्वौ सिधौ वृत्ता’ (श्रीसिद्धं अ० ८ पा० १ सू. २३१) इति पस्य वः ६, धूतकाराः परपाताः,
 वादाः ५, सूषकाराः परपाकाः ‘पो व’ (श्रीसिद्धं अ० ८ पा० १ सू. २३१) इति पस्य वः ६, धूतकाराः परपाताः-
 पाश्चात्पतनादि ७ गणिकाः परव्याजा व्यजः-कपटं ८, वरगायनाः-प्रारवायाः प्रकृष्ट आरवस्यायो-विस्ता-
 रो येषां ९, विप्राः परव्यादाः परं-श्रेष्ठं विद्योषेणादन्तीति ‘कर्मणोऽण्’ (श्रीसिद्धं अ० ५ पा० १ सू. ७२) १०,
 धनिवरकुविन्दावासाः-परवायाः, आवायः-कुविन्दयाला ११, सुभिक्षे कणाः परवाताः-प्रकृष्टसमूहाः १२,
 ग्रीष्मजलधितटाः परवाताः, वातो-वायुः १३, धूर्ताः परव्याचाः ‘व्यचन् व्यजीकरणे’ व्यचनं व्याचो-व्यचनं
 १४, दुर्नयसत्त्वाः परपायाः, अपायोऽनर्थः १५, धार्मिकाचित्ता धर्मे परवादाः ‘वद स्थैर्ये’ प्रकृष्टस्थैर्याः १६,
 वेदविदः परवाका वाक्-क्रमयजुःसमूहात्मकं वाक्यं १७, दयालुः परपाता, परान्न पातीति शीलाधे तद्
 १८, अशुभवेला परपाता, पातः क्रान्तिसाम्यादिः १९, पटः परव्याता ‘व्येण संवरणे’ परं व्ययति-आच्छा-

धकः ॥ १ ॥ समुद्रोऽपि जलद्वीभाग, अक्रमोऽपि श्वेतुअमी । सर्वभाष्यपि मौनी च, साक्षरोऽपि जडश्च कः ?
॥ २ ॥ युष्मम् ॥ कन्ययोक्तं लेखः । पुनः स एव प्रपञ्च-नरस्त्रीपञ्चकोटपद्म, प्रदत्ता गाढशब्दकृत् । देहे लग्ना-
ऽपि दुःखाकृत्, का कुदृष्टाऽपि वैरकृत् ? ॥ १ ॥ तयोक्तमियं तवैवार्हति मिथ्याभिमानित्वात्, ततः का नामा-
स्यार्हति ज्ञातुमुक्तं सभालोके तयोक्तं चपेदति, ततः सर्वेऽपि ह्यस्य नाटयन्ति, अथ समर्थवादीन्द्ररीत्या तं
प्रत्याह सर्वाङ्गानिपुणा निपुणा-हं हो ! मया प्रश्ने कृते तन्मूढात्मतया क तव बाध्यावाक्योऽपीति पृच्छ मां
पुनर्यथेच्छा, ततः सोऽप्युच्चैर्विचार्यातिविषममप्रशयत्-“सुअणा १ पवरतुरंगा २ सारहिणो ३ नाणिणो अ ४
वाइवरा ५ स्रजारा ६ जूजारा ७ गणिआ ८ वरगायणा ९ विप्पा १० ॥ १ ॥ यणिवरकुर्विदभवणा ११ कणा सुभि-
कखंमि १२ गिभिह जलहितडा १३ । युत्ता १४ दुन्नयसत्ता १५ धन्मिअचिन्ता य धम्मंमि १६ ॥ २ ॥ वेअंविज अ
१७ दयादू १८ वेला अमुहा १९ पडो २० महासुहडो २१ । असर्ह २२ सुतन्नुवाओ २३ महवाओ २४ पाड-
सि जवासो ॥ २५ ॥ ३ ॥ मज्जवसणी अ २६ अंतिमजलहिठिई २७ मच्छसंकुलतडागा २८ । अणुकलपवणपोआ
२९ अयवालनिहाय ३० जलहिमुहा ३१ ॥ ४ ॥ परपत्थणापरमणा ३२ निच्चदरिदा ३३ महासमुदा य ३४ ।
हलवाहणा य ३५ वहणा ३६ कुंभारा ३७ गिरिणई ३८ मरुत्तु ३९ ॥ ५ ॥ कमहारमही ४० सिद्धा ४१ महहुमा
४२ निचठिई ४३ स्यपई अ ४४ । मेरीओ ४५ फलिअसाली ४६ मंतिवरा ४७ युत्तमिन्ती अ ४८ ॥ ६ ॥
तिपढमनरणा ४९ निवकसणा य ५० राया य ५१ जायणा ५२ सुनिहा ५३ । सुहडा कुविआ ५४ तिसि-

णत् ॥ १ ॥ तं तादृशं वीक्ष्य विलक्ष्यमाख्यदक्षाद्याया सा तनयाऽद्य तात ! । प्रथार्थनाम्नोऽपि कुतस्तवास्यं,
 भ्यासाहतादशानिदर्शनीयम् ? ॥ २ ॥ तेनापि तस्याः सकले स्वरूपे, प्ररूपिते सा मुखमोदनेन । प्रारूपयन्तस्य
 नृकीटकस्य, पराजये काऽस्तु परास्तिचिन्ता ? ॥ ३ ॥ मञ्ज्याह सर्वत्र जयी स धूर्त्ता, वैदग्ध्यतस्तेन सचिन्तता मे ।
 स्मितानना स्माह च साऽपि वसः !, पर्याप्तमेतत्परिचिन्तनेन ॥ ४ ॥ तल्लैत्रपत्र हि मयाऽऽसमेवेत्यस्यां सहीयोम-
 हिमाञ्जतायाम् । सुसम्भवं सर्वमपीत्यमाल्योऽनुचिन्त्य निश्चिन्ततया निदद्रौ ॥ ५ ॥ प्रातः पुरस्कृत्य सुतां सवित्रा,
 प्रभामिवोर्वाशसभामभाजि । उक्तं सुतोक्तं च ततः क्षितीयाहृतः समेयाय स वादिधूर्त्तः ॥ ६ ॥ दृष्ट्वा पदे तां
 प्रतिवादिनश्चावज्ञां सृजन् विस्मयवानुवाच । वयोऽपि किञ्चिन्नहि विक्रमेत, किं केशरी बालमुगीं जिगीषुः ? ॥ ७ ॥
 सर्वेऽवथो कौतुकिपूत्सुकेषु सा, साक्षेपमाक्षेपमकुस्र तं प्रति । वादीन्द्ररीत्या वचनैः सुसंस्कृतेर्द्विधाऽप्यथो धूर्त्त-
 तयाऽभ्यधत्त सः ॥ ८ ॥ अमात्रशस्त्रस्त्वपि बालिकाया, न सद्गरः सङ्गतिमङ्गतीह । किञ्चित्पुनः प्रश्नतदुत्तरा-
 दिर्केली विधेया सह बालयाऽपि ॥ ९ ॥ इत्युक्तिपूर्वं स सगर्वमाख्यदक्षे ! समाख्याहि समीक्ष्य मङ्गलम् । न्यक्षाऽ-
 प्यकस्मान्ननु माक्षिकां हि याताञ्जिलोकी कथमाप कंषम् ? ॥ १० ॥ विहस्य सा प्राह सुभिन्तिचित्रन्यस्ता, पयोऽन्तः
 प्रतिविम्बिता सा । त्वञ्चित्तवत्सम्प्रति मत्प्रफुल्लसाक्षेपादकम्पिष्ट ततोऽपि युक्तम् ॥ ११ ॥ चमत्कृतोऽप्यनन्तरतीव-
 दुर्घटामथो समस्यां पुनरेष पृष्ठवान् । कोणे तिलस्योष्टमसूत कीटिका, सा प्राह सत्यं यदि मां विजेष्यसे ॥ १२ ॥
 पुनः स प्रश्नान्तरमकरोत्—खीयुगमनरयुगमोत्थः, कृष्णोऽन्तर्बहिरुज्ज्वलः । देवनामापि नो देवः, सर्वनिर्वाहसा-

एवं वचः केवलिनो निशम्य, धात्रीपतिर्मन्त्रमिव प्रजाश्च । संभाषितं स्वस्रशुभादिर्गर्वं, सर्वं लज्जानि स्म
फणीव दर्पम् ॥ ९० ॥ वहन्नमानं बहुमानमन्तस्ततः क्षितीशः स विवेश वेदम् । गत्वा च दृष्ट्वा जनतान्वितस्तां,
स्वर्गात्रदेवीमिव मन्यते स्म ॥ ९१ ॥ निशम्य माहात्म्यमिदं तदीयं, देशान्तरस्था अपि भूमिपालाः । स्मृतिर्हि
तस्या इव पद्मदेव्याः, प्रपूज्य निन्युः स्वभुवं समृद्धिम् ॥ ९२ ॥ स्रैवं जगत्यामपि जागरूकसौभाग्यभाग्यादि-
शुर्गैरिष्टा । अमोघवागेव बभूव वात्स्यादपि खजिह्वाविनियञ्जणात्प्राक् ॥ ९३ ॥ जाते मृते ग्रामगते स्थिते सा,
धृते दृते गुप्तकृते हृते वा । सर्वत्र मागध्यादपि यद्यथाऽऽख्यात्तथैव तज्ज्ञानिवचोवदासीत् ॥ ९४ ॥ कलाश्चतुःषष्टि-
मथो चतुर्द्धा, बुद्धीस्त्रिधाऽबुध्यत लीलयैव । सा साक्ष्यमात्रेण शुरैर्गरीयः प्राक्पुण्ययोगात्किञ्च दुर्लभं वा ?
॥ ९५ ॥ तत्रान्यदाऽऽगात् किल वादिद्वन्द्वन्द्वन्द्वारकः कश्चन काकधूर्त्तः । धौर्त्येन सर्वत्र जयी प्रसर्प्यदृष्टोत्कटः
प्रौढपरिच्छदाढ्यः ॥ ९६ ॥ राज्ञः सभामेल्य स चेत्यवादीद्वादी शरद्वारिद्वचन्निनादी । राज्येऽस्ति राजस्त्वव कोऽपि
वादी, कुर्यान्मया यः सह वादकेलिम् ? ॥ ९७ ॥ यद्वादिकेतौ मयि वादद्वन्द्वदुर्भिक्षहेतौ भुवनेऽभ्युदीते । संभा-
व्यतेऽनुद्भव एव तेषां, तीक्ष्णत्विवीव ग्रहमण्डलानाम् ॥ ९८ ॥ प्रातस्त्वया भोः ! प्रतिवादिवर्यमाकायं वादं किल
कारयिष्ये । प्राज्ञेन राज्ञेति विस्मज्य वादिधुर्यं रहः प्रौच्यत मन्त्रिधुर्यः ॥ ९९ ॥ कोऽप्यद्य विद्याविदुरः प्रवादी,
वादाय सज्जीकरणीय एव । नो चेज्जगत्यामपि नोऽपकीर्तदुर्दिण्डिमाडम्बर एष जातः ॥ १०० ॥ ततोऽतिचि-
न्तातुरतानितान्तान्तः समन्ताद् बहुबुद्ध्यमात्यः । अन्वेषणेऽपि प्रतिवाच्यानासेः, किञ्चल्यसूत्रो निशि हर्म्यमा-

॥ ७७ ॥ निरञ्जिष्वक्षरन्मुगाक्ष, इवोच्चकैः सा शुशुभे ततश्च । धर्मस्य माहात्म्यमहो ! महीयस्तत्कालमेवानु-
 भवप्रतीतम् ॥ ७८ ॥ तद्धर्ममाहात्म्यमवेक्ष्य साक्षाद्क्षा अदक्षा अपि पौरलोकाः । आराधयन्ति स जिनेन्द्र-
 धर्ममुच्चैर्यतो दृष्टफलेऽलसः कः ? ॥ ७९ ॥ प्राणान्तिकात्यन्तिकसङ्कटेऽपि, नादरा सच्चित्तमियं कदाचित् । तैस्ते-
 शुणैः सा तदपि प्रतीता, सचित्तहर्त्रो जगतोऽपि चित्रम् ॥ ८० ॥ सौभाग्यशोभाभवनं भवानी, महेश्वपुत्रेण
 महेश्वरेण । सा स्वीकृता युक्तमिदं च चित्रं, चण्डीत्वमाधत्त कदा च नापि ॥ ८१ ॥ तस्यास्तु साङ्गल्यवशेन
 सोऽपि, जिश्नाय सुश्रावकधर्ममुच्चैः । तथा यथैकात्मजजन्मनोऽनु प्रपेदतुव्रह्म भवावधि द्वौ ॥ ८२ ॥ योगेऽपि
 भोगाह्वसमग्रसङ्गतैर्निःसङ्गभावो शुवनाहुतस्तयोः । दिने दिनेऽवर्द्धत गद्धमुक्तयोस्तत्सपद्धया धाम्नि महर्द्धयोऽपि
 च ॥ ८२ ॥ क्षेत्रेषु ससत्त्व दुःस्थदीनादिकोपकारेऽप्यनिशं स्वचित्तम् । साऽयोजयद्विभ्वहितैकचित्ता, विशिष्य
 दुर्भिक्षभयाऽऽमयादौ ॥ ८४ ॥ यतः—“सङ्कुचन्त्यवमे तुच्छाः, प्रसरन्ति महाशयाः । प्रीष्मे सरांसि शुष्यन्ति,
 कामं वारिधिरेधते ॥ ८५ ॥” निर्वाह्य सद्धममवाह्यभावा, तस्मिन् भवे सैव मृताऽञ्च्यताहे । कल्पे हुसद्भयम-
 धानुभय, भूमीन्द्र ! मञ्जीन्द्रकुलेऽवतीर्णा ॥ ८६ ॥ तस्याः प्रियोऽपि प्रियधर्मकर्मा, सुश्राद्धधर्मा विगलत्कुकर्मा ।
 द्रामानुभ्याहुतमच्युतस्त्वच्युतः क्षितीश ! त्वमभून्महर्द्धिः ॥ ८७ ॥ प्राक् सर्वसच्चित्तरसादिहानादानादिपुण्यैश्च
 ससुद्धिरेषा । आसीजिनस्यैव जनिक्षणेऽस्या, यत्पज्यते प्राक् सुलभं पुरस्तत् ॥ ८८ ॥ अस्याः प्रभावात् परमा
 ससुद्धिरेवं समग्राऽशिवनिर्गमश्च । आजीवितं संभविता प्रभूतैः, पुण्यैरसम्भाव्यमिहास्ति किं वा ? ॥ ८९ ॥

विच्छेदमिच्छुर्यदि मूलतोऽस्य ॥ ६५ ॥ पीयूषवृक्षस्य फलं तदानीमाखाद्याद्; सकलामयघ्नम् । अहुश्च सुखाद-
तमं सुमन्त्रपवित्रितं वारि सुधाजुकारि ॥ ६६ ॥ आभ्यामुभाभ्यां च रसायनाभ्यामिवोद्भवेनैव भवेऽप्यमुषिमत् ।
आमादिनामापि पुनर्भवेच्च, सर्वाङ्गभोगार्द्धिसुखाभिप्लव्धिः ॥ ६७ ॥ इत्युक्तिमात्रात्पितृभ्रातृमात्रादिकेषु मात्रा-
धिकसंमर्देषु । जजल्प साऽकल्पत एव नैतत्, फलं जलं वाऽत्र भवेऽपि मे भोः । ॥ ६८ ॥ आचष्ट वक्रोष्टिक-
याऽथ वैद्यो, नन्वौपथार्थं किमकल्पनीयम् ? । महर्षयोऽप्यौषधमाद्रियन्तेऽन्यथा विभाव्य द्विभवार्थहानिम् ॥ ६९ ॥
विहस्य सा धर्मरहस्यवाचा, प्रोवाच वाचंयमवत्ततश्च । अथर्मजन्वाधिविनाशानार्थमवन्ध्यहेतुः खलु धर्म एव
॥ ७० ॥ तं बीजभूतं किल कः फलार्थी, विध्वंसयेदुर्मतिरल्पहेतोः ? । तस्माद्युगान्तेऽपि निषिद्धवस्त्वादानं न
कुर्वे दृढमित्यवेहि ॥ ७१ ॥ स्ववैरिणीयं स्वहितेऽपि सुगधा, सुधा विदग्धात्मकमानिनी च । कदाग्रहग्राहग्रहीत-
चित्तोत्सर्गापवादाद्यपि नैव वेत्ति ॥ ७२ ॥ यतः—“सद्वत्थ संजमं संजमाओ अप्पाणमेव रक्खिज्जा । सुच्चइ
अइवायाओ पुणोचि सोही न याचिरई ॥ ७३ ॥” एवंविधां व्याधिगणैर्बुधैरिव, ग्रस्तां प्रशस्ताङ्गकयष्टिमप्य-
सूम् । पाणौ करिष्यत्यपि कः कथं नु वा, खजन्म निर्वाह्यमसहयाऽनया ? ॥ ७४ ॥ इत्यादि वैद्यखजानान्यलोका-
नेकप्रकारोक्तिमहोर्मिमात्राः । किञ्चिन्न दुर्भेदभिदोऽप्यभिन्दन्मनस्तटीं वज्रमयीमिवास्याः ॥ ७५ ॥ इत्थं दृढान्तः-
करणत्वमस्या, जगच्चमत्कारकरं निरीक्ष्य । तुष्टः सुरः स्पष्टतया स्वरूपं, द्विधा प्रकाश्य प्रशशंस तां सः ॥ ७६ ॥
रोगान् समग्रानपहृत्य चास्याः, स्ववैद्यवैवतशक्तितोऽसौ । रैरलवृष्टिप्रभृतीनि पञ्चाश्वर्याणि कृत्वा स्वपदं प्रपेदे

ध्वान्ततर्तव्यपायः ॥ ५३ ॥ धिग्बुद्धिबुद्ध्या नियमस्य भङ्गमप्याचरन्ति हृतमेव सूत्राः । परञ्च तदुच्छ्रितदुर्विपाकं,
दूरन्तमन्तर्नतु चिन्तयन्ति ॥ ५४ ॥ प्रक्षीयते तदुरितं न यावन्तावद्व्याधाऽपति कथं तदुत्था ? । क्षयोऽस्य सङ्क-
दूरन्तमन्तर्नतु चिन्तयन्ति ॥ ५५ ॥ प्राग् दृष्टुं किञ्च कृतं मयैव, यद्वाधिता व्याधिभिरस्य-
ममत् एव चातस्तत्रैव यतोऽर्हति तत्त्ववेत्तुः ॥ ५६ ॥ प्राहुः पुनस्ता व्यवहारिजाते !
साध्यैः । तथेति पृष्टा अथ ता जग्मुः प्राग्भावांस्तदीयांस्त्रयसंविदाह्वयाः ॥ ५७ ॥ प्रसज्यते
जाताऽसि तदुच्छ्रितभोग्यशेषात् । इहापि हा हुःसहहुःखलानिर्धिगस्तु जिह्वामजितां मुञ्चन्तीम् ॥ ५८ ॥
यौवन एव जन्तोरेकैकरूपे विषये दृगादिः । लालालिलोला तु वयस्त्रयेऽपि, रसे च वाक्ये च कृतप्रसक्तिः ॥ ५९ ॥
शुक्लाश्व इव दुर्दमस्तुच्चैरिन्द्रियेषु रसनेन्द्रियमेव । उन्मदं यदखिलान्यपि तानि, प्रापयत्याधिकमुन्मदभावम्
॥ ६० ॥ भ्राणानि शेषाणि बुभुक्षितायां, भ्राणातिमकायां तु बुभुक्षितानि । सूर्यत्र चित्तं करणानि बोधैः, प्रय-
लतः सा रसनैव जेया ॥ ६० ॥ श्रुतेति जातिस्मृतितः प्रबुद्धा, शुद्धाशया सा गृहिधर्ममाप्य । भोगोपभोगोऽ-
खिलतद्भवेऽपि, तत्याज भोज्ये सकलं सचित्तम् ॥ ६१ ॥ अचित्तमप्यौज्ज्वलभक्ष्यमेषा, भक्ष्यं च निःशेषमि-
द्यानि मुक्त्वा । पेयाऽथ ब्रालिः कलमश्च मुद्रा, दोष्याख्यशार्कं च गवाज्यतर्के ॥ ६२ ॥ फलं च दृग्धामलकं च
पूर्णं, जलं त्रिदण्डोत्कलितं च वाप्याः । प्रायं दिने द्रव्यचतुष्क्रमेवैव्यपीति निर्वाहयति स्वधर्मम् ॥ ६३ ॥
युग्मम् ॥ सम्यग्दृष्टौकेन सुरेण साऽथ, प्राशस्यत स्वीकृतधर्मदास्ये । अश्वधत् तत्तु परः सुरस्तां, परीक्षितुं धाम
जगाम तस्याः ॥ ६४ ॥ विदग्धवैदग्धि कवैचरूपः, प्ररूपयामास च सातुकरूपः । सुखादिषो व्याधिगणस्य वत्से !

लैव्यपयत ॥ ४१ ॥ कुर्याच्छ्रुभाभिग्रहनिग्रहं यः, प्रायः स तेनैव भवद्वयेऽपि । अनर्थमाक् स्यादिति कित्वभ-
क्ष्यफलादनादेव मृता हुतं सा ॥ ४२ ॥ यो वा यतः स्याद्विग्रहाः स तेन, विद्वन्मृत्यतेऽत्रापि न संशयोऽत्र ।
इतीव सा गृह्यतयैव तस्मिन्, भवे विपेदे नवयौवनाऽपि ॥ ४३ ॥ उत्पद्य चाद्ये नरके रसज्ञाऽस्योत्कर्तानोन्मर्दन-
दाहसुखैः । कदर्थितोद्बुध्य महतिमिखेऽप्येवं मृताऽगात्रके द्वितीये ॥ ४४ ॥ ततश्च विद्वद्भाररासभादिभवेषु
भूयःस्वतुभूयते स्म । क्षुत्तृड्व्यथाऽत्यर्थकदर्पनाद्यर्दुःखं तथा दुर्विषहं चिराय ॥ ४५ ॥ ततः मुता सा धनिमुख्य-
लक्ष्मीधरस्य लक्ष्मीधुरवासिनाऽभूत् । लक्ष्मीवतीकुक्षिभवा भवानीनाम्नी भवानीव सुरूपताद्यैः ॥ ४६ ॥ सा
जातमात्राऽप्यतिमात्रकासश्वाससादिकैः षोडशदुष्टरोगैः । निपीडिताऽनेकविधोपचारैरुल्लाघतां श्रापहतेव नाप
॥ ४७ ॥ षोडशरोगाश्चैवमुक्ताः—“कासे १ सासे २ जरे ३ दाहे ४, कुच्छिस्त्रले ५ भगंदरे ६ । अरसा ७ अजी-
रण ८ दिट्ठी ९, पुट्टिस्त्रले १० अरोअण ११ ॥ ४८ ॥ कंठ १२ जलोअरे १३ सीस १४, कन्नवेअण १५ कुट्टण
१६ । सोल एण महारोगा, आगममि विआहिआ ॥ ४९ ॥ शृङ्गारसाभ्राज्यमयीमवस्थां, प्रासाऽपि नित्यामयतः
प्रतप्ता । कदाचिदासन्नमुपाश्रयं सा, गत्वा च नत्वा यतिनीरपुच्छत् ॥ ५० ॥ अस्यौषधं वः किमपीह तादृश,
व्याधिः सहोत्थोऽप्यपयाति येन । अभाणि ताभिः सुतरां ततः साऽप्यत्यादता प्राह तदाऽर्थातां तत् ॥ ५१ ॥
ततोऽभ्यधुस्ता इह दुस्सहानि, प्रागुपपापदुफलान्यमूनि । क्षयाय तेषां समिधामिवाग्निः, सदौषधं श्रीजिनधर्म
एव ॥ ५२ ॥ आराधितात्रैवविशुद्धिभावादस्मादकस्मादपि वोभवीति । अत्राप्यमुज्जाखिलदुःखरराशेरंशोरिव

मनसोऽपि किङ्करैरिन्द्रियैरहह किङ्करीकृतः ॥ ३० ॥” गुप्तं न तिष्ठत्ययमित्यकृत्यं, तस्या विदुः सा भ्रशुरादयो
द्राक् । आसंस्ततोऽस्यां शिथिलादरास्ते, गुणैर्विना कः खलु मन्यते द्वैः ? ॥ ३१ ॥ यतः—“गौरवाय गुणा एव,
नतु ज्ञातेयडम्बरः । वानेयं गृह्यते पुष्पमङ्गजस्यज्यते मलः ॥ ३२ ॥” पित्राऽथ सा स्वावसथं कथञ्चिदानीय
नीता सुगुरोः सकाशे । दाक्षिण्यलजादिवशादनन्तकायाद्यभक्ष्यस्य निषेधमाधात् ॥ ३३ ॥ अभिग्रहस्यैर्यदृते
नितान्तं, कृता प्रशंसा गुरुभिर्द्वयैश्च । कष्टं प्रकृष्टं सुनियन्त्रितेव, सा मन्यमाना गृहमाप पत्युः ॥ ३४ ॥ सुसं-
स्कृतां काप्यथ कोमलान्लिकामालोक्य दन्तोदकसंस्पृत्कहत् । दोषोऽत्र कः प्रासुकवस्तुनीतिगीराहारयन्तां
निरभिग्रहेव सा ॥ ३५ ॥ अनन्तकायान्यपि स्वादति सा सा, प्राक् प्रासुकान्येव शनैः २ पुनः । अप्रासुकान्यप्य-
हहो ? महीयसी, निःशूकता काऽप्यतिलयसङ्गतेः ॥ ३६ ॥ यतः—“करोत्यादौ तावत्सद्युणहृदयः किञ्चिद्गु-
भं, द्वितीयं सापेक्षो विमृशति च कार्यं च कुरुते । तृतीयं निःशङ्को विगतद्युणमन्यत्प्रकुरुते, ततः पापाभ्यासा-
त्सततमशुभेषु प्ररमते ॥ ३७ ॥” एवं निजाभिग्रहकल्पभूरुहं, समुलमुन्मील्य वितुल्यलौल्यतः । प्राग्वत्प्रवृत्ताऽ-
खिलवस्तुभक्षणेऽप्यहो ! दुरन्ता रसना दुरात्मनाम् ॥ ३८ ॥ सा सर्वभक्ष्या भुवि राक्षसीव, ज्वालेव दावस्य
विसर्पिणी वा । ततर्पे न कापि चटत्प्रकर्षस्तर्पहृदीतिरहो ! भवस्य ॥ ३९ ॥ विशुद्धपक्षद्वितयाऽपि सा द्रवी,
निर्धर्मलिः शूकमना वकीयितम् । दीपोद्भवा भव्यशरावसङ्गिनी, तदप्यजस्रं मलिनैव वा मयी ॥ ४० ॥ यान्त्य-
न्यदा सक्न पितुः पथि कचिद्द्वनान्तरज्ञातफलादनोद्यता । आस्वादितैः सा सपदि द्विधा सुदुर्विपाककिन्पाकफ-

भ्युदयोऽत्र हेतुः ॥ १८ ॥ तपस्विभिस्तु स्वतपाप्रभावः, सद्धर्मिकैर्धर्मविनिर्मितिश्च । ध्यानस्य च ध्यानिवरैर्वि-
धानं, योगस्य योगीन्द्रवरैः प्रयोगः ॥ १९ ॥ स्वमन्त्रशक्तैः किल माञ्जिकैश्च, सदैवतैर्देवतबलिगतं च । यज्ञैकवि-
द्भैर्निजयज्ञसृष्टिर्ग्रहप्रचारो ग्रहचारविद्धिः ॥ २० ॥ त्रिभिर्विशेषकम् ॥ सिध्याभिमानेषु कर्तृभिरेषु, सर्वेष्वपीत्यं
स्वमनोऽन्तरे च । ससंशयेष्वन्यदिने सुतीन्द्रस्तत्राययौ केवलसंविदाख्यः ॥ २१ ॥ राजा प्रजायुगं विधिवन्दनादि,
निर्माय निर्मायमपृच्छदेनम् । स्वामिन्नसंभाव्यतमे समृद्धिभावे भुवः सम्प्रति कोऽत्र हेतुः ? ॥ २२ ॥ शुक्लर्गौ
या बहुबुद्धिमन्त्रीभ्वरस्य पुत्री निपुणाऽस्ति जाता । तस्याः प्रभावो भुवनातिशायी, सर्वोऽप्ययं प्राणभवपुण्यजनमा
॥ २३ ॥ तस्याः प्राणभवसम्बन्धश्चायम्-राजन् ! पुरा भद्रपुरे महेश्वरस्य भद्रादयितस्य पुत्री । आसीत्
सुभद्रेत्यभिधा प्रधाननिधानलक्ष्मीरिव भाननीया ॥ २४ ॥ सा आद्वपुत्रीत्युपलब्धजनधर्माऽपि कर्मानुगमप्रभा-
वात् । आबाल्यतो लौत्यमतुल्यमाधात्, सहोत्थमेकं विशुमण्डलीव ॥ २५ ॥ स्वैरञ्जमा सर्वमभक्ष्यमेषा, पत्रादि
कन्द्याद्यपि पर्यत्वादत् । पित्रादिभिर्भूरि निवारिता तु, रहोऽप्यहो ! गृद्धिरसस्य वृद्धिः ॥ २६ ॥ अपत्यमुन्मार्गतं
पितृणां, दोषाय गोपस्य यथेह गावः । इत्येषकोत्तश्चञ्चलतानिवृत्त्यै, न्यवारि पित्रा गृहनिर्गमादिः ॥ २७ ॥
तथाऽपि सा तद्वयसनाभिभूता, प्रभूतमानाद्य परैः कथञ्चित् । अनन्तकायाद्यापि नव्यनव्यं, सच्चित्तमस्ति स्म
विवेकशून्या ॥ २८ ॥ धर्मिष्ठगोहे ह्यपधर्मणोऽपि, धर्मिष्ठता स्यादतिशायिनीति । सा नैष्ठिकप्रष्ठमहेश्वरसूनोर्द-
त्ताऽपि न स्वां प्रकृतिं व्यमुञ्चत् ॥ २९ ॥ यतः—“आत्मभूषणतिरयं चिरन्तनः, पीतमोहमदिराविमोहितः । किङ्करस्य

दृक्षु । फलानि शस्त्रेषु च नन्वभूवंस्तदा द्रुमादौ कचिदल्पतोऽपि ॥ ६ ॥ जलाशयानां जलमप्यपेयमशेषमासी-
 द्विषमिश्रितं तु । तद्वृष्टितस्तेन जनः समग्रोऽप्यस्याकुलीभावमवापदुर्घ्नैः ॥ ७ ॥ दुर्भिक्षकाले किल पत्रपुष्पफले-
 जलैश्चाखिलदहभाजाम् । निर्वाहमात्रं हि भवेत्कथञ्चित्तदा तदप्याप सुदुर्घटत्वम् ॥ ८ ॥ महेश्यगोहान्तरवर्त्ति-
 कूपीजलेन बहुधनयाऽल्पकेन । सुधावदासेन तदा कथञ्चित्, केचित् कियन्तं समयं नयन्ति ॥ ९ ॥ तदुल्लं-
 घे त्वलभन्त नामभः, पशुश्च तदुष्टजलं तृषार्ताः । ते तत्क्षणेत्थज्वरकुष्ठकासश्वासश्चर्मार्दमप्यवापुः ॥ १० ॥
 निमित्तका दैवतसेवकाश्च, ज्योतिर्विदो मन्त्रविदोऽपि विज्ञाः । पृष्टा नृपाद्यैरवदत् सद्बद्धाष्टिः पुरः प्रावृषि-
 नारत्तस्तु ॥ ११ ॥ किंकुलमूढा नृपमन्त्रिमुख्या, हाहामहारावसृजः प्रजाश्च । ततः परिक्षिप्तगलैकपाशा, इवा-
 भवद्वुज्झितजीविताशाः ॥ १२ ॥ उपह्वयैरित्यतुलैरनल्पैः, कल्पान्तकरेण किल याति काले । प्रमोऽन्यदाऽऽस्थान-
 गतः क्षमाभृद्भ्यज्ञाप्यत प्राग् वनपालपुंभिः ॥ १३ ॥ सर्वतुर्कैः पुष्पफलेर्दलैश्च, वनं निशि प्रागदिशि सर्वतोऽप्य-
 उपरुफलीबाध ! तथा यथान्तः, करप्रचारोऽपि रवेर्भवेन्न ॥ १४ ॥ एवं चतुर्दिग्बनस्वण्डपालैः, क्षेत्राधिपालैरखि-
 लैश्च दृष्टैः । निषानपालैश्च जलप्रसक्त्याऽवद्धाप्यतोर्वीपतिरेककालम् ॥ १५ ॥ पुरान्तरग्रामसमगतैश्चाप्येवं
 जनैर्विज्ञापितः क्षितीन्द्रः । स्वविस्मयानन्दरसातिशेषमशेषलोकैः सहितोऽन्वयोभोत् ॥ १६ ॥ तदा तदात्यापस-
 रत्समग्ररोगा द्वादित्युद्गतजीविताशाः । प्रजाः प्रजापालयुताः प्रमोदान्महोत्सवाद्धृतविधिं वितेजुः ॥ १७ ॥
 तादृक्समृद्धैरवितर्कितायाः, सम्यग्निमित्तं न हि वेत्ति कश्चित् । ततः क्षितीशेन जनेश्च मेने, स्वस्यैव भाग्या-

दशवेद्यासमो नृपः ॥ १ ॥” इति ११, निर्लोञ्छनकर्मणि गवाभ्योऽष्टादिपञ्चेन्द्रियकदर्शना १२, द्रवदानेऽनेकवि-
धजीवकोटिवधः १३, सरोवरादिशोषे जलस्य तथा तद्रतानामनेकमत्स्यादीनां जलश्रावितानां च षण्णामपि
जीवनिकायानां विनाशः १४, असतीपोषे दास्यादिक्रियमाणदुष्कृतैः पापवृद्धिः १५, एवंशब्दौ सूत्रगाथा-
प्रान्ते योज्यौ, ततश्चैवंपकाराणि अन्यान्यपि स्वरकर्माणि निश्चिंशजनोचितानि कोट्यपालनशुसिपालनसीमपा-
लनादीनि ‘खु’ निश्चयेन वर्जयेत्, भूयोवर्जनक्रियाऽभिधानमत्यादरव्यापनार्थम्, एषु वर्जनीयेषु यदनाभोगा-
तिक्रमादिनाऽतिचरितं तत्प्रतिक्रमाभीत्यध्याहार्यम्, एतद्व्रतपालने सर्वाङ्गीणादिव्यभोगनीरोगताभीष्टसंयोगन-
राभरपरमपदादि फलम्, एतस्यानुपादाने विराधने वा धोररेणप्रियवियोगसमग्रभोगविघ्नायोगमनानि चेति
द्वाविंशत्यधोविंशगाथार्थः ॥ २२-२३ ॥ एतद्व्रताराधनविराधनयोर्मन्त्रिपुत्रीवृत्तं, तच्चेदम्—

सौवर्द्धिसंवर्द्धितनाककम्पा, चम्पाऽनुकम्पापरपौरलोका । अज्ञाहृदशोऽस्ति पुरी पुराणा, पुरः पुरः किङ्कर-
यन्ति यस्याः ॥ १ ॥ प्राञ्चत्प्रतापेन सहस्वरद्विमः, सहस्वशीर्षः क्षितिभारधूल्यै । तां पालयामास सहस्वशीर्षः,
क्षमापः सहस्राक्षसदृशवीर्यः ॥ २ ॥ तस्य क्षितीन्दोर्वहुमानपात्रममात्रवुद्धिर्वहुवुद्धिमन्त्री । बभूव येनेप्सितसि-
द्धमन्त्रैर्मन्त्रैरमन्त्रीकृत इन्द्रमन्त्री ॥ ३ ॥ कदाचिदुर्ध्वावलये प्रजानामभाष्ययोगेन शुगान्तकृत् । ववर्ष सौत्कर्षमम-
र्षणाशीविषेन्द्रवत्तीव्रविषं तडित्वात् ॥ ४ ॥ अनिष्टवृष्टेः किल सस्यसम्पत्काले करालेन जलेन तस्य । दवा-
नलेनेव निदह्यते स्म, तृण्यावनीधान्यलतायशेषम् ॥ ५ ॥ पत्राणि देहेषु विहङ्गमानां, पुष्पाणि केषांचन दुष्ट-

उभयत्र तद्गतत्रसादेश्च महाविराधना ५, आकरे दन्तचमरीकेशादित्रसाङ्गवाणिज्ये ग्राहकान् दृष्ट्वा लोभात्पुलि-
 नद्रादयस्तत्कालमेव हस्तिचमर्यादिवधे प्रवर्तन्ते ६, लाक्षावाणिज्ये लाक्षाया बहुत्रसाकुलत्वात्तद्रसस्य च रुधिर-
 भ्रमकारित्वात् धातकीलकपुष्पयोर्मद्याङ्गत्वात्तत्कल्कस्य च कृमिहेतुत्वात् गुलिकाया अनेकजन्तुघाताविनाभा-
 वित्वात् मनःशिलाहरितालवज्रलेपानां सम्प्रातिमबाह्यजन्तुघातकत्वात् तुषारिकायाः पृथ्वीत्वादिना पट्वासस्य
 त्रसाकुलत्वात् दङ्कणक्षारसावृक्षारार्दबाह्यबहुजीवविनाशनिमित्तत्वाच्च महानेव दोषः, लाक्षादेर्दुष्टत्वं मनुस्मृता-
 वध्युक्तम्—“सद्यः पतति मांसेन, लाक्षया लवणेन च । ज्यहेण शूद्रीभवति, ब्राह्मणः क्षीरविक्रयात् ॥ १ ॥”
 ७, रसवाणिज्ये मध्वादौ जन्तुघातोद्भवत्वाद्नेकजन्तुसंमूर्च्छनादिदोषः, दुग्धादौ सम्प्रातिमजन्तुविराधना,
 दिनद्वयातीते दाक्षि जन्तुसंमूर्च्छनाऽपि प्राशुक्तयुक्तया ८, केशवाणिज्ये द्विपदचतुष्पदानां नित्यं पारवश्यवधव-
 न्वश्रुतिपाक्षापीडादि ९, विषवाणिज्ये शृङ्गिकावत्सनागार्देहरितालसोमिलक्षारदेश्च विषस्य शस्त्रादीनां च
 जीवितक्षत्वं प्रतीतमेव, दृश्यन्ते हि जलाद्रह्रितालेन सहसैव विषयमाना माक्षिकादयः, सोमिलक्षारादिना तु
 भक्षितेन बालादयोऽपि, विषादिवाणिज्यं परेऽपि निषेधयन्ति—“कन्याविक्रयिणश्चैव, रसविक्रयिणस्तथा ।
 विषविक्रयिणश्चैव, नरा नरकणामिनः ॥ १ ॥” इति १०, यत्त्रपीडाकर्तृण्यनेकजन्तुसवधोऽपि, तत एवोक्तम्—
 “स्वण्डनी पेवणी चुल्ली, जलकुम्भः प्रमार्जनी । पञ्च शूना गृहस्थस्य, बध्यन्ते यास्तु वाहयद् ॥ १ ॥” तिलयन्त्रादेश्च
 सहापातकहेतुत्वं लौकिका अपि वर्णयन्ति—“दशाशूनासमश्चक्री, दशाचक्रिसमो ध्वजः । दशाध्वजसमा वेद्या,

लीमनः शिलाहरितालवज्रलेपतुवरिपट्वासटङ्कणसावृक्षारादिविक्रयो लाक्षावाणिज्यं ७, मधुमद्यमांसप्रक्षणादुग्ध-
दधिघृततैलादिविक्रयो रसवाणिज्यं ८, दासादिदूणां गवाधादितिरश्चां च विक्रयः केशवाणिज्यं ९, विषयस्त्र-
कुशीकुङ्कुमालादिलोहहलादिविक्रयो विषवाणिज्यम् १०, एतत्पञ्चविधवाणिज्यं पूर्वोक्तं पञ्चप्रकारं च कर्म सुश्रा-
वको वर्जयेदिति सप्तदङ्कः । 'जंतपीलण'ति शिलोद्भवलसुशालयरहारहटङ्कनादिविक्रयस्तिष्ठसुसर्पैरपण्डफला-
तस्यादिपीडनदलनतैलविधानजलयध्रवाहनादिना यन्नपीडनकर्म, योगशास्त्रे तु धरदादियन्त्रविक्रयो विषवा-
णिज्यतयोक्तः ११, गवादिकम्बलशृङ्गपुच्छच्छेदनासाविधाङ्गनषण्डनत्वग्दाहादिउट्टपृष्ठमालनादि च निर्लब्धन-
कर्म १२, गहनदाहे सति भिह्लादयः सुखेन चरन्ति जीर्णतृणदाहे वा नचतृणङ्करोद्भेदाद्गवाद्यश्चरन्ति यद्वा
दग्धे क्षेत्रे सस्यसम्पत्तिवृद्धिः स्यादित्यादिगुणयुक्त्या कौतुकाद्वाऽरपयेऽग्निप्रज्वालनं दवदानं, श्रूयते हि मरण-
काले भिह्लादयो भणानि-यथेयन्तो मम श्रेयोऽर्थ धर्मदीपोत्सवाः करणीया इति १३, सरोवरहृततडागादि-
शोषः सारणीकर्षणेन तत्र धान्यादिवपनार्थं, तत्राखातं सरः खातं तु तडागमित्यनयोर्भेदः १४, वित्तार्थं दुःशी-
लदासीनपुंसकादेः शुक्रशारिकामयूरमार्जारमकटकुर्कुडकुर्गर्गाशुकरादेश्च पोषोऽसतीपोषः, केचन हि दासीः
पोषयन्ति तत्सम्बन्धिन्यनीं च भर्ता गृह्णन्ति यथा गोह्रदशे १५, एषां चानाचरणीयत्वं बहुदोषत्वात् । तत्राङ्गार-
कर्मण्यग्नेः सर्वतोमुखशस्त्रत्वात्पण्णां जीवनिकायानां १ वनकर्मणि वनसपतेस्तदाश्रितत्रसादेश्च २ द्राकटभाटक-
कर्मणोर्भारवाहकदृषभादेर्मार्गस्थषड्जीवानां च ३-४, स्फोटकर्मणि कणदलनादौ वनसपतेर्भूखननादौ पृथग्या

‘पङ्क्तिर्मे’ इत्यादि प्राग्वदित्येकविंशगाथार्थः ॥ २१ ॥ अत्र व्रते भोगोपभोगोत्पादकानि बहुसावधानि कर्म-
तोऽङ्गारकर्मादीनि पञ्चदश कर्मादानानि तीव्रकर्मबन्धनिबन्धनानि श्राद्धेनातीचारभूतानि वज्र्यानि अतस्तेष्वना-
भोगादिना यदाचरितं तत्प्रतिक्रमणाय गाथाद्वयमाह—

इंगाली वणसाडी भाडी फोडी सुवज्जए कम्मं । वाणिज्जं चेव दंतलखरस्केसविसविसयं ॥ २२ ॥
एवं खु जंतपीलणकम्मं निहंछणं च दवदाणं । सरदहतलायसोसं असईपोसं च वज्जिज्जा ॥ २३ ॥
कर्मशब्दः पूर्वार्द्धे प्रत्येकं योज्यः ‘इंगाली’ति, ‘एवं’मिति, अङ्गारकर्म काष्ठदाहेन नव्याङ्गारकरणं, एवं श्राष्ट्रकरणे-
ष्टकादिपाककुम्भकारायस्कारस्वर्णकारकुल्याद्यप्यङ्गारकर्म तेन यज्जीवनं तदङ्गारजीविका, एवमश्रेऽपि भाव्यम् १,
छिन्नाच्छिन्नवनपत्रपुष्पफलकन्दमूलतृणकाष्ठकम्बावंशादिविक्रयो वनकच्छादिकरणं च वनकर्म २, शकटशकटाङ्ग-
यटनखेटनविक्रयादि शार्कादिककर्म ३, शकटदृषभकारभसहिषखरवेशराभ्यादेर्भाटकग्रहणेन भारवाहनं भाटककर्म
४, यवचणकगोधूमकरडादेः सक्तुदालिपिष्टतन्दुलकरम्बादि खानिसरः कृपाद्यर्थं भूखननहलखेटनपाषाणयटनादि वा
स्फोटककर्म, योगशास्त्रे तु कणदलनादिवनकमतया विवक्षितम् ५। अथोत्तरार्द्धेन पंच वाणिज्यान्याह—‘वाणिज्जं’
मित्यादि, विषयशब्दः प्रत्येकं योज्यः, ततो दन्तविषयं वाणिज्यम्, एवं लाक्षादिज्वपि, तत्राकरे दन्तिदन्तधूकान-
दिनखहंसादिरोमचर्मचमरशृङ्गाङ्गुलित्तिकपदकस्तूरीपोहीसकादित्रसाङ्गग्रहणं दन्तवाणिज्यं ६, लाक्षाधातकीनी-

षध्याहारः, अथ पिष्टं कियत्कालं मिश्रं कथं वाऽचितं स्यात् ?, उच्यते, चालितं पिष्टमन्तर्मुहूर्त्तात्परतोऽचितम्, अचालितं तु मिश्रं धान्यनखिकावचयवानां परिणतत्वासम्भवात्, मिश्रत्वकालपरिमाणं चैवमाहुः—“पणदिण मीसो लुद्धो अचालिओ सावणे अ भइवए । चउ आसोए कत्तिअ मिणिसिरपोसेसु तिणिण दिणा ॥ १ ॥ पण पहर माह फाशुणि पहरा चत्तारि चित्तवइसाहे । जिट्टासाहे तिपहर अंतमुहत्तं च चालिअओ ॥ २॥” सचित्त- तिलमिश्रयवधानादिरूपसचित्तामिश्राहारोऽप्यसिद्धान्तिचारेऽन्तर्भावनीयः ३, तथा दुष्पकस्य—अर्द्धखिलस्य पृथु- कचणकतन्दुलयवगोधूमस्थूलमण्डकफलादेः प्रासुकवुद्ध्या भक्षणं दुष्पकाषध्याहारः, इहलोकोऽप्यजीर्णादिप्रत्य- पायकाशौ यावताऽंशेन च सचेतनस्त्वावता परलोकमप्युपहन्ति ४, तुच्छाः—तथाविधतुल्यजनकत्वादसारा औष- धयः—कोमलमुद्गचपलकादिशान्विकास्ता भक्षयतस्तुच्छैर्षाधिभक्षणात् पञ्चमोऽतिचारः, आह ननु यवेताः सचे- तनास्तर्हि तद्भक्षणं प्रथमातिचाराच्च विशिष्यते, अथाचित्तास्तर्हि को नामातिचारः ?, सत्यं, किन्तु योऽत्यन्त- सावद्यभीरुतया सचित्तं प्रत्याख्याति तेनाचित्ता अप्येता न भक्षणीयाः, लौत्यमात्रनिमित्तात्वात्, न हि बहू- नामपि तासां भक्षणे विशिष्य काऽपि तृप्तिरुपजायते, विराधना च महती, अत एव द्वाविंशत्यभक्ष्यमध्ये तुच्छफलशब्देनैता अपि प्रागव्याख्यातस्तस्मादेतासां भक्षणे वस्तुत एतद्भूतविराधनारूपोऽतिचारः ५, एते पञ्चातिचाराः सचित्तपरिहारमाश्रित्यात्र प्रतिपादिताः, एवं रात्रिभोजनमद्यमांसादिपरिहारमचित्ताहारं वञ्चा- दिपरिमाणनैयत्यं चाश्रित्याध्यानाभोगातिक्रमादिना स्वधिया स्वयमभ्युद्ध्याः, उपलक्षणमात्रत्वादमीषाम्, एतद्विषये

च त्रसाकुलानि तुच्छफलव्याख्यायां व्याख्यातानि, एषु मद्यमांसादिषु राजव्यापारादौ वर्त्तमानेन राजपारव-
 द्यादिना यत्किञ्चित्क्रयणादि कृतं तस्मिन्, अत एव राजव्यापारस्तादृशमार्जनाभावेन नरकस्यैव हेतुः, पठितं
 च-“दृष्यपापारपाभ्यः, स्वीकृतं सुकृतं न भयः । तान् धूलिधावकेभ्योऽपि, मन्ये मूढतरान् नरान् ॥ १ ॥ अधि-
 कारात्रिभिर्मसैः, माठापत्यात्रिभिर्दिनैः । शीघ्रं नरकवाच्या चेद्दिनमेकं पुरोहितः ॥ २ ॥” एतैश्चानन्तरौदितै-
 र्मद्यादिभिरन्तर्भागः सञ्चितो, बहिर्भागस्त्वयं ‘गंधमल्ले अंति गन्धवासाः कस्तूरीकर्पूरगुरुद्रुपादयश्च माल्यानि-
 पुष्पमालादयः, उपलक्षणत्वाद्देवविभूषणाद्यशेषं भोग्यं च, एषु गन्धादिषु कृतप्रमाणेषु विषयभूतेषु प्राग्व्या-
 ख्यातस्वरूपे उपभोगपरिभोगाख्ये द्वितीये गुणव्रतेऽनाभोगादिना यदतिक्कान्तं तन्निरुद्धामीति विज्ञातिगाथार्थः—

॥ २० ॥ अश्रुविमद् व्रते विज्ञातिरतिचारास्तेषु पूर्वं भोगतः पञ्चातिचारात् प्रतिकाम्यति—

सञ्चिते १ पडिवद्धे २ अप्पोलि ३ दुष्पोलि ए अ आहारे ४ । तुच्छोसहिभक्त्वणया भूपडिक्रमे देसिअं सव्वं २१

‘सञ्चिते’ इति, कृतसञ्चित्तपरिहारस्य कृतसञ्चित्तपरिमाणस्य वा सञ्चित्तमधिकसञ्चित्तं वाऽनाभोगादिना
 खादतः सञ्चित्ताहारः प्रथमोऽतिचारः १, एवं वृक्षात्तत्कालशृहीतं गुन्दादि राजादनादि वा सञ्चित्तान्तर्बाजं पक्व-
 फलं कटाहमेव भक्षयिष्यामि पक्वत्वेन प्राशुकत्वाद्बीजं पुनरप्राशुकत्वान्यक्षयामीतिबुद्ध्या मुखे प्रक्षिपतः सञ्चित्त-
 प्रतिवद्धाहारः २, अपक्वम्-अग्निनाऽसंस्कृतम् अपरिणतकणिकादिकं पिष्टमञ्चित्तमित्यादि धिया भक्षयतोऽपक्वो-

वल्लीविशेषः २३ मूलकः प्रसिद्धः कन्दः, तस्य लाज्यत्वं महाभारतादावप्यवादि-“रसोऽनं गृञ्जनं चैव, पलाण्डुः
पिण्डमूलकम् । सत्स्यमांसं सुरा चैव, मूलकस्तु ततोऽधिकः ॥ १ ॥ पुत्रमांसं वरं भुक्तं, न तु मूलकभक्षणम् ।
भक्षणाद्वरकं गच्छेद्वर्जनात्स्वर्गमाप्नुयात् ॥ २ ॥” २४, भूमिस्फुटानि-छत्राकाराणि वर्षाकालभावीनि भूमिस्फोट-
कानीति प्रसिद्धानि २५, विरूढानि-अङ्कुरितानि द्विदलधान्यानि २६, दङ्कवास्तुलः-शाकविशेषः, स च प्रथ-
मोद्गत एवान्तकायिको न तु छिन्नप्ररूढः २७, शूकरसञ्ज्ञितो वल्लः शूकरवल्लः स एवान्तकायिको न तु धान्य-
वल्लः २८, पल्लवङ्कः शाकभेदः २९, कोमलाभिलका-अवद्धास्थिका चिञ्चिणिका ३०, आलुक ३१ पिण्डालुकौ
कन्दभेदौ ३२, न चैत एवान्तकायाः किन्तु “भूदसिरसांधिपवं समभंगमहीरिणं च छिन्नरूढं । साहारणं सरीरं
तद्विवरीभं च पसेभं ॥ १ ॥” इत्यादिसिद्धान्तोक्ततल्लक्षणयुक्ता अन्येऽपि ज्ञेया हेयाश्च, यतः-“चत्वारो नरक-
द्वाराः, प्रथमं रात्रिभोजनम् । परस्त्रीगमनं चैव, सन्धानानन्तकायिके ॥ १ ॥” अनन्तकायाद्यभक्ष्यं चाऽचित्त-
भूतमपि परिहार्यम्, अथार्द्रकादेः स्वयं परेणाचितीकृतस्य ग्रहणे को दोषः?, उच्यते, निःशूकतालौतयवृद्ध्यादिः
परम्परया सचित्ततद्ग्रहणप्रसङ्गवृद्ध्यादिश्च, यथोक्तम्-“इक्षेण कयमकलं करेह तप्यच्चया पुणो अन्नो । सायाबहु-
लपरम्परवुच्छेओ सजस्यतवाणं ॥ १ ॥” इति द्वात्रिंशदन्नन्तकायस्वरूपम् ॥ एते चाभक्ष्यानन्तकायाः सूत्रगा-
थायां चशब्दसूचिता उपयोगित्वातिकिञ्चिद्विवृताः, सम्प्रति सूत्रगाथाऽग्रतो व्याख्यायते-“पुष्पे अ फले अस्ति
वर्जनीयपुष्पादीनि बहुविषयत्वात् सूत्रकारः साक्षादपि दर्शयति, तत्र पुष्पाणि चशब्दात्पञ्चमूलादीनि फलानि

प्रजायते” ज्ञानातपोक्तशास्त्रेऽपि-“अभक्ष्यभक्षणदेव, जायन्ते कुमयो हृदि ।” इति द्वाविंशत्यभक्ष्यस्वरूपम् ॥
 अनन्तकायिका आर्षदेवप्रसिद्धा द्वाविंशत्, तदाहुः-“स्रग्वा य कन्दजाई स्मरणकंदो अ १ वज्रकंदो अ २ अल्ल-
 हलिहा य ३ तहा अल्लं ४ तह अल्लकचुरो ५ ॥ १ ॥ सत्तावरी ६ बिराली ७ कुंआरि ८ तह थोहरी ९ गलोई अ
 १०। लसुणं ११ वंसकरिहा १२ गज्जर १३ ल्हाणो अ १४ तह लोढा १५ ॥ २ ॥ गिरिकणि १६ किसलपत्ता १७
 खरिसुआ १८ थेग १९ अल्लसुत्था य २०। तह टक्कवत्थुलो पढमो २१। स्मयरवल्ली अ २२ तहा पहंको २९ कोम-
 मूला २४ तह भूमिखहा २५ विखहा २६ तह पंडाळ ३२ हवंति एए अणंतनामेणं । अन्नमणंतं नेअं लक्खणजुत्तीह
 लेवलिआ ३० ॥ ४ ॥ आळ ३१ तह पिंडाळ ३२ हवंति एए अणंतनामेणं । अन्नमणंतं नेअं लक्खणजुत्तीह
 समयाड ॥ ५ ॥” व्याख्या-स्रग्वा कन्दविशेषः १ वज्रकन्दः २ आद्रहरिद्रा ३ आर्द्रकं-शृङ्गवेरम् ४ आर्द्रकङ्कूरकः ५ ज्ञाता-
 यति-स्मरणकन्दः-अर्शाभः कन्दविशेषः ६ वज्रकन्दः ७ आद्रहरिद्रा ८ आर्द्रकं-शृङ्गवेरम् ९ आर्द्रकङ्कूरकः १०
 वरी ६ बिरालिके वल्लीभेदो ७ कुमारी-मांसलप्रणालाकारपत्रा ८ थोहरी सुही तरुः ९ गडूची-वल्लीविशेषः १०
 लसुनं-कन्दविशेषः ११ वंशकरेहानि १२ गर्जरकाणि १३ लवणको-वनस्पतिविशेषो येन दग्धेन सज्जिका निरूप-
 यते १४ लोढकः-पद्मिनीकन्दः १५ गिरिकर्णिका-वल्लीविशेषः १६ किसलपरूपाणि पत्राणि प्रौढपत्राद्वर्पा-
 वीजस्योत्थानावस्थालक्षणानि स्वाप्यपि १७ खरिसुकाः १८ थेगश्च कन्दभेदः १९ आद्रमुस्ता २० लवणापर-
 पर्यायस्य अमरनाम्नो वृक्षस्य क्लविः-त्वण न त्वन्येऽवयवाः २१ खिछुहडो-लोकप्रसिद्धः कन्दः २२ अमृतवल्ली-

जुत्तेसु निगोअपंचिदी ॥ १ ॥” द्विदलक्षणं त्वेवमाहुः—“जंमि उ पीलिजंते नेहो नहु होइ विंति तं विदलं । विदलेवि हु उपपवं नेहजुअं होइ नो विदलं ॥ १ ॥” इति १८, वृन्ताकानि निद्राबाहुल्यमदनोदीपनादिदोषो-
षकत्वात्, पठन्ति च परेऽपि—“यस्तु वृन्ताककालिङ्गबूलकानां च भक्षकः । अन्तकाले स मूढात्मा, न स्मरि-
ष्यति मां प्रिये ! ॥ १ ॥” इति १९, अज्ञानानामानि पुण्याणि फलानि च, अज्ञानतो निषिद्धपुण्यफलेषु प्रवृत्ता-
व्रतभङ्गसम्भवाद्विषयपुण्यफलेषु तु प्रवृत्तौ जीवितस्यापि नाशाद्, वंकचूलपल्लीपतिसार्थिकवत् २०, तुच्छफलं मयु-
कजम्बूविलवादेः, उपलक्षणत्वाच्च तुच्छं पुष्पं करीरारणिशिशुमधूकादेः, तुच्छं पत्रं प्राद्वृषि तन्दुलीयकादेश्च बहु-
जीवसंमिश्रत्वात्, यद्वा तुच्छफलभर्द्दनिष्पन्नकोमलचवलकमुद्गसिङ्गादिकं, तद्भक्षणे हि न तथाविधा तृप्तिर्विरा-
धना च भूयसी २१, चलितरसं कुथितान्नं पयुषितद्विदलपिकादि अनेकजन्तुसंसक्तत्वात्, उपलक्षणत्वात्पुषि-
तौदनपक्वाद्यादिदिनद्वयातीतदध्यायापि च, अथ पयुषितद्विदलादौ कुथितत्वादिना जीवसंसर्तोरभयत्वात् परि-
हार्यत्वमस्तु दिनद्वयातीते दक्षि जीवसंसर्त्तुः कथमवगम्यते?, उच्यते, शाल्यप्रमाणयात्, तथा चोक्तम्—“जइ
मुग्गमासमाइ विदलं कवंमि गोरेसे पडइ । ता तसजीवुपत्तिं भणंति दहिणवि हुदिणुवरि ॥ १ ॥” हारिभद्र-
दशवैकालिकबृहद्भुत्तावपि—“रसजास्तकारनालदधितमीमनादिषु पायुकन्याकृतयोजतिसूक्ष्मा भवन्ती”ति, श्रूयते
च धनपालपण्डितस्य प्रतिबोधनार्थमागतेन तद्वन्धुना शोभनेन मुनिना दिनद्वयातीते दृश्यलककपुम्भकेन जीव-
दर्शनं ततस्तत्प्रतिबोधभवनं च २२, निषिद्धं चाभक्ष्यं ब्रह्मा पडपुराणेऽपि—“अभक्ष्यभक्षणादोषात्कण्ठरोगः

श्रीगुञ्जाय पञ्चशतीग्रामाधिपत्यं प्रादायि, तद्वचनाच्च नृपाद्यैस्त्वित्राद्यैरन्यैरपि भूधोभिर्विभावरीभोजनादि न्य-
यस्यत, एवं जिनधर्म प्रभावयंश्चिरं मुक्तपञ्चशतीग्रामसाम्राज्यः श्रीगुञ्जः श्रीधरेण सार्द्धं सौधर्म प्राप्तास्त्रयोऽपि
च क्रमात्सिद्धीः ॥

॥ इति राजभिोजने मित्रत्रयसम्बन्धः ॥

बहुबीजं पम्पोटकादिक्रमभ्यन्तरपुटादिरहितकेवलबीजमयं तच्च प्रतिबीजं जीवोपमर्दसम्भवाद्बर्जनीयं, ये
त्वाभ्यन्तरपुटादिसहितबीजसयं दाडिमादिन्दुरकादि तन्नाभक्ष्यतया व्यवहरन्ति १५, अनन्तकायिकाणि अनन्त-
जन्तुजातघातपातकहेतुत्वात्, यतः—“दुर्यो नैरयिकाः सुराश्च निखिलाः पञ्चाक्षतियज्जणा, द्व्यक्ष्याद्या ज्वलनो-
यथोत्तरममी सह्यातिगा शोधिताः ॥१॥” एतानि च व्यक्त्याऽग्रे दर्शयिष्यन्ते १६, सन्धानं निम्बुकवित्तिका-
अनन्तगुणितास्त्रेभ्योऽप्यनन्तांशगाः ॥१॥ सन्धानस्य च व्यवहारद्वय्या दिनत्रयात्परतोऽभक्ष्यत्वमाचक्षते १७,
दीनामनेकजीवसंसक्तिकिनिमित्तत्वात्, उपलक्षणात्वाद्गामगोरससंयुक्तद्विदलानि च केवलिनमयसूक्ष्मजीवसं-
घोलवटकानि—आयघोलमिश्रवटकानि—“सर्वेभ्युवि देसेषु सर्वेभ्युवि चैव तदय कालेषु । कुसिणेषु आसगोरस-
क्तिश्चम्भवात्, उक्तश्च संसक्तनिर्मुक्तौ—

नरके उदपद्यत, रजनीभोजनप्रसक्तो मिथ्यान्वयपि कदाचित्किंदिषमिआहारमुत्सया शाटं शाटं द्रुददञ्चानिबि-
डपीडया मृतो मित्रवत्तथैव मार्जारो नारकश्चाभूत्, भद्रकस्तु सम्यगनियमाराधनातः सौधर्मे महर्द्धिः सुरोऽभूत्,
श्राद्धजीवश्च नरकोदृतो निःस्वद्विजस्य तनूजोऽजनि श्रीपुञ्जनामा, मिथ्यात्विवीवश्च तल्लुभ्रताता श्रीधराभिधः,
इतश्चोपयुक्तेन भद्रकदेवेन रहसि स्वस्वरूपज्ञापनप्राग्भवकथनपूर्व प्रतिबोध्य रात्रिभोजनाद्यभक्ष्यनियमं ग्राहिता
ता तत्प्रतिपालने दृढीकृतौ च, यतः—“पापात्रिवारयति योजयते हिताय, शुभं निग्रहति गुणान् प्रकटीकरोति ।
आपद्रतं च न जहाति ददाति काले, सन्मित्रलक्षणमिदं प्रवदन्ति सन्तः ॥ १ ॥” पित्राद्यैस्तु कदाग्रहनिग्रहाय
सर्वथा भोजनं निषिद्धं, तथोल्ह्वनत्रयं जातं, तृतीयरात्राववाहितभद्रकसुरेण तन्निधममाहिमवृद्ध्यै तत्र धात्री-
पतेरात्यन्तिकी जठरव्यथा विचर्के, यथा यथा भिषग्ज्योतिषिकमात्रिकादयः किञ्चिदुपचेरुस्तथा तथा सा घृतसि-
क्तज्वालैवावर्द्धततमां, ततो मन्त्र्यादिषु किंकृल्यसूदेषु हाहारवपरेषु पौरेषु च दिवि दिव्या वागभूत्—भो ! भो !
निशामो जनवर्जनादिदृढधर्मश्रीपुञ्जहस्तप्रदर्शनवास्य राज्ञः पादवं भावि नान्यथा कथमपीति, ततः कोऽत्र पुरे
श्रीपुञ्ज इति विमृशतस्तु सन्निवादिषु केनाप्युक्तं निःस्वविप्रपुत्रः स्वनियमदाह्याह्वानत्रयेऽप्यक्षुभितः श्रीपुञ्जः
शिष्टशुरेकोऽस्ति स एवायं सम्भवीति, ततः सम्भावनामात्रेणाप्यमात्रवहुमानेनाहृतः सन्निवाद्यः स श्रीपुञ्जः,
सपद्यागतश्च सोत्साहसुच्चैराह—यदि मदाराध्यमानयाभिनीभोजनादिनियममाहात्म्यमस्ति तदानीमिदानीमेवास्य
राज्ञः सर्वार्हान्वयथा सर्वथाऽप्युपशान्त्यतु, इत्युक्तिपूर्वसूचार्शं स स्वहस्तप्रदर्शनेन क्षादति पदूचर्के, ततस्तुष्टेन राज्ञा

रात्रिभोजननियमाराधनविराधनयोर्मित्रत्रयदृष्टान्तो यथा-एकत्र ग्रामे आरवकभद्रकमिथ्यादृष्टयस्त्रयः सुहृदो
 वणिजः, तेऽन्यदा जैनाचार्यान्तिके गताः, तैश्च रात्रिभोजनवर्जनादिदेशानां चर्के, ततः आर्त्तरेण रात्रिभोजनमेव
 कन्दमूलाद्यभक्ष्यनियमः आर्द्धकुलोद्भवतया सोत्साहयैव जगृहे, भद्रकेण च बहु बहु विमृश्य रात्रिभोजनमेव
 नियमयामाहे, मिथ्यादृष्टिस्तु न प्रतिबुद्धः कदाग्रहग्रस्तत्वात्, यतः-“आग्रही बत निनीषति युक्तिं, तत्र यत्र
 मतिरस्य निविष्टा । पक्षपातरहितस्य तु युक्तिर्यत्र तत्र मतिरेति निवेशम् ॥ १ ॥” तदनु आरवकभद्रकयोः क्रुद्ध
 भवेऽपि रात्रिभोजननियमपरे अभूतां, गृहशालुसारिणी हि गृहव्यवस्था, आस्तिकश्च क्रमात् प्रमादबहुलतया
 स्वनियमे शिथिलादतिस्तत्कार्पन्याकुलतायां प्रातः सायं च त्याज्यघटीद्वयमध्येऽपि शुद्धे क्रमात्सर्वेऽस्तं गतेऽ-
 पि, सम्यग्प्रियमाराधकभद्रकादिभिर्नोदितस्तु सम्प्रति दिवस एवास्ति क्व रात्रिरित्यादि प्रत्याह, तदनुसारेण
 सकलं तत्कुटुम्बमपि तथैव जातं, अहह ! गृहस्वामिनः प्रमादबहुलतायां पापप्रसङ्गद्विदि, अन्यदा किञ्चिन्नृपा-
 दिष्टकार्यव्यव्रतया प्रालम्भेऽप्यभ्युक्तौ सायं सहैव द्वौ यावत् कथमपि भोक्तुं गृहमागतौ तावदुत्सरोऽभवत्,
 ततः सुहृदादिभिरत्यर्थं कदर्थितोऽपि भद्रको नाभुङ्क्व, यतः-“अप्यहिर्धं कायवं जइ सका परहिर्धंपि पथेच्छं
 अप्यहिअपरहिआणं अप्यहिर्धं वेव कायवं ॥ १ ॥” आरवकस्तु निःश्रूयतया किञ्चिदन्वकारप्रसरेऽपि पथेच्छं
 बुभुजे, तदा च तदात्तदुत्कृतादिव सूक्ष्मः पतिता यूका तेनाहारान्तरहारिता ततोऽसौ जलोदरमहाव्याधिनाऽ-
 ल्यन्तं बाधितो मृत्वा निशाभोजननियमभङ्गात्कुरो मार्जारोऽजनि, ततश्च दुष्टेन शुना कदर्थ्यमानो विपद्याद्य-

गृहिणा च विवेकिना ॥ ३ ॥ ये राज्ञौ सर्वदाऽऽहारं, वर्जयन्ति सुमेधसः । तेषां पक्षोपवासस्य, फलं मासेन जायते ॥ ४ ॥” स्कन्दपुराणे रुद्रप्रणीतकपालमोचनस्तोत्रे सूर्यस्तुतिरूपेऽपि—“एकभक्ताशानात्रिलमग्निहोत्र फलं लभेत् । अनस्तभोजनो नित्यं, तीर्थयात्राफलं भजेत् ॥ १ ॥” राज्ञौ भोजनकारिणां च कथं नामाचमनेऽपि शुद्धिः, यतः—“त्रयीतेजोमयो भानुरिति वेदविदो विदुः । तत्करैः पूतमखिलं, शुभं कर्म समाचरेत् ॥१॥ नैवाहुतिर्न च खानं, न आर्द्रं देवतार्चनम् । दानं वा विहितं राज्ञौ, भोजनं तु विशेषतः ॥ २ ॥” आयुर्वेदेऽपि—“हृत्तामिपद्मसङ्कोचश्चण्डरोचिरपायतः । अतो नक्तं न भोक्तव्यं, सूक्ष्मजीवादनादपि ॥ १ ॥” तस्माद्विवेकिना राज्ञौ चतुर्विधोऽप्याहारः परिहार्यः, तद्दशक्तौ त्वशनं स्वादिमं च त्याज्यमेव, स्वादिमं पूणीफलाद्यपि दिवा सम्यक् शोधनादियतनयैव गृह्णाति, अन्यथा त्रसाहिंसादयोऽपि दोषाः, मुख्यवृत्त्या च प्रातः सायं च राज्ञि प्रत्यासवत्वाद्दे द्वे घटिके भोजनं लजेद्, यतः—“अहो मुखेऽवसाने च, यो द्वे द्वे घटिके त्यजन् । निशाभोजनदोष-ज्ञोऽशाल्यसौ पुण्यभाजनम् ॥ १ ॥” अत एवागमे सर्वजघन्यं प्रत्याख्यानं मुहूर्त्तप्रमाणं नमस्कारसहितमुच्यते, जातु तत्तत्कार्यव्यग्रत्वादिना तथा न शक्नोति तद्वाऽपि सूर्योदयास्तनिर्णयमपेक्षत एवाऽऽतपद्शनानादिना, अन्यथा राज्ञिभोजनदोषः, अन्धकारभवनेऽपि व्रीडया प्रदीपाकरणादिना त्रसादिहिंसानियमभङ्गमायामृषावादान्दयोऽधिकदोषा अपि, यतः—“न करेमिति भणित्वा तं चेव निसेवए पुणो पावं । पञ्चक्वमुसावाहं मायानिश्च-डीपसंगो अ ॥ १ ॥ पावं काज्जण सयं अप्पाणं सुद्धमेव वाहरहं । इणुणं करेह पावं वीअं बालस्स भदन्तं ॥२॥”

पृथिवीकायात्मकत्वान्याज्यं?, सत्यं, किन्तु सर्वथा तन्त्यागे गृहस्थस्य न निर्वाहः, सचिन्तं पुनस्तद्भोजने लज्जति,
 विवेकिनो हि भुञ्जाना यदि लवणं गृह्णन्ति तदा प्रासुकमेव न त्वितरत्, प्रासुकत्वं च तस्याग्न्यादिप्रबलशस्त्रयो-
 गेनैव संभवति न त्वन्यथा, पृथिवीकायजीवानामसङ्ख्येयत्वेनात्यन्तसूक्ष्मत्वात्, तथा च पञ्चमाङ्गे एकोनविंशो-
 दशे तृतीयोद्देशके निर्दिष्टोऽयमर्थः-“वज्रमय्यां शिलायां खलपपृथिवीकायस्य वज्रलोष्ठकेनैकविंशतिं वारात्
 पेषणे सन्त्येके केचन जीवा ये स्पृष्टा अपि नेति” १३, रजनीभोजनं बहुविधजीवसम्पातसम्भवेनैहिकपारलोकि-
 कानेकदोषदुष्टत्वात्, यदभिहितं-“मेहं पिपीलिआओ हणांति वमणं च मच्छिआ कृणह । जूआ जलोदरं तू
 कोलिअओ कोदरोणं च ॥ १ ॥ वालो सरस्स भंगं कंटो लगगइ गलंमि दाहं च । तालुंमि विंघइ अली वंजण-
 ँउञ्जासि भुज्जंतो ॥ १ ॥” निश्वसिच्छ्वणावापि-“गिहकोकिलअवयवसंमिस्सेण भुत्तेण पोदे किल गिहकोइला संभु-
 च्छन्ति ।” एवमत्रान्तर्विषमिश्रसर्पादिलालामलसूत्रवीर्यपातादिना मृत्पाद्यापि, तथा-“मालिंति महिअलं जामि-
 णीसु रयणीअरा समंतोवि । छलंति य ते हु फुडं रयणीए भुज्जमाणं तु ॥ १ ॥ जीवाण कुंशुमार्हण घायणं भा-
 णधोअणार्हसु । एमाइ रयणिभोअणदोसे को साहिं तरइ ? ॥ २ ॥ उट्ठककाकमाजारायुअशम्बरदूकरः ।
 अहिदृश्रिकणोधाश्च, जायन्ते रात्रिभोजनात् ॥ ३ ॥” इत्यादि, परेऽपि पठन्ति-“मृते खजनमात्रेऽपि, सूतकं जायते
 किल । अस्तंगते दिवानाथे, भोजनं क्रियते कथम् ? ॥ १ ॥ रक्तीभवन्ति तोयानि, अन्नानि पिशितानि च । रात्रौ
 भोजनसक्तस्य, प्रासे तन्मांसमक्षणम् ॥ २ ॥ नोदकमपि पातव्यं, राजावन्न युधिष्ठिर ! । तपस्विना विशेषेण,

प्राणिक्रमेण क्षणात् । येनास्मिन्नापि पादिते विधदिते विस्फोटिते ओदिते, निरिषष्टे परिणालिते विदलिते निर्पाल्यसौ वा न वा ॥ १ ॥” चतस्रो विकृतयो-मद्य १ मांस २ मधु ३ नवनीत ४ रूपासद्वर्णानेकजीवसंमूर्च्छनात्, तथा चाहुः-“मज्जे महुंसि मंसंमि, नवणीअंसि चउत्थए । उप्पजंति चयंति अ, तवण्णा तत्थ जंतुणे ॥ १ ॥” परेऽपि-“मद्ये मांसे मधुति च, नवनीते तक्रतो बहिनीते । उत्पद्यन्ते विलीयन्ते, सुसूक्ष्मा जन्तुराशयः॥१॥ ससन्नामे च यत्पापमग्निना भस्मसात्कृते । तदेतज्जायते पापं, मधुविन्दुप्रभक्षणात् ॥२॥” मद्यमांसे प्राग्व्याख्याते, मधु माक्षिकं १ कौत्तिकं २ आमरं ३ चेति त्रिधा, नवनीतं चतुर्धा गो १ महिष्य २ जै ३ डका ४ सन्भवमेदात्, एवं १, हिमं शुद्धासङ्ख्येयाःकायरूपत्वात् १०, विषं मन्त्रोपहतवीर्यसम्पुद्गरान्तर्वर्त्तिगण्डोलकादिजीवघातहेतुत्वान्मरणसमये महाभोहोत्पादकत्वाच्च ११, करका असङ्ख्याःकायिकत्वात्, नन्वेवमसङ्ख्याःकायमयत्वान्पानीयस्याप्यभक्ष्यत्वं १, सख्यं, परं पानीयेन विना निर्वाह एव न स्यात्, करकादीन् विना तु न कश्चिदनिर्वाहः तत एव निषिद्धा न पुनः पानीयं, तदपि सामग्र्यां श्रावकस्य प्रासुकमेवोचितं १२, सर्वाऽपि सृत्तिका उद्गरान्तदुद्गरादिपञ्चेन्द्रियप्राणयुत्तानिभित्तत्वादिना मरणाद्यनर्थकारित्वात्, सर्वग्रहणं स्वदिकादिनद्भेदपरिहारार्थं, तद्भक्षणस्यामाश्रयादिदोषजनकत्वात्, सृत्तिकाग्रहणमुपलक्षणं तेन सुधाद्यापि वर्जनीयं, तद्भक्षणादब्रशटादाद्यनर्थसम्भवात्, दृश्यन्ते हि सृत्तिकादिभक्षणव्यसनिनामवलतापाण्डुरोगदेहदौर्बल्याजीर्णभ्वासक्षययोगादयो महानर्था मरणान्ताः, सच्चित्तमृत्तिकादिभक्षणे चासङ्ख्येयशुथिवीकायविराधनाद्यपि, एवं तर्हि लवणमप्यसङ्ख्य-

[illegible]

श्राद्ध-
लि० सूत्रम्

॥११४॥

प्रत्येकमिष्टसञ्चित्तादीनां प्रमाणं कार्यं, भणितं च—“निरवज्ञाहारेणं १ निज्जीवेणं २ परित्तमीसेणं ३ । अन्ताणु-
संघणपरा सुसावणा एरिसा हुंति ॥ १ ॥” एवमुत्सवादिविशेषं विना सफुन्भतकरणत्किङ्किणीकमणिमुवर्ण-
स्वचित्तदुक्कलरणद्वपुरादिपरिधानमुकुटादिवनधनशिरोवेष्टनाञ्चलोर्ध्वमुखन्यसनादिमाज्यन्तचेतोऽष्टकुन्मादजन-
पवादादिजनकमत्युद्धदवेषवाहनालङ्कारादिकमपि श्रावको वर्जयेत्, यत उत्तम्—“अइरोसो अइतोसो अइ-
हासो हुज्जणेहि संवासो । अइउवम्हो अ वेसो पंचवि गरुअंणि लहुअंति ॥ १ ॥” अतिमलिनानिर्यूहस्वस-
च्छिद्रवस्त्रादिसामान्यवेषपरिधानेऽपि कुचेलत्वकार्पण्यादिना जनापवादोपहसनीयतादि स्यादतः स्वचित्तवयोऽ-
वस्थानिवासस्थानकुलाद्यनुरूपं वेषं कुर्यात्, उचितवेषादावपि प्रमाणनैयत्वं कार्यम्, एवं दन्तकाष्ठाभ्यङ्गतलो-
द्धत्तनमज्जनवस्त्रविलेपनाभरणपुष्पफलधूपासनशायनभवनदेस्तथादनसूपस्नेहशार्कपेयाखण्डखाद्यादानपानखा-
दिमखादिमादेस्तकुमशक्यस्य व्यक्त्या प्रमाणं कार्यं, शेषं च त्याज्यमानन्दादिसुश्रावकवत्, कर्मतोऽपि
श्रावकेण सुख्यतो निरवद्यकर्मप्रवृत्तिमता भवितव्यं, तदशक्तावप्यत्यन्तसावयविवेकिजननिन्द्यमद्यविक्रपा-
दिकर्म वर्जनीयं, शेषकर्मणामपि प्रमाणं करणीयं, यतः—“रंधणकंडणपीसणदलणं पयणं च एवमार्हेणं । निच-
परिमाणकरणं अविरइवंधो जओ गुरुओ ॥ १ ॥” अत्र सूत्रकृद् गाथामाह—

मज्जमि अ मंसमि अ पुफ्फे अ फले अ गंधमल्ले अ । उवभोगपरीभोगे बीअंसि गुणवए निंदे ॥ २० ॥

११गाथा-
यां दिग्वि-
रतो महा-
नन्दच-
रितम्

॥११४॥

कोटीपूराद्यकथाः—जघन्यतो दशगुणमुष्णं घातादि वा पुरः । द्वेषे तु शतसहस्रलक्षकोटिगुणाद्यपि ॥१॥ क्रुमुद्धत्याः
 स्वग्रहमहिषीप्रसूतपद्भुक्तयोः कोऽप्येतावपहृल्य याति तदा साध्विति प्राग् दुर्धर्मानाजातमात्रापलङ्घयवियोगोऽजनि,
 देयलभ्यनभोगीस्तु संनिहितसुरकृता, एवं मध्यमश्रेष्ठ्यात्मजयोः स्थानाद्यपि स्वामिनोक्तम्, इत्यहर्द्धाक्रमुधास्वा-
 दोद्भूतमहानन्देन स्वस्थानमागत्य श्रीजिनोदिते सम्यगनिवेदिते निर्विण्णाः पित्रादयः प्रपन्नाश्च प्रव्रज्यां, महा-
 नन्दोऽपि तौ सोदरौ धर्मधनप्रदागादिना प्रमोदमेदुरौ विधाय समये च दीक्षामादाय माहेन्द्रे माहेन्द्रसमः
 सुरोत्तमः समभूत्, ततश्च्युतश्च सेत्स्यति । इति दिग्विरतिव्रतं दिशां, बहुसङ्क्षेपविधेः प्रपद्य भोः । विधुरेऽपि
 विधाय धीरतां, प्रतिपालय धनदत्तपुत्रवत् ॥ १ ॥

॥ इति पपुव्रते महानन्दनिदर्शनम् ॥

उक्तं पष्ठं व्रतमथ भोगोपभोगाभिधानं सप्तमं गुणव्रतं तु द्वितीयं, तच्चोपभोगपरिभोगव्रतमित्यप्युच्यते अर्थस्यै-
 क्यत्, इदं द्विधा—भोगतः कर्मतश्च, तत्र भोगो द्विविधः—उपभोगपरिभोगमेवम्, यदेकवारमेवान्तर्वा भुज्यते
 तस्याहारभक्षणाहंक्रुमुमादेर्भोगः, उपभोग उपशब्दस्य सकृदर्थत्वादन्तरर्थत्वाच्च, यच्च पौनःपुन्येन बहिर्वा भुज्यते
 तस्य भवनाङ्गनादेर्भो(परिभो)गः परिशब्दस्यासकृदर्थत्वाद्बहिरर्थत्वाच्च, यदाह—“उपभोगे विणर्दोर्भो तंबोलाहा-
 रपुष्पफलमाह । परिभोगे वत्थसुवन्नमाहञ्जं इतिथ्येनाह ॥१॥” श्रावकेण तावदुत्सर्गतः प्रासुकैषणीयाहारभोजिना
 भाव्यं, तस्मिन्नास्ति सच्चित्तपरिहारः कार्यः, तस्याप्यन्नाक्तौ बहुसावधानमध्यामिषानन्तकायादीन् वर्जयता

हिमभावर्पणस्वग्रहव्यापारणादिना सुधनः सुहृदरित्तस्ततो व्ययति, अविश्वासस्पदेन च तेन सुहृच्चित्तं भूयस्तरं दूयते मैत्रीभङ्गमिया तु न किञ्चित् प्रतिवृत्ते, सुधनेन चैवमसद्वयेन विनाशितं तस्य द्रम्मशतं, एकेन च वणिक्प्रवेकेन सहव्यवहारादितस्ततो मिलितास्तस्य देया विंशतिर्द्रम्भाः, सद्योऽनर्पणात्स्वल्पत्वादिना पुनरुत्तमणानामागणाच्च सुधनसन्निधौ स्थिताः, अन्येन च लभ्यधनप्रदानेऽधिकं द्रम्मदशकञ्चान्या दत्तं पश्चाज्ज्ञातं सुधनेन परं लोभान्न प्रत्यर्पितं-लोभः क्षोभकरः कस्य, न स्याद्धर्मवतोऽपि हि । यः सूक्ष्मसम्परायाव्यगुणस्थानेऽप्यवाप्यते ॥१॥ एतच्च शल्पत्रयं व्यवहारशुद्धिप्रसिद्धिमत्तया गुरोः पुरोऽपि सम्यग् नालोचितं-समर्थोऽप्यसमर्थोऽसौ, विविक्तोऽप्यविविक्तहृत् । स्वशक्त्या दुःस्थधर्मिष्टोद्धारमारचयेन्न यः ॥ १ ॥ इति ध्यात्वा सुधनेनावससमये सीदतः परमधार्मिकसाधार्मिकस्य दत्तं द्रम्मशतं तदुपजीवनेनासौ यावज्जीवमुवाह सुखनिर्वाहतां, समयदत्तं हि जलदजलवत्स्वरूपमप्यनल्पफलवत्, उक्तञ्च-“करचलुअपाणिणिवि अवसरदिन्नेण सुच्छिद्धं जिअइ । पच्छा सुअण सुंदरि ! षडसय दिन्नेण किं तेण ? ॥ १ ॥ ” क्रमाहो समाप्तायुष्काः सुधनो धनश्रीस्तत्सुहृत्ता वणिजौ साधर्मिणश्च षडप्याराद्धश्रद्धधर्मेण सौधर्मं गताश्च्युताश्च धनदत्तकुमुद्वयौ तत्पुत्राश्च चत्वारो जज्ञिरे, प्राग् द्रम्मशतविनाशेनाद्यपुत्रातिपतुः सर्वस्वनाशाद्यासीत्, तेन च प्रागेकस्य श्राद्धस्य वणिज्यविषयाद्यस्तुत्सार्धमात्सर्पतो व्यसनिकलङ्कप्रदानाद्वासनित्वं तं प्रत्येव विद्विष्टतया सद्यः किमयं न म्रियत इति दुर्धनानाच्चात्पायुष्कं तस्याजनिष्ट, मध्यमात्मजयोः प्राग् देयमियदुणं जातं, प्राग्द्रम्मशतोपकृतेस्त्वं कोटा-

तदौषध्यानयने यद्ययं शिशुर्विपत्स्यते तदा त्वां सकुटुम्बं सर्वखापहारदण्डपूर्वं जीवनिग्राहं निगृहीष्ये,
सोऽप्युचै-देव ! सर्वस्वात्सर्वकुटुम्भात्प्राणेभ्योऽपि च प्रियतमोऽयं तनयः, तद्विपत्तावपि निरपेक्षतायां का नामा-
न्यापेक्षा का नाम वैषा विभीषिका तस्माद्यद्भवति तद्भवतु परं स्वीकृतव्रतं स्वल्पमपि कल्पान्ते नातिचरामि
सर्वथा-द्रविणप्राणपुत्रादि, सुलभं हि भवे २। स्यादनन्तरपि भवैर्जनधर्मस्तु दुर्लभः ॥१॥ सर्वस्वप्राणपुत्रार्देनाथो
किमपि तद्भवे । दुःखं भवेष्वनन्तेषु, धर्मध्वंसे तु दुस्सहम् ॥ २॥ एवं तात्त्विकसात्त्विककर्मुकुटायमाने तस्मिन् वद-
माने धर्मकाग्रतया आर्हाष्टिविद्ययेवाकुट्यायाः ज्ञासनदेव्या वाण दिव्याऽऽविर्भव-भोः कुमार ! सत्त्वैकसार !
दर्शय सर्वेषां स्वधर्मदार्ढ्यमहिमानं निमानं सिञ्चस्व स्वकरामृतरसेनैतं बालं यथाऽसौ प्रोजीवति तत्कालं,
ततो विस्मयाद्भयभाजने समग्रजने सिक्तोऽसौ कुमारेण स्वपाणिपावितनीरेण जातश्च तरसा सुधारसाभिषिक्त-
इव सुव्यक्तचेतनः प्रमुदितश्च प्रोचैः सर्वोऽपि जनः अजायन्त वद्धापनादिमहोत्सवाः प्रावर्त्तन्त सर्वतोऽपि कुमा-
राद्भुतप्रशंसारवाः-एकाग्रसाहात्म्यमहो !, महीयः किञ्चिद्भुतम् । येनैवं धर्मेनिर्वाहः, पुत्रप्रोजीविनाद्यापि ॥१॥
स्वल्पमात्रकृतेऽप्येके, लज्जन्ति तृणवद्भूतम् । दृढव्रताः केचिदेवं, विकटे सङ्कटेऽप्यहो ॥ २ ॥ अपरेद्युः स्मृतप्राक्-
पुत्रादिवृत्तान्ततान्तस्त्रान्तकुसुहतीकान्तप्रेरितः स खगत्या गतवान् महाविदेहं प्रणतिपूर्वं पृष्ट्वांश्च जिनश्रेष्ठं
श्रेष्ठ्यादिप्राग्भवसन्देहं, स्वाम्यप्युचै-धन्यपुरे सुधनो नाम धनी धनश्रीर्गोहिनी धनावहश्च तस्य बालवयस्यः,
तौ प्रीत्या सहोदराविव सहैव व्यवहरतः सुश्राद्धतया शुद्धव्यवहारतः, अन्तरा २ तु क्रयविक्रयादौ विदग्ध

योजन्यादिनियतिः ? क्षितिगतिमेवाश्रित्य हिंसा क्रियते, किञ्च-वियति ऋजुरगतिस्मभवेन ज्ञातयोजन्य-
पीयता न पूर्णा भवित्री, धरित्रीचलने हि मार्गाणां वक्रत्वादिना भूर्भुवस्त्रेवाभिवर्द्धते, दृश्यते चैवमेव सर्वत्रा-
विप्रतिपत्त्या, इदृश्यालम्राजीवनं च परमो धर्मः, धर्मकार्ये च तीर्थयात्रादिवत् सहस्रयोजनीगमनेऽपि शृङ्गिणो
न कश्चिद्दोषः प्रत्युतागण्यपुण्यपोषः, तद्वत्स ! बालवत्सलतामालम्बस्व मा विलम्ब स्वल्पमपि तद्दौषध्यानय-
नविधौ, विधौतकल्मषा महर्पयोऽपि जीवद्दयार्थमेव यतन्ते, तदत्र सुधा मौग्ध्यपरामर्शः को नाम विमर्शः ?
पुत्रेणाभ्युक्त-स्वाहयातमदस्तातपादैः केवलं न केवलाऽत्र धर्मधीः किन्त्वतिमात्रस्वपुत्रमोहधीरेव मुख्यवृत्त्या,
तेनतत्कृत्य स्वव्रतक्षितिः कथं न स्यात् ? नियमश्च यथा गृहीतस्त्वैव प्रमाणयितव्यः, तेन यावद्गमनेन भूमौ
ज्ञातयोजनी स्यात्ततोऽधिकगमने नियममभङ्ग एव, नहि नभोगमनमपेक्ष्य प्रागमया नियमः स्वीचकै, ततः ह्यपि-
तेन पित्रोक्तम्—अहो केयमस्थाने सूक्ष्मेक्षिका ? स्वपुत्रकृते हि जातु कश्चिदतिचारः स्यात्तदा पश्चात्प्राय-
श्चित्तेन सोऽपि शोध्यते, नहि सर्वथा निरतीचारता चारित्रिणामपि भवेत्, सर्वत्र हि लाभालाभादि विलोक्य,
पठन्त्यापि—“युगंतेण निसेहो जोगेसु न देसिओ विही वावि । दलिअं पण निसेहो हुज्ज विही वा जहा रोगे
॥ १ ॥” न हि कदाग्रहगृहान्तर्गतं धर्मरहस्यं, अहो कठोरदृढयता अहो बालहत्यायामपि निरपेक्षता अहो !
लोकापवादोऽप्यभीरुकरता अहो निर्दयात्मकता, इत्यादि पित्रादिभिस्तत्स्वरूपमवगत्यागतैर्नृपमन्त्र्यादिभिश्च
सर्वज्ञात्स्योक्तोऽपि स यावन्न जहाति निजाग्रहं तावद्वादीदुच्यक्तोपकरालः क्षमापालः—भोः कदाग्रहैकदोषे !

खला इव विद्यावतिशायिशक्तयः प्रायः। स्युर्नयप्रवृत्ताः प्रोक्तेः पेटालपुत्र इव ॥१॥ तस्य तु तादृग्विद्यालाभेऽपि
 सुसंवृतस्य संयतवत् अन्धेरिव नैवासीन्मयादातिक्रमः कापि, क्रमाज्जातस्तस्य पुरुषोत्तमस्य प्रभुश्च इव पित्रनु-
 यायी पुत्रः सौभाग्यावतिशायी, अन्यस्मिन् दिने तस्मिन् नन्दने दुर्द्धवादिष्टेन दुष्टेन फणिना दृष्टे सर्वथा च
 तच्चैतन्ये नष्टे वैद्यादियलानां कृपणरत्नानामिव वैफल्ये च दृष्टे जाते च पित्रादीनां प्रकृष्ट हृदयार्त्तिकदृष्टे प्रत्युत्पन्नम-
 तिना धनदत्तश्रेष्ठिना चतुरशीतिचतुष्षथेषु पटहेनोद्घोषयामाहे-य एनं विषमृद्धिषावेशाद्विश्रैतनं स्तनन्धयं
 प्रोज्जीवयति तस्मै श्रेष्ठी स्वर्णकोटीमपि प्रदत्ते इति, तद्वाकर्ष्य वैदेशिकविप्र एकः साविवेकमभाषिष्ट श्रेष्ठिपुरः
 प्राप्तः-श्रेष्ठिन् ! इतो दशोत्तरयोजनशालां सम निवासस्थानं श्रीनिधानं नाम नगरं, तत्र मम गृहे गृहिणी-
 ज्ञाता देवतादेशप्राप्ता विषौषधी बहुशः स्पष्टदृष्टप्रत्ययाऽस्ति, मार्गे गमनमभिया सा सह नानीता मया, यदि-
 तां दिनोदयादूर्वाक् कोऽपि कथमभ्यानयति तदा तथा नियतमयममृतेनैव जीवयत्येवेति, अथाचष्ट हृष्टःश्रेष्ठी-
 साधु रभो भूदेव ! यदेवमावेदितवान् भवान् अयं मे नन्दनः संक्रन्दन इवाचिन्त्यशक्तिः स्वगामिविद्ययाऽति-
 त्वरयाऽप्यानेष्यति तां, तदेहि स्वगृहिण्या हस्ताक्षराणि येन सा तामपर्यल्लेतस्मै, ततो विस्मितमुदितो याव-
 द्विजः सज्जीस्यात्तल्लेखलेखनाय तावदुवाद महानन्दः सुकृतैककन्दः-तात ! शतयोजनमात्रादिज्वतोऽहं श्रितोऽपि
 पुत्रमोहं कथं नाम तामानयामि ततः स्थानात् ? स्वीकृतनिर्वाहपूर्वमेव सर्व साधितं साधिष्ठतां दधाती-
 त्युपायान्तरं किञ्चिद्विचिन्तयत तातपादाः, तातोऽप्युच्चै-वत्स ! विषङ्गमने जीवविराधनाद्यभावात् का हन्त ! शत-

रोपक्रियादिभिः सर्वेभ्योऽपि श्रेष्ठी श्रेष्ठीभावमावहत्, अहो सुपुत्रप्राप्तिफलं तद्ववेऽपि निस्तुलम्, अन्येषु-
र्विद्यासाधकेन केनचित्सुप्रकृतिना कृतपणमास्यवधिपूर्वसेवादिविधिना नभोगामिनीविद्यासिद्धिदिनेऽनुत्तरमा-
न्यवन्नरतयोत्तरसाधकत्वाधर्मभ्यर्थितः प्रतिपन्नवान् बहुक्लेशमपि दाक्षिण्यपरोपकारसारस्तद्वचनं महानन्द-
कुमारः, यतः—“क्षेत्रं रक्षति चञ्चा सौधं लोलत्पटी कणान् रक्षा । दन्तात्तत्पुणं प्राणाक्षरेण किं निरुपकारेण ?
॥ १ ॥” ततः कृष्णचतुर्दशीनिशीथिन्यां स्थितोऽसावुत्तरसाधकतया, सोऽपि भाग्यनिधितत्संनिधिवलाद्यथा-
विधि सर्वथाऽप्यनावाधया साधयामास कैलास इव निष्प्रकम्पस्तां विद्यां, सिद्धिसमये साक्षाद्भूयाख्यद्विद्याधि-
देवी—अहो महोत्साहतया साधिताऽहं त्वया सिद्धाऽसि परं परकार्यसाधकायस्मै उत्तरसाधकाय तद्देहि देहि-
नामाधाराय मां कुमारोपिवासौ कुमाराय, इयतैव च स्वं कृतार्थं मन्येथाः, नहि कर्मणोऽधिकं विधात्राऽपि
विधातुं शक्यं, यतः—“नमस्यामो देवान्ननु हतविधेस्तेऽपि वरागाः, विधिवन्व्यः सोऽपि प्रतिनियतकर्मकफ-
लदः । फलं कर्मायत्तं यदि किममरैः किञ्च विधिना, नमस्तकर्मभ्यो विधिरपि न येभ्यः प्रभवति ॥१॥” इत्युक्त्वा
सद्यः सा विबुद्धचित्तरोऽभवत्, सोऽपि निपुणात्मा कुमाराय तां विद्यां तदैव देवतोक्तिपूर्वं दत्त्वा तत्त्वार्थवि-
त्तश्चिन्तमेव विरक्तचित्तस्तपस्यामादत्त, कुमारश्च जातस्तया विद्यया विद्याधर इव विपद्गामी, अहो ?
भाग्याभ्यधिकत्वं, यतः—“व्यवसायं करोत्यन्यः, फलमन्येन मुज्यते । पर्याप्तं व्यवसायेन, प्रमाणं विधिरेव नः
॥ १ ॥” स च जग्राह विहरत्तीर्थङ्करशाश्वततीर्थनमस्क्रियापरोपक्रियादि तद्विद्याफलं सर्वकालम्—उच्छृङ्खलाः

प्रकृष्टमनिष्टं, स्पष्टदृष्टभद्रजातिश्वेतदन्तिस्ववेद्रमप्रवेद्यास्वप्नेन तु किञ्चित्कृतानन्दसन्दर्भः पुनर्वर्भव गर्भः
 प्रसूतश्च प्रसूतग्रहोच्चतादिगुणमये निशीथरमये समग्रगुणैः सातिशयस्तनयः सुखप्रादिना, भृशं भार्यया वार्य-
 माणोऽप्यविश्रब्धः श्रेष्ठी मुक्तवांस्तमपि तृतीयोद्याने, भो ! लभ्यमलात्वा किमेनं त्यजसि ? इति शुश्राव च
 श्रवःसुधाकिरं नभोगिरं, दृष्टः पृष्टवांश्च कियन्मयाऽसाहृभ्यं ? तयोक्तं-दीनारकोटाकोटीः, ततः प्रोक्षैः प्रीतः
 सन् पश्चादानीय चिन्तारलमिवाप्यमास जन्मापूर्वमुद्धृत्यै कुमुद्वृत्यै, स्थापयामास च महाजन्ममहादिपूर्वं महा-
 नन्दकृत्वेन तस्य महानन्द इति नाम, यस्तदानीमदन्तोऽपि, सर्वतो गुणवृद्धिभाक् । सद्दन्तोऽपि क्रमात्
 ख्यातोऽनन्त एव श्रियाञ्जुतम् ॥ १ ॥ स एवं बद्धमानः क्रमात्कुरुते स कलावानिव कलाग्रहणं स्वीकुरुते स
 च सद्गुरुसकाशे दौशावेऽपि सम्यक्त्वमूलस्थितिं देशविरतिं, तस्यां च षष्ठवर्ते नियम्यते स तेन वासस्थाना-
 त्सर्वतस्तिर्यग्योजनशतं, स्वीकार्यते स च यौवने जनकेन यज्ञदत्तोभयनन्दनीं सान्वयनाम्नीं कलावतीं नाम
 कनीं, तस्य चोत्पत्तेरारभ्य धनदत्तमहेभ्यगृहे सर्वतः प्रवर्द्धते स धनं प्रावृद्धुनीप्रवाह इव, प्रतिदिनं स्वयं
 वाणिज्यार्थं प्रथितप्रोत्सहे तु तत्तद्वहणेन कल्पवृक्षेण वित्तीर्णां स्वल्पदिनैरेव दीनारकोटीकोट्यप्यजनिष्ट श्रोष्ठिगृहे,
 खनिर्वाहोप्यनुत्साहा जन्मनाऽपि धनार्जनात् । केचित् केचित् पुनर्द्रव्यमेवमप्यर्जयन्त्यहो ? ॥ १ ॥ दातव्यलभ्य-
 सम्बन्धो, वज्रबन्धोपमो भुवम् । धनश्रेष्ठीह दृष्टान्तास्त्रिंशुपुत्रसुपुत्रयुग ॥ २ ॥ ततस्तत्पुत्रवचनान्निश्चिन्तश्चतु-
 र्मुखादिचैत्यहिरण्यमयाद्यर्चाविधापनादिना सप्तक्षेत्रीसप्तस्वर्णकोटीव्ययान्निसन्ध्यजिनाचार्यैः सन्ध्यक्श्चाद्विक्रियाप-

ष्टदत्तं कांस्यकचोलमुक्तपक्वदरीफलं सकांस्यकचोलं केनाप्यात्तामिति स्वप्नं, ज्ञापितश्च पत्युः, पत्याऽपि स्वमत्या
बाह्यसारसुतोत्पत्तिक्रियद्रव्यान्विततत्परशुहस्थित्याद्यनुमीयते स्म, वीर्यते स्म चित्ते-अहं तथा विधास्ये यथा
स मदीयं किञ्चिन्नादास्यत इति, क्रमाज्जातः सुरुषः सुतो, शुहीतश्च जातमात्र एव श्रेष्ठिना प्राग्वचनबलात्,
मुक्तश्च गत्वा जीर्णोद्याने निर्जीव इव दम्भशानस्थाने, अहो निर्मोहता कुपुत्रकदर्शनोद्देगिनः श्रेष्ठिनः, यावच्च सुकत्या
सुदितः पश्चाद्भवले तावदकालिकावद्गर्जिरिवाविवर्भूव दिव्यवाण वियन्मण्डले-हे श्रेष्ठिन् ! दातव्यं दत्त्वा
ब्रजेति, श्रेष्ठ्यभ्यामाषिष्ट भयविस्मयाषिष्टः-कियन्मयाऽस्मै देयं !, सा प्राह-द्रम्मसहस्रमेकं, ततस्तेन भूरिभयो-
द्भान्तेन स्वभवनदानीय मुक्तं तत्कालमेव बालकान्तिके द्रम्मसहस्रपदे दीनारसहस्रम्, इयताऽभ्येतद्वक्षकर्ण-
ग्रहादिव ह्रुद्यन्ते तदा साध्विति विमृश्य, शृहं गतश्च श्रेष्ठी, जातमात्रपुत्रविरहवहर्दिताऽपि दयिता श्रेष्ठिप्रता-
प्रादपत्यप्रसववात्तामपि पुंश्चलीवन्न प्रकाशयामास, सद्रव्यं तं च बालकं मालाकारः प्रातर्दद्याद्वा हृष्टात्मा निषुत्रः
पुत्रतया स्वप्रियायै समर्पयामास, साऽपि तं स्वपुत्रपालं पालयामास, 'यन्नेष्यते मनुष्यैस्तथायः प्राप्यते मनु-
रमाचिरात् । अन्विष्यते तदीषन्न कचिदपि वैपरीत्यमहो ? ॥ १ ॥' इत्यचिरात्कुमुद्वत्याः प्राग्वदिष्टदत्तं काञ्चन-
कचोलन्यस्तं सरङ्गनारङ्गफलं तदुतं केनाप्यात्तामिति स्वप्नसूचितो रूपाद्यैरद्वितीयो द्वितीयोऽपि तनयोऽजनि,
सोऽपि श्रेष्ठिना तथैव मुक्तः स्थानपरावर्त्ताधिया द्वितीयारामे, तत्र गगनगिरा द्रम्मदशसहस्री मुक्ता, सोऽपि
महेभ्यश्चेष्टाप्रतिना तथैवात्तः शाल्यते स्म, अथ तथैव पुनः पुनः पुत्रप्रसवादिश्लेशोद्देगवत्याः कुमुद्वत्या अपि

महत्त्वदुपप्रसत्तिः खं पुनर्नवजीवितं स मन्यते स्म, तत्पत्न्याः पुन पुत्रो नाजनिष्ट तस्यानिष्टतरत्वादिव, ततः
सपत्नीपुत्रोऽप्येतद्धनधनिकतया ममाप्याधारः स्यादिति भृशं पुत्रान्याक्रान्तया कान्तया हितजननैः स्वजनै-
श्चान्यकन्यापरिणयार्थं सोऽत्यर्थं प्रेरितोऽपि कुपुत्रोत्पत्त्यारंभेन न चकार निर्विकार इव सर्वथा. तत्र मनोऽपि,
यतः—“दुर्जनदूषितमनसां पुंसां स्वजनेऽपि नास्ति विश्वासः । बालः पयसा दूष्यो दूष्यपि फलकृत्य स्वलु-
पिवति ॥ १ ॥” सोऽन्यदाऽनुत्तरुपापरवरस्याप्राप्या स्वप्रौढकन्यास्वीकारायेभ्यरदत्तश्रेष्ठिना प्रज्ञाशालिना प्रज्ञा-
प्यते स्मेत्यं—श्रेष्ठिन् ! किमेवं विश्वस्पृहणीयप्राच्यपुण्यप्रापणीयपुत्ररलोत्पत्त्यारंभेन न हि जलाश्रयाः सर्वे पङ्क्तिताश्रया एव, न च
नहि जाताः सर्वे कुजाता एव न विदपिनः सर्वे कण्टकिन एव नहि जलाश्रयाः सर्वे पङ्क्तिताश्रया एव, न च
सकुदजीर्णमात्रेण भोजनं सकृन्मार्गं धाटीपातेन गमनं वा सर्वथा कश्चिज्ज्ञात्वात्, तस्मादुर्निर्ग्रहमेनमाग्रहमप-
ह्य स्वीकुरुष्व सल्लक्षणवतीं कुसुद्वतीं नाम मे कनीं, कुसुद्वत्याश्च पतित्वे तवेन्द्रोरिव महान् कश्चिदभ्युदयः
सम्भवीति तल्लक्षणेर्निर्णयने मयेति सा विमद्वर्गादि कार्पासैर्तद्विषये, अथामूढमूढचित्तो धनदत्तोऽप्याख्यत्—आयु-
धमन् ! युष्मदाक्षिण्यादेरदोऽपि क्रियते यदि त्वपत्यवार्त्तामपि सा न विदध्यात्, दैवाज्जातेऽप्यपत्ये निन्दुरिव
सर्वथा निर्मोहतामेव च दध्यादिति, तदुणावर्जितेन तेन तु तथाऽपि सा प्रतिपाद्य प्रत्यपाद्यत तस्मै गिरीन्द्रेण गिरी-
न्दायेव गौरी,—मार्ग्यमाणाऽपि सोत्कण्ठं, कन्याऽन्यैः प्राप्यतेऽपि न। तस्यैवमपि दीयेत, नालपुण्यफलं ह्यदः॥१॥
तेनाप्युद्धृता प्रौढोत्सवेन सा, क्रमाज्जातं च स्त्रीणां प्रीतिनिधानं तस्या आधानं श्रेष्ठिनोऽनिष्टमपि, दृष्टश्च तयाऽभी-

द्विविधदौर्गत्यदूतं द्यूतं व्यसनार्णवं विन्याः ॥ १६ ॥” इत्यादिपित्रादिभिर्बहूपदिष्टेषुपि प्राणदुर्वादिष्टो न
कथञ्चिन्मुमोच दुर्माचतया स तद्व्यसनं तद्वन इव स्वधनं, क्रमाद्विदादिभिरसङ्गते जायते स वेदयाव्यसन्नपि, अहह
प्रपतयालुता समन्तोर्जन्तोः-वित्तधृताहुतिपूत्या व्यसनकुशालुः प्रवर्द्धते ह्यधिकम् । दारिद्र्यवारिण्यागदु-
पद्याभ्यति तत्क्षणेन पुनः ॥ १॥ इति जानत्रापि जनको मा भूतानयस्य वैमनस्यमिति । प्रादात्त वित्तमीप्सितमह-
र्निशं मोहमौढ्यमहो ? ॥ २ ॥ एवं व्यसनासक्तेन सुतेन ग्रीष्मादित्येन सरोनीरवत्कोटिधनं निःशेषमपि
दोष्यते स्म स्वल्परेव दिवसैः, यतः-“सेवा सुखानां व्यसनं धनानां, याश्चा गुणानां कुतूषः प्रजानाम् । प्रनष्टशीलश्च
सुतः कुलानां, मूलवपाती कठिनः कुठारः ॥ १ ॥” ततोऽसौ स्वगृहे धनाप्राप्त्या दुर्वाविष्टः प्रविष्टश्चौर्याय
कस्यचिन्महेश्वस्य गृहे दृष्टश्च दुष्टफणीन्द्रेण तथा यथा तदकुत्सप्रह्मीणैरिव प्राणैस्तदैव लज्यते स्म,-द्यूतादिव्य-
सनवशाच्चौर्यं चौर्याच्च जीवनाशोऽपि । स्यादत्र परत्र पुनर्दुर्गतिदुःखाद्यनन्तमपि ॥ १ ॥ प्रातश्चातश्च सर्वैः
श्रेष्ठिपुत्रोऽयमिति तज्ज्ञात्वा राजा महाऽपराधीव ध्रियते स्म धनदत्तश्चेष्टी निगडितश्च सर्वाङ्गनिगडैरतिनिविडैः,
अहह मनोरथसहस्रैः संभावितस्य सुतस्य दुर्वैलसितं स्वपरयोरप्यहितं, यद्वा-“पुत्रमित्रवणिकपुत्रभातृजा-
मातृसेवकाः । पत्नीसपत्नीयानारिषुषाशिष्याश्च प्राणपात् ॥ १॥ अथ कथमपि नृपतेः सम्यक्पुत्रादिस्वरूपं विज्ञप्य
मोच्यते स्म महाजनेन धनदत्तश्चेष्टी, ततःप्रभृति प्रोद्धतदौःस्थ्यापमानाद्यापत्तिस्तादृक्पुत्रदुश्चरित्रविचित्रचित्त-
त्वेनानिष्टतरापत्योत्पत्तिः प्राक्तनपुण्यवाणिज्यनैपुण्यादिना प्रागवत्पुनरुपाजितसम्पत्तिः सञ्जाततत्सहचरजन-

लिङ्गभासुरअग्रगोत्रसन्निहो इमो निच्चं । अविश्यन्नाग्रो जीवो द्रह्म समंता समत्य जिण् ॥ १ ॥ जइवि अ न
जाइ सवत्थ कोइ देहेण माणवो एत्थ । अविरइअन्नयग्रंधो लहावि निच्चो भवे तस्स ॥ २ ॥” इत्येकोनविंशति-
नाथार्थः ॥ १९ ॥ अत्रेदं महानन्दकुमारोदाहरणम्-

समस्ति समस्तवस्तुविस्तारैरभरावतीमपि पराभवन्ती श्रीमदवन्ती नाम नगरी-सद्वर्णवर्णसुषमा हृद्या
पद्यालिशालिता चान्तः । विविधार्थसार्थपूर्णा या पृश्नभूरिव विरेजे ॥ १ ॥ तत्र त्रिजगज्जैविक्रमो त्रिक्रमो
नाम नृपः, यस्य सत्त्वमुद्रारत्वमुपकारित्वमुच्चकैः । भूर्भुवः स्वस्वयीसारमिवोद्भूत्य विधिर्व्यधात् ॥ १ ॥ तस्यां च
कोटिविन्नो धनदत्तो नाम जैनः श्रेष्ठी, तस्यौदार्यपद्मपद्मायमानपाणिपद्मा पद्मावती नाम प्रिया, तयोर्निष्पुत्र-
तया भृशान्तर्योः कृतकुलदेवताहुपयाचितशतयोदैवादकः पुत्रोऽजायत जयकुमारह्वयः सौभाग्यश्रिया
स्मातिशायः, तस्य गर्भाधानजनमरक्षाविधानचन्द्राकर्मक्षेत्रषष्ठीजागरणनामस्थापनदेवगुरुवन्दनपदास्वादमसुण्ड-
नदन्तोद्गमनकटीसूत्रन्यसनरिङ्गणभाषणचङ्क्रमणचूडाकरणवस्त्राभरणपरिधानवर्षप्रन्थिव्रन्धनक्रलाग्रहप्रश्लाद्वावि-
धित्रिक्षणमहेभ्यसुकन्याविवाहनवाणिज्यविधापनप्रभृत्यशेषकुलमहोत्सवेषु महोत्साहेन पित्रा महीयानेव
धनव्ययो व्यवाधि-रागपदे प्रेमपदे लोभपदेऽहङ्कतेः पदे स्वपदे । प्रीतिपदे कीर्त्तिपदे नहि कैर्द्रव्यवयवः
क्रियते ? ॥ १ ॥ पुत्रस्तु सुप्रतिवेद्रमसुसाह्वल्यसुरिक्षादियोगाद्बालः सन् बालेन्दुरिव निष्कलङ्कोऽपि यौवन-
क्रलावृद्धिमात्रं क्रलावानिव कलङ्क्यते स धृतव्यसनकलङ्केन “निन्द्यं सदाद्रोरभ्यन्त्यज्जवज्यं गुणापहृतिहेतुम् ।

उक्तानि पञ्चाणुव्रतानि, तानि च श्राद्धमर्दुस्य मूलकल्पत्वान्मूलगुणा उच्यन्ते, तदुपचयकारीणि दिग्-
व्रतादीनि तु सप्तापि शाखाप्रशाखाकल्पत्वादुत्तरगुणाः, तत्र त्रयाणां गुणव्रतानामाद्यास्य मूलतस्तु षष्ठस्य
दिग्विरतिव्रतस्यातीचारनिन्दनार्थमाह—

गमणस्त य परिमाणे दिक्तासु उड्डं अहे अ तिरि ए य । तुड्डी सदअन्तरङ्गा षट्संमि गुणव्य निदे॥११॥

‘गमणे’ति ॥ ‘गमनस्य परिमाणे’ गतेरियत्ताकरणे चत्तावदाद्यदतिक्रान्तं, क्व विषये ?—दिक्षु, एतदेव विशेषे-
षतः प्राह—‘उड्डं’ति ऊर्द्धं गिरिशृङ्गादेर्योजनद्वयादिना गृहीतप्रमाणस्यानाभोगादिनाऽधिकगमनमूर्द्धदिक्प्रसा-
णालिक्रमणरूपः प्रथमोऽतिचारः १, एवमथस्तिर्यग्निदेशोरप्यतिचारद्वयं वाच्यम्, अत्रावश्यकचूष्युक्तो विधि-
रयम्—‘ऊर्द्धं’ स्वीकृतप्रमाणादुपरि दृक्षे गिरिशिखरे वा चानरविहङ्गमादिर्वज्राभरणादि गृहीत्वा याति तत्र
न कल्पते गन्तुं, यदि तत्तस्यात्पतितमन्येवानीतं वा तदा कल्पते गृहीतुम्, एतच्चाष्टापदसंभेतावुद्दो-
ज्जयन्तचित्रकूटाञ्जनमन्दरादौ संभवति, एवमथोदिशि भूमिगृहरसकूपविवरादौ तिर्यग्निदेशि च पूर्वोदिचतुर्दि-
ररूपायां वाच्यमिति, यो विवाक्षितक्षेत्रादधिकगमनं न करोमि न च कारयामीति नियमवान् स विवाक्षि-
तक्षेत्रात्परतः स्वयं गमनतः परेण नयनानयनाभ्यां च दिक्प्रमाणातिक्रमं परिहरति, तदन्यस्य तु तथावि-
धप्रत्याख्यानान्धावत्परेण नयनानयनयोर्न दोष इत्युक्तं योगशास्त्रवृत्तौ ३, ‘बुद्धिं क्षेत्रवृद्धिः’, अत्राग्रे च

नाप्यलं स्ववतलोपिना ॥ ५५ ॥ सुभोज्येनापि किं तेन, सुभोज्येनापि तेन किम् ? । भोजुर्भुक्तेन येन स्यादस-
माधानसम्भवः ? ॥ ५६ ॥ तदेव ! देवनिर्माणमिव नैवाहमादिषे । कोशाध्यक्षत्वमध्यक्षं, कोशमाहंससंहतेः ॥ ५७ ॥
राज्ञामाज्ञाप्रधानत्वाद्भ्रान्तः कोपभृशुपः । अवादीदन्वव्येऽस्मिन्, दोषः सत्कर्मणीव कः ? ॥ ५८ ॥ विश्वाधारस्य
सङ्गाण्डाधारस्य परिरक्षणे । पुण्यं प्रत्युत तत्तास्मिन्, को नाम नियमः सताम् ? ॥ ५९ ॥ गृहाण श्रीगृहिकतां,
तद्विहाय कदाग्रहम् । प्रसह्यापि प्रदाताऽस्मि, तद्विप्रशो वृथाऽन्न कः ? ॥ ६० ॥ श्रुत्वेति तात्त्विकोत्तंसं, सोऽ-
न्तश्चित्तमचिन्तयत् । धिक् पराधीनतादग्धत्, मुग्धान् संसारवासिनः ॥ ६१ ॥ प्रव्रजामि पुरा चेत्तच्छ्रु-
तस्येयं विडम्बना । सुगोन्द्रा ह्यवनीन्द्रादने विध्यलक्षिणगतः ॥ ६२ ॥ किं करोम्यथ सद्योऽद्याप्युचितं चिन्त-
येऽथवा । इत्यालोचं च लोचं च, स चक्रे पाञ्चभौतिकम् ॥ ६३ ॥ देवतादत्तवेषश्च, दीक्षाभादत्त सत्तमः ।
राज्ञोऽग्न एव नियमस्याहो निर्वाहसाहसम् ॥ ६४ ॥ प्रणम्याथ क्षयेऽनेन, क्षमीयाः क्षमिताः क्रमात् । चिरमा-
राध्यमाराध्य, सिद्धः श्राक् सिद्धकैवलः ॥ ६५ ॥ पञ्चमव्रतविधौ धनाह्वयश्रीद्धिनश्चरितमित्येवैव भोः ! । क्षोभ-
कृत् जिजगताऽपि विस्फुरन्, लोभवारिनिधिरार्य ! वार्यताम् ॥ ६६ ॥

॥ इति पञ्चमाणुव्रते धनश्रेष्ठिकथा ॥

॥ इति श्रीतपागच्छनायकपरमगुरुश्रीसोमसुन्दरस्वरिणिष्यश्रीधुवनसुन्दरस्वरिविनेयोपाध्यायश्रीरत्नशेखरगणि-
विरचितायां श्राद्धप्रतिक्रमणसूत्रवृत्तावणुव्रतपञ्चकाधिकारो द्वितीयः ॥ ग्रन्थाग्रम् ॥ ३५६१ ॥

ज्ञानिचद्विज्ञदैवज्ञाहुनज्ञसदैवतैः । अन्यदाऽवादि संवादिवादिभिर्नृपपर्षदि ॥ ४० ॥ देव ! भावयन्न दुर्भिक्षं,
 ध्रुवं द्वादशावार्पिकम् । धेनू कल्पान्तकल्पेनाल्पे जीविष्यन्ति जन्तवः ॥ ४१ ॥ ततः सप्तप्रा अध्यप्राः, सप्तप्रही-
 धुरन्वहम् । अगणयथान्यस्नेहादि, वारिवारिधिवज्जनाः ॥ ४२ ॥ स्वपरैः प्रेरितोऽप्युच्चैर्धनो धान्यादि नाधिकम् ।
 सप्तप्रहीदहीनात्मा, स्वाभिप्रहृदवाग्रही ॥ ४३ ॥ क्रमेण जातेऽप्यवमेऽन्यान्यधान्यकपेण सः । स्वाभिप्रहं-
 हुहुम्बं च, सत्त्ववान्निरवाहयत् ॥ ४४ ॥ स्तोकादपि लोकोतरं, दद्यादिति तदाऽप्यदात् । दीनादिभ्यः सदाऽ-
 ज्ञादि, स दानादिरुक्कुरदतिः ॥ ४५ ॥ दिने २ धान्यसूते, चटलम्बुधिपूरवत् । दृढात्रायस्यानुशायस्तस्य नासी-
 न्निजज्वते ॥ ४६ ॥ रैलक्ष्मन्तया सासानयधान्यस्थाल्यप्यधूत्क्रमात् । महार्घता हि दुष्प्रापतया वस्तुतया न तु
 ॥ ४७ ॥ ततो महार्घमप्यन्न, यदि सस्यं न लभ्यते । तदा किं कृत्यमित्याधात्, स सचेताः साचिन्तताम् ॥ ४८ ॥
 तदैव तदैववशात्पक्षिणः कस्यचिन्मुखात् । देवदत्तेव तस्याग्रे, कृष्णचिन्तलाऽपतत् ॥ ४९ ॥ उपलक्ष्य लब्ध-
 लक्षस्तामादाय मुदाऽक्षिपत् । खण्डानि तस्याः सस्यादौ, बीजानीवाक्षयश्रियः ॥ ५० ॥ अथवत्तत्प्रभावेण,
 सस्यादेरक्षयात्सता । व्यापारणेऽप्यहोरान्नमुच्चैश्चक्रिणीधिस्रवत् ॥ ५१ ॥ सत्यङ्कारैः पुण्यकीर्त्योः, सत्रागारै-
 स्तत्तत्त्वसौ । भृक्षा भीष्मेऽपि दुर्भिक्षे, कलौ कल्पद्रुवद् द्यमात् ॥ ५२ ॥ सन्तोषव्रतपोषस्य, महाफलमिहाप्यहो ! ।
 खनिर्वाहेऽपि सन्देही, सर्वाजिवाहयत्यमम् ॥ ५३ ॥ निःस्पृहत्वादिनाऽन्येष्टुष्टस्तं त्रिष्टवाशृपः । विभ्रास्योऽ-
 सीत्युच्यसे भो, भव शीघ्रहिको मम ॥ ५४ ॥ स व्याजहार व्यापारस्वीकारनियमोऽस्ति मे । तदनेन प्रसादे-

चित्तस्य ते स्थिराः । द्रवर्दान्नाहर्द्वयानर्पणाद्वाधिकं धनम् ॥२४॥ यत्तस्याभ्यर्पणे ते धीरासीत्तद्वहु जायते । न तु
तिष्ठति तत्सोऽर्वाषिवाभ्योऽभ्यधिकं धनम् ॥२५॥ तत्सन्तोषं कुरुवेति, शुल्वाऽऽलोच्य तदैव तत् । दत्ते स्य देयं
देवस्य, स सहस्रगुणाधिकम् ॥२६॥ न्ययंसीन्नवनवातिलक्षदङ्गांश्च दक्षधीः । गृहादीन्यष्ट पण्यानि, आरान-
ष्ट हयादिकम् ॥२७॥ गात्रिरष्टौ किंकरानप्यष्टौ स्नेहचतुर्धडीम् । विशेषदोषाधिकयात्तु, धान्यं द्वावेव धूढकौ
॥२८॥ युज्यम् ॥ दोषं तत्पाज निदोषं, नियोगहृत्पतायापि । इत्युपात्तापञ्चमाणुजतं सम्प्रत्यपालयत् ॥२९॥
ततः श्रीलीलायाऽप्यस्यावर्द्धतेध्वेः स्थिराऽप्यमृत । श्रीमासिबुद्धिस्थैर्पादि, धर्मादेव हि देहिनाम् ॥३०॥
न्ययत्त स च तौ धर्मेऽभिपट्टीताधिकाधिकाम् । सुख्यं फलमिदं लक्ष्म्याः, दोषं खल्वात्रुपक्षिकम् ॥३१॥ नेदि-
ष्टनया अन्येष्टुस्तीरे त्वर्णमणीनिधीः । पशोक्षितं तु तं साक्षाद्भूतं साक्षाच्चकार सः ॥३२॥ तन्नैककोटीनांदातु-
स्यप्येच्छत्स दृढव्रतः । भूहिणोऽपि स्थूढारोधे, धनं लेष्टुर्भुनेरिव ॥३३॥ स्वरूपज्ञस्ये पदयाः, पुरस्तेनोदितं निशि ।
निधियस्थानादि शुभ्राव, चारश्चर्यार्थमागतः ॥३४॥ हृष्टश्च लातुं तत्रैष, प्रासः प्रैक्षत तं भूतम् । प्रोच्छलद्बु-
द्धिकाङ्गारदुर्द्ववानां स्थितिर्यसौ ॥३५॥ वञ्चितोऽस्मयमुनेत्युच्चै, रुष्टोऽसौ लेष्टुकैस्ततः । आक्रम्य वृश्चिकान्मूर्धो-
द्धृत्य तं तद्गृहेऽयगात् ॥३६॥ बुध्नैकः सङ्गुहभ्योऽसौ, भक्षयतामितिधीः क्रुधा । खड्गद्विकोपरिष्टात्तमन्त-
स्तद्वस्त्रम सोऽक्षिपत् ॥३७॥ ओष्ठिभागयात्तु ते सर्वे, सौवर्णमणयोऽङ्गणे । खट्वत्खट्वकृतः पेतुर्दिव्यवृष्टाविव
रुद्रदम् ॥३८॥ सन्तोषपुच्छुक्ताकृष्टं, स तद्वनमतद्वनः । न्ययुक्ते युक्तं चैत्यादावत्युच्चैः पदसस्यहः ॥३९॥

भेन विक्रीतः, सेहे दुःसहवेदनाः ॥ ८ ॥ यतः—“पोसितु माणुसाहं सवंगं तच्छिञ्ज गालंति । तद्देहाओ
 रुहिरं कुंडा उ भरंति तो रुहा ॥९॥ तं च रुहिरं जवंती जायंमि पडंति तत्थ अह किमिणो । परिकम्मिएसु तेसुं
 किमिरागो जायए रंगो ॥ १० ॥ तंमि अ रयंति वत्थे दहरागो हेइ जेण सो अहिअं । दडुंमिवि वत्थंमी जायइ
 छारोवि से रत्तो ॥ ११ ॥ पोसंति माणुसाहं पुणोवि गालंति ताण पुण रुहिरं । एवं निइयच्चित्ता कुणंति
 किमिरायलोभेणं ॥१२॥” एवं नारकबहुःस्व, सेहे द्वादशावत्सरीम् । स चान्यद्वाऽग्राहि भक्ष्यभ्रमाद्वारण्डपक्षिणा
 किमिरायलोभेणं ॥१३॥” एवं नारकबहुःस्व, सेहे द्वादशावत्सरीम् । स चान्यद्वाऽग्राहि भक्ष्यभ्रमाद्वारण्डपक्षिणा
 ॥१३॥ व्योञ्चि च व्रजतस्तस्य, भारण्डोऽभ्याययौ परः । भक्ष्यार्थमुभयोर्युद्धे, पपातोर्वीतले वणिक् ॥१४॥ दुर्मरत्वा-
 न्मृतो नैव, दैवतस्तु भ्रमन् भ्रमन् । नृभवो भव्यवह्नेभे, कथञ्चिन्नगरं निजम् ॥१५॥ दुःखाकुट्टरास्तुक्त्वाऽतिदुःखलीनः
 स दीनगीः । पृच्छन् श्रेयः श्रियां प्रोचे, स्रुतना न्यायसानुना ॥१६॥ तात ! वित्तं दैवदत्तं, व्ययेऽपि स्वेच्छया
 सया । न्यूनं नाजनि वाप्यस्तुवत्तात्किं खियते सुधा ? ॥१७॥ अलं कृत्वाऽधिकं लोभं, कृतक्षोभं सतामपि । एत-
 द्धनं तद्धनतां, हित्वा व्ययय सर्वतः ॥ १८ ॥ इत्यादियुक्त्या स भृशः, दुःखस्तुक्त्वा च चेतिनः । सर्वज्ञाव्य-
 ययद्वयं, न तु न्यूनमभून्मनाग ॥ १९ ॥ पृष्टोऽन्यद्वाऽमुना ज्ञानी, प्रागश्वं प्राह तद्यथा । अभूच्चन्द्रपुरे चन्द्रवणिग-
 न्निःस्वशिरोमणिः ॥२०॥ सोऽहद्वहं गतोऽन्याहि, कपर्दशतवेतनैः । उद्धारकेऽर्चकानीतिरानर्च कुसुमर्जिनम् ॥२१॥ अचि-
 तेनार्प्यन्त कपर्दाश्च, नवतिः सनवा जवात् । ह्यो दाताऽस्मीति सैकस्तु, वैयग्र्याद्विरुतः स्थितः ॥२२॥ अचि-
 रादचिरावच्च, शूलैर्न स विपन्नवान् । त्वमभून्मध्यभावेन, जिह्मपूजाप्रभावतः ॥ २३ ॥ स्युर्दत्ताकपर्दसङ्ख्या, लक्षा

पुच्छं च स ततः, प्रतस्थे श्रेष्ठिना समम् ॥ ९३ ॥ नीत्वा च दीर्घरज्ज् द्वे, तुम्बके द्वे च मश्रिकाम् । बलपाख-
तुल्यसामभ्या, प्रासौ तौ विवरं गिरेः ॥ ९४ ॥ द्वारस्थं यक्षमर्चित्वा, मुस्तिकोक्तानुसारतः । विवरान्तः प्रविष्टौ
तौ, नरकान्तरिवोत्सुकौ ॥ ९५ ॥ उत्तिष्ठन्नेतभूतादर्बलिक्षेपेण तर्पणात् । अतुच्छपुच्छदीपस्योद्योतेन हृतया-
यिनौ ॥ ९६ ॥ द्वियोजनीमतिक्रान्तौ, प्रीतौ ददशतुश्च तौ । चतुरस्रं चतुर्हस्तवित्सारं रसकूपकम् ॥ ९७ ॥
युग्मम् ॥ सार्धं तुम्बवरजाभ्यां, तत्रादृश्यतलेऽथ तम् । रसं ग्राहयितुं योगी, मुमुचे मश्रिकास्थितम् ॥ ९८ ॥
सोऽपि प्राप्य रसं दिव्यं, रसं नव्यं वहन् हृदि । तेन तुम्बयुगं श्रुत्वा, सज्जो रज्ज् अर्चीचलत् ॥ ९९ ॥ आ-
कृष्य योगिना रज्जुयुग्मं कूपोपकण्ठगः । मुग्धधीमार्गितः सोऽदात्तस्मै ततुम्बकद्वयम् ॥ १०० ॥ योगी भो-
गीव दुष्टात्मा, नयधर्माविवाध ते । चिच्छेद् रज्ज् युगपत्, सोऽपतत् परितसहत् ॥ १ ॥ ऊड्यालग्नः पतन् दैवा-
दस्यात् कण्ठे रसस्य सः । दध्यौ च धिग् अहो लोभात्, दामिभकस्य विजृम्भितम् ॥ २ ॥ हा दैव ! किं करि-
ष्यामि, मरिष्यामि इहैव हा । धिग् धिग् लोभान्धदृक् पूर्व, नैव किञ्चिद्व्याचारयम् ॥ ३ ॥ इत्यार्त्तिश्रुतुडाह्य-
दुःखी तस्यौ कियदिनीम् । नित्यान्यकारे कारायामिव लोभस्य तत्र सः ॥ ४ ॥ तत्राध्यागान्महागोधा, तद्गो-
धायेव शब्दकृत् । रसं पीत्वा स निर्वान्यास्तस्याः पुच्छमदर्धरीत् ॥ ५ ॥ भवितव्यतयेवातस्तस्याऽऽकृष्टः स
कष्टयुक् । निगोदादिव निर्भय, आन्यत् सार्धेऽमिलत् कचित् ॥ ६ ॥ लुण्टाकैर्लुण्टिते सार्धे, श्रेष्ठी नश्यन्नि-
तस्ततः । वन्दीग्राहं गृहीतस्त्वैर्विक्रीतश्च कचित्पुरे ॥ ७ ॥ क्रीतः स सार्धपतिना, कूले बर्वरनासि च । धनलो-

सौधं, निधिद्रव्याद्यापयत् ॥ ७८ ॥ कोषं निधिघनं लक्षा, नवतिं तु तवाधिकाम् । वीक्ष्यैषं विस्मयानन्दस्वेदो-
 द्वैर्नैव्यच्चिन्तयत् ॥ ७९ ॥ कायक्लेशं सुधिकया, सेहेऽहं दुस्सहं बहुम् । निर्भयस्य कथं सिद्धयेत्, कोटीश्वरस-
 नोरथः ? ॥ ८० ॥ यतः—“वनकुसुमं कृपणश्रीः कृपच्छाया सुरङ्गधूली च । तत्रैव यान्ति विलयं मनोरथा आ-
 नयहीनानाम् ॥ ८१ ॥” इत्यादिचिन्ताचान्तः स, तस्यै शान्त इवाधिकम् । कियत्कालमर्थो कोटीश्वरान् लक्षे-
 न्यहीनानाम् ॥ ८२ ॥ अभ्युत्थनासनाद्याभिः, सन्मान्यान् प्रतिपत्तिभिः । दृष्ट्वा कोट्यर्तिभृत्प्रोचैः, कञ्चिद्यो-
 श्वरैः क्वचित् ॥ ८३ ॥ युगम् ॥ सस्योऽय बहु सन्तोष्य, स्पष्टमाचष्ट शिष्ट । ते । भूयस्यो धनदस्येव, आविनयो
 गीन्द्रमैक्षत ॥ ८४ ॥ सोऽपि ध्यानं नाटयित्वा, रणप्रक्षयतः सिद्धिमेवयति ॥ ८५ ॥ मध्येऽद्रि रसक-
 कोटीश्वरो न वा ? ॥ ८६ ॥ कथं कथयति प्रोक्ते, श्रेष्ठिना लोलुपात्मना । योगी जगौ जगत्यास्ययुपायोऽत्रैक एव हि ॥ ८७ ॥
 धनकोटयः ॥ ८८ ॥ कथं कथयति प्रोक्ते, श्रेष्ठिना लोलुपात्मना । योगी जगौ जगत्यास्ययुपायोऽत्रैक एव हि ॥ ८९ ॥
 अन्येऽवन्तर्धे ते पश्याम्ययं तु विषमोऽप्यहो ? । तव प्राचीनदुर्कर्मक्षयतः सिद्धिमेवयति ॥ ९० ॥ निष्कलान्यपि कष्टानि, सस्यन्ते
 स्वासिन् ! मे, तमेवोपायमादिश । इत्युचैः सादरे तस्मिन्, लोपरोधं जजल्प सः ॥ ९१ ॥ स च सिद्धरसः प्रायो, देवाना-
 पीश्वरसस्यैकेन विन्दुना । लोहभारसहस्राणि, सुवर्णीसुः क्षणादपि ॥ ९२ ॥ स च सिद्धरसः प्रायो, देवाना-
 सपि दुर्लभः । कष्टप्राप्यः परं क्वापि, श्रेष्ठयाचष्ट हृष्टहृत् ॥ ९३ ॥ सुमहन्महिषीपुच्छं, श्रेष्ठिनाऽऽनाय्य योगिराट् ।
 भृशम् । सुसहं सफलं कष्टं, कायः कष्टसहश्च मे ॥ ९४ ॥ रसेन्द्रकपिकाकल्पपुस्तिकां साम्प्रदायिकीम् । लात्वा
 षण्मासावधि तैलान्तः, प्रक्षिप्यास्थापयन्ततः ॥ ९५ ॥

॥ ६२ ॥ मौलाद्वै बहुलक्षोनां, वीक्ष्य दुःखं महद्ब्रह्म । देवाद्ब्रदीतदे प्रौढनिधिं प्राप्य च पिप्रिये ॥ ६३ ॥ गृहे
रहस्तमानीय, तद्विस्तृष्टविस्तयोः । मीलनात्रयवतिलक्षीमक्षीणमाय सः ॥६४॥ गृहस्ततोऽयमध्यायान्विधिमैकं
लभ्येय चेत् । कृतकृत्यीभवेयं तत्तदुपायश्च को निवह ॥ ६५॥ ततोऽसौ निधिकल्पज्ञान्, यमच्छानुच्छभक्तिभाक् ।
तेऽभ्ययुर्भोगयणेन, निवानानि पदे पदे ॥ ६६ ॥ यतः—“असन्नमक्षरं नास्ति, नास्ति मूलभनौषधम् । निर्द्वेना
पृथिवी नास्ति, आम्नायाः खलु दुर्लभाः ॥ ६७ ॥” विशिष्य शिष्यते किञ्चित्, तद्विशिज्ञानमप्यहो ? । प्रज्ञा-
वेऽश्वत्तरादीनां, चतुर्भिश्चरणैः समैः ॥६८॥ बहुपक्षिपदे वाऽकूपरे खञ्जनविदपदे । ह्यणान्तर्गतैरपडवीजाङ्कुरपदे-
ऽपि च ॥६९॥ खञ्जरीदादिकानां च, कैशुनस्थानके निधिः । प्ररोहे प्रमुलादादेष्यापि विल्वपलाशयोः ॥७०॥ त्रिभि-
र्विशेषकम् ॥ प्ररोहस्य च कादयेऽनल्पः, स्थौल्येऽनल्पः पुनर्निधिः । तद्गतक्षीरवर्णानुज्ञारि स्नारं निधौ तथा ॥७१॥
श्रुत्वैवं शोषयद्बुध्यां, पलाशां तादृशं क्वचित् । स निरीक्ष्य परीक्ष्य द्राण, बलिक्षेपविधिं व्यधात् ॥ ७२ ॥ औ-
नमो धरणेन्द्राय, औनमो धनदाय च । इत्यादिमन्त्रसन्नेषेण, पूर्वमुर्वो चखान च ॥७३॥ साक्षादिव ग्रहाभाज्यं, साक्षा-
दासीनमहानिधिः । तत्र स्वर्णकोटिपूर्णं, तूर्णश्रुचैः प्रभोदकृत् ॥ ७४ ॥ रथमारोप्य खड्गोप्य, तं निधिं सध्वसन्नि-
धिम् । सोऽगाद् यावद्ब्रह्मे तावत्प्रदीपनमुदक्षत ॥ ७५ ॥ तस्य पश्यत एवाहू, भस्मीभूतेऽखिले गृहे । मूच्छा-
गच्छन् क्षणं मूच्छर्छांछे चक्रन्द मन्दधीः ॥ ७६ ॥ हा दैव ! नैव ते किञ्चिदपराद्धं मया क्वचित् । दुःसपत्नी-
वदीष्यालु, मह्यं दुह्यसि किं मुधा ? ॥ ७७ ॥ सैवं विलापी पापीवोद्विग्नः कृच्छ्रनिमग्नहत् । क्रमात् कथञ्चित्स्व-

नवनवतिरेव तन्मूल्यमौच्यत ॥ ४७ ॥ यत्तस्य कोटिमूल्यस्याप्युष्णोर्वन्तर्निवासतः । तेजोऽहीयत मूल्यं
च, मूल्यं हि ग्रहणा मणोः ॥ ४८ ॥ कोट्याशाङ्कद्वयाधैष, खेदमेदखितामधात् । दध्यौ च धिणि-
यत्तच्छावेज्ञात्कोट्यपि नाजति ॥ ४९ ॥ यद्वा मम वणिज्यायामिज्यायामिव हिंसया । प्रत्युतागर्थ एवा-
भ्रान्तार्थः कोऽपि तु सिद्धवान् ॥ ५० ॥ तदुपायान्तरं पत्र्यामीति चिन्तातुरं चिरम् । ज्ञात्वा धूर्त्तो धातुवादी, कोऽ-
व्यवादीत्तन्न्यदा ॥ ५१ ॥ विदधासि मुधा चिन्तां, मुधा खेदं दधासि च । श्रेष्ठिस्तवेष्टमाधास्ये, धातुर्वादप्र-
सादतः ॥ ५२ ॥ आसोक्तमिव तत्तत्त्वं, मन्यमानस्तदुक्तितः । सज्जग्रां पातुसामग्रीमव्यग्रीभूतदृष्टधात् ॥ ५३ ॥
स ततः कुत्रिभं हेम, क्रियन्निर्माय सायया । परावत्यापयत्तस्मै, परीक्षार्थमकृत्रिभम् ॥ ५४ ॥ चतुष्परीक्षावीक्षा-
तस्तुष्टः श्रेष्ठ्यप्यमन्यत । तमासमेव सोऽध्याशु, तादृक् स्वर्णं बहु व्यधात् ॥ ५५ ॥ दृपत्खण्डानिवाखण्डान्,
खणखण्डानखण्डमुत् । राशीचक्रं रहः श्रेष्ठी, प्रत्यहं भृगुहान्तरे ॥ ५६ ॥ सारः परोपकारोऽन्नेत्यादिवादी स दाम्निभकः ।
व्यहो । हृष्यविति स धूर्त्तार्थ, महामक्तिमतन्तनीत् ॥ ५७ ॥ यतः—‘व्रतदम्भः सुतदम्भः स्वातकदम्भः समाधिदम्भश्च ।
विदधासिः स्पृहं दम्भं, विश्रम्भं तमनीनयत् ॥ ५८ ॥ यतः—‘व्रतदम्भः सुतदम्भः स्वातकदम्भः समाधिदम्भश्च ।
निःस्पृहदम्भस्य तुलां ब्रजानि नैते ज्ञाताद्येन ॥ ५९ ॥’ तद्वेदमसारं रत्नादि, सुपित्वा परिमोषिवत् । सोऽन्यदा दुष्ट-
धीर्नष्टः, श्रेष्ठ्यभूत् कष्टकष्टितः ॥ ६० ॥ शङ्काकुलः काञ्चनं तत्, पर्याक्षिष्टं च यावता । तावता कुत्रिभं ताभ्रमयमेव
विवेद सः ॥ ६१ ॥ सुपितो सुपितोऽस्मीति, पूतदुर्वन् पूजनैर्नैः । उरःशिरःप्रकुट्टाकः, सोऽतिलोभादहस्थतः

॥ ३१ ॥ व्यचारयद्विर्विचारः, सोऽन्यदा स्मिन्धुयात्रया । मम चिन्तितपूर्तिः स्थाचिन्ताच्चूर्तिश्च कर्हिचित् ॥ ३२ ॥
स्थानान्तरविशेषेण, यद्वाग्यानि फलन्त्यपि । वीजस्यापि हि निषत्ता, दृष्टं भूरि सुर्वोऽन्तरम् ॥ ३३ ॥ किञ्च रत्नाकरः
सेव्यभानो रत्नान्यनेकदाः । यत्नाद्विनाऽपि दत्ते द्राक्, सुखरक्षणाणि तानि च ॥ ३४ ॥ एवं विभाव्य सर्वस्वमादा-
योदधियात्रया । सांयानिक इवासान्नैयानपात्रैश्चाल सः ॥ ३५ ॥ रत्नद्वीपं समासाद्य, स क्रमादक्रमादिव । प्राड्ये
यथाऽहर्वाणिज्ये, नैककोटीः स्वसांसारिजत् जयत् ॥ ३६ ॥ मर्षाचित्तलकदुष्कर्मचकितश्च व्यचिन्तयत् । पोतनां
जातुचिद्भङ्गे, मूलस्वस्यापि संशयः ॥ ३७ ॥ रत्ननेकं कोटिसूतय, ऊरुमध्ये क्षिपासि तत् । यथा प्राप्तेऽपि विधुरे,
दधे कोटिध्वजं गृहे ॥ ३८ ॥ एवं विचार्य स्वामूर्खं, स्वयं धैर्याद्विदार्य सः । रत्नं सयत्नं सङ्गोप्य, वचले स्वावले
पवान् ॥ ३९ ॥ सा भूत् प्रक्रमभङ्गोऽवेत्तीव दुर्वातघाततः । भग्नाः सर्वेऽपि पोतास्ते, पर्यटा इव शुष्टितः ॥ ४० ॥
तृष्णाविडम्बनानीद, द्रष्टुं फलकमाप्य सः । दशादिन्याऽऽसवांसीरं, सहस्रानो महाव्यथात् ॥ ४१ ॥ मूर्च्छितः
पतितस्तत्र, तीरे नीरेचितुः स्वयम् । उज्जिजीव क्रमेणैव, दृढायुषि मृतिः कुतः ? ॥ ४२ ॥ मानसीमथ शारीरं, म-
हार्त्तं दुःसहं बहन् । सोऽप्यभसीदरण्यानी, पुलिन्द्र इव मन्दधीः ॥ ४३ ॥ तद्रत्नलभ्यजीवश्च, जीवत् भैक्ष्येण
रङ्गवत् । भूयसा रंहसाऽप्यागात्, भूयसाऽनेहसा गृहम् ॥ ४४ ॥ द्रव्यनाशादिदुःखानां, सङ्करेऽपि सुबुद्धितः ।
उर्वन्तर्गापिताद्रत्नात्कोटीयो भविताऽस्यहम् ॥ ४५ ॥ विचिन्त्येति स तद्रत्नं, सकशः कृष्ट्वाऽतिकष्टतः । हृष्टहृ-
दशयाभास, मूलयायातुल्यधीजुषाम् ॥ ४६ ॥ युग्मम् ॥ सर्वैरपि तदा तज्ज्ञैस्तत्कर्मप्रैरितैरिव । लक्षणां

प्रदुक्तम्—“अतिलोभो न कर्तव्यो, लोभं नैव परित्यजेत् । अतिलोभाभिभूतस्य, चक्रं भ्रमति मस्तके ॥ १६ ॥”
 लेख्यके च कृते चित्तं, स्वातन्त्र्यरितनीतितः । तावदेवाभवद्भागपापत्तं चित्तं घतः स्मृतम् ॥ १७ ॥ ततोऽध्यासी-
 दसौ दुर्धीर्धरिभ्यन्तर्निधानवत् । निषाय स्वधनं भूयो, धनं भूयोऽर्जिताऽस्म्यथो ॥ १८ ॥ यथा न किञ्चिच्चौरादिगो-
 चरे संचरेत् कचिन् । विचिन्त्येत्यन्यदा श्रेष्ठी, क्षणदाहं पुराह्वहिः ॥ १९ ॥ पुत्रादेरप्यविज्ञातं, धरान्तर्न्यस्य यत्नतः ।
 सारं सारं निजं सारं, प्रागवत् प्रस्थितवान् श्रिये ॥ २० ॥ युगम् ॥ तच्च धूर्त्तैर्न केनापि, ज्ञातं ज्ञातं च भूतलम् ।
 आत्तं च जाल्यरलादि, कर्करक्षेपपूर्वकम् ॥ २१ ॥ प्रभूततरलाभेन, प्रभूततरवस्त्रयुग्म । प्रभूतहर्षः सोऽप्यागात्,
 प्रभूतसमयाद्दहम् ॥ २२ ॥ यावद्वाञ्छो तत्र गत्वा, खनित्वा च तदैक्षत । तावत्कर्करकास्तत्र, वीक्ष्य वैलक्ष्यमीयिवान्
 ॥ २३ ॥ यस्तूनां विक्रये लक्षा, नवतिस्तु नवाधिकाः । आसन् पलाशे पत्राणि, त्रीण्येवेति स्थितिर्यतः ॥ २४ ॥
 कस्याप्यविभ्यसन् सर्वं, खं नीत्वा सह सोऽन्यदा । प्राप्सो चिदेशे क्रमशः, श्रियमार्जयदीप्सिताम् ॥ २५ ॥ कृतार्थ-
 मानी स महासार्धं सार्धशालिलया । प्रत्यागच्छंस्तु लुण्टाकरलुण्टि चरदैर्भेदैः ॥ २६ ॥ सार्धाद्विलुण्ठयमानाच्च,
 नन्वा देववशादयम् । कथञ्चिन्निरगाद्वाधकरादिव क्रूरहकः ॥ २७ ॥ शून्येऽरण्येऽप्यविश्रामं, भ्रामं भ्रामं क्रमाच्च
 सः । कृतपार्थव्यसद्रत्नयलः स्वगृहमागमत् ॥ २८ ॥ तेषां त्वप्रलरत्नानां, विक्रयान्यक्रयादिना । तावदेवाभव-
 द्द्वयं, तस्य हर्षविषादकृत् ॥ २९ ॥ एवं लोभाभिभूतोऽसौ स्वकोदीपूरेण च्छया । क्रियासमाभिहारेण, व्यवहारेऽ-
 भवत् परः ॥ ३० ॥ कथञ्चिदपि नाशालु, नैवावर्द्धत तद्धनम् । न चोद्देशमगादेषोऽप्यहो ? तृष्णाग्रहो महान्

अत्र व्रते धनश्रेष्ठिष्ठान्तोऽयम्—

श्रीकाञ्चनपुरे प्राञ्चत्काञ्चनक्याऽङ्गुतेऽभवत् । प्रकृत्वा सुन्दरः श्रेष्ठी, सुन्दरः सुन्दरीपतिः ॥ १ ॥ सज्जनान-
न्दनः श्रीमान्, धनः श्रेष्ठस्य नन्दनः । धनश्रीश्च वधूस्तस्य, धनसारदयः सुताः ॥ २ ॥ पितर्युपरते चिन्ता,
धनस्याभूद्वनार्जने । गुरौ सत्येव निश्चिन्ताः, शिष्या भूत्वाः सुताः स्तुभाः ॥ ३ ॥ सोऽन्येहुनिर्जवित्तस्याशेषस्यै-
क्षिष्ट लेख्यकम् । यावता नवनवतिष्ठकलक्षाणि जहिरे ॥ ४ ॥ तत्रापि पञ्चपञ्चाशत्प्रमिताः पूर्वजार्जिताः ।
चत्वारिंशच्चतुर्युक्ता, लक्षाः पित्रार्जिताः पुनः ॥ ५ ॥ स ततस्कर्तव्यमास, लक्षमेकं भवेद्यदि । स्वसौधे निदधे
कोटीध्वजं कोटीशवत्तादा ॥ ६ ॥ ततोऽत्यर्थं तदर्थं स, व्यवसायाननेकशः । चकार वत्सरप्रान्ते, पुनर्लेख्यकमै-
क्षत ॥ ७ ॥ यावत्तत्तावदेवैक्ष्य, दध्यावध्यामलुब्धधीः । व्ययो भूयान् हुवमेतन्न किञ्चिद्भद्रदृष्टे धनम् ॥ ८ ॥ व्ययं
ततोऽयं सङ्ग्रक्षिष्य, निर्दयं निजधादयपि । महावृणवत्तस्थौ, जीर्णवासाः कदन्नसुग ॥ ९ ॥ चिरं दक्षिद्रवहुःस्व,
सकुटुम्बोऽपि सोढवान् । धनं न त्वधिकीभूतं, कीलितं तु कुकर्मणा ॥ १० ॥ भूयोऽध्यायदयं भूरि, भक्षयन्ति
ध्रुवं धनम् । वणिक्पुत्रादयश्चौरास्तत्कुर्वन् स्वयमुद्यमम् ॥ ११ ॥ ततोऽवमल्य सोऽत्यन्तप्रवासह्नेशवशासम् । स्वयं
ययौ वणिज्यार्थमप्रमाणक्याणयुक् ॥ १२ ॥ धनलक्षार्जनं काङ्क्षन्, लब्धलक्षः क्रमेण सः । तर्षोत्कर्षाद् व्यय-
हार्षाद्दूरदूरतरं व्रजन् ॥ १३ ॥ प्रभूतार्जितवित्तश्च, तुष्टचित्तः स्ववेदमनि । प्रासः शुश्राव दुश्चौरोपद्रवं दुःश्रवं
जवात् ॥ १४ ॥ ततः कलत्रपुत्राद्यैः, सकलैः कलहायितः । सर्वपापप्यनिष्टोऽभूद्भूलोभात्र किं भवेत् ॥ १५ ॥

“गोशतादपि गोः क्षीरं, मानं मूदशतादपि । मन्दिरे मञ्चकस्थानं, शेषः परपरिग्रहः ॥ १ ॥ द्वे वाससी प्रवरयो-
 षिदपायशुद्धा, शय्यासनं करिवरसुरगो रथो वा । काले भिषग्विषमिताशनपानमात्रा, राज्ञः पराक्यमिव सर्व-
 मवेहि शेषम् ॥ २ ॥” परिग्रहस्य स्वल्पत्वे च स्वल्पचिन्तानिर्भयत्वादयो गुणाः, यतः—“जह २ अप्यो लोहो
 जह २ अप्यो परिणहारंभो । तह २ सुहं पवह्म धम्मसस य होइ संसिद्धी ॥ १ ॥” तस्मादिच्छाप्रसरं निरुध्य
 सन्तोषपोषयैव यतितव्यं, सुखस्य सन्तोषमूलत्वात्, भणितं च—“आरोग्यसारिभं माणुसत्तणं सच्चसारिओ
 धम्मो । विज्जा निच्छयसारो सुहाइं संतोससारइं ॥ १ ॥ यदि यन्नैव तन्नैव, यथैव च तथैव च । रतिं त्वं
 चित्ता । यथासि, नासि दुःखस्य भाजनम् ॥ २ ॥” ततः सन्तोषसेतुबन्धेन लोभमहान्भोगिसुद्वेलतया प्रसरन्तं
 विनिवार्य स्वीकायमेतद्व्रतं यथाशक्ति सम्यक् प्रतिपात्यं च, प्रत्यहं पुनः पुनः स्वनियमस्मरणं यथाऽवसरसम्भवं
 तत्संक्षेपणादिना, अथ स्वीकृतपरिमाणादधिकधनधान्यादिसमृद्धिसम्भवे किं विधेयं श्राद्धेन?, उच्यते, स्वीकृत-
 परिमाणादधिकं धनादि यद्यदुत्पद्यते तत्तत्सर्वं धर्मव्यये एव नियोज्यं, न तु व्यवसायभोगादौ, एवं च न कश्चि-
 देतद्व्रतस्यातिचारः, दानादिमुक्ताराधनेन चञ्चलायाः कमलाया नियन्त्रणं कृतं स्यात्, यदुक्तं नैषधेऽपि—“पूर्व-
 पुण्यविभवव्ययवद्धाः, सस्यदो विपद् एव विमृष्टाः । पात्रपाणिकमलार्पणमासां, तामु शान्तिकविधिर्विधदृष्टः
 ॥ १ ॥” तदेवमेतद्व्रतस्यात्रापि सन्तोषसौख्यलक्ष्मीस्थैर्यजनप्रशंसादि फलं परत्र तु नरामरसमृद्धिसिद्ध्यादि,
 अतिलोभाभिभूततया चैतद्व्रतस्यास्वीकृतौ विराधनायां वा दारिद्र्यादस्यदौर्भाग्यदुर्गत्यादीत्यष्टादशगाथार्थः ॥ १८ ॥

इच्छा तु आगासमा अणंतिआ ॥ १ ॥” इयांतु विशेषः—अन्येषामिच्छाष्टुद्विरप्रतिहृतप्रसरा इच्छापरिमाणक-
तुस्तु स्वीकृतपरिमाणं यावदेव, अधिकेच्छायास्तेन निषिद्धत्वात्, यथा २ चेच्छाया आधिक्यं तथा २ दुःखस्यापि,
दुःखस्येच्छासूलत्वात्, उक्तञ्च—“भव्य ! दुःखमयः सोऽयं, किमाभाति भवस्त्व ?। यत्रेच्छातुलितं दुःखं, न पुनर्ल-
भ्यते सुधा ॥ १ ॥” दृश्यन्ते हि गृहे सुखेन निर्वाहेऽप्यधिकाधिकधनार्जनशयाऽनेकैकेशाभिरन्तरमनुभवन्तः,
यतः—“ये दुर्गामदवीमटन्ति विकटं क्रामन्ति देशान्तरं, गहन्ते गहनं समुद्रमतनुक्लेशां कृषिं कुर्वन्ते । सेवन्ते
कृपणं पतिं गजवटासंघट्टुःसंचरं, सर्पन्ति मधनं धनाधिपयस्तल्लोभविस्फूर्जितम् ॥ १ ॥ नीचस्यापि चिरं
चट्टानि रचयन्त्यायान्ति नीचैर्नति, शत्रोरप्यगुणात्मनोऽपि विदधत्युच्चैर्गुणैर्न कीर्त्तनम् । निर्वेदं न विदन्ति किञ्चि-
दकृतज्ञस्यापि सेवाकृते, कष्टं किं न मनस्विनोऽपि मनुजाः कुर्वन्ति विचारधेनः ? ॥ २॥” एवमभिलषितधनत्वेऽपि
तद्रक्षास्त्वप्रतिष्ठाप्राप्त्यभीष्टस्त्रिसंयोगकामितकामभोगाद्याशया तत्प्राप्तावपि सिद्धराजजयसिंहदपादिवत् पुत्रा-
द्यपत्याशया तदुत्पत्तावपि तज्जीवनसदुपाध्यारोपणप्रतिष्ठाप्रापणरुक्न्यापाणिग्रहणतत्पुत्रसन्तत्याशया
तद्भावेऽप्यधिकाधिकाधिपत्याद्याशया प्राकृतमुकृतैरभिमतसर्वाङ्गीणसंयोगसुखेऽपि लब्धे तद्वियोगरोगजराम-
रणाद्यभावाशयात्तार्तः सर्वदापि दुःखिन एव, अत्र संग्रहश्लोकः—“ईप्सितधनासिरक्षाप्रतिष्ठितिस्त्रीसुताधिप-
त्यायम् । स्वस्य सुतादेश्चेच्छुः सुखनिर्वाहेऽपि नैव सुखी ॥ १ ॥” परिग्रहस्य च भूयस्तरत्वेऽपि स्वल्पतरमेव धनि-
कस्योपकारि, शेषं तु परोपभोग्यमेव, केवलं तस्य चिन्तायाकुलत्वात् उच्छ्वसूच्छादिनाऽप्राप्तुमापि दुःखैकहेतुः, यतः—

शुवर्ण-कनकं तयोः कृतप्रमाणादाधिक्ये पत्नीपुत्रादिभ्यः प्रदानेन रूप्यशुवर्णप्रमाणातिक्रमरूपस्तृतीयः ३,
 कृपितं कृप्यं-रूप्यशुवर्णव्यतिरिक्तं कांस्यलोहताम्रत्रपुषितालसीसकम्बुद्राण्डवंशकाष्ठहलाकटशस्त्रमञ्चक-
 मश्विकासस्त्रकादिगृहोपस्कररूपं तस्य सङ्ख्यादिप्रमाणाधिक्ये स्थालकञ्चोलकादीनां नियमितसङ्ख्याकरणार्थं
 स्थूलत्वादिविधापनेन कृप्यप्रमाणातिक्रमरूपश्चतुर्थः ४, द्विपदं पत्नीकर्मकरकर्मकरीप्रभृति हंसमयूरकुक्कुटशुकसा-
 रिकाचकोरपारापतप्रभृति च चतुष्पदं गोमहिष्यादि दशविधमनन्तरोक्तं द्विपदचतुष्पदयोश्च गर्भस्य बहिरदश्य-
 त्वादाणने द्विपदचतुष्पदप्रमाणातिक्रमरूपः पञ्चमः, यद्वा धनधान्यवत् क्षेत्रवारत्वादीनामपि चातुर्मासिका-
 दिनियमसमास्याववसरेऽहमेतस्याभ्यतो नान्यस्य देयमित्युक्त्या परनिश्चया स्थापनादिनाऽतिचारता भाव्या
 ६ शेषं प्राणवत्, विवेकिना हि मुख्यवृत्त्या धनधान्यादिनवाविधपरिग्रहस्यापि प्राक् सतः कियत्सङ्क्षेपरूपं परि-
 माणं प्रतिपत्तव्यं, तदशक्ताविच्छापरिमाणमवश्यं विधेयं, तस्य यथास्वाभिप्रायं प्रतिपत्तिस्मभवेन सर्वेषां
 सुकरत्वाद्, यतः-“ब्रह्मज्ञानविवेकनिर्मलधियः कुर्वन्त्यहो ! हुङ्करं, यन्मुञ्चत्युपभोगभाञ्जयपि धनान्येकान्ततो
 निःस्पृहाः । न प्राप्तानि पुरा न सम्प्रति न च प्राप्सौ ददप्रत्ययो, वाञ्छामात्रपरिग्रहाण्यपि वयं त्यक्तुं न तानि
 क्षमाः ॥ १ ॥” ननु गृहे द्रव्यरातस्यापि सन्देहः, परिग्रहपरिमाणे तु द्रव्यसहस्रलक्षादिप्रमाणं प्रतिपद्यते एवं
 चेच्छाष्टद्विसम्भवात्को गुणस्तस्य ?, उच्यते, इच्छाष्टद्विः सर्वदा सर्वेषां सांसारिकजीवानां प्राणप्यस्त्येव, तथा च
 नसिराजर्षिः-“शुवर्णरूपरस य पद्मया भवे, सिञ्चा हु केलाससमा अस्त्रया । नररस लुद्धरस न तेहि किंचि,

॥ १ ॥” चतुःषष्टिभेदोऽध्येष नवविधपरिश्रहेऽन्तर्भवति तेनातिचारानुलोभ्यादिना नवविध एवाव दर्शितो,
यथा—‘धणधन’ति, तत्र धनं गणिम १ धरिम २ मेय ३ पारिच्छेय ४ भेदाच्चतुर्धा, यदाह—“गणिमं जाईफलफो-
रफलाइ धरिमं तु कुंक्रमगुडार्ह । मेजं चोषडलोणाइ रयणवत्थाइ परिछेजं ॥ १ ॥” धान्यं चतुर्विंशतिधाऽ-
नन्तरमुक्तं समदद्याथाऽपि स्याद् यतः—“सालि १ जव २ वीहि ३ कुद्व ४ रालय ५ तिल ६ मुग्ग ७ मास ८
चवल ९ चिणा १०। तुवारि ११ मस्सर १२ कुलत्था १३ गोहुम १४ निफाव १५ अयसि १६ सणा १७ ॥ १ ॥”
अथवा धान्यान्यनेकविधानि तत्तद्देशप्रसिद्धानि, उक्तञ्च संसक्तनिर्युक्तौ—“कुसिणाणि अ चउसडी क्रूरे जाणाहि
एगतीसं च । नव चैव पाणयाइ तीसं पुण खल्लया हुंति ॥ १ ॥” एवंलक्षणयोर्धनधान्ययोरतिक्रमोऽतिचारः,
अयमर्थः—धनधान्यस्य स्वीकृतप्रमाणात्कालान्तरादिनाऽधिकीभूतस्याधमणादिभिर्देयस्याप्येतनधनधान्यविक्रयं
यावत्तादृहे एव स्थापनेन समर्थलभ्यस्य च सत्यङ्कारादिना स्वीकारेण स्थूलसूढकादिवन्धनेन वा धनधान्यप्रमाणाति-
क्रमरूपः प्रथमोऽतिचारः १, क्षेत्रं—सस्योत्पत्तिभूमिस्तच्च सेतुकेतुतदुभयात्मकं त्रिधा, तत्रारथद्वदिजलनिष्पाद्यसस्यं
सेतुक्षेत्रं १ जलदनिष्पाद्यसस्यं केतुक्षेत्रम् २ उभयजलनिष्पाद्यसस्यमुभयक्षेत्रम् ३, वास्तु—गृहग्रामादि, तत्र गृहं
त्रिविधं—स्वात १ मुच्छितं २ स्वातोच्छितं च ३, स्वातं—भूमियुदादि १, उच्छितं प्रासादादि २, स्वातोच्छितं भूमि-
गृहस्योपरि युदादि ३, तयोः क्षेत्रवास्तुनोरैकादिपरिमाणे कृतेऽधिकामिलाषादासन्नक्षेत्रं गृहं वा गृहीत्वा व्रत-
भङ्गभयात्पूर्वैण सहैकत्वकरणार्थं वृत्तिभिन्याद्यपनयनेन क्षेत्रवास्तुप्रमाणातिक्रमरूपो द्वितीयः २, रूप्यं—रजतं

यद्वाऽणुका युगन्धरी इत्यपि क्वापि दृश्यते ७, अतसी-प्रतीता १३ हरिमन्थाः-कृष्णचणकाः १४ त्रिपुटको-
 मालवके प्रसिद्धो धान्यविशेषः १६ निष्पावाः-बह्नाः १६ सिलिन्दा-मकुष्ठाः १७ राजमाषाः-चपलकाः १८
 इक्खुः-बरट्टिका संभाव्यते १९ मस्तरुवरीधान्यद्वयं मालवकादौ प्रसिद्धं २३ कलायका-वृत्तचनकाः २४ । रत्नानि
 चतुर्विंशतिर्यथा-“रयणाहं चउवीसं सुवन्न १ तउ २ तंव ३ रयय ४ लोहारै ५ । सीसग ६ हिरण्ण ७ पासाण
 ८ वहर ९ मणि १० मोत्तिअ ११ पवालं १२ ॥ १ ॥ खंखो १३ तिणिसा १४ गुरु १५ चंदणाणि १६ वत्था १७-
 मिल्लाणि १८ कट्ठाहं १९ । तह चम्म २० दंत २१ वाला २२ गंधा २३ दवोसहाहं च २४ ॥ २ ॥” प्रसिद्धा-
 न्यमूनि, नवरं रजतं-रुप्यं हिरण्यं-रूपकादि पाषाणा विजातिरत्नानि मणयो-जात्यानि तिनिसो-वृक्षविशेषः
 अमिलानि-ऊर्णावह्नाणि काष्ठानि-श्रीपण्यादिफलकादीनि चर्माणि-खिहादीनां दन्ता-गजादीनां बालाः-चम-
 यादीनां द्रव्यौषधानि-पिप्पल्यादीनि, स्थावरं त्रिधा, द्विपदं च द्विधा, यथा-“भूमी घरा य तरुण तिविहं पुण
 थावरं सुणेअवं । चक्कारबद्ध माणुस दुविहं पुण होइ दुपयं तु ॥ १ ॥” भूमिः-क्षेत्रं गृहाणि-प्रासादाः तरुणा-
 नालिकेयाद्यारामा इति त्रिधा स्थावरं, चक्कारबद्ध-गज्यादि मानुष-दासादीनि द्विधा द्विपदं, चतुष्पदं दशधा, यथा-
 “गावी महिस्सी उट्ठी अय एल्लग आस आसतरणा य । घोडग गहह हत्थी चउपयं होइ दसहा उ ॥ १ ॥”
 एते प्रतीता, नवरम् अन्धाः-वाल्हीकादिदेशोत्पन्ना जाताः अजाला घोडकाः अन्धतरा-वेसराः नानाविधमपि
 कुरूप्यमेकमेव यथा-“नाणाविहोवगरणमेगविहं कुरूपलक्खणं होइ । एसो अत्थो अणिओ छविह चउसट्ठिभेओ उ

उक्तं तुर्यमणुव्रतं, सम्प्रति पञ्चममाह—

इत्तो अणुवण् पंचमंमि आपरिअमप्यसत्थंमि । परिमाणपरिच्छेए इत्थप्पमायप्पसंगेणं ॥ १७ ॥

‘इत्तो’ इति, परिग्रहो द्विधा—बाह्योऽभ्यन्तरश्च, बाह्यो—धनधान्यादिरभ्यन्तरो रणद्वेषादिः, अत्र बाह्येनाधिकारस्तथैव च व्याख्या—‘इतः’ तुर्यणुव्रतानन्तरं वक्ष्यमाणधनधान्यादिनवविधपरिग्रहपरिमाणलक्षणे पञ्चमेऽणुव्रते यदाचरितं लोभादिनाऽप्रशस्तभावे सति, कस्मिन् विषये?—परिमाणपरिच्छेदे—गुर्वादिपार्श्वे स्वीकृतधनधान्यादिप्रमाणोल्लङ्घने अत्रेत्यादि पूर्ववदिति सप्तदशगाथार्थः ॥ १७ ॥ अस्यातिचारपञ्चकं प्रतिक्रामति—

धणधन्नाखित्तवरथु रुपप्पसुवन्ने अ कुविअपरिमाणे । दुप्प चउप्पयंमी पडिक्कमे० ॥ १८ ॥

‘धणधन्ने’ति, श्रीभद्रबाहुकृतदशवैकालिकनिर्युक्तौ गृहिणामर्थपरिग्रहो धान्य १ रत्न २ स्यावर ३ द्विपद ४—चतुष्पद ५ कुप्य ६ भेदात्सामान्येन षड्विधो विशेषेण तु तद्व्रतभेदैश्चतुःषष्टिविधः प्रोक्तः, तत्र धान्यानि चतुर्विंशतिर्यथा—“धन्नाहं चउवीसं जव १ गोहूम २ सालि ३ वीहि ४ सट्ठीअ ५ । कुद्व ६ अणुआ ७ कंअ ८ राला ९ तिल १० सुग्ग ११ मासा १२ य ॥ १ ॥ अयसि १३ य हरिमंथ १४ तिउड्य १५ निफ्फाव १६ सिळिंद १७ रायमासा य १८ । इक्खू १९ मस्सर २० तुबरी २१ कुलत्थ २२ तह धन्नय २३ कलाया २४ ॥ २ ॥” एतानि प्रायः प्रसिद्धानि नवरं षष्टिकाः—शालिभेदाः ५ अणवो मणिचण्याख्या धान्यभेदा इति हैमङ्गाश्रयवृत्तौ

पर्वसु सर्वेषु निजं पतिमपि नियमात्र कामयिष्येऽहम् । इअ पडिवालिअ अलिअसम्मत्ता सा गया सपयं ॥ ७६ ॥
 प्राप्तमपूर्वं सर्वं प्रेमपदे किल निवेद्यमेकपदे । इअ निअपहणो तीए पडिवन्नं वनिअं निअयं ॥ ७७ ॥ सोऽपि
 प्रदांसनपरस्तद्वचनादन्यसर्ववर्णितानाम् । जावलीवं वज्रह पवसु संगं पिआएवि ॥ ७८ ॥ तन्नियमाराधनतः
 क्रमतः सम्यक्त्वमापिवात् सोऽपि । दीवाओ इव दीवो धम्मआओ जायए धम्मो ॥ ७९ ॥ दुर्गा च निसर्गाधिक-
 धर्मस्त्वचिज्ञानपञ्चमी तपसा । तदिणावित्तीह सुअं पूअंती पालए सम्मं ॥ ८० ॥ इत्याराधय सुधम्मं सौधम्मं प्राप्य
 तौ च्युतौ च ततः । दुग्गाजिओ तुममजिओ जाओ दुग्गाह तुज्झ पिआ ॥ ८१ ॥ प्रागज्ञानाराधनयाऽनया मति-
 ज्ञानकोशालं लेभे । पुव्वभववभासेण य सीलंमि इमा सुदढभावा ॥ ८२ ॥ यत्प्रागस्या वचनाद्धर्मं कृतवान्
 भवांस्ततोऽत्र भवे । बहुदुहिपइद्वहं एहं सुहेण तुह जाया ॥ ८३ ॥ श्रुतेति जातजातिस्मृती उभौ दम्पती-
 प्रतीत्य तथा । साहंति नाह ! तुह साहिअं फुडं दिट्ठमहेहिं ॥ ८४ ॥ आरूपत्तु सुसुखमुत्थयोऽप्यहो ! फलं देशशी-
 लतोऽप्येवम् । नाऊण सव्वसीलं सीलह पव्वजगहणेणं ॥ ८५ ॥ आत्तव्रतौ ततस्तौ ब्रह्मगुणाह्मलोकमिन्तवन्तौ ।
 तत्तो चहत्तु निम्मलसीलं सीलितु भुत्तिमवि ॥ ८६ ॥ इति शीलवतीनिदर्शनादसतीदुःश्रववृत्तगर्भितात् ।
 उभयोः किल मार्गयोः सतामुचितो योऽत्र स एव सेव्यताम् ॥ ८७ ॥

॥ इति तुर्याणुव्रते शीलवतीवृत्तम् ॥

उवलक्खिवा रत्ता ॥ ६१ ॥ विस्मयविषादलज्जाप्रीतिभुता भूभुताऽथ ते पृष्टाः । लज्जंतावि ह्यु सधं साहंति जह-
द्विअं वुत्तं ॥ ६२ ॥ यादमहासतीं प्रति चिन्तितमचिरेण तादशमवापि । गहिलो धूलिं हेलिं पक्खिवह भरेइ
पुण अप्पं ॥ ६३ ॥ तत्प्रभृति शीलवत्याः प्रशशंसुः कौशलं च शीलकलाम् । निवसचिवा अवि अहवा सला-
हणिज्जा न सा कस्स ? ॥ ६४ ॥ वपुषाऽपि सुदुष्पालं विशुद्धशीलं ततोऽपि वचसा च । मणसाविहु तप्पालणमिमं
तु लोउत्तरं चरिअं ॥ ६५ ॥ महिमा तया महीयान् परीक्षया दीक्षयेव कोऽप्यस्याः । जाओ खलु जलणाओ कणयं
धणिअं हवह दित्तं ॥ ६६ ॥ दृपसचिवैः सा क्षमिता धनं तदीयं प्रदाय परिबोध्य । तेवि परदारनिअमं कोरेइ
अहो ! सहइ पहे ॥ ६७ ॥ अथ च शुभगोषिवोषं दमवोषं सुगुरुमागतं तत्र । सपिओ अजिओ वदिअ पिआइ
पुच्छेइ पुव्वभवं ॥ ६८ ॥ ऊचे च चतुर्शानी धनी मनीषी पुराऽस्ति पुष्पपुरे । सुलसो अलसो पावे सुजसा सुजसा
य तस्स पिआ ॥ ६९ ॥ कर्मकरो तद्देहे दुर्गो दुर्गा च द्रस्पती भद्रौ । सिअपंचमीइ साहुणि पासि सदुग्गा
गया सुजसा ॥ ७० ॥ ज्ञानार्चादि च तत्कृतमैश्याप्राप्तीप्रवर्त्तिनीं दुर्गा । किं तु सिअपंचमीए फलं इमा भणइ
अइविउलं ॥ ७१ ॥ यतः—“इह पुत्थयाइ जे वत्थयंघकुसुमचएहिं अच्चांति । दोअंति ताण पुरओ नेवज्जं दीवय
दित्ति ॥ ७२ ॥ सत्तीइ कुणंति तवं ते ह्वंति विसुद्धवुद्धिसंपन्ना । सोहणाइशुण्हा सबहुपयं च पावित्ति ॥ ७३ ॥”
दुर्गाऽथ जगौ भगवति ! भाग्यवतां भवति धर्मसंयोगः । अम्हारिसाण कहिं पुण तहावि जहसत्ति तं काहं ॥ ७४ ॥
त्यागस्तपश्च शक्त्या शीलं तु सुशीलमात्मचित्तवद्भ्यम् । इअं सीलिसं सीलं पि निम्मलं परपुरिसत्ताया ॥ ७५ ॥

पितां रसवतीं सा । बहुभक्त्वभुजसज्जं बहुमाणावेह तप्पासे ॥ ४७ ॥ अजितः प्रमुदितचित्तस्ततः क्षितेः कान्त-
 मगमद्राहातुम् । ततो सो बहुजुक्तो संपत्तो क्षत्ति तवभवणे ॥ ४८ ॥ अथ मलनादकासनभाजनबहुभक्ष्यभो-
 ज्यश्राकादि । जं जं तर्हि जोइजइ तं तं अप्यंति ते जक्खा ॥ ४९ ॥ भूमान् संमुखसङ्गन्यपवरके किञ्चिदन्ध-
 कारेऽसौ । ते जक्खे संपिक्खइ पच्चक्खे कप्परक्खे व ॥ ५० ॥ यद्येतेऽर्थितवितरणदक्षा यक्षा भवन्ति मद्भवने ।
 तोऽहं होमि कयत्थो पत्थिअसवत्थसिद्धीए ॥ ५१ ॥ इत्यादि तदेकान्तखान्तः कान्तः क्षितेः सचिवशुद्धेः ।
 नासपि विमहरतो भोअणमवि क्खणइ सुन्नम्पणो ॥ ५२ ॥ भुक्तोत्थितश्च वज्राभरणायैः सत्कृतस्त्रयां त्यक्त्वा ।
 सो मग्गइ ते जक्खे बहुउवरोहेण दीणुव ॥ ५३ ॥ मन्थप्यजत्पदजितः प्राग् दधिताराक्षितः क्षितीन्द्रमिह ।
 कह पत्थिअं न दिजइ ? विसेसओ निययसामिस्स ॥ ५४ ॥ यद्वा सर्वं खामिन् । खामिन एवेदमत्र किं वाच्यम् ? ।
 पाथारह निअगेहे ते संपइ चेव पेसिस्सं ॥ ५५ ॥ किन्तु चतुर्मज्झूषान्तः प्रक्षिप्योपदीकरिष्ये तान् । ता पुण मह-
 महेणं सहाइ उयाडिअवाओ ॥ ५६ ॥ इत्युत्तितः प्रकामं प्रीतः क्षितिभुजगाम निजधाम । तेणवि तहेव तुरिअं
 पिट्ठे ते पेसिआ चउरो ॥ ५७ ॥ यावत्पर्षदि हर्षादुदयादितवाहृपस्तु मज्झूषाः । ता पिच्छइ विकराले ते कल-
 कं कालवेआले ॥ ५८ ॥ किञ्चिद्भयतः किञ्चिद्विस्मयतः प्रीतितश्च किञ्चिदयम् । खणिमणिमिसिद्धि अपिमेसनयणो
 ते पिच्छए चउरो ॥ ५९ ॥ स निमेषोन्मेषजुषश्चलवपुषस्तानवेक्ष्य मानुषवत् । उल्लसिअकोउहहो बुल्लावइ भो
 तुमे इह के ? ॥ ६० ॥ ते शीलवतीभणितोभिया सभाया द्विया च न वदतः । कहमवि सम्म अवलोअणेण

विसयाण तण्हाए ॥ ३२ ॥ यतः—“विषस्य विषयाणां च, दृश्यन्ते महदन्तरम् । उपसृक्तं विषं हन्ति, विषयाः स्मरणादपि ॥ ३३ ॥ चक्रे विषेण नीलत्वमात्रं कण्ठे महेक्षितुः । विषयैस्तु तद्गद्गार्द्धं, कृतमेषामहो ! महः ॥ ३४ ॥”
प्रथिवीनाथः पाथःपतिवत्प्रत्यर्थिनं प्रमथयाथ । सारं धितुं पत्तो सपुरं सह अजिअसचिवोवि ॥ ३५ ॥ निजम-
जितेन च चरितं तथा च तत्सचिवविश्ववायविलम् । लहु जहवत्तं वुत्तं सममं पिसमं इमं हि धुवं ॥ ३६ ॥ तेषां
शुद्धिं कामपि विलोक्यमानोऽप्यनामुवस्तु नृपः । हसिडं जंपइ अजिअं तुमं निमतेसिवि न भोत्तुं ॥ ३७ ॥ दूषि-
तावचनेन ततस्तेनापि निमञ्चितः क्षितेर्दयितः । कामवि सुद्धिं तेसिं इह हि लहिससंति हरिसेइ ॥ ३८ ॥ वणि-
जोऽस्य गृहे कियती सामग्री परिजनेन कियता च । मह गमणसुचिअमेअं नाडं पेसइ चरं राया ॥ ३९ ॥ गत्वाऽऽ-
गतश्चरोऽपि प्रोबैः प्रोवाच वाचमिति नेतः । का सामग्री धूमोवि तस्स गेहोमि नहु अत्थि ॥ ४० ॥ तद्विस्मितः
स नृपतिश्चिन्तयति किमेतद्भुतं ? यद्वा । बहुपरिवारो भुत्तुं गोच्छसं किं हवइ पिच्छे ॥ ४१ ॥ अथ सा महान-
तपस्विन इवास्थिचर्मावशेषवपुषस्तात् । पभणइ भो भो ! तुज्झं कहुमि करोइ जइ भणिअं ॥ ४२ ॥ यदि तु महु-
त्तादितरत्कारिष्यथेवदपि तत्पुनरिहैव । पक्खेविससं तो ते भीआ सवं पवज्जति ॥ ४३ ॥ सा तांस्ततोऽन्यकृपा-
दिव शुसिचुहाइहिः समाकुरुष्व । पहावित्तु रत्तायणचंदणेहिं चवेइ सवणं ॥ ४४ ॥ तात् यक्षानिव साक्षादक्षा न्य-
क्षार्चितात् विकचकुसुमैः । ठाविअ निअग्निहमज्झे भणेइ अप्पेह जं मणो ॥ ४५ ॥ अन्यस्य पद्मयतः पुनरीष-
वश्चुर्निमेषमात्रमपि । वज्जिहिइ जहा तुमहं पच्छा सित्थाइ मुंचेमि ॥ ४६ ॥ उक्त्वोति भिन्नभवनच्छन्नविनिर्मा-

यतः—“किविणाण धणं नागाण फणमणी के सराओ” सीहाणं । कुलवालिआण सीलं कत्तो धिप्पात अमुआणा -
 ॥ १८ ॥” वीक्ष्य पतिपद्ममश्रुधत्तोऽभ्रुपतेर्हयमनर्थः । कहमन्नह निरसंकिअहिअया व हमे अकजोवि ॥ १९ ॥
 तद्वर्श्यामि तेषां चमत्कृतिं काञ्चिदिति विचिन्त्यैषा । पढमं दूहं पम्पणइ को नेहइ हंत तं सुहयं ? ॥ २० ॥ किन्तु
 परपुरुषसङ्गः सङ्गतिमङ्गति कुलाङ्गनानां नो । साहण दवसंगोव दिआण य मज्जसंगोव ॥ २१ ॥ नवरं क्रियते
 सोऽपि हि ननु चेत्प्राप्येत याचितं वित्तम् । उच्छिष्टंपिहु बहुनेहलोहओ खुजए अत्तं ॥ २२ ॥ तद्वित्तलक्षसहितः
 स्वहितेच्छुर्यधुपति तदुपैतु । सो सुहओ इह पंचमिजामिणिजामांमि पढमांमि ॥ २३ ॥ दृतीअश्चतुरैवं चतुरोऽप्या-
 कारयच्चतुर्याभ्याम् । कारइ अ अपवरए उडयखड्डाइसामणिं ॥ २४ ॥ प्रथमः प्रथमे प्रहरे कृतार्थमानीव निश्चि-
 च पञ्चम्याम् । तर्हि धितु वित्तलक्खं पत्तो बहुमाणिओ तीए ॥ २५ ॥ गत्तोपरि पलयङ्के तन्तुव्यूतेऽशुकेन पिहिते
 च । जाव निविट्ठो हिट्ठो पडिओ हमो ताव ॥ २७ ॥ ते सिकतिले निपतिताः सुकोमलेऽचिन्तयन्नियतमनया ।
 असमंजससज्जाणं असमंजसमेव किल जुत्तं ॥ २८ ॥ ते तत्र कूपरूपे स्वकर्मणा निपतितास्तु नरक इव । ही-
 विहिओ दयाइ दुट्ठाण अडिअंगो न अरुहाणं ॥ २९ ॥ तेषामेषा दवरकवद्धरावेण कोद्रवात्तादि । निबं च नीरकरा
 नीहरिउमसक्का विविहं हिअयमि झरंति ॥ ३० ॥ सुधिया तथा बहुदिनैः दानैः दानैर्युक्तिलङ्घनैस्तेषाम् । विज्जेण व निग्गमिओ
 देइ दयाए दयालुहिआ ॥ ३१ ॥ वणमासीमासीना दीनास्ते हन्ता । तत्र विजस्ताः । जीवंतावि मया इव धिद्धी
 मयरोगो अंतरंगोवि ॥ ३२ ॥

णेण लहु चित्तह उवायं ॥ ३ ॥ इत्यादि वदत्रेवागमत् क्षमाकामुकः समुद्रतटे । पभणह सज्जह सज्जह रेरे वह-
णाणि लहु चेव ॥ ४ ॥ प्रवहणसज्जीकरणप्रवणाः प्रोचुर्न वैद्यशुटिकेयम् । नो वा गंधिअणुडिआ इमाणि बहुका-
लसज्जाणि ॥ ५ ॥ विममशार्थ नरेशो निराशहदयो हहा महाधौतयत् । पावेहि दोहि अहमवि पच्चक्खं वंचि-
ओन्हि कहं ? ॥ ६ ॥ आजन्मं भूमिगृहस्थिताऽतिमुग्धा मया मयि लिग्धा । इअ तीए कह किज्जइ धिरत्थु इत्थीण
चरिआणं ॥ ७ ॥ एवं संशयविममयविषादनिर्वेदवेदनाविधुरे । निवपवरे सुरमहिओ तहिं चारणकेवली पत्तो
॥ ८ ॥ दृष्ट्वा हृष्टोऽभविगृह्णधिमिमं तं प्रभुं प्रभुः स भुवः । पणमिज्जु तीह चरिअं पुच्छइ सबं भणइ सोऽवि
॥ ९ ॥ आकर्ष्य तत्सकर्णस्तूर्णं वैराग्यपूर्णहृत् नृपतिः । पद्मलिख सत्तमदिणे अलिअनाणो कमा सिद्धो ॥ १० ॥
तस्माद्यादि सा पातालसुन्दरी तादृशी कुशीलाऽभूत् । ता एसा वणिअपिआ अरक्खिआ कह इह सुसीला ?
॥ ११ ॥ इति मञ्जीवचः श्रुत्वा तत्तत्कार्यपराङ्मुखः क्षितिप आह्वयत् । खच्चामिणं किंतु इमा पडुकवडं पयडए
एवं ॥ १२ ॥ तादिदं कपटं प्रकटीक्रियतां कथमपि कुशीलमुद्गाढ्य । तं पडिवनं चउहिवि सचिवेहि पवंच-
उरेहिं ॥ १३ ॥ ते तु पुराऽपि परस्त्रीलभ्यदचित्ताः स्फुटं नृपतिदेशात् । हिट्ठा हूआ दुद्धं भलाविअं खलु विजालीए
॥ १४ ॥ चत्वारोऽपि ततसे किञ्चिन्मिषतः समागताः पश्चात् । सीलजलसासणत्थं चउरो वडवानलुव पुड्ढा
॥ १५ ॥ ते दिव्यरूपवेषा निजनिजदूतीमुखेन कामुकताम् । तीसे अणुवचत्थुपेसणणुविं पयासंति ॥ १६ ॥ ध्यात-
वती तु सती सा धिगिमान् मूढान् ममापि ये शीलम् । सीहिणिदुद्धं व अहा ! धित्तु इच्छंति तुच्छमई ॥ १७ ॥

॥ ८८ ॥ यतः—“वंचिज्जइ निअसामी दिज्जइ जीअंपि किल्लए जससा । कज्जे गरुअमकज्जं हा इत्थी सावि विहइइ ॥ ८९ ॥” अस्यामप्यासक्तं धिमां कामान्धमूढतममनसम् । कहं ह्रुद्विसमिसाओ इरंतपावाओ पावोऽहं ॥ ९० ॥ एवं निर्वेदभवद्भववैराग्येण सुदुरोः पार्श्वे । पडिवलिअ पवज्जं निरवज्जं पालए धीरो ॥ ९१ ॥ तान्यपि वहनानि तदा दैववशादागतानि तत्रैव । संकाए संफिट्ठो वणांसि घाओ अ पाएण ॥ ९२ ॥ तौ ब्रीडन्तौ तत्रोद्याने तं मुनिमपश्यतां सहसा । विमहयविसायलज्जाहुंठो जाओ सुकंठो तो ॥ ९३ ॥ स्वस्य प्रकाश्य चरितं तस्य च पट्ठा विविक्तचित्तोऽसौ । सममं खामेइ इमं उत्तमचित्ताण चरिअमिणं ॥ ९४ ॥ तन्मिलितं सा तमपि त्यक्त्वा शङ्कितमनाः प्रवहणानि । तुरिअं पेरवित्ता पावा दीवंतरं पत्ता ॥ ९५ ॥ यावज्जीवं तत्राप्यपत्रपा वैरिणी पणखीत्वम् । काउं निरयं पत्ता बहुपावा बहुभवं भूमिही ॥ ९६ ॥ प्रवज्जति स्म सुकण्ठोऽप्यकुण्ठवैराग्यसङ्गमोत्कण्ठः । ते दोवि देवलोअं संपत्ता झत्ति सुत्तिमवि ॥ ९७ ॥ नृपतिर्जयन्तसेनः सार्थपतौ प्रस्थितेऽथ शङ्कितहृत् । जा भूमिनिहं गच्छइ पिच्छइ ता तं न तरलच्छिं ॥ ९८ ॥ स ततोऽत्यन्तविहस्तः प्राह साह्य मन्त्रिसामन्ताम् । युत्तेण तेण हरिआ दइआ मह अहह पच्चक्खं ॥ ९९ ॥ कोऽप्यस्ति धीरवीरस्तरसा यस्तौ नितान्तदुश्चरितौ । आणेइ जेण तेसिं हुण्हवि सिक्खं पयच्छेमि ॥ १०० ॥ अश्रद्धानकस्सैः सूक्ष्मोक्षिकया निरीक्ष्यमाणैस्तु । भूमिहरंतो कहमवि उवलद्धा तारिस सुरंगा ॥ १ ॥ ते भुवते स्म सुविस्मयविषाददोलायमानमनसोऽथ । सामिअ ! सा वच्चंती देवेणुवलविअथा न किमु ? ॥ २ ॥ प्राह नृपो मा प्रकुरुत पतिते घातं क्षते लवणपातम् । किं संपहं खलिउघाड-

जणे फुडं तेण विलसेमि ॥ ७४ ॥ स तु तद्वशी निशीथेऽन्यदोत्थितः स्वतनुचिन्तयाऽऽशु तया । खिन्नो अंतो जलहिं पतहत्थिअ पत्थस्व हहा ॥ ७५ ॥ यतः—“जं चित्ते चित्तेडं जं नावि सुविणेवि पिच्छिडं सक्का । लीलाव-
ईण लीलावावारो तंमि कज्जंमि ॥ ७६ ॥” असती प्रतीक्ष्य च चिरात्प्रोच्चैः पूच्चक्षुषी विषीदन्ती । रे धाह धाह पडिओ मह नाहो इत्थ जलहिंमि ॥ ७७ ॥ तदुःश्रवश्रवणतः खिन्नाः सर्वेऽपि सर्वतस्मिह । सोहिंति नहु लहंति अ भट्टं रयणं व गयपुञ्जो ॥ ७८ ॥ असती सतीव तीव्रं विलपन्ती नवनवैः क्षिल विलपैः । अह उट्टह मरणट्टा कवडस्स अहो ! परा कट्टा ॥ ७९ ॥ सर्वेऽपि सुकण्ठायास्तावदधावन्निवारणायास्याः । जंपंति अ अम्हाणवि कह सरणं काहिसि अकम्हा ? ॥ ८० ॥ इदं वदुल्लिततः प्रतिकारमनर्हतस्तु सार्थपतिः । अम्हाण गओ सामी ता त-
ट्टाणे तुमं चेव ॥ ८१ ॥ सपदि ततोऽकृतमौनं मौनं दधतीव बहिरनीहत्वम् । अंतो हिट्टा सा पुण कुणह सुकंटेण निहवासं ॥ ८२ ॥ दध्यौ ततः सुकण्ठोऽप्यङ्गुष्ठधीः शाल्यतोऽनया नूनम् । खिविओ जलहिंमि पई कह अन्नह विलसए एवं ? ॥ ८३ ॥ धिग या धुष्टा दौष्ट्यादेवं भूपं च सार्थपं च जहौ । कह सा मह वसि होही को जाणह महवि किं काही ? ॥ ८४ ॥ एवं विरक्तचित्तोऽप्ययं भयेनानुवर्त्तमानस्साम् । साहणिगहपडिओ इव खिवेइ कालं किअंतंमि ॥ ८५ ॥ अथ सार्थपः पर्योऽन्तः पतितः प्रवहन् कुतोऽप्यसौ फलकम् । पावइ दिव्वसेणं भवुव अणुवज्जिणधम्मं ॥ ८६ ॥ शुभकर्मणेव वेहत्तकल्लोलैः प्रेरितः सफलकोऽसौ । सिंहलदीवं पत्तो सुत्थो होइं विचिं-
तेइ ॥ ८७ ॥ यस्याः कुतोऽस्मि निकृतेः खामिद्रोहव्यकृतमपि कृतवान् । तीसे इमं सरुवं अणुरुवं वा इमं तीए

यानपात्राणि । पूराविअ पइ जलहिं चलिओ सुक्खासणाख्खो ॥ ६१ ॥ पर्याङ्किपाळीमालीनोऽनुगमनाय
 नृपतिरपि । चलिओ तो सा चलिआ असईवि खुहासणासीणा ॥ ६२ ॥ निजबुद्धिसिद्धिहृष्टा धुष्टा निकषा नृपं
 प्रयान्ती सा । तं पइ जंपइ संपइ महापसाओ कओ पहुणा ॥ ६३ ॥ स्वामिस्तव प्रसत्तेरुपार्जिता मत्प्रियेण
 परमर्द्धिः । सवावि कलसिद्धी अमहं जाया तुह पसाया ॥ ६४ ॥ प्रभुबहुमानादथवाऽप्यज्ञानाद्यदपराद्धमिह
 किञ्चित् । तं खमसु सामि ! सुमरिजसु निअभिच्चेवि कइआवि ॥ ६५ ॥ राज्ञा कथमिव वणिजः स्मरणीयास्त-
 दपि नाथ ! नाथस्त्वम् । कह विम्हारिसि अमहं हीही असईइ धिट्ठत्तं ॥ ६६ ॥ धरणिधवोऽप्यध्यायद्धिण् धिक्क पा-
 तालवल्लभैवेयम् । पुर्वि व सह भमो वा कह सा एसा कह छइल्ला ॥ ६७ ॥ समशीर्षिकया स्पृष्ट्वाविधेरिवैवं सुखा-
 सनात्रितयी । लहु चैव जलहितारे पत्ता परिवारसंजुत्ता ॥ ६८ ॥ नत्वा पृथिवीनाथं स सार्थनाथः स्वसार्थिक-
 सनाथः । सह तीए आरुहिओ पेरावइ पवहणाणि लहुं ॥ ६९ ॥ नीतानि तानि तेन च पृष्ठगमशङ्कयोदितान्य-
 पथे । नयणमणपवणवेगा चलंति हल्लोहलेणव ॥ ७० ॥ सा षण्मासीमासीद्रक्ता सक्ता च सार्थेण तस्मिन् ।
 तो तस्स अत्थि बंधू जहत्य नामो सुकंहुत्ति ॥ ७१ ॥ देवरसम्बन्धेनोपहासिनी सुखरेण रक्ता सा । सह तेण
 रमइ भुत्तं अहह ! महिलाण चवलत्तं ॥ ७२ ॥ यतः—“कल्लोलादपि बुद्धुदादपि चलद्विबुद्धिलासादपि, जीमूता-
 दपि मारुतादपि तरत्ताध्यार्द्धपक्षादपि । चित्रं चित्रमियं चला त्रिभुवने किं श्रीने ते श्रेष्ठुषी, नैवं किं खलसङ्ग-
 तिर्ननु ननु स्त्रीजातिरल्लै नमः ॥ ७३ ॥” निम्नाऽथ विवभूतं सार्थपतिं तं विभावयन्तीयम् । चिंतइ मारेमि इमं

गच्छासो परं देसं ॥ ४७ ॥ प्रत्युत्तिकातरोऽप्ययस्यग नृपः किं न वेदिता विदुरे ! सा भणई जाइभीरु जुत्तं
वणिआ भणिजांति ॥ ४८ ॥ तदहं विदुरा यदि मे नृपोऽपि सभ्रषणाय समुपेयात् । वहणाणि जलहिलवणपट्टाणि
सुवह्नाणि सजेसु ॥ ४९ ॥ स्वयवहारं सर्वं संवृणु सर्वं ग्रहाण यद्ग्राह्यम् । होहसु निष्पडिवंधो जह बुद्धिं वज्जरे-
सि तओ ॥ ५० ॥ अतिकातरोऽपि स तथा बन्दिग्राहं गृहीत इव भीतः । जाओ सज्जो बिद्धी कामीणं कामिणि-
सुहाणं ॥ ५१ ॥ यतः—“स्याच्छैशवे मातृमुखस्तारुण्ये तरुणीमुखः । वार्द्धके तु पुत्रमुखो, सृद्धो नात्ममुखः क्वचित्
॥ ५२ ॥” अथ स्याऽऽह सौवर्षिना कारणमुद्गाव्य कारणं नृपतिम् । आपुच्छेसु पसन्नं पुण अणुगमणं खु मग्गेसु ॥ ५३ ॥
सोऽपि विनीत इव प्राक् प्रतीततदुद्धिकौशलस्तदिदम् । पडिवज्जिअ गच्छित्ता विज्जत्तिं विज्जवइ रत्तो ॥ ५४ ॥ देवस्य-
विरौ पितरौ मम बहुविरहातुरौ सुदूरतरौ । तेसिं लेहो इह आगओत्ति गमणाय पुच्छेमि ॥ ५५ ॥ राजा प्रजा-
हिततया बह्वावर्जिततया च तस्यथोच । तुम्हारिसाण गमणे कहं अणुत्ता निसेहो वा ? ॥ ५६ ॥ यतः—“मा गा इत्यपम-
झलं वज्र इति स्नेहेन हीनं वचः, तिष्ठेति प्रभुता यथास्वचि कुरुष्वेत्यप्युदासीनता । किं ते साम्प्रतमाचराम उचितं
तत्सोपचारं वचः, प्रस्थानोत्पन्नसीत्यभीष्टमनुजे वक्तुं न शक्ता वयम् ॥ ५७ ॥ यदि चैकान्तेन भवाद् गन्तुमना
तत्स्थय किमपि कार्यम् । जं संपइ करणिज्जं अहवा पच्छावि पभणेसु ॥ ५८ ॥ सोऽप्यवददेव ! तव प्रसादतः
सर्वमस्ति सम्पूर्णम् । जइ पुण तं सुपसन्नो तो अणुगमणं कुणसु किंपि ॥ ५९ ॥ देशान्तरोऽपि येन प्रसरेनमम
कीर्त्तिरद्भुता काचित् । तं पडिवज्जं रत्ता गुरुआणं अहह अणुविन्ती ॥ ६० ॥ सार्थेशः सुमुद्गत्तं ततोऽतिमात्राणि

सा तत्राजन्ममुपचिता च । एसा एअसस पिआ छेआ पुण तीइ सारिच्छा ॥ ३३ ॥ नयनतिलसर्षपादेरप्य-
 न्तरमीक्ष्यते न पुनरनयोः । कह सव्वह तुल्लत्तं को वा जाणइ इह तत्तं ? ॥ ३४ ॥ कथमत्र निर्णयः स्यादिति नृप-
 उपलक्षणाय सिचयान्ते । परिवेसिअ जंतीए तीमणबिंदुं खिवइ तीए ॥ ३५ ॥ नृपगतचित्ता धूर्त्ता तज्ज्ञात्वा ग्राह-
 सा स्वमनसा तम् । इह किं होसि छइल्लो मूढ ! बइल्लोऽसि मह पुरथो ॥ ३६ ॥ सा त्वविदतीव मुदती तद्धिन्दु-
 क्षेपमुपवृत्तप्रेता । परविजणोहिं पवणं पकुणती भणइ भत्तारं ॥ ३७ ॥ भूमान् किमेष विषवन्मुखेऽपि न क्षिपति
 भक्ष्यमपि भोज्यम् । वणिआण भोअणं वा कह कह रुक्खेइ रायाणं ? ॥ ३८ ॥ तव भवनस्थं किञ्चिन्नृपतेञ्चित्ते चम-
 वरिक्कयाद्वा । अप्पल्लुहा व सहंता धिट्ठाए अहह वा बुद्धी ॥ ३९ ॥ संशयविसयमयतां श्रयति नृपे सार्थपे च-
 सस्त्रयताम् । रत्तो दिन्नं तीए ससिअपयं ताविअस्सेव ॥ ४० ॥ निःस्वादमेव मुनिवत्तपीत्वा त्वरितमुत्थितः
 स ततः । चलिओ तंबूलदुण्ठभूसणार्हं किमपि धित्तुं ॥ ४१ ॥ तद्रूपमपरवस्त्रं परिधाय पिधाय सुखमपि प्राग्वत् ।
 ता पत्ता भूमिहरं सुत्ता सिजाइ सा धुत्ता ॥ ४२ ॥ सकलानि तालकानि क्षितिपतिरुद्धाद्व्य शङ्कितस्वान्तः ।
 जा गच्छइ भूमिहरे ता पेच्छइ तं सुहपसुत्तं ॥ ४३ ॥ दम्भाज्जुभादिकृतस्तस्या उत्थाप्य सोऽपरं सिचयम् । अपि-
 अ परिहिअवत्थं मणिआलोए पलोएइ ॥ ४४ ॥ सन्मनसीव स ऐक्षत न च तत्कालुष्यमीपदपि तस्मिन् । तो नि-
 रसं किअहिअओ सह तीए विलसइ तहेव ॥ ४५ ॥ तत्किमपि धूर्त्तचरितं धूर्त्तधैर्याद्विधीयते साक्षात् । जं नि-
 सत्वापि हु नजइ सत्ताओ अन्धमहिअं ॥ ४६ ॥ तत इयमस्त्रवर्णव प्रकुर्वती साध्वेऽतिरज्यंती । साहइ सज्जो होइसु जं

॥ १८ ॥ प्रतिदिनमिति तत्कारवद्गतागते तत्त्वतो विलसतोऽस्य । सा अहधुत्ता जाया पुण निवपुरओ हवह सुद्धा
॥ १९ ॥ अथ मा भैषीः स्वगृहं नीत्वा दशैय समग्रनगरमाम् । इथ बहु भणिओ तीए तं दंसइ सो गिहं नेउं
॥ २० ॥ सा च गवाक्षे जालान्तरिता पुरवीक्षणोयताऽद्राक्षीत् । महइहीए जंतं तं रायं रायवाढीए ॥ २१ ॥
दध्यां च बहुविधाभिः क्रीडाभिः क्रीडति स्वयं दधतिः । मं पुण गुत्तिहरे इव खिवर्ह आजम्म भूमिहरे ॥ २२ ॥
इति सा दधे विरक्ता रक्ता तं प्रत्युवाच मौग्ध्यार्थम् । खिविआ निवेण इह तो इमस्स दंसेमि सुद्धत्तं ॥ २३ ॥
अपट्टः पट्टश्च दम्भाद्भूत्वा भुत्तयै निमज्जयस्व दपम् । जेण चमक्कारकरं कोरेमि परिवेसणाइ सयं ॥ २४ ॥ स ततोऽ-
भिदधे सुग्धे ! दुर्नोत्तिरियं निमज्जणा चैवम् । परिवेसणं च रण्णो तुमए अ अहो ! अणत्थोऽयं ॥ २५ ॥ साऽह
विहस्यैनमहो ! वणिगासि सत्यं हि नित्यभीरुमनाः । निसुणेहि अम्ह चरिअं अम्हे सक्कंषि वंचेमो ॥ २६ ॥ किं
पुनरवनीशोऽयं विदग्धययानी सुधा किमुत बहुना ? । जइ मह भणिअं न करिसि जीवंतो कहणु छुट्ठिहिसि ? ॥ २७ ॥
श्रुत्वेति भयभ्रान्तस्नान्तः स तथा प्रपद्य सचस्तत् । बहुदिणमंदो जाओ कमेण सज्जोवि कवडेणं ॥ २८ ॥
स्वामिन् ! मान्यनिवृत्तैर्यममन्दिस्तरणात्रिवृत्तोऽहम् । तुज्झ पसाया ऊसवकए तुमं तो निमंतेमि ॥ २९ ॥
इत्याग्रही महीशं निमज्ज्य संसूज्य सर्वसात्मग्रीय् । भोअणसमए तीए स देइ परिवेसणाएसं ॥ ३० ॥ सज्जीभूता
तत्रायाता पातालसुन्दरी साऽपि । परिवेसइ जुत्तीए धुत्तीए अहह ! धुत्तात्ता ॥ ३१ ॥ वसुधाधिपः पुनस्तां नि-
ध्यायन् ध्यायति स्म विस्मयवान् । पायालसुन्दरीयं तत्थ ठिआ इह कहं पत्ता ? ॥ ३२ ॥ अथवाऽधुनैव मुक्ता

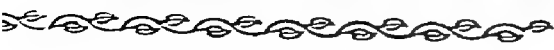
धारिणी द्रविणदानैः । सवसीकया य तेषं अहञ्जया पुच्छिआ य पुणो ॥ ४ ॥ नृपकार्येषु नृपोऽयं शिथिलमना
 अन्यचित्त इव कस्मात् । उससूरमि सहाए आगच्छइ झत्ति गच्छइ अ १ ॥ ५ ॥ द्यूतहयादिव्यसनं स्फुटमस्य न
 दृश्यते च तत्किमिदम् । संभवइ सावि साहइ सम्मं जाणामि नहु किंतु ॥ ६ ॥ अन्तःपुरान्तरेषा वार्त्ता यदयं
 नृपस्तदेकरतिः । आजम्मभूमिहरठाविआइ विलसइ सह पिआए ॥ ७ ॥ श्रुत्वेति सोऽथ दध्यौ याऽसूर्यपश्य-
 तां वहति सत्याम् । जीए अहअक्खित्तो निवोऽवि सा केरिसी हुज्जा ? ॥ ८ ॥ दर्शनमपि दुष्प्रापं दूरेऽस्तु संपर्याप्तं
 पुनस्तस्याः । इअ कामगगहगहिओ स हयहिओ चिंतइ उवाचं ॥ ९ ॥ यतः—“यद्रामाभिनिवेशित्वं, यतश्च विनि-
 वार्यते । दुर्लभत्वं च यज्ञार्थाः, कामिनः सा परा रतिः ॥ १० ॥ स प्राभृतैः प्रभृतैर्भूषतिभावज्यं राजमान्यतया ।
 सुद्धते गच्छंतो सो जाणइ भूमिघरठाणं ॥ ११ ॥ स्वयहाद्भूमिगृहावधि निःसन्धिद्वारपिधानकां सुगमाम् । अन्त-
 नरेहि सुरंगं तो कारइ निरयमगं व ॥ १२ ॥ अथ निर्गते नृपेऽगाद्भूमिगृहेऽसौ सुरङ्गया रङ्गात् । तं सुहस्रुत्तं
 सुत्तं रइव पिच्छित्तु चिंतइ ॥ १३ ॥ पातालसुन्दरीयं निर्जितपातालसुन्दरीरूपा । रायसुअरायपियआ आज-
 म्मं सुद्धचरेआ य ॥ १४ ॥ तत्कथमनयवचो मे मन्ता पद्यामि वा हृदयमस्याः । इअ चित्तिअ जग्गाविअ आला-
 वह पिम्मवयणेहि ॥ १५ ॥ साश्चर्या सोह्लासा सा तु सहासाऽतिपरिचितेव द्राण । सह तेष मिलइ विलसइ
 अहह ! अणाई भवन्मासो ॥ १६ ॥ रागदोसकसपायाऽऽहारअयं रत्ननिहमेहुन्नं । पुवभवन्मासाओ लब्धइ असुअं
 अदिट्ठपि ॥ १७ ॥ एवं शङ्कितचित्तस्ततश्च निःशङ्क एव तत्रैषः । कयसुसुरंगदोरीचालणऽहिण्णाणओ एइ

दुमजाया ॥८९॥ मच्छप्यं जलमज्जे आगासे पक्खिआण पयपंती। महिलाण हियमग्गो तिन्निवि लोए न दी-
संति ॥९०॥” बुधभाषितमिति शृण्वन् धुन्वन् सूर्द्धानमवानिशृद्ध्यौ । सत्त्वं एतं धीशो जं गृह्णहिअआड दीसंति
॥ ९१ ॥ अन्तःपुरस्त्रियोऽपि भुवमसतीत्वेन शङ्किता एवम् । संबंधो पुण निम्मलसीलाणं चेव जइ जुत्तो ॥ ९२ ॥
धन्यां तन्नृपकन्यां कामपि परिणीय तद्दिनोत्पन्नाम् । भूमिहरे वद्वारिअ महासहं काड सुंजिस्सं ॥ ९३ ॥ प्रायः
स्त्रीणां च नृणां स्मृताः कुसंस्मर्गसम्भवा दोषाः। तत्थद्विआइ तीए कह होही दोससंकावि ॥९४॥ इति निश्चित्य
क्षितिपः स्वसेवकाक्षितिपकन्यकामेकाम् । वरस्त्वलक्खणजुअं जम्मवणे चेव परिणोडं ॥ ९५ ॥ निजधवलगृहे
भूमीगृहे रहःस्थानकेऽथ संस्थाप्य । विस्सासपत्तधाई पासा पालेइ लालेइ ॥ ९६ ॥ युग्मम् ॥ धान्यपि नृपति-
निषिद्धा देहस्थितिमण्डनाद्याधिकवाक्यम् । न भणेइ तीइ पुरओ एवं सा जुवणं पत्ता ॥ ९७ ॥ पातालमुन्द-
रीति च तस्या वसुधाधवो व्यधादभिधाम् । पायालठिइइ मणोहरस्त्वाहं हि वि जहत्थं ॥ ९८ ॥ अजन्म सुग्ग-
याऽथो विशुद्धया स्त्रियथा च सस्नेहम् । तीए सह महिनाहो विविहविलासेहि विलसेइ ॥ ९९ ॥ परत्तरनामा-
प्येषा न वेत्ति मनसाऽपि शुद्धशीला तत् । इथ उल्लसिरसिणेहो चिद्धइ तत्थेव सो बहुसो ॥ १०० ॥ अथ तत्र
मणिद्वीपाद्वनङ्गद्वयोऽभिधानरूपाभ्याम् । संपत्तो सत्थाहो पसत्थवहुवत्थुवित्थारो ॥ १०१ ॥ आमलकमाननि-
र्मलमौक्तिकहारेण विश्वसारेण । पाहुडकएण तुट्टो राया सुंचेइ से सुक्कं ॥ १०२ ॥ स च मणिमौक्तिकविदुमकनक-
दुक्कलादिवस्तुविक्रयतः । बहुकोटिपट्ट जाओ मणीहिं कारेइ निअभवणं ॥ १०३ ॥ कामपत्ताका गणिका नृपचामर-

निचभोगिद्व ॥ ७५ ॥ तत्कमलं रविलीलाकमलमिवोन्मीलितं सकलकालम् । अवलोइऊण सयलो लोओवि
 चमक्किओ चित्ते ॥ ७६ ॥ निःश्वासादपि यदलं म्लायति तत्कालमेव किल कमलं । तंपिहु चिद्वह एवं पयडमहो !
 सीलमाहप्पं ॥ ७७ ॥ जातु नृपो रिपुनृपमभिषेणयितुं प्रस्थितोऽजितेन समम् । निचममच्चा नरवहपासेहि बुरुव
 रविपासे ॥ ७८ ॥ पथि पृथिवीशः प्राप च तन्न पदे यन्न नीरसे मरुवत् । नामंपि न कुसुमाणं किं पुण परमाण
 पडमाणं ? ॥ ७९ ॥ तत्राप्यजितकरेऽम्बुजसुज्जृम्भं भूविभूर्निर्भाल्योच्चैः । पुच्छइ निव्वंधे पुण साहेइ जहड्डिअं
 सोवि ॥ ८० ॥ तदभव्य इवास्भाव्यतया त्वअदधद्धराधीशः । चडरोवि तसस सच्चिवे पुच्छइ छन्नं किमेअंति
 ॥ ८१ ॥ तेऽप्युच्चिरे नरेश्वर ! सुणधोऽयं ध्रुवमवाञ्चि धूर्त्ताधिया । कहवि पिआइ जओ नहु माहिला य विसुद्धसीला
 य ॥ ८२ ॥ आजन्म मौग्ध्यशुद्धा स्त्रिणधा स्त्रिणधं विदग्धमपि नृपतिम् । पायालसुंदरी जइ वंचइ तो कासु वीसासो ?
 ॥ ८३ ॥ पातालसुन्दरी का ? कश्च नृपो चञ्चितश्च कथमनया ? । इअ नरवहणा भणिए ताणिको भणइ सुण
 नाह ! ॥ ८४ ॥ तथाहि-पालयति स्म विशालां पुरीं विशालां नयश्चियः शालाम् । राया जयंतसेणो जिअरि-
 उसेणो कलकुसलो ॥ ८५ ॥ स नृपोऽन्यदा स्वगर्वत्स्वर्वान् सामाजिकान् प्रति प्रोचे । सा अत्थि कला काविहु
 नाहं जाणामि जं सम्मं ॥ ८६ ॥ तच्छन्दवादिषु तदाऽनुवदत्सु प्रावदद्विदुर एकः । सवत्थविजवि तुमं इत्थी-
 चरिअं न याणासि ॥ ८७ ॥ यतः-“देवाण दाणवाणं संततंतमि संतनिउणा जे । इत्थीचरिअंमि पुणा ताणवि
 संता कहि नट्टा ? ॥ ८८ ॥ जालंधरेहिं भूमीहरेहिं विविहेहिं अंगरक्खेहिं । निवरविखआवि रमणी दीसइ पब्भ-

दृइअं च इमो ध्रुवं गहिही ॥ ६१ ॥ कथमन्यथा स क्रुर्यात् पणमीदृशमाहु तद्विचिन्त्यमिदम् । चिद्वाहणा मरु-
तो तच्चरिअं निच्छिअं सव्वं ॥ ६२ ॥ अज्जगृहादिव रविभुङ्गं धूर्त्तग्रहादमुष्मान्मासम् । मोआवसु कहवि पहेो ! विस-
मेहिं पइ हवइ सरणं ॥ ६३ ॥ यतः—“दुबलानामनाधानां, बालबुद्धतपास्त्रिनाम् । अनार्यैः परिभूतानां, सर्वेषां
पार्थिवो गतिः ॥ ६४ ॥ नृपतिस्ततोऽजितस्यादिदेश तत्कार्यमार्यधीः सोऽपि । निअदृइअं देविपिव पुच्छिअ
पमणेइ तं वणिअं ॥ ६५ ॥ विन्यस्य निजगृहस्योपरि सुवि भार्या निजं च सर्वस्वम् । गुरुभारं निस्सेणिं नणु सुंचसु
इकपासंमि ॥ ६६ ॥ उपरि गतेऽसितवस्त्वादातुं स यदाऽऽदृतीत निओणिम् । हत्थेहिं दोहिं ताहे साहिज्जसु गिणिहमं
चेव ॥ ६७ ॥ खिन्नस्तामपि स ततस्त्वक्त्वा हतधीर्निजं गृहं गन्ता । इअ निअहिअं निमुणिणं विहिअं तह चेव
तेणावि ॥ ६८ ॥ इति मतिमुदितः कृतवानजितं नृपतिः समग्रसचिवाग्रम् । अहह ! गिहिणीवि कस्सवि
पुत्तेहिं एरिसी होइ ॥ ६९ ॥ किञ्चिद्विचिन्त्य सत्या पत्न्युः प्रोचे कदाचिदथ वध्वाः । जइवि मह नाह सीलं सक्कोवि न
खण्डिअं सक्को ॥ ७० ॥ तदपि नृपकार्यपरवत्तयाऽऽयपुत्रोऽरूपकं भवेद्भवने । नियनियकज्जविसेसा जणा असेसा
य इह इति ॥ ७१ ॥ दुर्देववशात्प्रागवत्पुनरपि कुविकल्पकल्पना मा भूत् । कस्सवि चित्ते तो तुह अप्ये पउमं
परिक्खत्थं ॥ ७२ ॥ मनसाऽपि कामये चेत् परपुरुषं तत्तद्वैव पक्कामिदम् । लहु संकुइज्ज अब्बह होउ सया विअ-
स्सिअं चेव ॥ ७३ ॥ उक्त्वेलि जिनाचार्याः पुरतः स्वयमेव विरचिताचार्याः । सा निअपिअस्स अप्पइ सनालकमलं
निअहिअं व ॥ ७४ ॥ सोऽप्यतिविस्मितचेता न जातु विमुञ्चति स्म निजहस्तात् । निचं परिमलवहुलेण तेण हुअं

युज्यते नियतम् । कहमिअ पइणा भणिए भणेइ सा सामि ! निमुणेशु ॥४७॥ दयितां तनयं च विना कोऽन्यो
 हन्यान्नजान्हिणा नृपतिम् । तो सो रायसहाए तह साहइ पुणवि भणइ निवो ॥ ४८ ॥ तोलय कथमपि करिणं
 प्रियाधिया सोऽपि सरिति वेज्याम । तं खिविउं वहिभाए करेइ जलचडणअहिनाणं ॥ ४९ ॥ तत उत्तार्य
 गजं तं तस्यां चिक्षेप स दृषदस्तावत् । पुव्वकए अहिनाणे जाव जलं आणयं तंमि ॥५०॥ निखिलांश्च तोलयित्वा
 दृषदस्ता हस्तिनः प्रसितिसाख्यत् । रत्तो पुरओ रत्ता तोसो बहुमन्निओ जाव ॥५१॥ तावत्तत्र वणिग्वर आगत्य
 जगाद् देव ! वणिगेकः । किंपागफलव सुहे भिट्ठो हुट्ठो अ परिणामे ॥५२॥ धूर्त्तेन तेन सार्द्धं मुणधतया दुर्धिया
 मया सैज्जी । वयरीए इव कयलीइ निस्मिआ कम्मवसणेणं ॥५३॥ यतः—“जूएण जुव्वणेण य दासीसंगेण भुत्तापि-
 स्सेणं । उव्वभेउ अंगुलिं सो जो नवि भुत्तो इमेहिंमि ॥५४॥” अथ तस्य भालयित्वा वनधोरिव निजगृहं च गृहिणीं
 च । वाणिज्येण विदेसं गओऽभिह वणिआण एस ठिई ॥५५॥ फलितलतायां रक्षक इव लुलुभेऽसौ मदीयदयि-
 तायाम् । तइआ समयं लहिउं पावो पावं न किं कुज्जा ? ॥ ५६ ॥ गृहमागतेन च मया न्यवेदि सुहृद्रेऽर्जितं धनं
 सम्यक् । तंमि विलुद्धो स भणइ भण दिट्ठं किंचि अच्छेरं ॥ ५७ ॥ ऊचे मयाऽप्यकालजमालोकयत तद्रसालफ-
 लमेकम् । गुरुपत्तं व तरंत आसहुज्जाणक्खजले ॥ ५८ ॥ सोऽप्यभ्यधत्त धौर्न्याद्यादि सत्यमिदं तदा करगुणेन ।
 जं सक्खिज्जइ गहिउं तं गिण्हिज्जा मह गिहाओ ॥ ५९ ॥ नो चेदहं तव गृहादह्णामीति प्रतिश्रुते द्वाभ्याम् । भुत्तेण
 तेण गन्तुं भुत्तं रत्तीइ तं गहिअं ॥ ६० ॥ प्रातश्च तत्र तस्याभावात्खिलस्य मम सुधीरेकः । आह तुह सबद्वं

सविस्मयमुदां चतुःसङ्करे प्रसृमरेऽपि । जाओ अहोसुहोचिअ स तया अला हि बहुलज्जा ॥ ३३ ॥ दध्यौ च
धिप्रमयेयं प्राज्ञमन्येन मुकविकवितेव । संभाविऊण अलिअं कलंकिआ निकलंकावि ॥ ३४ ॥ लोकोत्तराचरिताया
दयिताया हूनतां कथमपास्ये ? । इअ झरंतो भणिओ पिडणा किं कुणसि मणखेअं ? ॥ ३५ ॥ अज्ञानकृतं नैवापर-
ध्यति क्षम्यते तदधुनेयम् । इअ झत्ति दोहिवि इमा खमाविआ नीइनिउणेहिं ॥ ३६ ॥ साऽपि विनीता प्रीता
प्रत्याह ममैव हन्त दोषोऽयम् । जं पुर्विं नहु कहिअं विणयरयाणं हि ठिइ एसा ॥ ३७ ॥ तत्प्रभृति निश्चुतवृत्त्या
समस्तकृत्यानि तौ पितापुत्रौ । सीसुव गुरुं पुच्छिअ कुवांति अणुवबुद्धिं तं ॥ ३८ ॥ अन्येषामपि विषमापतिता-
पद्भ्यातिकरे तमःपूरे । दीविव तीइ बुद्धी अहह सुबुद्धीइ सहलत्तं ॥ ३९ ॥ यतः—“अियं प्रसूते विषदं रुणद्धि,
श्रेयांसि स्रूते मलिनं प्रमाष्टि । संस्कारयोगाच्च परःपुनीते, शुद्धा हि बुद्धिः किल कामधेनुः ॥ ४० ॥” दैवतमिव सैव
वयुर्विधूतविधिवान्तिरिति महद्भिरपि । लहुरपि बहु मज्झिज्झ पाविज्झइ किं च न गुणेहिं ? ॥ ४१ ॥ यतः—“गुणैरेव
महत्त्वं स्याद्वाङ्मेन वयसाऽपि वा । दलेषु केतकीनां हि, लधीयस्सु सुगन्धता ॥ ४२ ॥ रत्नाकरे सुरेशावसथेऽतिथि-
तां गतेऽथ गृहनाथः । जाओ अजिओ तो जाइ रायभवणं महेव्सुत्ति ॥ ४३ ॥ एकोनपञ्चशत्याः साचिवानामग्रिमं
सचिवमेकम् । अह राया मणंतो इन्धमे पुच्छेइ पत्तेअं ॥ ४४ ॥ भोः भोः ! पद्मप्रहाराद्यो मां हन्ता क्रियेत
किं तस्य ? । जंपति तेवि अमुणिअ परमत्थं परमदंडो से ॥ ४५ ॥ अजितरतु नृपतिष्टटोऽभाषिष्ठ विभाव्य देव !
वक्ष्येऽदः । गिहमागओ अ चउविहबुद्धिणिहं पुच्छए गिहिणिं ॥ ४६ ॥ साऽपि सपद्याह महान् सत्कारस्तस्य

रवायाए रहछायाए निचिद्विभिह ॥ १९ ॥ इति युक्तियुक्तमुक्तं श्रुत्वा तत्त्वार्थवद्वचो बध्वाः । विमह्यहसिरो
 हरिसुल्लसिरो समुरो विचिंतेह ॥ २० ॥ अस्याः प्रतिभा प्रतिभावतोऽपि कस्यास्तु परिमितोर्विषयः ? । अहवा
 अवहिविसुक्का संतमई जोगिनाणं व ॥ २१ ॥ यतः—“मिता भूः पत्याऽपां स च पतिरपां योजनश्चातं, सदा
 पन्थः पूषा गगनपरिमाणं कलयति । इति प्रायो भावाः स्फुरदवधिसुद्रामुक्कलितः, सतां प्रज्ञोन्मेषः पुनरयम-
 सीमो विजयते ॥ २२ ॥” श्रेष्ठीति सुदित उपपुरमुच्चोच्चपदेषु तित्तिरिस्वरतः । निच्छिअभविस्सअहिआहिअनिअम-
 हिमाइ तीह जुओ ॥ २३ ॥ समुत्पयेव विवेकः सुसङ्गतः खगुहमागतः क्रमतः । ददुं सिद्धिं सवहुं सुबहुं खट्टो भणइ
 तणओ ॥ २४ ॥ युगमम् ॥ धिक्क तात ! पातकपदं दुवुत्तेयं किमर्थमानिन्ये । पच्चक्खेव अलच्छी अपिच्छणिज्जा
 णिहे पच्छा ? ॥ २५ ॥ त्वं विप्रतार्यसे स्स भुवमनया मुग्धवद्विदग्धोऽपि । इअ बहु भणिरं तणयं जणओ हुं हुंति
 वारेइ ॥ २६ ॥ मा वादीमां वादीः साक्षादेषा सरस्वती लक्ष्मीः । सिज्जुवरि रयणपणं पिच्छसु रहठाविअं च
 निहिं ॥ २७ ॥ पञ्चदशकोटिसङ्ख्यां द्रव्यमिदं विज्ञयाऽनयाऽऽनीतम् । कुलदेवयव तम्हा बहुआ लहुआवि अम्हाणं
 ॥ २८ ॥ इति पित्रोक्तं श्रुत्वा पुत्रश्चित्राद्वयैकमयहृदयः । रणरणयवसा गंतुं जा जोअइ ता तहेवत्थि ॥ २९ ॥
 व्रतपञ्चकस्मिन् तन्मणिपञ्चकसादाय सादरः सततम् । दशाविहधम्मं पिव तं दसकोडिनिहिं अ गिणहेइ ॥ ३० ॥ सस्स-
 यविस्सयपरमप्रमोदस्सेदस्सलः सकलभाषि तत् । लहु कोसणिहे ठावइ धणगहणे कस्स व विलंबो ? ॥ ३१ ॥ पप्रच्छ
 ततः पितरं निजदयिताव्यतिकरं स चित्रकरम् । सवंसो वित्थरतो भणिअं जणएण निछुणेइ ॥ ३२ ॥ लज्जालुशय-

चेव पडिअरो ॥ ४ ॥ साऽपि वधूवधूयान्तरखेदभरं परं प्रयद्रमासा । सउणणं परिभावइ अविस्वायं फुडं
जायं ॥ ५ ॥ सोऽथ रथस्यः पश्चात्पाथि गच्छन् सच्छधियमपृच्छत्ताम् । एरिसनिउणाइ तए किमसंबद्धं तथा
अणियं ? ॥ ६ ॥ सा प्रत्युवाच पितर्वचः समीचीनमेव तद्वचोचम् । सच्चं पि जूत्तिपुव्वं अवधारह जह कहेमि इमं
॥ ७ ॥ सार्द्धद्विशुणप्रत्यर्पणं प्रतिश्रुत्य भाविनिजधान्ये । पायं परस्स धन्नं भक्खति किसिबला पुविं ॥ ८ ॥
तन्निषपन्नं धान्यं वह्वपि तेषां गृहेऽल्पमेवैति । इयं ताया ! तथा अणिअं जह होइ न भक्खिअंति मए ॥ ९ ॥ निजपाद-
रक्षणकृते धार्यते पादरक्षणे पद्भ्याम् । पायाण रक्खणं पुण जुजइ विससंमि सविसेसं ॥ १० ॥ नयामदष्टपचा-
गलने स्यात्कण्टकाद्यनर्थाऽपि । ते उल्ले पुण सुक्के हुज्ज विणट्टेवि अहव नवे ॥ ११ ॥ यलोपाये सत्यपि कं हेतुं सद्यते
वपुःपीडा । किचिणेणव निउणेहिं तो ते उत्तारिए न तथा ॥ १२ ॥ तस्य च भटस्य पृष्ठेऽभवत् प्रहरा न सम्मुखाः
केचित् । तो नरसंतो नृपां स कुट्टिओ तो तहा अणिओ ॥ १३ ॥ अयायतनं भव्यं तद्वच यदि हन्त चौरजाराद्यैः ।
नाहिट्टिअं मए तो अणिअं नउ जइ अणाययणं ॥ १४ ॥ पुरतश्च पुरे तस्मिन्न स्वजनः कोऽपि नैव सुहृदादिः ।
नय आलवेइ कोवि हु तो तं अणिअं मए सुन्नं ॥ १५ ॥ यतः—“इक्केण विणा पिअमाणुसेण सवभावनेहभरिएणं ।
जणसंझलावि पुहवी अओ सुल्लव पडिहाइ ॥ १६ ॥” अदनाद्यादरकर्ता श्रमहर्ता मातुलः किल ममासीत् ।
गामंमि तंमि तम्हा अणिओ सो पवरवासोत्ति ॥ १७ ॥ जत्थ गएहि लहिजइ बहुमाणं गामडांमि तं नयरं ।
नयरंमि गामडं तं जत्थालवणेऽवि सन्देहो ॥ १८ ॥ न्यग्रोधतत्त्वधस्ताद्विकविद्शाखाप्रपातशङ्कादि । तम्हा नि-

पातमा । बहु ! साहिअं किमेअं सा साहइ ? ताय ! नहु किं पि ॥९१॥ निर्वन्धेन प्रश्ने निःश्वस्य प्राह मन्दभाग्याऽ-
 हम् । ननु किं अणामि जीसे गुणोवि दोसाय कम्मवसा ॥ ९२ ॥ मज्झिमासुघटदुमोपलखनीकर्पासवंशेक्षुमु-
 न्मुक्ताविदुमचन्दनादिकषणखणादिपाथः कणाः । दाह्वायाः सरयाः शुकादि कियदाख्यातु स्फटाभुन्मृगा, उष्ट्राश्वे-
 भगवादयः स्वकगुणैः क्लेशास्पदं स्युर्न के ? ॥९३॥ युष्मद्वृत्तिर्दशात्तदपि प्रवदामि किमपि निरवद्यम् । रयणीह
 स्रजणार्थं मणिपणभं नाडं स्रग् गहिअं ॥ ९४ ॥ शुक्तं च तत्त्वशय्यास्थानोपरि तात ! गुप्तामित्रादि । सवं साहिअ
 साहइ गिराड निक्कासिअभिह तथो ॥ ९५ ॥ सत्प्रति पुनरप्रतिमध्वानिना ध्वाङ्क्षोऽप्यभीक्ष्णमाख्याति । जं
 कइरश्म्यखहिटा इह दसकोडी दविणमत्तिथ ॥९६॥ यस्य जिघृक्षा साक्षाद्गुहात्तद्वहय निधिममुं स महान् । बहुभु-
 विस्वअस्स भह पुण दिज्जड भक्खं न परजीहे ॥ ९७ ॥ तत्तिव्रतया मया खलु द्दुःखमयं स्वयं गदितमेतत् । तं
 सोढं सो सिट्ठी हिट्ठो इव चित्तए हिअए ॥ ९८ ॥ एषा विशेषविज्ञा न च विज्ञानस्य संभवत्यवधिः । तो यड्ढं
 सच्चमेअं इहेव अहवा परिक्खिस्सं ॥ ९९ ॥ ध्यायन्निति तद्गामात्खनित्रमानीय तत्क्षणादखनीत् । जा मुत्तं
 पुद्गपिव पयडीह्वाओ निही तत्थ ॥ १०० ॥ तद्वशकोटीमानं प्राप्य निधानं सुवर्णमणिपूर्णम् । हरिसुहृत्सिरो सरहे
 ठवई सो झत्ति अइगुत्तं ॥ १ ॥ द्रव्या च सस्तरम्भं तस्मै काकाय शम्बलकरम्बम् । चित्तेह अहो एसा गिरिका-
 मदुहा हि पच्चक्खा ॥२॥ हा धिग्ग सूढात्मतया तनयेन मया च दुर्धिया खगुहात् । इयमपि निक्कासिज्जइ अज्जवि
 वा जुज्जए उचिअं ॥ ३ ॥ इति चिन्तयंस्ततोऽयं सवः स्यन्दनमवालयत्पश्चात् । अपरिच्छिन्नअकज्जस्स उ पडिक्कज्जं

ता सो चितइ उममनुव इमा लवइ सवत्थ ॥ ७६ ॥ पुरतः पुरस्य दुःसंवरस्य कस्याप्यनल्पपौरजनैः । यज्ज्ञंमज्ज्ञेण
इमा निज्जच्छंतो भणइ एवं ॥ ७७ ॥ अतिशयवासं निवसति पुरमेतत्सीदशं दशोः सुखकृत् ? । ता सा साहइ
एअं सुअं रअं व पडिहाइ ॥ ७८ ॥ अये च ग्रामटिकां मध्यं मध्यादिनेऽविशत्सोऽवक्क । सुअं च इमं गामं सा जं-
पइ पवरवासमिमं ॥ ७९ ॥ दध्या च खेदमेदुरह्दयोऽयं हन्त दुर्विनीतयम् । विवरीअसिक्खिआ इव तुरगी
उरगीव दुट्ठहिआ ॥ ८० ॥ पुत्रोदितं तदस्या दुललितं सत्यमेव किल सकलम् । किं वा किञ्चमकिञ्चं पञ्चकवमस-
ञ्जावर्णं ॥ ८१ ॥ तावन्नात्रैव वसन्नवगत्याऽऽगत्य मातुलस्तस्याः । परमाधरेण सिद्धिं स बहुं सगिहं निमतेइ ॥ ८२ ॥
सद्युक्तसूक्तिवहुभोक्तिभोजितो सत्कृतो च तौ तेन । समए मिलिओऽन्नोवि हु माणरिहो किं पुणो सयणो ?
॥ ८३ ॥ श्रेष्ठी तदैव तीव्रातपेऽपि सरथः पुरः प्रतस्थेऽथ । अणवटिअचित्ताणं कहं सुट्ठाणोवि बहुओठिइ ? ॥ ८४ ॥
ग्रामाद्वाहिः कियत्थपि गतश्च तीव्रातपाद्विलम्बचिकीः । निअडवडच्छायाए स निसन्नो संदणुत्तिओ ॥ ८५ ॥
सा च खुपा निपण्णा ज्ञायायां स्यन्दनादधस्तायाम् । रुद्धेव वडच्छायं परिहरिउं सिद्धिकहणेवि ॥ ८६ ॥ सा यो-
जिनीव यावद्भवनिवदं हृदन्तरथ दध्या । ता आसन्नकरीरे काओ नाणिव उल्लवइ ॥ ८७ ॥ शब्दायमानमुच्चैर्मुहुर्मु-
हुस्तं निशम्य सा सम्मयम् । अत्थं विणिच्छयन्ती दुविहंपि जहद्विअं सव्वं ॥ ८८ ॥ निर्ग्रन्थवत्तदार्थं ह्यनर्थभूतं
विभावयन्तीव । निवेअखेअनाडिआ इअं पडिजंपेइ पइकायं ॥ ८९ ॥ पुणमम् ॥ इक्के दुन्नय जे कया तिहि नीहरि-
अ वरस्स । विज्जा दुन्नय जइ वरउं तओ न मिलउं पिअरस्स ॥ ९० ॥ इत्युच्चैस्तद्गणितिं श्रुत्वा श्रेष्ठी वभाण निपु-

अधिकमधिकं स्यात् । क्रमश्चो बलमेतेषां समुद्रायः सकलफलहेतुः ॥ ६२ ॥ न प्रारब्धं सिद्ध्यति न प्रस्थानं
 प्रमाणमायाति । शक्नुने प्रमाणजाते विषदेत समागतः सन्धिः ॥ ६३ ॥ विघटितमर्थं घटयति संग्रथितं वस्तु
 साधयत्यचिरात् । प्रत्यानयति च नीतं प्रमाणकोणोदयः शक्नुनम् ॥ ६४ ॥ प्रत्यहोपहतानां दिग्भूदानां मतिश्च-
 मात्तानाम् । प्रायः प्रमाणशक्नुनः साधीयान् कान्दिशीकानाम् ॥ ६५ ॥ ” अन्यान्यप्याज्ञासीत्सा शुभशक्नुनानि
 तदनुयायीनि । तद्वि वहइ हिअयदुहं कलङ्कसंकाऽवि हा दुसहा ॥ ६६ ॥ रथमथ साराथिरुत्तैरवीवहइहनवाह
 इव वहनम् । सजगंमि मुणस्वित्तं अइफल्लिअं पिच्छिउं भणई ॥ ६७ ॥ एतत्क्षेत्राधिपतेरतिबहु धान्यं भविष्यती-
 त्यथ सा । जंपइ सर्वं जइ पुण न भविस्वअं होइ इअ सोउं ॥ ६८ ॥ सोऽध्यासीत्क्षेत्रमिदं न भक्षितं काप्यवे-
 क्ष्यतेऽप्यल्पम् । तो अविणीअ विवरीअवाइणी इहवि धुवमेसा ॥ ६९ ॥ युगम् ॥ पुरतः पङ्क्तिबहुजलनद्यां
 सद्यः सुदुर्गसाद्रथतः । उत्तरिअ नहुत्तारिअ उवाणहे स नइमुत्तिन्नो ॥ ७० ॥ स्त्रिये विनङ्ग्यत इमे इति तेन बह्व-
 दिताऽपि सा तु बधूः । सारोवि न उत्तारइ उवाणहे सरिअउत्तारे ॥ ७१ ॥ धिगियं वारितवासा वाभाक्षीत्यथ
 विषण्वानेषः । पुरओ पिच्छइ सुहडं परुढपोढपहारभरं ॥ ७२ ॥ प्रशशंस च कंसरिपोरिवास्य शौण्डीर्यमहुतं
 किञ्चित् । सा साहइ सुणहो इव साहु इमो कुट्टिओत्थि दढं ॥ ७३ ॥ घाताजुत्पातानिव योऽसुसहान् सासहिः
 स हि कथं न । सुहडोत्ति? अहो दुट्टा पडिक्कलं केव पलवेइ ॥ ७४ ॥ श्रेष्ठीति विद्यमानः स्वमानसेऽत्यन्तमग्रतश्चै-
 कम् । देउलमउलं सज्जा इवाणयं पिच्छिउं भणई ॥ ७५ ॥ आयतनं भव्यमिदं साऽप्यवदन्न यदि पुनरनायतनम् ।

भर्तारि मय्येतत्कल्पितार्थकल्पतरौ । अत्राग्नि इमा रत्ना अहो अगिज्झं महिलहिअयं ॥ ४९ ॥ उक्तञ्च—“न स्ने-
हेन न विद्यया न च धिया रूपेण द्यौर्येण वा, नेष्याचादुभयार्थदानविनयक्रोधक्षमामादवै । लज्जार्थावनभोग-
सत्यकरुणासत्त्वादिभिर्वा गुणैर्गृह्यन्ते न विभूतिभिश्च लज्जना दुःशीलचित्ता यतः ॥ ५० ॥” इति तत्पतिर्विक्तः
प्रातः स्वापितुर्निवेद्य तद्वृत्ताम् । मह्यं भंतैह इमं सस्यं स पिडणा समदुहेणं ॥ ५१ ॥ यावदुर्गत्य इव प्रसरति न जने
प्रवादपङ्क्तोऽस्याः । संपेसिज्जहं लहुं पिडणिहे इमा ताव किंचिमिसा ॥ ५२ ॥ आकारणार्थकृत्रिमपितृलेखप्रकटन-
प्रयोगेण । संपेसिजं पिडणिहं वहुं तथो समुरथो चलिओ ॥ ५३ ॥ सा विज्ञा विज्ञातस्वपतिश्वयुराशया तदाऽध्या-
सीत् । जं साहिअं न पइणो तथा हहा तेषिमं जायं ॥ ५४ ॥ प्रत्ययमृतेऽपि पत्युः सत्यं तत्प्रथममकथयिष्यं
चेत् । विणसिज्ज मज्झ ता किं किं वा पच्छा सुबुद्धीए ? ॥ ५५ ॥ यतः—“या मतिर्जायते पश्चात्सा यदि प्रथमं
भवेत् । न विनश्येत्तादा कार्यं, न हसेत् कोऽपि दुर्जनः ॥ ५६ ॥” किं वाऽनल्पविकल्पैः कृमिज्जलपैरिवाफलैरेभिः
जइऽहं निम्मलसीला हीला मह तो कदं होही ? ॥ ५७ ॥ जाह्मिकशकुनैरधुना धुनासि मनसश्च संशयं तरसा ।
आवहपल्लिआण जओ सज्जाण सुअणाय अवलंथो ॥ ५८ ॥ इति सा शकुनैकमना मनाविवर्षणा रथोपरि निव-
र्षणा । नीआ नयराज बहिं सारहिहएण ससुरेणं ॥ ५९ ॥ स्वपदादुद्धीय गता कियति प्रत्यागता च भक्ष्यमुखी ।
इत्थंतरे अ हुग्गा करेइ ससरे पमाणदिसिं ॥ ६० ॥ प्रियबहुमतां पुनस्तां निरीक्ष्य दृक्षा समीक्ष्य निरण्णीत् ।
बहुलाहो अद्धपहा वलणं माणं च मह होही ॥ ६१ ॥ यदुक्तं दुर्गाशकुने—“दर्शनचेष्टास्वरागतिभक्ष्यग्रहणेषु

हिअओ साहइ हुं साहु साहु कयं ॥ ३४ ॥ बहुमानेनाहूतः पूतमनाः श्रेष्ठिनाऽथ निजजामिम् । देइ जिणद्धत्त-
 णओ सगाउरवं सिद्धितणयस्स ॥ ३५ ॥ अजितोऽप्यमुनेव समं तां नगरीं गुरुभिरुत्सवैर्गत्वा । सीलवद् परिणो-
 णिहं समेओ महिद्धीए ॥ ३६ ॥ सा च वधून्वधूर्वहगुणा गृहप्राज्यभारनिर्वहणे । तीए सोहइ अहिअं
 ससिध्व सो पव्वजुण्हाए ॥ ३७ ॥ सा सुखसुसाऽश्रूणीतक्षणदायामन्यदा शिवाशब्दम् । तं सोज्जण वियाणइ नूणं
 एसा भणइ एव ॥ ३८ ॥ आपान्तीः प्रवहन्तीधनकोटीः पञ्च सुनिकटतटिन्याम् । जो अत्थी सो णिणहउ छुहिआए
 देउ सह भक्खं ॥ ३९ ॥ तादृशससा शिवाया सुहुमुहुः क्रन्दनं मनसिकुल । चिंतइ इह कहइत्ति अमित्तद्वं च
 कह भक्खं ? ॥ ४० ॥ न च शकुनानां वचनं कचिन्मुषा स्याद्विशिष्य च शिवायाः । अन्नं च अत्मा गेहे न तहा
 दद्वं इमं च बह्नुं ॥ ४१ ॥ तद्यामि तद्गहीतुं प्रत्येमि प्रत्ययेऽपि सत्यत्वम् । संपइ कहिअंएि इमं मन्निरसइ कोवि नहु
 अन्नो ॥ ४२ ॥ ध्यात्वेत्युत्थाय शनैरादाय घटं जलानयनदम्भात् । पत्ता नईइ पिच्छइ आगच्छंतं मज्जयमेगं
 ॥ ४३ ॥ नयां प्रविश्य सयः सा प्रेक्ष्य च मृतककटितटनिबद्धम् । तो कोडिसुल्लपणरयणगंठिसुकंठिआ गहए
 ॥ ४४ ॥ तन्मृतकं च शिवायै दत्त्वा सत्त्वाधिकाऽऽसत्तत्त्वार्था । आगमम णिहे गृहं तं गंठिं ठवइ सिज्जुवारिं ॥ ४५ ॥
 प्रातः पत्तुर्वितरिष्यामि वक्ष्यामिहर्षहेतुमदः । इअ चिंतिअ सा सुत्ता सुहेण निच्चितहिअयव ॥ ४६ ॥ तस्या गमनाग-
 मने निरुध्य तत्पतिरचित्तयच्चैवम् । एसाऽवि धुवं सच्छंदचारिणी अहइ असइव ॥ ४७ ॥ अस्मत्कुलं कलङ्कित-
 मनयादनया विधास्यते नियतम् । इत्थीणऽणत्थभरिअं दुच्चरिअं किमपि अच्छरिअं ॥ ४८ ॥ धिक् स्नेहलेऽपि

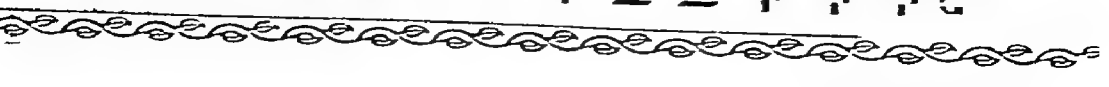
कक्षापिथा दुहित्रो ॥२०॥ एषा पुनर्वशेषादुपानशेषानुपेषी सुमुखी । विक्त्वाया नामेणं परिणामेणपि सील-
वई ॥ २१ ॥ सौभाग्यभाष्यनिलया कलयति चतुरन्तरां कलाः षष्टिम् । एसा विसेसओ पुण निजणमई सजण-
सत्थेसुं ॥ २२ ॥ द्विकवूककोकदुर्गाकपितितिरिभरवीशिवादिरवान् । समं विआरयंती जाणइ तिविहंपि सज-
णमिमा ॥ २३ ॥ उक्तञ्च शङ्कनद्याखे शङ्कनत्रैविध्यम्—“त्रिविधमिह भवति शङ्कनं क्षेत्रिकमागन्तु जाड्विकं
चान्यत् । क्षेत्रे स्थाने वर्तमाने शङ्कनविभागाच्च शुभमशुभम् ॥२४॥ शङ्कनं क्षेत्रे तोरणकल्पनया प्रश्चनियतफल-
कालम् । क्षेत्राधिवासनावद्यदीक्ष्यते क्षेत्रिकं तत्स्यात् ॥ २५ ॥ स्थानस्थानां शङ्कनं यद्रकस्माद्विविभागतो
भवति । शान्तप्रदीप्तभेदाद्व्यक्तफलं प्रथितमागन्तु ॥ २६ ॥ सव्यापसव्यसन्मुखपृष्ठेषु ग्राम्यवन्यसत्त्वानाम् ।
शङ्कनं स्वरगतिचेष्टाभावैः पथि जाड्विकं नाम ॥ २७ ॥” इत्यस्याः सकलकलाङ्कुशालायाः सद्गुणैर्गततुलायाः ।
महं सस्रुचिअवरचित्ता संतावइ हिययमहिययरं ॥२८॥ श्रुत्वेति मयाऽभिदधे बुद्धिनिधे ! मा विधेहि चिन्तार्त्तिम् ।
जेण इमा निम्मविआ तेण इमीए वरोवि धुवं ॥२९॥ यतः—“तत्तिह्यो विहिराया जाणइ दूरेवि जो जहिंसइ ।
जं जसस होइ जुणं तं तसस विइज्जयं देइ ॥३०॥” शृणु नाम नन्दनपुरे रत्नाकरम्भुः प्रभूतयुणम्भूमिः । अजिओ
इमीइ जुणो अमिअसई रोहिणीएव ॥ ३१ ॥ जिनदत्तः प्रादत्त प्रमुदितचित्तस्तदुत्तरं तरसा । एमेव होइ
रयणायरसंबंधो न कस्सिट्ठो ? ॥३२॥ श्रेयसि न सुधीश्चिरयेदिति च स्वसुतां प्रदातुमजिताय । जिणसेहराभि-
हाणो निअपुत्तो पेसिओतेणं ॥ ३३ ॥ सोऽपि मया सार्द्धमिहायातोऽस्लादिश्यतामथ यथाहम् । तो सिंघी हिड-

रोपरोधात्प्रेयस्या प्रेरितः कदाचिदयम् । तन्नयस्त्राणगयाऽजिअजिणभवणस्स दारंमि ॥ ६ ॥ संस्थितवला
 द्दया अजितवलायाः प्रभावशबलायाः । पुत्तुप्पत्तिनिमित्तं करेइ उवजाइअं विहिणा ॥ ७ ॥ युगमम् ॥ काले क्रिया
 प्रहृसा फलति तत्कालमेव शुभयोगात् । इअ तस्स तओ तणओ जाओ गिहिकप्पस्सव्व ॥ ८ ॥ सूनोर्महाजनुर्म-
 हपुरःसरं द्वादशेऽहि जनकेन । देवीनामाणुण्यं नाम कयं अजिअसेणुत्ति ॥ ९ ॥ ववुधे पश्चात्पूर्वं जगुहे स हि
 हेलया कलाः सकलाः । जुत्तं वा समयलकलाकलणं रयणायरसुअस्स ॥ १० ॥ सूनोर्विभाव्य वाक्श्रीप्रियमेलक-
 तीर्थतां स तारुण्ये । कन्नाकए विअक्कइ कविव नवअत्थघडणाए ॥ ११ ॥ का नु कुतो वाऽस्य गुणैरनुरूपा भाविनी
 कनी प्रवरा । अन्नह विहीइ अहलो एअंमि उवक्कमो सवो ॥ १२ ॥ यतः—“सामी अविसेसन्नु अविणीओ
 परिअणो परवसत्तं । भज्जा य अणणुरूवा चत्तारि मणस्स सल्लाइं ॥ १३ ॥” तत्समयमेव कैकस्तत्र वणिक्पुत्र
 आगतः प्रणतः । पुट्टो सिट्ठिवरेणं ववहारविहिं कहिअ कहए ॥ १४ ॥ अष्टीया ! तवादेशान्तरगाम्यहो !
 जगामाहम् । समयकयमंगलाए कयंगलाए वरपुणीए ॥ १५ ॥ तज्जाहं जिनदत्तव्यवहारिवराइडु व्यवजहार ।
 पीई अन्नया तो निमंतिओ तेण जिमणत्थं ॥ १६ ॥ तद्गहनतेन च मया ददशो खर्भुधुवो रहस्समिव । एगतथ पए
 विहिअं विहिणा वरकन्नगा एगा ॥ १७ ॥ दर्श दर्श तां साअर्यः पर्यन्वयुञ्जि जिनदत्तम् । करसेसा गुणवडुआ
 लहुआ तो तेण पडिभणिअं ॥ १८ ॥ सूत्तिमती चिन्तेयं लुतामिषान्मे यतः सुता सविता । निचं तच्चिताए वहइ
 सस्सल्लुव दुःसहदुहं ॥ १९ ॥ वरतत्प्रीतिखजनाभिमतत्वसपत्न्ययोगशीलगुणैः । पइसुहअवच्चाचिंताईहिदि

फलं दृक्षं तस्माद्वरं स्वयमेव परित्यक्ताः, आह हि भर्तृहरिः—“अवश्यं यातारश्चिरतरसुपित्वाऽपि विषया, वियोगो
को भेदस्त्यजति न जनो यत्स्वयमक्षुब्धम् । व्रजन्तः स्वातन्त्र्यादतुलपरितापाय म्रनसः, स्वयं त्यक्ता ह्येते शमसुखम-
नन्तं विदधति ॥ १॥” मैथुनस्य च सदापत्वं—“मैथुणसन्नाह्वो नवलवत्वं हणइ सुहृमजीवाणं” इत्यादिना स्वस्वमये
प्रसिद्धमेव, परस्वमयेऽपि च यद्वागवतपुराणे—“यास्तामिमान्धतमिभिरा, रौरवाद्यास्तु यातनाः । सुहृन् नरो वा
नार्य वा, मिथःसङ्गेन निर्मिताः ॥ १ ॥” मर्ताभारते आदिपर्वणयास्तीकेऽप्युक्तं—जरत्कार कृपिर्वाल एवात्ततपाः
सन्तानक्षयातिपतृन् नरकेऽधोमुखात् पितृसूत्रं दृष्ट्वा दुःखितः पितृवचनाद्वारपरिग्रहं प्रतिश्रुत्य वासुकिस्वसारं
नागकन्यां परिणीतवान्, आपन्नसत्त्वां च तां निरपराधामपि विरहदुःखाद्विलपन्तीष्यपि च पुनस्तपसे तत्याज,
कठोपनिषद्यपि “यद्दहरेव विरजेत्तदहरेव प्रव्रजेद्दह्रा वनाद्वा संन्यासाद्रक्षणः स्थान”मिति, एवं च श्रावकोऽपि
यतिकल्पनयाऽल्पवन्धक एवेति षोडशगाथार्थः ॥ १६ ॥ अत्र व्रते शीलवतीनिदर्शनमिदम्—

नन्दनवनमिव नन्दनपुरपुरमास्ते परर्दिसन्तानम् । तत्थ जहत्थऽभिहाणो आसी अरिमहणो राथा ॥ १॥
अजडाशयोऽपि रत्नाकर इति तत्राभवन्महेभ्यवरः । सिरिनामा तस्स पिआ सिरिव सोहणालच्छीय ॥ २ ॥ सा
तम्बुललतावनन्मताऽपि जगतोऽपि सदुणैस्सत्सुः॥ निफलमेवऽप्याणं तणयाभावोणं मत्तेइ ॥ ३॥ ओष्ठ्यापि पुजाभावा-
द्भवन् स्वं पूर्णश्राद्धिपूर्णमपि । जिणधम्मजाणओविहु मत्तइ सुन्नं अरन्नं च ॥ ४॥ यद्वाविकोक्तिः—“यत्र न स्वजनसङ्ग-
तिरुच्चयत्र नो लघुलघूनि शिशूनि । यत्र नैव गुणगारवचिन्ता, हन्त तान्यपि गृहाण्यगृहाणि ॥ ५ ॥” भूयस्त-

लपि दिव्यादौ विशुद्धब्रह्ममहिमा, आबालयाद् ब्रह्मवताशक्तौ तु स्वदारसन्तोषः कर्त्तव्यः, सुदर्शनश्रेष्ठ्यादिवत्, तद्वतोऽपि गृहिणो ब्रह्मचारिकल्पत्वात्, तस्याप्यशक्तौ परदारवर्जनं विधेयमेव, यतः—“वहवंधणउव्वंधणनासि-
 दिअच्छेयधणखयाईआ । परदारओ बहुहा कयत्थणाओ इहभवेवि ॥ १ ॥ परलोए सिंवलितिकवकंदगालिग-
 णाह बहुखुवं । नरयमिि दुहं दुसहं परदारया लहंति नरा ॥ २ ॥ छिन्निदिआ नपुसा दुखुव दोहलिणो भणंद-
 रिणो । रंडकुंरंडा वंझा निंदुअ विसकवा हुंति दुस्सीला ॥ ३ ॥ तथा—भवत्पणे देवद्वस्स, परित्थीगमणेण य ।
 सत्तमं नरयं जंति, सत्तवाराल्ल गोअमा ! ॥ ४ ॥” परेऽप्याहुः—“तस्माद्धम्मार्थीभिरत्याज्यं, परदारोपसेवनम् ।
 नयन्ति परदारस्तु, नरकानेकविंशतिम् ॥ १ ॥” परस्त्रिया वाञ्छामात्रेणापि नृणां दशास्त्रगद्भिह्लादिवद्भवद्भ्ये-
 ऽपि महाजनर्थः किं पुनरासेवनेन ? स्वदारसन्तोषिणा च साधारणाङ्गना अपि त्याज्याः, “मद्यमांसरता लोभात्,
 स्मरीयत्यपि छुष्टिनम् । निःस्नेहा निस्त्रपा निन्धा, वेदया वज्या विटैः श्रिता ॥ १ ॥” तथा पर्वतिथिवर्हत्कत्या-
 णकाष्टाहिकादिदिनेषु नित्यं च दिवा राजावपि सकृद्द्विर्वावर्जयित्वा ब्रह्मचारिणैव भाव्यं, पर्वमैथुनस्य लौकिकैरपि
 निषिद्धत्वात्, यन्मनुः—“अमावास्यामष्टमीं च, पाणमासीं चतुर्दशीम् । ब्रह्मचारी भवोन्नित्यमवृत्तां स्नातको द्विजः
 ॥ १ ॥” विष्णुपुराणेऽपि—“चतुर्दश्यष्टमी चैव, अमावास्या च पूर्णिमा । पर्वार्पयतांति राजेन्द्र !, रविस्फुरान्तिरेव
 च ॥ १ ॥ तैलस्त्रीमांससरभोगी, पर्वस्तेषु वै पुमान् । विष्णुव्रभोजनं नाम, प्रयाति नरकं मृतः ॥ २ ॥” अवसरे
 च स्वदारविषयेऽपि ब्रह्म प्रतिपत्तव्यं, यतः—पुरुषो वा भोगान् परित्यजति भोगा वा पुरुषं पक्षिण इव क्षीण-

एवातिचाराः पञ्च वा, तत्रानाभोगादिना परपुरुषं ब्रह्मचारिणं स्वपतिं वाऽभिसरन्त्याः प्रथमोऽतिचारः, यदा तु स्वपतिर्वारकदिने सपत्न्या परिग्रहीतो भवति तदा सपत्नीवारकं विलुप्य तं सुज्ञानया द्वितीयोऽपि, एवं पञ्च, उक्तञ्च—“परदारवलिणो पंच हुंति तन्नि उ सदारसन्तुष्टे । इत्थीह तन्नि पंच व भङ्गविगर्भेहि नायवा ॥ १ ॥” यद्वा स्वयं भाटीप्रदानादित्वरकालं स्वीकृतायां वेद्यायां स्वदारबुद्ध्या गमनसित्वरपरिग्रही-
तागमनं, तथा च स्वदारसन्तोषिणोऽपि द्वितीयोऽतिचारः, अनाभोगातिक्रमादिना प्रथमोऽपि, एवं स्व-
दारसन्तोषिणोऽपि पञ्चातिचाराः संभवन्ति, तथा च सूत्रम्—“सदारसंतोसिस्म इमे पंच अइआरा जा-
णिअवा न समायरिअव”न्ति, एतद्विषये यद्वद्वमित्यादि प्राग्वत् । शक्तौ सत्यां गान्धेयादिवद्वात्यतोऽपि विशुद्धं
श्राद्धेन शीलमेव पालनीयं महाफलत्वाद्विशिष्य च दुष्पालतया ग्रहस्थस्य, यतः—“जो देइ कणयकोडिं अहवा
कारइ कणयजिणभवणं । तस्स न तत्तिअ पुअं जत्तिअ वंभवणं धरिए ॥ १॥ देवदाणवगंधवा, जक्खवरक्खसकि-
दारा । वंभयारिं नमंसंति, हुक्कं जे करंति तं ॥ २॥ आणार्हसरिअं वा इह्दी रज्जं च कामभोगा य । किस्ती बलं च
सग्गो आसत्ता सिद्धि वंभाओ ॥ ३ ॥ कलिकारओवि जणमारओवि सावज्जजोगनिरओवि । जं नारओवि
सिउञ्जइ तं खलु सीलस्स माहण्यं ॥ ४ ॥” परसमयेऽपि—“एकराज्जुषितस्यापि, या गतिर्ब्रह्मचारिणः । न सा
कतुसहस्रेण, वक्तुं शक्या युधिष्ठिर ! ॥१॥ एकतश्चतुरो वेदा, ब्रह्मचर्यं तु एकतः । एकतः सर्वपापानि, मद्यमांसं
तु एकतः ॥ २ ॥” यजुर्वेदोऽपि मोक्षस्त्रिषोक्तं—‘सत्येन लभ्यस्तपसा ब्रह्मचर्येण चैषः ।’ इति, इदमेतं च सम्प्र-

‘विवाह’ इति परकीयापत्नानां कन्याफललिप्सया स्नेहादिना वा विवाहस्य करणं परविवाहकरणं, स्वदारसन्तोषिणा स्वकलत्रात्परदारवर्जिना च स्वकलत्रवेदयाभ्यामन्यत्र मनोवाक्यमैथुनं न कार्य, नैव कारयामीति यदा व्रतं स्वीकृतं स्यात्तदाऽन्यविवाहकरणेऽर्थतो मैथुनकारणं तेष्वनुष्ठितं स्यादिति भङ्गः विवाह एवायं मया विधीयते न मैथुनं कार्यते इति भावनया तु व्रतसापेक्षत्वाद्भङ्ग इति भङ्गाभङ्गरूपेऽतिचारः, स्वापत्येवपि यद्यन्यश्चिन्ताकर्ता स्यात्तदा विवाहकरणनियम एव सुआवकस्योचितीमञ्चति, यथा कृष्णचेदकमहाराजयोः, अन्यचिन्ताकर्त्रभावे तु यथानिर्वाहं विवाहसङ्ख्यानियमो युक्तः, अथवा सत्यपि सज्जकलत्रे सन्तोषाभावात् पुनः परस्याः स्वयं विवाहनं परविवाहकरणं स्वदारसन्तुष्टस्यातिचारः ४, ‘तिव्रअणुराग’ इति कामेषु-शब्दरूपेषु भोगेषु-गन्धरसस्यर्शेषु तीव्रानुरागः-अत्यन्ताध्यवसायः कामभोगतीव्रानुरागः, तस्माच्च कृतकृत्योऽप्यतृप्ततया योषामु-स्वकक्षोपस्यादि चिरं सेवते केशार्कषणप्रहारदानदन्तनखक्षतादिभिर्वा मदनमुत्तेजयति कामवृद्धिकारीण्याष-धानि वा करोति, आवको हि पापभीरुतया ब्रह्मचर्यं चिकीर्षुरपि वेदोदयासहिष्णुतया स्वदारसन्तोषादि प्रति-पद्यते, मैथुनमात्रेणैव च वेदोपशान्तिस्मन्मवादधिकं कामविस्तारं स्वयोषायामप्यनङ्गचीडातीव्ररागादिकं सर्वं परिहरति, नहि तत्करणे कश्चिदुणः प्रत्युत बलक्षयायनर्थोऽपि, यतः-“कम्पः स्वेदः श्रमो मूच्छा, अ-स्मिर्लार्निर्वलक्षयः । राजयक्ष्मादयश्चापि, कामाद्यासक्तिजा रुजः ॥ ५ ॥” इति, परदारवर्जिनः पञ्चैतेऽती-चाराः, स्वदारसन्तोषिणस्तु त्रय एवान्त्याः, आद्यौ तु भङ्गावेव, एवं हिंसा अपि स्वरूपसन्तोषस्यैव भावाच्चय

सणे फासणे अ गोमुत्तागहणकुसुमिणे । जयणा सवत्य करे इंदिशखलोअणे अ तथा ॥१॥” आद्यपञ्चाशकवृ-
त्त्याद्युक्ताऽस्या व्याख्या—स्त्रीणां छद्मज्ञानि रागजनकानि नोपेत्य द्रष्टव्यानि स्पष्टव्यानि वा, कथञ्चित्तेषु दृष्टेषु
सृष्टेषु वा रागबुद्धिर्न कार्या, यतः—“न शक्यं रूपमद्रष्टुं, चक्षुर्गोचरमागतम् । रागद्वेषौ तु यौ तत्र, तौ बुधः परिवर्ज-
येत ॥१॥” गोमूत्रग्रहणमपि गोयोनिमर्दनेन न कार्यं, किन्तु यदा स्वयं मूत्रयति तदैव, आगाढकार्येषु पुनर्योनि-
मर्दनेऽप्यभिष्वङ्गो न कार्यः, कुस्वप्ने स्त्रीसेवादिरूपे त्वेवं यतना—“सहं कामा विसं कामा, कामा आसीविसेवमा ।
कामे पत्येमाणा, अकामा जंति दुग्गइ ॥ १ ॥ खणमिच्चसुक्खा बहुकालदुक्खा, पणामदुक्खा अनिगामसुक्खा ।
संसारसुक्खस्स विपक्खभूआ, खाणी अणत्थाण उ कामभोगा ॥ २ ॥” इत्यादिवैराग्यभावनभाषितेनैव
नमस्कारपठनादिपूर्वं स्वसव्यं यथा कुस्वप्नादिलाभ एव न स्यात्, जातु मोहोदयात्तद्भवने तत्कालमुत्थायेर्या-
पथप्रतिक्रमणपूर्वकमष्टोत्तरशतोच्छ्वासप्रमाणः कार्पोत्सर्गः कार्यः, तथा इन्द्रियावलोकने चशब्दाद्भाषणादौ च
सर्वत्र यतना—दृष्टिनिवर्त्तनादिरूपा, आह हि—“गुह्योस्त्वयणकवखोरअंतरे तह थणंतरे द्ढुं । साहरइ तथो दिडिं
न य वंधइ दिट्टिए दिडिं ॥१॥” एवं परंख्यायाश्चित्त गृहिणाऽपि नवब्रह्मचर्यगुप्तिविषये यतनीयं, ताश्चैवमाहुः—
“वसहि १ कह २ निसिजिं ३ दिअ ४ कुहुंतर ५ पुवकीलिअ ६ पणीए ७ । अइमायाहार ८ विभूसणा य ९
नव वंभशुत्तीओ ॥ १ ॥” इत्यलं प्रसङ्गेन, यद्वा स्वस्यामेव योषिति वात्स्यायनादुक्तचतुरशीतिकामासनासेवनम-
तृप्ततया पुनर्पुंसकादिसेवनहस्तकर्मदिकरणं काष्ठफलमृत्तिकाचर्मादिघातितकामोपकरणैः क्रीडनं वाऽनङ्गक्रीडा ३,

रिक्वैक्रियस्त्रीणां यः सम्भोगस्तत्थूलम्, अथवा मैथुनविरतिरूपं ब्रह्मचर्यं द्विधा—सर्वतो देशतश्च, सर्वथा सर्वस्त्रीणां मनोवाक्कायैः सङ्गत्यागः सर्वतो ब्रह्म तदितरदेशतः, तत्रोपासकः सर्वतोऽश्चात्तौ देशतस्तत्प्रतिपद्यते, तदेव च दर्शयति—चतुर्थेऽणुव्रते ‘नित्यं’ सदा परेषां—आत्मव्यतिरिक्तानां मनुष्याणां देवानां तिरश्चां च ये द्वाराः—परिणीतसङ्गहीतभेदाभिन्नानि कलत्राणि तेषु गमनम्—आसेवनं तस्य विरतेरित्यादि तथैव, यद्यप्यपरिगृहीतदेव्यस्तिरश्चयश्च काश्चित्सङ्गहीतुः परिणेतुश्च कस्यचिद्भावाद्वेदयाकल्पा एव भवन्ति तथाऽपि प्रायः परजातीयभोज्यत्वात्परदारा एव ता इति वर्जनीयाः, स्वदारसन्तोषिणस्तु परिणीतस्त्रीव्यतिरिक्ताः सर्वा अपि परदारा एव, दारशब्दस्योपलक्षणत्वात् त्रियं प्रति स्वपतिव्यतिरिक्तसर्वगुरुष्ववर्जनमपि द्रष्टव्यमिति पञ्चदशगाथार्थः ॥ १५॥ अस्यातिचारान् प्रतिक्लाम्यति—

अपरिगृहीता इतर अणंगवीवाह तिव्रअणुरागे । चउत्थवयस्सउड्अरे पडिक्कमे देसिअं सव्वं ॥ १६ ॥

‘अपरी’ति ॥ अपरिगृहीता विधवाकन्याया तस्यामियं परस्त्री न भवतीति बुद्ध्या गमनमपरिगृहीतागमनम् १, ‘इतर’ति इतरस्म—अल्पकालं भाटीप्रदानतः केनचित्स्ववशीकृतायां वेदयायामियं साधारणा स्त्रीतिबुद्ध्या गमनमित्तरपरिगृहीतागमनम् २, ‘अणंग’ति अनङ्गः—कामस्तत्प्रधानाः क्रीडा—अधरदशनकुचमर्दनचुम्बनालिङ्गनाद्याः परदारेषु कुर्वतोऽनङ्गक्रीडा ३, श्रावकस्य हि पराङ्गनाङ्गसविकारदर्शनाद्यापि न कल्पते, यतः प्रोक्तम्—“छन्नगदं-

सुहृदं सो नरसकौ करेह परिसुकुसुकरं ॥ ७७ ॥ तो एस सच्चवाहीति सच्चकारिति पत्नवरकिन्ती । पत्नो सगिहं
समहं इहवि अहो ! सम्मधम्मफलं ॥ ७८ ॥ रायप्पसायवसओ सुहेण लहिऊण सव्वलहणिजं । उक्कंठिओ
निवेणावि विसलिओ कहवि मिजुव ॥ ७९ ॥ पोअणपुरंमि पत्तो तत्तो निअसयणगुत्तिआईणं । उल्लासिरपिम्म-
कलिओ सिलिओ मन्नइ सधन्नत्तं ॥ ८० ॥ तत्थवि पसत्थववहारपरमसुद्धीह लद्धसुपसिद्धी । वलिअपरधणगिद्धी
अल्लइ अणत्तवररिद्धी ॥ ८१ ॥ विण्णायत्तगुणेण य तप्पुररत्तावि मत्तिओ स वहुं । किं बहुणा सव्वेसिं पमाणम्मओ
इसो जाओ ॥ ८२ ॥ तपिपज्जणो दुच्चरिअं तस्स सुपुत्तस्स निच्चसचारिअं । अइअच्छरिअं सुणिडं धणिअं धुणिअं
न केण सिरं ? ॥ ८३ ॥ तो तव्वभवेवि उवलद्धसुद्धसद्धम्मकम्ममाहणो । सावयधम्मं सम्मं सो पोसइ पुत्तापिम्मं व
॥ ८४ ॥ नयअलिअं सद्वं ववइ सुवीअं व सत्ताखित्तो । जत्तेण तहुल्लुत्तो जहणत्ता होइ संपत्ती ॥ ८५ ॥ इअ
तइअवयनियमं सम्मं आराहिऊण धणदत्तो । सण्णसुहं संपत्तो अपवण्णसुहंपि लहु लिहिही ॥ ८६ ॥ इत्येत्य
पितृसूनुचारिअं, चित्रपात्रफलमन्न भवेऽपि । उत्तमास्त्यजत वित्तमदत्तं, दत्ता वित्तपरिशुद्धिषु चित्तम् ॥ ८७ ॥

॥ इति तृतीयव्रते वसुदत्तधनदत्तकथा ॥

उक्तं तृतीयव्रतमथ तुर्यव्रतमाह—

चउत्थे अणुवयमी निच्चं परदारगामणाविरईओ । आयरिअमप्पसत्थे इत्थपमायप्पसंगेणं ॥ १५ ॥
'चउत्थे' इति ॥ मैथुनं द्विधा—सूक्ष्मं स्थूलं च, कामोदयेन यदिन्द्रियाणामीषाद्विकारस्तत्सूक्ष्मं, मनोवाक्कायैरौदा-

गहिउव इओ तओ भमंतो सो । अन्नदिणे पुण्णेण व पणुह्लिओ पिउवणं पत्तो ॥ ६३ ॥ जा सो अपिच्छलाहिं
 पिच्छइ अच्छीहिं तत्थ नियपिउणो । सक्कारटाणघडए उक्किरियं वरिसमासाइ ॥ ६४ ॥ तदंसणेण जाणइ जं
 पत्तयलिहिअवच्छरो पच्छा । जाउत्ति हट्ठचित्तो पत्तनिहाणुव तो जाओ ॥ ६५ ॥ सो तत्थ सोअठाणेवि वव-
 नयसोओ समज्जिअपमोओ । मित्तसमोओ गंतुं सविवेओ विन्नवइ निवइ ॥ ६६ ॥ जं आणवेइ देवो सीसे सेसं व
 तं वहेसु परं । तं पत्तं धुत्तेहिं पडिहाइ पकप्पिअं व नवं ॥ ६७ ॥ जं मज्झमए ताए तं लिहिअं पच्चओऽत्थ पुरबाहिं ।
 उक्किरिअं ताहिअहं अवधारसु देव ! समयेव ॥ ६८ ॥ निवईवि नयरयमई अईव हिअयंमि विभिहओ बाहिं ।
 लहु गंतुं ते पिच्छइ वच्छरमासाऽहतिहिवारो ॥ ६९ ॥ तो मंतिसयासाओ तं पत्तं आणविउ जा जोइ । तं
 वभिचरिअं द्हं अइरुट्ठो फुरिअअहरुट्ठो ॥ ७० ॥ पभणइ रेरे डुट्ठा ! निक्किट्ठा धिडयाइ पाविट्ठा । मज्झवि रज्जे
 एरिसअणजकज्ज कहं सज्जा ? ॥ ७१ ॥ जुअलं ॥ संपइ न होइ तुमहेत्ति जाव मारावए नरवई ते । ता धणदत्तो
 तहुहवगो लग्गो निवपएसुं ॥ ७२ ॥ विणवइ देव ! जइ सह सुपसाओ पढमपत्थणमिमंति । ता विअरेसु नरेसर !
 अमयं पाणाण एआणं ॥ ७३ ॥ इअ बहुउवरोहेणं कहमवि मोआवए सच्चिवए सो । अहइ अवराहकारिणि
 करुणा करुणासयहिआणं ॥ ७४ ॥ यतः—“उपकारिणि वीतमत्तरे वा, सदयत्वं यदि तत्र कोऽतिरेकः ? । अहिते
 सहसाऽपराधलुब्धे, सद्युणं यस्य मनः सतां स धुर्यः ॥ ७५ ॥” ते तद्विपुहविपहुणा नयवहुणा दंडिऊण सवस्सं ।
 निद्धाडिआ सुदूरं सडिआणि व झत्ति पत्ताणि ॥ ७६ ॥ धणदत्तं पुण दूइअ सक्कारिअ शुणिअ सुबहुमाणेणं ।

हा अन्नायं किमेधंति ? ॥४८॥ तद्वि ववहारनिजणो स भणइ नरनाह ! देसि पिच्छेडं । उद्धारयनिक्खवयस-
राणि जओ वणिज्जाणि ॥४९॥ ता नेण गिहं गंतुं पुर्वं लिहिआ निक्खविआ चहिआ । सवावि न पुण दिट्ठं अभि-
हाणं नावि अहिनाणं ॥ ५०॥ तह भणिए भणइ निवो न निवा आभीरिओव वंचेडं । सक्का वंचणकळे सक्केणवि
वणिअयुत्तेणं ॥५१॥ एस ववहारसुद्धो सुद्धो परवंचणे परधणे अ । निच्चमलुद्धो सामिअ ! विआरणिजं इमं नेणं
॥५२॥ जं भणिअं—“मा होह सुअगगाही मा पत्तिअ जं न दिट्ठपच्चक्खं । पच्चक्खेवि अ दिट्ठे जुत्ताजुत्तं विआरिजा
॥ ५३ ॥” इअ उवयारपरेहिं ववहारिवरेहिं केहिवि महीसो । विजाविओवि न मन्नइ क्खुसंतिवुग्गाहिओ अहिअं
॥ ५४ ॥ नयनिरओवि नरेसो किं कुळा दुल्लणा जहिं पहाणा । गिहनाहसुसाहुत्तं असाहुगिहिणीइ कह
सहलं ? ॥५५॥ तुह रिणदाणे मुक्खसो सुक्कज्झाणव नन्नहत्ति तओ । निवअक्खिअं स यक्खिअ पडिवाजिअ निअगिहं
स गओ ॥५६॥ चिंताडरो तओ सो सवयंसो सुद्धचरियअवयंसो । चिंतइ विविह उवाए पुच्छइ बुद्धीउ बहु-
बुद्धे ॥ ५७ ॥ धुत्ताण मूलदेवाइआण अक्खयाणयाइं निसुणेइ । जा लहइ न उवायं संवहइ ता हिअहुहं दुसहं
॥ ५८ ॥ आसासहिअं पि दुहं बहुएहिं सहिजए सुवहुअं पि । आसारहिअं तु दुहं महेयाणवि होइ अइहुसहं
॥ ५९ ॥ तत्तो सो भित्तेणं वुत्तो हे भित्त ! वित्तगहणद्धा । धुत्तोहि इमं कित्तिमपत्तं दत्तं निवसस धुवं ॥६०॥ ता
मा कासि विसायं पायं पुत्तसस सवहावि जओ । पावसस खओ पुर्वे पि हु अणुहअं इहेव इमं ॥ ६१ ॥ सुहसउ-
णाओ इव तवयणाओ पुण मणे कुणइ आसं । इहजलहिनिकडियाणं धुवं पवहणं सुवयणं पि ॥६२॥ कविकच्छकच्छए

दृढचरित्तो सदुक्कयविगुत्तो । दिवहओ निविसओ कओ मओ कितु तपुत्तो १ ॥ ३४ ॥ धणदत्तो नयचित्तो बहुगु-
 णजुत्तो विदत्तवहुवित्तो । जइ आणवेइ देवो ता आगच्छइ तव पुरंमि ॥ ३५ ॥ युग्मम् ॥ रत्तावि अणुत्ताए
 तस्साणणाय पेसिओ पुरिसो । गंतुं तेणाहओ स भणइ लहु आगमिस्सामि ॥ ३६ ॥ लहणिल्लहणहेउं हेही
 सह किं तु कोविह विलंबो । पुरिसो विसल्लिओ तो जणमि फुट्ठी अहुत्ततो ॥ ३७ ॥ सवेहि व मच्चहं निच्चममच्चे-
 हि चित्तिअं ताहे । एस सरीरविइल्लो इहगओ आसि इण्हं तु ॥ ३८ ॥ खद्धादाणिउ जाओ निअमि गाममि
 गंतुकामो अ । ता दंडमो कहमवि अहह कुमंतीण हयमंतो ॥ ३९ ॥ यतः—“सुगमीनसल्लनानां तुणजलसन्तोष-
 विहितवृत्तीनाम् । लुब्धकधीवरपिगुना निष्कारणवरिणो जगति ॥ ४० ॥” सुद्धस्स तस्स खलिअं अलहंता
 लिहिअ ते अ इगपत्तं । जुणं व विहिअधूमा रत्तो अप्पित्तु जंपंति ॥ ४१ ॥ जह नाह ! पोअणपुरागण वसुदत्ता-
 सिद्धिणा पुर्वि । दीणाराण सहस्सा दस गहिआ कोसजेहाओ ॥ ४२ ॥ स विवन्नो वसुदत्तो धणदत्तो पुण इहत्थि
 तपुत्तो । सो सट्ठाणं पट्टिउकामो तं तेण मग्गेह ॥ ४३ ॥ वच्छरमासदिणाइअअंकजुअं जुन्नयं व तं पत्तं ।
 तत्तंपि व मन्नतो हक्कारइ तं महीसक्को ॥ ४४ ॥ सो आगओ अ पणओ तप्पत्तं दंसिज्जण नरवहणा । भणिओ
 भो भइ ! रिणं पिउणो पुत्तेहि वोढवं ॥ ४५ ॥ तो देसु इमं तुरिअं परिभवकरणं रिणं जओ भणिअं । तद्दणे न
 विलंबो जुल्लइ अज्जाण सविसेसं ॥ ४६ ॥ उक्तं हि—“धर्मारम्भे ऋणच्छेदे, कन्यादाने धनागमे । ब्रह्मघातेऽग्निरागे
 च, कालक्षेपं न कारयेत् ॥ ४७ ॥” पच्चक्खं व अणत्थं तत्थ ठिओ तत्थ सोवि तं लिहिअं । पिच्छंतो तो चित्तह

ते वणिग्न । केणवि भिसेण भासह भो ! भो ! तिसुणेह भह वयणं ॥ १९ ॥ चोरिकाह कलंकं दिज्ज द्वाविज्ज दुज्जणो
इव जो । कस्सवि केणवि कवडेण तस्स किं किल्लए भणहं ॥ २० ॥ तो ते ससंकिआ आवि असंकिआ पडिभणंति
सो नूणं । दंडिल्लइ पुच्छिल्लइ किमिह अहो ! धिट्ठया तेसिं ॥ २१ ॥ तो पयडिअ सो मुदं भणहं इमा कस्स केण
इह खिविआ ? । सच्चं साहह अन्नह रत्तो इण्हिपि पभणिस्सं ॥ २२ ॥ तो जायहिअधसक्का सुक्का धिट्ठत्तयाह नहु सक्का ।
भणिउंयि किंपि थक्का ते पावा कीलिअव खणं ॥ २३ ॥ तक्कंति अ आवितक्कि अ हा कह अमहेहिं निम्मिअ एअं ? । जं
चिंतिअं परंमि अ वरंमि तं आणयं इहयं ॥ २४ ॥ तो ते बहु वीहंता अलहंता सब्बहापि अन्नपहं । धणदत्तस्स
पयसुं पडंति सुविणीअसीरुव ॥ २५ ॥ मत्तिअ निअदुच्चरिअं वत्तिअ वंदिअ तज्जणे दीणा । पभणंति सुअण !
णिणहसु सुदं पुण अमह सुंचेसु ॥ २६ ॥ गुरुअवराहनिहीणवि पस्सिऊणऽमहाण जीविअं देसु । धणभिक्खं व पुणो
नहु कयावि एवं करिस्सामि ॥ २७ ॥ धणदत्तोवि ससित्तो तत्तो ते तल्लिऊण अहगाढं । सुंचह अपयइ मुदं तंपि अहो
उत्तमस्स पट्ठो ॥ २८ ॥ ताण नमो ताण नमो ताण नमो गुणनिहीण ताण नमो । गहिणोवि अघणिणोविहु परम्महा जे
परधणस्स ॥ २९ ॥ तपिअिअं भयभीआ सुविणीआ तेवि तंमि संजाया । अहव ववहारसुद्धीह दुल्लहसिद्धीवि का
न भवे ? ॥ ३० ॥ इअ नयसुद्धीह तहा बहुविहसुद्धीह ववहरंतेणं । धणदत्तेण विदत्तं वित्तं बहुअं सुहेदयओ ॥ ३१ ॥
यतः—“दानमौचित्यविज्ञानं, सत्पात्राणां परिग्रहः । सुकृतं सुप्रभुत्वं च, पञ्च प्रतिभुवः श्रियः ॥ ३२ ॥” इत्तो अ पो-
अणपुराहिचहं बहुविमहरिअपकोवुत्ति । धणदत्तगुत्तिएहिं विवत्तो अवसरप्पत्तो ॥ ३३ ॥ सामिअ ! सो वसुदत्तो

मागया पच्छा ॥ ४ ॥ तो विम्हिएण तेणं आणित्ता वाडयंमि सा खित्ता । जा सो वहाय सज्जीहवेह ता तीह
 उल्लविओ ॥५॥ किमहं करोमि नरसेमि किं व इह चेव वाह ! चिट्ठामि ? । दुब्बुद्धिदाणपावा भीएण इमेण पडिभ-
 णिअं ॥६॥ नरससु नरससु सिण्यं तक्कालं चेव सावि सजणिव । नट्टा गया सठाणं अओ कुबुद्धी न दायवा ॥७॥
 तम्हा लोहं विम्हारिऊण ऊहेसु किंपि सुहि ! हिअए । एसा इहयं कहमागयत्ति अह किंच कायवं ॥८॥ इय तव-
 यणं सुहगुरुवयणं व सुणित्तु चत्तलोहमई । स विआरिऊण परिणामिआइ मइए पयंपेइ ॥ ९ ॥ जुत्तं
 वुत्तं तुमए तत्तं व सुमित्त ! सत्ताहिअचित्ता । चित्तकरं धुत्तकयं तर्कमि इमं सुण कहेमि ॥ १० ॥ अन्ने अहन्नव-
 णिणो तुह बहुवाणिजकजपिच्छणओ । मच्छरभरिआ पिच्छिज्जंति न जाई सहइ जाई ॥११॥ यतः—“पोषकाः
 स्वकुलस्यैते, काककायस्यकुर्कुटाः । स्वकुलं श्रान्ति चत्वारो, वणिक् भवानो गजा द्विजाः ॥१२॥” तो नूणं मणिधर-
 णीपाडणपसुहं इमं च दुच्चरिअं । धुत्तेहिं तोहिं विहिअं दुट्ठेहिं तुज्झ छलणट्टा ॥१३॥ यतः—“सुनिरस्मि निरागसः
 कुतो मे भयमित्येष न भूतयेऽभिसानः । परवृद्धिषु बद्धमत्सराणां किमिव ह्यस्ति दुरात्मनामलङ्घ्यम् ॥ १४ ॥”
 ता साहु साहु साहुव बाहिओ जं न लोहओ तुमयं । धिद्धी मह बुद्धीविहु पुर्वि गिद्धीह कह खट्ठा ? ॥१५॥ ताणं पुण
 वणिआणं पडुकवडनिहीण कूडचरिआणं । निवदंडो कारिणइ जुज्झइ दुट्ठाण जं सिक्खा ॥ १६ ॥ धणदत्तेणवि
 वुत्तं मित्त ! न जुत्तं तु सत्तुणो एवं । अत्तुत्तणत्थकरणे किमंतरं दुट्ठसिट्ठाणं ? ॥१७॥ एगंते किंतु महाभयमिच्चं
 मित्त ! तेसि दंसेमो । जेण पुणोवि न एवं पावं कुव्वंति भयभीया ॥१८॥ इअ संतित्तु समित्तो धणदत्तो आहवित्तु

जइ दिजा । देवोवि कोवि धणिओ पयडीहोऊण तो निणहे ॥ ९० ॥ अन्नइ सवइ दुस्सहहुअवहजालं व नावि छिपेमि । बहुभवसुलहत्यकए को मइलइ दुलहनिअनिअमं ॥ ९१ ॥ को सुत्तकए हारं हारइ कीलिअकए विहारं च । चंदणमिधणकज्जे ठिक्करिअकए य कामघडं ॥ ९२ ॥ तुह अपिअंमि एअं नहु निणहे जं तुमंमि नो धणिओ । अन्नस्सवि दिवाए एआए हज्ज किं पुत्रं ! ॥ ९३ ॥ नयअज्जिअदविणणं दाणं अप्पंमि होइ सपमाणं । अणयज्जिआण ताणं दाणं सुचहुंमि अपमाणं ॥ ९४ ॥ परधणगहणा पावो पावं दावं वजं चिणइ तंमि । तदाणप्पजला ण जवस्समइ तं तेण अपमाणं ॥ ९५ ॥ तुज्झवि इमंमि वित्तंमि नेव चित्तं पवत्तिडं जुत्तं । परविहवस्सज्जहिलासो-
जविहु दुहरासीण आवासो ॥ ९६ ॥ जओ-“पाणेहिंतोवि मिओ अत्थो पुरिसाण तो कुणंतेणं । परधणहरणं मरणं विहिअं तोसिं न संदेहो ॥ ९७ ॥” एक्कस्स चैव दुक्खं हणिज्जमाणस्स हवइ खणमिस्स । जावज्जीवं दुसहं सपुत्तपोत्तस्स धणहरणे ॥ ९८ ॥ अन्नं च-“सुविवेइत्ति मए तुह सुवुद्धिदाइत्ति तं कओ मिस्स । तो कह देसि कुवुद्धिं कुवुद्धिदाणं हि महपावं ॥ ९९ ॥” भणिअं च लोइएहिंवि कहाणयं इह य वाहहरिणीणं । वागुरपडिआ हरिणी दीणमुह्री वाहरइ वाहं ॥ १०० ॥ धणज्जीविअताणपाहं किं मं निणहेसि वाह ! वहहेजं । सो आह अहं छुहिओ छुहिओ पावं न किं कुणई ? ॥ १ ॥ ता मं सुंचसु इक्कसि जह गंतुं निअमुआण छुहिआणं । धणपाणं कारित्ता समयमेव पुणो इहागच्छे ॥ १ ॥ तीए एवं वुत्ते इहयं को पचओत्ति सोपभणइ । तो सा सवहे विविहे विहेइ न हु कहवि मन्नइ सो ॥ ३ ॥ दुव्वुद्धिदाणसवहो अह विहिओ तीइ मन्नए तो सो । सावि जहिच्छिअअठाणं गंतुं लहु-

रणार्हवि घणहेडं ॥ ७५ ॥ ता जीविअं व एअं ओ अइय ! सुहिंयं धरिजासु । बहुजत्तेण न कस्सवि अन्नस्स इमं
 अणिजासु ॥ ७६ ॥ इच्चाह तेण सुच्चा सच्चाभिग्गहपरेण पडिअणिअं । ओ ! मज्झच्चोरिआए निअमो रक्खेमि ता
 नेअं ॥ ७७ ॥ पुव्विपि दिव्वरयणाणि निअडपडिआणि हत्थचडिआणि । पयडीकाऊण मए असइं दिन्नाणि घणि-
 आणं ॥ ७८ ॥ परवित्तामि सच्चित्तं देइ अदत्तामि कोवि सद्धया । जेण गहिणणऽणत्था इत्थ परत्थावि हु पुरत्था
 ॥ ७९ ॥ अह आह सो नवि तए गहिण्सा तेण तेणिअं किस्सिमं ? को जाणइ केण इहं कहं सुक्का तुज्झ कम्मवसा !
 ॥ ८० ॥ अहवा एआ तुह गोत्तदेवयाए पसन्नाहिययाए । दिन्ना अन्नह इह कहमाण्ण्णइ अन्ननिविसए ? ॥ ८१ ॥ किं
 जइ कोवि हु एआए हुंतो घणिओ तओ स इत्ताहे । जाणिज जणाविज्ज व पुच्छिज्ज व वजरिजावि ॥ ८२ ॥ अह जइ
 वाणप्पेहिं विगटिप्पेहिं तुह अपिया मएव इमा । सुंजेसु जहिच्छाए वएसु तह धम्मकिच्चेसु ॥ ८३ ॥ ता कोऽवि
 धम्मलोवो न य नयलोवोऽवि कोवि नेव इह । बुद्धसु तुद्धसु तम्हा मा मुद्धसु मुद्धकज्जमि ॥ ८४ ॥ अह जइ
 संकसि परधणमिमन्ति धणदत्त ! मित्त तो एअं । धम्मेण देसु कस्सवि अहवा मह वेव अप्पेसु ॥ ८५ ॥ एवं च
 लहसि धम्मं सम्मं मित्तत्तणं च सफलसि । इत्थ अणत्थमस्सेसं तहा कए निवहेमि अहं ॥ ८६ ॥ तत्तो सो धणद-
 त्तो तं पइ जंपइ हिअं तए अणिअं । इहलोए परलोए पुण एअंहुज्ज अहिअयरं ॥ ८७ ॥ जं पारकं दव्वं सव्वं जाणि-
 अमजाणिअंपि तयं । दूरं परिहरणिज्जं अदत्तापरिहारकारीणं ॥ ८८ ॥ यदाहुः—“पतितं विसृजतं नष्टं, स्थितं स्थापि-
 तमाहितम् । अदत्तं नाददीत स्वं, परकीयं कचित्सुधीः ॥ ८९ ॥ किं बहुणा तत्तमिणं भणामि तुह मित्त ! मज्झ

॥ ६० ॥ ते तन्महणे हृद्वा वज्रं मज्झंमि पुणवि फलकवडा । जाया बहुविच्छाया छलिअवो जं न छलिअत्ति
॥ ६१ ॥ बहुबहुदिणअंतरए इअ अणुसारेण णेगसो तस्स । कवडपवंचो तेहिं पवंचिओ वंचणपरेहिं ॥ ६२ ॥
तहवि न कहिचि लुद्धो सुद्धो सो सवकिक्करणेसुं । अहह निअनिअमपालणविहीइ तस्सेगचित्तन्तं ॥ ६३ ॥ ते
चिंतिंति अ ताहे इत्ताहे अवरदिट्ठिसंकाए । इह कह गिण्हइ धुत्तो ? तत्तो कवडंतरं कुणिमो ॥ ६४ ॥ बहुअंतरंमि
तत्तो बहुधुत्तो कोवि तेसु तस्सट्ठे । केणवि मिसेण गन्तुं उवविद्धो जा पलोएइ ॥ ६५ ॥ ता समयं लहिऊणं धण-
दत्ताइसु अन्नाचित्तेसु । आहरणकरंजीए खिवेइ मणिमुद्धिअं एणं ॥ ६६ ॥ तं कोडिसुल्लदुलहं मणिजडिअं जच्चक-
णगपरिघडिअं । जलिअं जलणं व तहिं पक्खिविउं सो गओ पावो ॥ ६७ ॥ तो ते इट्ठा हिट्ठा मंतंति दिणंतरे इमे
सुइ । पयडीकाडं दंडाविस्सामो तस्स सवस्सं ॥ ६८ ॥ अह सुहदिववसेणं तम्मि दिणे चैव किंचि कज्जेणं ।
धणदत्तो जग्गाडिअ करंडिअं तं निरक्खेइ ॥ ६९ ॥ ता तत्थ तेण दिट्ठा उक्किट्ठा रयणमुद्धिआभिनवा । कस्सेसा
कह इह आगयत्ति तो विन्निओ झत्ति ॥ ७० ॥ लिट्ठं व विसिट्ठं पि हु परदवं सवहा स मन्नंतो । जा तं जणे पया-
सइ ता अणिओ तस्स मित्तेण ॥ ७१ ॥ एआए एगाइवि हुंति अणेगा उ कणगकोडीओ । तं पुन्नवसा पत्तं कीस
पयासेसि जणमज्झे ? ॥ ७२ ॥ नृणं पयासिअं तं तद्धणिओ कोवि अवरधुत्तो वा । भूवो वा गिण्हस्सइ न चडिस्सइ
कपि तुह हत्थे ॥ ७३ ॥ भक्खं व भुक्खिएण य तिसिएण जलं व पाविअं तुमए । वित्तामिमं जरस्सट्ठा किज्जंति
अणेगकट्ठाइ ॥ ७४ ॥ अडविचेदस्समहोअहिसुसाणजलजलणविवरगिरिगमणं । किसिसिप्पकुसेवाइं कुणइ

पाविअ स तहेव धम्मजवणसं । परदवपरीहारं हारं व ठवेइ निअहिअए ॥४६॥ गिहिधम्मं सम्मत्ताइअमीवि जह-
 सत्ति सत्तमो धितुं । पालेइ भावसारं गयाइआरं वयं तइअं ॥ ४७ ॥ ऊणअमहिअवणिजं वजंतो कूडमाणतुल-
 माई । सो सुद्धिं ववहारे करेइ अइहुक्करंएि तओ ॥ ४८ ॥ मणिअं च-“आहारे खलु सुद्धी हुलहा सम्मणाण
 सम्मणधम्मंसि । ववहारे पुण सुद्धी गिहिधम्मं हुक्करा मणिआ ॥ ४९ ॥” एसो विससमणिजत्ति तो वणिजं कुरुंति ।
 णेगजणा । सुतुं अवरे चिरपरिचिण्वि तस्सेव पासंसि ॥५०॥ अहह ववहारसुद्धी सिद्धी सत्ताण वरससिद्धीणं । अवरे
 जीसे जसो अ अटथो इत्थ परत्थावि परमपयं ॥५१॥ तस्सेव बहुवणिजं पिच्छंता तुच्छबुद्धिणो वणिणो । अवरे
 अतुच्छमच्छरप्पिमंसि सत्तुंसिव वहंति ॥ ५२ ॥ जह जह सुसाहुवायं जह जह लाहं बहुं च ते तस्स । पासंति
 तेसि तह तह विसं व नयणेसु उल्लसई ॥ ५३ ॥ पावपराण नराणं पिरत्थु परसिद्धिमच्छरधराणं । इह सुहिआ
 दुहिआणं पिच्चावि सिद्धिं हणंताणं ॥ ५४ ॥ तदुत्तम-“वरं प्रज्वलिते बह्नावहाय लिहितं शिरः । न पुनर्गुणसम्पन्ने,
 कृतः स्वर्गोऽपि सत्सरः ॥ ५५ ॥” तस्स य अवायपाडणदंडावणहेउअह पलोअंति । जिदाइं दुरप्पाणो वणिणो गुरु-
 अहिणो व सवत्थ ॥५६॥ सच्चारिअस्स तस्स य न लहंति लहुंपितहवि ते छिदं । कह दुद्धे पूअरया कह पीऊसे विस-
 लवा य ? ॥५७॥ तो तस्स गेहपुरओ तहदपुरओ रओअरे बहुसो । पाडंति कवडपडुणो वणिणो मणिणो गुरु-
 अमुल्ले ॥५८॥ ते पासिऊण सोवि हु निरीहचित्तो परस्स वित्तंसि । वाढं भणेइ भो ! भो ! केण इमे पाडिआ
 मणिणो ? ॥५९॥ ? ताहे ते आणंतुं सखंअमा अमह अमह धुवमेए । पडिआ पमायवसओ पप्पणंता झत्ति निणहंति

सुहिअं विहलुद्धरणं हि मह पुणं ॥ ३१ ॥ जओ-“विहलं जो अवलंबह आवइपडिअं च जो समुद्धरइ । सर-
णाणयं च रक्खइ तिसु तेसु अलंकिआ पुहवी ॥ ३२ ॥” इअ चितिअ तस्स सो नीविं जीवव अभिनवं देइ ।
वसुसिद्धीवि पयइइ ववहारे गहिअ पिहगेह ॥ ३३ ॥ सरणावसाणयाए असरणमूअस्स जीअलोअस्स । अवसाण-
विरसयाए असारसंसारयस्स तहा ॥ ३४ ॥ बहुविहिअपावकम्मो हयधम्मो अन्नया विहुरगत्तो । वसुदत्तो झत्ति
मओ गओ सकम्मणुसारिणइ ॥ ३५ ॥ युग्गमम् ॥ बहुसोणगलिरनयणेण विहुरवयणेण तस्स तणएण । पुक्कारिअ पु-
क्कारिअ चिआइ सक्कारिओ स तओ ॥ ३६ ॥ तत्थ पएसे घडयं विच्छिन्नं कारिअं च तेणेणं । उक्कीरिअं च तत्थ य
तं वच्छरमासवारइ ॥ ३७ ॥ अह सो कमसो सोणं रोगंपिव ओसहेहि पवरेहि । वावारेहि उवसांमिऊण
चित्ते विचिंतेइ ॥ ३८ ॥ हा कहमह जणएणं अणएणं णेगणत्थजणएणं । सवस्सहरणनिवासणाइ दुसहं दुहं
पत्तं ॥ ३९ ॥ नम्मो अटुज्जाणणं विहिओ पिम्मो हओ अ सुअणाणं । हा हारिओ कह मुहा इहजम्मो तह य परजम्मो ?
॥ ४० ॥ तोऽहं तहा जइस्सं सव्वेसुवि चेव सपरकज्जेसुं । जह मह सव्वह होही नाओ अ सुसाहुवाओ अ ॥ ४१ ॥
यतः-“अकुत्वा परसन्तापमगत्वा खलनञ्जताम् । अनुत्प्लज्य सतां मार्गं यत्खलपमपि तद्वहु ॥ ४२ ॥” किं च अह-
मेगगो मह नय सयणो कोवि कोवि न सहाओ । तेण धणेणं च विणा सुणामरणणं च सवंपि ॥ ४३ ॥ यतः-
“अपुत्रस्य गृहं शून्यं, दिशः शून्या ह्यवानधवाः । मूर्खस्य हृदयं शून्यं, सर्वशून्यं दरिद्रता ॥ ४४ ॥ वीमांसिऊण
बहुसो इअ सो आवइसहायणं एणं । महद्रायणं सुभित्तं करितु जुत्तीइ ववहरइ ॥ ४५ ॥ अह लहिअ सुगुरुजोणं

वीहिअं ममाविहु संकिअमवि नेव दइवसस ॥१६॥ वसुदत्तससवि सत्तुसस अत्तणो धुत्तधिद्वयं धणियं । पिच्छह
 अच्छेकरिं जं मह पुरओवि इअ क्कुणए ॥१७॥ दोहेसु मित्तदोहो ठवणीमोसो असेसमोसेसु । कूडेसु सक्किव-
 कूडं कवडेसु विस्ससिअकवडं ॥१८॥ एआणि महापावाणि पावचारिएहिं दोहिं विहिआहं । तहविहु महवि असं-
 किअचित्ता धिदुत्तओ इट्ठा ॥ १९ ॥ ता दुणहं दुच्चरिअं उच्चरिउं नरवई असेसंयि । नामाहं सच्चपक्कयमवि दांसिअ
 भणइ कारणिए ॥ २० ॥ भो ! भो ! भणह तुब्भे दुणहं कयदुत्तयाण को दंडो ? । अम्मणिसुवि कारणिआ जं देवो
 आणवेइत्ति ॥ २१ ॥ ताहे नरनाहेण कोहसणाहेण कूडसविसस । हयणुणलीहा जीहा डिन्ना पंखा व पंखिसस
 ॥ २२ ॥ इअरोवि डिन्नहत्थो करिजमाणोवि सोमदेवेण । मोआविओ समित्तुति अंतरं तेसि दुणहमहो ॥ २३ ॥
 तत्तो पुहवीपहुणा अणायकारित्ति हरिअ सवससं । निव्वासिओ सदेसा गिहाओ सुणयव कीडवओ ॥ २४ ॥ धिद्धी
 हयवुद्धीणं पाविट्ठाणं निक्किट्टुट्ठाणं । अइधिट्ठाणं जाणं ठाणं नहु इत्थ न परत्था ॥ २५ ॥ धिद्धी
 आरिऊण चिट्ठंता । कट्ठं वसंति सहसा सवसमिद्धीओ पुक्कावि ॥ २६ ॥ पक्कवत्तो उप्पाओ महाअणत्थो महाभयं
 पयडं । विसमं विसं हुयासो पासो सप्पो हु परअत्थो ॥ २७ ॥ तत्तो तब्भवपावं दुस्सहदावं व अणुहवंतो सो । संपत्तो
 पुत्ताइअसहिओ देसंतरं दूरं ॥ २८ ॥ कत्थवि गामे पुवि संगयवणिएण करुणहिअएण । आवासिओवि सगिहे
 कहेइ विविहं हिअयदुक्खं ॥ २९ ॥ यतः—“दहइ सुअणविओगो दहइ अणाहत्तणं परविएसो । दहइ अ अब्भक्खाणं
 दहइ अकल्लं कयं पच्छा ॥ ३० ॥” चित्तेइ तओ वणिओ एस सपावेण विणिहओ तहवि । कहमवि करोमि

तो विहिज्जव पुच्छइ निवई वसुसिद्धिमेस किं कहई ? । सोवि धसकिअहिअओ धिट्ठत्तं धरिअ वाहरई ॥ २ ॥
 धणनासाओ गहिलीभूओ झंखइ नरेस ! एस धुवं । सोमोवि भणइ झंखसि तुमेव वहुलोहगहगहिओ ॥ ३ ॥
 कलहंति दोवि जाहे ताहे वसुहाहियो वसुं पुच्छे । पत्ताणिमाणि कत्तो ? कसमायाइति स भणेइ ॥ ४ ॥ इत्थत्थि
 कोवि सक्खी नरवइभणिए भणेइ वसुसिद्धी । चाढंति तओ गाढं गूढं कुविओ निवो वयए ॥ ५ ॥ गोत्ते पमाण-
 भूअं गोत्ते सिहरं व सक्खिणं ताहे । आणेहि लहुं सोविहु तस्साणयणाय निस्सरिओ ॥ ६ ॥ पावुत्ति कुविणविहिणा
 पाडिअदसणं व हरिअसवस्सं । अइजरज्जरदहे गलिअमुहं पलिअभरेहं ॥ ७ ॥ तो जुत्तासिद्धिमेगं भट्ठणं सो
 भणेइ एगंते । तुह एगरयणमुल्लं दाहिसं देसु मह सक्खि ॥ ८ ॥ युग्गमम् ॥ धणलवल्लुद्धो मुद्धो नहत्ति तं झत्ति
 सोवि पडिज्जे । वल्लं पडेव सल्लं हयाइ आसापिसाइए ॥ ९ ॥ यतः—“यौवनं जरया वस्सं, शरीरं व्याधिपीडि-
 तम् । सत्पुराकाङ्क्षति प्राणारतृष्णका निरुपद्रवा ॥ १० ॥” गहगहिओ वसुसहिओ स लोहखुहिओ विचाररहिओ
 अ । धिट्ठहिओ निवपुरओ गओ तओ अभिहिओ रत्ता ॥ ११ ॥ अइधविर ! अहो वेविरविगलिअसवंगपलिअ-
 माअलिअं । सवंगं येव पवुच्चसु वओवि विस्संभणिज्जं ते ॥ १२ ॥ तो झत्ति सच्चवाइव रायपाएवि छिप्पिअदुरप्पा ।
 कप्पिअगिराहिं सक्खि भरेइ अप्पं व पावेहि ॥ १३ ॥ अह महिनाहो हिअए दुस्सहकोहेण विट्ठुरिओ अहिअं ।
 जंपहं भो ! भो ! पिच्छइ एसिं दुण्हं पि दुट्ठत्तां ॥ १४ ॥ जुहुस्स पावदहुस्स दहुसंधिट्ठियावि कावि अहो ! । अह नय-
 रवट्ठया अइनिकिट्ठपाविट्ठयावि अहो ॥ १५ ॥ नाचिक्खिअं सभाए न लज्जिअं अप्पणोवि पलिआणं । नय

मन्त्रिणमाणसुहार्द । तो रत्ना विनायं एस धुवं सच्चवाइत्ति ॥८७॥ भदय ! कमवि उवायं चिंतिस्साओ इमंमि
 तुह कज्जे । इअ धणिअं भणिअं तो वाणियं राया विसज्जेइ ॥८८॥ अह अन्नया नयत्थी राया आयाहिउं रयणव-
 णिए । सवे भणेइ भोउहं सणिमयसउडं घडाविस्सं ॥८९॥ बहुरयणा नणु धरणी रसणीयमणी य रोहणार्हसु ।
 ववहारिणोवि बहुविहदेसेसु विहारिणो बहुअं ॥९०॥ ता बहुगुणाणि काणिवि वयणाणिव सज्जणस्स रयणाणि ।
 होहिंति जइ गहिस्सं सुल्लमतुल्लं पि दाहिस्सं ॥९१॥ तो भे रयणकरंडे सए सए संपइं सपुत्तेहिं । आणावह
 जह वद्धे पच्चक्खं सउझ पुरिसाणं ॥९२॥ इअ आणत्ता तेविहु रत्नो आणा अलंघणिज्जत्ति । आणाविंति तहेव य
 रयणकरंडीओ सनिहाउ ॥९३॥ मह सणिणो अ अमुल्ला निवाउ दधं जहिच्छिअ लहिस्सं । वसुदेवोवि करंडि
 आणावह अइसुइअचित्तो ॥९४॥ ताणि अ परिकव्वगेहिं परिकव्वमाणेहिं रायआएसा । वसुदत्तकरंडीए पंचवि
 सिद्धाई दिद्धाई ॥९५॥ संकेइएहिं पुबिं निरुवयतेहिं तेहिं नायाई । सवाणि अभिजाणाणि अवि विज्जाविआणि रत्नो
 अ ॥९६॥ कहे सुल्लेण अहं काणिवि निणिहस्समिअ विसज्जेउं । ते सवे नरदेवो हक्कारिअ सोमदेवस्स ॥९७॥
 बहुरयणसउझविआणि ताणि दंसेइ तक्खणा सोवि । पंचवि तो उवलक्खइ जह पक्खिणि अत्तणो उंडे ॥९८॥
 जुअलं ॥ साहुत्ति जायददसच्चपच्चओ आहवेइ नरनाहो । वीअदिणे मणिवणिणो परिकिक्खणो सोमसिद्धिं च
 ॥९९॥ एएसु अतुल्लाणं बुल्लहं सुल्लं सहणरयणाणं । इअ निवभणिआ चिंतिअ परिकव्वया जा तयक्खंति ॥१०॥
 ता अक्खइ निवसिक्खिअ सोमो सासिअ इमाई पंचावि । मह संतिआई नासीकयाई वसुदत्तासित्ताहि ॥११॥

ताहे कणोवि वुत्तं सो नायगरो गओ परं लोअं । तो झूरंतो तणिहमज्जे पिच्छेइ तपुत्तं ॥ ७३ ॥ परिवे-
स्सिउणहरव्वं निव्वंथेणवपासि मज्जातं । रोइअ वयं तओ सो बहु झूरिअ जाइ जा पच्छा ॥ ७४ ॥ युग्मम् ॥
ता तेणं लहुएणं सो भणिओ तुज्झ भो किमिह कळं ? । स भणइ एयावत्थो कह काहिसि अरुह गुरु कळं ?
॥ ७५ ॥ सो आह अरुह गेहे न निरत्थं किंपि किजए कळं । अइउण्हा रव्वा इअ वयजायणओ विलंबेमि ॥ ७६ ॥
जइ दिन्नं तो लाहो न हि तो उप्पाडिउण पाइस्सं । इअ तव्वालयवुद्धीचयक्किओ सो कहइ कळं ॥ ७७ ॥
तेणवि वाहिं चउरो ठविआ इक्किअ आहविअ मज्जे । तस्स रयणस्स माणं अल्लकणिक्काइ कारविअं ॥ ७८ ॥
तं दो वणिएहिं कयं सस्सं नय जाणएवि वणिभज्जा । बहुमुल्लंति झहतं कोरइ पुण कूडसवयी सो ॥ ७९ ॥
कूडं पयडीकाउं तो अप्पावेइ तस्स तं रयणं । वालो अबालवुद्धी का वा सिद्धी न बुद्धीए ? ॥ ८० ॥ इअ सुणिअ
सोमदेवोवि निउणगणिआण भणइ निअकळं । नायगराणंपि तहा तेहिवि नहु किंपि संसिद्धं ॥ ८१ ॥ तो सो
चित्तइ न्दणं गयाणि एयाणि मज्झ रयणाणि । ही मह अभगजोगो मग्गेविहु निवडिआ धाडी ॥ ८२ ॥ अहसो
निरासभूओ परासुभूओपिअव पलवंतो । पत्तो रायहुवारे दिव्वसा राइणा दिट्ठो ॥ ८३ ॥ को एसो किं विल-
वइ निवेण सकिवेण सेवया एवं । पुट्ठा तेहिवि सिट्ठो जहडिओ सिट्ठिवुत्तंतो ॥ ८४ ॥ आहविअ तओ रत्ता
पुट्ठो सिट्ठीवि कहिअ हिअदुक्खं । विव्रवइ देव ! सेवयज्जणस्स मह गइ अह तुमेव ॥ ८५ ॥ तो पत्थिवो पयंपइ
सुत्थो होउण कहसु वीसत्थो । ताण रयणाण नामप्पमाणमुल्लाइअं सयत्तं ॥ ८६ ॥ तेणवि ताणं भणिअं जहत्थ-

पभणइ आणेह लहुं बहुं पि सुंचेह सह गेहे ॥ ५८ ॥ न विणससह किंपि इहं गेहे देहं व रक्खिक्खमो एअं । तुभह वसं
 इह सव्वं गिण्हिस्सह जेण भे कळं ॥ ५९ ॥ किं इत्थ पुच्छणिजं विआरणिजं विलब्धणिजं वा । तूरह तूरह आणह
 ही ही धुत्तास्स उत्तीओ ॥ ६० ॥ सावि अ पाविअ भवणं निअयं संकेइज्जण वणिअं च । चउ वरदासीण सिरे
 दाउं चउपेडिआ ताओ ॥ ६१ ॥ रयणीह जाइ दिआणिहसह सो उट्टेइ हट्टतुट्टमणो । जा मज्झे मुक्कावह ता सो
 वणिओ समयाओ ॥ ६२ ॥ मग्गेइ रयणगंठिं पुविं ठविअं तओ दिओ झाइ । जह संपह नपिप्पस्सं ता बूणं
 कलकलो होही ॥ ६३ ॥ किं एहिं रयणेहिं अप्पयरेहिंति तं रयणगंठिं । अप्पिअ पभणइ वणिअय ! वत्तव्वं किंपि
 न खलु इमं ॥ ६४ ॥ इत्थंतरे नरेण केणवि संकेइएण आगतुं । कुसलेण आगओ तुह सुओत्ति वद्धाविआ गणिआ
 ॥ ६५ ॥ ताहे कित्तिमहरिस्सं दरिस्संती सह चऊहिं दासीहिं । सा नचइ निअठवणीलाहपहिट्ठो स वणिओवि
 ॥ ६६ ॥ छस्सुवि नचंतं सुं नचइ विप्पोवि तीइ तो पुट्ठो । किं तुम नचसि स भणइ धुत्तो घट्ठोत्ति नच्चासि ॥ ६७ ॥
 एवं वणिओ वेसापसायपरिलद्धसुद्धनिअरयणो । तीसे उचिअं दाउं पमुइअहिअओ गओ सगिहं ॥ ६८ ॥
 अह मित्तागहिअरयणं वणिओ मग्गेइ मित्तापासंसि । धुत्तो मित्तो जंपह मएपिअं तुह पिआहत्थे ॥ ६९ ॥ तो
 सो मग्गइ सविंख तेणवि धुत्तेण दक्खविअ लोहं । सिक्खविअ कूडसक्खी आणीओ सच्चसक्खवि ॥ ७० ॥
 तत्तो विस्सायवंतो तत्थ उवाय न किंपि पावंतो । सह भज्जाए सह कूडसक्खिक्खणा सह कुमिस्सेणं ॥ ७१ ॥
 अच्चासने गामे बहुदुद्धिक्खलस्स नायकुसलस्स । नायगरस्स घरे सो गओ पलोएइ नायगरं ॥ ७२ ॥ जुअलं ॥

ओ तह । लोहिससइ लोहणिहं दिओ कहं न बहुरणोहिं ? ॥ ४४ ॥ सह अइधणोवि धणिअं लोभोभिम्मूआ
भमंति भिक्खाए । जं माहणा परधणं न गहंति कहं करणयं ते ? ॥ ४५ ॥ एवं अट्ठवसट्ठो समच्छरं वच्छरं व
तं रयणिं । सो कहमवि अइवाहिअ अविहाए जाइ दिअगेहं ॥ ४६ ॥ जा मणइ निअठवणीं स माहणो
ताव वाहिविहुस्सव । बाहिरव अन्नमन्नं विलवइ तो सो विणिहयासो ॥ ४७ ॥ हुस्सहइ वहतो जणे कहंतो
उवायमलहतो । जिणभवणगओ केणवि भणिओ इब्भेण सकिवेणं ॥ ४८ ॥ युगलम् ॥ कयधुत्तसुत्तणुंफा
फुंफा गणिआ इहरिथ जुह कज्जं । सिज्झेइ तीइ इअ सो सोउं तत्तमंदिरे पत्तो ॥ ४९ ॥ आवज्जिअ तं गणिअं धणिअं
धणदाणओ निअं कज्जं । साहेइ सावि साहइ लहु साहिसं अवस्समिमं ॥ ५० ॥ अह सा उवरिं बहुविहचिन्त-
विचिन्ताओ दिन्नतालाओ । चत्तारि पेडिआओ कारिअ धारेइ निहमज्जे ॥ ५१ ॥ अह सा धुत्ता पत्ता घरंमि
विप्पस्स तस्स एगंते । विच्छायसुहा पभणइ मह तणओ एण एवासी ॥ ५२ ॥ सो गयपुवो जलनिहिज्जाए
जाणवत्तभंणेणं । बूडो मओ अ चउरो तब्भज्जाओ अपुत्ताओ ॥ ५३ ॥ तासिं च पेडिआओ चउरो बहुरयण-
माइभरिआओ । अन्नं च सुवहुद्वं न याणिमो का गइ इणिं ? ॥ ५४ ॥ अम्हाण अणाहाण य तणयविहीणाण
सव्वमवि द्वं । ही गिणिहस्सइ राया जा नाया तेण इअ सुद्धी ॥ ५५ ॥ तो जइ भणेइ तुब्भे ता संपइ किंपि किंपि
निअवित्तं । चित्तं व तुम्ह पासे सुंचामो आणितं भूढं ॥ ५६ ॥ इअ सोउं सो तीए भणिअं धणिअं हिअंमि गह-
गहिओ । गहगहिओ इव जाओ परवसो दव्वल्लोभेणं ॥ ५७ ॥ भव्वुव सुगुरुवयणं सहहमाणो तहत्ति तं सवं ।

जणवाए । वित्थरिए लजाए समन्निओ मन्निही नेव ॥३०॥ सुअणो नेव विरुद्धं कुणइ कुणइ तावहेइ अणुतावं ।
जणवाए पुण जाए मरेइ नउ मन्नएवि तयं ॥ ३१ ॥ इअ चिंतिअ तण्णेहं गओ स जुत्तीइ जाव मण्णेइ । ताव
वसुदत्तयुत्तो धारित्तु धीरत्तमुल्लवई ॥ ३२ ॥ काणि रयणाणि गहिलय ! अयणी हूअत्ति किंव पलवेसि ।
अहव सवाए सुत्तो गहगहिओ धाउलुहिओ वा ॥ ३३ ॥ यतः—“अपलपति रहसि दत्तं प्रत्ययदत्तेऽपि
संशयं कुरुते । क्रयविक्रये च लुण्ठति तथापि लोके वणिक् साधुः ॥ ३४ ॥” ताहे पडिहयवयणो स दीणवयणो
सयं गओ भवणं । चिंताताविअहिअओ विविह उवाए पलोएइ ॥ ३५ ॥ सो पुच्छंतो युत्ते थियं सुणंतो
अणेगधुत्तकहं । निसुणइ केणवि कत्थवि पअणिज्जंतं इमं वुत्तं ॥ ३६ ॥ वणिपुत्ता दो भित्ता अभूरि-
वित्ता वणिज्जउजुत्ता । एगे पिहपिहनीवीजुत्ता पत्ता परं देसं ॥ ३७ ॥ विढविअ दविणं किंचिवि एणो उक्कंठिओ
निहं गंतुं । आपुच्छइ भित्तं तो वीओ निअरयणमप्येइ ॥ ३८ ॥ पअणइ अ मज्झ भवणे निवाहत्यं म्हापि-
आहत्ये । अपिज्जणप्यमुल्लं इमं महासंततन्तं व ॥ ३९ ॥ तो आभित्ति अणित्ता गिणिहत्ता रयणमायरेण इमो ।
आपुच्छित्ता भित्तं चलिओ सगिहं गओ अ कमा ॥ ४० ॥ लोहाइरेगओ तं न अपिअं तपिआइ अह वीओ ।
अज्जिअवहुविहरयणो हरिसिअवयणो कमा चलिओ ॥ ४१ ॥ निअपुर आसन्नपुरे पत्तो सायं भयं विभा-
वंतो । तत्थेव रयणगंठिं ठवेइ थचिरहुविपगिहे ॥ ४२ ॥ आयाओ निअणेहं पुच्छइ हरिसिअहिअं निअं
दइअं । रयणचडणं तओ नहि नहित्ति सुणिऊण स विसन्नो ॥ ४३ ॥ तक्केइ जइ वयंसोवि एगरयणेण लोहि-

वरया क्षायद् दहवं किमवि अन्नं ॥ १६ ॥ लाहाहिलासिणोऽविहु मूलखओ ही विवाणु तणहाए । तं तहवि
देवयंपिव वहंति हिअए हहा अबुहा ॥ १७ ॥ अहकोहो अहलोहो अहदोहो अहमओ अ अहसोहो । दूरं परब्भयंसि अ ।
इहव हा हुंति दुहहेज ॥ १८ ॥ अह सो गयसवसो बहुसोणवसो विलुत्ताचित्तरसो । केवलबाहुसहाओ
असहाओ अणओ सणिहं ॥ १९ ॥ तेणायसित्तेण य मित्तो पुट्टो करंडिअकुसलं । तो निअओ वुत्ततो कहिओ
द्विणस्सड्हो ! मोहो ॥ २० ॥ इत्तो अ तस्स मित्तो चित्तह चित्तसि इत्तिआसारो । रूपाइअसारस्सवि
कहं णु तो किंसि पेहेसि ॥ २१ ॥ तो छोडिडं करंडं तिल्लयत्तेण तेण लद्धाणि । अट्ठगणउरिसंकरनयणाणि
व पंच रयणाणि ॥ २२ ॥ अह तेण लोहखोहिअहिण हणिडं विवेगवरनयणं । सुत्तूण सित्तमित्तिं सित्तूण
भयंसि भूवहणो ॥ २३ ॥ सित्तदोहं इहभवपरभवसंभाविदोस्सदोहं । अबिअरिअ आयडमवि पंचवि
गहिआणि रयणाणि ॥ २४ ॥ जुअलं ॥ इहभवपरभवनवनवदुहहेज चोरिआ असेसावि । सा पुण
ठवणीओ महविसं व वय्यारिअं अहिअं ॥ २५ ॥ सपुव दपयडिओ अग्गी धग्गीकओव पवणेण । तंपि
कुणंति समिद्धा अवि धिद्धी धीट्ठलुद्धाणं ॥ २६ ॥ जुअलं ॥ अन्नदिणे सोमेणं मणिअ नीआ निहं निआ
ठवणी । जा संभालइ सो ता न निहालइ पंच रयणाणि ॥ २७ ॥ तो सुत्तमणो खणमुच्छिअव उक्कीरिअव
लिहिअव । सत्ताहिअत्तायाए कयावहाणो विचिंतेइ ॥ २८ ॥ मित्तोवि एगचित्तो कलविक्क कहमकल-
मिअ कुळा । अहवा लोहसमुइ दुडंति हु तरणनिउणावि ॥ २९ ॥ पच्छन्नमेव संपइ गंतुं मग्गोसि जेण

तत्थासि सोमदेवो सिद्धी सिद्धीसु विस्सुओ उज्जू । सोसुव सोमयाए दिवविभूद्देह देवुव ॥ २ ॥ धणवंसनाम तस्स य
 पुत्तो जुवणविआरधणुत्तो । वसणासत्तो अविणयाचित्तो न गणेइ गुरुणोवि ॥ ३ ॥ तत्थेव वसइ सिद्धी
 वल्लुदत्तो नाम सिद्धिणो भित्तो । धणदत्तो से पुत्तो अदयाचित्तो सुगुणजुत्तो ॥ ४ ॥ रिद्धीएँ पसिद्धीइ वणिज-
 सिद्धीइ इण्ह सिद्धीणं । तेसिं सरिसाण पीई कमागया कावि लच्छिव ॥ ५ ॥ अह वल्लुधणोवि सिद्धी सोमो
 पुणरवि धणजणाय सयं । पुत्तमजुगं जाणिय विदेसगमणंसि कुणइ सणं ॥ ६ ॥ यतः—“तुष्णाखानिरगा-
 धेयं, दुष्पूरा केन पूर्यते ? । या सहद्विरपि क्षिप्तैः, पूरणैरेव खन्यते ॥ ७ ॥” पुत्तस्स अमित्तस्स व अविस्ससत्तेण
 विस्सससाराणि । अहिअं सहवयाणि व कंचणपणकोडिसुल्लाणि ॥ ८ ॥ गुत्तानिअनासअंकिअवणकसिणपसत्थ-
 वत्थवद्धाणि । जीवियमिव संगोविष मज्झे रयणाणि पंच द्रढं ॥ ९ ॥ रूपकणगाइएणं असारद्वेण उवरि भरि-
 ऊणं । सुक्का करंडिआ तो तेणं वल्लुदत्तामित्तानिहे ॥ १० ॥ जुअलं ॥ मित्तस्स तस्स स द्रढं भुज्जो भुज्जो भलाविडं
 चालिओ । वल्लुदत्थुवित्थरेणं गओ अ देसंतरं दूरं ॥ ११ ॥ नायववसायरत्तो तत्तो सिद्धी विसिद्धकयजत्तो ।
 धेवस्सएण विववइ वहुं धणं नवधणुव जलं ॥ १२ ॥ तत्तो पमुइअचित्तो णिणहेइ कयाणगे अणेगविहे । जोहिं
 सपयंसि जायइ सहस्सगुणिओ पुणो लाहो ॥ १३ ॥ तो हरिस्सपरिअमणो मणोरहे वल्लुविहे परिवहंतो । एइ
 सपयमइतुरत्तो इंतो पत्तो महापल्लिं ॥ १४ ॥ पल्लीभिहेहिं तहिं महल्लावावल्लभल्लहतथेहिं । हण हण हण
 भणिरहिं सहसा सो द्दसिओ सव्वं ॥ १५ ॥ थिद्धी मूढा जीवा कुणंति गुरुए मणोरहे विविहे । न उ जाणंति

स्थुहे वासकाद्यमुज्जा १, 'पादपतनं' प्रणामादिगौरवम् १०, 'आसनं' विष्टरदानं ११, 'गोपनं' चौरापहवः १२, 'खण्डखादनं' खण्डसण्डकादिभक्तप्रयोगः १३, 'माहराजिकं' लोकप्रसिद्धं १४, 'पद्याग्र्युदकरज्जूनां प्रदानमिति प्रक्षालनाभ्यङ्गाभ्यां दूरमार्गमजनितश्रमापनोदित्वेन पादेभ्यो हितं पद्यं-उष्णजलतैलादि तस्य १५, पाकाद्यर्थं चाग्नेः १६, पानाद्यर्थं च शीतोदकस्य १७, चौराहृतचतुष्पदादिवन्धनार्थं रज्ज्वाश्च प्रदानं १८ ज्ञानपूर्वकमिति सर्वत्र योज्यम्, अज्ञानपूर्वस्य निरपराधत्वादिति चौरप्रसूतिलयरूपम्, एतद्व-
तनिर्वाहश्च व्यवहारशुद्धैव स्यात्, सा च मनोवाक्कायावक्रतारूपा, तदुपायादिविस्तारो मत्कृतश्चाद्विविधि-
प्रकरणवृत्तेर्ज्ञेयः, अस्य फलं सर्वजनविश्वाससाधुवादसमृद्धिद्विस्त्रैयैर्धर्म्यस्वर्गादि, यदवादि-"खिप्ते खले
अरन्ने दिया य राओ व सत्ययाए वा । अत्यो से न विणरसइ अचोरिआए फलं एअं ॥ १ ॥ गामागरनगराणं
दोणमुहमडंवपट्टणाणं च । सुइरं हवंति सामी अचोरिआए फलं एअं ॥ २ ॥" एतद्व्रतस्यानुपादाने मालिन्या-
पादने वा दौर्भाग्यं दास्यं गच्छेद् दारिद्र्यदुर्गत्यादि, उक्तमपि-"इह केव खररोहणगरिहाधिकारमरणपञ्जंतं ।
दुक्खं तक्करपुरिसा लहंति निरयं परभवमि ॥ १ ॥ नरयाओ उवट्टा केवट्टा कुंदमंदवहिरंथा । चोरिक्कवसणनिहया
हुति नरा भवसहस्सेसु ॥ २ ॥" इति चतुर्दशगार्थः ॥ १४ ॥ अत्र व्रते पितापुत्रयोर्वसुदत्तधनदत्तयो-
र्ज्ञातिं, तच्चैतत्—

पोअणपुरमि नयरे, नयरेहापत्तचित्तिहिअपउरे । पउरेहिं गुणणणेहिं जुत्तो जिअसत्तु निव आसी ॥ १ ॥

स एव ग्राह्य इति भाव इति पञ्चमोऽतिचारः ५ । एतेषु क्रियमाणेषु यद्वद्धमित्यादि तथैव, 'तद्वर्धमि अणुषणु
 निंदे' इति चतुर्थपादपाठोऽपि दृश्यते, अर्थस्तूत्तान एव, एतेषु पञ्चस्वपि मया वाणिज्यादिना वाणिक्कलैव क्रिय-
 माणाऽस्ति न तु चौर्यं स्वात्रस्वनवायकरणादित्यभिप्रायेण व्रतसापेक्षत्वाद्भोकेऽपि चौराऽयमिति व्यपदेशाभा-
 वाच्चातिचारताऽवगन्तव्या, यद्वा स्तेनाहतादयः पञ्चाप्यमी राजनिग्रहहेतुत्वादिना व्यक्तचौर्यरूप एव केवल-
 मनांभोगादिनाऽतिक्रमादिना विधीयमाना अतिचारतया व्यपदिश्यन्ते, आवकेण चातिचारपरिहारार्थ-
 मष्टादशचौरप्रसूतयोऽपि वर्जनीयाः, ताश्चैवसाहुः—“मलनं १ कुशलं २ तर्जा ३, राजभागो ४ऽवलोकनम्
 ५ । अमार्गदर्शनं ६ दाय्या ७, पदभङ्गः ८ स्तथैव च ॥ १ ॥ विश्रामः ९ पादपतनं १०, वासनं ११ गोपनं १२
 तथा । खण्डस्य स्वादनं १३ चैव, तथाऽन्यन्माहराजिकम् १४ ॥ २ ॥ पद्या १५ श्रु १६ द्रक १७ रजजूनां १८,
 प्रदानं ज्ञानपूर्वकम् । एताः प्रसूतयो ज्ञेया, अष्टादश मनीषिभिः ॥ ३ ॥” व्याख्या—तत्र ‘मलनं’ न
 भेतव्यं भवता त्वयि विषयेऽहं भलिष्यामि इत्यादिवाक्यैश्चौर्यविषये प्रोत्साहनं १, कुशलं मिलितानां सुखदुः-
 खादिप्रश्नः २, ‘तर्जा’ हस्तादिना चौर्यार्थं प्रेषणादिसञ्ज्ञाकरणं ३, ‘राजभागः’ राजभोग्यद्रव्यापहृचः
 ४, ‘अवलोकना’ हरतां चौराणामपेक्षाबुद्ध्या दर्शनम् ५, ‘अमार्गदर्शनं’ चौरमार्गप्रच्छकानां मार्गान्तरक-
 र्त्तनेन तद्दर्शापनं ६, ‘दाय्या’ दायनीयसामर्पणादि ७, ‘पदभङ्गः’ पञ्चाच्चतुष्पदप्रचारदिद्वारेण ८, ‘विश्रामः’

गवादीनामग्निप्रपक्कालिङ्गीफलस्त्रेदादिना शृङ्गाणि वक्राणि क्रजूनि क्रजूनि वक्राणि करोति यथाऽ(तत्त्वाम्य)प्युप-
लक्षयति नेत्रेवं तत्प्रतिरूपव्यवहारः ३, विरुद्धराज्ये-वैरिराज्ये राज्ञाऽननुज्ञाते वाणिज्यार्थं गमनं विरुद्धगमनम्,
उपलक्षणत्वाद्राजनिषिद्धदन्तलोहोपलादिवस्तुग्रहणमप्यतिचारः ४, तथा तुला-प्रसिद्धा मीयतेऽनेनेति मानं-
सेतिकादि पलादि हस्तादि च तयोः कूटत्वं-न्यूनाधिकत्वं ताभ्यां न्यूनाभ्यां दृढाति अधिकाभ्यां गृह्णीतीत्येवं
व्यवहारः कूटतुलाकूटमानं, यदाह-“लाभ्येन किञ्चित् कलया च किञ्चिन्मापेन किञ्चित्तुलया च किञ्चित् ।
किञ्चित् २ समाहरन्तः, प्रत्यक्षचौरा वणिजो भवन्ति ॥ १ ॥ अधीते यत्किञ्चित्तादपि सुषितुं ग्राहकजनं,
सुदु ब्रूते यद्वा तदपि विवशीकर्तुमपरम् । प्रदत्ते यत्किञ्चित्तादपि समुपादत्तुमधिकं, प्रपञ्चोऽयं वृत्तेरहह ! गहनः
कोऽपि वणिजाम् ॥ २ ॥” न चैवं श्रावकस्य युज्यते, यतः-“उचिञ्चं मुत्तूण कलं द्वादशकमागयं च उक्करिस् ।
निवडिअमवि जाणतो परस्स संतं न गिणिहज्जा ॥ १ ॥” अस्या व्याख्या-उचितं कलाद्यानं प्रति चतुष्कपञ्चक-
वृद्ध्यादिरूपा “व्याजे स्याद्विगुणं वित्तं” मित्युक्तोर्द्विगुणद्रव्यादिरूपा वा तां तथा द्रव्यं-गणिमधरिमादि आदि-
शब्दात्तद्गतानेकभेदग्रहस्तेषां द्रव्यादीनां क्रमेण-द्रव्यक्षयलक्षणेनागतः-सम्पन्नो य उक्तर्षः-अर्थवृद्धिरूपस्तं
सुक्त्वा शेषं गृह्णीयात्, कोऽर्थः ?-यदि कथञ्चित्पूणफलादिद्रव्याणां क्षयाद्विगुणादिलाभः स्यात्तदा तमदुष्टा-
शयतया गृह्णाति, न त्वेवं चिन्तयेत्-सुन्दरं जातं यत्पूणफलादीनां क्षयोऽभूदिति, तथा निपतितमपि परसत्कं
जानन्न गृह्णीयात्, कलान्तरादौ च क्रयविक्रयादौ च देशकालाद्यपेक्षया य उचितः-शिष्टजनानिदिदितो लाभः

इदमेव दर्शयति-तृतीयेऽनुव्रते स्थूरकं राजनिग्रहादिहेतुः परद्रव्यहरणं तस्य विरतेः, उत्तरार्द्धे प्राग्वदिति त्रयो-
दशगाथार्थः ॥ १३ ॥ एतस्यातिचारपञ्चकं प्रतिज्ञामति—

तेनाहव्यधोगे तप्यडिरुवे विरुद्रगमणे अ । कूडतुलकूडमाने पडिक्कमे० ॥ १४ ॥

‘तेने’ति ॥ ‘स्तेनैः’ चौरैराहतं—स्थानान्तरादानीतं किञ्चित्कुङ्कुमादि महार्घं काणकयेण सुधिकया वा यदुह्यते
तत् स्तेनाहतं १ । ‘पयोग’ति सूत्रस्य सूचकत्वात्तत्स्वरूपप्रयोगः किमद्य कल्पे द्यूयं निर्व्यापाराः ? पुष्पमदानीतमो-
षस्य यदि विक्रायको नास्ति तदानीमहं विक्रेष्ये इत्यादिवचनैः कुशिकाकर्त्तरिकाहर्षरकादिचौरिकोपकरण-
शस्त्रालाप्यादिना वा तत्स्वराणां चौर्यक्रियायां प्रेरणं प्रयोगः, एवं करणे हि तत्त्ववृत्त्या सोऽपि चौर एव,
तथा च नीतिः—“चौर १ श्रौरापको २ मञ्जी ३, भेदज्ञः ४ काणकक्रयी ५ । अन्नदः ६ स्थानद ७—
श्चेति, चौरः सप्तविधः स्मृतः ॥ २ ॥” इति २, ‘तप्यडिरुवे’ति तस्य-विक्रेयवस्तुनः प्रतिरूपं—सदृशं
तत्र व्रीहीणां पलञ्जि नाम धान्यं दृतस्य वसा तैलं वा तैलस्य मूत्रं हिङ्गोः खदिरादिलोष्ठश्चणकादिपिष्टं
मुन्द्रादि वा कुङ्कुमस्य कुञ्जिमकुङ्कुमं कुसुम्भादि वा मञ्जिष्टादेश्चित्रकादि जाल्यकर्पूरमणिमौक्तिकसुवर्णरू-
प्यादीनां कुञ्जिमकर्पूरमणिमौक्तिकसुवर्णरूपादि तत्प्रतिक्षेपेण व्यवहारस्तत्प्रतिरूपव्यवहारः, बहुमूल्येषु
व्रीह्यादिष्वल्पमूल्यपलञ्ज्यादि प्राक्षिप्य व्रीह्यादिमूल्येनैव विक्रयादिकरणमित्यर्थः, यद्वा स्तेनसकाशाद्गृहीतानां

सुसाहुधम्मं गहिज्जणं सभमं । विसेसभासासमिहंपज्जज्जत्तोऽणुपत्तो कमलोऽगल्लेगं ॥ ५६ ॥ इत्थं पसत्थं कम-
लसस सिटीसरसस वित्तं निमुणित्तु वित्तं । चिच्चा अक्खिं व जुहा असच्चं, किच्चं व निच्चंपि सरेह सच्चं ॥ २५७ ॥

॥ इति द्वितीयाणुव्रते कमलश्रेणिकथा ॥

उक्तं द्वितीयं व्रतमथ तृतीयमाह—

तइए अणुव्वयंमी धूलगपरदवहरणविरइओ । आयरिअमएसत्थे इत्थएवमा० ॥ १३ ॥

‘तइए’ इति ॥ इहादत्तं चतुद्धा, यदाहुः—“सामीजीवादत्तं तित्थपरं तहेव य गुरुहिं । एवमदत्तसरूवं
परुविअं आगमधरेहिं ॥ १ ॥” यद्धरु कनकादिकं स्वामिना न दत्तं तत्स्वाम्यदत्तं १ । यत्फलादि सच्चित्तं
स्वकीयं भिनत्ति तज्जीवादत्तं, यतस्तेन फलादिजीवेन न खलु निजप्राणास्तस्य दत्ताः २ । गृहस्थेन दत्तमाधाक-
र्मादि तीर्थङ्कराननुज्ञातत्वात्साधोस्तीर्थकरादत्तम्, एवं आहस्य प्राप्नुकमनन्तकायाभक्ष्यादि तीर्थकरादत्तं ३ ।
सर्वदोषविमुक्तमपि यदुद्धमनिमग्न भुज्यते तदुर्वदत्तम् ४ । अत्र स्वाम्यदत्तेनाधिकारः, तच्च द्विविधं—स्थूलं
सूक्ष्मं च, येन जने चौरव्यपदेशः स्यात्तात्स्थूलं चौर्यवृद्ध्या क्षेत्रजलादावल्पस्यापि ग्रहणं स्थूलमेवादत्तादानं,
स्थूलादितरत् सूक्ष्मं—स्वामिनमननुज्ञाप्य तृणलेट्टादिग्रहणरूपं, तत्र आहस्य सूक्ष्मे यतना स्थूलात् निवृत्तिः,

तस्स, तं आसी सो नरेसरो । अहंव विम्विहरो सीसकंपिरो गुणजंपिरो ॥ ४० ॥ हारजडिं विसिद्धं सो, उक्कंठा-
ए सकंठओ । कंठे कमलसिद्धिस्स, संतुट्ठो संठवेह तो ॥ ४१ ॥ पच्चक्खं पुणपब्भारो, वित्थारो सुजस्स य ।
हारो दिव्वमणीसारो, तस्स कंठंमि सोहए ॥ ४२ ॥ पसंसइ अ निवारं, पच्चक्खं सुगुस्खं तं । अहो ते सच्चया काचि,
कणगस्स व जच्चया ॥ ४३ ॥ अहो ! निहोहया साहुजणस्स व अणुत्तरा । अहो निम्मोहया तुज्झ, कणएवि
तणंमि व ॥ ४४ ॥ अहो धम्मगेचिन्तत्तं, तत्तं च गहिधं तए । अहो दूढपइवत्तं, सत्तं च तव सत्तमं ॥ ४५ ॥
सवेस्सु सच्चवारहंसु, पत्तरेहस्स तुज्झ तो । रत्तो व मज्जो पट्ठवंधो होव अहोनिस्सं ॥ ४६ ॥ एवं परंपिरो पीइ-
निब्भरो स नरेसरो । भाले पट्ठंमि सोवत्तपट्ठं वंधेह सिद्धिणो ॥ ४७ ॥ जंपेइ पावधूमेण, ह्यामलं विमलं पुणो ।
रे धिद्ध ! इट्ठ ! जीहाए, छेअस्स अरिहोऽसि तं ॥ ४८ ॥ किं तु पुत्तोऽसि कमलसिद्धिणोत्ति विमुच्चसे । उच्छिज्जंति
न केणावि, कमलस्सवि कंठया ॥ ४९ ॥ सागरेणावि तुट्ठेण, संतुट्ठेण कयाणं । चत्तलोहमलस्सेअं, कमलस्सेव
अपिअं ॥ ५० ॥ पच्चक्खो सच्चवायस्स, पभावो कोवि उक्कळो । गयापि आगयं वित्तं, किन्ती तह सुनिम्मला
॥ ५१ ॥ महापसाओ रणणेवि, जाओ नाओवि पालिओ । कप्परक्खोवि पच्चक्खो, सच्चं किं वा न साहए ?
॥ ५२ ॥ पमाणणिज्जो सवेस्सिं, माणणिज्जो य सच्चओ । इमो सलाहणिज्जो अ, तओ जाओ विसेसओ ॥ ५३ ॥
विसल्लोऽलीअवाहत्ति, निद्धणिज्जो जणे इहं । सुओ सुस्सावयस्सावि, दुग्गओ दुग्गहं गओ ॥ ५४ ॥ बुद्धिइ
रंजिओ राया, सायरं सायरं पुणो । ठवेइ सव्वमंतीसए बुद्धिफलं अहो ! ॥ ५५ ॥ चिरं चरित्ता य निहत्थधम्मं,

रक्षावि सिद्धं सो सिद्धी, सच्चवाई तथो धणं । विमलसेव चवेह, आउरसेव जीविअं ॥ २५ ॥ परं मा पुत्तावि-
नत्थं, सोवि साहेह अन्नहा । मोहलोहमहापूरो, तारयाणवि हुत्तरो ॥ २६ ॥ सयणो दुज्जणो विहेसिओ लोह-
हओ तहा । गहिलो विभिहरो भीरु, सक्खी नूनं न किज्जए ॥ २७ ॥ तो वेह सायरो एवं, देव ! सो च्वे
धम्मिओ । तहाविहु पमाणं मे, निअं सअं पयंपिरो ॥ २८ ॥ आह आहविअं राया, कमलं कोमलं गिरं । जहा तुमं
विणायसि, तहा सम्मं पयाससु ॥ २९ ॥ गयं ही दव्वमेयन्ति, धसकिअहिए तया । खिणं सयणं तपोणव,
विमले अहआकुले ॥ ३० ॥ सद्धं सक्खा एस, कहं वा गमिही सुहा ? । एवं पुणोवि आसाए, आसासिते निअं
हिअं ॥ ३१ ॥ सच्चमेव कहं एसो, पयंपिस्सइ संपयं ? । एवं विचित्तिरे भूमीसरे अ तह सागरे ॥ ३२ ॥ एवं
सहइ लोणवि, विविहं तक्कसंकुले । संधाधुरमि धवलो, कमलो किल अव्ववी ॥ ३३ ॥ कलापकम् ॥ महा-
कज्जेवि अज्जो हि, वितहं न हु वाहरे । अन्नोवि किं पुणो सम्मं, जिणधम्मस्स जाणओ ॥ ३४ ॥ मणुस्सस्स
सुवन्नस्स, एसेव कसवद्धओ । वसणोवि समावद्धे, जं असअं न वुच्चए ॥ ३५ ॥ अहवा वसणं नाम, किमेअं ? जं भवे
भवे । लद्धं धणं अणंतंपि, न धम्मो पुण निम्मलो ॥ ३६ ॥ तम्हा पुत्तोवि दूभिज्जा, पहसिज्ज व दुज्जणो । रुस्सिज्ज
वावि सयणो, असअं पुण नो लवे ॥ ३७ ॥ यतः—‘निन्दन्तु नीतिनिपुणा यदिवा भुवन्तु, लक्ष्मीः समाविशन्तु
गच्छन्तु वा यथेच्छं । अथैव वा मरणमस्तु युगान्तरे वा, न्याय्यात्पथः प्रविचलन्ति पदं न धीराः ॥ ३८ ॥’ जो
जारिसोऽत्थि देवावि, तं विआणेह तारिसं । साहे तहवि सधंपि, सअं सागरभासिअं ॥ ३९ ॥ वयणं सुणिअं

भूरिमच्छिआहिं च वेहिआ । तं ददुं दुडुकुडो सो, नाओ लट्टीवि से करे ॥ ९ ॥ पहंसि पयपंतीए, अणु-
 सारेण जाणिआ । पिट्टे इत्थी लहुं सावि, वहू रुद्धत्तणाइणा ॥ १० ॥ पच्छायावेण सा पच्छासुही पिट्टिमि
 पिच्छए । तीसे पच्छासुहे पाए, ददुं रुद्धत्ति निच्छिअं ॥ ११ ॥ धूलीए पायपदस, पडिबिंवेण सवणा । पाय-
 विंवाणुसारेण, लक्खणाइवि लक्खिअं ॥ १२ ॥ पाणिपायं गुलीणं तु, विंवेण भूसणा वहू । सुणिआ वणिणो
 चेव, होइ एवंहिहा वहू ॥ १३ ॥ जेण रुद्धा समेहाड, निगया तेण गविणी । विज्जवि सा धुवं कूवपडणाइ-
 विवज्जणा ॥ १४ ॥ देहचिंताकए तीए, गंतीए भामिणी इमा । उत्तिन्ना य निसन्ना य, आसन्ने बदरीवणे ॥ १५ ॥
 कट्ठं दक्खिणहत्थस, अवट्ठं भेण डडिआ । तो नाया पुत्तगन्मा सा, आसन्नपसवा तहा ॥ १६ ॥ तीए कयं
 आयमणं, तत्तीरं तु निरुविडं । द्युसिणसंगरागोवि, तीए निद्धारिओ मए ॥ १७ ॥ तीसे केसकलावाओ, पडिअं
 बडलस्सिरिं । पलोइडं परिन्नाओ, धम्मिहोवि तहाविहो ॥ १८ ॥ बदरीकंदपलगे, उत्तरीअस तंतुणो । तीए
 पिच्छित्तु निणणीअं, उत्तरीअं कुसुंभिअं ॥ १९ ॥ न विणा सभया अंबोवरि माणुस ! माहहे । पयपंतीवि नो
 तीए, निहालिज्जह भूतले ॥ २० ॥ सारहिस पुणो ठाणे, इक्को चेव निसीअए । सामत्थओ तओ नायं, वेह्णं
 सण्डं मए ॥ २१ ॥ वेह्णोवरि इत्थी अ, न सक्केइ निवेसिडं । ता तत्थ सारही नूणं, निसन्ना सा ड तथए
 ॥ २२ ॥ सुणिन्ता सायरेणुत्तं, तं चित्तांमि चमक्किओ । भूवो भासेइ भो दुण्हं, अत्थि कोवि हु सक्खिओ ? ॥ २३ ॥
 सायरो अक्खए दक्खो, विक्खिआओ अत्थि सक्खिओ । विमलस पिआ सिट्ठी, कमलो विमलो मणे ॥ २४ ॥

जुगंतेवि न अप्यंषि, जंपिसं अलिअं अहं ॥ ९३ ॥ भणिअं जणयस्सेअं, सुणिउं अइकुविओ । कोलेव
 घुरहरंतो, विमलो उल्लवे इमं ॥ ९४ ॥ हुहुं नायं पयडं ते, पासंडं धम्मकम्मसु । जं मए अलिअं दव्वं, तं मे
 अप्पेसि सत्तुणो ॥ ९५ ॥ महल्लो अ गहिल्लो अ, ही सकल्लविं मूढओ । तुमं काऊण तो भोणं, गिहकोणमि
 चिद्धसु ॥ ९६ ॥ बहुपाहुडहत्यो सो, विहत्यो विमलो तओ । गओ रायकुलं रायं, नमिडं विव्वेइ अ ॥ ९७ ॥
 देव ! देसंतरं गंतुं, किच्छेण धणमलिअं । गहीअं हासमित्तेण, समगं सागरेण मे ॥ ९८ ॥ रत्ता हकारिडं पुट्ठो,
 सागरो तो विआगरे । हासेण गहिअं नेअं, किं तु हुड्डाह निजिअं ॥ ९९ ॥ तेणेवं सववुत्तंते, वत्तं वुत्ते
 निवेणवि । उल्लासिकोज्जल्लेण, भो नायं कहिमं तए ? ॥ १०० ॥ सो आह नाह ! विज्ञाया, पक्का अंवफला
 तहिं । तवासिअम्मिपडिअकोइवत्तणगंधओ ॥ १ ॥ निविसंतो गली सुज्जो, धूलिविवेण जाणिओ । वामे
 पासे पुणो खंजो, नाओ पायाणुसारओ ॥ २ ॥ मग्गमि दक्खिणे पासे, भक्खणेणं तणाण य । वामे अभक्ख-
 णेणं च, काणो अच्छिमि निच्छिअओ ॥ ३ ॥ सुत्तवोसिरणे सोअसलिलं पडिअं पहे । पडिए पुच्छवाले अ,
 तोत्तखंडे अ पिक्खिअओ ॥ ४ ॥ सुइत्ता कोविणित्ता य, माहणो सुणिओ मए । सुइणो कोविणो पायं, सहा-
 वेण हि माहणा ॥ ५ ॥ भूमोअणमि विवेण, जाणिआ करवत्तिआ । मग्गे गलंतसलिलालोअणा सलिलाइ व
 ॥ ६ ॥ भग्गे तोत्ते पिट्ठिणेण, मुक्का भूमीइ विविआ । लट्ठी नो अप्पिआ हत्थे, चंडालो तेण जाणिओ ॥ ७ ॥
 सगडाओ उत्तारित्ता, अन्नुक्खित्ता जलेण य । विव्वेण लट्ठीगहणे, तप्पायरसिआ पुणो ॥ ८ ॥ भूमीए पडिआ

॥ ७७ ॥ तेण सकवीकओ तत्थ, तुमं तो सक्खिमन्नहा । रत्तो सहाए अक्खेसु, रक्खेसु दविणं निअं ॥ ७८ ॥
 निअगेहस्स कज्जमि, निअद्वस्स रक्खणे । निअपुत्तकए कूडभासणेवि न दूसणं ॥ ७९ ॥ यतः—“न नमयुक्तं
 वचनं हिनस्ति, न खीषु राजन्न विवाहकाले । प्राणालये सर्वधनापहारे, पञ्चान्तान्याहु रपातकानि ॥ ८० ॥” तो
 सिट्ठी कमलो धम्मकमलाकमलायरो । सच्चसंधो पयंपेइ, विमलं पइ कोमलं ॥ ८१ ॥ मा वच्छ ! गच्छ उम्मगं,
 नयमगंगमि गच्छसु । सुमारिजा निअं वुत्तं, वित्तं चित्तमि मा कृण ॥ ८२ ॥ हस्तेणवि संतेण, जइ अप्पं
 जंपिअं । तथा तस्सेव निवाहे, सवहावि जएइ सो ॥ ८३ ॥ किञ्च-न हासभणिअं एअं, किंतु तावित्तलोहओ ।
 हुट्ठा कया तए चेव, तो किं दूमेसि संपयं ? ॥ ८४ ॥ जं च पुत्तमिहासच्चभासणेवि न दूसणं । तं मूढभासिअं
 जं न, धूमाओ कह कालिमा ? ॥ ८५ ॥ सत्थंपि अप्पसत्थं तं, सत्थंपिव भयावहं । जत्थणत्थकरं एआरिसं
 डवएसिअं ॥ ८६ ॥ धेवस्सवि असच्चस्स, विसस्सेव दुरंतओ । विवागो किं पुणो कूडसक्खीए धणलोहओ ?
 ॥ ८७ ॥ भणेइ तणओ ताय !, अववाओ हि सवओ । भणिओ जिणधम्मोवि, एवं संकेसि किं तओ ?
 ॥ ८८ ॥ महल्लकज्जहेडं वा, असच्चं किंचि भासिडं । पायच्छित्तं चरिजासु, एवं सवोवि सुज्झए ॥ ८९ ॥ वेइ
 ताओ तओ पुत्त !, सुलब्धधणहेडणा । कोवि मूढोऽवि खंडेइ, निअधम्मं सुट्ठहं ? ॥ ९० ॥ महल्लधम्मकज्जेसु,
 अववाओवि देसिओ । न पुणो पावकज्जमि, जिणधम्ममि कत्थंवि ॥ ९१ ॥ सहब्भंसाइणा पावे, पायच्छित्तोण
 सुज्झई । डविच्च वयभंगमि, पायच्छित्तं तु किं भवे ? ॥ ९२ ॥ तम्हा सवधणस्सावि, विद्धंसे जीविअस्सवि ।

॥ ६१ ॥ अपिच्छिदं मयच्छिदं च, मायंगं च पुणो तर्हि । उल्लासियमुहकमलो, विमलो जाव जायए ॥६२॥ सायरं सायरपुट्टो, सारही ताव साहए । शुविणी पसवत्थं सा, इत्थी पत्ता वणंतरे ॥६३॥ जुगलं । इत्थेव नयरे अत्थि, इमीए जणणी तथो । तीसे आहवणत्थं हि, मायंगो पेसिओ मए ॥ ६४ ॥ अहं हि माहणो एसा, वणिअस्स पुणो वहु । भत्तुणा ताडिआ रुद्धा, मज्झ पिट्ठे समगया ॥ ६५ ॥ पाडोसिअत्तपीहए, कहं एअं चए अहं ? । विसमेज्जोऽपि तायवो, किं पुणो उवलक्खिओ ॥ ६६ ॥ इओ अ तत्थ तम्माया, सो मायंगोवि अणओ । तीसे अ तणओ जाओ, विषस्स य निवेइओ ॥ ६७ ॥ एवं सवमि संवाए, जाए जंपेइ सायरो । इमं विमल ! पेसेसु, समगंपिहु मणिहे ॥ ६८ ॥ तो धुत्तो विमलो धुत्ताधीरिमाए पयंपए । जहा ते पडिभासेइ, तहा हससु अन्हत्तं ॥ ६९ ॥ तो सायरो वियारेइ, मुहा किं कलहेण मे ? । जहोचिअं करिस्सामि, जामि इण्हं निअं गिहं ॥ ७० ॥ इच्चाइ चित्तिरो सव, विमलस्स कयाणं । ठाविडं निअवाडीए, सागरो गेहमागओ ॥ ७१ ॥ तो द्वासिओव सुत्तुव, सुच्छिओव हउव सो । कहंचि तणओ नीओ, कमलेण समंदिरं ॥ ७२ ॥ मुहमि तह चित्तामि, विमलो अइसामलो । तो विन्नवेइ कमलं, कमलं व सुनिम्मलं ॥ ७३ ॥ आवयंभोनिही ताय !, तरिअवो इमो कहं ? । तुम्हं जइ पुणो बुद्धिवेडीए नित्थरिजए ॥ ७४ ॥ हासेण भणिअं तेण, धुत्तेण तु पमाणिअं । तो ताय ! तणिहं गंतुं, मत्तावसु कहंचि तं ॥ ७५ ॥ अन्नहावि जहाजुत्ति, हुगहं सागरं व तं । सागरं पडिबोहेसु, जं न निणहे-इ मे धणं ॥ ७६ ॥ किं वा विविहंचित्ताए, उवाओ एग एव हि । सोवि सिज्झे तुमेणेव, नहु अन्नेण केणवि

गच्छए ॥ ४५ ॥ सावि सागडिअट्ठणे, निविट्ठा अत्थि इत्थिया । वेल्लगस्सुवारिं तत्थ, सो अ सागडिओ पुणो
 ॥ ४६ ॥ तं सोडं विमलो आह, किं जंपेसि असंगयं ? । को सवणणुं विणा एवं, जंपेइ अविगट्ठिअं ? ॥ ४७ ॥ को
 नाम सइहे एअं ? , कहं वा जाणिअं तए ? । अहो वहेइ ते जीहा, अइदीहा जहा तहा ॥ ४८ ॥ सागरो वागरेई तं,
 जुगंतेवि असंगयं । नाहं जंपेमि जं सच्चं, सच्चंकारो गुरुत्तणो ॥ ४९ ॥ हत्थंमि कंकणे संते, किं कज्जं दपपणेण
 वा ? । आसन्नं सगडं तं हि, जाहि मित्त ! पलोयसु ॥ ५० ॥ तं सच्चंमि अभवव, सवहा सइहे न सो । सुबुद्धि-
 विसयं जं तं, दुबुद्धी कह मत्तए ? ॥ ५१ ॥ तो तेण सिट्ठं धिट्ठत्तं, गाढमालंबसे कहं ? । सो आह धिट्ठया धिट्ठे,
 जुत्ता वंके अ वंकया ॥ ५२ ॥ उज्जुंमि उज्जुआ चेव, पवीणंमि पवीणया । लोएवि वेहो कट्ठेहिं, वंके वंको समे
 समो ॥ ५३ ॥ विमलो आह लोहेण, तो हल्लफलिओ इमं । असच्चं जइ तो तुज्झ, वत्थु सच्चंमि हुज्ज मे ? ॥ ५४ ॥
 आमेइ भणिडं सोवि, कोवेण भणिओ इमं । अन्नहा तुह गिणिहस्सं, सच्चं वत्थुमहं इमं ॥ ५५ ॥ तेणावि मत्तिए
 हत्थं, हत्थेण परिताडिडं । कमलं सागरो आह, दुण्हं सक्खी तुमं इह ॥ ५६ ॥ कमलो कोमलं ताहे, साहेइ पइ
 सागरं । इमोव दक्ख ! सुक्खत्तं, किं तुमंमि करेसि भो ? ॥ ५७ ॥ विमलो तो पयंपेइ, संपयं चेव ताय ! किं । मं
 लहुं कुरुसे पुत्तं, महत्तं पावए पिआ ॥ ५८ ॥ भणिअं सागरेणावि, हे सिट्ठि ! जइ ते सुओ । मज्झ पाएसु
 लणो तो, इहुं छड्डेमि अज्जवि ॥ ५९ ॥ विमलो वेइ वित्तंमि, समग्गे गहिए मए । लणिगस्संति पए भिक्खाभमणे
 तुज्झ कुक्कुरा ॥ ६० ॥ एवं विवायवायाला, मिलिआ सगडस्स ते । विमलो मच्छरच्छारच्छन्नो पिच्छे तहेव तं

दिवसुवत्पूणि जाहिच्छिअं । विक्किण्ह सुवत्पूणि, अवरणि किण्ह अ ॥ २९ ॥ विमलो समलो धुत्तो, वणिजे तस्स अंतरा । हत्थसंनाइणा हेमसहस्से दस गिण्हई ॥३०॥ चिंतइ अपिआ मज्झ, सूढोमं वारए सुहा । निउणेण नएणेव, मएअं अज्जिअं धणं ॥३१॥ अह ते द्रोवि गिणिहत्ता, सबं दवं निअं २ । पड्डिया तुरयास्सुढा, सपुरासन्न-
मागया ॥ ३२ ॥ ताहे सो कमलो सिट्ठी, निअपुत्तस्स संसुहो । समेओ उचिअन्नहिं, उचिअं कह लंघए १ ॥३३॥ तेहिं द्रोहिंमि पणओ, विणएण इमो तओ । पणएण य अत्तुअं, तेहिं खेमाइ पुच्छिअं ॥३४॥ तोसिं तिण्हंमि तुरया-
स्सुढाणं पुरओ तओ । वच्चंताणं पयंपेइ, विमलं पइ सायरो ॥ ३५ ॥ मित्तचित्तचमक्कारकरं किंचि कहेमि ते । अदिट्ठमवि दिट्ठं व, सावहाणमणो सुण ॥ ३६ ॥ इओ किंचि पुरो जाइ, पक्कवफलपूरिअं । सणिअं सगडं तत्थ, सारही पुण वंभणो ॥ ३७ ॥ तस्स पासे पुणो वारिभरिआ करवत्तिआ । गंतीए लंविआ अत्थि, लट्ठीतोत्तपए तहा ॥ ३८ ॥ सोवि निक्किट्ठकुट्टीण, पगलंतेण पिच्छलो । जुत्तो दक्खिणपासंमि, वसहो गलिओ तहिं ॥३९॥
वामपासे पुणो गोणो, वामपयंमि खंजओ । काणो अ वामअच्छिमि, वेल्लयं सगडं च तं ॥ ४० ॥ अच्छिअंतेओ चंडालो, तं च हक्केइ पिड्डिओ । पिड्डिमि सुट्ठा कस्सावि, वहू एगा य आगया ॥४१॥ सावि वामंमि पयंमि, सवणा वरलक्खणा । अणुवाणहा य तीसे, देहे आहरणा वहू ॥४२॥ सा वहू वणिणो नूणं, गव्विणी गुव्विणी विक । अच्चा-
सन्नप्पसवा य, जणिही तणयं पुणो ॥ ४३ ॥ कुंकुमस्संगरागो अ, तीसे सवंगसंगओ । वडलरिसरीइ फ़ुल्लणं, धम्मिमहो अ महल्लओ ॥ ४४ ॥ उत्तरीअं पुणो तीसे, कुसुंभनवरंगिअं । गंतीइ तीइ आरुढा, मयच्छी सावि

कहं भुत्तत्तणं वरं ? ॥ १२ ॥ पुत्तेण वुत्तं तस्सेअं, ताय ! अन्नायकारिणो । जुत्तं किंतु अहं वित्तं, अज्जे हत्थकलाइणा
 ॥ १३ ॥ न तत्थ कोवि अन्नाओ, ताओवि वयए तओ । एसोवि खलु अन्नाओ, वंचणा जं परस्सिमा ॥ १४ ॥
 सब्बा ववहारस्स, विसुद्धी चेव जुजए । जं कूडकवडं सबं, पयडं नरयं हमं ॥ १५ ॥ एवं भुत्तेवि सो पुत्तो, जण-
 एण अणेगसो । न निअत्तो सहावाओ, सहावो हि सुदुच्चओ ॥ १६ ॥ यतः—“परीक्षणीयो यत्नेन, स्वभावो नेतरे
 गुणाः । व्यतीत्य हि गुणान् सवान्, स्वभावो मूर्ध्नि वर्त्तते ॥ १७ ॥ अन्नहाविहु अप्पाणं, बहूवि विहवोऽत्थि तो ।
 देसंतराहआरंभं, मा कुज्जा हुक्खकारणं ॥ १८ ॥ इच्चाह चारयंतस्स, जणयस्सवि अणया । गिणिहडं विविहं वत्थुं,
 वणिज्जटा स पट्ठिओ ॥ १९ ॥ वसहाणं सहस्सेहिं, सत्थवाहु व सो गओ । थलमग्गेण सोपारासन्नं मलयपट्ठणं
 ॥ २० ॥ पुवं सवंपि सो तत्थ, विक्किणित्ता कयाणनं । अट्ठावीससहस्साहं, दवं अज्जेह लाहओ ॥ २१ ॥ वणिआणं
 वणिज्जंसि, माहणाणं सुहंसिअ । खत्तिआणं सिरी खग्गे, कारुणं सिप्पकम्मसु ॥ २२ ॥ पुणो अहिअलाहत्थं,
 धित्तुण य कयाणनं । अवरं पवरं जाव, सपुरं पइ चहए ॥ २३ ॥ ता पत्तो पाउसो कालो, कालोव पहिअं जणं ।
 सगालिविज्जुदंडेहिं, भेसयंतोवि सबओ ॥ २४ ॥ तो तत्थेव ठिओ एसो, कुणित्ता निहज्जायणिं । को नाम पामरं
 सुत्तुं, वच्चे दुइमकइमे ॥ २५ ॥ इत्तो अ विजयपुरे, चेव वासी विसारओ । गुणाण आगरो इन्धो, सागरो बुद्धि-
 सागरो ॥ २६ ॥ सो सागरं गओ आसि, धणज्जणकए पुरा । बहूणि सारवत्थूणि, धित्तुं तत्थागओ तथा ॥ २७ ॥
 विसलेण हमो दिट्ठो, पुट्ठो अ कुसलाइअं । गच्छिस्सामो पुरे साद्धिं, इच्चाह उवरोहिडं ॥ २८ ॥ सोवि तत्थट्ठिओ

राया अहं जुत्तो, चक्की इव महिद्धिओ ॥१५॥ असंबद्धमसंभवं, वयणं सुणिऊण तं । धुत्तं पइ पयंपेइ, चंपयहुम-
देवया ॥ १६ ॥ रे धुत्ता ! धुत्तिआसेसदेस दुच्चरिएण तं । निव्वहंतो मुहा कीस, मूढ ! आसेसि एरिसं ? ॥१७॥ न
किंचि पासे ते पासे, निह्वस्वण ! सुलक्खणं । जेण एअंपि सिज्जेइ, सोवि जंपेइ देवयं ॥ १८ ॥ खुमरिजा गिरं
एअं, एअं सयदिणंतरे । कुळा नो जइ तो जुज्झ, पच्चक्खं पविसे चिअं ॥ १९ ॥ तओ तन्नगरदारवासिदेवीइ
मंदिरे । सो कवहुइ मेलित्ता, जूअं चिह्लेइ कप्पिअं ॥ १०० ॥ लंबोदरखित्ताहिवजक्खजक्खणिमाइओ ।
दारवासिणिं देविं च, टंकलक्खिख जिणेइ सो ॥ १॥ खंडीखंडकए अंके, मेलित्ता संहरित्तु अ । तो सो लंबोदरं वेइ,
देहि मे लब्भयं धणं ॥ २॥ तिकोणतिक्खपाहाणकोणयाएण सिग्घयं । फोडिस्सं लंबमुदरं, लंबोदर ! जुहऽन्नहा
॥ ३॥ एवं भणित्तु सो जाव, महंतं पाहणं तयं । उप्पाडेइ स भीओ ता, देइ दो लक्ख टंकए ॥ ४॥ एवं अन्नोवि
ते सवे, वंतरा दित्ति लब्भयं । निस्सुणाणं नराणं हि, वंतरा अवि किंकरा ॥ ५॥ वित्तेण तेण तत्थेव, आवासाइ
तहेव सो । कारेइ झत्ति किं नेह, कळं सिज्जेइ दव्वओ ? ॥ ६॥ सहस्सटंकमुलहभोगा तेण पणंगणा । अणंगसेणातोऽ-
णंगसेणा अंतोउरी कया ॥ ७॥ विलसंतो समं तीए, तत्थ तं तस्सवंतरि । पुण्वुत्तं गव्हिरो पावो, उच्चारेइ पुणो पुणो ॥ ८॥
तत्तो रुद्धा निकिद्धा सा तं, धुत्तं धरिडं सिसरे । आणिडं नयरे तस्स, सव्वं धुत्तं पयासए ॥ ९॥ विडंविओ य पेणाहिं,
पीडाहिं नारयं व सो । तं च उप्पाडिडं दूरे, पक्खिवेइ भमाडिडं ॥ १०॥ दुम्मारेण मओ सोवि, निब्भगो दुग्गइ गओ ।
भवंसि भमिही पावफलं ही करिसं ऊडं ॥ ११॥ ता पुत्ता ! स महाधुत्तो, सव्वधुत्ताण अणिगमो । एवं चियुत्तो तो हन्ता !

धुत्तिओ ॥ ७८ ॥ अचित्तिणिज्जं एअस्स, चरिअं विहिणोवड्हो । लोए जयपडायवि, एएण गहिआ धुवं ॥ ७९ ॥
 ता जा न कोइ जाणेइ, ताव सामगिरा इमं । पसंसेमि जहा मज्झ, पवेसो जायए पुरे ॥ ८० ॥ इअ चित्तिअ सो
 धुत्तं, आह हे धुत्तऽणुत्तरं । चरिअं तुज्झ तुट्ठोऽहं, वरं वरसु इच्छिअं ॥ ८१ ॥ सो आह अभयं देहि, तथा रत्तावि
 मत्तिअं । चिबुहेहिं विहेअवं, सवहा विहिअं निअं ॥ ८२ ॥ अप्पाणं पयडीकाडं, दारं च विहजाविडं । पडेइ राय-
 पाएसु, तो धुत्तो संमुहागओ ॥ ८३ ॥ रत्तावि पिडिहत्थो से, दिन्नो नवं (दत्तं) च जीविअं । निम्मिओ सुपसाओ
 अ, नत्तहा संतभासिअं ॥ ८४ ॥ तत्तो नित्संकाचित्तो सो, धुत्तो रायपसायओ । मत्तसंडुव सच्छंदं, भमेइ विलसेइ
 अ ॥ ८५ ॥ कलाकलावं दंसेइ, उल्लासेइ, पुरीजणं । चरिअं च पयासेइ, अइअच्छरिअं निअं ॥ ८६ ॥ एवं सुहीवि सो
 झाइ, अन्नया इत्थ धुत्तया । न तथा होइ तो जामि, दूरं धी इट्ठवुद्धिअं ॥ ८७ ॥ चोरुव छन्नो रन्नोवि, अकहियु
 स धुत्तओ । पुराओ निगओ भूयाऽभिभूअव भमेइ सो ॥ ८८ ॥ पुरपट्ठणगामाहं, धुत्तयंतो सहस्ससो । पत्तो
 पुरंमि भुवणावयंसि कमसो इमो ॥ ८९ ॥ तत्थुज्जाणंमि वीसंतो, रायचंपयपायवे । पसत्थं अइवित्थारं, तं च
 पासेइ सादरं ॥ ९० ॥ अइउत्तुंगसाहाहिं, लिहंतं व नहतंरं । उप्पुल्लुल्लउल्लासिफुल्लंययकुलालयं ॥ ९१ ॥
 मुण्यम् ॥ तं चंपयतरं दट्ठं, नाणासंकप्पकापिअं । पत्तो पमोअं सो धुत्तो, सयं चेव पयंपए ॥ ९२ ॥ अइरम्मो
 इमो रुक्खो, ता जुत्तं इत्थ कारिडं । सत्तभूमं हि धवलहरं हेममणीमयं ॥ ९३ ॥ एअस्स पासओ जुत्ता, आवासा
 मणिनिम्मिआ । अंतोउरीण सव्वाणं, कीलावावी य इत्थयं ॥ ९४ ॥ इत्थे वप्पसयवणं, साला हयगयाणिह । इत्थ

पक्वत्वालण्डला पोलिदारं सो जग्धजावण ॥६३॥ वृत्तं दोवारिण्णावि, भइ ! भूवेण वारिअं । दारस्सुण्णाडणं रत्तिं,
तो धुत्तो पडिजपण ॥ ६३ ॥ जइ रायस्स चीराणि, विणस्संति इमाणि तो । दिज्ज पञ्चुत्तरं तो सो, भीओ दारं
विहाडण ॥६४॥ सरपालिं गओ धुत्तो, एणं पिच्छिअ मच्छिअं । जंणेइ रे पलायस, मूढ ! एइ निवो इहिं ॥६५॥
धुत्तं गवेस्समाणो सो, दद्धं तं चेव वंधिही । भीओ वराओ तो नीरे, नट्टो मच्छुव्व मच्छिअओ ॥ ६६ ॥ तो तत्थेव
खरं धुत्तुं, सारं चीरं निअंसिडं । पुरस्साभिमुहं जाइ, अहो धुत्तरस्स गूढया ॥६७॥ इत्तो धुत्तं पुराओ तं, निज्जयं
जाणिडं निवो । बाहिं गच्छेइ पिच्छेइ, तं च इतं पपुच्छण ॥ ६८ ॥ दिट्ठो कोवि नरो इत्थ, भो ! भो भइ !
सगइहो । सो आइ नाह ! नट्टो सो, सरनीरंमि चिट्ठण ॥६९॥ बेइ राया धरिज्जासु, तुरयं तुरिअं जहा । इमं कट्ठेमि
सल्लं व, केस्सेसु धरिडं रिडं ॥७०॥ आसंति भणिण तेण, राया जा अगओ गओ । ता धुत्तो हयमारूढो, पविट्ठो
पुरअंतरे ॥ ७१ ॥ विसेस्सवेस्सतुरयाइणा दोवारिण्णावि । विवाओ स निवो चेव, धुत्तस्साहो समीहिअं ॥ ७२ ॥
तो बेइ दारवालं सो, पोलिदाराणि बंधसु । पवेसं माहु कस्सावि, दिज्जा इण्हिं कहंचिवि ॥७३॥ जओ हओ मण
एणो, धुत्तो सत्तुव्व संपइ । तत्थकिअओ पुणो अणो, चिंतणिज्जो इहं दढं ॥७४॥ तहत्ति विहिण तेण, धुत्तुत्तंत-
धुत्तिओ । धावंतो सीयफुट्तमुहो राया समगओ ॥ ७५ ॥ बेइ दोवारिअं दारं, विहाडेसु निवो अहं । सोवि
बेइ हयारूढो, मज्झे चिट्ठेइ पत्थिवो ॥७६॥ तत्तो तुमं धुवं अन्नो, ताहे साहेइ धुत्तओ । मा जग्घाडेसु दाराणि,
अन्नो धुत्तो इमो खलु ॥७७॥ तत्तो विलक्खचित्तो सो, राया चिंतइ कोविमो । धुत्ताणवि महाधुत्तो, जेणाहमावि

कामसेणा महाधुत्ता, तो पइन्नं पणंगणा । करेइ धुत्तो संझाप, बुद्धसालाह तो गओ ॥४६॥ भणेइ भो ! लहुं दारं,
 उग्गाडेऊण गिणहह । पसत्थं पोत्थयं तेवि, विंति धुत्तो धुवं तुमं ॥४७॥ उग्गाडिमो न दारं तो, आह सो अण-
 हावि ता । लेह पोत्थं तओ हत्थं, बुद्धो लुद्धो पकड्ढए ॥४८॥ हत्थं सत्थेण छिंदित्ता, गिण्हत्ता धुत्तओ तओ ।
 महापावो गओ किं वा, कवडाणमगोअरो ॥ ४९ ॥ तं हत्थं निअहत्थंमि, बांधित्ता धुत्तओ तओ । कामसेणाणि-
 हं पत्तो, धुत्तो धुत्तीह लक्खिअओ ॥५०॥ दंसेइ कित्तिमं पिम्मं, सममं सा तस्स जाणिडं । रमिडं सोवि सच्चड्ढं,
 सोअदंभेण जाइ जा ॥ ५१ ॥ महाधुत्तीह ता तीइ, हत्थंमि गहिओ इमो । तं छिन्नं छिंदिडं हत्थं, सारं धित्तुं च
 निगओ ॥ ५२ ॥ जाए पहाए भूमीस्सहाए सा समागया । तं हत्थं दंसिडं आह, छिन्नहत्थो हु धुत्तओ ॥ ५३ ॥
 सा जाणिओ मए धुत्तो, एवं जा गवमुवहे । ता बुद्धो आगओ छिन्नकरो सो पुक्कारंतओ ॥ ५४ ॥ बुद्धेण वुत्ते वुत्तंते,
 तं वेसं हसए सहा । तो रायरजगो कूडनगो तं पडिबज्जए ॥ ५५ ॥ अन्नहा दुन्नयासत्तो, धुत्तो तग्गेहमागओ ।
 तप्पुट्ठो वेइ वंठोऽहं, पत्तो कालिंदेसओ ॥ ५६ ॥ संकाए रज्जेणेसो, जत्तेण ठाविओ घरे । वत्थाणि लहुहत्थो तं,
 पक्खालेऊण रंजए ॥ ५७ ॥ एवं विस्सासिडं नट्ठो, तांसि सुत्तांसि धुत्तओ । धित्तुं निक्खस्स चीराहं, इमोवि हसिओ
 जणे ॥ ५८ ॥ एवं सवंसि लोअंसि, मूढलक्खंसि तप्पुरे । पडिबन्ना तप्पइण्णा, रत्ता अण्णायहारिणा ॥ ५९ ॥
 आहवित्ता महीपालो, दारचालं वएइ तो । रत्तिं पओलिदारेसु, जंतइतापि वारसु ॥ ६० ॥ बद्धेसु पोलिदारेसु,
 गवेसंतो अ धुत्तयं । तो राया तुरयारूढो, इक्को भमइ सवओ ॥ ६१ ॥ आरोवित्ता खरे धुत्तो, पोत्ताणि रयगोव तो ।

जपेइ झंख मा ॥ २९ ॥ एसो हि पिउणा दवपणावहि इहासिओ । दवं अप्पेहि निणहेहि, इमं अप्पेमि नत्तहा ॥ ३० ॥ दुस्सहो कलहो एवं, जाओ तेसिं तहेव य । नाविअस्स सम्भज्जत्थं, सह तंवाल्लिएणवि ॥ ३१ ॥ चउरोवि तओ गंतु, रत्ता साहति तं कहं । रायावि विभिइओ जाओ, कुविओ दूमिओ तहा ॥ ३२ ॥ अक्खित्तो तो तलारक्खो, रत्ता तं लहु जाणिउं । सो आह देव ! आणिसं, युत्तं सत्तादिणंतरे ॥ ३३ ॥ पयंडो अत्तहा दंडो, मज्झ होउ जहिच्चिओ । तो सो सवत्थ उल्लुत्तो, युत्तं तेणं व सोहए ॥ ३४ ॥ युत्तो सोउं पइत्तं तं, पइत्तं पडिक्खए । तो सत्तमदिणे गंतु, वेइ आरक्खिअएपिअं ॥ ३५ ॥ तुज्झ कंतेण नाणीओ, युत्तो रुद्धेण राइणा । तो सो वद्धो ददं इण्ह, इंति गेहेवि तज्जणा ॥ ३६ ॥ अहं भमुहसत्ताह, पेसिओ तुह भत्तुणा । जाहि २ लहुं मा ह्नु, दुद्धहत्थे चाडिज्जसु ॥ ३७ ॥ नट्टा भीआ वराइ सा, सुत्तं मुत्तुं गिहं तओ । युत्तावि गिहसवत्तं, ल्हसिउं सणिहं गओ ॥ ३८ ॥ ल्हसिअं सणिहं ददुं, सोहिंतो दइअं निअं । विलक्खो तो तलारक्खो, सवहिं उवहस्सिओ ॥ ३९ ॥ कामपज्जाणा गणिआ, पइत्तं कुणइ तओ । देसंतरिअवेसो सो, साहए तं गिहं गओ ॥ ४० ॥ सत्थाहो एइ अज्जेह, तेणोसा तुह पेसिआ । दकपंचसई सोलुत्तरा संसुहमेहि च ॥ ४१ ॥ विभ्भारिअसकजा सा, अणज्जा यित्तु तं थणं । चलिआ संसुहं तेण, सद्धिं ही लोहवोहणा ॥ ४२ ॥ पुरवाहिं गओ युत्तो, आह सत्थाहओ इह । एइ जा ताव रंभोरु, जलसालाह चिट्ठसु ॥ ४३ ॥ तत्थ जाए निसीहे अ, सीहे इव भयावहे । वसिआ तेण सद्धिं सा, निदाए सुदिआ ददं ॥ ४४ ॥ तो कंचणमणीसाराहरणाइ असेसयं । हरिउं सो गओ तीसे, हासो जाओ तओ पुरे ॥ ४५ ॥

धणं तस्मा, गुणधम्मज्जणेण किं? ॥१४॥ यतः—“जातिर्या तु रसातलं गुणगणस्तस्याप्यधो गच्छतां, शीलं शैलत-
 दात्पतत्वभिजनः संदह्यतां वह्निना । शौर्यं वैरिणि वज्रमाशु निपतत्वर्थोऽस्तु नः केवलं, येनैकेन विना गुणा-
 स्तृणलवपायाः समस्ता इमे ॥१५॥” एवं क्रमावि तं चित्ताविदत्तीह सुगविरं । जंपेह जणओ जाय !, सच्चं एवं भवे
 धणं ॥ १६ ॥ किंतु अन्नायकारीणं, परिणामोऽतिदारुणो । इहेव संभवे इत्थ, सुण एणं कहाणणं ॥१७॥ तथाहि-
 आजम्म धुत्तिमासत्तो, धुत्तो कोवि महामई । भसंतो इब्भवेसेणं, संपत्तो सोरिअं पुरं ॥ १८ ॥ इक्कस्स वणिणो
 हदे, सालिदालिवयाइणा । उप्पाडिक्कण दो दंके, धुत्तो भणइ वाणिअं ॥१९॥ पुत्तं पेसेसु भो जेण, झत्ति दावेमि
 लब्भयं । पासद्विअं निअं पुत्तं, लहुअं सोवि पेसई ॥ २० ॥ तो तं निणिहतु सो धुत्तो, गंतुं दोसिअअट्ठ ।
 सुप्पसत्थाणि वत्थाणि, निण्हई तं च साहई ॥ २१ ॥ महपुत्तो हमो तुभहं, पासं चिट्ठइ जावडहं । मुल्लं आणित्तु
 अप्पेमि, सुद्धं अम्ह वणिज्जयं ॥२२॥ तो सो नाविअसालाए, नहच्छेआइ कारिडं । दव्वप्पणाय तब्भज्जं, निणिहडं
 निगओ तओ ॥२३॥ गओ तंबोलिअसदे, सुत्तुं बाहिं तमितिअं । तंबोलप्पसुहं धित्तुं, बह्वं तप्पइ जंपइ ॥२४॥
 दव्वप्पणावहि इमा, इत्थ चिट्ठउ मे पिआ । इत्थि तु जंपए एस, अप्पिही तुज्झ लब्भयं ॥२५॥ तत्तो निणिहतु सो
 सव्वं, थेरीए निहमागओ । जंपेह तुज्झ पुत्तोऽहं, अंब ! निण्ह इमं समं ॥ २६ ॥ तद्वप्पणेण सा तुट्ठा, तं पुत्तामिव
 मन्नए । दव्वप्पणेण को नाम, संवंधो नेव सिज्झई? ॥२७॥ निच्चं निच्चित्तिओ तो, चिट्ठई सो सुही तहिं । इत्तो सो
 वणिओ पुत्तं, अलहंतो भवेसए ॥२८॥ दड्ढं दोसिअहदे तं, दोसियं सो पयंपए । किं मज्झ पुत्तं रक्खेसि?, सोवि

पापं निःशेषमन्यतः । द्रयोस्तुलाविधुतयोरद्यमेवातिरिच्यते ॥ २ ॥” इति द्वादशगाथार्थः ॥ १२ ॥ अस्मिंश्च व्रते कमलश्रेष्ठिकथा, तथाहि—

विजयमि पुरे पत्तविजयमि जयन्तरे । अतिथ दृत्यजणाधारो, नयसारो नरेसरो ॥१॥ अमार्हं सच्चवाई अ, विकलाओ सावओ तर्हि । सिद्धी नामेण कमलो, कमलो व सुकोमलो ॥२॥ अप्यलोहो अप्पमोहो, परदोहपरम्महो । उच्चिअद्दु कयद्दु अ, सच्चसंधो सधम्मिअओ ॥३॥ वल्लहा तस्स सीलेण, विमला कमलासिरी । तप्पुत्तो विमलो नाम, समलो पुण कममुणा ॥४॥ पुत्तो हि पिउणो तुल्लो, एअं लोअप्पस्सविअं । विवरीअं अकासी सो, सणीव रविन्दणो ॥५॥ उक्तञ्च केनचित्—“न म्हापितान्यखिलधामवतां सुखानि, नास्तं तमो न च कृता भुवनोपकाराः । सूर्यात्मजोऽहमिति केन गुणेन लोकान्, प्रत्याययिष्यसि ज्ञाने ! दायथैर्विना त्वम् ? ॥ ६ ॥” नासर्हं धम्मनामेण, धणनामेण धावर्हं । मद्दहं पंडिअं अप्पं, वन्नहं चरिअं निअं ॥७॥ पिच्छिउं तं तहास्सुं, अन्नया जंपए पिआ । धणज्जणेण किं वच्छं, कुण जत्तं गुणज्जणे ॥८॥ यतः—“आत्मायत्ते गुणाधाने, नैरुण्यं वच्चीयता । दैवायत्ते पुनर्वित्ते, पुंसः का नाम वाच्यता ? जत्तं गुणज्जणे ॥८॥ यतः—“आत्मायत्ते गुणाधाने, नैरुण्यं वच्चीयता । दैवायत्ते पुनर्वित्ते, पुंसः का नाम वाच्यता ? ॥ ९ ॥” गुणाणं अज्जणे वेव, सममं होइ धणज्जणं । अन्नहा गिहि उज्जोड, एसो खलु पलीवणा ॥१०॥ तदुक्तम्—“गुणोब्धेवादरः कार्यः, किमादोपैः प्रयोजनम् ? । विज्रियन्ते न घण्टाभिर्गावः क्षीरविवाजिताः ॥११॥” एवं विविहजुत्तीहि, पिउणा सो पवोहिओ । लज्जाए पडिबल्लेइ, वयसा मणसा उ न ॥१२॥ तत्तो धूत्तोवि तप्पुत्तो, धुत्तत्तेण धणं धणं । अज्जिउं अज्जिउं तस्स, दंसए भासए तहा ॥१३॥ ताय ! अज्जिजए एवं, धुत्तत्तेणुज्जमेण य । सुवहुं पि

विस्सासकारणं परमं । सच्चं सगगद्धारं सच्चं सिद्धिह सोवाणं ॥ २ ॥” लोकेऽपि—“सत्येन धार्यते पृथ्वी, सत्येन तपते
 रविः । सत्येन वायवो वान्ति, सर्वं सत्ये प्रतिष्ठितम् ॥ ३ ॥” दृश्यते हि सम्भृत्यपि सत्यवादिनां दिव्यादौ विशुद्धता-
 राजप्रजापूजाश्लाघादि, एतस्याग्रहणेऽतिचरणे वा वैपरीत्येन फलं, भण्यते च—“जं जं वच्चह जाहं अपिअवाहं
 तहिं २ होइ । न य सुणह सुहे सहे सुणह असोअवण सहे ॥ १ ॥ दुणंघो पूहसुहो अणिट्ठवयणो अ फरुसव-
 यणो अ । जलएलमूअमन्मण अलिअवयणजंणो दोसा ॥ २ ॥ इहलहइच्चिअ जीवा जीहल्लेअं वहं च बंधं वा ।
 अयसं धणनासं वा पावंति य अलिअवयणाओ ॥ ३ ॥” असत्यवादी हि विनीतताप्रशान्ततादिबहुशुणोपेतोऽपि
 सर्वत्राविश्वास्यतया न लौकिकव्यवहारे नापि धर्मेऽधिकारितामहति, यतः—“लाडअबीअं इक्कं नासइ भारं गुडस्स
 जह सहसा । तह गुणगणं असेसं असच्चवयणं विणासेइ ॥ १ ॥ वायसपयमिक्कंपि हु सामुहिअलक्खणाण
 लक्खंपि । अपमाणं कुणह जहा तह अलिअं गुणगणं सयलं ॥ २ ॥ तालपुडं गरलाणं जह बहुवाहीण खित्तिओ
 वाही । दोसाणमसेसाणं तह अविणिच्छो मुसादोसो ॥ ३ ॥” श्रूयते हि कस्यापि अमणोपासकस्य स्रजुर्निर्द्धमा
 पित्रा प्रसह्य गुरुपार्थ्वे नीतो धूर्त्ततया गुरुकान् सर्वानपि द्वादशव्रतनियमान् प्रतिबुद्ध इव सादरं प्रतिपद्य नियम-
 दाह्यार्थं शुवादितिभिः प्रशस्यमानः प्राह—एतेष्वेको द्वितीयव्रतनियमो मम मुत्तलो दुष्पालत्वाद्दुहस्यस्य, एतावता
 सर्वमिदमसत्यमेव मयोक्तमिति तस्याशयः, ततश्चायोग्योऽयमित्युपेक्षितो गुरुपित्रादिभिः, यतो हैमं वचः—“पा-
 रदारिकदस्यूनामस्ति काचित्प्रतिक्रिया । असत्यवादिनः पुंसः प्रतीकारो न विद्यते ॥ १ ॥ एकत्रासत्यजं पापं,

सहोषाध्यारोपणं सहसाऽभ्याख्यानं १, रहसि-एकान्ते कैश्चिन्मन्त्रे क्रियमाणे आकारेद्वितादिभिर्ज्ञात्वेदमिदं राज-
विरुद्धादिकमेते मन्त्रयन्ते इत्याद्याभिधानं रहोऽभ्याख्यानं, पैशुन्यं वा रहोऽभ्याख्यानं, यथा द्वयोः प्रीतौ सत्यामे-
कस्याकारादिनोपलभ्याभिप्रायमितरस्य तथा कथयति यथा प्रीतिः प्रणश्यति २ खदाराणां विध्वासभाषितस्या-
न्यस्मै कथनं खदारमन्त्रभेदस्ततः सहसादिपदत्रयस्य द्वन्द्वस्तासिन् ३, एवमन्यत्रापि, ननु खदारमन्त्रभेदं रहोऽभ्या-
ख्याने च सत्यस्वैव कथनात्कथमिति चारता १, उच्यते, गूढमन्त्रप्रकाशनजनितलज्जादितः कलत्रादेर्मरणव्यनर्थ-
स्यापि सम्भवात् परमार्थतोऽस्यासत्यत्वमेव, यदाहुः-“न सत्यमपि भाषेत, परपीडाकरं वचः । लोकेऽपि श्रूयते
यस्मात्क्रौञ्चिको नरकं गतः ॥ १ ॥” खदारग्रहणस्य चोपलक्षणत्वानिमज्जादिमन्त्रभेदः स्त्रियं प्रति स्वपत्यादिमन्त्र-
भेदश्चातिचारतया ज्ञेयः ३, तथा द्वयोर्विवादैन्यतरवञ्चनोपायशिक्षणं सम्यग्ज्ञातमन्त्रौषध्याहुपदेशनं निकृतिप्र-
धानशास्त्राध्यापनादि वा मृषोपदेशस्तासिन् ४, अन्यमुद्राऽक्षरादिना कूटसार्थस्य लेखनं कूटलेखः ५ तस्मिंश्च,
शेषव्याख्या प्रागवत्, अथ कूटलेखस्य स्थूलासत्यत्वात्कथं न तत्करणे व्रतभङ्गः १ इति चेत्, सत्यं, परमसत्यस्यो-
क्तिर्मया प्रत्याख्याता इदं तु लेखनं न तूक्तिरित्यभिप्रायेण मुग्धवृद्धव्रतसापेक्षस्यातिचार एव, यद्वाऽनाभोगादि-
नाऽतिचारता, यदाह-“सहसाऽभक्त्वाणार्हं जाणतो जइ करिज तो भंगो । जइ पुणऽणाभोगार्हहितो तो हेइ
अइआरो ॥ १॥” एतद्व्रतफलं विध्वासयज्ञः स्वार्थसिद्धिप्रियादेयाऽभोघमधुरवचनतादि, तथा च प्रोक्तुः-“सवा ज मंत-
जोगा सिज्झन्ती धम्मअत्थकामा य । सव्वेण परिणहिआ रोगा सोगा य नस्संति ॥ १ ॥ सवं जसस्स मूलं सवं

न्यासापहारस्य चादत्तादानत्वे सत्यपि वचनस्यैव प्राधान्यविवक्षणान्मृषावादत्वम् ४ तथा लभ्यदेयविषये साक्षीकृतस्य लज्जामत्सरादिना कूटसाक्ष्यप्रदानात्कूटसाक्षित्वमत्र परत्र भवेऽप्यनर्थहेतुवसुराजस्यैवाजशब्दार्थसाक्ष्ये लोकेऽप्युच्यते—“ब्रूहि साक्ष्यं यथावृत्तं, लभ्यन्ते पितरस्तव । त्वदीयवचनस्यान्ते, पतन्ति न पतन्ति च ॥ १ ॥” न्यासापहारकूटसाक्षित्वयोश्च द्विपदावलीकान्तर्भावेऽपि लोकेऽप्यतिनिन्द्यत्वात्पृथगुपादानं, तथा च लौकिकवचनं—“कूटसाक्षी सुहृद्ब्रूही, कृतघ्नो दीर्घरोषणः । चत्वारः कर्मचाण्डालाः, पञ्चमो जातिसन्भवः ॥ १ ॥” तथा—“हस्ते नरकपालं ते, मदिरामांसभक्षिणि ! । आबुः पृच्छति मातङ्गि !, किं तोयं दक्षिणे करे ? ॥ २ ॥ चाण्डाली प्राह—“मित्रद्रोही कृतघ्नश्च, स्तेयी विश्वासघातकः । कदाचिच्चालितो मार्गः, तेनेयं क्षिप्यते छटा ॥ २ ॥ कूटसाक्षी मृषावादी, पक्षपाती झगडुके । कदाचिच्चालितो मार्गः, तेनेयं क्षिप्यते छटा ॥ ३ ॥” एतस्य पञ्चविधालीकस्य यद्वचनं—भाषणं तस्य विरतेः, ‘आयरिअ’मित्यादि प्रागुक्तवदिलेकादशगाथार्थः ॥ ११ ॥ अस्यातीचारान्प्रतिक्रामति—

सहसा रहस्यसदारे मोसुवण्से अ कूडलेहे अ । बीअं वयस्स अइयारे पडिक्कमे ० ॥ १२ ॥

‘सहसे’ति ॥ ‘सूत्रं सूचनकु’दिति वचनात्सहसाशब्देन सहसाऽभ्याख्यानम् रहःशब्देन रहोऽभ्याख्यानं स्वदारशब्देन च स्वदारमन्त्रभेद उच्यते, तत्र सहसा—अनालोच्यभ्याख्यानं—चोरोऽयं पारदारिकोऽयमित्याद्य-

प्रविवक्षासमुद्भवः स्थूलस्तिद्धिपरीतः सूक्ष्मः, आह हि-“दुविहो अ सुसावाधो सुहुमो धूलो अ तत्थ इहं सुहुमो । परिहासाहपभवो धूलो पुण तिव्वसंकेसा ॥१॥” आकस्य सूक्ष्मे मृधावादे यतवा, स्थूलस्तु परिहाय एव, यदा-
वदयकचूर्णिकृत्-“जेण आसिएण अपणो परस्स वा अतीव वाधातो अतिसंकिलेसो अ जायते तं अट्टाप अण-
ट्टाप वा ण वण्ल”ति । अथ सूत्रगाथाव्याख्या-द्वितीयेऽणुव्रते ‘परिस्थूरकम्’ अतिबादरं लोकेऽप्यकीर्त्यार्थदि-
हेतुरलीकवचनं तच्च कन्यालीक १ गवालीक २ भूम्यलीक ३ न्यासापहार ४ कूटसाक्षित्व ५ भेदात् पञ्चप्रकारं,
तत्र द्वेपादिभिरविषकन्यां विषकन्यां वाऽविषकन्यां सुशीलां वा दुःशीलां दुःशीलां वा सुशीलाभि-
त्यादि वदतः कन्यालीकम् १ । एवमल्पक्षीरां गां बहुक्षीरां बहुक्षीरां वाऽल्पक्षीरामित्यादि वदतो गवालीकम् २ ।
परसत्कां भूमिमात्मादिसत्कामात्मादिसत्कां वा परसत्काम् ऊपरं वा क्षेत्रमनूपरमदूषरं बोधरमित्यादि वदतो
भूम्यलीकम् ३ । उपलक्षणानि चैतानि तेन कन्यागोभूम्यलीकवत्सर्वद्विपदचतुष्पदापदालीकान्यपि वर्ज्यतया
ज्ञेयानि, आहुरपि-“कत्ताणहणं दुपयाण सूअणं चउपयाण गोवयणं । अपयाणं दवाणं सवाणं भूमिवयणं तु ॥१॥”
यद्येवं तर्हि द्विपदचतुष्पदापदग्रहणमेव सर्वसङ्ग्राहकं किमिति न कृतं?, सत्यं, किन्तु कन्याधलीकानां लोकेऽति-
गर्हितत्वादिशेषेण वर्जनार्थमुपादानम्, कन्याऽलीकादौ च भोगानन्तरायद्वेषवृद्ध्यादयो दोषाः स्फुटा एव, तथा
न्यासस्य-धनधान्यादिस्थापनिकाया अपहारः-अपलापो न्यासापहारो महापातकहेतुः, न्यासकर्त्ता हि परमासो-
ऽयं ममेति साक्षिणं विनाऽपि स्वधनं न्यासीकुरुते, स च महालोभाभिभूतो विश्वासघातमपि कृत्वा तदपलपति,

पुनरधिकाधिकां दत्ते ॥ ९७ ॥ जीवदयातः सुकृतादियतीं प्राप्नोऽसि भोः ! परां भूतिम् । तत्तामेवाराधय साधय
 सिद्धिं च इत्साधाम् ॥ ९८ ॥ आराधनं च भूधव ! तस्याः सम्यग् यतित्व एव स्यात् । आर्द्धे सपादविशेषक
 एव यतः सत्तामेऽपि दया ॥ ९९ ॥ आहुश्च—“यूला सुहुमा जीवा० ॥ ५०० ॥” गार्थेयं प्राप्तिवृत्ता । तत्संप्रति
 यतिधर्म गृहाण निगृहाण दुर्ग्रहं मोहम् । राज्यप्राज्यधनाढ्यं विद्युद्विद्योतमिव विन्ध्याः ॥ ५०१ ॥ इत्युपदेशप्रसर-
 हैराग्यरसोर्मिर्वर्मितः स्वान्तः । स्वपदे प्रजामुदेऽसौ संस्थाप्य ज्येष्ठमात्मभुवम् ॥ ५०२ ॥ सह तिष्ठभिर्देवीभिः
 प्रव्रज्य सदोपयुज्य यतनायाम् । इत्सपतपांसि तत्त्वा श्लाघतभुक्तिं ययौ भुक्तिम् ॥ ५०३ ॥ युग्मम् ॥ हरिवल-
 चरित्रमिति भोः ! विभाव्य भव्या इहापि पूर्णफलम् । सुकृतप्राप्तिप्रयायां जीवदयायां कुरुत यत्नम् ॥ ५०४ ॥
 ॥ इति प्रथमाणुव्रते हरिवलधीवरकथा ॥

उक्तं प्रथममाणुव्रतं साम्प्रतं द्वितीयमाह—

बीए अणुव्रयंमी परिशूलगअलियवयणविरईओ । आयरिअमप्परत्थे इत्थ पमायप्परसंगेणं ॥११॥
 ‘बीए अणु’ इति, मृषावादः क्रोधमानमायालोभत्रिविधरागद्वेषहास्यभयवीडाक्रीडारत्नरतिदाक्षिण्यमौ-
 ख्यविक्कयादिभिः संभवति, पीडाहेतुश्च सत्यवादोऽपि मृषावादः, यतः—“अलिअं न भासिअवं अत्थि हु
 सक्वंपि जं न वत्तवं । सक्वंपि तं न सक्वं जं परपीडाकरं वयणं ॥१॥” स च द्विविधः—सूक्ष्मः सूक्ष्मश्च, तत्रातिदु-

॥ ८३ ॥ इत्यादिदेशनाश्रुततुष्टः स विशिष्टभावतः सम्पक् । सम्पददर्शनपूर्वं समाददेऽनुव्रतं पूर्वम् ॥ ८४ ॥
शेषव्रतान्यपि स यथाशक्ति समादाय सप्रियः स्वपदम् । प्राप मुदं च तदासेः सुरदुर्मासेरिव द्रिद्रः॥८५॥स ततः
प्रयतः स्वस्तिन् देशे कृतधर्मकर्मविनिवेशे । पदहोद्घोषणपूर्वं न्यवारयन्मारिनामाऽपि ॥ ८६ ॥ व्यसनानि च
सप्त जगत्कृत्व्यसनानि ससनरकाणाम् । सत्यङ्कारानिव स खोर्व्या निर्वासयाप्तास ॥८७॥ अमृतेन च तज्जुम्बक-
गतेन तेन प्रतेनिरे नृणाम् । उपकारसारमतिना बहुप्रकाराः सदुपकाराः ॥८८॥ यतः—“मेहाण जलं चटाणं चुंदिणं
तरवराण फलनिवहो । सपुुरिखाण विदत्तं सामन्नं सयल्लोआणं ॥८९॥” इत्याद्यण्यप्यपुण्यनयनपुण्यैश्च धर्म-
साम्राज्यम् । निजसाम्राज्यं चैकातपव्रतां प्राप्यतानेन॥९०॥किं जाला किं कुलैः किं सङ्गत्याऽथ किं कुलस्थित्या ? ।
यदि सोऽपि हरिवलोऽभूद्भूपालश्चेदशश्चाशु ॥ ९१ ॥ तदुक्तम्—“कौशेयं कृमिजं सुवर्णमुपलाह्वोऽपि गोलोमतः,
पङ्कात्तामरसः शशाङ्क उद्धेरिन्दीवरं गोमयात् । काष्ठादग्निरहेः फणादपि मणिगापिततो रोचना, प्राकाश्यं स्वगु-
णोदयेन गुणिनो गच्छन्ति किं जन्मना ? ॥९२॥” ऐश्वर्यशौर्यगुरुरूपोत्तमतारुमहत्खितादिभिः स हरिः । सत्या-
होऽभूच्चापलपङ्कासत्तयादिभिर्न पुनः ॥ ९३ ॥ यद्वा तद्भ्यावर्णनमनहर्मेवार्हणीयचरितानाम् । साम्राज्यासावपि
यस्तल्याज न जातु धीवरताम् ॥ ९४॥ सुरवरसमयेऽस्य बहुतमसमये यातेऽथ समय इव समयम् । ज्ञात्वा सम-
यविद्रस्ते समया पुरमागमद् गुरवः ॥९५॥ शुत्वा तेषां पादावधारणं सावधारणं विधिवत् । गत्वा नत्वा तस्मि-
न्नुपे निविष्टे जगुर्गुरवः ॥ ९६ ॥ यो यो यस्माद्भ्यापकसमृद्धिमप्नोति तेन सुतरां सः । आराध्यः स यथाऽस्मै तां

वसिद्धिर्निधिः सुधियाम् ॥ ७० ॥ अथ सोऽन्यदा निजहृदाऽध्यासीद् यद्देशनाऽभुतादासीत् । दासीव दिव्य-
 क्रद्धिर्ममेयमायाति स गुरुश्चेत् ॥ ७१ ॥ स्यां तत्कृतार्थ इति तद्व्यानाकुष्टा इवाशु समवसृताः । ते तत्र श्रीगुरवः
 स्पृहैव महतां विलम्बोऽर्थः ॥ ७२ ॥ युगमम् । वनपालज्ञसतदागमः क्षमापाल उल्लसन्नश्च सः । आढम्बरेण गुरुणा जगाम
 सुगुरुंश्च विननाम ॥ ७३ ॥ व्यज्ञपयच्च संविज्ञः पुण्यनिधे ! त्वत्प्रसादतः प्रापम् । इयतीं सम्पुद्धिमिद्धामधिकं
 निन्योऽपि सद्योऽहम् ॥ ७४ ॥ अवधेहि धेहि करुणां कारुण्यनिधे ! निधेहि सिद्धौ माम् । हृदि संनिधेहि मद्धि-
 तमाभिधेहि विधेहि मयि तुष्टिम् ॥ ७५ ॥ अथ तं प्रणतं नृपतिं सुकृतैकरतं विचिंत्य सत्यगिरा । गुरुरगुणाद्ध-
 न्यस्त्वं धर्मे धीर्यस्य ते सुधियः ॥ ७६ ॥ उक्तञ्च—“केचिद्भोजनभक्षिनिर्भरधियः केचित् पुरन्धीपराः, केचिन्मा-
 ल्याविलेपनैकरासिकाः केचिच्च गीतोत्सुकाः । केचिद् धूतकथाशृण्वयमदिरानृत्यादिवद्धादराः, केचिद्वाजिगजोक्ष-
 यालरसिका धन्यास्तु धर्मे रताः ॥ ७७ ॥” धर्मे द्वैधेऽपि पुनर्यतिधर्मश्चाद्धधर्मभेदाभ्याम् । मूलं किल जीवदयाऽ-
 शेषस्तस्यास्तु विस्तारः ॥ ७८ ॥ तामेव च निर्बोद्धुं कृतिनः कुर्वन्ति सर्वधिरतिरतिम् । तामन्तरेण तस्या न स्यादा-
 राधनं सम्भयम् ॥ ७९ ॥ यो यतिधर्मे नालं कर्ममाणः स प्रवीण ! गृहिधर्मम् । सम्भयत्वपूर्वमङ्गी सरङ्गमङ्गीचरीकर्त्ति
 ॥ ८० ॥ सोऽपि द्वादशरूपः प्रस्वपितः प्राणिरक्षणायैव । लोका अपि लक्ष्म्यै किं विदधाति विविधान्न सदुपायान् ?
 ॥ ८१ ॥ धर्म्माः सर्वेऽपि कृपां विना विनश्यन्त्यवश्यमचिरेण । छेदे हि नागवह्या दूरेऽपि दलानि शुष्यन्ति
 ॥ ८२ ॥ किं बहुना यमनियमप्रमुखमशेषं दयां विना विफलम् । बहुफलमल्पमपीदं तयेति तत्रैव यतितव्यम्

नृपतिः सुताप्रवृत्तिं विभावयन्नाभितः । पथिकोत्तया तत्तादृगृ हरिबलवृत्तान्तमश्रौषीत् ॥ ५७ ॥ यतः—“वार्ता
च कौतुकवती विशदा च विद्या, लोकोत्तरः परिसलश्च कुरङ्गनाभेः । तैलस्य विन्दुरिव वारिणि दुर्निवारमेतन्नयं
प्रसरतीति किमत्र चित्रम् ? ॥ ५८ ॥” संभाव्य तं च जामातरमतिमुदितः प्रधानपुरुषमुवात् । निश्चित्य कृत्व-
विद्वद्भुमानादाह्लास्त पुत्रमिव ॥ ५९ ॥ सोऽभ्युर्व्याससुपुर्वाधिप इव सर्वाद्धिपूर्वभागातवान् । सह कान्ताभिस्तिष्ठभि-
स्तत्र सुविस्मयसुदृढयकृत् ॥ ६० ॥ यत्से ! स्वेच्छावृत्त्याऽप्यनर्हया कोऽप्यवापि विश्वार्हः । पतिरिति परमा-
न्याऽसीत्यश्लाघि सुतापि पित्राद्यैः ॥ ६१ ॥ प्रेम्णः पदे प्रदेयं निजपदमेवेति राज्यसपि तस्यै । श्वशुरः प्रदाय दी-
क्षामादाय च सदायितः सिद्धः ॥ ६२ ॥ अथ हरिबलः परबलप्रसर्पिबलदर्पसर्पसरिपुः । भग्न्याभ्युदयात्प्राप्ते
प्राज्ये राज्ये स्म पालयति ॥ ६३ ॥ प्रेयस्यस्तस्य ततस्त्वासांस्तिष्ठोऽपि पृष्टदेव्यस्ताः । अन्या अपि नृपकन्याः
पाणिगृहीतीर्विहितवान् सः ॥ ६४ ॥ जिनदानादेः पुण्यात्फलमतुलं तद्भवेऽपि नाद्भुतश्रुत् । हरिनियमादन्त्यादपि
फलमीदृशमद्भुतं तु महत् ॥ ६५ ॥ अमृतं कन्यासूत्रं चर्षच्छत्रादि चाक्रिराजानि । वटवीजं चालेन्दुर्बालहरिस्तनु-
जन्तुश्च ॥ ६६ ॥ जाल्यमाणिः सिद्धरसो रसाङ्गश्रेकाक्षरा महाविद्या । उपमा इमा हरिकृते सुकृतेऽन्तर्पेऽन्तर्पतत्फलदे
॥ ६७ ॥ सन्दानितकम् ॥ क तु कैवर्त्तकुक्कुत्वं ? केयं परमा समा (पि भूप) धियत्परमा । कटरे कोटिगुणाधिकफल-
प्रदाभ्याऽऽपि जीवदया ॥ ६८ ॥ इत्यादिना त्वनुदिनं निजनियमाराधनं नृपत्वेऽपि । लभ्यधनं तद्धन इव विभाव-
यन् व्यसारन्नायम् ॥ ६९ ॥ विसरति जातु नान्योऽप्यनुभवविषयीभवन्नवफलस्य । सुकृतस्य किं पुनरयं तद्भ-

द्रोहः स्याद्वत्तदुःखसन्द्रोहः । मित्रस्वामिगुरूणां स पुनः को वेद किं फलिता ? ॥ ४३ ॥ शृणुवन्निति भृशशार्ङ्गि-
 तचेता नेता क्षितेर्विचिन्तितवान् । हा वेत्ति दृष्टचेष्टितमयं मदीयं समग्रमपि ॥ ४४ ॥ इत्युद्भवन्नवमहानिविड-
 व्रीडाऽतिपीडया तस्थौ । न्यगब्रह्म शून्यमना विनाऽपि मूर्च्छां स मूर्च्छितवान् ॥ ४५ ॥ युग्मम् ॥ तैस्सर्वैर्बोभि-
 रुचितैरभिरुचितैस्तस्य तद्व्यथामथ सः । अगदरेव सदैव्यः शमयामास प्रकृतिस्तुजनः ॥ ४६ ॥ दृष्ट्वाऽथ विदित-
 दैवतसान्निध्याद्यद्भुतैस्तदुरुचरितैः । अतिविस्मितः स्वकशिरः स कम्पयंश्चिन्तयाञ्चकृवान् ॥ ४७ ॥ एवंविधेऽपरा-
 धेऽप्येवंविधशक्तिमानयं यन्मास्मि । न दद्राह न जग्राह च राज्यं परमोपकारी तत् ॥ ४८ ॥ स्वयसक्षमः समग्रं
 क्षमते क्षमया न लाति चान्यार्द्धिम् । न नवं तत्क्षमतायामिदं तु लोकोत्तरं चरितम् ॥ ४९ ॥ अस्योत्तमस्य
 परमोपकृतः प्राणात्किलोत्तमर्णस्य । अधमाधमोऽधमर्णः कथमनृणीभावमासाऽसि ? ॥ ५० ॥ इत्यादितत्प्रशंसा
 स्वकनिन्दसादरश्चरेण ययौ । भवनिर्विण्ण इव स्वं कथमपि भवनं विभुः स भुवः ॥ ५१ ॥ अस्तोका अपि
 लोकाः प्रत्याशाव्यधत्ताप्रथितशोकाः । विस्मयमयतद्भुत्तोपबृंहिणः स्वात् गृहात् जगद्भुः ॥ ५२ ॥ तस्मादेवाक-
 स्मिकनिमित्ततश्चित्तमस्य भूपस्य । वैराग्यरङ्गसङ्गममगमन्महतां हि रीतिरियम् ॥ ५३ ॥ प्रत्युपाचिकीरिव ततस्तस्मै
 विस्मेरयावनां स्वकलीम् । स्वां कीर्तिमिव स दत्त्वा व्यवाहयत् समहमहि शुभे ॥ ५४ ॥ करमोचनपर्वणि च
 प्रदद्रे प्रमर्देन राज्यमपि सर्वम् । चिरसञ्चितमिव सौवप्रतापमुचितज्ञताऽस्याहो ॥ ५५ ॥ प्राकृतदुष्कृतवितति-
 प्रतिक्रियां सत्क्रियां गुरोः कृत्वा । कक्षीकृत्य स दीक्षां दक्षः कृतवांश्च शिववीक्षाम् ॥ ५६ ॥ अथ काञ्चनपुर-

अयविक्रयेऽतिथित्वे राजकुले पूर्णफल आद्यः ॥ २८ ॥ शून्येऽरण्ये भवने ग्रामे तोये भये च संग्रामे । आरोहेऽ-
प्यवरोहे पुरस्सरेऽथ पथि राज्ञौ च ॥ २९ ॥ व्याघ्रवेवमवादीयामि स्वामिन् । सहासुना पुरतः । अपि राज्ञाऽनु-
ज्ञातः कृतार्थमानीव सुसुदेऽसौ ॥ ३० ॥ अथ दिव्यनरः प्रसराज्ज्वाले ज्वलने चकार विकराले । क्षमपापातं पुष्टे
दुर्धौः सन्निवध्य सह कथित् ॥ ३१ ॥ निपतन्नेव स भस्मावशेषतां प्राप पापधीः सह हा । स्वमनोरथैः कथञ्चि-
द्यमधाम जगाम यद्वाऽयम् ॥ ३२ ॥ राजाऽपि रङ्गकलितः पतङ्गललितं तनोति तज्ज्वलने । याधत्तावदध्रे हरिणा
करुणायुजा भुजयोः ॥ ३३ ॥ आः किन्तु विघ्ननिघ्नं मासिह कुरुष्व रुषेति पश्यगिरम् । हरिराह वृषं किञ्चन सुस्थः
शृणु नाथ ! वच्मि यथा ॥ ३४ ॥ असमीक्षितकृत्यकृतां नितान्तमन्त्राप्यमुञ्च चानर्थः । कार्यं कार्यं साक्षात्समीक्ष्य
सुपरीक्ष्य तद्दक्षैः ॥ ३५ ॥ मा वेद देव ! देवैरपि यजीव्येत कश्चनापि मृतः । किन्तु पटु कपटनाटकमिदं मया
प्रकटितं सर्वम् ॥ ३६ ॥ दुर्माञ्छिर्णैव मञ्जितकुमभ्रकूटप्रपञ्चरचनातः । प्राणान्तसङ्कटे त्वन्मुखेन बहुशोऽसि
निक्षिप्तः ॥ ३७ ॥ प्रक्षिप्यते सा दन्तप्रपातपीडादिनिविडकष्टभरे । प्रसभं प्रभो ! भवानपि हहा ! महापापिना
तेन ॥ ३८ ॥ मा जीवन् यस्त्वासीभवन् परसौ ददाति दुर्बुद्धिम् । यश्च परद्रोहपरः परधनलनारतिर्यश्च ॥ ३९ ॥
नृप ! आर्यः किं कुर्याद् यत्र कुमक्षी कुमल्लमन्नपटुत् । दुष्टोऽपि स किं कुर्याद् यत्र सुमक्षी सुमन्नपरः ॥ ४० ॥
अत एव देव ! दम्भप्रपञ्चतः सन्निवमग्निसादृक्पुषि । व्याधिविपद्मदुष्टा यथा कथञ्चिद्वृक्षच्छेद्याः ॥ ४१ ॥ स्वामिन् !
स्वामी त्वं मे तदुपेक्षे त्वां कथं हुताशान्तः । प्रविशन्तं दन्त यतः स्वामिद्रोहो महापापम् ॥ ४२ ॥ अन्येषामपि नियतं

लोभतः कतिचित् । कौतुकितायाऽपि कतिचिद्विचेस्त्रय ते बहिः पुरतः ॥१४॥ पौरजनोऽपि परिश्रुतमनोविनोद-
कहेतुतदुदनात् । गृध्ररूपतत्सार्धं ही ही लोभस्य साम्राज्यम् ॥ १५ ॥ अतिमहती काऽपि चिता रचिता ज्वलि-
ताऽप्यथो नृपादेशात् । अतिभीषणाऽपि तेपामतितोपकरी भवस्थितिवत् ॥१६॥ अस्मीभवनं निश्चितमनिश्चितं
दूरतश्च क्रद्धादि । तदपि तदेकाग्रहृदस्तदाऽभवस्ते भवास्याऽहो ! ॥ १७ ॥ अत एवोक्तम्—“जा द्रवे होइ मई
अहवा तरणीसु रुचवंतीसु । सा जइ जिणवरधम्मं करयलमज्झदिआ सिद्धी ॥ १८ ॥” पीतासवा इव भवाभि-
नन्दनास्ते तदाऽतिगार्ह्यवशात् । नवनवधोषैर्जह्नुर्जह्नुर्जह्नुश्च नदतुश्च ॥१९॥ यावदहं पूर्वाक्या सर्वं कुर्वन्ति
वहिसादय ते । स्ववपुस्तावत्कृपया स हरिः परिचिन्तयामास ॥ २० ॥ कुधिया भया मुधिकया महाननर्थः
क एष आरब्धः । नरकेऽपि पापिनो मे क स्थानं निरपराधवधात् ? ॥२१॥ शिक्षाऽपि सापराधस्यैव बुधानां हि समु-
च्चिता नो चेत् । भव्याभव्यविभागानभिज्ञदावाप्रितुलनैव ॥ २२ ॥ कोऽत्र ततः सङ्पायः स ध्यायति यावतेति
तावद्वक् । कृत्रिमकृतान्तवेत्री जनताश्चित्रीयमाणोऽमुम् ॥२३॥ औत्सुक्यं मा कार्मुर्मा हारुर्हर्षकृत्फलं प्राप्सुम् ।
यदि वः फलाभिलाषस्तदा मदाख्यातमातनुत ॥ २४ ॥ विपमोऽस्माकं स्वामी रीत्यैव हि तत्र मुज्यते गन्तुम् ।
राज्ञः कोऽप्यस्ति मान्यः समं मया यातु तत्प्रथमम् ॥ २५ ॥ राजा ततस्ततश्च प्रजाव्रजा अथ च धीसखोऽध्या-
सीत् । आदौ गंमने नूनं भावि समेष्टं फलमनूनम् ॥ २६ ॥ पुरतः सम्पत्प्राप्तौ विषदः प्राप्तौ पुनर्भवेत् पश्चात् ।
धूर्तः कोऽपि हि धीमान् धिया पुमर्थं समर्थयति ॥ २७ ॥ दाने याने शयने व्याख्याने भोजने सभास्थाने ।

करणात् युक्तं वयमागमिष्यामः ॥९९॥ किन्तु सकृत्तव नेता नेता नः सौहृदं यदि समेयात् । मज्जयाद्यखिलव-
लाद्यस्तदुचितभक्तिं किमपि कुर्मः ॥१००॥ अत्रार्थल्यर्थं मयि सुहुसुहुः प्रार्थनामिव स कृत्वा । दत्त्वा दिव्याल-
ङ्कितवज्राद्यमुवाद सादरहत् ॥ १ ॥ बह्व्योऽपि दिव्यरूपा धन्याः कन्या इमा हि मम मान्याः । तदिमामेकां
परिणय पराणय प्रमदपदमस्मात् ॥ २ ॥ राजन् ! राजाऽमालादीनां कन्या यथोचितं देयाः । इयत्तैव हि मे तुष्टि-
भर्तृफलं भृत्यकृत्यं यत् ॥ ३ ॥ द्विषां वन्द्ये वधे युद्धे, दुर्गग्राहे गृहे महे । क्रिदयन्ते सेवकाः किन्तु, नेतुरेवाखिलं
फलम् ॥४॥ इत्युचिवागहं भोस्तदा नृपाद्यास्त्वया रयात्प्रेष्याः । भृशमुक्त्विति चिह्नष्टः प्रकृष्टबहुमानतस्तेन ॥५॥
आकारणार्थमथ पथदर्शनबहुमानदर्शनार्थं च । प्रजिघास वैध्यताह्वयमिमं स चात्मप्रतीहारम् ॥ ६ ॥ हुतमसुनैव
तु दैवतशक्त्या निन्येऽहमिह भरीश ! ततः । पादावधार्यतां तत्पुरि सन्तो ह्यर्थितार्थकृतः ॥ ७ ॥ तत्संवादि
तदानीमवादि तेनापि वेजिणाऽभ्याधिकम् । दिव्यनरे वदति यतः कृतस्त्वामं स्याद्विसंवादः १ ॥८॥ अपि धीसखः
स धूर्तः कुधीसखस्तद्विवेद वेदमिव । मज्जं हि सुप्रयुक्तं वेतुं ब्रह्माऽपि जिह्मात्मा ॥ ९ ॥ उभयोरपि संवाद-
दिति प्रवादात्कृताशयोन्मादात् । नृपसचिवाद्याः सर्वे गन्तुं तत्रौदसुकायन्त ॥१०॥ यमनाज्ञाऽपि नृणां भीस्त्वा
तु कृतुकं विवक्षवोऽभूदन् । यमगृहमहममिकया नृपादयोऽप्यहं लोभमहः ॥ ११ ॥ प्राग्जातदन्तपतव्यथा-
प्रथाऽप्यस्य ऋद्धिगृह्यगदात् । प्रत्यग्राऽप्यत्युग्रा कापि समग्राऽपि दूरमगात् ॥ १२ ॥ सज्जीवभूव भूमानथ भूपा-
तपूर्वमेव सचिवश्च । सामाजिका अपि मिथस्तथैव दैवप्रहतमतयः ॥ १३ ॥ दिव्यकनीदिव्यबहुद्रव्यविभूषादि-

ताङ्गश्रीः । सान्त्विककष्टानुष्टे सुरे किमिदं न शिष्टानाम् १ ॥ ८५ ॥ वाङ्मनसयोरविषयः काऽपि मयाऽदृशी तस्य
 क्रद्धिश्च । का का कथं कथसिति क्षितिपाक्षिप्तः स पुनराव्यत् ॥ ८६ ॥ तस्य पुरी संयमनी द्राक्पुरीप्रौढिदर्पसं-
 यमनी । राजा स धर्मराजः प्रजाः पुनस्तत्र पुण्यजनाः ॥ ८७ ॥ ख्याताऽस्य तैजसीति च सभा शुभा ताङ्ग-
 चूडमथ दण्डम् । लेखनिकां पुस्तकमपि हस्तेषु चतुर्षु स च धत्ते ॥ ८८ ॥ द्राक्पादयोऽपि देवाः सेवाहेवाकमा-
 वहन्त्यस्य । विष्णुब्रह्ममहेशा अपि तत्तुष्ट्यै कृतकेशाः ॥ ८९ ॥ योगीन्द्रा अपि योगाभ्यासं भीत्या भजन्ति
 तस्यैव । किं बहुना त्रिशुवनमपि बलसिच सेतुर्वयो तस्य ॥ ९० ॥ तस्य च सविता सविता हुस्तमसां प्रसविता
 प्रणाशसिह । सञ्ज्ञासञ्ज्ञा सञ्ज्ञावतीषु मुख्या पुनर्जननी ॥ ९१ ॥ भ्राता च तस्य द्रास्यः दानिरशानिरिवाति-
 दुःसहो जगति । मलिनाऽपि विहितविष्टपवना यमुना पुनर्जामिः ॥ ९२ ॥ धूमोर्णा धूममुखी द्वेष्पाणां तस्य
 पट्टदेवी च । यानं पुनः प्रधानं धीरसक्तधेषु धीरेयः ॥ ९३ ॥ त्रिजगत्कृतस्तत्कारस्तस्यायं वैध्यतः प्रतीहारः ।
 चण्डमहाचण्डाविति नाम्ना धाम्ना च दासवरौ ॥ ९४ ॥ लिपिकृच्च चित्रगुप्तास्त्रिजगत्सदसच्चारित्रालिपिकर्ता । क्रद्धिः
 सर्वाङ्गीणाऽप्यनन्यसाधारणाऽस्यैवम् ॥ ९५ ॥ तुष्टः स च कल्पतरु रुष्टस्तु कृतान्त एव सत्याहः । विश्वप्रभुताल-
 क्षकमक्षुणं लक्षणं हेतत् ॥ ९६ ॥ लोकेऽप्युक्तम्—“यस्मिन् रुष्टे भयं नास्ति, तुष्टे नास्ति धनागमः । निग्रहाद्युग्रहौ
 न स्तः, स जातः किं करिष्यति ? ॥ ९७ ॥” तां तादृशीं समृद्धिं पश्यन् खट्वशोरमंसि सफलत्वम् । लोकोऽपि वक्ति
 भव्यं बहुजीवनतो हि बहुदृष्टम् ॥ ९८ ॥ नाथ ! मयाऽथ स युक्त्या निमज्जितः प्रीतिपूरितः प्रोवे । अत्यादरस्य

त्री चं शास्त्रमथ शास्त्रम् । चारुलाचारत्वे स्यातामेषां परायत्ने ॥ ७१ ॥ उक्तं हि—“वल्ली नारदचित्तं वक्त्रवाणं
पाणिध्रं च महिलाधो । तत्थ य वच्चति सया जत्थ य धुत्तेहि निज्जति ॥ ७२ ॥” दुर्मुखिणैव नृपतिर्ज्वर इव
विषमेण संनिपातेन । दुष्प्रतिकारस्तत्प्राग्युक्तस्तस्य प्रतीकारः ॥ ७३ ॥ दुष्टाशयश्च जीवन्नहिन्न हि जातु मुञ्चति
प्रकृतिम् । तद् भुवमनर्थमूलं समूलमुन्मूलनीयोऽयम् ॥ ७४ ॥ काऽस्तु च कृपा कृपालोरपि घाल्ये दुर्नयादमात्येऽ-
स्मिन् । ननु दमनं दुष्टानां शिष्टानां पालनं न्यायम् ॥ ७५ ॥ दम्भप्रपञ्च एवोपायस्तन्निग्रहाय निरपायः ।
तत्कृतदम्भानुहतेर्दम्भी दम्भेन यत्साध्यः ॥ ७६ ॥ कवयोऽप्याहुः—“व्रजन्ति ते मूढधियः पराभवं, भवन्ति
मायाविषु ये न मायिनः । प्रविश्य हि व्रन्ति शठास्तथाविधानसंवृताङ्गास्त्रिशिता इवेषवः ॥ ७७ ॥” मन्त्रविदां
किल मन्त्रः सर्वत्र श्लाघ्यते चतुष्कर्णः । षट्कर्णोऽप्यस्य पुनः श्लाघ्योऽभूद्भाविस्त्रिफलः ॥ ७८ ॥ षट्कर्ण-
मन्त्रमसाविति कृतपूर्वा स्मृताविधिसुरसख्यात् । दृष्याभरणैर्दिव्यैर्दिव्यं नव्यं व्यथाद्वेषम् ॥ ७९ ॥ सह रौद्ररूप-
यमराद्वेजप्रतिरूपदिव्यपुरुषेण । प्रातर्गतश्च नृपतेः पर्वदि हर्षादनंसीतम् ॥ ८० ॥ हरिमिव दिवोऽवतीर्ण हरि-
बलमवलोक्य सकललोकयुतः । तादृशेष्ववपुषं व्यसेष्मयीत् क्षमापतिः सोऽन्तः ॥ ८१ ॥ धिग्माञ्जवचोऽवद्यं
निरवद्यं किन्तु कलमेतस्य । साक्षाद्रक्षापुञ्जीभूतोऽप्ययमाययो यदिह ॥ ८२ ॥ इति निर्णयता क्षोणीभृता महान्-
साहसिक्य ! सहसाऽगाः । कथमिह कोऽयं च पुमानिति दृष्टः सोऽप्यभाषिष्ठ ॥ ८३ ॥ देहे दहनेनाहं यावदितः
षितृपतेः पुरस्तावत् । तत्किङ्करैरनापिपि तोषत्तेनोदजीविषि च ॥ ८४ ॥ तस्य प्रभावभूमेः प्रभावतोऽभूच्चमद्भु-

दृढपात्राबन्धनधनदशानश्रोतयथा महावयथया । अथ दुःस्थितः स गाढं मन्द ह्वाप्तन्दमाक्रन्दन् ॥ ५७ ॥
 लालाक्रन्दरदच्युतिभूपाताश्रीकतादिनाऽऽप तदा । स शुचाऽपि चार्द्धकं हा लाभेच्छोर्भूलमपि नष्टम् ॥ ५८ ॥ उक्तञ्च-
 “कतिपयदिवसस्यापिनि मद्रकारिणि यौवने दुरात्मानः । विदधाति तथाऽपराधं जन्मैव यथा वृथा भवति ॥ ५९ ॥
 परदाररिरंसायामपि ही निविडं विडम्ब्यते जन्तुः । दृष्टिविषदृष्टविषधरदृष्टावपि वा न किं मृत्युः ? ॥ ६० ॥
 सङ्क्रन्दनं क्षितेरथ वीक्ष्य कृताक्रन्दनं विगतरदनम् । अतिहीनदीनवदनं कृपया साऽवक् कृपासदनम् ॥ ६१ ॥
 तत्तत्परपापपरोऽप्यपारकृपयाऽऽद्रया मया त्वरया । अपि सोक्ष्यसेऽत्र न पुनः परत्र दैवेन नरकादौ ॥ ६२ ॥
 मा पुनरेवं कार्षीरित्याहुषदिदय बन्धनान्यस्य । विनिरस्य तस्य तस्मा दुष्कर्माणीव मूर्त्तानि ॥ ६३ ॥ स्त्रादिति
 ततः सुस्थाङ्गः स्वस्थीभूतः स भूतलस्थोऽपि । यद्वा हरिप्रियायाः प्रसादतः किं सुदुष्प्रापम् ? ॥ ६४ ॥ खं बहु
 शोचबुधैरमन्दमन्दाक्षमन्दमन्दगतिः । अनुतप्तः सविशुषः सुगुप्तमासस्ततः स्वगृहम् ॥ ६५ ॥ अतिवाद्य बास्य-
 सुखदैरौपयिकैस्तां निशां विशां नेता । किञ्चिन्मिषपिहितमुखः प्रगे हियाऽऽस्थानममास्थितवान् ॥ ६६ ॥ अथ हरि-
 तया विदितात्तदुदन्ताद्विदिततत्त्व इव भवतः । भयविस्मयकरुणारसैर्युगपदिवापन्निरूपत्वम् ॥ ६७ ॥ अथ चित्त-
 बलोऽवलोकितसकलकलत्रातिचित्रतरचरितः । नृपतौ गृहाङ्गते सति प्रति प्रिये तत्प्रियं प्राह ॥ ६८ ॥ मञ्जी त्वस्य
 कर्तुर्नृपतेः समुचितमेवेदमादधे द्वाभ्याम् । आस्फालनविह्वलमृते प्रत्येति न जातु यन्मूर्खः ॥ ६९ ॥ मञ्जी त्वस्य
 धरित्रीधवस्य दुर्बुद्धिदानतो दम्भी । कुपथे प्रस्थापयिता रथस्य दुःसारधिर्वद्वत् ॥ ७० ॥ नृपतिर्नरश्च नारी तुरगस्त-

॥ ४२ ॥” तद्विरम विरम विरसात् परमणीरमणपापतः परमात् । यदनीतिरीतिशीतिप्रतान इव ऋद्धितानवकृत् ॥ ४३ ॥ यदुक्तम्—“सत्यपि सुकृते कर्मणि दुर्गातिरेवान्तरे श्रियं हरति । तैलेऽनुपसृक्तेऽपि हि दीपशिखां हरति वाताली ॥ ४४ ॥ श्रेयस्कामेन ततः प्रवर्त्तितव्यं नये न पुनरनये । नय एव सर्वसम्पन्नमूलमलङ्कारकश्च नृणाम् ॥ ४५ ॥ यतः—“दुर्मेघु सलिलं सर्पिर्नरेषु मर्दने मनः । विद्यास्त्रभ्यसनं न्यायः, श्रियामायुः प्रकीर्त्तितम् ॥ ४६ ॥ श्रुतेन बुद्धिः सुकृतेन विज्ञता, मर्दने नारी सलिलेन निम्नगा । निशा शशाङ्केन धृतिः समाधिना, नयेन चालङ्घियते नरेन्द्रता ॥ ४७ ॥” इत्यादि नवनवोक्त्या नवनवयुक्त्याऽप्यवोधि नैव नृपः । अभिनवमहाज्वरादौ सदैव पथाद्यपि सुधा भवति ॥ ४८ ॥ पृथुमन्मथदुर्व्यथा कथयाप्तासाथ पार्थिवः कथमाः । प्रार्थनपरे नरेन्द्रे मय्यप्ययि नानुरज्यये ॥ ४९ ॥ मा पतिशङ्कां कुरुतां तदर्धमेवास्य भस्मसात्करणात् । युवयोर्नवयोस्तस्माद् गतिरहमेव ह रतिहेतुः ॥ ५० ॥ अवले बलादापि युवामबले अवलेपवान् ग्रहीताऽहम् । तत्स्वरसेनागच्छतमतुच्छ एवं मिथः स्नेहः ॥ ५१ ॥ श्रुत्वेति जगदनुस्ते धियः धृष्टध्वाङ्ग इव निषिद्धोऽपि । कट्ट रटसि कपटपट्टधीर्निकटतटस्थः कथङ्कारम् ॥ ५२ ॥ अपसर दूरे नो च्छेभसे रभसेन पापफलमतुलम् । सेत्सुक्तोऽहङ्कारात्करोति यावद् बलात्कारम् ॥ ५३ ॥ कुसुमश्रिया स तावत् सद्यो विद्याबलेन दृढबन्धैः । तत्स्वरबन्धं बद्धाऽप्राप्यत पेत्तुर्थथा दन्ताः ॥ ५४ ॥ विशदा वयं सदाऽन्योपकारिणश्चैष सकलघोऽन्येषाम् । अपकारीति किमेतत्प्रयत्ना दन्ता गता दूरे ॥ ५५ ॥ दुर्निग्रहोऽप्यनङ्गग्रहः सहाहं कृतिग्रहः सहसा । अतिभीत इव द्विजवरसार्वोऽनद्वयत्तदा तस्य ॥ ५६ ॥

इयञ्च तत्क्षणे स ततः । स्थित्वा काप्यपदोषप्रदोष एव खग्रहमागात् ॥ २९ ॥ सुदिताभ्यां द्रविताभ्यां सुविस्मि-
 ताभ्यां कृतस्मिताभ्यां च । सित्तोऽभूतुभ्यगतामृतेन सुरवच्च दिव्यतनुः ॥ ३० ॥ अन्यकृते कष्टकृतां विपद्रप्ति-
 सम्पद्यते सपदि सम्पत् । अशुरोर्न किं गरीयान् दहनाद्गन्धप्रबन्धविधिः ॥ ३१ ॥ यावत्प्रेमालापं तनोति ताभ्यां
 स तावदावसथे । तत्राजगाम कामं प्रकाममन्तः क्षणात्क्षमापः ॥ ३२ ॥ ताभ्यामभयायान्तं भूधवमवगत्य पत्यु-
 रित्यूचे । गृहं स्थित्वा किञ्चित्कौशलमवलोकय प्रिय ! नौ ॥ ३३ ॥ विहिते तथैव हरिणा हरिणाक्ष्यौ क्षोणिपस्य
 साक्षेपम् । प्रतिपत्तिमासनाद्यां दक्षे न्यक्षामसुक्षताम् ॥ ३४ ॥ पप्रच्छतुञ्च सम्प्रति किमाशमो देव ! देवपा-
 दानाम् । सोऽप्याह ग्रहिल इव खयं हसद्बुल्लसंश्च भृशम् ॥ ३५ ॥ कामिन्यौ मानिन्यौ नो जानाथे कथं पृथूत्क-
 ण्ठः । आनेतुभागतोऽहं युवा युवामिह निजावासे ॥ ३६ ॥ ते ग्राहतुस्ततस्तं नेतस्तव नेति युज्यते वक्तुम् । सेव-
 कजनस्य जनकः पोषकृते यत्प्रभुः प्रथितः ॥ ३७ ॥ परमणी सुरमणीरमणीयाऽप्याहु सुपरिहरणीया । सेवक-
 रमणी तु वृणां सुर्वेव दूराद्विशेषेण ॥ ३८ ॥ राजा भवेत्प्रजानां दण्डविधानादङ्गल्यविनिवासी । यदि सोऽप्यकृ-
 ल्यकारी विनिवारी तर्हि कस्तासाम् ? ॥ ३९ ॥ यासिक्तस्तासक्यं धाटीपातश्च रक्षकनरेभ्यः । पानीयतः प्रदीपन-
 भिदं तमःप्रसरणं तरणोः ॥ ४० ॥ तव कोऽयमसद्ग्रह इह मामेते यदुत कामयिष्येते । प्राणान्तेऽपि हि तावां
 शीलं कलुषीकरिष्यावः ॥ ४१ ॥ यतः—“वरं शृङ्गोत्तुङ्गादुखशिवारिणः कापि विपमे, पतित्वाऽयं कामः कठि-
 नदण्डन्तर्विदलितः । वरं न्यस्तो हस्तः क्वाणिपतिमुखे तीक्ष्णदशने, वरं चहौ पातस्तदपि न कृतः शीलविलयः

मिति विभोर्वचनम् । सचिवप्रपञ्चचनं निश्चित्य स चिन्तयांचक्रुवान् ॥ १५ ॥ प्राग्वहुष्टं न्यदिशतक्षमापः पाप-
स्य धीसखस्य धिया । धिया भुक्तिस्तृप्तिफलं यद्वा युक्तं कुपात्रेज्जः ॥ १६ ॥ यदुक्तम्—“उपकृतिरेव खलानां
दोषस्य महीयसो भवति हेतुः । अनुकूलचरणेन हि कुपयन्ति व्याधयोऽत्यर्थम् ॥ १७ ॥ प्राशुक्तकथा वितथा मा
भृदित्यभ्युपेत्य भूपोक्तम् । काश्चिद्विचिन्त्य च धियं न्यवेदयद्वयितयोः स ततः ॥ १८ ॥ प्राग्वारणानु ताभ्यां
किमप्युपालभ्य सम्भ्यमभ्युदितम् । आधास्यावः स्वधिया साधुतरं त्वं चिरं जीव ॥ १९ ॥ अथ पार्थिवः पुराह-
हिरचीकरद्वाराभिश्चितां निचिताम् । प्रज्वलितां ज्वालयितुं यज्ञाःशरीरं स्वमिव सर्वम् ॥ २० ॥ ब्रह्मानं दर्श-
यितुं प्रत्याययितुं परांश्च सपरिकरौ । अथ तं संप्रेषयितुं समीयतुः क्षितिपमन्त्रिपती ॥ २१ ॥ किमिदं विदुर्मन्-
मथवा सदम्भममतिस्मभ्रमेण सममिलत । तत्र च विचित्रवचनाः पौरजनाः प्रेक्षितुं कुतुकम् ॥ २२ ॥ तारक-
इव नवपयसः पूरे दूरेण पश्यतां तेषाम् । किञ्चित्प्रविचिन्त्य चितावहावहाय स विवेका ॥ २३ ॥ तैः स्पष्टमेव
दृष्टः प्रविष्टमात्रश्च भस्मसाद्भूतः । हाहारवाश्रुपातैः शुचा मुद्रा लधिपसचिवाभ्याम् ॥ २४ ॥ हरिहरिहरिवल-
नामा हरिधामा धीरवीरकोटीरः । कपटेनानेन मुधा वसुधाधीशेन दूष्यः किम् ? ॥ २५ ॥ आ ज्ञातमस्य लक्ष्मी-
ललनालुब्धो भुवं व्यधादधिपः । दुर्धौसखधीसख्यादीदृक्षं धिगधमद्वितयीम् ॥ २६ ॥ इत्यादि तदैव तयोर्नि-
न्दद्वैतं जनेज्जनिष्ट यतः । प्रसरीसरीति दुर्गन्धवदुश्च हार्दमपि पापम् ॥ २७ ॥ हरिरथ संस्मृतजलनिधिसुरस-
न्निधितो मनागपि न दूष्यः । प्रत्युतजालोत्तिसखर्णमिषोद्दीपद्रीसिरभूत् ॥ २८ ॥ अज्जनसिद्ध इवाजनि जनैरद-

रिवारम् । मन्त्र्यादिकैरपि समं निमन्त्रयामास सोऽह्वासः ॥ १ ॥ युग्मम् ॥ श्रुत्तिसमये च ताभ्यां नवनवेषान् विधाय
 सविशेषान् । परिवेषणादि विदधे स्वकौशलं दर्शयितुमतुलम् ॥ २ ॥ प्रेतग्रहश्छलादतिदौःस्थयादाधिः कुप-
 थ्यतो व्याधिः । कुनयात्कुप्यशः कोपः कट्टत्तितः शोक इष्टमृतेः ॥ ३ ॥ जलदनिनदादलर्कश्चाविषमनिलाच्च
 वहिरिव राज्ञः । तद्दर्शनान्मनोभूः प्रादुरभूदप्यसन् प्रायः ॥ ४ ॥ युग्मम् ॥ इयतीः सुदतीः कौतस्तुतीः कृती
 प्रासवान् प्रतीते तु । द्वे एव हन्यसुं चेदिमास्तदानीं मदायत्ताः ॥ ५ ॥ इति तर्कात् कर्कशहृष्टकोऽसौ सत्कृतः
 स्वसङ्गतः । भावं विभाव्य जगदे दुर्मतिसचिवेन सचिवेन ॥ ६ ॥ कृतरतिपोषे योषे इमे उभे एव देव !
 जानीयाः । अनुरक्ते भर्त्ति तव नवनववेषैस्त्वपुष्पताम् ॥ ७ ॥ तच्छ्रवणाद्धरणिधवो द्विगुणरणणकमुद्गुणन-
 गुणात् । भञ्जित् ! मन्त्रय हरिस्तूपायभायतिहितं तर्हि ॥ ८ ॥ खल इव लब्धावसरः सचिवः प्रोवाच देव !
 हरिवचनम् । वञ्चनपरं नृणां यत् क जीवनं प्रविशतो ज्वलनम् ? ॥ ९ ॥ यमराजाहानमिषादक्षेपात् क्षिप्यते
 तदग्नौ सः । अषडक्षीणं क्षोणीरमणोऽप्यनुभणितवांस्तादिदम् ॥ १० ॥ धिग् धिग् धृष्टान् दुष्टान् पापिष्ठानवम-
 तान्यभवकष्टान् । ये दुर्धियः परेभ्योऽप्यासतया दुर्धियं ददते ॥ ११ ॥ हरिमाहाय्य नरेन्द्रोऽन्यदाऽवदद् बुज्य-
 ते न ते सुहृदः । आद्रेष्टुं तदपि वदाम्यनन्यसाध्यं हि नः साध्यम् ॥ १२ ॥ निमिमन्त्रयिषोऽसि यमं समं सुरैः
 किङ्करैरिहोद्वाहे । वह्निप्रवेशसाध्यं सिद्ध्यति तत्किन्तु भवतैव ॥ १३ ॥ सिंहस्य साहसजुषः मुजनस्य घनाघ-
 नस्य शानिनश्च । भानोश्च बृहन्नानोरनन्यसाधारणी शक्तिः ॥ १४ ॥ सात्त्विकमुकुट ! प्राणिव तत्साधय साध्य-

साहसमहो ! अहो ! प्रतिज्ञातनिर्वाहः ॥ ८७ ॥ सौभाग्यभाग्यसङ्गतिरहो ! अहो ! अरुह्य ! निजार्थेऽस्य ।
स्वखामिकृत्यकौशलमहो ! अहो ! मे सुहृत्परमः ॥ ८८ ॥ श्यामनधां घोषन् क्षितिपतिरिति सच्चकार सार-
तैरैः । तं दृश्यभूषणाद्यः प्रजिघाय गृहं स बहुमहम् ॥ ८९ ॥ तात्त्विकवृत्तिधर्मं सात्त्विकवृत्तिश्च विषमका-
र्षुषु । किं वा कामगवीवत्कामितममितं तनोति नहि ॥ ९० ॥ तस्येत्यसमसमृद्धिं दृश्या दृश्या स्पृहावहां बहुशः ।
तत्कृतश्रुत्याकरणात्तदा निनिन्दुः सदस्याः खम् ॥ ९१ ॥ अपि कातरः प्रवीरावदात्मवदात्मसम्पदं पश्यन् ।
लभतेऽभिलकाविलोककदन्तोदकसंश्लेषायिताम् ॥ ९२ ॥ तत्प्रभृतिवृत्तिपरमप्रसादपात्रस्य तस्य किमपि यशः ।
तदभूद्यद्भूरितुता पुरमाखिलं शुक्लरसुखमासीत् ॥ ९३ ॥ कोपो भयेन लोभोदयेन मानः सुखेन दुःखमिव ।
स्नेहः कलहेन महेन शुभं विषादश्च हर्षेण ॥ ९४ ॥ कामग्रहोऽतितीव्रोऽन्तरितस्तद्वृत्तविस्मयरसेन । अवनिपतेर-
जनि ततः शनैः शनैर्मन्दमन्दतरः ॥ ९५ ॥ युग्मम् ॥ सङ्कल्पयोजिजन्मनि मूलं सङ्कल्प एव नलन्यत् ।
सङ्कल्पस्य विकल्पान्तरेण नाद्यो तु सोऽस्तु कृतः ? ॥ ९६ ॥ यदुक्तम्—“काम ! जानामि ते रूपं, सङ्कल्पात् किल
जायसे । न त्वां सङ्कल्पयिष्यामि, न च मे त्वं भविष्यसि ॥ ९७ ॥ स रतिप्रीतिरताभ्यां ताभ्यां द्वाभ्यां द्विधा
प्रियतमाभ्यां । सरतिप्रीतिः स्मर इव हरिरशुभदलक्ष्यचरितोऽसौ ॥ ९८ ॥ असाहिष्णुरिमं हरिवलमहिमानममान-
मतस्मरः सचिवः । दौष्ट्याद् भूविभुमुक्त्यै युक्त्यैर्न प्रेरयन्नितराम् ॥ ९९ ॥ बहुबहुमानावर्जितमना मनारमुपधधीः कदा-
चिदध्य । अपि वारितः प्रियाभ्यां प्रचकल्प स समग्रसामग्रीम् ॥ १०० ॥ अविभाव्य भाव्यनर्थं मुक्त्यर्थं पार्थिवं सप-

नपेन्द्र ! तद्रूप एव देव इव । स भृशं प्रशंसनपरः परमाग्रहतः सुतां प्रादात् ॥ ७३ ॥ तेनैव तेन महता महेन
 वीबाह आवयोर्नवयोः । प्रददे च दिव्यदृष्याभरणद्रविणादि बहु मह्यम् ॥ ७४ ॥ कर्मोचने च तस्याः समाद-
 देऽभ्यीयहास्तिकादि न तु । अपि दीयमानमज्ञागमनप्रतिबन्धहेतुत्वात् ॥ ७५ ॥ अत्रैव निवस साधय विद्यां
 विद्याधरीभवाभिनवात् । भुङ्क्ष्व च भोगानपि नववल्लभयाऽभिनवभवनेषु ॥ ७६ ॥ इति श्वेचरेश्वरे वंभणति
 भणामि स्म निजस्रुतविवाहे । तां देव ! निमज्जयितुं प्रहितोऽसि विशालपुरपतिना ॥ ७७ ॥ शिथिलीकृत्य
 ततस्तट्टल्यमहं कथमिवेह तिष्ठेयम् ? । निष्ठेयं खलु महतां परकृत्यकृते स्वकृत्यहतिः ॥ ७८ ॥ सद्यः प्रसद्य तन्नः
 पाचय पादावधारणेन पुरम् । सोऽप्यह याहि तर्हि स्वयमेव्यामोऽहि वैवाहे ॥ ७९ ॥ एतद्विषये राज्ञाऽभिज्ञान-
 मदस्त्वमर्पयरेतिवाक् । स्वं चन्द्रहासरवङ्गं ममार्पयासास दिव्यमसौ ॥ ८० ॥ तेनैव देवशक्त्या संप्रैषि-
 योऽप्यहमिहाशु । हरिरित्युक्त्वा प्रददे दृषाय निपुणः कृपाणं तम् ॥ ८१ ॥ तादृकन्याखड्गाभिज्ञानात्तदु-
 क्तियुक्त्या च । मेनेऽखिलमपि नृपतिस्तत्सत्यासत्यमपि सत्यम् ॥ ८२ ॥ सत्याधारमसत्यं सत्यं प्रत्येति सत्यमेव
 जनः । कर्पूरप्रभिलितं कर्पूरतयैव रेणुगणम् ॥ ८३ ॥ काणः काक इवैको हृत्तो मञ्जी न तद्वचो मेने । मनसा
 वचसा तु न सोऽप्यपाचकार च्छलालाभात् ॥ ८४ ॥ नृपसर्पपिशुनचौरक्षुद्रसुरश्वापदारिचाकिन्यः । दुष्टा
 अपि किं कुमुदञ्जलं विना निष्फलारम्भाः ॥ ८५ ॥ पटुकपटादतिविक्रदे क्षिप्तोऽसौ सङ्गदे मया कुधिया । मद्र-
 चनकृते भस्मीभूतरत्नयमुत्तमत्वमहो ! ॥ ८६ ॥ सन्मान्यतमसद्वयं विचिन्तयदेवमवनिपः सभ्यान् । प्रत्याह

स लोलः क्षमापालश्छुभे यदभ्यधिकम् । सहसैव हरिवलस्यागमने तत् किमपि नहि भ(न)व्यम् ॥५२॥ धार्ष्ट्य-
मवष्टभ्य पुनः कुतो भयं मेऽकुतोभयस्य ततः । बहुमानदानपूर्वं हरिं निरीक्षे परीक्षेऽपि ॥ ६० ॥ ध्यायन्निति
गुरुकृत्यं कृतमेतेनेति तं युतं प्रियया । प्रावीविशद्विश्रापतिरतुल्यमहिमोत्सवैः स्वपुरम् ॥ ६१ ॥ प्रापय्य सोऽपि
जायाद्वयं स्वसौधं च सौधरसतुभ्यम् । दृपसभमागल्य नृपं तद्वैव देवतामिवानतवान् ॥ ६२ ॥ बहु सत्कुल्य स
राज्ञा दृष्टोऽभाषिष्ट शिष्टधीः स्पष्टम् । कष्टात्प्रभो ! प्रकुष्टात्कृतपूर्वां कुल्यमन्नागाम् ॥ ६३ ॥ तथाहि-चलितोऽ-
हमितः कतिचिद् दिवसैः सन्निधिमपांनिधेः प्रापम् । तं हुस्तरं तरीतुं त्वयाकुवान् बाढमुद्विचिजे ॥ ६४ ॥ ताव-
द्वाह्यौ राक्षसमाभिमुखमायान्तमेकमद्राक्षम् । नात्प्राक्षं भयमथ तं लङ्कास्यौपधिकमप्राक्षम् ॥ ६५ ॥ सोऽप्या-
ल्यद्यः पुरुषः पौरुषतः काष्ठभक्षणं कुर्यात् । तस्यैव हि लङ्कायां भवेत्प्रवेदाश्च मानश्च ॥ ६६ ॥ विनिशम्येति
व्यमुद्रां निश्चयिकं निधनमत्र सांशयिकम् । लङ्कागमनं तु तदप्यवश्यकृत्यं प्रभोः कुल्यम् ॥ ६७ ॥ धिक् स्वेक-
श्रुवं तं यः प्रमुकुले विभेति वत मृतितः । कार्याशयाऽपि मरणं श्लाघाकरणं हि सुभटानाम् ॥ ६८ ॥ इत्युरसि-
कृत्य सत्यप्रातिपत्तिरहं विचिन्त्य मृत्युचिताम् । महतीं चित्तां नितान्तं हुताशमुदीपयामास ॥ ६९ ॥ इह सहसा
साहसतः प्राविशामचिराच्च भस्मसादभवम् । कः स्यात्कालविलम्बः प्रज्वलने जाज्वलज्वलने ॥ ७० ॥ तद्भस्म-
विस्मयास्पदमुपदेवादाय वृत्तमभिधाय । व्यक्तं मुक्तं नक्तं चरेण खन्वरेयितुः पुरतः ॥ ७१ ॥ सान्निवकवृत्त्याऽद्भुतया
तयाऽतितुष्टः स्वशक्तितः स दृपः । स्मरमिव भस्मीभूतं भूतपतिर्मासुदज्जिजीवत् ॥ ७२ ॥ तत्समयमुत्थिते मयि

लिततनुयष्टिरिष्टीस्तस्मै । स्वागतपृच्छापूर्वं सर्वं सा प्राह नृपहत्ताम् ॥ ४५ ॥ सोऽपि च निजवृत्तान्तं प्रस्थानवि-
धेर्गृहागमप्रान्तम् । कथयामास यथास्थं प्रेमस्थाने हि किं गोप्यम् ? ॥ ४६ ॥ रसवशातः सहसोक्त्वा कुसुम-
श्रीखीकृतिं कृती सोऽस्याः । आशङ्क्य मनसि विकृतिं स्वस्याकृत धिक्कृतिं यावत् ॥ ४७ ॥ तावद्वादीदेषा
निःशेषानन्दकन्दलितदेहा । सा शुभगा सद्गुणिनी वनीस्थिता किमिह नानीता ? ॥ ४८ ॥ उत्कण्ठुला मिमेलिषुर-
हमस्यायामि संमुखमिदानीम् । विपरीतलक्षणेयं किमुताविपरीतसेवेदम् ॥ ४९ ॥ खट्वदीति संदिहाने पत्यौ
सत्याचितीकृते साऽवक्र । लज निजमिह सन्देहं स्नेहं सम्पद्य हृदि वहेऽहम् ॥ ५० ॥ द्रुह्यन्ति मुधा मूढा मिथः फलं
स्वस्वकर्मवशमिह यत् । उक्त्वेल्यनुपतिमगमत् सा सुमुखी संमुखममुष्याः ॥ ५१ ॥ तामायान्तीं दृष्ट्वा हृष्टा पर्युल्ल-
लास सहसा सा । विकसितिरचिता कुसुमश्रियो वसन्ताश्रियो योगे ॥ ५२ ॥ ते पदपतनालिङ्गनकुशालप्रश्नादि-
भिर्मिथश्च तथा । सप्रेम समगसतां यथाऽऽमुतां सत्यभगिनीत्वम् ॥ ५३ ॥ न सपत्नी स्वसपत्नीमपि सौदर्याम-
जय्यतः स्निह्येत् । ते तु विजातीये अप्यतिस्नेहावहह पतिभाग्यम् ॥ ५४ ॥ ताभ्यां सहितः स्वहितं किमपि
विमुद्ध्य प्रकाश्य किञ्चिदसौ । कञ्चित् पुरुषं प्रैषीत् स्वागमनज्ञसये राज्ञः ॥ ५५ ॥ गत्वा सोऽपि वभाषे विभी-
षणं नृप ! निमज्ज्य तत्पुत्रीम् । परिणीयोपवनमिह प्रापदहो ! हरिवलः कुशली ॥ ५६ ॥ वाक्येन कर्णजाहावगा-
हिनाऽनेन निहत इव हतधीः । दध्यौ धराधवोऽन्यद्भ्यातं जातं तु धिनिहान्यत् ॥ ५७ ॥ कथमयमगमल्लङ्घाम-
लभत लङ्कापतेः सुतां च कथम् ? ! सत्यमसत्यमुतेदं सम्प्रति कत्तोऽसि हा ! किमहम् ? ॥ ५८ ॥ शिशुपाल इव

रमणि ! रमणं ते । मरणार्थमेव विषमे कार्यमिवात्सङ्कटेऽक्षन्सम् ॥ ३१ ॥ क च तस्य जीवितव्यं वाङ्मनोर्निपततः
प्रतिज्ञातः । तद्गृष्ट्येत पश्चादागन्ता तर्हि हन्ताऽसि ॥ ३२ ॥ अयमारेमे दम्भारम्भो रम्भोर ! वत तवैवार्थं ।
स्वीकुरु तत्तारसा मां धिक्कामान्धान् स्वर्णोप्यभिदः ॥ ३३ ॥ उक्तं हि—“कुविशरस आजरस य वसणास्तसस
रायरत्तारस । मत्तसस मरंतसस य सव्भावा पायडा हुंति ॥ ३४ ॥” अशुभस्य कालहरणं शुभकरणं सा विभाव्य
तदनु जगौ । केयं त्वरा नराधिप ! कराग्रगे काम्यकृत्येऽसिन् ॥ ३५ ॥ तच्छुद्धिनिर्णयावाधि विधाय धैर्यं प्रभो !
प्रतीक्षध्वम् । अत्यौत्सुक्यं श्रेयः प्राप्तमपि ज्ञासयत्यचिरात् ॥ ३६ ॥ उर्वीशोऽप्यविमृशान्मद्द्रव्यैवयमपि तु पति-
मृत्योः । निर्णयमपेक्षते तत्तं कुर्वे कपटवृत्त्याऽपि ॥ ३७ ॥ तदुपायमायतिहितं सपदि विदध्यामिदं हृदि ध्या-
त्वा । वचनमनुमत्य तस्याः पुण्यैः प्रहितोऽनुग्रहमगमत् ॥ ३८ ॥ साऽपि स्वबुद्धिकौशलपालितशीला व्यलोक-
तानुकलम् । आगमनं निजभर्तुस्तोयमुचश्चातकीवोक्ता ॥ ३९ ॥ अथ हरिबलः स्वकण्डहस्वरूपविनिरूपणाय
निपुणात्मा । कुसुमश्रियमुद्याने विमुच्य कुसुमश्रियः स्थाने ॥ ४० ॥ सपदा इव सुनिभृतवृत्त्या समेत्य निजभ-
वनसंतिधौ कचन । गुहास्थितिरश्रौषीत् सखीमभि स्वप्रियां भुवतीम् ॥ ४१ ॥ युगम् ॥ चिरयन्प्रेयाद्यायाखद्यापि
नृपसु कपटतः स्फुटयन् । तदमङ्गलगिरमन्नागन्ता चेत्का गतिस्तन्मे ? ॥ ४२ ॥ आधास्ये किमतः परमुत्तरमिह
शीलमाः कथं धास्ये ? । प्राणप्रहाणमेव हि शरणीकरणीयमिदमर्थं ॥ ४३ ॥ श्रुत्वा स इति सतीत्याव्याभिचारिते
निश्चये प्रियाचारिते । अतितुष्टः प्रकटोऽभूज्झटिति यदिष्टं शुभमिवास्याः ॥ ४४ ॥ सुविपुलपुलकोत्कालिकाक-

मणीसुहृणीय उत्तमा त्वं च । लक्षकदावर्दैर्दुल्येयमारायमकृत लक्ष्यमथ ॥ १७ ॥ अथ मनमथव्यथावान् मुखेन
दूला अवाच्यमपि वाच्यम् । कृतवान् साकृतमसौ स्मराविषपूरस्य बुद्धिरहो ! ॥ १८ ॥ तदभिप्रायस्तस्या दहन-
प्रायः श्रुतेः पथा प्रविशन् । देहं दद्राह नहि यत् प्रागन्तः सहनमिह हेतुः ॥ १९ ॥ समधिकतापस्तु तथा व्य-
थाप्रथमादधे यथा नैनाम् । बुद्धिबलसलिलमहरदूत्युत्तरजडविषस्तस्याः ॥ २० ॥ प्रत्यावृत्त्य च दूला क्षित्याः
पत्युर्निवेदितेऽथ तथा । अनिषिद्धमनुमतं स्यादित्यासीत् प्रसुदितात्मा सः ॥ २१ ॥ कामिजनकामधेनौ यामि-
न्यामथ च चौर इव निभृतम् । स मदनवेगवशाऽस्याः सदनमगान्मदनवेगनृपः ॥ २२ ॥ कामं कालातस्तां वि-
लोक्य परमप्रमोदमयमदधात् । युक्तमयुक्तं तु सती साऽप्येतद्दर्शनात्समधात् ॥ २३ ॥ अन्तर्द्वेषविषादौ संवृत्य
विवृत्य विभ्रमं च मनाक् । आसनदानाद्युचितप्रतिपत्तिं व्यधित सा नृपतेः ॥ २४ ॥ मय्यपि महाननुग्रह इह य-
त्पदावधारणं विदधे । इत्याद्युक्त्याऽऽतिमप्यद्रीदशद्धीरहो सुदृशः ॥ २५ ॥ संवाद एव सततं तनुवचनमनसु
दास्यते सत्याः । तस्यासत्त्वभूत् प्रशस्यो भूशं विसंवाद एव तदा ॥ २६ ॥ सत्यप्यसतीचोष्ठितमसृष्ट कष्टं स्वशील-
पुष्ट्यै सा । किमशुचिसङ्गं कुरुते न केतकी सौरभसमृद्ध्यै ॥ २७ ॥ सोऽथ कृतार्थमन्योऽभ्यधत्त धन्योऽवरोधमाने-
तुम् । त्वामागतोऽसि न यतो भाति विना काञ्चनं रत्नम् ॥ २८ ॥ छेकोक्त्वा साप्यवदद्बुद्धेव ! देवेन सत्यमुक्तमि-
दम् । परमप्रियं महाहितहेतुः श्रुतिगोचरीचक्रे ॥ २९ ॥ भर्त्तारि चिन्ताकर्त्तारि सति किन्तु कथं नु युज्यते तदि-
दम् । उदयश्रीरपि भास्यति भास्यति सति भजति न मृगाङ्गम् ॥ ३० ॥ स विहस्य रहस्यमपि प्रकाशयन्नाह-

गमननिमज्जणकृत्यप्रत्यायनाय नृपतेस्तु । सत्यप्रत्ययमस्माद्राज्ञोऽभिज्ञानमनोर्ये ॥ ३ ॥ इत्यभिधाय विधाय च
कञ्चिदुपायं तदैव निरपायम् । कृतचन्द्रहासवदना नृपसदनाच्चन्द्रहासमस्मि ॥ ४ ॥ विज्ञाऽभिज्ञानकृते सुगुप्त-
मानीय साऽर्पयत्पत्न्यै । साधयते दुस्साधं सवत्सरवलाऽपि मध्यगता ॥ ५ ॥ युग्मम् ॥ तद्वृद्धिकर्मकौशलचमत्कृत-
स्तत्कृपाणमादाय । सह सहचर्या निजगृहगृहीतसारप्रिया स तया ॥ ६ ॥ लावा तदश्रुततुभ्यं सिद्धरसस्यैव
तुन्ममविलम्बम् । योगीन्द्र इव युतोऽञ्जुतयाक्त्वा निरगादथ नगर्याः ॥ ७ ॥ युगलम् ॥ अनिमिषमनिमिषवपुषं
वृषभमिवोपस्थितं स्मृतेरेव । गार्शेगौरीशाविव तावध्यास्वहृतुः सहसा ॥ ८ ॥ अथ पथि मिथः कुतूहलकलने-
क्रसौ विशालपुरविपिने । तौ स्त्रीपुंसौ प्रकटिततथाऽऽश्चर्या तेन निन्यते ॥ ९ ॥ हरिवलचलनानन्तरमवनिप-
तियञ्चकार सविकारः । निजधाक्षि वसन्तश्रीग्रहणाय भणामि तदिदानीम् ॥ १० ॥ प्रीतस्ततः प्रहितवान् दा-
सीर्दासीकृतः स्मरेण नृपः । नवनवसुवस्तुहस्ता हरिवललनां प्रसादायितुम् ॥ ११ ॥ अन्तश्चित्तं किञ्चिद्विचार्य
सोवाच ताः प्रति प्रथमम् । प्रेषयति किमिति नृपतिर्नवनववस्तुनि मद्भवने ॥ १२ ॥ प्राक् शिक्षिताभिराभिर्वा-
भणे निपुणे ! न वेत्तिस् तव भर्ता । नृपतेः प्रसादपात्रं प्रहितश्च नृपेण निजकार्ये ॥ १३ ॥ उचितां तद्गृहचिन्तां
तत्तनुते नृपतिरिति वचः श्रुत्वा । वैप्राघं सम्प्रेषणमथ चौरं प्राहरिकर्म ॥ १४ ॥ पयसाश्चिन्तनमोत्तोरिदं विद-
न्यप्युपाददे सर्वम् । सुमहान् प्रसाद इति वाक् कामान्धा वञ्चनाहो यत् ॥ १५ ॥ युग्मम् ॥ एवं वस्तुप्रेषणकुशा-
लप्रश्नादिना दिनाः कतिचित् । आशावशतो व्यङ्ग्यादायेन खलु निन्यरे राज्ञा ॥ १६ ॥ राजाऽहमुत्तमोत्तमर-

चण्डात्तस्माद्दूरं निनङ्क्षुमाक्षेपात् । मां तु स बन्धवृतामिव नित्यं निरुणद्धि दुर्बुद्धिः ॥ ८९ ॥ निःशूकहृत्प्रकृत्या
 कृत्यायितविव्यया सपद्यपि माम् । कृत्वा मृतामिव बहिः स यालनार्यः स्वकार्ये च ॥ ९० ॥ गृहमागतश्च पुनर-
 यमेतस्मात्तुन्वतोऽमृतं लात्वा । सिकत्वा किल मां त्वमिव प्रोजीवयति स्वकृत्यकृते ॥ ९१ ॥ ईदृग्विषमनिमग्ना
 कथमपि मृतिमप्यभीप्सुरहमासि । सस्रुचितमनुचितकृत्याचरणत्प्राणप्रहाणमपि ॥ ९२ ॥ त्वां प्रार्थये च किञ्चित्
 प्रार्थितकल्पदुर्माद्रियथाश्चेत् । प्रार्थितसमर्थनं खलु मूलप्राणाः सुगुणतायाः ॥ ९३ ॥ तदुक्तम्—“दुक्खाण एव दु-
 क्तत्वं गुरुञ्च गुरुभाण हिययमज्झमि । जंपि परो पत्थिज्झइ जंपि परो पत्थणाभंगो ॥ ९४ ॥” मामनुरक्तां पाणि-
 ग्रहणविधेरनुग्रहाण सुभगाग्र्य ! । यस्याः प्राक्तनपुण्यैराकृष्ट इवात्र समगंस्थाः ॥ ९५ ॥ मम जीवितमप्येवं
 स्यादन्तं त्वद्वशं च मच्चित्तम् । सम्प्रति च लग्नवेलाऽप्यतुला तदलं विलम्ब्य विभो ! ॥ ९६ ॥ स च तस्यास्तद्व-
 चनं निशाम्य सन्त्यग्नं वितर्कयांचकृवान् । अहह ! महिमा महीयान् सकृत्कृताया अपि कृपायाः ॥ ९७ ॥
 अधरीकृतामरीश्वीर्यत्त्वचरीसुन्दरी परीरम्भम् । उररीचरीकरीत्यपि स्वचरपरीहारतो मेऽपि ॥ ९८ ॥ अहह मह-
 ज्ञान्यमहो ममेति मुदितस्तदेव दैवतवत् । तां मानयन्नैषीत् पाणौकृत्य प्रसत्तिपदम् ॥ ९९ ॥ सस्नेहमाह
 साऽप्यथ हरिमिह ते जीवितेश ! शिवमिच्छोः । पापस्थानक इव वै न साम्प्रतं साम्प्रतं स्यातुम् ॥ १०० ॥ मा
 जातु पुष्पबटुकः कोपाटोपादनर्थमपि कार्षीत् । ज्ञात्वेदमतः प्रस्थीयतामितः स्थानतस्त्वरितम् ॥ १०१ ॥ अल-
 मफलाने विभीषणनिमज्जणेनापि यन्मनुजकार्ये । स्वचरेन्द्रा इन्द्रा इव नायान्ति यथा तथा कच्चन ॥ १०२ ॥ अजा-

कृतां स्थितो धुरि हरिवलनामाऽस्मि मान्यतमः ॥७५॥ लङ्काविभोर्वभीषणनाम्नो राज्ञो निमज्जणार्थमिह । प्रहितः
प्रापं दिव्यानुभावतो मीनयानस्यः ॥७६॥ अथ कथय यथाऽवस्थितवृत्तं त्वमपीति तेन सा प्रोक्ता । प्रोचं प्राच्य-
प्रणयादिवोद्भवत्परमरोमाञ्चा ॥७७॥ लङ्कापतेः पिता मे पुष्पनयनाय देवतायतने । पुष्पवटुकः प्रकुत्सा कटुकः
कटुकमकर्त्ता च ॥७८॥ कुसुमश्रीकुसुमारा कुसुमश्रीनामतोऽस्मि तनुजाऽस्य । विषहारिणी विषभृतो मणिरिव
भवविषमरीतिरहो ? ॥७९॥ पित्रान्येद्युः सामुद्रिककुशलः पृष्ट इत्यभापिष्ट । अस्याः सुलक्षणायाः पतिः
पृथिव्याः पतिर्भविता ॥८०॥ यदुक्तम्—“भृङ्गारासनवाजिकुञ्जररथश्रीवत्सयूपेपुमिर्मालाचामरकुण्डलङ्कुत्रायवैः
शैलैर्ध्वजैस्तोमरैः । मत्स्यस्वास्तिकवेदिकाव्यजनकैः शङ्खतपत्रान्बुजैः, पादं पाणितले नरा नृपतयो राज्ञ्यो
भवन्ति स्त्रियः ॥८१॥ यद्गाले स्यात् त्रिशूलं सा, स्वामिन्यखिलयोषिताम् । हसन्त्याः स्वस्तिको यस्या, भाले
दृश्येत साऽपि च ॥८२॥ अन्तर्भुवो ललाटे वा, मशकेन रमान्विता । राज्ञी चापि कपोले च, वामे मिष्टाब्जधी-
र्भवेत् ॥८३॥ हृदि तिलकलाल्बने वा रक्ताभे धान्यधनसुवोपेता । राज्ञोऽन्वा पती वा लोहितमशकाक्षसाग्र-
जुषः ॥८४॥ श्रुत्वेति राज्यलोभादिषेष् सामेष मेष इव मूर्खः । उद्वेष्टुं धिग् लोभान्धमुन्मार्गकगमनपरम् ॥८५॥
‘रत्तिधा दीहंथा जञ्धधा मायमाणकोवंधा । कामंधा लोहंधा इमे कमेणं विसेसंधा ॥८६॥ लोभः सर्वविनाशो-
त्यनिवर्त्तितदकटुर्मतिः स ततः । मन्मात्रादिस्वजनैः सपरिजनैर्गाढमुद्विष्टैः ॥८७॥ सहसा इमशानतरुव
पथिकैर्दुरेण तत्त्यजेऽपि निजैः । अनुचितचिन्तनमपि हा द्रवदहनः स्नेहवनदहने ॥८८॥ युगम् ॥ चाण्डालादिव

नवदीव्यद्विद्रुमस्तोमान् ॥ ६१ ॥ स्फटिकान् खटिकाखण्डानिव वदराणीव पद्मरागमणीन् । जालतरहीरकाणां
प्रकरान् किल शर्कराशकलान् ॥ ६२ ॥ तृणमणिनिवहानिव हारितरघुणीन् बहुतरेन्द्रनीलमणीन् । निचयविहितानि
जम्बूफलवत् किल रिष्टरत्नानि ॥ ६३ ॥ अन्यानपि विविधमणीन् गणीकृतान् कर्करानिव प्रचुरान् । इन्धनवद्
धनचन्दनदारूणि सुगन्धचारूणि ॥ ६४ ॥ राशिकृतानिव राशित्रजवद्दूष्याणि देवदूष्याणि । सुस्थूलकम्बलानिव
कम्बलरत्नानि नूतनानि ॥ ६५ ॥ उच्चैः श्रेणिकृतानां हिरण्यमीनां मणिमयानां च । भाण्डानामुन्निपुटीः पटीयसी-
सुन्मयानां तु ॥ ६६ ॥ अपरमपि गृहोपस्करमासनशयनादिकं तथारूपम् । पश्यन्नुत्पद्यतया विस्मयमासासि-
वानेषः ॥ ६७ ॥ अष्टभिः कुलकम् । ईदृक्स्मृद्धिरभ्यं हर्म्यं शून्यं किमेतदिति विमृशान् । अविशन्नास्मिन्नपवर-
कान्तः कमलान्तरालिरिव सः ॥ ६८ ॥ सौभाग्यशुणविशालां बालां नवयौवनश्रियः शालाम् । निश्चेतनां
मृताश्विव स तत्र वीक्ष्येति चिन्तितवान् ॥ ६९ ॥ इह धास्मि किमियमेकाऽप्यविनष्टमुपुष्टवरवपुष्टमका । किं वा
मृतेव पतिता यदिवा को वेद दैवगतिम् ? ॥ ७० ॥ ईषद्विषादविस्मयवान् सैवमवैक्षतामृतमुपूर्णम् । तूर्णं तुम्ब-
कमेकं गतमुच्चर्जावितास्त्रिवास्याः ॥ ७१ ॥ पानीयधिया सुधिया दयालुनाऽऽदाय तदमुना च ततः । सा सर्वाङ्गम-
स्त्रिच्यत परहितपरता हि सत्प्रकृतिः ॥ ७२ ॥ सुप्तोत्थितेव तत्क्षणमुत्तस्थौ साऽथ सुस्थिता स्यातुम् । पुरतस्त-
मेक्ष्य दक्षेत्यपिप्रिणत् प्रणयगर्भगिरा ॥ ७३ ॥ उत्तम ! तवोत्तमत्वं निर्णिन्येऽन्योपकारसारतया । तदपि वद
कोऽसि कुत्र च वससि किमर्थं तथाऽज्ञागाः ? ॥ ७४ ॥ सोऽप्याह मदनवेगाह्वयस्य नृपतेर्विशालपुरमर्तुः । सेवा-

हीयते हि तेजस्तादृशि विशतस्त्रिवनस्यापि ॥ ४७ ॥ अजडाशयोऽपि सोऽयं जडाशयस्यैव सङ्गमधिगम्य । जज्ञे
जडाशयस्तत्क्षणे क्षणं किं विधेयविधौ ? ॥ ४८ ॥ परिधाय धैर्यमुच्चैश्चेतसि पुनरेव चिन्तयासास । किमनुचिन्तां
कातरतामातुर इव हा वहामि मुधा ? ॥ ४९ ॥ अधिजलधि साहसवशाद्विशामि सहसैव भवतु यद्भवति । एकैव
गतिर्महतां स्वीकृतकरणं हि मरणं वा ॥ ५० ॥ इति निर्धार्य स धैर्याञ्जितोऽस्ति विधाय धृतकम्पाम् । ह्यम्पां
यावत्प्रदद्यात्पानिधौ भयस्तृजामवधौ ॥ ५१ ॥ उद्धेर्द्धवस्तावत्तुष्टः प्राणदत्ततद्गराकृष्टः । प्रादुर्भूय प्रणयाद्भ्रम-
द्गण भद्र ! किं कुर्वे ? ॥ ५२ ॥ जीवद्दयानियमफलं किमप्यहो ! निस्तुलं यद्विलम्बात् । मम विस्मृतोऽपि
निधिरिव विधुरे स्वयमेव आविरभूत् ॥ ५३ ॥ इति चिन्तयन् स तुष्टस्तं प्रत्याचष्ट शिष्टधीः स्पष्टम् । नय मां
लङ्कासपनय शङ्कामिह कार्यनिर्वाहे ॥ ५४ ॥ हरिमिव हरिवलममरः कालिय इव विपुलमत्सरूपधरः । पुष्टे
कृत्वा प्रस्थप्रये प्रतस्थेऽथ पथि पयसः ॥ ५५ ॥ कृत्यामिव कृत्यापतिमनुत्पमुल्लङ्घ्य स लघुपवन इव । लङ्कोप-
वनमनैपीदृशं महायानपात्रमिव ॥ ५६ ॥ सर्वतुर्कपुष्पफलं विद्याविधिसिद्धिविधिवद्वृक्षणम् । तं वीक्ष्य वीक्षणीयं
क्षणमथ विद्याधरोद्यानम् ॥ ५७ ॥ अन्तर्बाहिश्च पूर्णस्पर्णाश्रयमाढ्यस्त्रेचरां स्वमिव । बालेन्दुनिष्कलङ्कां लङ्कां
स विवेका पेशलमुत् ॥ ५८ ॥ शुभम् ॥ तस्याः सुषमासमृत्तं दृग्भ्यां सुखमापिबंसृषित इव सः । कौतुकतः काप्य-
विशद्विचराः शून्ये कनकसदने ॥ ५९ ॥ अयादितहाटककृदान्मेरोः कूदानिव स्फुटांस्तज्ज । ठिक्करिकाराशीनिव
सुवर्णादीनारशुराशीन् ॥ ६० ॥ निचयीकृतांश्च मौक्तिकनिकरान् जूष्णाह्वकणगणान् किन्तु । गुरुगुञ्जापुञ्जानिव

वासवपि समस्तः । श्रेयस्वी च यशस्वी प्रसव सव्यः समागच्छेः ॥ ३३ ॥ मच्चिन्तया च चिन्तया मा धाक्षीः स्वतनु-
 मतनुवुद्ध्या यत् । सध्यासि शीलरक्षां दक्षाः स्वतु तत्र कुलललनाः ॥ ३४ ॥ विज्ञापयाम्यविज्ञाऽप्यहमेकं जीवितं
 निजं रक्षेः । अविचार्यकार्यकरणतप्तङ्गमरणं तु मा कार्षीः ॥ ३५ ॥ यतः—“जीवन् भद्राण्यवामोति, जीवन्
 पुण्यं करोति च । मृतस्य देहनाशः स्याद्धम्राहुपरमस्तथा ॥ ३६ ॥ प्रियतम ! यद्वा शिक्षा दक्षाणां का विशिष्य
 पुरुषाणाम् । स्नेहग्राहिला महिलास्तदपि वदन्त्येव यत्तदपि ॥ ३७ ॥ खिण्धां मुग्धां मुग्धाङ्गनागिरं तां सुधाकिरं
 सुचिरम् । पीत्वा प्रीतः प्रास्थित दक्षिणदिशि दक्षिणः क्षणतः ॥ ३८ ॥ सत्त्वैकसखा स्वमुखवाद्भ्रजंस्तजन्मद्भ्रु-
 स विषयग्रामान् । निःसङ्ग इव वभासे समधिकवेगैककृतरङ्गः ॥ ३९ ॥ विकटं तदिनीभर्तुस्तदं स्फुटन्तं तु वीचि-
 निवर्तैः । सोऽगात् क्रमतोऽक्रममिव क्रिमिव दवीयोऽथवोद्यमिनाम् ॥ ४० ॥ पारावारमपारं भीष्माकारं नृभिर्दु-
 रन्तारम् । दर्श दर्श भवमिव भव्यः सोद्भोजिनामास ॥ ४१ ॥ दध्यौ च निषिद्धोऽपि प्रियया प्राप्सोऽन्न यद्भविष्य-
 तया । वारिधिविहिततङ्कां कथमिव लङ्कां ब्रजिष्यासि ॥ ४२ ॥ नैवाञ्ज यानपात्रप्रभृतिरुपायः प्ररूप्यते तज्ज्ञैः ।
 कार्यमकृत्वा च कथं कृतप्रतिज्ञो निवर्त्तोऽहम् ? ॥ ४३ ॥ प्राण धीवरोऽप्यवाप्यै (पिच) द्वेनैवेयतीं भुवं महतीम् ।
 तेनैव यद्भविष्योऽभवन् भविष्यासि कथमनुना ? ॥ ४४ ॥ ध्रुवमेकजीवरक्षाफलं मया तुच्छवित्तमिव सकलम् ।
 लघु भुक्तं तद्युक्तं दरिद्रवन्मम सुदुःखित्वम् ॥ ४५ ॥ तेजस्व्यपि निस्तेजास्तत्राजानि सैष यन्न तच्चित्रम् । यत्तेजो-
 ऽधिपतेरपि दिशि तस्यां हीयते तेजः ॥ ४६ ॥ यद्वा-नृपतेः स सेवकोऽजनि निस्तेजास्तत्र यन्न तत्कायम् । परि-

हा ! निहन्तुं नूनमनर्थोऽयमारब्धः ॥ १९ ॥ कामं कामान्धेनादिष्टं दौष्ट्येन यदि नृपेणैदम् । कस्मादेतदकस्मात्
स्वामिद्वर्त्तीचकार तदा ? ॥ २० ॥ अविमृश्यकारितायां नियतमनर्थं पुरःस्थितं पश्य । शालभो लभते रभसाद्
भस्मीभावं न वद्वौ किम् ? ॥ २१ ॥ उक्तञ्च—“सहसा विदधीत न क्रियामविवेकः परमापदां पदम् । दृणते हि
विमृश्यकारिणं, गुणलुब्धाः स्वयमेव सम्पदः ॥ २२ ॥” दाक्षिण्यनिधे ! किमिदं दाक्षिण्यमपन्नपाजपि काजत्र
पदे । येनान्यार्थविनाशः प्रोह्लासः प्रकृतिमालिनानाम् ॥ २३ ॥ अद्यापि किमपि कथमपि विचार्य किञ्चित्निमेषं च
परिधार्य । पर्यवसायो नृपतिर्निजार्थनाशी हि सूदतमः ॥ २४ ॥ श्रुत्वेति सान्त्विकः सोऽभिदधे सुगधेव किमि-
दमभिदधिषे । प्राणान्तेऽपि प्रतिपन्नभन्यथा कथमिवास्तु सताम् ? ॥ २५ ॥ कातर एवातुरहत्तरसाजपि विमुञ्चति
प्रतिज्ञातम् । न तु साहसिकः क्वचिदपि विधुरेव विधुरेऽपि लक्ष्यसृगम् ॥ २६ ॥ उक्तञ्च—“अलसायन्तेणवि
सज्जणेण जे अक्खरा समुल्लिखिथा । ते पत्थरदंकुकीरिय व्व न हु अन्नहा हुन्ति ॥ २७ ॥ छिज्जउ सीसिं अह होउ
बंघणं चयउ सब्बहा लच्छी । पडिवन्नपालणेसुं पुरिसाण जं होइ तं होउ ॥ २८ ॥” किञ्च स्वीकृतकृत्ये पुरतो
यदि कोऽप्यनर्थ आशङ्क्यः । तत्प्राणे निष्ठङ्क्यः सम्प्रत्येवापवादस्तु ॥ २९ ॥ यास्याभ्यवदध्यमेतन्कायकृते तेन
यद्भविष्यतया । न्याय्ये षथि पथिकानां यद्वा सममेव विषयमपि ॥ ३० ॥ मम काजपि मासकीना नहि चिन्ता किन्तु
तावकीनोच्चैः । हरिणाधिप इव हरिणीं मा दार्षीदेष नृपतिस्त्वाम् ॥ ३१ ॥ श्रुत्वा तदुत्तमत्वाव्यभिचरितं चारु
भाषितं भर्तुः । सुदितार्दिता च विरहातङ्कातसा गद्गदमगादीत् ॥ ३२ ॥ एवं यदि तत्पन्थाः प्राणेश ! शिवस्त-

जातु निमज्ज्य सजानिं भूजानिरबूभुजङ्गत्तया ॥ ५ ॥ अप्रतिरूपं रूपं निरूप्य लुब्धभृपस्तु तत्पत्न्यां । हन्तुमपि
 हरिबलं द्राम् दध्यौ धिक्कासिनां चेतः ॥ ६ ॥ ज्ञात्वाऽपि दुराभिसन्धिं दुष्टो सञ्जी न्यवारयन्न नृपम् । प्रत्युत
 तद्गन्धबुद्ध्योददीपयत् पवन इव वह्निम् ॥ ७ ॥ प्रभोः प्रसादैकदुराशया रयाद्, दुराशयात् पोषुषतो दुराशया ।
 धिग्नसञ्जिणोऽप्यत्र परत्र भाविनीमनर्थवीधीं नहि सन्नयन्त्यापि ॥ ८ ॥ यतः—“सर्वत्र सुलभा राजन्, पुमांसः
 प्रियवादिनः । अप्रियस्य तु पथ्यस्य, वक्ता श्रोता च दुर्लभः ॥ ९ ॥” धीरास्वधियाऽभ्यधादिदशास्थानीमास्थितो-
 ऽथ नरनाथः । खोद्वहवीवाहसहं सर्वोत्कर्षाच्चिकीर्षुरहम् ॥ १० ॥ तदुपरि पुरि लङ्कायां गत्वा सत्वाधिकः सपरि-
 वारम् । को नामासन्नयिता विभीषणं भीषणं द्विषताम् ॥ ११ ॥ अससज्जसभादेशं श्रुत्वैवबबाह्मुखेषु निखिले-
 शु । क्षितिपतिरैक्षत हरिबलमुखसन्मुखमेव कैतवतः ॥ १२ ॥ सचिवश्च तावदवदद्गम्भनिधिर्देव ! सेवकाः के ? ते ।
 स्वाभ्यर्द्धो मेधां न्यगुस्रता ह्रीवतासज्जपाय् ॥ १३ ॥ धुर्यवान्तुसाहैर्हतकैः कथमस्तु वस्तुनः सिद्धिः । चित्तो-
 तसाहो हि दृणां निबन्धनं साध्यसंसिद्धेः ॥ १४ ॥ देव ! तव मान्यताऽस्योचितैव धन्यस्य यो स्रहोत्साही ।
 कर्त्ता कार्यं यद्वा धर्त्ता जगतां हि हरिरेव ॥ १५ ॥ श्रुत्वेत्यपन्नपिष्णुः स द्वैवपरतां सर्वैर्यमवलरय्य । तत्प्रत्यपद्यत
 मुदा त्रपायुणः कोऽप्यहो ? पुंसाय् ॥ १६ ॥ त्रपयैव वीरपुरुषा विषमेष्वपि सङ्ग्रहमुख्यकृत्वेषु । तुरगाः प्रदीपन
 इवाप्रतः स्युरवसत्य मृत्युमपि ॥ १७ ॥ अथ तत्कथितमतकप्यं द्यतिकरमाकपर्यं सा वसन्तश्रीः । तमुवाच
 विषादवती विज्ञा विज्ञातनृपचित्ता ॥ १८ ॥ भूविमुना निजभवने भोजनसमये समीक्ष्य मां लातुम् । आर्यं च

स्याहो महिमेत्युच्चैरुदश्विरोमाश्वः । गन्धर्वविवाहेनोदुवाह स हरिः श्रियमिवैताम् ॥ ९२ ॥ उदयश्रियं तदैव
च दिवसाधीशोऽपि पर्यणष्ट किल । पुरतः प्रवर्द्धिलक्ष्म्याः साम्यमिव व्यञ्जयन्नमुना ॥ ९३ ॥ प्रौढनवोढावचसा
क्वचन ग्रामेऽथ सोऽग्रहीदग्र्यम् । सहस्रक्षणगतिचतुरं तुरङ्गमं सङ्गमं श्रीणाम् ॥ ९४ ॥ कर्मकरकर्मकर्या-
द्यप्येवमुपाददे यथार्हं सः । सति वित्तो कः हेक्षप्रवेशकृत् स्ववपुषा विज्ञः ॥ ९५ ॥ क्रमतोऽतिक्रामन् बहुदु-
शान् देशान्तरेऽथ दूरे सः । सुकृतेरित इव गतवान् श्रिया विशालं विशालपुरम् ॥ ९६ ॥ आढकतस्तत्रासा-
प्रौढतरावासमधुवास सुखम् । कन्यागीतद्रविणप्रगुणसमग्राङ्गग्रहयोगः ॥ ९७ ॥ क्वाहं निन्व्यः केयं धन्या
केदं धनं मलानिधनम् । योगोऽयमजनि दैवान्तात्किं गृहे श्रियो न फलम् ॥ ९८ ॥ ध्यात्विति प्रावर्त्तत द्राहुं
भोक्तुं च भृशमसौ चिभवम् । आण्याभ्युदयेऽभ्युदयति मतिरपि पुंसोऽभ्युदयहेतुः ॥ ९९ ॥ दानाद्याडम्बरता-
नगरेऽभृत्तस्य कस्यचिन्नृपतेः । पुत्रोऽयमिति ख्यातिर्यद्वा दानात्र किं भवति ॥ १०० ॥ यतः-पात्रे धर्मानि-
बन्धनं तदितरे प्रोद्यद्ग्याख्यापकं, मित्रे प्रीतिविवर्द्धकं रिपुजने वैरापहारक्षमम् । भृत्ये भक्तिभरावहं नरपता-
सन्मानपूजाप्रदं, भट्टादौ च यशसकरं वितरणं न काप्यहो ! निष्फलम् ॥ १ ॥ श्रुत्वाऽथ तत्प्रसिद्धिं तत्पुरनरना-
यकेन स सभायाम् । आह्वय्य बह्वन्यत शुभोदये ह्यखिलमनुकूलम् ॥ २ ॥ सोऽपि हृदेवमसेवत तथा यथोच्चैः
प्रसादपात्रं सः । तस्यासीत् कामगवीसेवा सेवाविदः किल यत् ॥ ३ ॥ पथ्यतेऽपि-“सुवर्णपुष्पां प्रथिर्वी, चिन्वन्ति
पुरुषास्त्रयः । दूरश्च कृतविद्यश्च, यश्च जानाति सेवितुम् ॥ ४ ॥ अद्वनप्रदानमादरपूर्वं सन्मान आदिम इतीमम् ।

विसमर्थं किं गतस्यात्पर्या । गतशोची स्वश्लाघी स्वार्थभ्रंशी च यन्मुखः ॥ ७८ ॥ यदुक्तं कथासम्बन्धे—“खादन्न
 गच्छामि हसन्न भार्ध्वं, गतं न शोचामि कृतं न मन्ये । द्वाभ्यां तृतीयो न भवामि राजन्, अस्मादशोः केन
 गुणेन मूर्खः ॥ ७९ ॥” तत एवमेव दैवप्रदत्तमन्त्रपयामि सविशेषम् । ननु कोऽयं ! किंजातिः ? किंरूपः ?
 किंस्वरूपश्च ? ॥ ८० ॥ तत्स्थाने सिद्धोपस्थायितया भाग्यवांस्तु आव्येषः । यद्वाऽस्मि सन्दर्भात्तया यदेतद्वन्तुगामिनी
 भूता ॥ ८१ ॥ पृथ्वाऽपि निर्णयेऽसुं तदिदं को वाऽस्तु निर्णयो धनिकात् । अस्यामिति संशयभृति द्विवि दिव्या
 बाण वभूवैवम् ॥ ८२ ॥ प्रौढि परां यदीच्छामि तल्लब्धारं महोदयं देधा । तन्वाङ्गि ! सङ्गतं त्वद्वाग्यरनिभैर्भजस्व-
 नम् ॥ ८३ ॥ इति दिव्यगवीसाधितसमीहिता सा हृदाहितानन्दा । सात्तुनयं सप्रणयं तस्माललाप प्रियालापैः
 ॥ ८४ ॥ प्राशुद्धं तदुपात्तैर्मुखाकृते तं जलं यथाचे च । तस्या हि रसार्थिन्या रसार्थनं युक्तमेव तदा ॥ ८५ ॥
 नव्यानुरक्तकृत्य कष्टसपीठं भवेद्वृत्ततोऽपि । इति स प्रमुदितचेताः प्रययौ तूर्णं तदनेतुम् ॥ ८७ ॥ राजावप्यज्ञातेऽ-
 नीरतीरस्तम्भासपि स भ्रमन् क्वचन लब्ध्वा । तां जीवनेन नितमामपि प्रीणजीवनेनेव ॥ ८८ ॥ अथ यप्रथे पृथु-
 रण्ये आनत्वा रयाजलानयनात् । साहसिकतयाऽपि तयाऽतिशायिता तस्य निश्चिष्ये ॥ ८९ ॥ मनसा हि मानितं
 श्रीर्धियस्तयोः प्रीतिवत्प्रभा भानोः । सुप्रातरिव दिशन्ती प्रसादविधिना वधूवरयोः ॥ ९० ॥ सुभगाग्रिम ! कुरु
 यत्तदेव विश्वे प्रशस्यमिति तस्य । रूपं सौभाग्यमयं पश्यन्त्यथ साऽह सखेहम् ॥ ९१ ॥ स नियमधम-
 सरूपति पाणिपृहीतिं गृहीतविनयां माम् । इयमेव लग्नवेला प्राणपि निर्द्वारेता ह्यासीत् ॥ ९२ ॥

मामकरोत् ॥ ६४ ॥ गृहत्वाहङ्कारात् हुङ्कारानेव किमिति कुरुतेऽसौ । किमिति च किञ्चिद्गुरे चकित इव व्रजति
सत्तोऽपि ॥ ६५ ॥ किमिति च कुपितप्रियवत्कचन न मे संमुखं मुखं कुरुते । उद्धतगतिरिव चायं तन्मा भूत्
कश्चनाप्यन्यः ॥ ६६ ॥ इत्याद्याङ्काशङ्कुव्यथाप्रयादुःस्थिताऽस्ति सा यावत् । इन्दुश्चदियाय तावत्त्वरितं तन्निर्ण-
यायेव ॥ ६७ ॥ उद्योते जाते सत्यासत्तिमुपेत्य सेक्षते यावत् । तावत्समीपिस्मृतेतरमवेत्य हाहा चकारतराम्
॥ ६८ ॥ कर्कशाकुलिशाकस्मिकानिपातनिहतेव तीव्रदुःखात्ता । दध्यौ च दुर्विधे । धियः नष्टं मे द्वयमपि द्विपवत्
॥ ६९ ॥ उक्तञ्च—“निद्राये दाहार्त्तः प्रचुरतरतृष्णातरलितः, सरः पूर्णं दृष्ट्वा त्वरितमुपयातः करिवरः । तथा
पङ्के सप्रस्तटनिकटवर्त्तितन्यपि यथा, न गीरं नो तीरं द्वयमपि विनष्टं विधिवयात् ॥ ७० ॥” पित्रादिविरहराज्य-
श्रीत्यजनाद्रजनजनविरुद्धादि । यं हेतुमज्ज साऽग्रात्सस्य पदेऽयं मणसृदिव ॥ ७१ ॥ स्वच्छन्दचारिता ज्ञैरचितं पुंसां
विशिष्य च स्त्रीणाम् । विनिवारिता यदस्याः फलमिदमादौ मया लेभे ॥ ७२ ॥ धियः दुर्धिया मयाऽदौ निद्वन-
नग्नो ह्ययं न निरणायि । सम्प्रति तु का गतिर्मे चिरभुजत्प्यापि यदि तु मृतिः ॥ ७३ ॥ दुर्विधदुर्भगेदुष्कुलदुष्टा-
निष्टादिदयितसंयोगात् । नित्यं जीवन्मरणात् श्रेयस्करणं सङ्गन्मरणम् ॥ ७४ ॥ इति साऽत्यन्तार्त्तपरा परासु-
तामप्यभीष्टुरश्वरात् । मूढतयाऽधः पतिता गतचैतन्येव शुन्यलुठत् ॥ ७५ ॥ अनया सह गृहवासाद्याशा-
प्रसरं करोम्यहं हतकः । सां वीक्ष्याप्येषा पुनरीदृगभृदग्निमग्नेव ॥ ७६ ॥ कर्त्तव्यं किमिह मया यद्विवा देवोऽत्र
सन्निधत्तां सः । नियमाद्यो मेऽतुष्यत्सुधीरिति ध्यायति स यावत् ॥ ७७ ॥ तावत्कुशलविमर्शादिति सा

व्याजहार हरिवल ! सुभगाऽग्निम ! कच्चिदज्ञास्ति ॥ ५० ॥ अञ्छुसामिव देवीं तां दिव्यालङ्कृतिं तुरगयानाम् ।
 निर्वर्ण्य तच्च तस्या वचः समाकर्ण्य कर्णसुधाम् ॥ ५१ ॥ विस्मितमुदितः कृतवाक् हुङ्कारं हरिवलोऽथ मध्यगतः ।
 तस्मादतोषहेतोरप्येषाऽन्तस्तुतोषतप्तां ॥ ५२ ॥ युगमम् ॥ ऊचे च चतुरचेतः पुरतः प्रस्थीयतां त्वरितगत्या ।
 स्युर्दशान्तरगमनान्मनोरथा नौ यथा फलिताः ॥ ५३ ॥ नियतमियं सर्ङ्गेतितमन्यं मञ्जुल्यनाभकं कञ्चित् । प्रीति-
 प्रज्ञाऽऽहयते तत्किं नो यासि तत्स्थाने ? ॥ ५४ ॥ भाग्येनैतदुपस्थितमित्यन्तश्चिन्तयन्नयं सरयम् । निर्गत्य ततस्तस्याः
 पुरस्सरीभूय चलति स्म ॥ ५५ ॥ आम्नायं वृजिनालामानायं सह कृकर्षणा स्म जहौ । तत्रैव लाति राज्याशयां
 भिक्षाकपालं कः ! ॥ ५६ ॥ तं वीक्ष्य तादृशमसौ साशङ्कावत्कुमार ! नग्न इव । निर्वाहनश्च कस्मात्किं केनाप्यप-
 हृतं स्वं ते ॥ ५७ ॥ दुष्कर्मवापहतं त्वया ममार्थेति स भुवन्नन्तः । तां प्रति बहिःप्रलम्बं चकार हुङ्कारमेव सुधीः
 ॥ ५८ ॥ निर्गमितसमग्रतया न वदति खेदोदयादयं नियतम् । ध्यात्विति पर्यधाप्यत वर इव वरवेषमेष तया
 ॥ ५९ ॥ भणितश्च निपुण ! गणनाऽतीतमदानीतवित्ततः खलु नौ । निखिलाभिलषितसिद्धिर्विशुद्धहेतोरिव
 भवित्री ॥ ६० ॥ तस्मादस्मिन् विषये न विषादनिषादसविधमपि गम्यम् । धनहान्याद्यं विदुरा दुःखमसिव
 स्मरन्त्यापि न ॥ ६१ ॥ इत्याख्याय विदुष्या मनोविनोदाय तस्य शस्यतप्ता । प्रेमरसोह्यासिन्यः पथि तास्ताः
 प्रस्तुता वार्ताः ॥ ६२ ॥ स पुनः सर्वत्रापि हि हुङ्कृतिमात्रोत्तरसद्वेकगतिः । हुङ्कृतिकृतितात्कालिकफलोपलब्धे
 रिव बभूव ॥ ६३ ॥ तस्येस्मितस्य चोर्ध्वरत्नादिकसाम्याद् द्वयेन तमसा सा । निदशङ्काऽभूत् पूर्वं ततस्तु शङ्कामि-

तया तथाऽन्यदा पथि यात् । इभ्यात्मभूत्यत्त हरिरूपः श्रीहरिवलाहः ॥ ३६ ॥ सद्योऽनुरागसागरमग्ना
लगा तदास्थुपाये सा । कचन कथञ्चन तेनालिनीव नलिनेन समगंस्त ॥ ३७ ॥ वनितास्त्रभावकुलभैर्यामोहकरै-
रिवापवैधूर्त्ता । झटिति पटुचाटुकारस्तं च व्यामोहयासास ॥ ३८ ॥ सङ्केतनिकेताभगदूरगमोपयमनादि तद्गदि-
तम् । अवसत्य नृपभयावथ स प्रतिपेदे विनीत इव ॥ ३९ ॥ सङ्केतितं च सदनं दिवं च दैवात्तयोस्तदेवासीत् ।
यत्र हि राज्ञौ चिन्तार्दितः स्थितः सोऽस्ति तिसिहन्ता ॥ ४० ॥ अथ सा कथमप्यनयोरेभ्यर्थनयेव पमथेऽतिपृथुः ।
कामासिद्धात्रियामा दयामा प्रच्छन्नकर्मकृताम् ॥ ४१ ॥ सज्जीभवंश्च तस्यां राज्ञौ तत्र प्रयातुमुत्कम्पनाः । कमानु-
गासिनी मतिरिति चिन्तयितुं प्रववृतेऽसौ ॥ ४२ ॥ को वेद किं पुरस्ताद्भवितेषुना तु जातु मन्तुकृतम् । यदि
मां विद्यादद्यात् ध्रुवं क्षमाभ्युदयाय तदा ॥ ४३ ॥ इत्युद्भवदाशङ्कः शशाक गन्तुं न गन्तुकामोऽपि । तत्रैष
भोक्तुकामोऽपि भोक्तृमिव भीरहो ! वणिजाम् ॥ ४४ ॥ उक्तं च-“स्त्रीजातौ दाम्भिकता भीलकता भूयसी वणि-
गजातौ । रोपः क्षत्रियजातौ द्विजातिजातौ पुनर्लोभः ॥ ४५ ॥” बह्वाशङ्कान्ताङ्गाकुलितः किल नैहलौकिकमपीह ।
न च पारलौकिकमपि स्वहितं कर्तुं प्रभृणुः स्यात् ॥ ४६ ॥ यद्वा क तस्य तादृश भाग्यं जायति येन तां लेभे ।
नियतं तस्या भर्ता भर्ता भविता भुवोऽपि यतः ॥ ४७ ॥ सा तु स्वजातिसिद्धान्मात्राधिकसाहसात्समं मात्रा ।
कृत्वा कृत्रिमकलहं पृथग्पृहत्या यथाऽभीष्टम् ॥ ४८ ॥ यत्नात्तात्परलाहुरुधनवसना ह्येन्द्रमाधिरह्य । पूर्ववत्तेव
साक्षाद्गमत् समयाऽऽत्यद्गारि ॥ ४९ ॥ युग्मम् ॥ निर्विघ्नागममुदिता द्रुतमुदितानेकसान्तिवका च ततः । सा

तत्कण्ठे । तेनाभिज्ञानकृते कपर्दिकां सपदि मुमुचे सः ॥ २२ ॥ निर्भयतयेव पुनरपि स एव पतितोऽप्यमोचि
तेनैवम् । स्थानान्तरेऽपि सन्ध्यावध्यपि पतितश्च मुक्तश्च ॥ २३ ॥ अनुशयकथाऽपि न तथाऽपि तस्य नियमे दृढाश-
यस्थासीत् । प्रतिपन्नाविधौ विधुरेऽप्यधीरतां यान्ति न हि धीराः ॥ २४ ॥ श्रायंसमये स महतिभिर्विमुक्तस्तमुक्त-
वाश्रवाक् । साहसिक ! साहसात्ते तुष्टोऽस्मीष्टं वृणीष्व वरम् ॥ २५ ॥ अयमप्यतिविस्मयमयदृश्यस्तमुवाच वाच-
क्षिति क्षतिमान् । मत्स्योऽसि मत्स्य ! किं त्वं दास्यसि मत्स्योऽप्यथाभिदधे ॥ २६ ॥ मा मां मत्स्यं ज्ञासीर्माऽव-
ज्ञासीश्च यदहमुदधिसुरः । अवधार्याऽऽसन्नतया पर्यक्षिषि ते नियमकक्षाम् ॥ २७ ॥ गृह्णन्ति नैव नियमं केचि-
द्गृह्णन्ति निर्वहन्ति न च । गृह्णन्ति निर्वहन्ति च ते केचित् पञ्चषाः पुरुषाः ॥ २८ ॥ अपि मात्स्यकस्य दृढतां तवेक्ष्य
तुष्टोऽसि किं ददे तुभ्यम् ? तेनेत्युक्तः स मुद्राऽवदद्राषदि सपदि मां रक्षेः ॥ २९ ॥ प्रतिपद्य तथा सद्यस्तिरो-
ऽभवेदेवता स तु तमीं ताम् । मत्स्यालाभान्नार्याभीतोऽस्याद्वाह्यदेवकुले ॥ ३० ॥ तत्र स्थितश्च दध्यौ द्विधाऽप्ययं
धीवरः कथमिवाहो ? । द्राग् ये नियमः समभूत् फलेन्नहिश्चक्रियालिरिव ॥ ३१ ॥ अप्येकजीवदयया मया
रयात् प्रापि निर्जरस्य वरः । यदि कुर्वे सर्वेष्वपि दयां तदा वेद कः किं स्यात् ? ॥ ३२ ॥ सूर्द्धन्या धन्यानां तयेव
ये धनन्ति जातु नहि जन्तून् । निर्मन्तुजन्तुघातननिरतं सततं पुनर्धैर्यं माम् ॥ ३३ ॥ तन्निर्वहामि कथमपि यथौ-
परिकेन केनचित्कचन । तर्हि कृतमुकृतहिंसां जहामि हिंसां विषलतावत् ॥ ३४ ॥ दृष्टैहिकधर्मफलो भद्रप्रकृ-
तिर्भविष्यभद्रोऽसौ । चिन्तयति यावदेवं तावदभूत् शृणुत तद्भोः ! ॥ ३५ ॥ एकः प्राग् नृपसुतया गवाक्षग-

सत्याभिधा प्रचण्डेति । स तु तद्गीतो नित्योद्विग्नः स्वप्नेऽपि नाप सुखम् ॥ ८ ॥ यतः—“कुग्रामवासः कुनरेन्द्र-
सेवा, कुभोजनं क्रोधमुखी च भार्या । कन्याबहुत्वं च दरिद्रता च, षड् जीवलोकै नरका भवन्ति ॥ ९ ॥”
मुनिमेकं सोऽन्यद्युर्नयास्तीरे निरीक्ष्य नमसितवान् । मुनिना किञ्चिद्धर्मं वेत्सीत्याक्षिप्त आख्यञ्च ॥ १० ॥ स्वकु-
लाचारो धर्मः को वा धर्मस्ततः परः परमः ? । आराधयामि तं पुनरनुदिनमेकाग्रचित्ततया ॥ ११ ॥ मुनिरूचे
सूदधियां वचनमिदं युज्यते न विज्ञानम् । कुलमार्गे धर्मश्चेद् धर्मनाम्नाऽपि तन्नष्टम् ॥ १२ ॥ किञ्च—दारिद्र्यदा-
स्यदुर्नयदुर्भगतादुःखितादि पितृचरितम् । नैव त्याज्यं तनयैः स्वकुलाचारैककथितनयैः ॥ १३ ॥ तस्मान्न कुलाचारो
धर्मः स्यात् किन्तु जन्तुरक्षादिः । तत्रापि जन्तुरक्षा दक्षा न्यक्षार्थतत्प्रथने ॥ १४ ॥ प्रणिहन्ति हन्त ! संतत-
दुरन्तदुरितोत्थदुःखदन्तिनतीः । एकाऽप्यनेकरूपा सद्यः सिंहीव जीवदया ॥ १५ ॥ दुःखादुद्विग्नो यदि २ हृदि
सौख्याभिलाषुकश्चासि । धीवर ! वरगुणपीवर ! जीवदयायां यतस्व तदा ॥ १६ ॥ स प्राह प्रतिबुद्धः सत्यं धर्मो
दयैव किन्तु कृतः ? । कैवर्त्तकुले सा स्याद्रङ्गग्रहे चकिभोजयमिव ॥ १७ ॥ ऋषिराख्यदक्षमश्चेदधिकं कर्तुं
कुरुष्व तर्ह्येदम् । जाले प्रथमं पतितो मत्स्यो मोच्यस्त्वया जीवन् ॥ १८ ॥ एतावानपि नियमः सम्भक् प्रतिपा-
लितो वटाङ्कुरवत् । सद्भावनाम्बुसिक्तः फलिताऽनन्तैः फलैरतुलैः ॥ १९ ॥ शुकरत्वात्तं नियमं मुदितः स्वीकृत्य
स स्वकृत्यकृते । गत्वा सरिजलान्तर्जालं चिक्षेप साक्षेपम् ॥ २० ॥ तस्मिंश्च कश्चन महान् मीनः पीनः पपात
तत्कालम् । तस्मै प्रदर्शयन्निव नियमफलं सुविपुलं पुरतः ॥ २१ ॥ लोमक्षोभप्रसरं निरुध्य नियमाग्निवध्य

स्याकामनिर्जरया जातं जातिसरणं पुत्रं प्रति कथयन्नस्ति-पुत्र । किं मां मारयसि ? तव पिताऽहं, यदि न
 प्रत्येवि तद्वाऽभिज्ञानं प्रत्यय, ततश्च जागेन गृहान्तर्निधानस्थानं दर्शितं, तत्र निधाने लब्धे प्रत्ययो जातः, सर्वद-
 याधर्मः प्रपन्नः, तस्मात्सर्वथा हिंसा वज्र्या, एतद्गतफलं चैवमाहुः-“जं आरुगमुद्गमप्यडिहयं आणेसरत्तं
 फुडं, ख्वं अप्पडिरुवमुज्जलतरा किन्ती धणं जुवणं । दीहं आड अवंचणो परिअणो पुत्ता सुपुण्णासया, तं सखं
 रसचराचरमिवि जए नृणं दयाए फलं ॥ १ ॥” एतस्यानङ्गीकारेऽतिचारे वा पङ्कताकुणिताकुष्ठादिमहारोगवि-
 योगश्चोकापूर्णापुर्दुःखदौर्गत्यादिफलं, यतः-“पाणिवहे वट्ठता भमंति भीमासु गढभवसहीसु । संसारमण्डलगया
 नरगतिरिक्खासु जोणीसु ॥ १ ॥” इति दशमगाथार्थः ॥ १० ॥ एतद्गते हरिवलधीवरकथा-
 कल्पलतिकेव कलिपत्तमनत्पमलपाऽपि कल्पयत्यचिरात् । जीवदयाऽत्रापि भवे कैवर्त्तकहरिवलस्येव ॥ १ ॥
 यद्वा-अपि सुकरं नियमवरं विधुरेऽप्याराधयन्ननन्यमनाः । प्राप्नोति फलं धीवरहरिवलवत्तद्भवेऽप्यतुलम् ॥ २ ॥
 तथाहि-कल्यत्काञ्चनकमलामुच्चैः स्म चकास्ति काञ्चनाचलवत् । काञ्चनपुरं पुरं सन्नन्दनमानन्दि सुमनःञ्चि ॥ ३ ॥
 नृपतिर्वसन्तसेनस्तत्रासीन्नासितारिदृप्सेनः । कान्ता वसन्तसेना मेनारूपेण तस्य पुनः ॥ ४ ॥ निरपत्ययोस्त-
 योरथ पृथुणपात्रं सुता वसन्तश्रीः । युवजनमनञ्जमादे मूर्त्तवासीद्विसन्तश्रीः ॥ ५ ॥ तस्याः प्रियंभविष्णोः
 प्रभविष्णोः सुरपुरनिद्ररूपजये । नाप काऽप्यनुरूपं वरं पिता कविबहुपमानम् ॥ ६ ॥ इतश्च-तिमिजालजालपातन-
 निष्णातः प्रत्यहं प्रकृतिभद्रः । हरिवलनामा कश्चित् कैवर्त्तस्तत्र वसति स्म ॥ ७ ॥ भार्याऽनार्याधुर्या तस्य च

यद्वलिनाऽतिदुर्वलो, हहा ! महाकष्टमराजकं जगत् ॥ १ ॥ वैरिणोऽपि हि मुच्यन्ते, प्राणान्ते तृणभक्षणात् ।
तृणाहारः सद्वैते, हन्यन्ते पशवः कथम् ? ॥ २ ॥” इति श्रुत्वा स जातकरुणरसः श्रीभोजो नियमितमृगाया-
व्यसनः पुरं प्रत्यागच्छन् यज्ञस्थाने स्तम्भनियञ्जितं छागं दीनं दृष्ट्वा किमेष विव्रवीतीति पप्रच्छ, पण्डितधन-
पालः प्राह—स्वामिन् ! मरणभयात्तं छाग एवं वक्ति—“नाहं स्वर्गफलोपभोगतृषितो नाभ्यर्थितस्त्वं मया, सन्तु-
ष्टस्तृणभक्षणेन सततं साधो ! न युक्तं तव । स्वर्गे यान्ति यदि त्वया विनिहता यज्ञे ध्रुवं प्राणिनो, यज्ञं किं न
करोमि मातृपितृभिः पुत्रैस्तथा बान्धवैः ? ॥ १ ॥” राज्ञा किमेतत् ? इति पृष्टः पुनराह—“यूपं छित्त्वा पशून्
हत्वा, कृत्वा स्वधिरकर्तुमम् । यद्येवं गम्यते स्वर्गे, नरके केन गम्यते ? ॥ १ ॥ सत्यं यूपं तपो ह्यग्निः, प्राणाश्च
समिधो मम । अहिंसामाहुतिं दद्यादेष यज्ञः सनातनः ॥ २ ॥” शुक्संवादोक्तमिदं श्रुत्वा श्रीभोजेनाप्यनुमत्तं,
श्रीहर्षमहाकविनाऽपि यज्ञे हिंसा दोषहेतुर्दर्शिता, यज्ञैषधे द्वाविंशे सर्गे षट्सप्ततितमं वृत्तम्—“इज्येव देवव्रज-
भोज्यकृद्धिः”, शुद्धा सुधादीधितिमण्डलीयम् । हिंसां यथा सैव तथाऽङ्गमेषा, कलङ्कमेकं मलिनं विभर्ति ॥ १ ॥”
यज्ञाहिंसायां रुद्रशमविप्रदृष्टान्तः—यथा तत्पुत्रेण यज्ञार्थं छागे नीयमाने ज्ञानिना सोममुनिनोक्तं—“खट्व खणाविथ
तदं छागल ! तदं आरोविथ रुक्म । इमंजि पवत्तिथ जने इह काहं बुबूह मुरुक्म ! ॥ १ ॥” इदं श्रुत्वा छागस्य
जातिस्सारणं, साधुनोक्तं—रुद्रशर्मा छागवधकस्य पिताऽभूत्तेनोदं सरः स्वानितं पालौ वृक्षा रोपिताः प्रतिवर्षं छाग-
वधेन यज्ञः प्रवर्त्तितः, रुद्रशर्मा श्रुत्वा छागो जातः, पुत्रेण पञ्चसु भवेषु यज्ञे हतः, एष षष्ठो भवः, सम्प्रत्येन-

तुसखंडणं व गयमज्जणं व सवंपि । कासकुसुमं व वणगाइअं व विहलं इमीइ विणा ॥ १ ॥ कुपानदीमहातीरे,
 सर्वं धमारतृणाङ्कुराः । तस्यां शोषमुपेतायां, कियन्नन्दन्ति ते पुनः ? ॥ २ ॥” एवं सति ये वदन्ति-यज्ञादौ
 हिंसा धर्माय भवति, वेदविहितत्वाद्देवपूजादिवदित्यादि, तत्सर्वं प्रलापमात्रमेवेत्यवगन्तव्यं, हिंसायाः सर्वत्र
 गहितत्वात्, यदि च हिंसातोऽपि धर्मस्तदा विषादप्यमृतोद्भवः कुशानोरपि शीतलजलप्रभवः सर्वत्रैक्ये
 सुधारसोद्धारः खलमुखादपि सम्यक् परगुणोच्चारः क्षारब्धेरपि स्निग्धदुग्धपूरप्रसरः कर्दमादपि कर्पूरप्रकरश्चो-
 दपादि, कदाचिद्देवतादिसान्निध्यादेवविधान्यपि घटन्ते न पुनर्हिंसातो धर्मसम्भवः कथमप्युपपत्तिपदवीमव-
 गाहते, यतः-“अहिंसासम्भवो धर्मः, स हिंसातः कथं भवेत् ? । न तोयजानि पद्मानि, जायन्ते जातवेदसः
 ॥ १ ॥” निषिद्धा च परसमयेऽपि यज्ञहिंसा, यदाहुस्त एव-“अग्नीषोमीयमिति या, पश्वालम्भनकारिका । न
 सा प्रमाणं ज्ञातृणां, आमिता(का)सा सतामिह ॥ १ ॥ यावन्ति पशुरोमाणि, पशुगात्रेषु भारत ! । तावद्वर्षसह-
 स्राणि, पच्यन्ते पशुघातकाः ॥ २ ॥ अन्ये तमसि मज्जासः, पशुभिर्मे यजामहे । हिंसा नाम भवेद्धर्मो, न भूतो
 न भविष्यति ॥ ३ ॥” अथ यज्ञे हताः प्राणिनः स्वर्गं प्रयान्ति ततो यज्ञहिंसा न दोषायोति, तदप्युन्मत्तप्रलपितं,
 यतः कोऽत्र प्रत्ययो ? यद्यज्ञे हताः स्वर्गं यान्तीति, तेषां हि तथा कुमरणसम्भवे महात्तरौद्रदुर्ध्यानेन प्रत्युत
 दुर्भातिरेव सम्भविनी, तथा चात्र यनपालपण्डितसम्बन्धः-अन्यदा श्रीभोजे सृणयागते कविभिर्दुपव्यावर्णने
 क्रियमाणे यनपालपण्डितः प्राह-“रसातलं यातु यदत्र पौरुषं, कुनीतिरेषाऽशरणो ह्यदोषवान् । प्रहन्यते

गसहसाकारादिना प्राणव्याख्यातातिक्रमादिना चा सर्वव्रातीचारता विज्ञेया, तत्रानामोर्गं-असावधानता सह-
साकारः-अविमृश्यकारित्वम्, आहुश्च-“पुवं अपासिञ्जं हृदं पायमि जं पुणो पसे । न य तरइ नियत्तेजं पायं
सहसाकरणमेधं ॥ १ ॥” एतद्भूतं सर्वव्रातादिधर्माणां रहस्यभूतं, यतः-“धन्वाणं रक्खवढा कीरति वहओ जह
तहेवेत्य । पढमवयरक्खणढा कीरति वयाइं सेसाइं ॥ १ ॥ किं ताए पढिआए पयकोडीए पलालभूआए ? ।
जं इत्तिअं न नायं परस्स पीडा न कायवा ॥ २ ॥ किं सुरगिरिणो गरुधं जलनिहिणो किं व हुज्ज गंभीरं ? ।
किं गयणओ विसालं को(ड) अहिंसासमो धम्मो ? ॥ ३ ॥” इतिहाससमुच्चयेऽपि-“सर्वे वेदा न तत्कुयुः, सर्वे यज्ञाश्च
भारत ! । सर्वे तीर्थाभिषेकाश्च, यत्कुयात् प्राणिनां दया ॥ १ ॥” महाभारतादावापि-“यो दयात् काञ्चनं मेरुं,
कृत्स्नां चैव वसुन्धराम् । एकस्य जीवितं दद्यात् न तुल्यं युधिष्ठिर ! ॥ १ ॥” इत्यादि, तथा-“ज्ञतेषु जायते
शूराः, सहस्रेषु च पण्डितः । वक्ता ज्ञातसहस्रेषु, दाता भवति वा न वा ॥ १ ॥ न रणे निर्जिते शूरो, विद्यया न
च पण्डितः । न वक्ता वाक्पटुत्वेन, न दाता धनदायकः ॥ २ ॥ इन्द्रियाणां जये शूरो, धर्मं चरति पण्डितः ।
सत्यवादी भवेद्भक्ता, दाता भूताभयप्रदः ॥ ३ ॥” अभयदाता च स एव यो यूकालिक्षादिक्षुद्रजनानुपि न
दुनोति, उक्तञ्चेतिहाससमुच्चयादौ-“यूकामत्कुणदंशादीन्, ये जन्तूरतुदतस्तनुम् । पुत्रवत्परिरक्षन्ति, ते नराः
स्वर्गगामिनः ॥ १ ॥ अमेध्यमध्ये कीटस्य, सुरेन्द्रस्य सुरालये । समाना जीवितकाङ्क्षा, समं मृत्युभयं द्वयोः
॥ २ ॥” दयां विना च सर्वेऽपि धर्मा निष्फलाः, पञ्चाग्निसाधककमठतापसादीनामिव, यतः-“मयमंडणं व

क्रियते तदाऽपि तं भोजयित्वैव स्वयं भुञ्जीत, रोगादिशान्त्यर्थं पुनरुपवासाद्यपि कारयेत्, किं बहुना ? यथा
 मूलगुणस्याद्यानुव्रतस्य मालिन्यं न स्यात्तथा यतितव्यम् ५, एवं चौर्यादिमहाऽपराधकारिणोऽपि वधवन्धादि-
 सापेक्षतयैव श्राद्धस्य युज्यते, नतु निर्दयतया, यदुक्तम्—“वह्मसारणअन्धकखाणदाणपरधणविलोवणार्हणं ।
 सवजहन्नो उदओ दसगुणिओ इक्कसि कयाणं ॥ १ ॥ तिवयरे अ पओसे समयुणिओ समयसहस्सकोडियुणो ।
 कोडाकोडियुणो वा हुज्ज विवाणो बहुतरो वा ॥ २ ॥” पडुकण्णोत्तपत्त्यादिबहुदोषहेतुमहिष्यजादिसङ्ग्रहं च
 वर्जयेदिति, वधवन्धादिग्रहणं चोपलक्षणं तेन क्रोधादिना हिंसादिहेतुमन्त्रतन्त्रौषधप्रयोगादयोऽन्येऽप्यतिचार-
 तयाऽत्र व्रतेऽवगन्तव्याः । पर आह—अङ्गीकृतायाः प्राणातिपातविरतेरखण्डितत्वाद्बधवन्धादिविरतेश्च श्राद्धेना-
 नङ्गीकृतत्वात्कथं वधादीनामतिचारता ? उच्यते, प्राणातिपाते प्रत्याख्याते परमार्थवृत्त्या निरपेक्षवधवन्धादयो-
 ऽपि प्रत्याख्याता एव, प्राणातिपातहेतुत्वान्नेषां, एवं चेत्तर्हि वधादिकरणे व्रतभङ्ग एव नातिचारो, नियमस्यापा-
 लनात्, मैवं वादीः, यतो द्विविधं व्रतम्—अन्तर्वृत्त्या बहिर्वृत्त्या च, तत्र यदा क्रोपाद्यावेशान्निरपेक्षतया वधादौ
 प्रवर्तते तदा जातु स अक्रियते तेन निर्दयत्वान्निरपेक्षत्वाच्च व्रतमन्तर्वृत्त्या भग्नं, हिंसाया अभावाच्च बहिर्वृत्त्या
 पालितं, ततो देशस्य भङ्गादेशस्य पालनाच्चातिचारव्यपदेशः, तदुक्तम्—“न मारयाभीतिकृतव्रतस्य, विनैव मृत्युं
 कइहातिचारः ? । निगव्यते यः कुपितो वधादीन्, करोत्यसौ स्यान्नियमोऽनपेक्षः ॥ १ ॥ मृत्योरभावान्नियमोऽस्ति
 तस्य, कोपाद्व्याहीनतया तु भग्नः । देशस्य भङ्गादनुपालनाच्च, पुज्या अतीचारमुदाहरन्ति ॥ २ ॥” यद्वाऽनाभो-

त्वम् वा तस्याद्वेदद्वेदविच्छेदः कर्णनासिकागलकन्धलपुच्छादिकर्तनमित्यर्थः ३, 'अतिभारः' शक्त्यनपेक्षं
गुरुभारारोपणं ४, 'भक्तपानव्यवच्छेदः' अन्नपाननिषेधः ५, सर्वत्र क्रोधादिप्रबलकपायोदयादित्यध्याहार्यं,
अन्यथाऽतिचारत्वात्तुपपत्तेः, आर्द्धेन विनयादिशिक्षार्थं पुत्रादीनामपि सापेक्षतया वधवन्धाद्याचरणात्, यच्चा-
णावयः—“लालनाद्वद्वो द्रोपास्ताडनाद्वद्वो गुणाः । तस्मात्पुत्रं च शिष्यं च, ताडयेन्नतु लालयेत् ॥ १ ॥” एवं
पञ्चविधे प्रथमाणुव्रतस्यातिचारं सति यद्वद्वमित्यादि तथैव, अत्र चावश्यकचूर्णयोगशास्त्रवृत्त्याहुक्तो विधि-
रयं—प्रथमं तावद्गीतपर्वद्वयं श्रावकेण भाव्यं, यथा पुत्रादयः कर्मकरादयश्च दृष्टिदर्शनादिमात्रेणैव भीताः
सम्यक् प्रवृत्तान्ते, सम्भवे च सति दासादिद्विपदा गवादिचतुष्पदाश्च त एव संग्राह्या ये वधवन्धादि विनाऽपि
मयादया निवृत्तिं स्वस्वकार्याणि च कुर्वते, तथा सम्भवाभावेऽपि सापेक्षतयैव वधवन्धादि करोति, नत्वन्यथा,
तत्र यथो मर्माणि मुक्त्वा तताद्वरकादिना सकृद्विर्वा १, वन्यश्च प्रलम्बदाभमग्रन्यना शिथिलेनैव यथा वद्वाना-
मप्यद्वानि सप्रवर्चाचाराणि स्युः, प्रदीपनादां च सद्य एव छेदनादि स्यात् २, हविच्छेदस्तु रक्तगडुप्रभृतिविका-
रेऽपि सद्व्यत्वेनैव युज्यते ३, द्विपदादिभारवाहनेन पुनर्याऽऽजीविका सा श्रावकेण मुख्यवृत्त्या वर्जनीया,
यद्वदोपत्वात्, अन्यजीविकोपायाभावेऽपि द्विपदो यावन्तं भारं स्वयमुत्तिक्षपत्यवतारयति च तावन्तमेव वाहते,
चतुष्पदस्य तु यथाशक्ति भारः किञ्चिद्गुनः क्रियते, हलशकटादिभ्योऽन्नपानाद्युचितवेलायां चासौ मुच्यते
४, तथाऽन्नपानादिनिषेधोऽपराधकारिणोऽपि तवाद्य भोजनं न दास्यते इत्यादि वचसैवोच्यते न तु क्रियते जातु

मिच्छानाणं तहेव य ३। रागो ४ दोसो ५ महब्भंसो ६ धम्मंसि य अणायरौ ७ ॥ १ ॥ जोगाणं दुप्पणीहाणं ८, पमाओ अट्ठहा भवे । संसारुत्तारकामेणं, सब्बा वज्जिअवओ ॥ २ ॥” तेषु प्रकर्षेण संजननं-प्रवर्तनं प्रसङ्गः प्रमादरस्य प्रसंगः प्रमादप्रसङ्गस्तेन कषायविषयादिप्रमादप्रसङ्गेनैव हि प्रायो जीवा व्रतान्यतिचरन्ति, प्रमादप्रसङ्गश्च श्रुतकेवलिनामप्यनर्थहेतुः, किं पुनरन्यस्य ?, भणितं च-“चउदसपुवी आहारगा य मणनाणि वीअरागावि । हुंति पमा-यपरवसा तयणंतरमेव चउगइआ ॥ १ ॥” श्रीआचारार्होऽपि-“पमत्तस्स सबओ भयं अप्पमत्तस्स न कुतोवि भयं” प्रमादग्रहणं चात्रोपलक्षणं तेनाकुट्टिदप्पादिभिरपि यदाचरितमित्यप्यभ्यूह्यं, तत्राकुट्टि उपेत्य प्रतिषिद्धा-चरणोत्साहात्मकः सङ्कल्पः दर्पो-वलग्नधावनादिउन्मत्तता, उक्तमपि-“आउट्टिया उविच्चा दप्पो पुण हेइ वग्गणाइओ । कंदप्पाइ पमाओ दप्पो पुण कारणे करणं ॥ १ ॥” उन्मत्ततया च वलग्नधावनादौ हयशकटा-दरौत्सुक्यखेदनादौ च सुधैव पञ्चेन्द्रियवधात्मोपघातादिरपि दोषः, एवं यदाचरितं तन्नित्तामीति गम्यं, यद्वा-उवाचरितमित्येवोक्तं तत्प्रतिक्रमणं त्वग्रेतनाधया व्यक्तिकदर्शनपूर्वं करिष्यतीति नवमगाधार्यः ॥ २ ॥ इदानीं यदाचरितं तदैव व्यक्त्या दर्शयति—

वह १ बंध २ छविच्छेष्ट ३ अइभारे ४ भत्तपाणवुच्छेष्ट ५ । पढमवयस्सऽइआरे पाडिक्रमे देसिअं सबं ॥ १० ॥

‘वहबंधे’ति ‘बंधो व्यधो वा’ चतुष्पदादीनां निर्दयताडनं १, ‘बन्धो’ रज्ज्वादिभिर्गाढनियन्त्रणं २, छविः-शरीरं

प्रायः प्रथममणुव्रतम् । अथ सूत्रगाथाव्याख्या-प्रथमे सर्वव्रतानां सारत्वादिमाणुव्रतेऽनन्तरोक्तस्वरूपे स्थूला
एव स्थूलका-गमनागमनादिव्यक्तजीवलङ्का द्वित्रिचतुष्ष्वेन्द्रिया जीवास्तेषां प्राणा इन्द्रियादयस्तेषां सङ्कर्तृपती-
ऽस्थिचमनखदन्ताद्यर्थमतिपातो-विनाशो हिंसेत्यर्थः, उक्तं च-“पञ्चेन्द्रियाणि त्रिविधं बलं च, उच्छ्वासनिः-
श्वासमथान्यदायुः । प्राणा द्दशैते भगवद्भिरुक्तस्तेषां विषयोजीकरणं तु हिंसा ॥ १ ॥” यद्वा स्थूलकप्राणा
द्वीन्द्रियादयस्तेषामतिपातः स्थूरको-बाह्यैरुपलक्षणत्वाद्वादरो द्वीन्द्रियादिप्राणानामतिपातः स्थूरकप्राणातिपात
इति वा तस्य विरतिः-निवृत्तिस्तस्याः, अत्र गम्ययापि पञ्चमी, ततः प्राणातिपातविरतिमाश्रित्य यदाचरितं
वक्ष्यमाणं वधवन्धादिक्रमसाध्वनुष्ठितम्, अथवा प्राणातिपातविरतेः सकाशात् ‘आयरिअं’ति आर्षत्वात्पाठा-
न्नराद्वा यदतिचारितमतिक्रान्तमतिक्रमादिना भालिन्यं कृतमितियावत् वधवन्धाद्याचरणं दोषमान्याद्युपशान्त्यै
प्रशस्तेऽपि भावे स्यात्, यद्वाऽतिचारितम्-अन्यत्र गमनं तच्च देशविरतेः सर्वविरतावापि स्यात् न च तत्प्रतिक्र-
मणार्हमित्याह-अप्रशस्ते-क्रोधादिनौदयिकभावे सति, वधादयो ह्यतिचाराः क्रोधाद्यप्रशस्तभाव एव स्युः,
सृषवादादिद्वारेणाप्याव्यव्रतातिचारः संभवेद्यथा स्नेहपरीक्षार्थं देवेन रामो मृत इत्युक्तया लक्ष्मणमृतौ, कुमा-
रपालेन कौतुकादेव नाणकापहृत्या मूषकमृतौ वा तच्च द्वितीयव्रतादौ प्रतिक्रम्य तद्व्यपेक्षायाह-‘इत्थं’ति अत्रैव
प्राणातिपाते प्रमादप्रसङ्गेन, तत्र प्रमादाः पञ्च, यदाह-“मज्जं १ विसय २ कसायाश्चिदा ४ विणहा ५ य पंचमी
भणिआ । एय पंच पमाया जीवं पाडंति संसारे ॥ १ ॥” अष्टौ वा प्रमादाः, यदाहुः-“अन्नाणं १ संसओ चैव २,
३

मिति परिणयो संपत्तिरिति विमुच्य वेरा । अवहंतोवि न मुच्य क्लिष्टभावोऽहवायस ॥१॥” त्ति, भावतो न तु
 द्रव्यतोऽङ्गारमर्दकस्य कीदृज्याऽङ्गारमर्दने मन्दप्रकाशे रज्जुमहिबुद्ध्या घ्नतो वा ३, न द्रव्यतो न च भावतो
 मनोवाक्कायैः शुद्धस्य साधोः ४, अन्यथा वा प्राणिवधद्वैविध्यादि, यत उक्तम्—“शूला सुहुमा जीवा संकपरं-
 भओ अ ते दुविहा । सवरहनिरवराहा साविकत्वा चेव निरविकत्वा ॥१॥” अस्या व्याख्या—प्राणिवधो द्विविधः
 स्थूलसूक्ष्मजीवभेदात्, तत्र स्थूला द्वीन्द्रियादयः सूक्ष्माश्चार्त्रकेन्द्रियाः पृथ्यादयः पञ्च वादरा न तु सूक्ष्मना-
 सकर्मादयवर्त्तिनः, सर्वलोकव्यापिनस्तेषां वधाभावात् स्वयमायुःक्षयेणैव मरणात्, अत्र च साधूनां द्विविधादपि
 वधात्रिवृत्तत्वाद्विश्रान्तिविशेषका जीवदया, गृहस्थानां स्थूलप्राणिवधात्रिवृत्तिर्नतु सूक्ष्मवधात्, पृथ्वीजलादिषु
 सततमारम्भप्रवृत्तत्वादिति दशविशेषकरूपमर्द्धं गतं, स्थूलप्राणिवधोऽपि द्विधा—सङ्कल्पज आरम्भजश्च, तत्र
 सङ्कल्पान्मारयाम्येनमिति मनःसङ्कल्परूपाद्यो जायते तस्माद्गृही निवृत्तो नत्वारम्भजात्, कृष्याद्यारम्भे द्वीन्द्रि-
 यादिव्यापादनसम्भवात्, अन्यथा च शरीरकुटुम्बनिर्वाहाभावात्, एवं पुनरर्द्धं गतं, जाताः पञ्च विशेषकाः,
 सङ्कल्पजोऽपि द्विधा सापराधो निरपराधश्च, तत्र निरपराधात्रिवृत्तिः सापराधे तु गुरुलाघवचिन्तनं यथा भुव-
 पराधो लघुर्वेति, एवं पुनरर्द्धं गतेऽस्या द्वौ विशेषकौ जातौ, निरपराधवधोऽपि द्वेधा—सापेक्षो निरपेक्षश्च, तत्र
 निरपेक्षात्रिवृत्तिर्न तु सापेक्षात्, निरपराधेऽपि बाह्यमानमहिषवृषभहयादौ पाठादिप्रमत्तपुत्रादौ च सापेक्षतया
 वधवन्धादिकरणात्, ततः पुनरर्द्धं गते सपादो विशेषकः स्थितः आवकस्य जीवदयायाम्, एवंविधश्चाहस्य

यो मां सर्वगतं ज्ञात्वा, न च हिंस्यत् कदाचन । तस्याहं न प्रणश्यामि, न च मां स प्रणश्यति ॥२॥” वनस्पत्या-
दीनां सचेतनत्वयुक्तिस्तु प्रायुक्तेति ससमगार्थार्थः ॥ ७ ॥ अधुना सामान्येन चारित्र्यातिचारान् प्रतिक्रामति—
‘पंचणहमणुवयाणं गुणवयाणं च तिणहमइआरे । सिक्खवाणं च चउणहं पडिक्खमे देसियं सव्वं ॥८॥
‘पंचणहे’ति०, अनु-सम्भक्त्वप्रतिपत्तेः पश्चात् यद्वाऽणूति-महाव्रतापेक्षया लघूनि व्रतानि अणुव्रतानि, तेषां
पञ्चानां मूलगुणभूतानां तथा तेषामेव यानि विशेषगुणकारकाणि दिग्ब्रतादीनि त्रीणि गुणव्रतानि तेषां तथा
शिष्यस्य विद्याग्रहणवत्पुनः पुनरभ्यसनीयानि चत्वारि सामायिकादीनि शिक्षाव्रतानि तेषां चातिचारानाश्रित्य
यद्बद्धं, शेषं प्रायुक्तवत्, तत्राणुव्रतानि गुणव्रतानि च प्रायो यावत्कथितानि शिक्षाव्रतानि पुनरित्वरिकाणीत्य-
ष्टमगार्थार्थः ॥ ८ ॥ अथ ‘यथोद्देशं निर्देश’ इति प्रथममणुव्रतमाह—

पढमे अणुवयमी थूलगपाणाइवायविरईओ । आयरिअमप्पसत्थे इत्थ पमायप्पसंगेणं ॥ ९ ॥

‘पढमे’ति ॥ प्राणिवधो हि २४३ विधः स्याद्यतः—“भूजलजलणानिलवणचित्तिचउपंचिदिण्हि नव जीवा ।
मणवयणकायगुणिआ हवन्ति ते सत्त्ववीसत्ति ॥ १ ॥ इक्कासीई सा करणकारणणुमइताडिआ होइ । सच्चिअ
तिकालगुणिआ हुत्ति सया हुत्ति तेआला ॥२॥” यद्वा द्रव्यभावाभ्यां हिंसा चतुर्थी, तत्र द्रव्यतो भावतश्च हिंसा
हन्मीति परिणतस्य व्याधस्य मृगवधे १ द्रव्यतो न तु भावत ईर्यासमितस्य सार्धोः सत्त्ववधे, यद्वागमः—“वज्जे-

साधुनियमभङ्गाय कश्चित्पचनादि कृत्वा दत्ते इत्यादिग्रहः अथवा षट्क्रापसमारम्भादिष्वयत्नेनागालिताशोधित-
 तजलन्धनधान्यग्रहणादिना ये दोषाः कृतास्तांश्च निवृत्तमित्यर्थः, आवर्केण हि असादिरहितं संस्वारकसम्पक्क-
 सत्वापनादिविधिना निदिष्टद्रवद्वयस्त्रागालितं जलमिन्धनानि च शुष्काण्यजीर्णान्यशुषिराण्यकीदृजगधानि धान्य-
 पकान्नसुखासिकाशाकखादिमपत्रपुष्पफलादीन्यप्यसंसक्तान्यगर्भितानि सर्वाण्यपि च जलादीनि परिमितानि
 स्वल्पक् शोधितान्येव च व्यापार्याप्यन्यथा निर्दयत्वादिना शमस्त्वेनादिलक्षणसम्पक्त्वलक्षणपञ्चकान्तर्गताया
 अनुक्रमपाया व्यभिचारपत्तेः, तदुच्यते—“परिसुद्धं जलगहणं दारुअधन्नाहआण य तहेव । गहिआण य परिभोगो
 विहीइ तसरक्खणट्ठाए ॥१॥” महाभारतादावपि—“संवत्सरेण यत्पापं, कैवर्त्तस्येह जायते । एकाहेन तद्वाप्नोति,
 अप्रतजलसङ्ग्रही ॥ १ ॥ विंशत्यहुलमानं तु, त्रिंशदहुलमायतौ । तद्वत्त्वं द्विगुणीकृत्य, गालयेज्जलमापिवेत् ॥२॥
 तस्मिन् वस्त्रे स्थितान् जीवान्, स्थापयेज्जलमध्यतः । एवं कृत्वा पिवेत्तोयं, स याति परमां गतिम् ॥३॥” इत्यादि ।
 पुष्ट्यादीनां चागमे जीवस्यत्वमेवमुक्तम्—“अहामलगपमाणे पुढविक्राए हवन्ति जे जीवा । ते जइ सरसव-
 म्भित्ता जंबुद्वीपे न मायन्ति ॥ १ ॥” “एगंमि उदगाविंदुंमि जे जीवा जिणवरेहिं पन्नत्ता । ते पारेवय ० ॥ १ ॥”
 इत्यादि, उत्तरमीमांसादावपि—“लूतास्थतनुगालिते, ये विन्दो सन्ति जन्तवः । सूक्ष्मा अमरमानास्ते, नैव मान्ति
 त्रिविष्टपे ॥१॥ कृसुम्भकुङ्कुमास्मोवचितं सूक्ष्मजन्तुभिः । न दृढेनापि वस्त्रेण, शक्यं शोधयितुं जलम् ॥२॥”
 भगवद्गीतायामपि—“पृथिव्यामप्यहं पार्थ, वायावयौ जलेऽप्यहम् । वनस्पतिगतश्चाहं, सर्वभूतगतोऽप्यहम् ॥१॥

समारम्भारम्भाणां त्रितयमुपात्तमत्र किमिति केवलः समारम्भ एवोपाददे?, उच्यते, मध्यग्रहणे आद्यन्तयोरपि ग्रहणं तुलादण्डस्येवेति न्यायेन समारम्भोपादानात्संरम्भारम्भावप्युपात्तावेव मन्तव्यौ, तत्र संरम्भः—प्राणि-
वधादिसङ्कल्पः, समारम्भः परितापनादिः, आरम्भः प्राणिप्राणापहरः, तथा चोक्तम्—“संकल्पो संरम्भो परिता-
चकरो भवे समारम्भो । आरम्भो उद्वचर्थो सवनयाणं विमुह्वणं ॥ १ ॥” ततस्तेषु त्रिव्यपि ये दोषाः—पापानि न
त्वतीचाराः श्राद्धेन पट्कायारम्भवजनस्थानङ्गीकृतत्वादनङ्गीकृते चातीचाराभावात् पक्वे (पचने) सति—स्वयं पचने
परपार्थात्पाचने चशब्दादनुभूता च, किमर्थम् ?—‘आत्मार्यं’ स्वभोगार्थं ‘परार्थं’ प्रावूर्णकाद्यर्थम् ‘उभयार्थं’ स्वपर-
भोगार्थं चशब्दाद्विरर्थकद्वेषाद्विद्वत्पचनपाचनादौ च, एवकारः प्रकरेयत्तासूचकः, निरर्थकपाकादि च लोकेऽपि
निन्द्यं, यथोक्तम्—“पङ्क्तिर्भेदी वृथापक्वी, नित्यं दर्शननिन्दकः । सुतशय्याप्रतिग्राही, न भूयः पुरुषो भवेत् ॥ १ ॥”
ननु ‘दुविहे परिगहंसी’त्यनेनारम्भनिन्दा प्राशुक्ता पुनः कस्मादियम् ?, उच्यते, तत्र निषिद्धवहुविधारम्भमुद्दि-
श्यात्र तु स्वनिर्वाहहेतुकारम्भमपि, अत एव तत्र प्रतिक्रमणशुक्तमत्र तु निन्दामात्रमेव, सम्यगदृशा हि साव-
धारम्भेषु निर्वाहार्थमपि प्रवर्त्तमानेन धिग्भां षट्कायवधादिपापिनमित्यादि हृदि भावनीयं, तथाऽऽह—“हिंश्रु
जिणाण आणा चरिञ्चं मह एरिस् अजत्तस्स । एञ्चं आलप्पालं अघो दूरं विसंवयइ ॥ १ ॥” यद्वाऽन्तमार्थमिति
कोऽर्थः ?—साधुनिमित्तमशने कृते मम पुण्यं भविष्यतीति सुशब्दुद्धितयाऽऽत्मपुण्यार्थं पापं करोति, परः
पितृमातृपुत्रादिस्तत्पुण्यार्थं साधुदनाय पाककरणादौ परार्थम्, एवमुभयोः पुण्यार्थमुभयार्थं चशब्दाद्वैषेण

च । जं छविहववहारं न कुणह सा छविहा जयणा ॥ १२ ॥ वंदण १ नमंसणं चा २ दाणा ३ पुपयाण ४ मसि-
वजेइ । आलावं ५ संलावं ६ पुव्वमणालत्तणो न करे ॥ १३ ॥ रायाभिओगो अ १ गणाभिओगो २, बलाभि-
ओगो अ ३ सुराभिओगो ४। कंतारवित्ती ५, गुरुनिगहो अ ६, छ छिडिआओ जिणसासणंसि ॥ १४ ॥
भाविल मूलभूअं १ दुवारभूअं २ पइइ ३ निहिभूअं ४ । आहार ५ भायण ६ मिसं संसत्तं चरणधम्मस-
॥ १५ ॥ अत्थि जिओ १ तह निच्चो २ कत्ता ३ सुत्ता य पुत्तपावाणं ४ । अत्थि धुवं निघाणं ५ तस्सोवाओ ६ अ-
छट्टाणा ॥ १६ ॥” एषां भेदानां व्याख्या दर्शनससत्यादिभ्यो ज्ञेयेति षष्ठ्याथार्थः ॥ ६ ॥
॥ इति श्रीतपागच्छनायकपरमगुरुश्रीसोमसुन्दरस्मरिणिष्यश्रीभुवनसुन्दरस्मरिनिर्णयोपाध्याय-
रत्नशेखरगणिविरचितायामर्थदीपिकानाम्नां श्राद्धप्रतिक्रमणसूत्रवृत्तौ
सम्यक्त्वाधिकारः प्रथमः ॥ १ ॥

सम्यक्त्वाधिकारः प्रथमः ॥ १ ॥

इदानीं चारित्राचारं प्रतिचिक्राभिषुः प्रथमं सामान्येनारम्भनिन्दनायाह—
लुक्कायसमारंभे पयणो अ पयावणो य जे दोसा । अत्तट्ठा य परट्ठा उभयट्ठा चेव तं निंदे ॥ ७ ॥
षट्कायानां—भू १ जला २ नल ३ वायु ४ वनस्पति ५ त्रस ६ रूपाणां समारम्भे—परितापनादौ, नन्वन्य-
ज्ञागमे—“संरंभसमारंभे आरंभमि तहेव य । मणं पवत्तमाणं तु निअत्तिज्ज जयं जई ॥ १॥” इत्यादिना संरम्भ-

देवगुरुधर्मव्ययमयं वा सत्य इति संशयानस्य ४, अनाभोगिकं विचारशून्यस्यैकेन्द्रियादेर्वा विशेषज्ञानविकलस्य,
एवं सर्वप्रकारैर्मिथ्यात्वं परिहार्यं । सम्यक्त्वं च सप्तषष्टिभेदैर्विशुद्धं स्यात्पादाहुः—चउसहृण ४ तिलिङ्गं ३ दसवि-
णय १० तिसुद्धि ३ पंचगयदोसं ५ । अद्वयभावन ८ भूषण ५ लक्षवण ५ पंचविहसंजुतं ॥ १ ॥ छविहजयणा
६ ऽङ्गारं ६ छन्भावनभाविधं च छट्टाणं ६ । इअ सत्ताट्टिदंसणभेअविसुद्धं तु सममत्तं ॥ २ ॥ परमत्थसंयवो
खलु १ सुसुणिअपरमत्थजइजणनिसेवा ॥ २ ॥ वावत्त ३ क्खट्टिणी य वज्जण ४ मिअ चउह सहृणं ॥ ३ ॥
परमाणमसुखसा १ अणुराओ धम्मसाहणे परमो २ । जिणगुरुवेआवच्चे निअमो ३ ससमत्तलिगाइं ॥ ४ ॥
अरिहतं १ सिद्ध २ चेइअ ३ सुए अ ४ धम्मे अ ५ साहुवणो य ६ आयरिय । ७ उज्झाए ८ पवयणे ९
दंसणे १० विणओ ॥ ५ ॥ मणवायाकायाणं सुद्धी ससमत्तसोहणी तत्थ । मणसुद्धी जिणजिणमयवज्जमसारं
सुणइ लोअं ॥ ६ ॥ तित्थंकरचलणाराहणेण जं मज्झ सिज्झइ न कज्जं । पत्थेति तत्थ नत्ते देवविसेसे हि
वयसुद्धी ॥ ७ ॥ छिज्जंतो भिज्जंतो पीलिज्जंतोवि छज्झमाणोवि । जिणवज्जदेवयाणं न नमइ जो तस्स तणुसुद्धी
॥ ८ ॥” द्वाङ्गादयः पञ्च दोषाः प्रागुक्ताः, “पावयणी १ धम्मकही २ चार्ह ३ नेमिसिओ ४ तवस्सी अ ५ । विज्जा
६ सिद्धो अ ७ कर्ह ८ अट्टेव पभावणा भणिआ ॥ ९ ॥ जिणसासणे कुसलया १ पभावणा २ तित्थसेवणा ३
थिरया ४ । भत्ती अ ५ गुणा संमत्तदीवगा उत्तामा पंच ॥ १० ॥ लक्खिज्जइ ससमत्तं हिययगयं जेहिं ताइं
पंचेव । उवसम १ संवेगो २ तह निवेअ ३ पुकंप ४ अत्थिक्कं ५ ॥ १ ॥ परतित्थीणं तह्वेवयाण तज्जाहिअचेइआणं

निषेधे कथं न लोकविरुद्धत्वापञ्जानादिदोषः?, उच्यते, पात्रवृद्ध्या तेषां न देयमेव, तथाऽहंता दययौचित्यादिदानं तु न कापि निषिध्यते, यदुक्तं राजप्रश्रीयोपाङ्गे प्रदेशीनृपस्य नव्याहर्द्धमपतिपत्त्यनन्तरं शिक्षावसरे केशिगणधरेण—“स्वा पं तुमं पयसी ! पुबं रमणिजे भविता पच्छा अरमणिजे भविज्जासि”ति, श्रीमलयगिरिकृतैतद्भुत्तिर्यथा—‘मा पं तुमं पयसी’त्यादिग्रन्थस्यायं भावार्थः—पूर्वमन्येषां दात्रा भूत्वा सम्प्रति जिनधर्मपतिपत्त्या तेषामदात्रा न भाव्यम्, अस्माकमन्तरायस्य जिनधर्मपञ्जानस्य च प्रसक्ते”रिति ततो यथोक्तं मिथ्यात्वं सर्वं वर्ज्यं, तदुक्तं दर्शनशुद्धिप्रकरणे—“दुविहं लोइअमिच्छं देवगयं गुरुणयं सुणेअवं । लोउत्तरं पि दुविहं देवगयं गुरुणयं चैव ॥ १ ॥ चउअंअं मिच्छत्तं तिविहं तिविहेण जो विवलेइ । अकलं कं सम्मत्तं होइ ऊडं तस्स जीवस्स ॥ २ ॥” त्रिविधं त्रिविधेनेत्यत्र भावनामेवमाहुः—“एअं अणंतस्सत्तं मिच्छं मणसा न चित्तइ करेमि । सयमेसो व करेऊ अन्नेण कए व सुट्ठु कयं ॥ १ ॥ एवं वाया न भणइ करेमि अणं व न भणइ करेहि । अन्नकयं न पसंसइ न कुणइ सयमेव काएण ॥ २ ॥ करस्सन्नभसुहखेवाइएहिं नय कारवेइ अणणेणं । अणकयं न पसंसइ अणणेण कए व सुट्ठु कयं ॥ ३ ॥” अथवा मिथ्यात्वं पञ्चविधं, यदाह—“आभिग्गाहिअं अणाभिग्गाहं च तह अभिनिवेसिअं चैव । संसइअमणाभोगं मिच्छत्तं पंचहा एअं ॥ १ ॥” आभिग्रहिकं पाषण्डिनं स्वस्वशास्त्रनियञ्जितविवेकालोकानां परपक्षप्रतिक्षेपदक्षिणाम् १, अनाभिग्रहिकं प्राकृतजनानां सर्वदेवा वन्द्या न निन्द्याः, एवं सर्वे गुरवो धर्माध्वाराध्या इति २, आभिनिवेदिकं (तेषां ये) यथास्थितवस्तु जानन्तोऽपि दुरभिवेशविध्वावितमतयो, गोष्ठामाहिलादेरिव ३, सांशयिकं

मिह्लोकार्थमपि श्रावकेण वर्जनीयमेव, प्रसङ्गाद्यनेकदोषसम्भवात्, प्रायो हि जीवा मन्दमुग्धवक्रबुद्धयः सम्प्रति विशिष्य, ते ह्येवं विमृशन्ति-यद्यनेन विशुद्धसम्भवत्वेन महात्मना यक्षाद्याराधनं विधीयते तदा नूनमयमपि देवो मोक्षप्रदतया सम्यगाराध्य इत्यादिपरम्परया मिथ्यात्ववृद्धिस्थिरीकरणोद्विग्नः, तथा चैहिकफलार्थमेव यक्षाद्याराधकस्यापि प्रेत योर्धिर्गुप्तापः स्यात्, उक्तञ्च-“अत्रोसिं सत्ताणं मिच्छत्तं जो जणेह मूढप्पा । सो तेण निमित्तेणं न लहइ वोहि जिणाभिहिअं ॥ १ ॥” रावणकुण्ठादिभिश्च तत्समयेऽहर्द्धमस्येतरधर्मभ्योऽतिशायितया सर्वप्रतीतत्वेनापवादपदं यदि किञ्चिद्विद्याराधनादि कृतं तदाऽपि तदालम्ब्यनग्रहणं नोचितं, यतः-“जालिज मिच्छदिट्ठी जे पडणालवणाइ विष्पंति । जे पुण सम्मदिट्ठी तेसि पुणे चडइ पयडीए ॥ १ ॥” आवश्यकनिर्मुक्तावप्युक्तं अद्रवाद्दुस्वामिना-“तत्थ सम्मणोवासओ पुद्वामेव मिच्छत्ताओ पडिक्कमइ संमत्तं उवसंपज्जइ, नो से कप्पइ अजप्पभिइ अन्नउत्थिए वा अन्नउत्थिएअदेवयाणि वा अन्नउत्थिएपरिणाहिआणि वा अरिहंतचेइ-आणि वा वंदित्तए वा नमंसित्तए वा पुविं अणालित्तएणं आलवित्तए वा संलवित्तए वा, तेसिं अत्ताणं वा पाणं वा खड्डमं वा साइमं वा दाउं वा अणुप्पयाउं वा, नन्नत्थ रायाभिओणेणं गणाभिओणेणं वलाभिओणेणं देवयाभिओणेणं गुरुनिगगहेणं वित्तीकत्तारेण”मिति, ‘पुविं अणालित्तएणं’ति पूर्वमालसेन त्वसम्भ्रमं लोकापवादभीरुतया क्रीडाशरत्वमित्यादि प्रतिवाच्यमित्युक्तं तद्वृत्ता । गुरुसमक्षं सम्यक्त्वालापकोऽप्यनयेव रीत्योच्चार्यते, ततो निर्वाहयितुमपि तथैव युज्यते, नन्वेवं तर्हि विप्रादीनामशानादि न दातव्यमेवेत्यागतं, तथा च चिरप्रसक्तदानस्यापि

जामातुभाजिनेयभोजनादि ७४, सोमवारयुतामावास्यायां नवोदकीअमावास्यायां च नदीतडागादौ विशेष-
ज्ञानादि ७५, दीपोत्सवामावास्यायां पितृनिमित्तदीपप्रदानं ७६, कार्तिकयादिपूर्णिमासु विशेषज्ञानादि ७७,
फाल्गुन्यां पौर्णमास्यां होलिकाप्रदक्षिणादि ७८, श्रावण्यां तु बलिपर्व ७९, एवं तत्सद्देशप्रसिद्धमनेकविधं लौकि-
कदेवगतं मिथ्यात्वम् । लौकिकगुरुगतं त्वेवम्-लौकिकगुरुणां ब्राह्मणतापसादीनां नमस्कारकरणं ब्राह्मणाभे-
पाडण (पण्ड्या) इति तापसाद्यप्रे ओं नमः शिवायेति अणनादि च १ मूलाश्लेषादिजाते बाले विप्रोत्तक्रियाकरणं २
विप्रादीनां कथाश्रवणं ३, तेभ्यो गोलिलतलादिदानं भोजनादिदानं च ४ तेषां गृहेषु बहुमानार्थं गमनादि च ५ ।
लोकोत्तरदेवगतं तु परतीर्थिकसङ्गृहीतजिनविम्बार्चनादि सप्रत्ययश्रीशान्तिनाथपार्श्वनाथादिप्रतिमाणामिहलो-
कार्यं यात्रोपयाचितमाननादि च ६, लोकोत्तरगुरुगतं च लोकोत्तरलिङ्गेषु पार्श्वस्थादिषु च गुरुत्वबुद्ध्या वन्दनादि शु-
रुस्तूपादावैहिकफलार्थं यात्रोपयाचितादि च ४, ननु यथा वैद्यादयो व्याधिप्रतीकाराद्यर्थं धनभोजनवसनप्रदाना-
दिना बहुमन्यन्ते तथा सप्रभावयक्षयक्षिण्यादीनामप्येहलौकिकफलार्थं पूजोपयाचितादौ को दोषः १, मिथ्यात्वं
हि तदा स्याद्यदि मोक्षप्रदोऽयमिति देवत्वबुद्ध्याऽऽराध्येत, यदाहुः-“अदेवे देवबुद्धिर्या, गुरुधीरगुरौ च या ।
अधर्मं धर्मबुद्धिश्च, मिथ्यात्वं तद्विपर्ययात् ॥ १ ॥” श्रूयते च विशुद्धदृढसम्पत्त्वरवणकृष्णश्रेणिकाभयकु-
मारादयोऽपि द्वाद्युजयपुत्रप्राप्त्याद्यैहिककार्यार्थं विद्यादेवताधारधनं कृतवन्त इति, ततश्चेहलोकार्थं यक्षाधारधन-
धनेऽपि किं नाम मिथ्यात्वं १, सत्यं, तत्त्ववृत्त्याऽदेवस्य देवत्वबुद्ध्याऽऽराधने एव मिथ्यात्वं तथाऽपि यक्षाधारधन-

अजाप्रतिपत् तद्दिने गोहिंसादि च ४४, आतुद्धितीया ४५, शुक्लद्वितीयायां चन्द्रं प्रति दशिकादानं ४६, माघ-
शुक्लतृतीयायां गौरीभक्तं ४७, अक्षयतृतीयादिनेऽकर्त्तनं लाहणकादिदानं च ४८, भाद्रपदे कृष्णकज्जलतृतीया
शुक्ला तु हरितालिका तयोः कज्जलीदेवतापूजादि ४९, आश्विनशुक्लगोमयतृतीया ५०, मार्गशीर्षमाघकृष्णपक्ष-
योगेणश्राचतुश्र्यामिन्दूदयेऽदनादि ५१, आषणशुक्लनागपञ्चम्यां नागपूजादि ५२, पञ्चम्यादितिथिषु दध्यविलो-
डनाकर्त्तनादि ५३, माघशुक्लषष्ठ्यां सूर्यस्थयात्रा ५४, आषणे शुक्ला चन्द्रनषष्ठी भाद्रपदे सूर्यषष्ठी झूलणाषष्ठी
च ५६ आषणशुद्धिशीतलसप्तम्यां शीतलभोजनादि ५७ भाद्रशुक्लसप्तम्यां वैद्यनाथादेर्देवस्य सप्तम्याश्च पूजोप-
वासादि गृहसप्तके स्त्रीभिः कणाभिक्षादि च ५८, दुषाष्टम्यां केवलगोधूमसात्रभोजनादि ५९, भाद्रवद्विजन्मा-
ष्टम्यासुत्सवादि शुक्लदूर्वाष्टम्यां विरूढादनादि ६०, आश्विने चैत्रशुक्लपक्षयोर्नवरात्रयोर्नागादिपूजोपवासादि
६१, चैत्राश्विनशुद्धिअष्टम्यां महानवम्यां गोत्रदेवताविशेषपूजादि ६२, भाद्रशुद्धिअक्षतनवम्यामक्षताहभोजना-
दि ६३, भाद्रशुद्धिअविधवदशम्यां जागरणादि ६४, विजयदशम्यां शमीप्रदक्षिणादि ६५, विष्णोः स्वापे उत्थाने
तथा फाल्गुनशुद्धिआमलक्यां ज्येष्ठशुद्धि पाण्डवानां चैकादश्यां सर्वमासेषु वा तासूपवासादि ६६, सन्ताना-
दिनिमित्तं भाद्रवावद्विप्तसद्वादशी शुक्ला तु ओषद्वादशी ६७, ज्येष्ठशुद्धित्रयोदश्यां ज्येष्ठिन्यां सक्तुकदानादि
६८, धनत्रयोदश्यां स्वपनादि ६९, फाल्गुनवद्विचतुर्दश्यां शिवरात्रावुपवासजागरणादि ७०, चैत्रवद्विचतुर्दश्यां
नवसतीयात्रादि ७१, भाद्रवद्विचतुर्दश्यां पवित्रकरणादिं ७२, चतुर्दश्यामनन्तवन्धनादि ७३, अमावास्यायां

स्थापनं ४, पुत्रजन्मादौ षष्ठीदिने षष्ठीदेवतापूजादि ४, विवाहे मातृणां स्थापनं ६, चण्डिकादीनामुपयाचित-
 करणं ७, तेलुलाग्रहादिपूजनं ८, सूर्यचन्द्रग्रहणव्यतिपातादौ विशेषतः स्नानदानपूजादि ९, पितृणां पिण्ड-
 प्रदानं १०, रेवंतपन्थदेवतयोः पूजनं ११, क्षेत्रे सीताया हलदेवतायाः कृषिप्रारम्भेऽर्चनं १२, पुत्रादिजन्मनि
 मातृशरावाणां वृक्षनामकानां भरणं १३, सुवर्णरूपयरत्नवस्त्रपरिधानदिने सोनिणिरुपिणिरणिणिदेवताविशे-
 षानाश्रित्य विशेषपूजालाहणकादिदानं च १४, सृतकार्थं जलाञ्जलितिलदर्भजलधदानादि १५, नदीतीर्थादौ
 सृतकदाहः १६, सृतकार्थं शण्डविवाहः १७, धर्मार्थं सपत्नीपूर्वजपितृणां प्रतिष्ठाकरणं १८, भूतानां शरावदानं
 १९, आर्द्धद्रादशाहिकमासिकषाण्मासिकसंवत्सरिकाणि २०, प्रयादानं २१, कुमारिकाभोजनदानं २२, धर्मार्थं
 परकीयकन्यायाः पाणिग्रहणकारणं २३, नानापद्मविधापनं २४, लौकिकतीर्थं यात्रोपयाचितदानतुण्डमुण्डमुण्ड-
 नाङ्कदापनादि २५, तद्यात्रानिमित्तं भोजनादि २६, धर्मार्थं कृपादिस्ननं २७, क्षेत्रादौ गोचरदानं २८, पितृणां
 निमित्तं भोजनात् हान्तकारदानं २९, काकमाजारादीनां पिण्डदानं ३०, पिण्डलनिम्बवदाभ्रादिवृक्षारोपणसेच-
 नादि ३१, शण्डाङ्कनपूजनादि ३२, गोपुच्छपूजादि ३३, शीतकालादौ धर्मार्थमग्निप्रज्वालनम् ३४, उन्मरगमिल-
 नीचुल्लयादिपूजनं ३५ राधाकृष्णादिरूपकारिलटप्रेक्षणकाव्यलोचनं ३६, सूर्यसङ्क्रान्तिदिने विशेषपूजास्नानदाना-
 दि ३७, उत्तरायणादिने विशेषस्नानादि ३८, आदित्यसोमवारादिष्वेकभक्तादि ३९, शनिवारं पूजार्थं विशेषतिल-
 तैलप्रदानस्नपनादि ४०, कार्तिकस्नानं ४१, माघस्नानं द्युतकम्बलदानादि च ४२, धर्मार्थं चैत्रे चचरीदानं ४३,

च नीतो गवाशनैः ॥ १ ॥ गवाशनानां स गिरः शृणोति, अहं च राजन् ! मुनिपुङ्गवानाम् । प्रत्यक्षमेतद्भवताऽपि
दृष्टं, संसर्गजा दोषगुणा भवन्ति ॥ २ ॥ आस्तां सचेतसां सङ्घातसदस्तस्यात्तरोरपि । अशोकः शोकनाशाय,
कलये तु कलिटुमः ॥ ३ ॥” अतः कूलिङ्ग्यादीनां सर्वथा परिचयः परिहार्यः स्तंविप्रगीतार्थसाधुसाधर्मिकाणां
च यत्नेनापि कार्यः, आह्वस्य निवासोऽपि तत्सामग्र्यामेव युज्यते, तथैव स्वयमनिर्वाहस्यैवृद्धिसम्भवादन्वया
नन्दमणिकारस्वेव स्वीकृतधर्मभ्रंशापत्तेः, अणयते च-“जतथ पुरे जिणभवणं समयविक्र साहुसावया जतथ । ततथ
सया वसिअवं षउरजलं इंधणं जतथ ॥ १ ॥” आद्यपञ्चाशकेऽपि-“निवस्सेज्ज ततथ सद्धा साहणं जतथ होइ
संयाओ । च्चइअघराइं जंमि अ तयन्नसहस्मिअ चेव ॥ १ ॥” मिथ्यादृक्संस्तवे श्रीहरिभद्रत्वारिशिष्यसिद्धसाधुज्ञातं,
स सौगतमतग्रहस्यसमग्रहणार्थं गतस्तेऽर्थावितो गुरुदत्तवचनत्वान्मुत्कलापनाय गतो गुरुभिर्बोधितो बोद्धानाम-
पि दत्तवचनत्वान्मुत्कलापनार्थं गतः पुनस्तेऽर्थावितः, एवमेकविंशतिवारान् गतागतकारी तत्प्रतिबोधार्थं गुरुकु-
तललितविस्तराख्यशक्रस्तवद्वृत्त्या दृढं प्रतिबुद्धः श्रीगुरुपाश्वं तस्यौ, इति पञ्चमोऽतिचारः ५ । एवं सम्यक्त्वान्ति-
चारे सति यद्वद्धमित्यादि पूर्ववत् । सम्यक्त्वं हि सर्वप्रकारमिथ्यात्वपरिहारेणैव निष्कलङ्कतां कलयति, मिथ्यात्वं
च द्विविधं-लौकिकं लौक्योत्तरं च उभयस्यपि च द्विविधं-देवविषयं गुरुविषयं चेति मिथ्यात्वस्य चत्वारो भेदाः,
तत्र देवगतलौकिकमिथ्यात्वस्थानानि यथा-हरिहरब्रह्मादिदेवानां भवनेषु गमनं प्रणामद्वजादि च १, कार्यात्मने
हृदोपवेशनादौ लाभार्थं विनायकादीनां नासग्रहणम् २, चन्द्ररोहिणयोः गीतगानादि ३, विवाहे विनायक-

तयात्कुलिङ्गिभिः सह वा संवासभोजनालापारूपः परिचयः संस्त्वः, सिध्यादृष्टिभिः सहैकत्रवासादिपरिचये
 सुखसाध्यतत्प्रक्रियाश्रवणात्सुखसाध्यतत्क्रियादर्शनाच्च दृढसम्यक्त्ववर्तोऽपि दृष्टिभेदः संभाव्यते किमुत
 सन्दुद्धेरभिन्नवधर्मस्थेति तत्संस्त्वोऽपि सम्यक्त्वदोषः, उपलक्षणत्वाद्बिह्वदीनामपि प्रशंसायां संस्त्वे च
 सम्यक्त्वातिचारः, यदागमः—“अंवरस य निम्बरस य दुण्हांपि सन्नागयाहं मूलाहं । संसग्गीहं विणट्टो अंबो निंब-
 सस्यक्त्वातिचारः, अचरेण सिद्धिं करेह अचरेण तारिसो होह । कुलुमेहिं सह वसंता तिलावि तज्जंघिआ
 त्तणं पत्तो ॥१॥ जो जारिसेण सिद्धिं करेह अचरेण तारिसो होह । कुलुमेहिं सह वसंता तिलावि तज्जंघिआ
 हुंति ॥ २ ॥” अत्र नोदकवचनं—“सुचिरंपि अच्छन्नाणो नलथंभो उच्छुवाडमज्झंमि । कीस न जायहं म्हुरो जह
 पाहंजुणेण निअण्ण ॥ ३ ॥ सुचिरंपि अच्छन्नाणो नलथंभो उच्छुवाडमज्झंमि । कीस न जायहं म्हुरो जह
 संसग्गी पत्ताणं ते ? ॥ ४ ॥” कवयोऽप्याहुः—असाधुः साधुर्वा भवति खलु जात्यैव पुरुषो, न सङ्गादौर्जन्यं न च
 सुजनता कस्यचिदपि । सन्नागे समन्धे मणिमुज्जगयोर्जन्यजान्ति, मणिनाहं दोषान् श्रुयाति नच सर्पो मणिमु-
 णान् ॥ ५ ॥” अत्रोत्तरं—“आवुणअभावुणाणि अ लोए दुविहाहं हुंति द्वाहं । वेरुलिओ तत्थ मणी अभावुणा
 अज्जद्वेहिं ॥६॥ जीवो अणाइनिहणो तवसावणभाविओ अ खंसारे । खिपं सो भाविज्जहं मेलणदोसाणुभावेण ॥ ७ ॥ एवं
 ॥ ७ ॥ जह नाम म्हुरसलिलं सागरसलिलं कमेण संपत्तं । पावहं गुणपरिहाणिं मेलणदोसाणुभावेण ॥ ७ ॥ एवं
 सु सीलवंते असीलवंतेहिं मेलिओ संतो । पावहं गुणपरिहाणिं मेलणदोसाणुभावेण ॥ ७ ॥ एवं
 योश्च शुक्लद्वयोदाहरणं, तदाह—“माताऽप्येका पिताऽप्येको, मम तस्य च पक्षिणः । अहं मुनिभिरानीतः, स

स्या वज्राञ्चले खनामसुद्रिकां बद्धा मया नामसुद्रा हारितेत्युवाच, अभयमन्त्रिणा तदेवकुलद्वारे एकैकमानुषशो-
धने तदञ्चले सुद्रां दृष्ट्वा साऽन्तःपुरे क्षिप्ता, राज्ञा हृष्टेनोदृढा, क्रीडायां पृष्ठाधिरोहे राज्ञा हस्तिं प्राक्तनतकुला-
दिसम्बन्धकथने निर्वृतात् प्रवर्जिता प्रभुपार्श्वे इति तृतीयोऽतिचारः ३ । कुलिङ्गिषु-शाक्यादिष्वहो ! महातप-
स्विन एत इत्यादि वर्णनं प्रशंसा, मिथ्यादृष्टिप्रशंसायां हि सुशब्दद्वीनां मिथ्यादृष्टिष्वप्यादरबहुमानादि स्यादि-
त्येषाऽपि सम्यक्त्वं दूषयति, उक्तञ्च-“सिञ्छत्ताथिरीकरणं अतस्तसद्धा पचिसिदोसो अ । तह तिक्ककम्भबधो
पलंससओ इह कुदंसणिणं ॥ १ ॥” मिथ्यादृष्टिषु हि महातपस्तपनावपि दृष्ट्वाऽज्ञानकष्टमेतेषामित्याखेव चिन्तायि-
तव्यं वक्तव्यं च स्याद्, यत उक्तम्-“जं अन्नाणी कम्मं खवेइ बहुआहिं वासकोडीहिं । तं नाणी तिहिं शुत्तो खवेइ
जसासमित्तेण ॥ १ ॥” सद्धिं वाससहस्सा तिसत्तखुत्तोदएण धोएण । अणुचिदं तामल्लिणा अन्नाणतथुत्ति अप-
फलो ॥ २ ॥ तामल्लितणे तवेण जिणमइ सिज्झइ सत्तज्जण । अन्नाणह दोसेण तामलि ईसाणहि गओ ॥ ३ ॥”
अस्यां सिंहपुरीवासिपरमार्हतगीतार्थनैष्ठिकलक्ष्मणश्रोष्टिदष्टान्तः-तेन सभानिविष्टेनान्यदको भासक्षपकः परि-
ब्राह् तपसि श्लाघितः, तच्छ्रुत्वा द्वौ ब्राह्मणौ तं नन्तुं सादरं गत्वा व्युद्गूहितौ च तेन तथा यथाऽहन्मतावज्ञाकारि-
णौ श्रुत्वा नरकादिनालाभवेषु भ्रान्तौ, लक्ष्मणश्रेष्ठी तु चिरं ब्राह्मणभाराध्य सौधमे लुरोऽभूत्, व्यवनासत्ता-
च तेन पृष्टः श्रीवीरः प्राह-ससतिर्यग्भवानन्तरं नृत्तप्रासावपि प्राक्कुलिङ्गिप्रशंसया बोधितोऽतिदुर्लभः, ततोऽपि
कतिपयभवान् भ्रान्त्वा पद्मनाभार्त्तौ त्वं सेतस्यसीति, इति तुर्योऽतिचारः ४ । तथा कुलिङ्गिषु विभक्तिव्य-

शुक्लानि, मनः सत्त्वेन शुक्लानि । विद्यातपोभ्यां भूतात्मा, बुद्धिर्ज्ञानेन शुद्ध्यति ॥ २ ॥ नित्यं शुद्धः काष्ठहस्तः,
 पण्यं यच्च प्रसारितम् । ब्रह्मचारिणतं भैक्षं, नित्यं शुद्धमिति स्थितिः ॥ ३ ॥” द्यौचं हि लोकेऽपि यथानिर्वा-
 ह्येव व्यवह्रियते सर्वत्रापि, न त्वन्यथा, बालस्त्रीभवादिपशुप्रभृतिषु मलिनपरिकर्मितकोरकवस्त्रपटङ्गलकरप-
 त्रिकाकुटुपोषानदृष्टकस्त्याबद्धसर्पकच्छीप्रत्याकारदन्तिदन्तश्रीकरीचामरकस्थलादिग्रहणं मृगभद्रजवाधिपोही-
 सकगोरोचनगवधूपशुचिस्थानकवर्द्धितकेतकीदलादिभोगे मलिनसंस्तुतपूणीफलसेह्वरकस्रजर्जरुज्जादिभक्षणं
 नानास्थानद्रमशानममृतकमलसूत्राद्याक्रान्तनद्यादिजलस्थानपानादौ च सर्वत्र पावित्र्यस्यैव व्यवहरात्, उक्तञ्च
 मनुस्मृतौ—“रथ्या कर्दमतोयानि, स्पृष्टान्यत्थैश्च वायसैः । जालनेनैव शुक्लानि पकेष्टकचितानि च ॥ १ ॥
 माक्षिकाविष्टुषं छाया, गौरश्चः सूर्यरश्मयः । रजो भूर्वायुरग्निश्च, रपरासेध्यानि निर्दिशेत् ॥ २ ॥” क्षिताक्षरास्मृता-
 दपि—“पन्थानश्च विशुक्लानि, सौमस्र्यार्शुस्रावतैः । द्रमशु चास्यगतं दन्तं, सित्युं त्यक्त्वा ततः शुचिः ॥ ३ ॥”
 अतो विवेकिना विद्वज्जुगुप्सा सर्वथा त्याज्या, अत्रोदाहरणं यथा—विवाहे आद्धस्तुता सर्वाङ्गविभूषिता साधूनां
 प्रतिलाभनेऽङ्गमलदुर्गन्धादध्यौ जिनधर्मोऽनवद्यः परं प्राप्नुकोदकेन मुनीनां यदि ज्ञानं स्यात्तदा को दोष इत्या-
 दि, सा चानालोच्य मृता राजगृहे गणिकाकुक्षौ उत्पदे, गर्भोऽप्यरतिप्रदानान्मात्रा त्यक्ताऽतितीव्रदुर्गन्धा राज्ञा
 श्रेणिकेन तदुर्गन्धत्वकर्मपृच्छायां श्रीवीरेणोक्तं—पात्रदानादियं ते प्रिया भवित्री क्रीडाया अन्ते पृष्ठेऽधिरोहणाद्य
 सा ज्ञेयेति, सा च मुहूर्त्तानापगतदुर्गन्धा आभीर्या नीता वर्द्धिता यौवने कोमुदीमहे श्रेणिकस्तत्परशोनानुरक्तस्त-

सक्तत्वादिना शीघ्रं नागतस्तत आचायैश्चित्तितं—सुधाऽयं चारित्राराधनादिक्लेशरत्यजामि लिङ्गमित्यादि तावता शिष्यसुर उपयुक्तः परीक्षार्थं नाटकविक्रवर्णनादि आचार्येण षण्मासीं नाटकालोकनार्थं मार्गे पृथिवीकायिकार्ण-दिपट्टकुमारालङ्कारलुण्ठनादि शिष्यसुरेण श्राद्धीभूय निमज्जणे स्मरेणा चाग्रहणे बलान्मोदकक्षेपार्थं पात्रकर्षणेऽलङ्कारदर्शनाल्लजादि देवेन बोधितश्चेति विचिकित्सास्वरूपं । ‘विडच्छ’त्ति पाठे तु विडच्छा—विद्वज्जुगुप्सा विज्जुगुप्सा वा, तत्र विद्वत्सो विदो वा ज्ञाततत्त्वतया साधवस्तेषां जुगुप्सा, तथाहि—मलमलिनाजोपधीत् साधून् दृष्ट्वा मूढधीरेवं चिन्तयति—यथा स्नानाकरणादिना प्रस्येदजलक्लिन्नमलत्वादुर्गन्धिक्वगुरुपधय एते सुनयः, को द्रोषः स्याद्यदि प्रासुकोदकेनाङ्गोपधिक्षालनं कुर्वीरन्नित्यादि, स हि मूढत्वादेवं न वेत्ति यन्मुनीनामजि-ह्मब्रह्मविशुद्ध्यर्थं विमृषादिवर्जितां मलमलिनत्वं प्रत्युत विशेषगुणशोभाहेतुः, आह च—“मलमइल पकमइला धूलीमइला न ते नरा मइला । जे पावपकमइला ते मइला जीवलोगंमि ॥ १ ॥” लौकिका एवं पठन्ति—“शुचि-भूमिगतं तोयं, शुचिर्नारी पतिव्रता । शुचिर्धर्मपरो राजा, ब्रह्मचारी सदा शुचिः ॥ १ ॥ स्नानमुद्धर्त्तनाभ्यङ्गं, नवकेशादिसत्क्रियाम् । गन्धमालयं प्रद्रीपं च, लज्जन्ति ब्रह्मचारिणः ॥ २ ॥ सत्यं शौचं तपः शौचं, शौचमि-न्द्रियनिग्रहः । सर्वभूतदया शौचं, जलशौचं च पञ्चमम् ॥ ३ ॥” याज्ञवल्क्यस्मृतावपि—“ब्रह्मचर्यस्थितो नैक-मन्नमयादनापदि । दन्तधावनगीतादि, ब्रह्मचारी विवर्जयेत् ॥ १ ॥” मनुस्मृतावपि पञ्चमाध्याये—“क्षान्त्या शुद्ध्यन्ति विद्वत्सो, दानेनाकार्यकारिणः । प्रच्छन्नपापा जापेन, तपसा वेदवित्तमाः ॥ १ ॥ अङ्गिर्गोत्राणि

यथा-भद्राचार्यस्य पञ्चशती साधवः द्वादशशती साधव्यः, तद्गच्छे च काञ्जिकमवश्रामणं त्रिदण्डोद्धृतोष्णो-
 दकं च सुक्त्वा वारि न भुज्यते, रज्ज्यायाश्च दुर्द्धवाद्देहो गलत्कुष्ठेन विनष्टः, अन्यसाध्वीभिर्दुष्करकारिके !
 किमेतत् ? इति प्रश्ने तयोक्तम्-एतेन प्रासुकपानकेन देहो मे विनष्ट इति, तच्छ्रुत्वा शुभितं सर्वसाध्वीनां
 हृदयं, वर्ज्यामः प्रासुकपानकमिति, तत्रैकया चिन्तितं-सम्प्रत्येव जातु मे देहः शादं २ पतति तदाऽपि प्रासु-
 कोदकं न त्यजामि, नहि देहस्य प्रासुकोदकेन विनाशः किन्तु प्राग्दुष्कर्मणैव, हा विगनया महापापया किमि-
 द्मीदृशमसमञ्जसमवाच्यमुक्तं, यतः-“किं केण कस्म दिज्जइ विहिअं को हरइ हीरए कस्म । समयमपणा
 विदत्तं अहिअइ सुहंमि दुक्खंमि ॥ १ ॥” एवं ध्यायन्त्या एव तस्याः केवलमुत्पेदे, तथा सर्वार्थिकादीनां सन्दे-
 हो हतः, रज्जया रक्तपित्तदूषितया कोलिकमिश्रः स्निग्धाहारो भुक्तस्तथा आद्भुतस्याप्रासुकं पानकं सङ्गृह्य
 मुखं प्रक्षालितं, रुष्टया च शासनदेव्या शिक्षार्थं किञ्चिच्चूर्णं रज्ज्याया आहारान्तः क्षिप्तं तेन देहो विनष्टो नतु
 प्रासुकोदकेनेति, ततो रजयोक्तं-भगवति ! मे प्रायश्चित्तं देहि, तयोक्तं-तव शुद्धिहेतुः प्रायश्चित्तमेव नास्ति,
 त्वया तत्तादृगुर्वचननिकाचितकर्मणा कुष्ठभगन्दरजलोदरश्वासाद्यौषण्डमालादिमहादुःखमनन्तभवैरवश्यं
 वेदितव्यं, अन्यासामार्याणां तु तथा प्रायश्चित्तं दत्तमिति, एवमगीतार्थतायां दुरन्तदोषं परिभाटय धर्मवि-
 रुद्धं वचः सर्वथा त्याज्यम् । विचिकित्सायां चाषाढभूत्याचार्यदृष्टान्तः, तैर्हि बहुशिष्यनिर्यापकैरन्यदैकः
 स्वशिष्यः सस्यग्र निर्यापितः, देवत्वे त्वया खं दर्शनीयमिति दृढं सङ्केतितश्च, तथाऽपि स सुरीश्वतो न्याक्षिप्ता-

यत्रापि च सुराः प्रकटीभूय खं दर्शयन्ति दिव्यभोगाँश्चैव पूरयन्ति तत्रापि दहतमस्त्रेहायाकृष्टत्वमेव हेतु-
यथा गोभद्रदेवस्य शालिभद्रं प्रति, आह च सङ्ग्रहणिकारः—“संकतदिव्यपेमा विसृज्यपसत्तासमत्तकत्तत्वा । अण-
हीणमणुअकला नरभवमसुहं न इति सुरा ॥ १ ॥ चत्तारि पंच जोअणसयाइं गंधो अ मणुअलोगमस । उड्डं
वच्चइ जेणं न हु देवा तेण आवंति ॥ २॥ पंचसु जिणकल्लणेसु चेव महारिसित्ताणुभावाओ । जम्मंतरनेहेण य
आगच्छंती सुरा इहयं ॥ ३॥” तदेवं विचिकित्साऽपि भगवद्भवनानाध्यासरूपत्वात्सम्यक्त्वस्य दोषः । ननु श्रा-
द्धाऽपि सन्देहरूपा तदेतस्याः शङ्कातः कः प्रतिविशेषः?, उच्यते, शङ्का हि द्रव्यगुणविषया इयं तु क्रियाविषये-
वेति, यस्त्वत्यन्तं विषयस्तथतिः कस्यचित्सद्वर्त्ममाराधयतोऽपि प्राग् दुष्कर्मवशादुपस्थिते किञ्चि(कास्मिंश्चि)द्व्यसने
धर्मकरणादिदं जातमिति चिन्तयति वदति वा तस्यान्यस्येव सम्यग्दर्शनमेव कः?, धर्मस्वरूपस्यैवापरिज्ञानात्,
न ह्यमृतात्कस्यापि मृतिर्धदते पानीयाद्वा प्रदीपनोत्थानं तरणेर्वा तप्तःप्रसरणं सुधांशोर्वा वह्निकणवर्षणं
करुणदुःमादर्वा दारिद्र्योपद्रवः कुशालोर्वा शीतविह्वलः, जातुचिदमृतादरपि मृत्वादि स्यात् त्व तु करुणान्तेऽपि धर्म-
दृष्ट्यादिरूपसम्भवो भूतो भवति भविष्यति वा, अन्यस्यापि चालीकमालप्रदानं महते दोषाय किं पुनस्त्रैलो-
क्येऽप्यतिशयालोः सकलश्रेयःपरमनिमित्तभूतस्य धर्मस्य?, अतस्तस्य धर्मद्वेषिणो धर्मनिन्दासादरस्य परेषामपि
योधिबीजविध्वंसिनो दुर्लभयोधेरनन्तसंसारिणः कुतस्त्यमज्जामुञ्ज च श्रेयः?, यतः—“न निमित्ताद्विषां क्षेमा,
नायुर्वैद्यकविद्विषाम् । न श्रीनीतिद्विषामेकमपि धर्माद्विषां नहि ॥ १ ॥” इह महानिशीथोक्तं रत्नार्थिकाज्ञातं

दिपरायणा विषयानुपभुञ्जाना एव परलोकेऽप्यभीष्टमुखेन युज्यन्त इति साधीयानेषोऽपि धर्म इत्यादि, दृश्यन्ते
 हि सुधबुद्धयः स्थलनिम्नक्षेत्रभूबीजवापकशुक्वद्धमार्थितया सर्वदर्शनान्याराधयन्तः, एवं चाऽऽकाङ्क्षोऽपि
 परमार्थतो भगवदहर्त्तृप्रणीतागमानाश्वासरूपा सम्यक्त्वं दूषयति, अत्र ज्ञातमेवं-कश्चिद्विज्ञो धाराभिषखगोत्रदे-
 वयाराधकश्चासुण्डामपि सप्रभावां निशम्याराधयामास, अन्येहुर्नैयाः पूरेण श्लाघ्यमानो धावस्व धारे ! धावस्व
 चासुण्डे ! मां रक्ष २ इत्यादिवादी तत्रागताभ्यामप्युभाभ्यां देवीभ्यां मिथः ईर्ष्ययोपेक्षितो शुद्धितश्चेत्यन्यान्याका-
 ङ्क्षा [न] कार्येति द्वितीयोऽतिचारः २। 'विणिच्छ'ति विचिकित्सा तपस्तपनादौ धर्मकार्ये फलं प्रति सन्देहः, सा
 चैवम् उभयथाऽपि हि क्रिया दृश्यन्ते सफला अफलाश्च कृषीबलादीनामिव, अतः श्रीजिनधर्मोऽप्यस्य महत्त-
 स्तपस्तपनकष्टानुष्ठानादिक्लेशस्य सिकताकणकवलवन्निःस्वादस्यायत्नां फलसम्पन्नवित्री न वेति, मूढबुद्धयो ह्येवं
 चिन्तयन्ति-सम्यक्समारोधितश्चाद्वयतिधर्मा महत्तपस्विनः प्रान्तसमयस्पष्टसञ्ज्ञाताराधनाऽनश्नानादिकृत्याः प-
 ण्डितमरणेन कालं कृतवन्तः प्रान्तसमयकृतसङ्केता अपि देवभूयं गता न कापि स्वं दर्शयन्ति ज्ञापयन्ति वा, तत-
 स्तपस्तपनादेः क्लेशमात्रमेव फलं सम्भावयाम इत्यादि, नन्वेवं तत्त्वस्रवबुध्यन्ते यत्सम्यग्धर्माराधकाः प्रेत्य देवत्वं
 प्राप्तास्तत्तादृग्विमानदेवाङ्गनादिदिव्यमहर्द्धिलाभादिना प्राग्भवसम्बन्धिनः स्मरन्त्यपि न, जातु स्मरणेऽपि
 सम्यग्येव प्राग्भवस्थाने यामि स्वं दर्शयामीत्यादि चिन्तयन्तोऽपि दिव्यभोगार्द्धिरसासक्तत्वादिना प्रभूतमापि सम-
 यमतिवाहयन्ति तावता च प्राग्भवसम्बन्धिमनुष्याणामायुष्यपि समाप्यन्त इति कः कस्य स्वं दर्शयिष्यति ?

भणियं भयवया इहं खित्ते । आणानुत्ताणमियं न होइ अहुणत्ति वामोहो ॥ १ ॥” केचिच्च भावा निगोद-
दयः केवलानामगम्याः, यतः—“गोला य असंखिज्जा अस्संखनिगोअओ हवइ गोलो । इक्किक्किमि निगोए अणं-
तजीवा सुणेयवा ॥ १ ॥ जइआ होही पुच्छा जिणण मणंगमि उत्तरं तइआ । इक्कस्स निगोअस्स य अणंत-
भागो अ सिद्धिगओ ॥ २ ॥” न चात्र हेतुदृष्टान्ताद्यस्ति, तदुक्तम्—“आणानिज्झो अत्थो आणाए वेव सो कहे-
अवो । दिट्ठंतिड दिट्ठंता कहणविहि विराहणा इहरा ॥ १ ॥” श्रीजिनभद्रगणिद्वयसाम्प्रमाणोऽप्यूचे—“कथं सइ-
दुच्चल्लेण तविहायरिअविरहओ वावि । नेअगहणत्तणेण य नाणावरणोदणं च ॥ १ ॥ हेऊदाहरणास्संभवे अ सइ
सुट्टु जं न दुडिझज्जा । सवणणुमयमवितहं तहावि तं चित्तए मइमं ॥ २ ॥ अणुवकयपराणुणहपरायणा जं जिणा
जगप्पवरा । जिअरागदोसभोहा य नन्नहा वाइणो तेणं ॥ ३ ॥” शङ्कायां ज्ञातं यथा—बह्वाराद्वसिद्धनरेण्यं षणमासीं
नित्यं कण्ठस्था प्रत्यहं ५०० पञ्चशतदीनारप्रदं त्यक्त्वा द्वयोः कन्था दत्ता, एकेन शङ्कया जनहिथा त्यक्त्वाऽन्येन
षणमासीं व्यूढा स महर्द्धिजैर्ज्ञे अतः शङ्का न कार्यातिप्रथमोऽतिचारः १ । क्षमादिगुणलेशदर्शनादिना परदर्शना-
भिलाष आकाङ्क्षा, साऽपि सर्वाविषया देशविषया च, सर्वाविषया सर्वपापणिडधम्ममाकाङ्क्षालक्षणा देशविषया-
काङ्क्षा तु सुगताद्यन्यतरदर्शनाभिलापरूपा, यथा सुगतेन भिक्षूणामङ्केशको धर्म उपदिष्टः स्नानान्नपानाच्छाद-
नशयनीयादिषु सुखानुभवद्वारेणैव, यदाह—“सुद्धी शय्या प्रातरुत्थाय पेया, मध्ये भक्तं पानकं चापराहे ।
द्राक्षाखण्डं शर्करा चार्द्धरात्रे, मोक्षध्वान्ते शाययसिहेन दृष्टः ॥ १ ॥” तथा परिव्राजकभौतब्राह्मणादयः स्नाना-

सेसु ॥ १४ ॥” ‘अणभिगहिओ’ति अनाग्रही शक्यादिप्रवचनेषु चिलातीपुत्रवत्, “जो अतिथकायधम्मं
 सुअधम्मं खलु चरित्तधम्मं च । सइहह जिणाभिहिअं सो धम्मरुइत्ति नायवो ॥१५॥” इति सम्यक्त्वस्वरूपम् ।
 अस्मिंश्च परमरहस्यभूते शङ्कादयः पञ्चातीचाराः परिहार्याः । अथ सूत्रगाथाव्याख्या-‘संक’त्ति शङ्का-सन्देहः,
 वेत्यादि, देशशङ्का एकैकवस्तुगोचरा यथाऽस्ति जीवः परं सर्वगतोऽसर्वगतो वा पृथ्व्यादीनां वा कथं सजी-
 वत्वं ? निर्गोदादयो वा कथं यदन्ते ? यद्वा सम्प्रति यतिचारित्र्यमत्रास्ति न वा ? इत्यादि, इयं द्विविधाऽप्यह-
 दुक्ततत्त्वेष्वप्रत्ययरूपा सम्यक्त्वं ब्रूयति, यतः केचन भावा हेतुगम्या यथा वनस्पत्यादीनां सजीवत्वं, तथा च
 “इमं पि जाइधम्मयं एअं पि जाइधम्मयं इमं पि बुद्धिधम्मयं एयं पि बुद्धिधम्मयं इमं पि चित्तमंतयं एयं पि चित्तमं-
 तयं इमं पि छिन्नं मिलाइ एयं पि छिन्नं मिलाइ इमं पि आहारगं एयं पि आहारगं इमं पि अणिच्चयं एयं पि अणिच्चयं
 इमं पि असासयं एयं पि असासयं इमं पि चओवचइअं एअं पि चओवचइअं इमं पि विप्परिणामयं एयं पि विप्प-
 रिणामयं”मिति, ‘इमं’ति मनुष्यशरीरम्, ‘एअं’ति वनस्पतिशरीरं ‘जाइधम्मयं’ति उत्पत्तिधर्मकं ‘विप्प-
 रिणामयं’ति विविधपरिणामं तत्तद्रोगसम्पर्कात्, तदेवं वनस्पतिसत्त्वेनत्वादयो भावा हेतुगम्या दृष्टान्तेन दर्श-
 यितुं शक्यत्वाद्वाष्टान्तिकाश्चोच्यन्ते, एवं सम्प्रत्यत्र यतिचारित्र्यसद्भावोऽपि, यदुक्तम्-“दुप्पसहंतं चरणं जं

४ वीअरुहमेव ५ । अभिगम ६ विन्याररुहं ७ किरिआ ८ संखेव ९ धम्मरुहं १० ॥ ४ ॥ मूअत्थेणाहिगया जीवाजीवा य पुत्तपावं च । सहसंसहआऽऽसवसंवरो अ रोएहं निसग्गो ॥ ५ ॥” ‘मूअत्थंति सङ्गता अमी- अर्था इति सङ्गुतार्थत्वेन ‘सहसंसहअंति सहसन्मत्या जातिस्सुतिप्रतिभादिरुपया, “जो जिणदिट्ठं भावे चउ- विहं सहहइ सयमेव । एमेव नन्नहत्ति अ स निसग्गरुहत्ति नायवो ॥ ६ ॥” ‘चउविहंति द्रव्यादिभेदेर्नामा- दिभेदैर्वा, “एए चेव हु भावे उवहट्ठं जो परेण सहहइ । छउमत्थेण जिणेण व उवएसरुहत्ति नायवो ॥ ७ ॥ रागो दोसो मोहो अन्नाणं जत्तस अवगयं होइ । आणाए रोयंतो सो खलु आणारुहं नाम ॥ ८ ॥” ‘आणाए’ति आह्नयैवात्थायादिसम्बन्धिन्या जीवादि प्रतिपद्यमानो माषतुष्पादिवत्, “जो सुत्तमहिजंतो सुएण ओगाहइ उ सम्मत्तं । अंगेण वाहिरेण व सो सुत्तरुहत्ति णायवो ॥ ९ ॥” ‘ओगाहइ’ति प्राप्नोति सम्यक्त्वं रहस्यग्रहणार्थं कपटसंयतीभूतशक्यभक्तगोविन्दवाचकवत्, “एणेण अणेगाहं पयाइ जो पसरइ उ सम्मत्तं । उदएव तिळु- विट्ठं सो वीअरुहत्ति नायवो ॥ १० ॥” ‘एणेण’ति जीवाद्येकपदेन रुचितेन जीवाजीवाद्यनेकपदेषु रुचिमान्, “सो होइ अभिगमरुहं सुअनाणं जेण अत्थओ दिट्ठं । इक्कारसमंगाहं पइन्नणं दिट्ठिवाओ अ ॥ ११ ॥” ‘पइन्नंति प्रकीर्ण- कानि-उत्तराध्ययनादीनि, “द्ववाण सवभावा सवपमाणेहिं जत्तस उवलद्धा । सव्वाहि नयविहीहि अ विन्याररुहत्ति नायवो ॥ १२ ॥ दंसणनाणचरित्तो तवविणए सवसमिइजुत्तीसु । जो किरिआमारुहं सो खलु किरिआरुहं नाम ॥ १३ ॥ अणभिगगहिअकुदिट्ठी संखेवरुहत्ति होइ नायवो । अविसारओ पवयणे अणभिगगहिओ अ से-

ऊर्द्धं सम्यक्त्वाप्रच्युतः सिद्ध्यत्येव, नानाजीवानां तु सर्वकालः, यतः—“दो वारे विजयाइसु गयसस तिद्धि-
 झुए अहव ताइं । अइरेणं नरभविअं नाणाजीवाण सवद्धा ॥ १ ॥” सम्यक्त्वस्यान्तरं जयन्यतोऽन्तर्मुहूर्त्तं, कस्य-
 चित्सम्यक्त्वत्प्राप्तेः सति पुनस्तदावरणक्षयोपशमादन्तर्मुहूर्त्तमात्रेणैव तत्प्रतिपत्तेः, उत्कृष्टतत्त्वाज्ञाननाप्रचुर-
 स्थापार्द्धमुद्गलपरावर्त्तः, उक्तञ्च—“तित्थयरपवयणसुअं आयसिअं गणहरं महद्धीअं । आसायंतो बहुसो अणं-
 तसंसारिओ होइ ॥ १ ॥” नानाजीवानपेक्ष्य चान्तराभाव इत्याहुक्तमावश्यकवृत्तौ, किं सम्यक्त्वं किं गतौ
 ताद्विकं पारमविकं चेत्यादिविचारो ग्रन्थान्तरादवधार्यः, अथवा सम्यक्त्वं त्रेधा कारकः १ रोचक २ दीपकभे-
 द्वात्, तत्र सम्यगनुष्ठानप्रवृत्तिं कारयतीति कारकं विशुद्धचारित्रिणासेव १, रोचयति सम्यगनुष्ठानप्रवृत्तिं न
 तु कारयतीति रोचकमविरतसम्यगदृशां कृष्णश्रेणिकादीनां २, व्यञ्जकं दीपकमित्येक एवार्थः, एतत्तु यः स्वयं
 मिथ्यादृष्टिरपि परेभ्यो जीवाजीवादिपदार्थान् यथाऽवस्थितान् व्यनक्ति तस्याङ्गारमर्द्दकादेर्द्रष्टव्यं, यद्वा सम्य-
 कत्वमनेकविधं, यदाहुः—“एगविह १ दुविह २ तिविहं ३ चउहा ४ पंचविह ५ दसविहं ६ समं । द्वाइकारयाई
 उवसमभेएहि वा समं ॥ १ ॥ एगविहं समं (तत्त) रुई निसगहिगमेहि तं भवे दुविहं । तिविहं तं खइआई
 अहवावि हु कारगाईअं ॥ २ ॥” ‘द्वाइ’ति शुद्धमुद्गलवेदनतत्त्वस्वरूपारभ्यां द्रव्यभावाभ्यां निसर्गाधिगमाभ्यां
 वा निश्चयव्यवहाराभ्यां पौद्गलिकापौद्गलिकभेदाभ्यां वा सम्यक्त्वं द्विधा—“खइआईसासणजुअं चउहा वेअग-
 जुअं तु पंचविहं । तं मिच्छचरमपुगलवेअणओ दसविहं एवं ॥ ३ ॥ निसगगु १ वएसरुई २ आणरुई ३ सुत्त-

सहसपुहत्तं सयपुहत्तं च होइ विरईए । एगभवे आगरिसा एवइआ हुंति नायवा ॥ ३ ॥ 'तिण्ह'न्ति श्रुतस-
म्यक्त्वदेशाविरतीनाम् 'आगरिस'न्ति आकर्षः प्रथमतया मुक्तस्य वा ग्रहणम्, एते आकर्षा उत्कर्षतो जघन्यत-
स्त्वेक एव, 'तिण्हं सहसससंखा सहसपुहत्तं च होइ विरईए । नाणभवे आगरिसा एवइआ हुंति नायवा ॥ १ ॥'
“बीअणुणे सासाणो तुरिआइसु अडि १ गार २ चउ ३ चउसु ४ । उवसमग १ खइग २ वेअग ३ खाओव-
समा ४ कमा हुंति ॥ १ ॥” अस्या व्याख्या-द्वितीयगुणस्थाने सास्त्रादनं चतुर्थादिष्वष्टसु गुणस्थानेष्वौपश-
मिकं चतुर्थादिष्वेकादशासु क्षायिकं चतुर्थादिषु चतुर्षु वेदकं क्षायोपशमिकं चेत्यर्थः, “सम्मत्तांमि अ लद्धे पखि-
अपुहुत्तेण सावओ हुंजा १ चरणोरेवसम ३ खयाणं ४ सागर संखंतारा हुंति ६ ॥ १ ॥ अपपरिक्खिण्णं सम्मे-
सुरमणुए इगभवे य सवाणि । इगसेट्ठिबलिआइं सिवं च सत्तट्ठभवसज्जे ७ ॥ २ ॥” क्षायिकसम्यग्दृष्टिस्तु
तृतीये चतुर्थे तस्मिन् भवे वा सिद्ध्यति, उक्तञ्च पञ्चसङ्गहादौ-“तइअचउत्थे तमिम व भवांमि सिज्झन्ति दंसणे
खीणे । जं देवलिरयउसंखाउचरमदेहेसु ते हुंति ॥ १ ॥” व्याख्या-बद्धायुः क्षीणससको यदि देवगतिं नरकगतिं वा
याति (तदा) तद्भवान्तरितस्तृतीयभवे सिद्ध्यति, अथ तिर्यक्षु नृषु वोत्पद्यते सोऽवश्यमसङ्ख्यवर्षायुर्वेदेव न तु
सङ्ख्येयवर्षायुर्वेकेषु, तद्भवादनन्तरं च देवभवे ततो नृभवे सिद्ध्यतीति चतुर्थभवे मोक्षः, अवद्वायुश्च तस्मिन्नेव भवे
क्षपकश्रेणिं सम्पूर्णकृत्य सिद्ध्यतीत्यर्थः, एकजीवं नानाजीवान् वाऽपेक्ष्य सम्यक्त्वोपयोगो जघन्यत उत्कृष्टतश्चा-
नन्तमुद्भूतमेव, क्षयोपशमरूपा तद्विधस्त्वेकजीवस्य जघन्याऽनन्तमुद्भूतमुत्कृष्टा तु ६६ सागराणि नृभवाधिकानि, तत

इत्थंनोत्कर्षतः प्रभूतकालेन यथोक्तकरणपूर्वकमेव पुनस्तां लभन्ते इत्युक्तं कर्मप्रकृतिवृत्तौ, सैद्धान्तिकमते हि
 विराधितसम्यक्त्वो गृहीतेनापि सम्यक्त्वेन षष्ठपृथ्वीं यावत्कोऽप्युत्पद्यते, कर्मग्रन्थिकमते तु वैमानिकेभ्यो-
 ऽन्यत्र नोत्पद्यते तेन गृहीतेनेत्युक्तं प्रवचनसारोद्धारवृत्तौ, अत्रासस्यप्यक्त्वश्च तत्परित्यागे कर्मग्रन्थिकमते-
 नोत्कृष्टस्थितीः कर्मप्रकृतीर्वाधाति, सैद्धान्तिकाभिप्रायतस्तु भिन्नग्रन्थेरुत्कृष्टः स्थितिवन्ध एव न स्यात् । तच्च
 सम्यक्त्वमौपशामिक १ क्षायिक २ क्षायोपशामिक ३ वेदक ४ सास्त्रादन ५ भेदः पञ्चधा, तत्रौपशामिकं मिथ्या-
 त्वरूपदर्शनमोहनीयोपशामनस्वरूपं ग्रन्थिभेदकर्तुरुपशामश्रेणिप्रारम्भकस्य वा स्यात् १ क्षायिकं सम्यक्त्वमिथ्या-
 मिथ्यात्वपुञ्जरूपत्रिविधदर्शनमोहनीयानिःशेषक्षयलक्षणं क्षपकश्रेणिप्रतिपत्तुः २ क्षायोपशामिकमुदीर्णस्य मिथ्या-
 त्वमोहनीयस्य विपाकोदयेन वेदितत्वात्क्षयेऽनुदीर्णस्य चोपशामे सति क्षयोपशामरूपम्, अस्मिंश्च शुद्धमिथ्या-
 त्वपुञ्जमुद्गला विपाकोदयेन प्रदर्शोदयेन त्वशुद्धमिथ्यात्वपुञ्जमुद्गला अपि वेद्यन्ते, औपशामिके तु सर्वथा न कि-
 मपि वेद्यते इत्यनयोर्भेदः ३, वेदकं क्षपकश्रेणिं प्रपन्नस्य चतुर्ध्वनन्तानुबन्धिषु मिथ्यात्वमिथ्यापुञ्जद्वये च क्षपितेषु
 सत्सु क्षिप्यमाणे सम्यक्त्वपुञ्जे तत्सत्कचरममुद्गलक्षपणोद्यतस्य तच्चरममुद्गलवेदनरूपं ४ सास्त्रादनं पूर्वोक्तोपशाम-
 मिकसम्यक्त्ववसनसमये तदास्त्रादस्वरूपं ५ । पञ्चानामप्येषां स्थितिकालमानादि वैवमाहुः—“अंतमुद्गतुवसम-
 ओ १ छावलि सास्त्राण २ वेअणो समओ ३ । साहिअ तितीसायर खइओ ४ दुणुणो खओवसमे ५ ॥ १ ॥”
 उक्कोसं सासायणउवसमिआ हुंति पंचवाराओ । वेअणखइगा इक्कसि असंखवारा खओवसमो ॥ २ ॥ तिण्हं

कोइ पमत्तापमत्ताभावापि, सासायणो पुण न किंपि लहेइ'त्ति, पुञ्ञप्रयसङ्गमश्च कल्पभाष्ये एवमुक्तः—
मिथ्यात्वदलिकात्पुद्गलानाकृष्य सम्यग्दष्टिः प्रवर्द्धमानपरिणामः सम्यक्त्वे मिश्रे च सङ्गमयति, मिश्रपुद्गलांश्च
सम्यग्दष्टिः सम्यक्त्वे मिथ्यादष्टिश्च मिथ्यात्वे, सम्यक्त्वपुद्गलांस्तु मिथ्यात्वे सङ्गमयति न तु मिश्रे, “मि-
च्छतांमि अक्षीणे तियपुंजा सममदिट्ठिणो नियमा । खीणंमि उ मिच्छत्ते दुएणपुंजी व खवणो वा ॥ १ ॥”
मिथ्यात्वे अक्षीणे सम्यग्दष्टयो नियमाज्जिणिनः, मिथ्यात्वे क्षीणे द्विपुञ्ञिनः, मिश्रे क्षीणे एकपुञ्ञिनः, सम्य-
क्त्वे तु क्षीणे क्षपकः, सम्यक्त्वपुद्गलाश्च शोधितमदनकोद्रवस्थानीया विकृतेलादिद्रव्यकल्पेन कृतीर्थिकसंसर्ग-
कुशाखश्रवणादिमिथ्यात्वेन मिश्रिताः सन्तस्तत्क्षणादेव मिथ्यात्वं स्युः, यदाऽपि प्रपतितसम्यक्त्वः पुनः सम्य-
क्त्वं लभते तदाऽप्यपूर्वकरणेन पुञ्ञत्रयं कृत्वाऽनिवृत्तिकरणेन सम्यक्त्वपुञ्ञ एव गमनाद्दृढ्यं, ननु तदाऽपूर्व-
करणस्य पूर्वत्वव्यस्यैव लाभात्कथमपूर्वता ? इति चेदुच्यते—अपूर्वमिवापूर्व स्तोक्वारमेव लाभादिति वृद्धाः, सैद्धा-
न्तिकमतं चैतत्—सम्यक्त्वप्राप्ताविव देशविरतिसर्वविरत्योः प्राप्तावपि यथाप्रवृत्तापूर्वकरणे [न] भवतो नत्वनि-
वृत्तिकरणम्, अपूर्वकरणाद्धासमासावनन्तरसमये एव तयोर्भावात्, देशसर्वविरत्योः प्रतिपत्तेरनन्तरमन्तु-
द्धर्त्ता यावदवश्यं जीवः प्रवर्द्धमानपरिणामस्तत ऊर्द्ध्वं त्वनियमः, कोऽपि प्रवर्द्धमानपरिणाम एव कोऽपि स्वभा-
वस्यः कोऽपि हीनपरिणामः, ये चाभोगं विनैव कथञ्चित्परिणामहासादेशविरतेः सर्वविरतेर्वा प्रतिपत्तितास्तो-
ऽकृतकरणा एव पुनस्तां लभन्ते, ये लाभोगतः प्रतिपत्तिता आभोगेनैव च मिथ्यात्वं गतास्तो जघनयतोऽन्तस्तु-

नस्येति, सम्यक्त्वं पुरस्कृतं येन तस्मिन्नासन्नसम्यक्त्व इत्यर्थः, अन्तरकरणे च कृते मिथ्यात्वस्य स्थितिद्वयं स्याद्,
 अन्तरकरणादधस्तनी प्रथमा स्थितिरन्तर्मुहूर्त्तप्रमाणा तस्मादेवोपरितनी द्वितीया, स्थापना ॥, तत्र प्रथमास्थितौ
 मिथ्यात्वदलिकवेदनादसौ मिथ्यादृष्टिरेव, अन्तर्मुहूर्त्तेन पुनस्तस्यामपगतायामन्तरकरणाद्यसमय एवौपशमिक-
 सम्यक्त्वं प्राप्नोति, मिथ्यात्वदलिकवेदनाभावात्, एवं लब्धेनौपशमिकसम्यक्त्वानौपधविशेषकरणेन शोधि-
 तस्य षट्कोद्रवकल्पस्य मिथ्यात्वस्य शुद्धाद्दृष्टादृष्टरूपं पुञ्जत्रयमसौ करोत्येव, अत एवौपशमिकसम्यक्त्वा-
 द्युत्तोऽसौ क्षायोपशमिकसम्यग्दृष्टिर्भिन्नो मिथ्यादृष्टिर्वा भवति, उक्तञ्च कर्मग्रन्थेषु—“युवं पढमोवसमी करेइ
 पुंजतिअं । तवडिओ गुण गच्छइ सरमे मीसंमि मिच्छे वा ॥ १ ॥” इदं च कर्मग्रन्थिकमतं, सैद्धान्तिकमतं
 त्वेवं—षट्कोद्रवनादिमिथ्यादृष्टिः कोऽपि तथाविधसामग्रीसद्भावेऽपूर्वकरणेन पुञ्जत्रयं कृत्वा शुद्धपुद्गलान् वेद्य-
 क्षौपशमिकसम्यक्त्वमलब्ध्वैव प्रथमत एव क्षायोपशमिकसम्यग्दृष्टिर्भवति, अन्यस्तु यथाप्रवृत्तादिकरणत्रय-
 क्रमेणान्तरकरणे औपशमिकसम्यक्त्वं लभते, पुञ्जत्रयं त्वसौ न करोत्येव, ततश्चौपशमिकसम्यक्त्वमद्युत्तोऽवश्यं
 सिध्यात्वमेव याति, उक्तञ्च कल्पभाष्ये—“आलंबणमलहंती जह सद्भाणं न भुंचए इलिआ । एवं अकयतिपुञ्जो
 मिच्छं चिअ उवसमी एइ ॥ १ ॥” प्रथमं च सम्यक्त्वे लभ्यमाने कश्चित्सम्यक्त्वाने समं देशविरतिं सर्व-
 विरतिं वा प्रतिपद्यते, उक्तञ्च ज्ञातकद्वहृत्पुणो—“उवसमसम्महिट्ठी अंतरकरणे ठिओ कोइ देसविरहंणि लभइ

प्रथमं सम्यक्त्वलाभश्च गतिचतुष्केऽपि सञ्ज्ञपर्याप्तपञ्चेन्द्रियस्य स्यात्, स चैवं-कश्चिदनादिमिथ्या-
दृष्टिर्जनतुर्भिथ्यात्वप्रत्ययमनन्तात् पुद्गलपरावत्तात् भ्रान्तपूर्वा गिरिसरिदुपलयालनाकल्पेन कथमप्यनाभोगनि-
र्वर्तितयथाप्रवृत्तकरणेन परिणामविशेषरूपेणायुर्वर्जं ससापि कर्माणि पत्न्यासङ्ख्येयभागन्यूनैकसागरो-
पमकोटाकोटीस्थितिकानि करोति, अत्रान्तरे जनोर्दुष्कर्मजनितो वनरागद्वेषपरिणामः कर्कशादि-
विडचिरप्ररूढशुपिलवक्रग्रन्थिवहुर्भेदोऽभिन्नपूर्वो ग्रन्थिर्भवति, इमं च यावदभव्या अपि यथाप्रवृत्त-
करणेन कर्म क्षपयित्वाऽनन्तयाः समागच्छन्ति, ग्रन्थिदेशे च वर्त्तमानो भव्योऽभव्यो वा सङ्ख्ये-
यमसङ्ख्येयं वा कालं तिष्ठति, स च तत्र स्थितो द्रव्यश्रुतं भिन्नानि दश पूर्वाणि यावत्सुभते जिनकृद्धिदर्श-
नात्स्वगसुखार्थित्वादेव दीक्षाग्रहणे तत्सम्भवात्, अत एव भिन्नदशपूर्वान्तं श्रुतं मिथ्याश्रुतमपि स्यात्
मिथ्यात्वमुद्गीतत्वात्, यस्य च चतुर्दश पूर्वाणि यावत्पूर्वाणि दश पूर्वाणि श्रुतं स्यात् तस्मिन्नियमात्सम्य-
कत्वं शेषे किञ्चिदूनदशपूर्वधरादौ सम्यक्त्वस्य भजना, यदुक्तं कल्पभाष्ये-“चउदस दस य अभिन्ने नियमा समं
तु सेसए भयणा ।” इति, तं च ग्रन्थि कश्चिन्निश्चितकुठारधारयेव परिणामविशुद्ध्या भिन्त्वा मिथ्यात्वस्थितेरन्त-
मुद्घत्तमुद्दयक्षणादुपयति कस्यापूर्वकरणानिवृत्तकरणविशुद्धिजनितसामर्थ्योऽन्तमुद्घत्तकालप्रमाणं तत्पददश-
वेद्यदलिकाभावरूपमन्तरकरणं करोति, करणत्रयक्रमश्च कल्पभाष्योक्तोऽयं-“जा गंठी ता पढमं गंठिं सम-
इच्छओ भवे वीअं । अनियदीकरणं पुण सममत्तपुरक्खडे जीवे ॥ १ ॥” ‘समइच्छउ’ति समतिक्रामतो भिन्दा-

राऽपि भवेत् परा । तदा ममापि स्यात्तातु, सर्वदर्शित्वसम्भवः ॥५९॥ तदङ्गाराधनैरेव, स्यात्तस्याश्च प्रकृष्टता ।
 ध्यात्वेत्यभूत्सोऽहं हुरुधमध्यानैकतानधीः ॥ ६० ॥ सम्यक्त्वभूषणं तीर्थसेवां कर्तुं च सोऽन्यदा । राज्ञे ज्येष्ठ-
 सुतं न्यस्य, ययौ श्रीविमलाचलम् ॥ ६१ ॥ जिगीषोर्दुर्गवत्स्वार्थसिद्धये सिद्ध्यर्थिनां हि यः । त्रैलोक्येऽपि परं
 तीर्थं, नित्योऽनन्तप्रभावभाग् ॥ ६२ ॥ तत्तीर्थसेवां कुर्वणः, सर्वाङ्गीणां यथाविधि । त्रिजिनार्चाचैत्यचिन्ताद्यैः
 स्वं जन्माकृतार्थयत् ॥६३॥ सोऽन्यदाऽहंमहापूजां, सायमाधाय सुस्थिरः । इत्युच्चैर्भावयामास, सम्यग्दर्शनभा-
 वनाम् ॥ ६४ ॥ सर्वज्ञैः कोऽप्यहो धर्मः, स्वाध्यातः सुखसाधनः । कृच्छ्रं विनाऽपि संसारपारः प्राप्येत यद्व-
 लात् ॥ ६५ ॥ परमात्मस्वरूपोऽहं, परमाचारवान् गुरुः । धर्मश्च सर्वपरमः, काऽपि जैनमतास्थितिः ॥ ६६ ॥
 ध्यानेनैवं विशुद्धेन, सिद्धेर्निःश्रेणिकामिव । क्षपकश्रेणिमारूढः, शक्तिर्जावस्य काऽप्यहो ॥ ६७ ॥ तदा तस्य
 निशीथेऽपि, तमस्त्रोमविनाशकृत् । ज्ञानभानूदयो जज्ञे, कृच्छ्रप्राप्त्योऽप्यकृच्छ्रतः ॥ ६८ ॥ पुत्रः पित्रधिकोऽ-
 पीति, गृहित्वेऽप्यासकेवलः । राजर्षिर्देवदत्तार्षिवेषः सोऽर्च्यत निर्जरैः ॥ ६९ ॥ निस्तार्यः प्राग् निजज्ञातिरित्ययं
 सप्रियात्रयम् । जयं प्रियात्रयं पुत्रद्वयं प्राप्ताजयजवात् ॥ ७० ॥ प्रपूर्य वर्षलक्षायुश्चिरमुच्यं विहारतः । सोऽ-
 ध्यास्त सिद्धिं सार्द्धं तैः, सदृशेनफलान्यहो ॥ ७१ ॥ आराधनेऽथ दृढताविषये फलस्य, प्राप्तावपीति विजयस्य
 जयस्य चोच्चैः । श्रुत्वा सुदर्शननिदर्शनमद्भुतं भो, भव्याः ! सुदर्शनविधौ विधिवद्यतध्वम् ॥ ७२ ॥

॥ इति सम्यक्त्वे जयविजयकथानकम् ॥

स्येव तदैव च । आसैर्वर्द्धीपयाञ्चक्रे, शुभेयोगः शुभस्य हि ॥४३॥ देव एवमथावादीह्यरदेव ! चिरं जय । विभ्वेऽपि
त्वत्समः कोऽस्तु, सात्त्विकैकशिरोमणिः ? ॥४४॥ धन्यानामपि धन्यस्त्वं, श्लाघ्यः श्लाघायुजामपि । मान्यानामपि
मान्यश्च, नान्यस्त्वत्तो जगत्पि ॥ ४५ ॥ राजन् ! महाविदेहदेहद्वरः सुरपतेः पुरः । स्थानं ज्ञानेन जानंसे, धर्मे
दाह्यमवर्णयत् ॥ ४६ ॥ अधमस्त्वहमेवह यस्तदश्वदधत्तव । क्षोभाय साधून् दुःशीलान्, सुशीलानप्यदीदृशम्
॥ ४७ ॥ दृक्षेत्रवाह्यान्बुधिवत्तथाऽप्यन्तः स्थिरे त्वयि । क्षिप्रं प्रापच्यं प्रोचैरेव सर्पाद्युपह्वम् ॥ ४८ ॥ सुनेर्व्य-
लीकादेकस्मादन्यैर्विपरिणम्यते । धर्मे विपर्यणसीस्त्वं, पुनरेतावताऽपि न ॥ ४९ ॥ प्रियापुत्रकृतेऽप्यन्ये, कुक्कु-
ल्यान्यपि कुर्वते । स्वल्पतिचारभीस्त्वं चातृणीयस्तान् स्वमप्यहो ॥ ५० ॥ वज्राग्निप्रायया राजन् !, माययाऽ-
प्यनया मया । चेन्नाचक्रमिषे तर्हि, त्वामाक्रामतु कः परः ? ॥ ५१ ॥ दुश्चेष्टितं तदेतन्मे, मर्षयामर्षवर्जितम् ।
सन्त एव यतः सर्वसहायां तदुणस्पृहाः ॥ ५२ ॥ किञ्चिच्चादिश कुलं मे, भूलंमन्यतया यथा । सद्यः सम्पादये
राजन् !, राजापि व्याजहार तम् ॥ ५३ ॥ यतः सिद्ध्यन्त्यभीष्टार्थाः, स चेद्धमसुरदुमः । हृद्गहे मम सुस्थैर्यमस्थात्
कोऽर्थः परोऽस्तु तत् ? ॥ ५४ ॥ किंतु त्वमेव मिथ्यात्वं, लक्त्वा सम्यक्त्वमाश्रय । सुमनः ! सुमनस्त्वं ते, जायते येन
सार्थकम् ॥ ५५ ॥ ओमिति प्रतिपेदानः, प्रपेदानः परां मुदम् । तमापृच्छथ दिदेवाथ, त्रिदिवं दिविषद्वरः ॥ ५६ ॥
एवं निर्व्यूढसम्भक्त्वद्रदिमा प्रौढिमाश्रितः । सुचिरं मुक्तराज्यश्रीर्विजयोऽध्यायदन्यदा ॥ ५७ ॥ पद्मोरिव धिग-
द्यापि, चरणोद्वृत्ता न मे । तां विना च परपदप्राप्तिः स्यात्कथमात्मनः ? ॥ ५८ ॥ यद्वा दर्शनशुद्धिश्चेत्, सुक-

प्रियास्तुमश्राव्यत सुदुःश्रवम् ॥ २७ ॥ तदा लघुबभूवे या, भूधवेनातिदुःखिता । सा तयैवोपमेया स्याद्भोक्तुं
 द्वाक्याऽमुनैव वा ॥ २८ ॥ पृथ्वीनाथं तथाऽवस्थं, स एवोपेत्य माञ्जिकः । उन्मुद्रयन् कुपाद्रत्वमिवोच्चैरित्यवोचत
 ॥ २९ ॥ अद्यापि स्वहितं हन्त, विचारज्ञ ! विचारय । नागं नम यथा स्वास्थ्यं, सर्वेषां विदधेऽधुना ॥ ३० ॥
 कम्प्रोऽपि दुःखबालाभिर्निष्प्रकरभ्यः स्वकवते । प्राग्वदेव नृपोऽप्युचे, क वा वागव्यत्ययः सताम् ? ॥ ३१ ॥ पुन-
 र्जगौ जाहुलिकं, जगतीपतिपुङ्गव ! न सर्वथैतद्विषये, वाच्यं किञ्चित्त्वया मम ॥ ३२ ॥ त्वामेकं किन्तु पृच्छामि,
 यदि जानासि तद्वद । जीवितं पीडितोऽत्यन्तं, धर्तुं नाल्पमपि क्षमे ॥ ३३ ॥ एतज्जगतीयदृष्टाहिदृष्टास्तिष्ठेत् किय-
 तक्षणम् । सोऽप्याह नृप ! षण्मासीमवर्गं नायुःक्षयोऽस्य हि ॥ ३४ ॥ इयत्कालमिलापाल !, दुःखमत्यन्तदुस्स-
 हम् । सहिष्यसे कथं हन्त, मुमेनेव दवस्त्वया ॥ ३५ ॥ धर्महेतोर्हि तदुःखं, सुखीयस्तु महर्षिवत् । नृपोऽजरप-
 त्रिर्विकल्पमनल्पसत्त्वतल्पागः ॥ ३६ ॥ षण्मासीं षड्युगीं वास्तु, दुःखं दुस्सहमप्यदः । धर्महेतुतया किन्तु, गुणा-
 धैव भविष्यति ॥ ३७ ॥ खण्डनायां तु धर्मस्यानन्तरपि भवैर्नैव ! दुःखान्तो भविता नैव, गुणस्तत्र न कश्चन
 ॥ ३८ ॥ दुःखं च दुष्कृताज्जातं, तस्यैव क्षयतः क्षयेत् । मुकृतात्तत्क्षयश्च स्यात्तानास्मिन् सुदृढो न कः ? ॥ ३९ ॥
 इत्युच्चैर्वदमानेऽस्मिन्, पञ्च दिव्यानि जज्ञिरे । चेलोत्क्षेपः १ पुण्यवर्ष २, वसुधारा च ३ दुन्दुभिः ४ ॥ ४० ॥ अहो
 सत्त्वमहो सत्त्वमिति दिव्या च वाणिनि ५ । महिमा कोऽप्यहो अर्हदातवदृढधर्मणः ॥ ४१ ॥ यमलम् ॥ राजापि
 जातस्वाङ्गसौस्थ्यस्तत्क्षणमैक्षत । पुरः सुरवरं भास्वद्भास्वरं स्वरसश्रिया ॥ ४२ ॥ सौस्थ्येन पत्नीपुत्राणां, राज्या-

धर्म, खण्डयाम्यल्पमप्यहम् ॥ ११ ॥ तद्भो गार्हडिकप्रभ !, शक्तिः काप्यस्ति ते यदि । जीवयैतांस्तदा नो चेद्वि-
चाराशु यथास्ति च ॥ १२ ॥ व्यर्थं वा प्रार्थनाऽप्येषा, कर्मयत्तं हि जीवितम् । भ्रष्टैस्तत्रैश्च यन्नैश्च, तद्विना निष्फलै-
रलम् ॥ १३ ॥ अथो गार्हडिकः कुट्टोऽभिदधे वसुधेश ! धिक् । कदाग्रहग्रहग्रहस्तद्वन्मामप्यवमन्यसे ॥ १४ ॥ हितम-
प्यहितं यो हि, मन्यते तस्य दुर्धियः । व्याधितस्येव सदैवविद्विषः स्यात्कथं शुभम् ? ॥ १५ ॥ कदाग्रहविषद्रो-
स्तफलमाप्नुहि सम्प्रति । ब्रजामो वयमप्येते, भोगिन् ! कुरु यथेप्सितम् ॥ १६ ॥ इत्युक्त्वातिथितवान् गार्ह-
डिकश्चण्डश्चिः पुनः । तदोदियाय तत्सत्त्वप्रकर्षमिव वीक्षितुम् ॥ १७ ॥ निरुद्धमुक्तपानीयपूश्वहूरतस्तराम् ।
महावेगः क्रुधाभोगी, भोगीशस्तमथाभ्यधात् ॥ १८ ॥ निःशङ्कचित्त उन्मत्त, इव रे सकलान्यपि । तृणायसि
न वै वेत्सि, दिव्यशक्तिं मुहुःसहाम् ॥ १९ ॥ मूढः मुदहनिर्घातमल्यन्तास्फालनं विना । न प्रत्येतीति मौढ्यस्य,
स्वस्य पश्याधुना फलम् ॥ २० ॥ इत्युक्त्वा सोऽत्यजत्पात्रं, गात्रं जीव इव क्षणात् । अदन्दशीच्च निःशर्कं, दन्द-
शूकचपुर्दुषम् ॥ २१ ॥ दुःखौघोद्भववेगेन, तदंशेन नरेक्षितुः । मोक्षैः कालज्वरेणैव, द्राक् सर्वाङ्गमपीड्यत ॥ २२ ॥
शाटं र स्फुटं तच्च, त्रोटं त्रोटं च सर्वतः । कृत्यामानमिवापसदहहा दृष्टचेष्टितम् ॥ २३ ॥ शटशुटप्रतीकैश्च चक्र-
न्दोच्चैस्तथा नृपः । यथा शुल्वाऽपि तत्कैश्चिन्मुतमन्यैश्च मूर्च्छितम् ॥ २४ ॥ पीडितः पीडितेभ्योऽपि, दुःखिते-
भ्योऽपि दुःखितः । बीभत्सेभ्योऽपि बीभत्सस्तदाऽभृद्भृपतिर्भृशम् ॥ २५ ॥ सावस्था नरकावस्थां, भूषेन प्राग्भवे
क्वचित् । अनुभूतामतितां, विस्मृतामप्यसस्मरत् ॥ २६ ॥ तदा क्षतोपरि क्षारक्षेपरूपं स भूषतिः । आसौ पुन-

यात्रीशं मान्निकोऽप्युचै, नृप ! चैवतिमात्रतः । अनर्थच्छुद्यतेऽमुष्मात्, पर्याप्तं किं न नस्तदा ? ॥ ९६ ॥ मनो-
 विना प्रणामे च, न काचिन्नियमाक्षितिः । प्राणिनां मन एवेह, प्रमाणं पुण्यपापयोः ॥ ९७ ॥ अप्याकारा नृप-
 सुराभियोगाद्याः स्मृता व्रते । भूमीण्डहमपि कापि, न भवेद्भारमन्तरा ॥ ९८ ॥ अत्रापि कश्चिदेषश्चेत्, प्रायश्चित्तात्तमप्यहो ।
 न्यथाकृतिः । गुणायवाशनल्यागः, प्रत्यग्रज्वरिणामिव ॥ ९९ ॥ अत्रापि कश्चिदेषश्चेत्, प्रायश्चित्तात्तमप्यहो ।
 निराकुर्याल्लङ्घनोत्थं, काश्य पथ्यादनादिव ॥ १०० ॥ उत्सर्गश्चापवादश्च, यतिधर्मोऽप्युभौ स्मृतौ । किं पुनः श्राद्ध-
 धर्मं भोः !, तदेकान्तग्रहो मुधा ॥ १ ॥ किञ्च-स्याद्वाद एव सर्वत्र, युक्तः स्याद्वादवादिनाम् । तेषामेकान्तवा-
 दस्तु, मिथ्यात्वमिति गीयते ॥ २ ॥ त्वक्त्वा तदाग्रहं राजन् !, नागराजं प्रणम्य च । प्रोजीवय प्रियापुत्रान्,
 सुहृत् कः स्वहिते सुधीः ? ॥ ३ ॥ युत्तयेत्युक्ते मान्निकेणाहमन्तज्ञेन विज्ञधीः । सत्त्वगौरवगौरश्रीर्जगाद्
 जगतीपतिः ॥ ४ ॥ वाच्यमेतद्धि निखिलं, विबलं प्रति चेतसा । न प्राणान्तेऽप्यतिचरेद्धर्मधीरः पुनर्मनाक् ॥ ५ ॥
 अत्यल्पादप्यतीचाराद्धर्मस्यासारतैव हि । अंहिकण्टकमात्रेण, पुमान् पङ्क्यते न किम् ? ॥ ६ ॥ यच्छुद्धौ क्रियते
 प्रायश्चित्तं तत्प्राज्यमादितः । प्रक्षालनीयो यस्तस्य, पङ्कस्यास्पृशेनं वरम् ॥ ७ ॥ उत्सर्गमार्गेऽशक्तस्यापवादः
 प्रतिपाद्यते । अपवादोऽपवादाय, शक्तस्य तु सुनिश्चितम् ॥ ८ ॥ स्याद्वादोऽपि न निर्दिष्टः, पापकृत्ये कृतात्मभिः ।
 स्याद्वादस्यापि नैकान्तवादः स्याद्वादिनां मतः ॥ ९ ॥ भवे २ प्रियापुत्रसंयोगान् लब्धपूर्वहम् । न तु धर्म
 क्वचित्तं तत्प्राज्यं तत्कृते कथम् ? ॥ १० ॥ सर्वेभ्योऽपि प्रियाः प्राणास्तपि यान्त्वयुनाऽपि हि । न पुनः स्वीकृतं

पूजय मां न चेत् । त्वां सकान्तासुतं नेता, कृतान्तातिथितामहम् ॥८०॥ साक्षादिवैवं नागोनाख्यातेऽपि क्षिति-
नायकः । व्रतक्षितिभिषयेषु, नैव यावत्सदचनाम् ॥८१॥ तावद्विधाऽपि कालेन, व्यालेन नृपनन्दनः । ददर्शे दृष्ट-
दर्शेन, सुमूर्च्छालयन्तमाशु च ॥८२॥ युग्मम् ॥ तथावस्ये तथाऽप्युर्वानेतुश्चेतसि तत्क्षणात् । पट्टदेव्यापि दुष्टाहिदृष्टा
पुत्रदर्शां दधौ ॥ ८३ ॥ एवं द्वावपरौ पुत्रौ, द्वे देव्यावपरे अपि । तथाऽभूवन्न तु क्षमाभ्युत्पन्नोऽक्षुभ्यन्मनागपि
॥ ८४ ॥ मन्त्रतन्त्रौपधीजाते, जाते तन्न च निष्फले । राजादिलोकोऽस्तोकेन, शोकेन विनिपीडिते ॥ ८५ ॥ किं
कर्त्तव्यविमूढेषु, प्रधानपुरुषेषु च । दैवादिष्ट इवागात् द्राक्, कोऽपि गारुडिकाप्रणीः ॥ ८६ ॥ यमलम् ॥ तमवे-
क्ष्यैव जातैतज्जीविताशा नृपादयः । जहृषुः पुणुष्वैनं, स्वागतादिकसत्कृतेः ॥ ८७ ॥ सोऽपि प्राह महीनेतः,
एतेषां विषमं विषम् । असाध्यमिव किञ्चित्तु, प्रतिकुर्वे स्वशाक्तितः ॥८८॥ इत्युक्त्वा कन्यकामेकां, पात्रीकृत्याभि-
मन्त्रितैः । अक्षतैरक्षतराज्ज्योत्यामास स यावता ॥ ८९ ॥ तावताऽवातरत्तन्न, दैवतं सोऽप्युवाच तत् । प्रसीद
सीदत्तनुकानेतान्नुञ्च फणिप्रभो ॥९०॥ युग्मम् ॥ तेनाप्यभाणि भूषोऽयं, सर्वदाऽपि कदाग्रही । अवजानाति जातिं
नस्तददाक्षमिमान् रुषा ॥९१॥ सर्वथा तन्न मुञ्चे च, प्रत्युत क्षमापमप्यसुम् । मङ्गश्च दक्षयामि दक्षतात्मन् !, दिव्या
हि विषमा रुषः ॥ ९२ ॥ माञ्जिकः साह सञ्जातमियताऽपि रुषः फलम् । प्रसादमथ कुर्वीथा, प्रणासान्ताः
सत्तां रुषः ॥ ९३ ॥ भोगी जगौ जगन्मान्य !, मान्यते केन ते न गीः ? । न मां नमस्यपि परं, जात्वसौ शुष्कका-
ष्ठवत् ॥९४॥ तन्मे भवेत् प्रवृद्धस्य, क्रोधाग्नेः प्रशमः कथम् ? । प्रलार्थिनोऽपि मुच्यन्ते, प्रणता एव नान्यथा ॥९५॥

अस्मिन् पुरे रौद्रः, सर्पाणां कोऽप्युपद्रवः । नितान्तं भविता क्रुद्धकृतान्तक्रीडिताकृतिः ॥ ६५ ॥ नागेन्द्रमूर्तेः
 सुरफूर्तश्चैत्यञ्चाचनमादरात् । एक एव प्रतीकारस्तस्य व्याधेरिवौषधम् ॥ ६६ ॥ प्रातर्नैमित्तिकोऽप्येकः, प्रासः
 क्षमापतिपर्वदि । तथैव कथयामास, संवादः कोऽप्यहो द्वयोः ॥ ६७ ॥ नागराः सादराः सर्वे, तनस्तां नैकभे-
 दया । पूजया पूजयामासुर्मृत्युभीः कस्य वा न हि ? ॥ ६८ ॥ राजा प्रजाभिः सर्वाभिः, प्रेर्यमाणोऽपि नो पुनः ।
 सम्यक्त्वैकरतिस्तस्याः, पूजायां स्वमनोऽप्यदात् ॥ ६९ ॥ दध्यौ च शुद्धधीर्नृनं, कर्मयत्ते शुभाशुभे । तत्कः
 स्वधर्मं मलिनीकुर्यादहिकशङ्कया ? ॥ ७० ॥ ततोऽभितोऽपि प्रोत्सर्पद्वर्पाः सर्पाः नृपालये । सर्पन्ति स्म करा-
 लास्याः, कलिकाले खला इव ॥ ७१ ॥ फुफ्फुत्कारकृतः स्फारस्फटान् स्फुटयमानिव । व्यालोक्प राजलोके-
 स्तान्, समस्तस्त्रस्तवांस्ततः ॥ ७२ ॥ ततः प्रयातः क्षमाकान्तः, सान्तःपुरपरिच्छदः । सौधान्तरं सुधीस्तिष्ठेत्, कः
 सङ्क्लेशास्पदं पदे ? ॥ ७३ ॥ दुष्कर्माणीव तत्रापि, प्रादुरासस्तथैव ते । जाते स्थानान्तरेऽप्येवं, व्यभाषीत्यखिलै-
 र्वृषः ॥ ७४ ॥ धियं धिक् कदाग्रहं राज्ञः, प्राज्ञस्यापि यतोऽमुना । अनल्पोऽल्पकृतेऽनर्थः, स्वस्यारेभे स्वशत्रुणा
 ॥ ७५ ॥ क्लेशशान्त्यै किमद्यापि, नागार्चा नाचरत्यसौ । पश्चादपि विना वैद्यं, व्याधिग्रस्तस्य का गतिः ? ॥ ७६ ॥
 इत्यादि साक्षादप्युक्तो, मन्त्रयाद्यैर्वृषतिर्दृढः । नानर्चं तां ततः क्रुद्धः, स्वमे नागो जगौ वृषम् ॥ ७७ ॥ रे रे मामव-
 जानासि, न मे जानासि विक्रमम् । रूढः साक्षात्कृतान्तोऽसि, तुष्टः कल्पद्रुमः पुनः ॥ ७८ ॥ अन्वयव्यतिरे-
 काभ्यां, पश्यन्नपि फलं स्फुटम् । न मामर्चसि सम्यक्त्वकदाग्रहग्रहीतद्वत् ॥ ७९ ॥ अद्यापि प्रातरुत्थाप्य, स्वयं

हहा । ध्यायन्नैवं वृद्धेवोऽग्रे, गच्छन्नैकमवैक्षत ॥ ४९ ॥ परस्त्रीलभपदं श्वेतपदं चौर्यपरं परम् । दौर्निकायितभेकं
च, तथैकं धीवरायितम् ॥ ५० ॥ युगम् ॥ अष्टा निकृष्टाः सर्वेऽपि, भुवमेते गणाद्वहिः । कर्षणीया गुरोः पार्श्व-
त्पूर्णा विशीर्णपर्णवत् ॥ ५१ ॥ चिन्तयन्नित्ययं यावन्नितं भवनमाययौ । तावत्स्थान्तःपुरात्तेषां, गुरुं निर्यान्तमैक्षत
॥ ५२ ॥ ततोऽत्युद्गेगमवलीधवः सार्धेणमावहन् । यथादृष्टमभाषिष्ट, पृष्टस्तेन कलावता ॥ ५३ ॥ सोऽप्युवाच
वचोऽस्माकं, वेदवत्कथमन्यथा ? । धूर्त्तैषिव च तदेतेषु, मा भूद्विश्रम्भवान् भवान् ॥ ५४ ॥ राजा मार्गान्गुणमि-
त्वाद्भ्यञ्जयन्नुच्चतां निजाम् । अथारयथादत्स्वम्भावयमेतेष्वेतदतीव भोः ! ॥ ५५ ॥ इदंक्लृप्त्यभमेतेभ्यस्तरणेरिव
तामसम् । सोपपत्तिकतां याति, गुणान्तेऽपि कथं त्वहो ? ॥ ५६ ॥ साक्षादीक्षितमेतच्चातथ्यं वा तथ्यमेव वा ।
तथ्यत्वेऽपि हि सर्वेषु, युक्ताऽनास्था न साधुषु ॥ ५७ ॥ सार्धः कश्चिच्चौरयाटीरूपः प्रादर्शितार्हि किम् । सार्धाः
सर्वेऽप्यविश्वास्या, ह्येवं व्यवहृतेः क्षितिः ॥ ५८ ॥ चारित्र्यवन्तस्तनूज्या, एव सन्ति च ते भुवम् । नन्वव्यक्त-
स्तथाहे, भवेन्नित्यवतैव भोः ! ॥ ५९ ॥ कलावान्चिवान् राजन् !, दृष्टिरागस्तवाप्यहो । तेषु व्यतीके दृष्टेऽपि,
ह्रियां कामीव रज्यसे ॥ ६० ॥ दृष्टिरागे च नो धर्मः, किन्तु तत्त्वस्य निर्णये । राज्ञोक्तं निरणैपं तत्सर्वज्ञोक्तं
न संशयः ॥ ६१ ॥ तेनोदिता च गुरुता, यतीनामेव तां पुनः । मिथ्याकुर्वन् भवान् मिथ्यादृष्टिर्नालापमर्हति
॥ ६२ ॥ दम्भमूर्धनिष्फलारम्भस्तपोक्तयाऽसौ विलक्ष्यहत् । ययौकापि नृपोऽप्यै(न्वै)षीन्मिथ्यादृक्त्वात् पुनर्न तम्
॥ ६३ ॥ अन्यदा तत्र धात्रीशमन्त्रीभ्यप्रभृतीन् जनान् । दिव्यः कोऽपि पुमानेत्य, स्वप्ने प्रत्येकमित्यवक् ॥ ६४ ॥ अहो

तेऽत्रापि संशयः ॥ ३३ ॥ अथ तत्राप्युर्गच्छयुजः केचिदुरुत्तमाः । नृपाद्यैस्तत्सपयातः, पर्याप्तं च जनुःफलम्,
 ॥ ३४ ॥ तद्गुणात् वर्णयन् क्षोणिरमणोऽभाणि तेन च । श्लाघाऽप्येषां परीक्ष्यैव, मणीनामिव युज्यते ॥ ३५ ॥ परी-
 क्षणं च सर्वेषां, स्पष्टं स्यात्तद्वर्चयया । तत्तद्विधौ यत्तस्याशु, युक्तं कुर्याः परीक्ष्य च ॥ ३६ ॥ इत्युच्चैः प्रेरितः
 पृथ्व्याः, पतिस्तस्यां तमश्चये । निर्ययौ नष्टचर्याश्रीं, रामवच्छयामवेषभृत् ॥ ३७ ॥ महर्षिमेकमेकत्रापदयच्च सह
 वेदयया । मद्यामिषाखादसक्तं, सुव्यक्तं विदचेष्टितम् ॥ ३८ ॥ तं प्रेक्ष्य रोषमन्दाक्षनिर्वेदोद्वेगाविभ्रमैः । धर्मक-
 भावोऽप्युर्वीभृदन्वभूद्भावसङ्करम् ॥ ३९ ॥ विमृश्य च विशेषज्ञस्तमभाषत भृषतिः । आः किमेतन्मुनेऽनर्ह-
 निरसीयमसमञ्जसम् ? ॥ ४० ॥ क क्रीडितं सुरेन्द्रस्य, क विष्ठाकीटकस्य च । क चरित्रं पवित्रं ते, क चेदं दुष्ट-
 चेष्टितम् ॥ ४१ ॥ किं ज्ञानं दर्शनं किं वा, किं चारित्रं च किं तपः । को जपः का क्रिया का ह्रीः, का भीरेवं करोषि
 यत् ॥ ४२ ॥ धिक्त्वां धिक् ते च दुर्बुद्धिः, धिक् ते वेषं च दान्भिक्कम् । धिक् ते निःशङ्कचित्तत्वं, धिग् भवं
 विषयांश्च धिक् ॥ ४३ ॥ अत्रापि च परत्रापि, भविता भवतः क नु । स्थानं हाऽनन्तदुःखानि, सोढा प्रौढान्यहो
 कथम् ? ॥ ४४ ॥ निष्कलङ्कस्य धर्मस्य, कलङ्कोद्भावनाद्भवान् । अनन्तदुःखप्रभवं, ह्यनन्तं भ्रमिता भवम् ॥ ४५ ॥
 तत्तवज्ञ ! तस्मादेतस्माद्विरमाशु कुकर्माणः । किं तत्त्वं तेन विज्ञातं, यः कुक्कुले प्रवर्त्तते ॥ ४६ ॥ एवं शुबन्त-
 सुर्वीशं, प्रत्यन्नवीद्व्रतिशुचः । हंहो तत्त्वार्थमज्ञात्वा, किं मामेवं विभाषसे ? ॥ ४७ ॥ शीतिरेवंविधैवास्ति, रहोऽन्य-
 व्रतिनामपि । एतत्तयकुं हि कः शक्तः ? पश्यन् ज्ञास्यसि वा स्वयम् ॥ ४८ ॥ पतितः पतितानेवान्यानप्याख्यात्यहो

अथ च-प्राग्विदेहेऽन्यदाऽहन्तं, शक्रोऽप्राक्षीत् प्रभोऽधुना । अहं ह्रस्वमैकद्वधीर्गृही कोऽप्यस्ति भारते १ ॥ १८ ॥ अथौ
लवणपृच्छावत्तदपृच्छाऽत्र च का भवेत् । समन्धो भारते मे च, तेन पृच्छा तदाश्रया ॥ १९ ॥ बभौषे अगवान्
वाजिनं १, स्वधर्मं वज्रवहृदम् । राजाऽस्ते विजयपुरे, साम्प्रतं विजयाह्वयः ॥ २० ॥ स सम्यक्त्वगुणाद्वैरप्यक्रम्यः
सुमेरुवत् । श्रुत्वेति मुदितः स्वर्गिवतंसः प्रशशंस तम् ॥ २१ ॥ तथासमप्यन्यथा कर्तुं, मिथ्यादक्र कोऽपि तां गिरम् ।
निर्यगौ निजरोऽनास्था, धिक् सर्वज्ञवचस्यपि ॥ २२ ॥ प्रामोऽसौ विजयपुरे, जैनावधूतरूपभृत् । राजानं रञ्ज्या-
मास, कलाव्यभ्यासकौशलात् ॥ २३ ॥ वशीकृत इवोर्वाशोऽप्यनिशं तद्वशंवदः । गुरोरिव विनीतात्मा, तस्य
चोक्तं समानयत् ॥ २४ ॥ कदाचिद्धर्मसंवादसादरं क्षमापुरन्दरम् । निगोदादिपदेऽप्युच्चैः, स सन्देहानदर्शयत् ॥ २५ ॥
तत्त्वप्रकाशकुशलं, क्षमापस्तान् युक्तिशुण्डया । तूर्णं तरुनिव करो, ससूक्ष्ममुद्रसूचयत् ॥ २६ ॥ ततोऽवधूतः
क्षमाकान्तमभाषत सुभाषितः । सर्वज्ञैः कोऽप्यहो धर्मः, शर्मदः कमममहा ॥ २७ ॥ परमुर्वाश ! निर्वाहुं,
सम्यक् शक्येत केन सः १ । खड्गधारगतिप्रत्ययः, क्षमापोऽप्याख्यन्महर्षिभिः ॥ २८ ॥ शुभम् ॥ मूर्द्धानमवधूयैनम-
वधूतोऽभ्यधात्ततः । धर्मादभ्यर एवैषामन्तःको वेद का स्थितिः १ ॥ २९ ॥ भूपः प्राह महाभाग १, व्यद्वयीः किमिदं
हहा । विसंवादोऽहन्मुनीनां, न काप्यहद्विरामिव ॥ ३० ॥ सोऽपि प्राहहमप्येषु, पूर्वमेवमवेदिषम् । अन्यथा
दशेनात् समप्रत्यन्यथा किं त्ववादिषम् ॥ ३१ ॥ देव एव स्वयं यद्वा, दक्षधीस्तान् परीक्षताम् । यतीन् कोऽपवदेदुर्धी-
राहन्तस्तु विदोषतः ॥ ३२ ॥ क्षमाश्रुदाख्यत् परीक्षा भोः १, सुनिर्णतगुणस्य का । साऽप्यस्तु वा यथायोगं, यदि

सम्यक्त्वे
इगधायां
जयविज-
यकथा

दत्ताः । प्रवरं सर्वधर्मभ्यः, सुकरं च शिवंकरम् ॥ २ ॥ अणिकादिकवदेककसम्यग्दर्शनाजिनरमाऽपि न दूरे ।
 पूर्वकोदितपसोऽप्यतितीव्राद्, ब्रह्मलोकगतिरेव विवा तत् ॥ ३ ॥ श्रुतेति प्रत्यबुद्ध्यन्त, भानुभासादयोऽखिलाः ।
 प्रायं प्रपद्य महिषशुन्यौ तु स्वर्गते द्रुतम् ॥ ४ ॥ ताभ्यामभ्येत्य दिव्यद्विदर्शनाद्भानुभासयोः । देवादितत्त्वत्रि-
 तयाऽऽराधनैकाग्रताऽभवत् ॥ ५ ॥ सौख्यलालस्योर्ध्वम्यक्रियास्त्रलस्योस्तयोः । विष्णोरिवैकमभवज्जगज्जैनं
 सुदर्शनम् ॥ ६ ॥ तयोः प्रिये च प्रिययोर्द्वे सख्यौ च तद्गिरा । सम्यक् सम्यक्त्वमभजन्, कोऽपि सत्सङ्गतेयुणः
 ॥ ७ ॥ शङ्का सङ्कटकुतीर्थोत्तया, भानोस्तत्त्वत्रयेऽप्यभूत् । प्रोज्ज्वले कालुष्यमिवैतन्निन्दादि च ना(त्विहा) जनि ॥ ८ ॥
 भानोभार्या कुलमदं, सुप्रौढकुलसम्भवा । चक्रेऽन्तरान्तरा स्त्रीणां, स्यान्मदः करिणां च यत् ॥ ९ ॥ आयुः समाप्य
 सौधर्म, प्राप्य च्युत्वा च ते क्रमात् । युवां प्रियाश्च युवयोस्तिस्त्रास्तिस्त्रोऽभवन्निमाः ॥ १० ॥ तत्त्वत्रयाराधनाद्वां,
 दिव्यवस्तुत्रयी तथा । ईदृक् प्रियात्रयी खण्डत्रयीराज्याद्यजायत ॥ ११ ॥ त्रिः शङ्कया दिव्यवस्तुनिर्गमापत्रपा-
 द्यभूत् । जयस्य प्राक् प्रियायास्तन्मदात्रीचक्रलादि च ॥ १२ ॥ तेऽदः श्रुत्वा निजां जार्तिं, स्मृत्वा धृत्वा दृढात्मताम् ।
 यतिधर्माणिः आद्धधर्ममाददिरे मुदा ॥ १३ ॥ अथोर्व्या विजयोर्वीराः, सम्यक्त्वादिप्रवर्तनैः । एकातपत्रं चक्रेऽ-
 र्द्वैर्य किं न नृपालया ? ॥ १४ ॥ चतुःशृङ्गानादिभेदैः, सम्यक्त्वादिप्रवर्तनैः । शुद्धिस्तथाऽभूत्स यथा, विषमेऽ-
 प्यस्त्रलक्ष हि ॥ १५ ॥ नानाजिनाचार्यैर्यात्र्याभिः सङ्गभक्तिभिः । सर्वमिभ्यात्वदानाच्च, स सम्यक्त्वमदी-
 दिपत् ॥ १६ ॥ विजयाद्यास्तस्य देव्यस्तिस्त्रास्तासां त्वमी क्रमात् । नन्दना नन्दनानन्दसुन्दराद्यास्तयोऽभवन् ॥ १७ ॥

दुःखोत्कर्षेण मे वर्षशतं कल्पशतं लभूत् ॥८६॥ स्वप्नाद्वृत्तान्तमथो, यथावद्विनिवेद्य सः । नृत्वेऽपि पुत्रयोश्चि-
ज्जं, सौमनस्यं परं व्यधात् ॥८७॥ सूत्रोदृत्तान्तिमथः प्रोक्तादृत्युच्चैर्विस्मितः पिता । पुरे परैर्महैर्नोत्वा, तौ राज्याय
न्यमन्त्रयत् ॥ ८८ ॥ विजयोत्तया जये राज्यभारमारोप्य सप्रियः । चित्रं निर्दुतये तीव्रं, व्रतभारं बभार सः
॥ ८९ ॥ तद्राज्यचिन्तामायोज्य, नयधीरे महाशयः । नित्यं हरेर्हलीवास्थाद्विजयस्थान्तिके जयः ॥ ९० ॥ कुर्वन्
दिविजयसतो, विजयः सजयो द्विधा । योगत्रयमिवर्षिः क्षमाखण्डत्रयमसाधयत् ॥ ९१ ॥ तन्नाम्ना विजयपुरे,
ख्याते कामपुरेऽथ सः । राज्यं चक्रे चिरं सेव्यो, नृदवैर्वासुदेववत् ॥९२॥ धर्मसूनुभीमसेनचरित्रैरर्जुनश्च यः ।
जनादर्नरतिश्चित्रं, तथापि कापि नाजनि ॥९३॥ विहरन् जिनकल्पीव, केवलः केवलश्रिया । तत्र प्राप्सोऽथ तद्ग-
सा, भेजे रविरिव त्रिषा ॥९४॥ प्रणतः परमद्व्याऽसौ, विजयेन जयेन च । सप्रियेणोपदेशान्ते, पृष्टप्राग्भवमित्य-
वक्त्र ॥ ९५ ॥ विभूतिआजितौ भूतभर्तृवद्भ्रातराबुभौ । भानुभामौ परौ प्रेम्णाऽभूतां भूतिलके पुरे ॥९६॥ पित्रोः
श्राद्धदिनेऽन्येद्युः, परमात्रविटालिनी । शुन्येका न्यपतद्भयकटिस्तारयां प्रकुटिता ॥ ९७ ॥ महिषस्तद्गृहे आन्तः,
वहन्नभ्यु क्षुधादितः । साश्चुरेव तयाऽऽलपं, खगिरौच्चैस्तदा व्यधात् ॥ ९८ ॥ साश्चर्यव्यथ सर्वेषु, तन्नागात्
ज्ञानवान् मुनिः । पृष्टश्चाभ्यामभापिष्ट, भो ! भो ! वां पितराविमौ ॥ ९९ ॥ प्राग् मिथ्यात्वात्सप्तसप्तवेधेवं जातौ
हता वृभिः । भवेऽष्टमेऽस्मिन्नकामनिर्जरतोऽधुना द्वयोः ॥ १०० ॥ जाता जातिस्मृतिरथो, श्राद्धमस्तत्कृते
ह्यदः । दशेयं नौ तु धिग्भौढ्यामित्येतौ प्राहतुर्मिथः ॥१॥ युग्मम् ॥ तत्त्यक्त्वा हन्त मिथ्यात्वं, सन्त्यक्त्वं श्रयता-

स्वकन्योद्वाहनहेतवे ॥७०॥ त्वामाह्वयति सप्रहः, प्रहसीवचसाऽञ्जसा । उत्कृष्टकन्या हुत्कृष्टवरस्यैवोचिता मता ॥७१॥ युग्मम् ॥ त्वामानेतुं विमानेन, मान्यं मामेष स्वेचरम् । प्रैषीत् सद्यः प्रसद्यैतां, प्रार्थनां तत्कृतार्थम् ॥७२॥
 अथो सहाय्यास इवोत्तरश्रेणिप्रभोः पुमान् । तथैव कन्योद्वाहार्थं, विजयाह्वयमाह्वयत् ॥७३॥ समं निमन्त्रणमहो,
 प्रादूर्णस्येव भुक्तये । प्राक्पुण्यलभ्यप्रागल्भ्यसम्भवे किं भवेन्न वा ? ॥७४॥ ज्ञातोऽस्मीत्यथ स सत्यकुब्जरूपः
 स्वरूपभृत् । रामः सीतामिव प्रीत्योपयेमे प्राक् पतिवराम् ॥७५॥ श्रेणिद्वयेऽपि श्वशुरोपरोधेन स्मरौरवम् । कियतिस्थित्या स
 वैजयन्तीं जयन्तीं च, रतिप्रीती इव स्मरः ॥७६॥ श्रेणिद्वयेऽपि श्वशुरोपरोधेन स्मरौरवम् ॥७७॥
 नित्याहं चैत्यार्चातः कृताध्यभृत् ॥७७॥ भौतादिवत्प्रभूतानामुपहास्याद्यसत्फलः । स्वप्नः सुबीजवत्तस्य, हुत्तरो-
 त्तरसत्फलः ॥७८॥ खेदेन्द्रवत्खेदनानाविमानादिश्रियाऽथ सः । स त्रिप्रियः स्वपुण्यात्, पौरहृत्सोरुगौरवः ॥७९॥
 उर्वीसुर्वीमथानुर्वीकुर्वन् सैन्यैः स साम्रजः । वां विद्याभृद्विमानैश्च, प्रतस्थे पितरं प्रति ॥८०॥ दत्तान्यदैन्ये-
 स्तसैन्यैरजन्यैरिव ततिपता । विहस्तसं सन्निमित्तोत्साहितश्चाभ्यषेणयत् ॥८१॥ महौषध्याऽञ्जालगनात्, सैन्यान् सर्वान्
 श्रद्धालुरुक्चकैः । सर्वान् निवार्य विजयः, सर्वैः सार्द्धमयुध्यत ॥८२॥ वीतास्त्र एव वसाऽपि, विशास्त्र इव
 पितुः स तु । छित्त्वाऽञ्जालान्यस्त्रैर्निरस्त्रात् स्त्रीरिव व्यधात् ॥८३॥ पुत्रौ सोऽप्युपलक्ष्योच्चैः, प्रेम्णाऽल्लिङ्ग्योल्लस-
 न्नास्त्रिकः । विलक्षः क्षमितीऽभ्येत्य, विजयेन जयेन च ॥८४॥ पुत्रौ सोऽप्युपलक्ष्योच्चैः, प्रेम्णाऽल्लिङ्ग्योल्लस-
 न्नुद्रा । उत्कल्लोलान्मुधेर्लीलां, व्यधाच्चिरमथाभ्यधात् ॥८५॥ वत्सौ ! तत्सार्धकान्योक्तिवाचिनौ वां वियोगतः ।

॥६५॥ स्वर्ग इदं न्यदोक्त्यो, जयत्यां विजयो जये । न्यल राजर्ग मयोदोक्त्या, स्वर्गलज्जान् स्वर्गलवत् ॥६५॥
कुल्यः कुल्यपथ, कात्रिकात्कात्रिकायैः । सुवद्वेष्टिनः स्वर्गलालेष्टोऽस्वर्गलवत् ॥६६॥ दोषदद्वल्लद्वल्लद्वल्लद्वि-
वक्त्रनक्रकाद्विनिः । तत्तद्वेष्टोक्तिभिश्चैष, कल्य रात्राय नाभवत् ॥ ६७ ॥ सल्लल्लल्लनराल्लल्लल्लल्लल्लल्ल-
ल्लल्लवरे । मन्दुरायां व्यमाद्वाजिराजिन्यासिव मर्कटः ॥ ६८ ॥ विश्वोत्तरालमीत्सुश्चेत्तद्विश्चप्रवरं वरम् । ख-
वरं कुञ्जल्लपं, त्वं हृणीयाः स्वयं वरे । ॥ ६९ ॥ लल्लाल्लगोत्रद्वेष्ट्येत्त्यादिष्टा दिष्टाधिदाश्व सा । तन्नागात्तन्नागो-
न्यव, नृवानस्या दयाङ्गजा ॥ ६० ॥ युग्मम् ॥ क्ष्मास्त्रासिनां क्ष्मासर्गासि, साद्वल्ल पश्यतोदरा । तान् ते तथ-
उप्यहो प्राणेश्वरीमेव चिकीर्षवः ॥ ६१ ॥ वेज्जिणीवर्णितान् सर्वानुर्वीशान् सशियोऽपि सा । स्वाश्वथा वधशुचद्वहो,
निर्गन्धोत्कुल्लपुष्यवत् ॥ ६२ ॥ माऽमीषां पङ्क्तिभेदोऽसूदतीवाखिलराजसुक्क । वैदात्स्याज्वादि बोक्षिषथा, तसु
कुञ्जमिमं वृणु ॥ ६३ ॥ तदुक्तिं सल्लतां नेतुमिव स्वप्नाश्रयेण सा । वरस्त्रजं कुञ्जकण्ठे, निदधे च त्वं शुद्धम् ॥ ६४ ॥
सोत्कर्षर्ष्याभृतः कुञ्जः, क्ष्मानभृतः ख्यातवांस्तदा । रे दुर्भगाः स्वदौर्भाग्यं, द्विष्ट द्विष्टास्तु माभ्य भास्य ॥ ६५ ॥
शुल्वेत्युच्छृङ्खला केऽपि, नृपाः कोपाद्विपा इव । कन्यां हर्तुं प्रहर्तुं, दायादपातुश्चदुष्पाः ॥ ६६ ॥ नीलोवयवाः शश्वारो-
श्चिद्रूपदर्शनतत्त्वसा । हयक्षवदहृष्यश्रीस्त्रासयामास तान् हुतम् ॥ ६७ ॥ कन्यापितृभर्ता भर्तुर्नष्टलोषवथ क्रमाम् ।
स्वकार्यचिन्तामात्सर्वभयाश्रयमयात्मसु ॥ ६८ ॥ स्वर्विमानविमानत्वकद्विमानममागश्च । तन्निर्वा मापदुत्तीर्थो-
वादीद्वन्द्वीव कोऽप्यतः ॥ ६९ ॥ युग्मम् ॥ जय श्रीविजयक्षमाप, क्ष्मापमूर्द्धन्यधन्यपीः । दक्षिणश्रेण्यधीशः ।

जयश्रीवि-
जयार्थं
माध्यामी
जयविज-
य-श्री

॥ ३८ ॥ रवेरिव विधुः सिद्धस्वार्थः श्रीविजयाजयः । ततो निर्गत्य स्वर्णतिर्गतो भोगापुरीं पुनः ॥ ३९ ॥
 जजाप च स निष्पापवृत्तित्सं मन्त्रमादृतः । सप्तमेऽहिं नृपं नैमित्तिकस्तत्रेत्युवाच च ॥ ४० ॥ बलादालानमुन्मूल्य,
 पट्टहस्ती पुरीजनान् । मत्तोऽधुना धुनात्युच्चैश्चेन्महाबायुवद् द्रुमान् ॥ ४१ ॥ तदा तव शुवं भावि, पञ्चत्वं पञ्चमे-
 ऽहनि । परलोकार्थपथेयं, तद्यथाऽहंमथाचर ॥ ४२ ॥ ततो वहन्ननुद्वेगसंवेगं सत्त्वभृद्गुणः । प्रादात्तस्मै तुष्टिदा-
 नमिवाच्चैः शुभशंसिने ॥ ४३ ॥ जयाय तनयाभावाद्दत्त्वा राज्यं तदैव सः । सहुरोर्ध्वतमादत्त, दानादानविदां-
 वरः ॥ ४४ ॥ अचिराच्चिरकार्यस्य, चिकीर्श्चकार्यतोऽनिशम् । कायोत्सर्गात् पञ्चमेऽहि, प्रापेच्चैः पञ्चमां गतिम्
 ॥ ४५ ॥ तद्राज्यचिन्तां कृत्वाऽथ, जयः प्रति जयापुरीम् । प्रचचालाचलां चक्रे, चक्षूचक्रेश्चलाचलाम् ॥ ४६ ॥
 अभ्यामिष्यमिवाभ्येतमेतमेतष्टुपश्चरैः । जानन् जामातरं पुर्यामानयद्द्रुमानतः ॥ ४७ ॥ स्वपुत्राणां कुपाज्जत्वा-
 त्तस्मै पात्राय सोऽप्यथ । राज्यमुत्तद्वज्य प्रव्रज्य, शिवसाम्राज्यमागच्छत् ॥ ४८ ॥ प्राणभवप्रेमदुर्मोचतया काम-
 लतां च सः । द्वयोस्तृतीयां कृतवान्, राज्ञीं राज्ञो न किं भवेत् ॥ ४९ ॥ निवृत्तीनां कृती दक्षा, तां त्वक्कां निर-
 कासयत् । स्वदेशतस्तापरोषां, महतां न हि निष्कलौ ॥ ५० ॥ तत्राप्यसौ राजसूत्रमासूत्र्य स्वप्रियादियुक् । प्रेम्णा-
 कुष्टो रश्मिनेव, गौरागाद्विजयान्तिके ॥ ५१ ॥ प्रियाभिस्तिष्ठभिस्त्ताभिः, लुभ्येनेव शक्तिभिः । पराक्रमेणेव
 नयो, जयेन विजयो व्यभात् ॥ ५२ ॥ आज्ञे चागतमाज्ञेण, प्रेम्णाऽमाज्ञेण तेन ते । ददे सुदोषदा मणयौषधौ
 दिव्यनिधी इव ॥ ५३ ॥ जयन्तीमपि रूपद्वर्ज, जयन्ती विजयाह्वया । जयन्तीपुरीशपुत्री, स्वयंवरेऽवृणीत माम्

तिकः प्राग्वत्, खगतिर्गतवांस्ततः । प्राप्तुं तं मन्त्रमभ्यु स्वयन्धुमभ्युधिमव्दवत् ॥ २३ ॥ परीक्षार्थं परीक्षार्थमथा-
ष्टाङ्गनिमित्तावित् । भूत्वा आतुः पुरः प्रातर्थातः स्वाख्यातवानिति ॥ २४ ॥ ज्ञानेन ज्ञाने भूजानेऽनुमानेनानुमेय-
वत् । वासप्रवासतद्विव्यवस्तवश्रवणजनादि ते ॥ २५ ॥ सङ्केतैश्चासुनाऽऽश्चर्यानिर्केतजैरितिपतैर्दुः । चमत्कृतः स्मृत-
भ्रातृवियोगः साश्रुदग्ग जगौ ॥ २६ ॥ कास्ते कथं भो ! मद्गन्धुः, कदा संगंस्थने च मे । सोऽप्याह सुरवत् स्वैरं,
विहरन् स सुखी भृशम् ॥ २७ ॥ सङ्गतिस्तु कथं तेन, सद्यः सम्पद्यतेऽत्र ते । वरुणविधुनेवांशोदूरदूरविहृ-
रिणा ॥ २८ ॥ यद्वा विद्योव्यमात्सोऽपि, सम्पद्येत सपद्यपि । दैववादिव्यशक्तीनां, नैव किञ्चिद्गोचरः ॥ २९ ॥
किन्तु आतुः सङ्गतिस्ते, नैव सङ्गतिमङ्गति । कथं ज्येष्ठः कनिष्ठस्य, सोढा सुप्रौढिमिदृशीम् ? ॥ ३० ॥ वाणीमभा-
णीतक्षोणीमान्, मा भाणीभद्र ! भेदकृत् । दित्सयैव हि राज्यस्य, संजिगांसोऽस्मि वन्धुना ॥ ३१ ॥ सोऽपि कोऽपि
निरोद्देष्टु, रेखाभृत्सेहलेषु च । शिशोर्म भोज्यवद्राज्यं, यः स्वस्मिन्प्राप्यमप्यदात् ॥ ३२ ॥ स साम्राज्यासिसमये,
मयाऽश्नाध्यत सर्वतः । तथाऽपि कापि न प्रापि, पापिनेव निर्धिगतः ॥ ३३ ॥ तत्सङ्गमावाधि च्छत्रं, धारये नैव
वीजये । अराजवच्चाभरे चेत्प्रहृषमभिग्रहम् ॥ ३४ ॥ तत्काऽपि शक्तिश्चेत्ते तत्, सम्प्रत्येवार्थमानय । सोऽप्या-
ख्यदीक्षस्वाकर्षविद्या कर्पयामि तम् ॥ ३५ ॥ वदन्नदः प्रमदभृत्तिरोभूय रयात् कचित् । जयः साक्षादभू-
दश्नान्तर्भूतिर्भाजुमानिव ॥ ३६ ॥ जयं जयवधुमन्तमिवावेक्ष्य व्यसिषमयीत् । प्रामोमोदीन्मेदिनीमानननंसीच्च
संभ्रमात् ॥ ३७ ॥ ततः खटुत्समुद्गीर्यं, कायविद्विनिवार्यं च । राज्यदानाग्रहं राज्यमन्त्रमस्माज्जयोऽग्रहीत्

सम्पत्तत्वा-
धिकारे ६
गाथायां
जयविज-
यकथा

द्विव्यभोगिनीं भोगिनीं कनीम् ॥ ७ ॥ शतं मतङ्गजान् विष्वाहुतानश्वान् सहस्रशः । कृती वितीर्णवांश्चासौ,
 सौधागणयधनाद्यपि ॥ ८ ॥ भोगिन्या सह भोगीन्द्रः, स नरेन्द्रमहाग्रहम् । अवाप्य चित्रं तत्रोच्चैश्चिरं स्वैरं व्य-
 लालसीत् ॥ ९ ॥ मुद्रा कदाचिद्विधीयाद्याहम्बरपुरसरम् । क्षमाकान्तमिव तं यान्तमाक्रीडं क्रीडनेच्छया ॥ १० ॥
 प्रेक्ष्य साक्षेपमप्राक्षीत्, पद्माक्षीं तत्र कामपि । वास्तव्यां काऽप्यवास्तव्या, क एष सखि ! गच्छति ? ॥ ११ ॥
 युगमम् ॥ ढक्केव गाढशब्दा साऽप्यशब्दायत तां प्रति । तत्तदाश्चर्यनिमाता, जामाताऽयं महीपतेः ॥ १२ ॥
 त्रपाकृत्ताद्विशान्यैष, सुमना व्यमनायत । परं परिभवस्थानमभिमानवतां ह्यदः ॥ १३ ॥ यतः—“उत्तमाः
 स्वगुणैः ख्याता, मध्यमास्तु पितृगुणैः । अधमा मातुलैः ख्याताः, भ्रष्टरैरधमाधमाः ॥ १४ ॥” तत एव ततः
 पश्चाद्विवृत्तः स सुवृत्तहृत् । सौधं प्रासः प्रतप्तः सन्नेतच्चेतस्यचिन्तयत् ॥ १५ ॥ न सर्वथाऽत्र मे स्थातुं, युक्तं नापि
 जयापुरीम् । तद्भ्रातृविजयोपान्तं, यामि कामितमुच्चकैः ॥ १६ ॥ ममानर्जितराज्यस्य, प्राज्यराज्यजुषाऽमुना ।
 संयोगः किं गुणो यद्वा, ग्रहस्येव विवस्वता ॥ १७ ॥ तत्प्राज्यराज्यमर्जित्वा, जित्वाऽरीन् परमर्द्धिमान् । गन्ताऽसि
 भ्रातुरभ्यर्णमेवं स्यादौरवं भुवम् ॥ १८ ॥ मद्वशप्रासरराज्योऽपि, गुणैः प्राज्योऽपि सोऽन्यथा । मां न सन्मानयेज्जातु,
 निश्वा (धा) ने नहि नात्रकम् ॥ १९ ॥ ध्यात्वेति राज्यमन्त्रं स, स्मरन्नप्यस्मरन्निव । सम्यग् न सस्मार विसारणान्तत्तप्त
 मादतः ॥ २० ॥ पदे पदे लीलया स्याद्गतप्रत्यागतं विदाम् । विदांवरस्याप्यस्यासीन्न तदा तत्कथञ्चन ॥ २१ ॥
 हृतवेदवेदनामेदस्वभृद्भ्रष्टपदः स तत् । धिक् प्राग्दुष्कमसोन्मादप्रभादमदिरान्वताम् ॥ २२ ॥ सोऽनन्यग-

गां राजा, नर्त्तकीवदनर्त्तयत् । भो भद्र ! ते मया देया, कन्या काञ्च विचारणा ? ॥ १२ ॥ प्राज्याः प्राणाः प्रति-
ष्ठायाः, पुंसः सत्यैव गीर्ध्वम् । तत्तस्यै किं न कः कुर्याद्विशिष्य च महाशयः ॥ १३ ॥ तदर्थमेव पित्राद्यैः, श्री-
रामो वनवासकृत् । न न्यवारि हरिश्चन्द्रेणाप्यकारि कुकर्म तत् ॥ १४ ॥ इत्थं प्रभाष्य वैभाष्यमनपेक्ष्य कर्त्तुं ददौ ।
यद्भविष्यः श्राण भविष्यत्श्रिये तस्मै श्रियं तु सः ॥ १५ ॥ कन्या कन्याजनन्याद्यैरप्यमानि तथैव तत् । अहो
वचननिर्वाहमहोत्साहो महात्मनाम् ॥ १६ ॥ तूर्णसम्पूर्णतत्तादृक्परीक्षः स सुपर्ववत् । रूपव्यक्तिं स्वयत्किं च,
व्यक्तीकर्तुमथाद्रवीत् ॥ १७ ॥ एनामनेन रूपेण, भूप ! रूपखनीं कनीम् । पाणौ कुर्वे कथं कुर्वे, तत्कथञ्चित्सुरू-
पताम् ॥ १८ ॥ अभीष्टसाध्यसिद्धिश्च, साहसादेव देहिनाम् । येन निर्लक्षणेऽपि स्याद्वात्रिंशल्लक्षणाधिकः ॥ १९ ॥
यतः—“अस्थिष्वर्याः मुखं मांसं, त्वयि भोगाः स्त्रियोऽक्षिषु । गतौ यानं खरे चाज्ञा, सर्वं सत्त्वे प्रतिष्ठितम्
॥ २०० ॥” सत्त्वमादृत्य तज्जालहेमवद्रहिसात्कृतम् । द्राण नेष्येऽहं निजं देहं, निःसन्देहं परां श्रियम् ॥ १ ॥
इत्युक्त्वा सज्जिकां कृत्वा, सत्त्वाद्वाः सकलेष्वपि । पश्यत्सु विसयमयखेदोदयदयादिभिः ॥ २॥ ज्वालाजटाले
ज्वलने, स पपात पतद्भवत् । तत्क्षणातिरिप्यौ चोच्चैर्दोषश्चिन्नं पतद्भवत् ॥ ३ ॥ युगमम् ॥ माहात्म्येन महौषध्या,
न दग्धः स्वल्पमध्ययम् । जज्ञे मणीमहिम्ना च, दिव्यप्राक्तनरूपभृत् ॥ ४ ॥ अथोच्चैर्विस्मितैः क्लृप्तस्मितैः क्षितिभृ-
दादिभिः । सोऽनुयुक्तः सनिर्वन्धं, यथास्थितमचीकथत् ॥ ५ ॥ मञ्जरात्सुचितः किन्तु, महामणिमहौषधीम् ।
सुधीः संगोपयामास, तयो रक्षा तथैव हि ॥ ६ ॥ ततः प्रमोदमेदस्वी, मेदिनीमान् महामहैः । तेनोद्गाह्य व्यधा-

सम्यक्तवा-
धिकारे इ
गाथायां
जयविज-
यकथा

जनया । नान्यथा स्याद्विधितं, व्याहतं च महात्मनाम् ॥ ७६ ॥ कन्यास्वेदं जनन्यादेः, सादं क्वादं च दुर्हृदाम् ।
 अस्मै जनप्रवादं चावमन्येमां ददामि तत् ॥ ७७ ॥ विमृश्येति वृषोऽस्मै तां, यावद्यच्छति तावता । कुर्वन् स्वगर्व-
 खर्वत्वं, खर्वस्त्वाख्यादखर्वणीः ॥ ७८ ॥ महीन ! हीति हीनाङ्गदुर्दशायेदशाय मे । किं हंसीं वायसापेव, ददास्येतां
 विदांवर ? ॥ ७९ ॥ त्वया दत्ताऽपि वा कन्या, कथं मां स्वीकारिष्यति ? । कथं वा लोकसांमल्यमत्यन्तानुचितं ह्यदः
 ॥ ८० ॥ तदुक्तम्—“यद्यपि न भवति हानिः परकीयां चरति रासभे द्राक्षाम् । वस्तुविनाशं दृष्ट्वा तथाऽपि परि-
 खिद्यते चेत् ॥ ८१ ॥” तदिदं दीयमानाऽपि, त्वया नादीयते मया । स्रोत्तरीयानुसारेण, ननु पादप्रसारणम्
 ॥ ८२ ॥ करीरनिम्बादिरतेन्द्राक्षावणविदूरगात् । उष्ट्रादपि निकृष्टोऽसौ, स्वानुरूपं न वेत्ति यः ॥ ८४ ॥ आदाने वदने दाने,
 संश्लेषजुषश्चन्दनादिविनिर्मुखाः (गीतेः) । मक्षिकातोऽपि स क्षुद्रः, स्वानुरूपं न वेत्ति यः ॥ ८५ ॥ ध्याने विधाने सन्धाने, योधने बोधने
 निदाने सदनेऽदने । आसने शयने यानेऽप्युत्थाने स्थापनेऽधने ॥ ८६ ॥ उत्पादने विघटने, घटने स्वेदनेऽदने । पादने कुट्टने ज्ञाने,
 धने । हाने मानेऽभिमाने च, समाह्वाने विवाहने ॥ ८६ ॥ उत्पादने विघटने, घटने स्वेदनेऽदने । पादने कुट्टने ज्ञाने,
 विज्ञाने सेवने वने ॥ ८७ ॥ पठने पाठने गाने, कोपने गोपनेऽसने । एवमादिषु सर्वत्र, यः रवं वेद विवेद सः
 ॥ ८८ ॥ कलापकं । सङ्ग्रहस्त्वेवम्—स्वगृहेऽन्यगृहे वाऽपि, कृत्स्नकृत्येषु कृत्यवित् । स्वप्रतिष्ठाऽर्हताश्च तत्पाद्यानुरूपं
 प्रवर्त्तते ॥ ८९ ॥ इत्थं तस्मिन्नुत्तमत्वाविसंवादिनि वादिनि । चमच्चरीक्रियन्ते स्म, सर्वेऽप्युर्वीश्वरादयः ॥ ९० ॥
 गुणानुरागिणः स्वल्पस्तेभ्योऽपि गुणिनस्ततः । गुणिनो गुणरक्ताश्च, तेभ्यः स्वागुणवीक्षिणः ॥ ९१ ॥ स्वास्थरङ्गेऽथ

यसे जगत् । किन्तु काप्याशु लब्धासि पाप ! पापफलं भुवम् ॥ ६० ॥ शृण्वन्नेवेति तां क्षेणौ, क्षिरवैष क्षुद्रदाख्यत् ।
जीवनाशं ननाश द्राण, भुवं दोषः प्रकल्पते ॥ ६१ ॥ समर्थोऽपि कृत्तार्यः सन्, गतार्थप्राप्तितो जयः । तत्पृष्ठे नान्वधान-
विष्ट, पापः पापेन पन्थताम् ॥ ६२ ॥ प्रवासरण्यवासाद्यभुग्रापधमिवासयी । क्लेशोऽपि स्वार्थसिद्ध्या सोऽन्वमोमोदिष्ट
दिष्टवान् ॥ ६३ ॥ विनोदात्तवन्पदा भूत्वा, निकामश्यामवामनः । भोगावतीवद्भोगाढ्यां, सोऽगाद्भोगापुरीं पुरीम्
॥ ६४ ॥ नभोगविभुवद्भूत्या, सुभोगस्तत्र भुविभूः । देवी भोगवती विश्वसुभगा भोगिनी कनी ॥ ६५ ॥ स क्षुद्राभि-
रिव क्षौद्रं, क्षुद्राङ्गः कातुकाङ्गनैः । परीतः परितोऽश्रौषीत्, पटहोद्घोषणासिमाम् ॥ ६६ ॥ दुष्टाहिदृष्टा जीव्येत, कनी
येनावनीशितुः । तां दत्तेऽस्मै नृपः साध्वसहस्रं च शतं गजान् ॥ ६७ ॥ ततः कलीकिल इवोत्कलिकां नाटयन्नयम् ।
स्पृष्टवान् पटहं हास्यं, विस्मयं च जने पुनः ॥ ६८ ॥ कन्यादिलभे भो ! कार्ष्णसुधा वामन ! मा मनः । मुक्ता
कनीयं वैद्याद्यैरुक्ता नात्र प्रतिश्रुतिः ॥ ६९ ॥ न्यवार्यतायैरित्येव, प्रैर्यतार्थतरैः पुनः । उपैक्ष्यत च मध्यस्थैरहो
त्रैधं जगत्स्थितिः ॥ ७० ॥ ततः कौतूहलानत्पजलपलोकानुद्गलगीः । जगाम वामनोऽक्षामशक्तिधर्म क्षमा-
भुजः ॥ ७१ ॥ अहो आहोपुरुषिकेत्यादिवादिष्वथो नृपु । नत्वा नृपं नृपादिष्टं, स कन्याग्रे निविष्टवान् ॥ ७२ ॥
मेधाव्येष महौषध्या, प्राग्वदुसप्रयुक्तया । तां जवाब्जीवयामास, न हि तादृग् विसंवदेत् ॥ ७३ ॥ सर्वे सविस्मया-
ह्लादं, विषादं च तदा दधुः । कन्याया जीवनात्तस्य, तादृगरूपनिरूपणात् ॥ ७४ ॥ आदानीये गुणैः कन्यादानी-
येऽस्मिन्नरोत्तमे । किं नाम वामनत्वादि, धिया दैवं रत्नदूषकम् ॥ ७५ ॥ किंवाऽधुना निष्फलया, चिन्तया लतया-

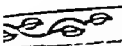
सम्यक्तवा-
धिकारे इ
गाथायां
जयविज-
यकथा

माण्डिर्महतामप्यहो स्थितिः ॥ ४४ ॥ वियोगोद्विगचिन्ताब्धिमशराजमुतोदितात् । तादृजामातृवृत्तान्तात्,
 क्लान्तात्मा क्षमाभृदप्यभूत् ॥ ४५ ॥ व्यसनाद्विनिवर्त्तत, जातयं मम लज्जया । ध्यालेखमात्यमाहृत्यै, प्राहिणोत्तस्य
 पार्थिवः ॥ ४६ ॥ तस्या धास्रो द्वारमेलामात्यस्तं यावदाह्वयत् । तावदाविर्भवद्व्रीडापीडार्त्तः सोऽभ्यचिन्तयत्
 ॥ ४७ ॥ हाडहं राज्ञाऽपि विज्ञातः, स्यास्तुरज विदादिवत् । कथं स्वास्यं दर्शयामि?, यामि तद्दूरतः क्वचित् ॥ ४८ ॥
 ततस्ताक्ष्यं इवोत्सृज्य, द्राग निर्गत्य च तद्गृहत् । खं रूपं च परावर्त्य, निरगान्नगराद्वहिः ॥ ४९ ॥ नैवान्न कश्चिद्-
 द्भेति, खे खेचर इवोच्चकैः । मणिप्रभावाद्बुध्याप्यगाहूरतरं क्वचित् ॥ ५० ॥ तन्नावधूतरूपेणारण्ये दूरन्ये भ्रमन्नयम् ।
 नष्टवस्त्रासिपिशुनं, शकुनं प्राप्य पिप्रिये ॥ ५१ ॥ यावद्धर्मो च लब्धाऽस्मि, कथं चेह महौषधीम् । किंशुणेयं सोऽपि तां
 मिलत् प्रीत्येवान्योऽवधूतरूपभृत् ॥ ५२ ॥ जयस्तेनासवत् पृष्टः, स्पष्टयित्वा महौषधीम् । ब्रूहि केयं त्वया लब्धा, लुब्धा-
 स्वासुपलक्ष्य मुदाऽवदत् ॥ ५३ ॥ सत्यं चेद्वक्षि तत्तेऽस्या, गुणाधायो गुणाम्यहो । महोद्यमानमहाविद्यामिवास्मि
 त्मा सोऽप्यथाभ्यधात् ॥ ५४ ॥ पुयामेकस्यामेकस्माद्, भो महान्तम् ! महान्तम् ! महोद्यमानमहाविद्यामिवास्मि
 प्रापिवानिमाम् ॥ ५५ ॥ गरं गारुडशक्त्येवानया गुप्तपुक्तया । स तत्क्षणात् क्षिणोति स्म, महादोषमहाग्रहम्
 ॥ ५६ ॥ मत्प्रयुक्ता तु कंहेतुं, दोषहृन्नात्पतोऽप्यसौ । तदस्यां चेत्त्वमाज्ञाती, तदाज्ञायगुणात् भण ॥ ५७ ॥ स्तनं
 ततस्तं स स्पष्टं, निष्टद्वय्याचष्ट रुष्टहत् । रे अनार्य ! हतं चौर्यादिव्यवस्तु फलेत् कथम् ? ॥ ५८ ॥ अन्नामुन्नाप्य-
 नथार्य, क्रौर्यभृच्चौर्यमङ्गिनाम् । विभ्वासघातजातस्य, तस्य किं ब्रूमहे तुलाम् ॥ ५९ ॥ धूर्तः ! धूर्ततयैव मामिव वञ्च-

ददौ किञ्चिन्महामणिः ॥ १८ ॥ भवेद्भाग्यवतामेव, दिव्यवस्त्वप्यभीष्टकृत् । कुतो वा दुर्नयेऽभीष्टं ? किन्तु पाप्मैव पाप्मिनः ॥ १९ ॥ ततो धिक्कारमक्कायाः, कामं कामलतादयः । व्यथुस्तामभ्यधुश्चाथाप्यसौ तस्यैव दीयताम् ॥ २० ॥ किं चैवं राजस्मान्यत्वाद्राजलीलां वभाज यः । साक्षात्करपटुमपि तं, हा ! गृहाविरकासयः ॥ २१ ॥ ताभिरेत्याहु-
पालव्याऽधिकलुब्धा च कुट्टिनी । किञ्चिद्विचिन्त्य तद्रत्नं, गृहीत्वाऽगालयान्तिके ॥ २२ ॥ दम्भेन दम्भिनी दुःखा-
द्रतां चोन्मुद्रयन्त्यवग्रा । हा वत्स ! किं विमुञ्च्यस्मान्नैव सम्भालयस्यपि ॥ २३ ॥ यद्वा प्राप्तः प्रौढिमानं, मानं राज्ञः परं
अगतः । स्वर्गगत इवाह्नीव, स्मरस्यपि कथं नृपतः ? ॥ २४ ॥ विस्मारकस्याप्यस्माकं, स्मरामस्तव नो कथम् ? पद्मिन्त्यः
पद्मिनीप्राणनाथेनैव विकस्वराः ॥ २५ ॥ त्वद्वियोगाग्निसन्तप्ता सुता कामलता लता । वत्स ! जीवनदेनोच्चैर्निर्वाप्या
भवतैव चेत् ॥ २६ ॥ किञ्च किञ्चिद्वस्त्वप्यहर्षं, लेभेऽस्माभिर्गृहान्तरे । किंस्तकमिति नो विद्मस्तुभ्यं दद्याः प्रिया-
त्मने ॥ २७ ॥ गृहाणानुगृहाणास्मान्, स्वगृहागमनेन च । प्रार्थनाव्यर्थनायां हि, सतां न कौशलं किल ॥ २८ ॥
जलिपत्न्येत्पर्यामास, सा तस्मै तं महामणिम् । नष्टं पुण्यमिव स्पष्टमहो कपटपाटवम् ॥ २९ ॥ तदाह—“पक्षिणां
वायसो धूर्त्तः, श्वापदेषु च जम्बुकः । नरेषु द्यूतकारश्च, नारीषु गणिका पुनः” ॥ ३० ॥ अक्काकपटतत्पुत्रीस्मृति-
तद्रत्नलाभतः । तदा कोपौत्सुक्यहर्षः, सोऽन्वभृद्भावसङ्करम् ॥ ३१ ॥ क्षणोऽधुना न कोपस्येत्यतः कोपं स गोप-
यन् । प्रीतिं प्रकटयज्ञेष्वाभीत्युक्त्वा, विससर्ज ताम् ॥ ३२ ॥ सोऽपि कामलतां ध्यायन्, विन्ध्योर्वीमिव वारणः ।
द्रवोवागात्तद्गृहे धिग्, व्यसनं दुरपासनम् ॥ ३३ ॥ प्राग्वत्तस्यौ च तत्रैव, तदासक्तः कियदिनीम् । तन्मणीपूर्य-

सम्यक्तवा-
धिकारे ह
गाथायां
जयविज-
यकथा

तस्मै तां स्वर्णकोटीं च, यच्छेत् क्षमाभृदथो जयः । हृष्टस्तच्छ्रवणात् सृष्टपदहं क्षमापधाग्रघणात् ॥१३॥ राज्ञाऽनुज्ञात-
मात्रश्चात्राधीर्मन्त्रवादिवत् । औचावगुण्ठनजापाद्याडम्बरपुरसरम् ॥ १४ ॥ महौषधीभाविताममहद्वान्छोद-
नया रयात् । राज्ञः कन्यां पटूचके, किं न दिव्यौषधीबलात् ? ॥ १५ ॥ युग्मम् ॥ लोकोत्तराकृतिकलाऽनुमितैत-
त्कुलादिकः । सुविस्मितः प्रमुदितस्तस्मै क्षमादयितस्ततः ॥ १६ ॥ स्वकनीमवनीं वीक्षाप्राप्तां नागकनीमिव । दूदौ-
कनककोटीं च, नान्यथा भाषितं सताम् ॥ १७ ॥ युग्मम् ॥ महीनेता महोत्साहे, विवाहे विहिते तयोः । यौतके
कौतुकेनोच्चैः, सर्व सौधादिकं ददे ॥ १८ ॥ तत्र तस्यौ सुखं सैष, दोषेन्दुक इवामरः । ध्यायन्नुपायं सन्मत्या,
प्रत्यानेतुं महामणिम् ॥ १९ ॥ अथ च-राजाङ्गजादोषपिष्ट्यै, प्रयुक्तां गुप्तमग्रहो । कश्चित्कथञ्चिद्बुधे, धूर्तार्त्तमा-
तां महौषधीम् ॥ २० ॥ तां जिघृक्षुः कृतक्षत्रवेष एष विरोषतः । जयमावर्जयद्भ्राजाद्विनयाद्यैः सुभृत्यवत् ॥ २१ ॥
सैवं विश्वास्य तं गुप्तां, गृहान्तस्तां गृहीतवान् । बृहस्पतिरविश्वासं, पाञ्चालः स्त्रीषु मार्दवम् ॥ २२ ॥ कन्यादि-
“जीर्णं भोजनमात्रेयः”, कपिलः प्राणिनां दयाम् । बृहस्पतिरविश्वासं, पाञ्चालः स्त्रीषु मार्दवम् ॥ २३ ॥ कन्यादि-
लाभान्तरितत्वेऽप्यनन्तरिताऽमुना । अमानि हानिः सा प्रायः, सुखं दुःखे निमज्जति ॥ २४ ॥ कन्यादिलाभः
को वाऽस्योर्वाशस्त्रनोर्महात्मनः । दिव्यद्विवस्तुहानिस्तु, दुःखाकुत्रोच्चकैः कथम् ? ॥ २५ ॥ दत्ते दैवेन दैवेनापहृते ते
तु वस्तुनी । दैवेनैव प्रापणीये, मात्राधिक्यबलादपि ॥ २६ ॥ तर्कि वृथा कथनयाऽन्यस्य दर्शितदैन्यया । इत्यन्तरेव
दक्षेऽसौ, दुःस्वमौर्विमिवारब्धुधिः ॥ २७ ॥ इतश्च-अभ्यर्च्य याचितोऽप्युच्चजयं निर्वास्य वेदयया । सामान्यमणिवन्नैव,

द्याचनार्थं तमर्चितुम् । प्रन्थादुद्ग्रथिते तेन, खेदोऽप्युद्ग्रथितः पृथुः ॥१७॥ हा हतोऽस्मि हतोऽस्म्युच्चैः, पापया नून-
मकृपा । नो चेत्कुतश्चन्द्रहासमवमेवमपायिषि ॥१८॥ चन्द्रहासप्रयोगाच्च, शिरश्छेदोऽपि संभवेत् । इयद-
द्यापि मे स्तोकमोक्षः किं चास्म्यधिष्ठितः ॥ १९ ॥ न स्यादस्या गृहे दास्याः, किं वा दास्यावहे नृणाम् । हा ! किं
कर्त्तास्मि धर्त्तास्मि, दुःखान्यथ दरिद्रवत् ॥ १०० ॥ अप्येवं द्रव्यमानोऽन्तरन्तर्लगाद्विवृक्षवत् । सोऽस्यात् काम-
लतासत्तया, तथैव व्यसनान्यहो ! ॥ १ ॥ निर्धनस्याथ तस्याक्का, विसर्जनकृते सुताम् । सुतरां प्रैरयत्तासामसौ
धर्मोऽनुपाधिजः ॥२॥ यतः—“विभवो वीतसङ्गानां, वैदग्ध्यं कुलयोषिताम् । दाक्षिण्यं वणिजां प्रेमवेदयानाम-
सृतं विषम् ॥ ३ ॥ सा पुनस्तदुणाकृष्टा, विप्रकृष्टा विकर्मतः । प्रेम्णा प्रकृष्टाऽभाषिष्ट, निकृष्टामभि मातरम् ॥४॥
मातरेतेन नः पुण्यैः, समेतेन विदेशतः । प्रन्ता हेमः कोटिकोट्यस्तदसौ त्यज्यते कथम् ? ॥ ५ ॥ इत्युक्ताऽप्यवि-
चिताऽक्का, तद्व्यत्कारमकारयत् । दासीसकाशतो वेदयावदयानां ही विडम्बना ॥ ६ ॥ ततोऽभिमानात्तस्थ-
नान्निर्गतो दुर्गतो यथा । हीविषादाद्युपगतो, गतोऽसौ शून्यवेदमनि ॥ ७ ॥ इतः सखीभिः सहिता, दुहिता
तत्पुरेशितुः । रन्तुमन्तःसारिद्यावनमरालीवदवातरत् ॥ ८ ॥ तावत्तत्रैव दुर्दैवभावाद्दुष्पेतदोषतः । छिन्ना लतेव
न्यपतत्, सा मृतेव विचेतना ॥९॥ तज्ज्ञात्वा खेदमृत् क्षमाभूत्, प्रतीकारानकारयत् । तां नीत्वा यास्मि विविधान्,
स्नेहलानामियं स्थितिः ॥१०॥ दङ्कदङ्कनवद्वज्रे, न त्वस्याः कोऽप्यमृदुणः । माञ्जिकादिमहिम्नो हि, हिमानी दोष-
दुष्टता ॥ ११ ॥ ततोऽत्यन्तार्त्तिमान् भूमान्, पदहेनेत्ययोषयत् । यो गुणी प्रगुणीकुर्याद्भ्राजकन्यां कथञ्चन ॥१२॥

॥ ८१ ॥ जयो विजयराज्यास्या, कृतार्थः प्रस्थितस्ततः । तदानीं नामिलत्तस्य, राज्यसङ्कोचशङ्कया ॥ ८२ ॥
महिम्ना तन्मणेः क्षमायां, खे च खेचरलीलया । वम्भम्यति स्म स खैरं, कौतुकी किल नालसः ॥ ८३ ॥ नाम्ना
समानामन्येष्टुः, प्रथमौ स जयापुरीम् । हैमहर्भ्यसमृद्ध्या या, लङ्काशङ्कामकारयत् ॥ ८५ ॥ जैत्रमल्लस्तत्र भूमान्,
जैत्रदेव्यादयः प्रियाः । पुत्राः शतं जगज्जैत्रश्रीजैत्रश्रीश्च पुत्रिका ॥ ८५ ॥ साक्षात् कामलता कामलता नाम
पणाङ्गना । तत्रास्ति सोऽस्यामासस्तत्सौधे तस्थिवांश्चिरम् ॥ ८६ ॥ विजोपायं धनोत्पत्तिरीप्सिताऽस्य कथं
निवति । वत्से ! कथञ्चित्पृच्छेति, तां लुब्धाऽस्मान्यदाऽवदत् ॥ ८७ ॥ सा प्राज्ञा प्राह किं मातः !, तुच्छया पृच्छ-
याऽनया । किं मण्डकार्थक्लेशेन, मण्डकैर्हि प्रयोजनम् ॥ ८८ ॥ इत्याहुक्ताऽपि लोभान्तां, तटुच्छार्थकदाग्रहम् ।
अक्का कथञ्चिन्नामुञ्चहुष्टग्रहणहीतवत् ॥ ८९ ॥ ततस्तथा जयाह्वानः, सोपरोधमपृच्छयत् । प्रेमभङ्गमिया सोऽपि,
यथास्थितमवोचत् ॥ ९० ॥ न कस्यापि प्रकाश्यं स्यादुह्यं स्त्रीणां विशेषतः । तस्यै तथाऽपि स प्रोचे, स्त्रीवशाः
किं न कुर्वते ? ॥ ९१ ॥ मातुः प्ररूपयामाहे (से), तत्स्वरूपं ततस्तथा । हृष्टा हृष्टाशया साऽपि, तन्मणिग्रहणा-
शया ॥ ९२ ॥ ततः कपटिनी नीतिकुटिनी कुटिनी रहः । दुग्धं लुब्धा विडालीवान्वेपीद्विष्वज्जहामणिम् ॥ ९३ ॥
अन्यत्रादर्शनात्तं तत्पार्श्वं संभाव्य दम्भिनी । तं चन्द्रहासमदिरां, दधिदम्भादपाययत् ॥ ९४ ॥ ततो गुप्तं-
शुकप्रन्थेर्मूर्च्छालस्यास्य साऽग्रहीत् । तं तत्तुल्योपलं न्यस्य, खातपूरितरीतिवित् ॥ ९५ ॥ क्रमाच्च सावधानेऽस्मि-
न्, स्थाने जानति तं मणिम् । स्थाने विषादस्यातोऽपि, न विषादस्तदाऽजनि ॥ ९६ ॥ दिनान्तरे किं तु किञ्चि-

धातोश्च नोपाधिर्यत्परस्मै पदार्पणम् । आत्मने पददानं तु, तेपामोपाधिकं पुनः ॥ ६६ ॥ इतश्च-मन्त्राद्यैस्तत्र निष्पु-
त्राधात्रीपतिमृतेः प्रणे । अध्यावास्यान्त हस्तश्वच्छत्रभृद्भारचामराः ॥ ६७ ॥ पुरान्तर्भ्रान्तवन्तस्ते, राज्याहर्नासि-
तस्ततः । पुराह्महिर्यान्तवन्तः, क्रमाच्च विजयान्तिकम् ॥ ६८ ॥ तत्पुण्यमेरित इव, प्रावृषेयान्भुवाहवत् । गजोऽथ
गर्जितं चक्रे, हयो हर्षाच्च हेषितम् ॥ ६९ ॥ सशृङ्गारश्च भृङ्गारः, खयं भक्तिवशाद्दौ । दैवतस्येव तस्यार्थ, किं न
दिव्यानुभावतः ? ॥ ७० ॥ त्रियोगजानि प्राक्पुण्यानीवासोर्द्धं च पार्श्वयोः । व्यजृम्भन्त सितच्छत्रमवीज्येतां च
चामरे ॥ ७१ ॥ उन्नतस्योन्नतं स्थानमेवोचितमितीव तम् । द्विपोऽध्यारोपयत् स्कन्धे, प्रणेषुश्च प्रजाव्रजाः ॥ ७२ ॥
राज्याहर्नासिहृष्यत्प्रजाजयजयारवैः । पञ्चदाब्दोत्थशब्दैश्च, शब्दाद्वैतमभ्युत्तदा ॥ ७३ ॥ इमं गुणैः सातिशयं,
विजयं नाम दुर्मदी । महत्तराज्यं राजन्यं, राजानं यो न मन्यते ॥ ७४ ॥ तं निग्रहीष्ये देव्येति, व्योम्न्युर्के शक्र-
वत्सुरैः । भीतैः स मेने सामन्तैः, आक्रसमेतैः समन्ततः ॥ ७५ ॥ शुभम् । सचिवादीनथावादीद्विजयो व्यञ्जयन्
ज्ञाताम् । ममाग्रजोऽत्र काप्यस्ति, संशोऽध्यानीयतां हुतम् ॥ ७६ ॥ राज्यं च दीयतां तस्मै, राज्याहार्याखिलैर्गुणैः ।
सति ज्येष्ठे कनिष्ठेन, राज्यं प्राष्टुं कथं मया ? ॥ ७७ ॥ तेऽप्याहुस्तद्विनीतवनीत्याचिलचमत्कृताः । देव ! देव-
तया दत्तं, राज्यं स्यात्कथमन्यथा ? ॥ ७८ ॥ स्वामी त्वमेव नस्तस्मात्, पावयैतत्पुरं प्रभो ! । इत्युक्तयैव समं
हस्ती, प्रतस्थे तत्पुरं प्रति ॥ ७९ ॥ अनुल्लङ्घ्यं दिव्यकृत्यमित्याश्चर्यावर्हमहैः । प्रविवेश पुरं सोऽथ, तत्कीर्तिश्च
दिगन्तरम् ॥ ८० ॥ सोत्सवं वसुधाधीशसौधे सिंहासनास्थिते । सामन्तमग्निमिश्रक्रेऽभिषेकोऽस्यार्द्धचक्रिवत्

विनयी द्विधा । राज्यं भ्रातः ! तवैवार्ह, तव सेवा च मे पुनः ॥५१॥ सौमित्रेरिव मे राज्यज्ज्यायःसेवा विशि-
 ष्यते । तदार्थेणैव जाप्योऽयमार्यश्चैवासु राज्यभृत् ॥ ५१ ॥ दित्संस्तस्यैव राज्याद्ध, सोऽप्यजलपदनलपमुत् ।
 द्वयोरप्यावयो राज्ये, न्याय्ये न्याय्येतरत् किमु ? ॥५२॥ तद्वावपि जपवस्तिमित्युक्त्वा तत्प्रतीतये । जपन्निवाभू-
 दजपन्नप्यसौ स्नेहधीरहो ! ॥ ५३ ॥ ज्येष्ठवाक्यात् कतिष्ठस्तजपन्निष्ठस्ततोऽजनि । लहुर्दृष्टानुगामी स्यादिति
 सत्यापयन्निव ॥ ५४ ॥ अथो जगद्भयोद्युक्ततमःसंहारकारणम् । साक्षाद्भृज्जगच्चक्षुः, श्रीगुरुगौरवारपदम् ॥५५॥
 पुरतः प्रस्थितौ ध्वान्ताव्याथितौ पथि तौ ततः । प्रेक्ष्यानुजं निजं आन्तं, क्रमाच्चाचिन्तयज्जयः ॥ ५६ ॥ कोऽयं
 सुधिकया कायक्लेशः क्लेशसहोचितः । को नाम सुखसामग्र्यां, प्रेक्षाभाण्डुःखभाण्डुः भवेत् ? ॥ ५७ ॥ ध्यात्वित्य-
 न्यर्च्य सोऽन्यर्धं, तं मणिं तत्प्रभावतः । खगवत् खगतिः खरं, विचचार कुमारयुक् ॥ ५८ ॥ इत्थं तद्रत्नदत्ते-
 षु भोज्यभोग्यादिभिश्च तौ । जातौ सर्वत्र सर्वाङ्गमुखिनौ सुकृतान्यहो ! ॥५९॥ नानाश्रयालोकनोत्कौ, कृताश्रौ
 तीर्थवन्दनैः । क्रमादूरतरं देशं, तौ दत्त्वाविव जन्मतुः ॥ ६० ॥ प्रातः प्राप्सौ सप्तमेऽह्नि, क्रमात्कामपुरं पुरम् ।
 क्रद्धा स्पृद्धादिव दिवं, चैत्याद्यैरिद्विरिक्षिते ॥६१॥ आन्तश्चोपवने प्रोच्चैः, फलितान्नतरोरधः । तस्थौ प्रोच्चैः स्थिते-
 र्धौव, ज्यायसोऽनुज्ञयाऽनुजः ॥६२॥ राज्यमद्य ध्रुवं प्राप्ता, ससाहं मन्त्रजापतः । कृतोऽप्ययं मयि ज्येष्ठे, स्थिते-
 ऽत्र न तु लास्यति ॥६३॥ प्रसह्य महामेवायं, किन्तु दास्यति नीतिवित् । अस्य पार्श्वस्थता नैवोचिता तन्मे मुने-
 रिव ॥ ६४ ॥ चिन्तयित्वेति चतुरस्तरसा निरगात्ततः । जयः किञ्चिन्मिषं कृत्वाऽस्पृहता महतामहो ! ॥६५॥ सतां

प्रवृद्धिः ॥ ३६ ॥ सिंहद्वारे लिखित्वेदं, सिंहवत्साहसान्वितौ । सायं सुशुप्तं निष्क्रान्तौ, द्राग् जीवाविव तौ पुरात् ॥ ३७ ॥ मणिप्रदीपैः शान्त्यहर्चये नित्यप्रकाशिते । पुराद्वहिर्जिनं नत्वा, तावति स्तुतिमूचतुः ॥ ३७ ॥ नित्यान-
न्दपदप्रयाणसरणी श्रेयोऽवनीसारणी, संसारार्णवतारणैकतरणी विश्वर्द्धिर्विस्तारणी । पुण्याङ्कुरभरप्ररोहधरणी
व्यामोहसंहारिणी, प्रीत्यै कस्य न तेऽखिलार्त्तिहरणी मूर्त्तिर्मनोहारिणी ? ॥ ३९ ॥ ततस्तौ प्रस्थितौ दूरे, आन्तौ
विश्रान्तये स्थितौ । वटाधः क्वापि सुखापानुजो जाग्रत्यथाग्रजे ॥ ४० ॥ यक्षिणी यक्षमाचख्यौ, तद्वा तद्वदवा-
सिनी । एतौ द्वावतिथी नाथाऽऽतिथेयं पृथुमर्हतः ॥ ४१ ॥ योऽपि सोऽप्यतिथिः पूज्यः, सर्वेषामपि सर्वथा ।
शुभैर्नः किं पुनः प्रासादिमौ विजगदुत्तमौ ॥ ४२ ॥ आख्यद् यक्षोऽपि दक्षोत्तपा, साधु साध्वभ्यधाः प्रिये ! ।
दिव्यवस्तुत्रयं दत्त्वा, कर्त्ताऽस्म्यतिथ्यमेतयोः ॥ ४३ ॥ महामन्त्रस्तत्र पाठसिद्धः शुद्ध्या शुवं स्पृतः । सप्तकुलः
सप्तमेऽहि, प्राज्यसाम्राज्यकदिद्धः ॥ ४४ ॥ इष्टाकृतिकृतिर्व्योमगतिर्विषपराहतिः । इष्टर्द्धिर्भोज्याद्यासिश्चास्मा-
त्प्रार्थितान्महामणोः ॥ ४५ ॥ महौषधीयं द्वाद्याग्निव्यालभूतादिदोषहृत् । प्रिये ! त्रयीव भुवनत्रयीसारमियं
त्रयी ॥ ४६ ॥ जयाय श्रावयित्वेदं, प्रददे प्रमदेन सः । चित्रकृत्तत्रयं भाग्यभाजां किं नाम दुर्लभम् ? ॥ ४७ ॥
माहात्म्येन महौषध्या, निश्चिन्वन्ननुपद्रवम् । जयोऽपि सुखाप सुखं, मुदितोऽथाकृतोभयः ? ॥ ४८ ॥ निद्राव्यप-
गमे ब्राह्म्यमुद्भूतं हितवत्सलः । जनकस्तनयापेव, विजयाप जयाह्वयः ॥ ४९ ॥ यक्षान्तिथेयीवृत्तान्तं, त्रपाह्वय
विधिपूर्वकम् । राज्यमन्त्रमद्राज्यमस्यैवास्त्विति चिन्तयन् ॥ ५० ॥ शुभम् । वर्जयन् विजयो न्याजं, व्याजह्रे

छेतुं न युज्यते । पुत्रौ किं पुनरीदृक्षौ, सदृक्षौ कल्पवृक्षयोः ? ॥ २२ ॥ सेव्यः कथञ्चिन्निश्चित्य, चेतस्तदेतदेतयोः ।
 कुर्वे नियन्त्रणामात्रमियताऽपि न मे भयम् ॥ २३ ॥ ध्यात्वेति धाम्नि धात्रीशः, शङ्कमानः कुमारयोः । प्रवेशं वार-
 यामास, ह्यविश्वासः श्रियः पदम् ॥ २४ ॥ अथ श्रीस्थानकास्थानस्थायिनं तायिनं भुवः । तौ नन्तुमागतौ द्यौवा-
 रिर्केण द्वारि वारितौ ॥ २५ ॥ इयताऽप्युच्चैर्कैर्दूतौ, मौनेनैव तदैव तौ । पञ्चाक्षिवृत्तौ कर्तुं च, प्रवृत्तौ मन्त्रमित्यथ
 ॥ २६ ॥ विनाऽपराधाद्यभिधामेव यद्यावयोरपि । राज्ञाऽवज्ञा विधीयेत, तत्र स्थातुमिहोचितम् ॥ २७ ॥ यतः-
 “मा जीवन् यः परावज्ञादुःखदग्धोऽपि जीवति । तस्याजननिरैवारतु, जननीहेतुशकारिणः ॥ २८ ॥” तद्वचस्य
 प्रयास्यावः, स्वैरं देशान्तरं परम् । कः स्यात् परवशे दैववशे जानन् शुभाशुभे ॥ २९ ॥ देशान्तरदिदृक्षाऽपि,
 पूर्यतामेवमावयोः । भूजानिरपि जानातु, स्वस्त्वोरभिमानिताम् ॥ ३० ॥ यतः-“त्रयः स्थानं न मुञ्चन्ति, काकाः
 कापुरुषा मृगाः । अपमाने त्रयो यान्ति, सिंहः सत्पुरुषा गजाः ॥ ३१ ॥” किञ्चित्प्रपञ्चितं चैतद्विमातुर्दमते-
 र्हेवम् । युक्तं चास्या न तु पितुरीदृश राजाऽथवैष वै ॥ ३२ ॥ किन्तु निर्दम्भसंरम्भम्, उपालम्भः प्रभोरपि । ज्ञाप्यः
 कोऽपीति तौ युक्त्याऽन्योक्ती लिखितुः क्रमात् ॥ ३३ ॥ ते चैते द्वे पद्यत्रयेण-तुलेऽवलेपं वहसे वृथैव, सम-
 प्रमाणं निखिलात्रयेऽहम् । गुरुनधस्तादगुरुन् यदुद्यान्, करोष्यशेषान् कुदृष्टसमांश्च ॥ ३४ ॥ रत्नानि रत्नाकर-
 माऽवमंस्था, महोर्मिभिर्वद्यपि ते बहूनि । हानिस्त्ववेवह गुणैस्त्वमानि, भावीनि भूवह्मभमौलिभाञ्चि ॥ ३५ ॥ न
 चैष दोषस्तव किन्तु कस्याप्यन्यस्य यः क्षोभकरस्तवापि । गुणोऽथवाऽयं कथमन्यथाऽस्तु, तेषां गुणैः स्वैर्महिम-

विजयश्च द्वितीयाया, नाश्रा धाश्रा जगज्यन् ॥ ६ ॥ दिव्यरूपाशुरुणैः, समं सम्यक्त्वमेतयोः । बाल्येऽपि प्रायःभवात् प्रादुरास कर्पासरङ्गवत् ॥ ७ ॥ तयोस्तुल्यप्राकृतिवयोविद्याशीलशुणधियोः । ऐक्यप्रलम्भभूतसत्यम-
स्त्रिभ्यामिव शिक्षितम् ॥ ७ ॥ यतः—“पाण्योरुपकृतिं सत्त्वं, स्त्रिया भग्नशूनो बलम् । लिङ्गाया दक्षतामक्षणेः,
सखितां शिक्षयेत् सुधीः ॥ ९ ॥” पुनः प्रकृत्या दुर्मत्वाः, श्रीमत्वा अप्यथाभवत् । नयधीर्नयधीराह्वः, पङ्क्तिलोव्या
इवाभ्युजः ॥ १० ॥ परभाणं प्रजाराणं, प्रेक्ष्य सापन्नयोः परम् । ईर्ष्यालूरीर्ष्यादुर्वक्षा, श्रीमतीति व्यचिन्तयत्
॥ ११ ॥ मिथःसङ्गतयोः सर्वमतयोरेतयोः सतोः । राज्यत्राऽपि क्र मे स्तुनोर्दासीस्तनोरिव शुवम् ॥ १२ ॥ तत्कि-
ञ्चिद्व्यातिहितं, करोमीत्यथ नत्कृते । सा परिब्राजिकामेकामावर्जयद्वनार्जवाम् ॥ १३ ॥ सिद्धिचेदकशक्त्याऽथ,
श्रीमत्पुत्तया नृपस्य सा । अन्तःस्वप्नं ददौ स्वप्नं, राज्याधिप्रायिकाल्यया ॥ १४ ॥ हत्वा त्वामचिराद्राजन्, राज्य-
मेतौ जिघृक्षतः । दुर्जयौ जयविजयौ, दैव्याविव नवोत्थितौ ॥ १५ ॥ तदुच्छेद्याविमौ विन्याः, सपद्यात्मशुवावपि ।
दुष्टव्रणाविव घृणा, का चिन्त्या स्वकघातके ? ॥ १६ ॥ प्राच्यप्राज्यदुरगेषु, तव राज्यादिदेव्यहम् । हिता हितावहं
वच्मि, यथोचितमथो ह्युह ॥ १७ ॥ स्वप्रतोऽस्माद्गतस्वप्नः, श्रीमत्याऽभ्येख भूयतिः । ज्ञप्तस्तथैव स्वस्वभोपलम्भो दर्भिभ-
धीरहो ! ॥ १८ ॥ तत्संवादोद्भवमूरिविषादो मेदिनीभरः । सतामुचितया चित्ते, चिन्तयामास चिन्तया ॥ १९ ॥
सत्तमत्वसमेताभ्यामेताभ्यामेतकत्कथम् । संभवेत् पुण्यदन्ताभ्यामिवानधतमसोद्गमः ? ॥ २० ॥ अस्वप्रदन्तस्वप्नश्च,
नैव मिथ्याऽऽसवावयवत् । तार्किकर्ताऽसि हा हंत !, सुतौ हन्तासि वा कथम् ? ॥ २१ ॥ विषवृक्षोऽपि संवर्द्ध्य, स्वयं

वा सम्यक्त्वम्, उक्तञ्च—“अरिहं देवो गुरुणो सुसाहुणो णिणमयं मह पमाणं । इच्चाइ सुहो भावो सम्मत्तं विति जगगुरुणो ॥१॥” सम्यक्त्वं चाहङ्कर्मस्य मूलभूतं, यतो द्विविधत्रिविधेनेत्यादिप्रतिपत्त्या आह्वद्वादशवतीं सम्यक्त्वोत्तरगुणरूपभेदद्वययुतामाश्रित्य त्रयोदश कोटिशतानि चतुरशीतिकोट्यो द्वादश लक्षाः सप्तविंशतिः सहस्राणि द्वे शते च ह्युत्तरे भङ्गाः स्युः, एषु च केवलं सम्यक्त्वं प्रथमो भङ्गः, सम्यक्त्वं विना च नैकस्यापि भङ्गस्य सम्भवः, अत एवाक्तम्—“मूलं द्वारं पड्डाणं, आहारो भायणं निही । डुच्छक्कस्सावि धम्मस्स, सम्मत्तं परिकित्तिं ॥ १ ॥” एतत्फलं चैवमाहुः—“अतोसुहुत्तामित्तिं पि फासिअं जेहिं हुज्ज सम्मत्तं । तेसिं अवहुपुणालपरिअद्दो चेव संसारो ॥ १ ॥ सम्मदिद्दी जीवो गच्छइ निअमा विमाणवासीसु । जइ न विणयसम्मत्तो अहव न वद्धाउओ पुविं ॥ २ ॥ जं सक्कइ तं कीरइ जं च न सक्कइ तयंमि सदहणा । सदहमाणो जीवो वच्चइ अयरामरं ठाणं ॥३॥” सम्यक्त्वे जयविजयवृत्तकथा, सा चेयम्—अत्राभ्युद्भूते भूरिभूतिभिर्भरितोऽभितः । स्वःस्पर्द्धिक्रद्धिभिर्विश्वानन्दि नन्दिपुरं पुरम् ॥१॥ द्रौःस्थ्यद्रौर्भाग्यदुर्भिक्षदुःखक्षयभयादयः । [द्रौःस्थ्यादीनामेव यत्र, सर्वसम्पत्पदेऽभवत्] सर्वसम्पत्पदे यत्र, द्रौःस्थ्यादिष्विव जहिरे ॥२॥ अमात्रशान्त्रवजासी, तत्रासीद्धर्मनामभूत् । क्षमाभृद्धमनयैश्वर्यसम्पदां प्रियमेलकः ॥ ३ ॥ यज्जैत्रयात्रासु चम्मसमुत्थितै, रजोभरैः सप्रसरैः पुरःसरैः । विभाव्य भाव्यर्थमिवादितोऽप्यलं, मालिन्यमानीयत विद्विषां सुखे ॥ ४ ॥ सुख्याऽसुख्याऽग्रमहिषी, विदुषीभ्यमीयुषी । श्रीकान्ताऽन्या च श्रीदत्ता, श्रीमती च तृतीयका ॥५॥ जज्ञे मान्यः सुमनसामाद्यायास्तनयो जयः ।

न्तारो-दुर्भिक्षारण्यादौ सर्वथा निर्वाहभावाः ६, एवंविधेऽभियोगे तथा 'नियोगे' अष्टिमन्त्रिपदादिरूपेऽधिकारे च सति शेषं प्रभवत्, एवं दर्शनातिचारमाश्रित्येयं गाथा व्याख्याता, यद्वा सामान्येनैव व्याख्यायते-यथाऽनाभोगेन गृहाद्यादिष्वगमननिर्गमनस्थानादिना योऽतिचारः, प्रयोजने स्वल्पस्वावधानतया गमनागमनादौ पञ्चेन्द्रियादिवधहेतुकत्वस्यापि सम्भवेन श्राद्धानां निषिद्धत्वात्, तथा राजाद्यभियोगे सति स्वनियमखण्डनादौ नियोगे च पापमये योऽतिचारः, शेषं तथैव, ज्ञानातिचारमाश्रित्य व्याकृतायाः पाश्चात्यगाथाया अप्येवं सामान्येन व्याख्या संभवतीति पञ्चमगाथार्थः ॥ ५ ॥ सम्प्रति सम्यक्त्वातिचारपञ्चकं प्रतिश्रामति—

संका १ कंख २ विणिंछा ३ पसंस ४ तह संथवो कुलिंगीसु ५ ।

सम्मत्तस्सइयारे पडिक्कमे देसिअं सवं ॥ ६ ॥

‘संका कंखे’ति तत्र दर्शनमोहनीयकर्मोपश्रमादिसमुत्थोऽहं कजीवादितत्त्वसम्यक्श्राद्धानरूपः शुभ आत्मपरिणामः सम्यक्त्वं, यदाहुः सिद्धपञ्चाशिकास्तत्रवृत्तिसिद्धप्राप्तवृत्तिधर्मलवृत्तिकर्मग्रन्थस्तत्रवृत्तिदिनकृत्ववृत्तिप्रभृतिग्रन्थग्रन्थकलानर्त्तकीनाद्याचार्याः पूज्यश्रीदेवेन्द्रसूरिवर्याः “जिअ १ अजिअ २ पुत्र ३ पावा ४ सव ५ संवर ६ वंध ७ मुक्ख ८ निज्जरणा ९ । जेणं सहहह तयं सम्मं खइगाहवहुभेअं ॥१॥” अन्यत्रापि—“जीवाइ-नवपयत्थे जो जाणइ तस्स होइ सम्मत्तं । भावेण सहहंते अयाणमाणेवि सम्मत्तं ॥ १ ॥” तत्रत्रयाध्यवसाया

सिध्दा-
त्विचैला-
दौ गमना-
दि गाथा

यत्वाच्च, उवाच च—“जं न लहह सम्मत्तं लङ्घुणचि जं न एह संवेणं । विसयसुहेसु अ रज्जह सो दोसो रागदो-
साणं ॥ १ ॥” इत्यादि, तथा—“रागद्वेषौ यदि स्यातां, तपसा किं प्रयोजनम् ? । तावेव यदि न स्यातां, तपसा किं
प्रयोजनम् ? ॥ १ ॥” शेषं ‘तं निंदे’ इत्यादि प्राग्वदिति चतुर्थगाथार्थः ॥ ४ ॥ अथ दर्शनातिचारं प्रतिक्रामति—
आगमणे निगमणे ठाणे चंकमणे अणाभोगे । अभिओगे अ निओगे पडिक्कमे देसिअं सव्वं ॥ ५ ॥

‘आगमणे’ इति आगमने मिथ्यादृष्टिरथयाच्नादेः सन्दर्शनार्थं कुतूहलेन आ-समन्ताद्गमने, एवं तदर्थमेव
स्वगृहादेर्निर्गमने, तथा ‘स्थाने’ मिथ्यादृष्टिदेवगृहादावूर्ध्वमवस्थाने, ‘चङ्क्रमणे’ तत्रैवेतस्ततः परिभ्रमणे उपलक्षण-
त्वादिषट्पदानशयनादौ च, यद्वद्धमिति पूर्वगाथातोऽनुवर्त्तते, निषिद्धं च आद्यानां कुतीर्थगमनादि, यतः—“वेसाणि-
हेसु गमणं जहा विरुद्धं महाकुलवद्दणं । जाणाहि तहा सावय ! सुसावणाणं कृत्तिथेसु ॥ १ ॥” आगमनादि च
क सति ?—‘अनाभोगे’ अनुपयोगे प्रमादवशात्सम्भवत्वोपयोगाभावे इत्यर्थः, तदुपयोगे सति कुतीर्थगमनादौ
त्वनाचार एव नातिचारः, तथा ‘अभियोगे’ राजाभियोगादिवलात्कारे, राजाभियोगादयश्च षट्, तत्र राजाभि-
योगो—राजपारवश्यं ? गणाभियोगः—स्वजनादिसमुदायवद्यता २ बलाभियोगो—राजगणव्यतिरिक्तस्य बलवतः
पारतन्त्र्यं ३ देवाभियोगो—दुष्टदेववशता ४ गुरुनिग्रहो—गुरुबलात्कारः, गुरवश्च मातापितृभर्त्रादयः, यदाह—
“माता पिता कलचायं, एतेषां ज्ञातयस्तथा । वृद्धा धर्मोपदेष्टारो, गुरुवर्गः सतां मतः ॥ १ ॥” इति ५, वृत्तिका-

हणार्थं श्रीआर्षरक्षितप्रयुक्तमायेव, यतः—“अमायेव हि भावेन, मायेव तु भवेत् कचित् । पश्येतस्वपरमर्थोर्वन, सानुबन्धं हितोदयम् ॥१॥” अप्रशस्तो लोभो धनधान्यादौ मूर्खः, यतः—“वंचहं भित्तकलत्तं नाविकस्वहं पिअरमाहं सयणे अ । मारेहं वंधवेवि हुं पुरिसो जो होइ धणल्लो ॥१॥” प्रशस्तश्च ज्ञानदर्शनचारित्राविनयवैयावृत्यशिक्ष्य-सङ्गहादौ नानाश्रुतार्थसंग्राहकोमास्त्रातिवाचकादिवत्, चतुष्कपायप्रतिभेदादि पञ्चविंशगाथायां वक्ष्यते, योगे-ष्वप्यप्रशस्तं मन आर्त्तरौद्रध्यानयोः प्रशस्तं तु धर्मशुक्लध्यानयोर्वर्णप्रशस्ता चारोऽयं जारोऽयमित्यादिपापमयी प्रशस्ता तु धर्ममयी देवगुरुगुणवर्णनादौ कारोऽप्रशस्तो विषयधृतायास्सेवाकृत् प्रशस्तस्तु धर्मकृत्योद्भूतः, तथा रागेण कामरागस्नेहरागदष्टिरागाणामन्यतरेण, तत्र कामरागः खयादौ श्रीजम्बूजीवस्य आतुद्राक्षिण्यात्तत्रतस्य भवदेवस्येचाद्भ्यशुद्धितस्यवध्वां स्नेहरागः सज्जनधनादौ योदिकमत्तप्रवर्त्तकशिवभृताविव भगिन्पुत्तरायाः दृष्टौ-शाक्यादिदृष्टदर्शने रागो दृष्टिरागः, स च सत्तामपि दुष्परित्यागः, प्रभावतीदेवकृच्छ्रयोधिततापसभक्तोद्दायन-तृप्त्येव, तथा चाहुः श्रीहेमाचार्याः—“कामरागस्नेहरागावीपत्करनिवारणौ । दृष्टिरागस्तु पापीयान्, दुरुच्छेदः सत्तामपि ॥१॥” तथा द्वेषेण-अप्रीतिरूपेण गोष्ठमाहिलादिवत्, वाशब्दौ विकल्पायोः, रागद्वेषावपि प्रशस्ताव-प्रशस्तौ च, तत्राप्रशस्तो रागः खयादौ प्रशस्तोऽहंदादौ श्रीगीतमादेरिव, उक्तञ्च—“अरिहंतेसु अ रागो रागो साहसु वंभयारिसु । एस पस्तथो रागो अज्ज सराणाण साहुणं ॥ १ ॥” द्वेषोऽप्रशस्तो द्विषदादौ प्रशस्तो दुष्कर्मप्रमा-दादौ तत्क्षयार्थयितश्रीवीरादेरिव, रागद्वेषयोश्च कपायष्वन्तर्भावोऽपि पृथगुपादानं विशेषतोऽनर्थहेतुत्वाद्भृशं दुर्ज-

स्वपदशः कृतः, द्वितीयस्त्वचपलः सुचिरं तथैव स्थितस्तावचावत्तौ बहु स्थित्वा श्रान्तौ गतौ, ततः स दिगवलोकं
 कृत्वोत्सृत्य सद्यो ह्रदे प्रासः सुखी जातः, पञ्चाङ्गोपकर्मवत् पञ्चेन्द्रियगोसा सुखी स्यादित्याद्युपनयः, तथा कषा-
 येषु क्रोधोऽप्रशस्तकलहादौ यतः—“दूमेह जणं तावेह निअतणुं नेह दुण्णइं धिद्धि । कोवो जलणो व्व जए कमणत्थं
 जं न पावेइ ? ॥ १ ॥” प्रशस्तश्च दुर्विनीतपरिजनशिष्यायां यथा श्रीकालिकसूरेः प्रसत्तशिष्याणां सुप्तानां त्याग-
 रूपः केनलिस्तसन्निवोधार्थपोदितदेवदर्शितत्पक्रोधवद्वा, यतः—“लालिजंते दोसा ताडिजंते गुणा बह्वं हुंति ।
 गयवसभनुरंगाण व तो होज सुस्सिक्खपरिचारो ॥ १ ॥” अप्रशस्तो मानो नमनार्हेष्वपि शुर्वादिव्वनञ्जता
 सर्वानिष्टताहेतुः, यतः—“नासेइ सुधं विणयं च दूसए हणइ धम्मकामत्थे । गव्णिरिस्सिणलणो नरो न रोएइ
 पिउणोवि ॥ १ ॥” प्रशस्तस्तु सत्प्रतिज्ञाया आजन्मनिर्वाहो मञ्जुदयननिर्यापनार्थकारितयतिवेषवण्ठादिवत्,
 यतः—“लज्जां गुणौघजननीं जननीमिवार्यामत्यन्तशुद्धद्वयामनुवत्तामानाः । तेजस्विनः सुखमसूनापि संत्यजन्ति,
 सत्यस्थितिव्यसनिनो न पुनः प्रतिज्ञाम् ॥ १ ॥” आपत्स्वदीनवृत्तिता च हरिश्चन्द्रादेरिव, यतः—“विपट्ठुच्चैः श्रेयं
 पदमनुविधेयं च महतां, प्रिया न्याय्या वृत्तिर्मलिनममुभङ्गेऽप्यमुकरम् । असन्तो नाभ्यध्याः सुहृदपि न याच्यः
 कुराधनः, सतां केनोद्दिष्टं विषममसिधारव्रतमिदम् ? ॥ १ ॥” अप्रशस्ता माया यद्द्रव्यादिकाङ्क्षया परवञ्चना
 वणिजामिन्द्रजालिकादीनां वा, प्रशस्ता तु व्याधानां मृगापलपने व्याधिमतां कटुकौषधादिपाने दीक्षोपस्थितस्य
 विघ्नकरपिपादादीनां पुरः क्लृप्तो मया दृष्टोऽल्पपायुष्कज्ञचक इत्यादिका स्वपरहितहेतुः स्वपितुः सम्यग्यत्ताचारप्र-

प्रशस्तं यदहर्दृजायां कुसुमकुङ्कुमकर्पूरदीनां सुगन्धितेतरपरीक्षायां गुरुलानादीनां च पथ्यौषधादौ साधूनां च संसक्तभक्तपानजिज्ञासायामुपयुज्यते अप्रशस्तं तु सुगन्धदुर्गन्धयो रणद्वेषकृत्, जिह्नेन्द्रियं प्रशस्तं यत्पञ्चविधे स्वाध्याये देवगुरुस्तुतिपरानुशिष्यादौ गुर्वादिभक्त्या भक्तपानपरीक्षादौ चोपयोगि अप्रशस्तं ख्यादिचतुर्विधविकथापपशाखपरतस्यादौ रक्तद्विष्टतथेष्टानिष्टाहारादौ च यद् व्याप्रियते, स्पर्शनेन्द्रियं प्रशस्तं यज्जिनस्नपनादौ गुरुलानादिवैयावृत्त्ये चोपयोगवत् अप्रशस्तं तु ख्याद्यालिङ्गनादौ व्यापारवत्, एकैकमपि चेन्द्रियं सुगादेरिवेह प्रेत्य च महाजनर्थहेतुः किं पुनः समुदितानि तानि, उक्तञ्च—“कुरङ्गमातङ्गपतङ्गभृङ्गा, भीना हन्ताः पञ्चभिरेव पञ्च । एकः प्रमादी स कथं न हन्यात् ? यः सेवते पञ्चभिरेव पञ्च ॥१॥” मनोनिग्रहभावनायामपि—“इन्द्रियधुत्ताण अहो तिलतुसमिन्तापि देसु मा पसरं । अह दिशो तो नीओ जत्थ खणो कोडिवरिससमो ॥१॥” इन्द्रियोपरि ज्ञाताधर्मकथाङ्गस्त्रोक्तः कूर्मदृष्टान्तः, तथा च तद्वाक्ये—“विसृष्टसु इन्द्रिआइं रंभंता रागदोसनिन्मुक्कान पावन्ति निहुइसुहं कुम्मुव मयंगदहसुक्खं ॥ १ ॥ अवरे उ अणत्थपरंपराउ पावंति पावकम्मवसा । संसारसागरगया गोमाउअगसिअकुम्मुव ॥ २ ॥” यथा वाणारस्यां गङ्गायां सुदृङ्गतीरद्वन्द्वे गुप्तेन्द्रियागुप्तेन्द्रियौ कूर्मा वसतः, तौ स्थलचारिकीटकाद्यामिषार्थिनौ बहिर्निर्गतौ दुष्टशृगालाभ्यां दृष्टौ भीतौ चतुष्पदीं ग्रीवां च करोटिमध्ये सङ्गोप्य निश्चेष्टौ निर्जीवाविव स्थितौ, जम्बुकाभ्यामसकृद्धोलनोत्पातनाधःपातनपादधातादिभिरपि किञ्चिद्विप्रकर्तुमशक्ताभ्यां किञ्चिदूरे गत्वा रहः स्थितम्, अगुप्तेन्द्रियश्चापत्त्यादेकं पादं यावद्ग्रीवां कर्षस्ताभ्यां

'जं वद्धे'ति 'यद्धं' यत्कृतमशुभं कर्म प्रस्तावात् ज्ञानातीचारभूतं, कैः?—'इन्द्रियैः' श्रोत्रादिभिः पञ्चभिः,
 कषायैः क्रोधादिभिश्चतुर्भिः उपलक्षणत्वाद् योगैश्च—मनोवाक्कायलक्षणैस्त्रिभिः, नन्विन्द्रियादिभिर्दर्शनाद्यति-
 चारभूतमपि कर्म वध्यते, अनिवृत्त्यनगुणस्थानावधि प्रतिसमयं सर्वजीवानां ससाष्टकर्मबन्धकत्वात्, तथा च
 भगवद्भक्तः—“जीवे अट्टविह्वंघण वा आडवजसत्तविह्वंघण वा”इति, ततः किमिलत्र ज्ञानातिचारभूतमिति
 ह्येवोक्तम्?, उच्यते, अत्र सर्वातिचारप्रतिक्रमणे प्रथमं ज्ञानातिचारस्य प्रस्तावायातत्वात् ज्ञानातिचारभूतमिति
 व्याख्यातं, सम्यग्ज्ञानाभावेनैव च जीवः कर्माणि ब्रूयति, यतः सम्यग्ज्ञाने सत्यशुभकर्मकरणमेव न युज्यते,
 यदुक्तम्—“तज्ज्ञानमेव न भवति यस्मिन्नुदिते विभाति रागगणः । तमसः कुतोऽस्ति शक्तिर्दिनकरकिरणप्रतः
 स्थातुम् ? ॥ १ ॥ वद्धंति वसे नो जसस इंदियाहं कसायवणो अ । निच्छयश्रो अन्नाणी नाणासत्ये सुणं-
 तोवि ॥ २ ॥” ज्ञानातिचारता चात्र किशेतदीयेन ज्ञानेन यदेवसिन्द्रियैर्जितः कषायैश्च, तथा—“नृणं जिणाण
 धम्मोवि एरिसो देवया गुरुजणोवि । कहम्मन्नहरिसो सो न साल्खीआओ वल्लकणो ॥ १ ॥” इत्यादिलोकाप-
 दादेन ज्ञानाशातनाकारित्वात्, इन्द्रियादिभिश्च कीदृशैर्बद्धम् ? इत्याह—‘अप्रशस्तैः’ अशोभनैः, इन्द्रियकषाय-
 योगा हि प्रशस्ता अप्रशस्ताश्च स्युः, तत्रेन्द्रियेषु श्रवणेन्द्रियं प्रशस्तं देवगुरुगुणगुर्वनुशिष्टिधर्मदेशनाश्रवणादौ
 शुभाध्यवसायहेतुत्वेन यदुपयुज्यते अप्रशस्तं च यदिष्टानिष्टेषु शब्देषु रागद्वेषहेतुः स्यात्, चक्षुः प्रशस्तं यदेव-
 गुरुसङ्घशास्त्रधर्मस्थानावलोकादिना पवित्री स्यात् यच्च कामिन्यङ्गोपाङ्गाद्यालोकने व्याप्रियते तदप्रशस्तं, घ्राणं

श्राद्धप्र-
ति० सूत्रम्

॥ ५ ॥

एव नेत्याह-‘बहुविधे’ निःशुक्तयाऽनेकप्रकारे इत्यर्थः, ‘कारावणे’ अन्यपार्थाद्विधापने ‘करणे’ स्वयंविधाने च श्र-
वदादनुसतावपि, श्रावकेण हि परिमितपरिश्रहारम्भेणैव भाव्यमन्यथाऽधिकलोभाकुलतया बहुजीववधमुष्णभा-
षणादत्तादानादिस्मभवे सर्वव्रतातिचारभावात्, ततो बहुविधे परिग्रहे आरम्भे च करणकारणानुमतिषु यो
मेऽतिचारस्त्विति पूर्वगाथोक्तमनुवर्त्तते, सर्वं सूक्ष्मबाह्यरभेदं, ‘देसिअं’ति आर्षत्वाद्विकारलोपे दैवसिकम्,
एवं स्वस्वप्रतिक्रमणे राजिकं पाक्षिकं चातुर्मासिकं सांवत्सरिकमपि प्रतिक्रमामि-शुभमार्गेनापुनःकरणतया
तस्मादतिचारात्प्रातिक्कल्पेन व्रजामि, तस्मान्निवर्त्तऽहमित्यर्थः, परिग्रहारम्भमाश्रय नरकादिमहादुःखहेतवः, तदुक्तं
श्रीपञ्चमाङ्गे-“कहन्नं भंते ! जीवा नेरइअत्ताए कम्मं पणरंति ? गोअमा ! महारंभयाए महापरिणहयाए कुण्णि-
माहारेणं पांचिदियवहेण”मिति, अन्यत्रापि-“यणसंचओ अ विजलो आरंभपरिणहो अ विच्छिण्णो । नेह अव-
स्सं मणुस्सं नरगं व तिरिक्खजोणं वा ॥ १॥” अत्र दृष्टान्तो यथा-“सुभूमब्रह्मदत्ताद्याः, सप्तमीं पृथिवीं गताः ।
महापरिश्रहारम्भैर्ममणाद्यास्तु दुःखिनः ॥ १ ॥ महापरिश्रहारम्भपरित्यागेन निर्मुक्ताः । अष्टौ भरतसगरशान्ति-
कुन्ध्यादिचक्रिणः ॥ २ ॥” इति तृतीयगाथार्थः ॥ ३ ॥ अथ विशेषणशेषानभ्यतिचारान् प्रतिक्रमिषुमिच्छुः
पूर्वं ज्ञानातिचारं प्रतिक्रमामि-

जं बद्धमिदिण्हि चउहिं कसाण्हि अप्पसत्थेहिं । रागेण व दोसेण व तंनिदे तं च गारिहामि ॥ ४ ॥

॥ ५ ॥

क्लित १ निष्काङ्क्षित २ अजुगुप्सा ३ अमूढदृष्टि ४ उपबृंहण ५ स्थिरीकरण ६ वात्सल्य ७ प्रभावना ८ भेदभि-
 ज्ञेऽष्टविधे, अथवा ज्ञाने दर्शने च ज्ञानदेवगुर्वाद्याज्ञानतान्ज्ञानदेवगुरुसाधारणद्रव्यविनाशोपेक्षादिना वा, तथा
 'चरित्रे' पञ्चसमितिगुप्तिसत्रयलक्षणेऽष्टभेदेऽनुपयोगरूपः, चशब्दात्संलक्षणार्थां पञ्चधा वक्ष्यमाण इह षड्बाह्या-
 न्तरभेदाद्वाद्दशविधे तपश्चाचारे यथाशक्त्यनाराधनलक्षणे मनोवाङ्मयैस्त्रिविधे वीर्याचारे स्वशक्तिकोपनरूपश्च
 योऽतिचारः, एवं चतुर्विंशशतान्तिचारमध्ये यः सूक्ष्मः-अनाभोगाद्बुधपलक्ष्यो बादरो व्यक्तः, वाशब्दावन्यो-
 ऽन्यापेक्षार्थो तं 'निन्दामि' 'हा दुहु कय' मित्यादिपञ्चात्तापेनात्मसमक्षं तं च 'गर्हो' गुरुसमक्षं । ज्ञानाद्याचारप-
 ञ्चकविशेषव्याख्यादि मत्कृतश्चाद्धविधिप्रकरणवृत्तेरवधार्यमिति द्वितीयगाथार्थः ॥ २ ॥ प्रायः सप्तसूत्रताति-
 चारा अपि परिग्रहारम्भेभ्यः प्रादुर्भवन्त्यतः सामान्येन तत्प्रतिक्रमणमाह—

दुविहे परिगहंमी सावजे बहुविहे अ आरंभे । कारावणे अ करणे पडिक्खे देसिअं सव्वं ॥ ३ ॥

'दुविहे' इति द्विविधे 'परिग्रहे' सञ्चिन्ताचित्तरूपे बाह्याभ्यन्तररूपे वा तत्र बाह्यपरिग्रहो धनधान्यादिः
 आभ्यन्तरस्तु मिथ्यात्वाविरत्यादिः, तथा 'आरम्भे' कृषिवाणिज्यादिलक्षणे, न तु जिनाचर्तार्थयात्रारथयात्राऽऽ-
 डम्बराहुद्देशेन प्रभावनाहेतोः परिग्रहे, चैत्यसङ्घात्सत्त्याहुद्देशेन आरम्भे च सत्यपि न तस्य प्रतिक्रमणमित्याह—
 'सावये' स्वच्छुद्भवावयर्थं सपापे इत्यर्थः, सावद्यमपि कियन्तं परिग्रहं कियन्तमारम्भं च विना गृहिणां निर्वाह

श्राद्धप्र-
ति० सूत्रम्

॥ ४ ॥

सकातिमुक्तकादयो मिथ्यादुष्कृतनिन्दादौ च मृगावतीचन्दनादयः प्राप्ततकालकेवला दृष्टान्ताः, यद्वा 'इ-
आरस्से'त्यत्र कर्मणि षष्ठी ततः श्रावकधर्मातिचारं प्रतिक्रामितुं-मिथ्यादुष्कृतनिन्दादिना विशोधयितुमिच्छा-
मीति योगः, इच्छामीत्यनेन भावपूर्वकत्वमाह, तं विना सम्यक्क्रियाणामपि पूर्णफलाभावात्, आह च-"क्रि-
याशून्यस्य यो भावो, भावशून्या च या क्रिया । अनयोरेतन्तरं दृष्टं, भानुखद्योतयोरिव ॥ १ ॥" इति प्रथमगान-
थार्थः ॥ १ ॥ अथ सामान्येन सर्वव्रतातिचाराणां ज्ञानाद्यतिचाराणां च प्रतिक्रमणार्थमाह—

जो मे वयाइआरो नाणे तह दंसणे चरिते अ । सुहुमो व बायरो वा तं निदे तं च गरिहामि ॥३॥

'जो मे' इत्यादि, यो 'मे'मम 'व्रतातिचारः' अणुव्रतादिशालिन्यरूपः पञ्चससतिसङ्ख्यः सञ्ज्ञात इति शेषः,
तत्रैकादशव्रतानां पञ्च पञ्च सप्तमव्रतस्य तु विंशतिः एवं पञ्चससतिव्रतातिचाराः, अतिक्रमादि चातिचारे एवा-
न्तर्भवति, तत्र व्रतभङ्गाय केनचिद्विमन्त्रणे कृतेऽप्रतिषेधादावतिक्रमः १, गमनादिव्यापारे तु व्यतिक्रमः २,
क्रोधाद्वधवन्धादावतिचारः ३, जीवहिंसादौ त्वनाचारः ४, यदुक्तमाधकर्मोद्दिश्य—"आहाकम्मातंण पडिमु-
णमाणे अइक्कमो होइ । पयभेआइ वइक्कम गहिण तइण्यरो गलिण ॥ १ ॥" तथा ज्ञाने-ज्ञानाचारे काल
१ विनय २ बहुमान ३ उपधान ४ अनिह्वन ५ व्यञ्जन ६ अर्थ ७ तदुभय ८ भेदादृष्टप्रकारे वितथाचरणेन ज्ञाने-
मत्यादिपञ्चभेदे अश्रद्धानादिना, तथा दर्शने सम्यक्त्वशङ्कादीनां पञ्चानामासेवनाद्वारेण, अथवा दर्शने निःश-

खित्तोवहिमगणास्तु अविसर्ह । सुत्तत्थतदुभयविज्ज गणवच्छो एरिसो होह ॥ ७ ॥” ‘उद्धावणंति गच्छका-
 र्थोत्पत्तौ उत्-प्राबल्येन धावना-आत्मानुग्रहवुद्ध्या तत्करणे प्रवृत्तिरित्यर्थः, शीघ्रं च तत्कार्यस्य निष्पादनं
 प्रधानं, शेषं सुगमं, अनेनापि व्याख्यानेन पञ्चपरमेष्ठिनमस्कारः कृतो भवति, एवं पूर्वार्द्धेन विघ्नवातोपशान्तये
 कृतपञ्चनमस्कारमङ्गल उत्तरार्द्धेनाभिधेयमभिधत्ते-‘इच्छामि’ अभिलषामि ‘प्रतिक्रमिषुं’ निवर्त्तितुं, कस्मात् १-
 ‘आवकधर्मातिचारात्’ तत्र शृणोतीति आवकः, उक्तञ्च-‘संपत्तादसणार्हं पइदिपहं जहजणा सुणेहं अ ।
 ‘आवकधर्मातिचारात्’ तत्र सावणं बिंति ॥ १ ॥” ‘अद्धालुतां आति जिनेन्द्रशासने, धनानि पात्रेषु वपत्य-
 सामाचारं परमं जो खलु तं सावणं बिंति ॥ १ ॥” इति निरुक्ताद्वा आवकस्तस्य
 नारतम् । कृन्तलयुण्यानि सुसाधुसेवनादतोऽपि तं आवकमाहुरुत्तमाः ॥ १ ॥” इति निरुक्ताद्वा आवकस्तस्य
 धर्मो-ज्ञानदर्शनादिरूपस्तस्यातिचारो-मालिन्यं तस्मात्, अत्र जातावेकवचनं यथा यवः सम्पन्न इत्यादौ,
 पञ्चम्यर्थे च षष्ठी, ततो ज्ञानाचार १ दर्शनाचार २ चारित्राचार ३ तपाचार ४ वीर्याचार ५ पञ्चकस्य चतुर्विधा-
 त्याधिकशतसङ्ख्येभ्योऽतीचारेभ्यो निवर्त्तितुमिच्छामीत्यर्थः, प्रतिक्रमणशब्दोऽत्र निवृत्त्यर्थः, यतः-‘स्वस्थानं धर्मः
 व्यतपरस्थानं, प्रमादस्य वशाद्गतः । तत्रैव क्रमणं भूयः, प्रतिक्रमणमुच्यते ॥ १ ॥” तत्र जीवस्य स्वस्थानं धर्मः
 परस्थानमतिचाराः “अइआरा जाणिअवा न समायरिअवा” इति वचनान्न, प्रतिक्रमणमिथ्यादुष्कृतनिन्द्या ७
 द्यश्चैकार्थाः, यद्वाहुः-“पडिकमणं १ पडिअरणा २ पडिहरणा ३ वारणा शनिअत्ती अ ५ । निन्द्या ६ गरिहा ७
 सोही ८ पडिकमणं अडहा होह ॥ १ ॥” ‘पडिअरणंति प्रतिचरणं-ज्ञानाद्यासेवनं प्रतिक्रमणे इर्यापथप्रतिक्रा-

लिङ्गे सिद्धा अन्यलिङ्गसिद्धाः, एते चान्यलिङ्गे सत्यपि भावतः सम्यक्त्वचारित्रादिप्रतिपत्त्या केवलज्ञानोत्पत्तौ तत्क्षणं सिद्धत्वलाभे द्रष्टव्याः, अन्यथा स्वस्य दीर्घपुर्दशने तेऽपि साधुलिङ्गमेव प्रतिपद्यन्ते १२, एवं ग्रहिलिङ्गसिद्धा अपि मरुदेवीपुण्याढ्यादृयादयो ज्ञेयाः १३, एकस्मिन् समये एकैकजीवसिद्धावेकसिद्धाः १४, एकस्मये द्वादीनामष्टशतान्तानां सिद्धावनेकसिद्धाः १५ इति पञ्चदश सिद्धभेदाः, तथा धर्माचार्यान्-सम्यग्धर्मन्-दायकान् गुरुन् नास्तिकप्रदेशिनपस्य कोशेगणेरन्द्रमिव, यदुक्तं-“जो जेण सुद्धधम्ममंमि डाविओ संजएण निहिणा वा । सो चैव तरस जायइ धम्मगुरू धम्मदाणाओ ॥१॥” तथा ‘सर्वसाधून्’ आचार्योपाध्यायप्रवर्तकस्य-विरगणावच्छेदकादिभेदमित्रान् मुनीन्, आचार्यादीनां स्वरूपं चैवमाहुः-“सुत्तत्थविज्ज लक्खणजुत्तो गच्छस्स मेढिमूओ अ । गणतत्तिविप्पमुक्को अत्थ भासे (वाए)इ आयरिओ ॥ १ ॥ एगणया य द्वाणे बुद्धी तित्थयर-अणुणिई गुरूया । आणायिज्जं इअ गुरु कयरिणमुक्खो न वाएइ ॥ २ ॥ सम्मत्तनाणसंजमजुत्तो सुत्तत्थतटु-भयविहिज्जु । आयरिअटाणजुगो सुत्तं वाएउवज्झाओ ॥ ३ ॥ सुत्तत्थेसु थिरत्तं रिणमुक्खो आयईअपडि-वंधो । पाडिच्छामोहजओ सुत्तं वाएउवज्झाओ ॥ ४ ॥” ‘आयईत्ति आयत्तां आचार्यपदाध्यासे अपनि-बन्धः’-अत्यन्ताभ्यस्ततया सूत्रस्यानुवर्त्तनं स्यात्, ‘पाडिच्छ’त्ति प्रतीच्छकाः-सूत्रवाचनादानेऽनुग्रहीताः स्युः ‘तवसंजमजोसुं जो जुगो तत्थ तं पवत्तेई । असहं च निअत्तेई गणतत्तिहो पवत्तीओ ॥ ५ ॥ थिरकरणा पुण थरो पवत्तिवाचारिएसु अत्थेसु । जो जत्थ सीअइ जई संतवलो तं थिरं कुणइ ॥ ६ ॥ उद्धावणापहावण-

'वंदितु सर्वे'त्यादि'वंदित्वा'नत्वा सर्वेभ्यो हिता इति 'सर्वाणो वे'ति णप्रत्यये सार्वः-तीर्थङ्कराः श्रीऋषभादयः
 सिद्धान्ति स-कृत्तत्कर्मक्षयात्कृतकृत्या भवन्ति सोति सिद्धाः श्रीमरुदेवीगुण्डरीकादयः सार्वश्च सिद्धाश्च
 सार्वसिद्धास्तान्, तथा 'धर्माचारान्' श्रुतधर्मचारित्रधर्माचारसमाचरणप्रवणान् चरावदादुपाध्यायान्-श्रुता-
 ध्यापकान्, तथा 'सर्वसाधून्' जिनस्थविरकल्पिकाद्यनेकभेदाभिज्ञान् मोक्षमार्गसाधकान् सुनीन्, चरावदः
 समुच्चये, वन्दित्वेत्यत्र 'चतुर्ह' स्तुत्यभिवादनयोः' इत्यर्थद्वयाभिधायी धातुः, तत्राभिवादनं-कायेन प्रणतिः स्तु-
 तिश्च वाचा, अनयोश्च मनःपूर्वकत्वाज्जिधाऽपि नमस्कारः कृतो भवति, अथर्वैवं व्याख्या-वंदित्वा 'सर्वसिद्धान्'
 तीर्थकरतीर्थकरादिपञ्चदशभेदाभिज्ञान्, तत्र तीर्थकरसिद्धाः-ऋषभादयः १, अतीर्थकरसिद्धाः पुण्डरीकगौत-
 मादयः २, तीर्थे-जिनप्रवचने तदाधारत्वाच्चतुर्विधसङ्घे वा सति सिद्धास्तीर्थसिद्धाः ३, अतीर्थे-तीर्थाभावे मुनि-
 धिप्रभृतीनां तीर्थकृतां सप्तस्वन्तरेषु धर्मव्यवच्छेदेषु सति केचिज्जातिस्मरणादिना सिद्धा अतीर्थसिद्धा मरुदे-
 व्यादयो वा अतीर्थसिद्धास्तदा तीर्थस्यानुत्पन्नत्वात् ४, स्वयं-आत्मना वैराग्यहेतुकं बाह्यनिमित्तमन्तरेणैव
 जातिस्मरणादिना बुद्धाः सन्तः सिद्धाः स्वयम्बुद्धसिद्धाः ५, दृषभादिबाह्यनिमित्तेन बुद्धाः सन्तः सिद्धाः
 प्रत्येकबुद्धसिद्धाः करकण्ठादयः ६, बुद्धैः-आचार्यादिभिर्वोधिताः सन्तः सिद्धाः बुद्धबोधितसिद्धाः ७, पुंलिङ्ग-
 सिद्धाः ८, प्रत्येकबुद्धवर्जिताः केचित् स्त्रीलिङ्गसिद्धाः ९, तीर्थकरप्रत्येकबुद्धवर्जिताः केचिन्नपुंसकालिङ्गसिद्धाः १०,
 'स्वलिङ्गसिद्धाः' स्वलिङ्गे रजोहरणादिरूपे साधुलिङ्गे सिद्धाः स्वलिङ्गसिद्धाः ११, अन्यलिङ्गे चरकपरिव्राजकादि-

रजोहरणमुखवस्त्रिकादिग्रहणं, दोषयुक्तिविस्तरस्तु पूज्यश्रीकुलमण्डनसूरिः श्रीगुणरत्नसूरिपादप्रणीतश्रीसिद्धान्त-
लापकविचारसङ्ग्रहाद्वगन्तव्यः, तद्वं सामाधिकरणाय गृहीतरजोहरणमुखपौतिकः सुश्रावकः गोअमा !
अपडिक्कताए इरिआवहिआए न कएइ चेव किंचि चिइवंदणसज्जापयज्झाणाइअं काडं' इत्यादिश्रीमहानिशी-
थवचनात् 'इयापथप्रतिक्रमणमकृत्वा न किञ्चिदन्यत्कुर्यात् तदशुद्धतापत्तेरिति हारिभद्रद्रशवकालिकवृत्ति-
वचनाच्च पूर्वमीर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य सम्यग्विधिना शुर्वादिसाक्षिकं सामायिकं निर्माय निर्मायतया षड्विधावश्य-
कलक्षणं प्रतिक्रमणं कुर्याणः "काऊण वामजाणुं हिट्ठा उट्टुं च दाहिणं जाणुं । सुत्तं भणंति सम्मं" इति यति-
दिनचर्यायां, 'तत्र निविष्टस्य विधिर्भूम्यामेकामूरं व्यवस्थाप्य द्वितीयाश्रुतिक्षप्य तिष्ठेदिति श्रीआचाराङ्गपञ्चमा-
ध्ययनचतुर्थोद्देशकवृत्तौ च, यथोक्तविधिनोपविश्य मङ्गलार्थं प्रथमं नमस्कारं भणति, ततः समभावस्थितेनैव
प्रतिक्रमितव्यमिति ज्ञापनार्थं "करोमि भंते ! सामाइय" मित्यादि, ततश्च सामान्येन दैवसिंकातिचारप्रतिक्रम-
णाय "इच्छामि पडिक्कमिडं जो मे देवसिओ अइआरो" इत्यादि, तदनन्तरं विशेषतो दैवसिंकातिचारप्रति-
क्रमणार्थं प्रतिक्रमणसूत्रमस्त्वलितादिगुणोपेतं पठति, तस्य च सर्वातिचारविशोधकत्वेन विशिष्टश्रेयोभूतत्वा-
द्विविधेन परिसमास्यर्थं स्वाभीष्टपञ्चपरमोष्ठिनमस्काररूपं मङ्गलमभिधेयं च सूत्रकृत् प्रथमगाथया प्राह—

वंदिजु सवासिद्धे धम्मायारेए अ सवसाहू अ । इच्छामि पडिक्कमिडं सावगधम्माइआरस्स ॥ १ ॥

ठविज्जं सक्खं गुरुअभावे ॥ १ ॥ अक्खे वराडए वा कट्ठे-पुत्थे व चित्तकम्ममे वा । सन्भावमसन्भावं गुरुवचनां
 इत्तराऽऽवकहा ॥ २ ॥” अन्नयोव्याख्या-गुरुगुणाः षट्त्रिंशत् तैर्युक्तं गुरुं अथवाऽक्षादीन् अथवा ज्ञानादित्रयं
 तदुपकरणादि स्थापयेत् साक्षादुर्वभावे, ‘अक्षाः’ प्रतीताः, ‘वराटकाः’ कपर्दीः ‘काष्ठं’ दण्डिकादि ‘पुस्तं’
 लेख्यादिकर्म चित्रकर्म वा-गुरुस्मृत्यादिरूपं एवं सद्भावेऽसद्भावे च गुरुस्थापना ‘इत्तरा’ कियत्काला काष्ठादौ
 ‘यावत्कथिका’ यावद्भव्यभाविनी स्थापनाचार्यादौ, तदेवं गुरोरभावे सामायिककत्रा श्रावकेण यथोक्तविधिना
 स्थापनाचार्यस्थापनाऽवश्यं विधेयेति सिद्धं, सामायिकं च कुर्वाणेन रजोहरणमुखवस्त्रिकादि धर्मोपकरणं प्राप्यं, २ ज्ञवं समणो वा
 तथैवागमे प्रोक्तत्वात्, तद्यथाऽनुयोगद्वारस्त्रजे-“से किं तं लोउत्तरियं भावावसस्यं”, २ ज्ञवं समणो वा
 समणी वा सावओ वा साविया वा तच्चित्ते तम्मणे तल्लेसे तदज्झवसाणे तदद्वोवउत्ते तदरिपयकरणे अणत्थ
 कत्थइ मणे अकुवमाणे उभओ कालं आवसस्यं करेती” ति, अत्र ‘तदरिपयकरणे’ इति पदस्य चूर्णिर्यथा-
 “तस्साहणे जाणि सरीरओहरणमुहणंतगाइआणि द्वाणि ताणि किरिआकरणत्तणओ अप्पियाणी” ति,
 तस्यैव पदस्य हारिभद्री हैमी च द्वात्तिर्यथा-‘तदार्पितकरणः’ करणानि तत्साधकतमानि देहरजोहरणमुखवस्त्रि-
 कादीनि तस्मिन्-आवश्यकं यथोचितव्यापारनियोगेनार्पितानि-नियुक्तानि येन स तथा, सम्यग्यथास्थानन्य-
 वा मज्जाइ अह घरे तो से उवज्जाहिअं रयहरणं अत्थि तस्स असति पुत्तस्स अंतणे” इति, ततः सिद्धं आहस्य
 वा मज्जाइ अह घरे तो से उवज्जाहिअं रयहरणं अत्थि तस्स असति पुत्तस्स अंतणे” इति, ततः सिद्धं आहस्य

विधेया, सर्वस्यापि धर्मानुष्ठानस्यैवमेवागमेऽभिहितत्वात्, शून्यानुष्ठानस्य च फलशून्यत्वापत्तेः, यदाहुः
श्रीजिनभद्राणिक्षमाश्रमणपादाः श्रीविशेषावश्यकै-“गुरुविरहमि य ठवणा गुरुवपसोवदंसणत्थं च । जिण-
विरहमिम य जिणविंसेवणामन्तणं सहलं ॥१॥ रत्तो व परव्वससवि जह सेवा मंतदेवयाए वा । तह चेव पर-
व्वसससवि गुरुणो सेवा विणयहेऊ ॥ २ ॥” अथ यतिसामायिकप्रस्तावे भद्रन्तशब्दव्याख्यानं भाष्यकृता “गुरु-
विरह” मित्यादि साधुमाश्रित्योक्तं न आवकमिति कथं आवकस्य स्थापनाचार्यस्थापना युक्तिमती ? इति चेत्तर्हि
प्रष्टव्योऽत्र भवान्-किं आवकः सामायिकदण्डकमुच्चारयन् भद्रन्तशब्दं भणति न वा ? भणति चेत्तर्हि साधु-
वत्ससाक्षादुरारभावे सोऽपि स्थापनाचार्य स्थापयत्वेव, अन्यथा भद्रन्तशब्दोच्चारणस्य सामायिककरणाद्यादेश-
मार्गणस्य च व्यर्थत्वप्रसक्तेः, न भणतीति पक्षस्तत्त्वसङ्गत एव, भद्रन्तशब्दवर्जसामायिकस्याहर्तैवोच्चारणीयत्वात्,
किञ्च-यान्येव स्थापनाक्षराणि साधुमुद्दिश्यगमे प्रतिपादितानि तान्येव श्राद्धमाश्रित्यापि प्रतिपत्तव्यानि, यथा
श्रीआवश्यकनिर्युक्तौ-“किइक्कम्मकरो हवइ साहु” इति साधुद्देशेनोक्तमपि वन्दनकादि श्राद्धेनापि क्रियते,
अन्यत्रापि सर्वत्र सिद्धान्ते यद्धर्मानुष्ठानादि साधुद्देशेनोक्तं तद्यथाह श्राद्धस्यापि सर्वं प्रतिपत्तव्यं, न हि श्राद्ध-
माश्रित्य क्वाप्यागमे प्रायः पृथगाक्षराणि लभ्यन्ते, ततः श्राद्धस्यापि स्थापनाचार्यस्थापना आगमोक्तैवेति स्वीक-
र्त्तव्यं, तत्स्थापनाऽप्यागमानुसारेणाक्षादावेवोचिता न पुनर्निकटोपदङ्किपदकटकुञ्ज्यादावपि यत्र तत्र अनुचित-
त्वात्, उक्तञ्च चिरन्तनाचार्यैः-“गुरुगुणजुत्तं तु गुरुं ठाविज्जा अह व तत्थ अक्खवहिं । अहवा नाणाइतिशं

श्रीमद्रत्नशेखरसूत्रव्यावृत्तः ।

श्री

श्राद्ध-
ति०

॥ ३१ ॥

उपयुक्तवाक्यानि
हास्यनाप्यजितं कर्म, मर्माविच्छण्डकाण्डवत् ।
हितात्र यः संश्रुते स किंप्रभुः,
हीनं हि प्राहुः प्रायः परानुगम्,

पञ्चाङ्गाः
(१३७ २६)
(१३७)
(१७४)

उपयुक्तवाक्यानि
ही ही लोभस्य साम्राज्यम्,
ही ही युत्सव उचीभो,
हृतं चौर्यादिव्यवस्तु फलेत् कथम् ? ।

पञ्चाङ्गाः
(१७ १५)
(१७ ५०)
(१४ ५८)

उपयुक्त
वाक्यानि-

॥ ३१ ॥

उपयुक्तवाक्यानि

पञ्चाङ्काः

सहवो हि सुदुच्चभो,	(५ ^५ १६)
सरेत् प्रभुमभीष्टं वा, न यः स सुजनः कथम् ? ।			(१ ^{७९})
स्वस्थानरक्षिणः पक्षिणोऽपि हि,	...		(१ ^{३८})
साति चारादप्यनुष्ठानादभ्यासतः कालेन निरतिचारमनुष्ठानं			
भवति । अभ्यासो हि कौशलमावहति ।			(१ ^{५०})
साधयते दुःसाध्यं सवलैरवलाऽपि मध्यगता ।			(३ ^९ ५)
सामग्नं सयललोयाणं,	(५ ^९ ८५)
स्वामिद्वेहो महापापम्	(२ ^७ ४२)
स्थानान्तरविशेषेण, यद् भग्यानि फलन्त्यपि ।			(१ ^{१३} ३३)
सात्त्विककष्टानुष्टे, सुरे किमिष्टं न शिष्टानाम् ? ।			(५ ^६ ८५)
स्थिरीस्थानादशं वस्तु, तादृशस्य करे कथम् ? ।			(१ ^{६३})
सिद्धे कार्ये समं फलम्,	(१ ^{३५})

उपयुक्तवाक्यानि

पञ्चाङ्काः

स्त्रीवशाः किं न कुर्वते ? ,	(१ ^३)
स्त्रोकादपि स्त्रोकात्तर दद्यात् ,	(१ ^{०७} ४५)
स्त्रीकारः परनीव्यास्तु, पराभवपद परम् । विज्ञाय यः			
परचित्तावर्जी धिक् तं नराधमम् ॥ १ ॥			(१ ^{७८})
सुपाण्डोसो अक्लृप्तकोसोव सुदुल्लहो पायं ।			(३ ^५)
सुबुद्धिविसयं जं तं, दुबुद्धी क्व भन्नाय ? ।			(५ ^७ ५१)
सुपात्रदानकृतं हि, सत्यकारः सुखश्रियाः ।			(१ ^{८२})
सूत्रं सूचनकृतं,	(३ ^१)
रघुहैव महतां विलम्बोऽर्थे,	(५ ^९ ७२)
सकुचत्वग्मे तुच्छाः, प्रसरन्ति महाशयाः ।			(१ ^{२६} ८५)
क्षेद्रग्रहिला महिलास्तदपि वदन्त्येव यत्तदपि ।			(४ ^७ २७)
हृ			
हरिप्रियायाः प्रसादतः किं सुदुष्प्रापम् ? ।			(५ ^६ ५४)

उपयुक्तवाक्यानि	पत्राङ्काः
श्रेयस्कामेन न कापि, जातु लाज्यः सुसन्निधिः ।	(१ ^{५५})
श्रीप्राप्तिद्विस्त्रयैर्वादि, धर्मादेव हि देहिताम् ।	(१ ^{०५} ३२)
शाला वरं शून्या न चौरसुकु,	(१ ^{१०} १५)
सिंहुरेवार्हति पाशुकीडां भुक्तिश्च पितृलक्ष्म्याः ।	(१ ^{१५})
सिलाऽपि तप्तकाधारा न किं तरति वारिणि १ ।	(१ ^{०५} ३)
शीलेन निष्कलङ्केन, किं किं वा दुर्लभं नृणाम् ३ ।	(१ ^५ ८७)
शुद्धा हि बुद्धिः किल कामधेनुः,	(१ ^३ ४०)
श्रेयसि न सुधीश्चिरयेत्,	(१ ^३ ३२)
स	
सम्भं किं वा न साहय ^१ ,	(१ ^० ५२)
सम्भंकारो शुरुत्तणो,	(१ ^{१०} ४९)
सतां प्रज्ञोन्मेषः पुनरयमसीमो विजयते,	(१ ^० २९)
सतां तुच्छेऽप्यहो कृपां,	(१ ^५)

उपयुक्तवाक्यानि	पत्राङ्काः
सतां हि सिष्टैरादिष्टं, वटवीजायते हृदि ।	(१ ^{५८})
सति विचे कः क्लेशप्रवेशकृत् स्वपुषा विज्ञः ३ ।	(१ ^० ९५)
सन्तो ह्यर्थितार्थकृत्,	(१ ^५ ७०)
सन्तो हि सन्तोषपुङ्गवः,	(१ ^{१५} ९९)
समर्प बहु वस्तु हि,	(१ ^{५८})
सत्यपि सुकृते कर्माणि दुर्नीतिरेवान्तरे श्रियं हरति ।	(१ ^{१३} ४४)
सत्याधारमसत्यं सत्यं प्रत्येति सत्यमेव जनः ।	(१ ^५ ८३)
समुचितमनुचितकृत्याचरणान् प्राणप्रहाणमपि ।	(१ ^० ९२)
सयणो दुज्जणो विदेसिञ्चो लोहहञ्चो तहा । गहिलो	
विदिहरो भीरु, सक्खी नूतं न किज्जए ॥१॥	(१ ^३ २७)
सर्वं सत्त्वे प्रतीष्ठितम्,	(१ ^५ ३००)
सर्वशून्यं दरिद्रता,	(१ ^० ४४)
सर्वं सत्ये प्रतीष्ठितम्,	(१ ^५ ३)

उपयुक्तवाक्यानि

व्याधिविषदुःसुखा, यथाकथञ्चिच्छूयच्छेद्याः ।

वितार्थिनां हि चित्तानि, न निर्विदग्धित कर्हिचित् ।

विज्ञा निच्छयसारा, सुहाइ संतोससाराइ ।

विद्या राज्यञ्च दीयते, योग्यायेवेति हि स्थितिः ।

विद्याभ्यसनं न्यायः, श्रियामाद्युः प्रकीर्तितम् ।

विद्विषां खलु विद्वेभ्यः, सर्वथाऽपि कदृश्यते ।

चिना नीवी न वाणिज्यम्,

द्विना न वैराग्यमभयं हि,

विपदोऽभिभवन्त्यविक्रमम्, विपदोऽपि दुर्लभाः ।

विपक्षरक्षादक्षास्तु, त्रिजगत्तापि दुर्लभाः ।

विशेषज्ञा हि साधवः,

विषस्य विषयाणाञ्च, दृश्यते महदन्तरम् ।

विषवृक्षोऽपि सर्वध्वं, स्वयं हेतुमत्साम्प्रतम् ।

पञ्चाङ्काः

(५० ४१)

(५६३)

(१०५ १)

(१४० १५)

(५६४ ४६)

(१००)

(१०८)

(१०९)

(११०)

(१११)

(११२)

(११३)

(११४)

(११५)

उपयुक्तवाक्यानि

विसर्गेऽत्रोऽपि तावधौ,

विसर्गं विसं हुयासो, पासो सप्यो हु परअस्थो ।

विसर्गस्य वर्जितु विसं, पायासो नोयि ओसहं ।

विहलं जो अवलंबह आवइण्डिअं च जो समुद्धरह ।

सरणागये च रक्खह तिसु तेसु अलंकिया पुहवी ॥ १॥ (१०६२)

विहलुद्धरण हि मह पुण्णं,

विज्ञोक्ते का विचारणा,

वेदयावश्यानां हि विडम्बना,

वैद्यानं सम्प्रेषणमथ चौर प्राहरिककर्म ।

शान्तिं भोक्तुं भूपात्राश्चेद् द्रष्टुमपि तर्हि किम् १ ।

शक्रोऽपि क्षुपितं कर्म, नैव सान्त्वयितुं पटुः ।

शत्रोरपि परित्राणे धीरहो धीरचेतसः

पञ्चाङ्काः

(५० ५५)

(५९ २७)

(५९३)

(१०६ ३१)

(११३ १००)

(११४ ५)

(११५ १४)

(११६)

(११७ ९६)

(११८ ७३)

(११९)

(१२०)

(१२१)

(१२२)

(१२३)

(१२४)

उपयुक्तवाक्यानि	ल.	पञ्चाङ्कः
लाति राख्याशायां भिक्षाकपालं क्रः ^१ ।	(४४ ५५)	
लभेच्छोर्भूलमपि नष्टम्,	(६६ ५८)	
लोएवि वेहे कट्टेहि, वंके वंको समे समो ।	(६७ ५४)	
लोकः पूजितपूजकः,	(१३७ १३)	
लोकः प्रवाहपतितः, प्रायस्तत्त्वदहिर्मुखः ।	(१०८ ५)	
लोकः प्रकट्यान् यतः,	(१६५)	
लोभः सर्वविनाशी.	(३८ ८५)	
लोलाऽतिलोला तु वयखयेऽपि, रसे च वाक्ये च		
कृतप्रसक्तिः ।	(१३५ ५८)	
लोहसमुद्दे वुडुति ह्नु तरणोत्थगवि ।	(१३६ २९)	
लोहिससद् लोहनिहं, दिओ कर्हं न धदुरयणेहि ? ।	(१३७ ४४)	

उपयुक्तवाक्यानि	व.	पञ्चाङ्कः
वज्रं पडैव सज्जं ह्याह आसापिसाहिए ।	(७५ ९)	
वणिआणं वणिज्जांसि, माहणाणं मुहंसि अ । सत्तियाणं		
सिरी खयो, कारुणं सिपकम्मसु ॥ १ ॥	(१३७ २२)	
वणिग्वराणां वाणिज्यवैदधी कामधुक् भुवम् ।	(१३८)	
वणिगासि सत्यं हि नित्यमीरमनाः ।	(१३९ २५)	
व्रतभङ्गोऽतिदुःखाय, प्राणा जन्मनि जन्मनि ।	(१३९)	
ववहारे पुण सुद्धी गिहिधम्मे दुक्करा भणिआ ।	(१४० ४९)	
व्यतीत्य हि गुणानसर्वान्, स्वभावो भूमीं वर्तते ।	(१४१ १७)	
व्यसनं दुरपासनम्,	(१४३ ४३)	
वाचं कोऽप्येति द्वैवतीम् ^२ ,	(१४५)	
व्याजे स्याद् द्विगुणं विचम्,	(१४६)	
वाणिज्यनैपुणं प्रायः, साधनं हि धनार्जने ।	(१४७)	

उपयुक्तवाक्यानि

मुनीन्द्रा ह्यवनीन्द्रदर्शे बिभ्यस्यभियोगतः ।

मूर्धन्या धन्यानां त एव ये धनित जातु नहि जन्तुः ।

मूर्धन्यं हि महसा मर्षोः

मोहलोहमहापूरो, तारयाणविदुत्तरो ।

मौतं सर्वार्थसाधकम्,

यः स्वं वेद विवेद सः,

यस्त्यज्यते प्राक् सुलभं पुरस्तात्,

यथाशक्ति विधीयते,

यथा तथा कथं तादृक्, वस्तु विद्वाः प्रकाशयेत् ।

यद्यथा चिन्त्यतेऽन्यसौ, तत्तथा स्वयमाप्यते ।

यस्मिन् रूढे भयं नास्ति, तुष्टे नास्ति घनागमः ।

निप्रहृतुप्रहो न स्तः, स जातः किं करिष्यति ? ॥ १ ॥

पञ्चाङ्काः

(१०० ५५)

(१० २३)

(१०४ ४४)

(१०४ २५)

(१११ ३९)

(१०४ ८८)

(१३५ ८८)

(१५५)

(१६३)

(१६३)

उपयुक्तवाक्यानि

यानि विलयं मनोरथा भाग्यहीनानाम् ।

यो ननु धनस्य दाता, स एव संरक्षिताऽपि खलु ।

योऽपि सोऽप्यधिपः पूज्यः,

यो वा यतः स्याद्विश्रयः स तेन, विद्वन्मतेऽज्जापि न

सशयोऽत्र ।

यो येन नीतः परमां समृद्धिमाराधनीयो ह्यमुना स

एव ।

यौवनं जरया प्रसृतं, शरीरं व्याधिपीडितम् । मृत्युरा-

काङ्क्षति प्राणांस्तुल्यैका निरुपद्रवा ॥ १ ॥

रजो अणा अलंघणिजा,

राजार्पितं प्रजानां हि, प्रमाणं दिव्यवस्तुषु ।

राज्यं प्राज्यधनाढ्यं विशुद्धविद्योतमिव चिन्माः ।

पञ्चाङ्काः

(१०५ ८१)

(१६६)

(१० ४२)

(१३४ ४३)

(१३१ १५)

(१३१ १५)

(१३१ १५)

(१३१ १५)

(१३१ १५)

(१३१ १५)

(१३१ १५)

(१३१ १५)

(१३१ १५)

(१३१ १५)

(१३१ १५)

(१३१ १५)

(१३१ १५)

(१३१ १५)

(१३१ १५)

(१३१ १५)

(१३१ १५)

उपयुक्तवाक्यानि

पत्राङ्काः

भव्यं बहुजीवनतो हि बहुदृष्टम्,	(१६ ९८)
भक्षयन्ति भुवं धनं वणिक्पुत्रादयश्चैराः ।	(१७ ९९)
भार्याभ्युदयेऽभ्युदयति, मतिरपि पुंसोऽभ्युदयहेतुः ।	(१८ १००)
भार्यभाजा किं नाम दुर्लभम्,	(१९ १०१)
भार्यवतां भवति धर्मसंयोगः,	(२० १०२)
भानोश्च दृहम्लानोरनन्यसाधारणी शक्तिः ।	(२१ १०३)
म.	
मनोपि तु निवडिष्या धाढी,	(२२ १०४)
मनसा हि मानितं यत्तदेव विश्वे प्रशस्यम् ।	(२३ १०५)
मनः सत्येन शुध्यति,	(२४ १०६)
मन्त्रं हि सुप्रयुक्तं वेतुं ब्रह्मापि जिज्ञात्मा ।	(२५ १०७)
मरणं हि महाभयम्,	(२६ १०८)
महात्मनो नाममपि जप्यं,	(२७ १०९)

उपयुक्तवाक्यानि

पत्राङ्काः

महत्त्वमीहते जन्तुः,	(११९)
महत्त्वं महतां सङ्गादमहात्म्यवाप्नुयात् । रजोऽपि पूज्यते	
तीर्थप्रथिवीसङ्गतं न किम् ? ॥ ११ ॥	(१२०)
महाकलेवि अजो हि, विवहं न तु बाहरे ।	(१२१ ३४)
महार्घता हि दुष्प्रापतया वस्तुतया न तु ।	(१२२ ४७)
महार्घता हि दुष्प्रापतया वस्तुतया न तु ।	(१२३ ४८)
मक्षिकातोऽपि स क्षुद्रः, स्वानुरूपं न वेत्ति यः ।	(१२४ ३८)
मा जीवन् यस्त्वासीभवत् परसौ ददाति दुर्बुद्धिम् ।	(१२५ २८)
मा जीवन् यः परावशादुपयवधोऽपि जीवति ।	(१२६ २८)
मा पत्तिश्च जं न दिष्टपञ्चकखं,	(१२७ ५३)
मा होह सुअमाही,	(१२८ ५३)
मा ह्यर्पुर्हर्षकृत्फलं प्राप्तम्,	(१२९ २४)
मुक्त्वं दिनेषु भुवं पडिथरिओ पुत्रवधराहो ।	(१३० ५७)
मुखरस्तत्र वध्यते,	(१३१ ५७)

उपयुक्तवाक्यानि

पञ्चाङ्गाः

पावो पावं न किं कुजाः ^१ ,	(१ ^{११} ५६)
प्राज्ञो मान्यो न कस्य वा ^२ ,	(१ ^{१२} ११)
प्रीयते द्वेष्टि चेष्टस्य, साधके वाधके न कः ^३ ।		(१ ^{१३})
पुण्यैरसम्मान्यमिहास्ति किं वा ^४ ,	(१ ^{१४} ८९)
पुत्रशोकात् को वा न दृश्यते ^५ ,	(१ ^{१५})
पुत्तो हि पित्रोऽनुहो, ^६	(६२ ५)
पुत्तं महत्तं पावतु पित्रा, ^७	(५७ ५८)
पुत्रस्त सन्वद्वावि जघो पावस्त स्वधो ।		(६१ ६१)
पुरतः सम्पत्प्रप्तौ विपद्ः प्राप्ता पुनर्भवेत् पश्चात् ।		(५७ २७)
पुण्यभवद्भासाजो लब्धमद् धनुर्धं अदिष्टमि ।		(१ ^{१३} १७)
पूरणैरेव खन्यते, ^८	(५१ ७)
पुथिव्यां प्रवरं हि दानम्, ^९	(१ ^{१४} २)
प्रेमस्थाने हि किं गोप्यम् ^{१०} ,	(१ ^{१५} ४५)

उपयुक्तवाक्यानि

पञ्चाङ्गाः

पौषकाः स्वकुलस्येते, काककायस्यकुर्बुटाः । स्वकुलं		(६० १२)
म्रतित चत्वारो, दणिक आनो गजा द्विजाः ॥१॥		(१ ^{११} १३)
फ-		
फलेऽनुभूतेऽनुत्तमन्न वा किमु ^१ ,	(१ ^{११} १३)
वा.		
वाहूपरोधेन विशिष्टपशुग्रहे महान्तोऽपि हि सातुधन्वाः । (१ ^{१३} ३)		
वालः पयसा दग्धो दध्यपि दूक्तस्त खलु पिबति । (१ ^{१०} १)		
वुद्धिर्ज्ञानेन शुष्यति, ^२	(३१ २)
वुन्म्यां क्षमान्ते क्षत्रियाः कथम् ^३ ।	(१ ^{१६} ३)
म.		
भक्त्यंति किसिबला पुत्रिव, ^४	(६१ ८)
भर्तृफले भृत्यकृत्यं यत्, ^५	(५६ ३०)
भवेद् भाग्यवतामेव, दिव्यवस्तुप्यमीष्टकत् ।		(१ ^{१३})

उपकवाक्यानि	पञ्चाङ्काः
नेतुरेवाखिलं फलम् ।	(१३६ ४)
प.	
पञ्चकलेवि अ दिठे जुत्ताजुत्तं विचारिजा ।	(६१ ५३)
पयसश्चित्तनमोतोः,	(१३६ १५)
परवितागहणमणयो, अणयो अदविणदविणखयजणयो ।	
को वा दुन्नयकारी सुपुरिससदं समीहेत ? ॥१॥	(१३६)
परकीयेव पुत्रिका,	(१३६ १९)
परवृद्धिषु वद्धभरसराणां, किमिव क्षांति	
दुरात्मनामलङ्घयम् ? ।	(६१ १४)
परस्य चिन्त्यते यादृक्, तादृक् स्वयमवाप्यते ।	(१३६)
परहितपरता हि सत्यकृतिः,	(१३६ ७२)
प्रतिपन्नविधौ विधुरेऽप्यधीरतां यान्ति नहि धीराः ।	(१३६ २४)
प्रमादो नरकायनम्,	(१३६ १२)

उपयुक्तवाक्यानि	पञ्चाङ्काः
प्रसरीसरीति दुर्गोन्धवदुर्गे दार्ढ्यमपि पापम् ।	(१३६ २७)
प्रक्षीयते नद् दुरितं न यावत्तावद् व्यथाऽपैति कथं	
सदुत्था ? ।	(१३६ ५५)
पतिते धातं क्षते लवणपातम् ।	(१३६ ३०)
प्राक्पुण्ययोगात् किमु दुर्लभं वा ?	(१३६ १५)
प्राक्पुण्यलभ्यप्राप्तसम्भवे किं भवेत् वा ? ।	(१६ ७४)
प्राच्याः प्राणाः प्रतिष्ठायाः, पुंसः सत्यैव गीर्हवम् ।	(१३६ २३)
प्राणान्तेऽपि प्रतिपन्नमन्यथा कथमिवास्तु सत्ताम् ? ।	(१३६ २५)
प्रार्थनान्वर्थनायां हि, सतां न कौशलं किल ।	(१३६ ३८)
प्रार्थितसमर्थनं खलु मूलप्राणाः सुगुणतायाः ।	(१३६ १३)
पापः प्रापेन पच्यताम्,	(१३६ ६२)
प्राप्तमपूर्वं सर्वं भ्रमपदे किल निवेद्यमेकपदे ।	(१३६ ७७)
प्राप्ते विलम्बोऽर्हति नैव दातुः,	(१३६ ४)

उपयुक्तवाक्यानि

नमोऽर्थेभ्यः पृथक्त्वं ये, भ्रातृणामपि कुर्वते ।	पञ्चाङ्गाः
नय एव सर्वसम्पन्नमूलमलङ्कारश्च नृणाम् ।	(१७०)
नयनिरञ्जोवि नरेसो किं कुञ्जा ह्रज्जणा जहि पहाणाः ।	(१६१ ५५)
न यतो भाति किना काञ्चनं रत्नम्,	(५० २८)
नयञ्जिअदविण्णणं दाणं अप्वपि होइ सयमाणं ।	(१६ ९४)
नयेन चालङ्कियते नेरन्द्रता,	(१४ ४७)
न विमुञ्चयमतिप्रेम्णि,	(१७८)
नव्यानुरक्तकृत्य कष्टमपीष्टं भवेदमृततोऽपि ।	(४४ ८६)
न स्वयं ख्यापितगुणो, गुणवानिति कथ्यते ।	(१६९ ०)
न हि सुतरत्नानि सुलभानि ।	(१६६)
न हि महिला यं विमुञ्चसीला य ।	(९३ ८२)
नाकण्ठपूर्णं हि क्षलज्जलायते,	(१११ १०)
नाणं पञ्चयसार,	(१३९)

उपयुक्तवाक्यानि

नादत्तं लभ्यते फाणि,	पञ्चाङ्गाः
नान्यथा स्याद् विधिकृतम्,	(१५ ७६)
नान्यथा भाषितं सताम्,	(१९ १७)
न्यायात् पथः प्रविचलन्ति पदं न धीराः	(६९ ३८)
न्याय्ये पथि पथिकानां, यद्वा सममेव विषममपि ।	(१५ ३०)
निषममभा नरवइपासेहि जुहुव्व रविपासे ।	(९२ ७८)
निजार्थनाशी हि मूढतमः,	(४६ २४)
निखं जीवनमरणात् श्रेयस्करणं सकृन्मरणम् ।	(४४ ७४)
निर्भोप्यस्य कथं सिध्येत् कोटीश्वरमनोरथाः ।	(२०५ ८०)
निबद्ध्यभावे कलं कुण्ठति अहिगारिणो चैव ।	(१५४)
निश्वा(धा)ने नहि नात्रकम्,	(१५ १९)
निष्ठेयं खलु महता परकृत्यकृते स्वकृत्यहतिः ।	(४३ १८)
निस्सृगाणं नराण हि, वितरा अपि किंकरा ।	(६५ ४)

उपयुक्तवाक्यानि	पञ्चाङ्काः
धर्मकर्मसमारम्भसंस्कारोऽपि न निष्फलः ।	(१३ ^५)
धर्माद्धनं धनत एव समस्तकामाः,....	(१७)
धन्माधो जायए धन्मो,	(१९ ७९)
धर्मिष्ठोहं ह्यधर्मणोऽपि, धर्मिष्ठता स्यादतिशायिनी । (१३३ २९)	(१३३ २९)
धिकामानवान् स्वगोप्यभिदः,	(१० ३३)
धिक् पराधीनतादयवान्,	(१० ^७ ५१)
धिक् सेवकद्रुवं तं यः प्रमुह्यते विभेति वत मृतिवतः । (१३ ६८)	(१३ ६८)
धिगस्तु जिह्वामजितां भुजंगीम्,	(१३ ^५ ५७)
धिगहो चरितं खियः,	(१४ ^५ ५५)
धिग् विश्वासमनर्थदम्,	(१ २२)
धिग् दैवं रत्नद्रुपकम्,	(१४ ७२)
धिद्धी कामिणं कामिणिमुहाणं,	(१४ ५१)
धिद्धी असहचरिभारं,	(१५ ^४)

उपयुक्तवाक्यानि	पञ्चाङ्काः
धिया पुमर्थं समर्थयति,	(१० २७)
धुतो घट्टेति नञामि,	(७ ^५ ६७)
धुवं दीपः प्रकम्पते,	(१४ ६१)
धूर्तो घट्टो हि मौनमाह,	(१४ ^३ ४)
धैर्यमेव परित्राणं, न शुक्रमनुशोचनम् ।	(११ ^१ ७४)

न.

न कस्यापि प्रकाश्यं स्याद्, गुह्यं स्त्रीणां विशेषतः । (१३ ९१)	(१३ ९१)
न च विज्ञानस्य सम्भवत्यवधिः,	(१ ९९)
न च शकुनानां वचनं क्वचिन्मुषा स्याद् विशिष्य च शिवायाः ।	(९ ४१)
न दुःखं पञ्चभिः सह,	(१४ ^३ ५)
न तीरं न तीरं द्वयमपि विनष्टं विधिवशात्,	(१४ ७०)
नन्वाहा संतमासिर्ध,	(१ ८४)

उपयुक्तवाक्यानि

पञ्चाङ्गाः

दिव्यवरपूनां स्वेच्छया हि गतस्थिती ।	(१५५)
दिव्यन्त्रे वदति यतः कुतस्तमां स्याद् विसंवादः ? ।	(१५६ ८)	
दुर्जनदूषितमनसां पुंसां स्वजनेऽपि नास्ति विश्वासः ।	(१५७ १)	
दुष्टस्त दुष्टमित्रो ऽ विविद्वस्त विविद्वधो ।	(१५८ १)	
दुःसम्भवा हि मनसा, विशुद्धिः शीलशीलने ।	(१५९ १ ८)	
दुष्टाः कष्टफलं स्पष्टं, दृष्टं विना न भवते ।	(१६० ७ १)	
दुष्टशिक्षा शिष्टरक्षा, रीतिनीतिविदां खलु ।	(१६१ ३)	
दुष्टोऽपि स किं कुर्यात् यत्र सुमन्त्री सुमन्त्रपरः ।	(१६२ ४ ०)	
दुष्टा अपि किं कुर्युश्छलं विना निष्फलस्मरः ।	(१६३ ८ ५)	
दुष्टः सुतोऽपि निर्वासः,	(१६४ १)
दुष्टशयश्च जीवन्निवन् हि जातु मुञ्चति प्रकृतिम् ।	(१६५ ७ ४)	
दुर्लभत्वं च यत्रार्थाः, कामिनः सा परा रतिः ।	(१६६ १०)	
दुहजलहिनविडियाणं युवं पवहणं सुवयणंपि ।	(१६७ ५ २)	

उपयुक्तवाक्यानि

पञ्चाङ्गाः

दुष्टानि मुग्धा मूढा मिथः फलं लब्ध्वा कर्मभारमिह यात् ॥	(१६८ ५ १)
दूतादिव्यसनप्रशस्त्रौर्षं चौर्याच्च जीवनाशोऽपि ।	
दृढशुषि मृतिः कुतः ?,
दृष्टफलेऽलसः कः ? ॥
दैवेऽनुकूले किं न सिध्यति ?
दैवेऽनुकूले क्वदेसु निरससियकवडं ॥ १ ॥	(१६९ ७ ९)
दैवेऽनुकूले क्वदेसु निरससियकवडं ॥ १ ॥	(१७० २ ८)
धनधर्मोत्तौ हि कश्चिद्येत्,
धनानामर्जनेनैव, प्रतिष्ठां प्राप्नुयात् पुमान् ।
धन्यास्तु धर्मो रताः ॥
धर्मो धनाद्देव्यभिन्नारधन्यो, वीजं फलस्येव हि मुह्यहेतुः ॥	(१७१ ७ ७)
धर्मविज्ञेन श्रेयसामपि विप्रभाषात् ॥

उपयुक्तवाक्यानि	त.	पञ्चाङ्काः
ततः पापाभ्यासात्सततमशुभेषु प्रसर्तते ।	(१२४ ३७)	
तत्त्ववाचो हि साधवः,	(१७७)	
तान्त्विकवृत्तिर्धर्मं, सात्त्विकस्तरणीमुखः,	(१४ ५२)	
वृत्तिश्च विषमकार्येषु,	(१२ ९०)	
त्यागस्तप्तश्च शक्या शीलं तु सुशीलमात्मवशम् ।	(१५८ ७५)	
तुष्यतां क्षितिभृतां तु दृष्टिभिः, तत्क्षणादपि तृणां		
क्लोद्वजः ।	(१६१)	
तुष्टद्वयसमाऽऽदिष्टे, कः सन्देहिष विद्वज्जनीः १ ।	(१७९)	
तृणैका निरपद्रवा,	(१६१ १०)	
तृणायानिरगाधेयं, तुष्टपूरा केन पूर्यते ? ।	(७३ ७)	
त्वत्पुण्यैर्वशवर्तिनी,	(१४६ १३३)	

उपयुक्तवाक्यानि	श.	पञ्चाङ्काः
धेवससवि अससस, विसससेव दुस्ततोः.	श.	(६८ ८७)
दक्षसखाणं हि स्वप्नं शिथिलदधर्मं च झट्टुल्लहं ।	द.	(१५६)
दृष्टत्तं धन्माजीविधर्मं,	(१६६)
दुग्धी दुग्धमेव यात् साध्यः,	(१५५ १६)
दलितं पप्य भित्तिर्हो हुल्ल विही वा जहा रीते ।	(१६ १)
दक्षप्रपणेण को नाम स्रंसन्धो नैव सिद्ध्यहः ? ।	(६३ २७)
दासिज्यलभ्यसम्बन्धो, यथायथापमो भुवम् ।	(१११ २)
दाने दाने शयने व्याख्याने भोजने स्वाभ्यासे ।	
विक्रयौऽतिथित्वेन जकुले पूर्णफल प्रापः ॥ १ ॥	(१७ २८)
द्वितीयपत्रने दन्ता, भोजनगामि विवर्जिताः ।	(१५३)
दिव्यतोषरोषौ हि नास्पर्शौ,	(१७०)

उपयुक्तावाक्यानि

पञ्चाङ्काः

च.

घरइ पुरे धुत्तो इव ठिई हि एसा नरेसाणं । (१६८)
चित्तोत्साहो हि नृणां, निबन्धनं साध्यसंसिद्धेः । (१६९ १४)
चित्तं वित्तं पत्तं लिङ्गिवि कौसिचि धन्नाणं । (१६९)

छ.

छुहिओ पावं न किं कुणर्हं ? (१६९ १)
छेकाना छेकता सैव, यत् कार्यं समयोचितम् । (१७० २१)
छेदे हि नागवहया दूरेऽपि दलानि शुष्यन्ति । (१७० ८२)

ज.

जघन्यतो दशगुणमृणं घातादि वा पुरः ।
जनकार्जिता विभूतिर्भगिनीः (१७१)
जणवाए पुण जाए मरेइ नउ मन्नाएवि तयं (१७१ ३१)
जमिक्कसि चेव दक्खिन्नं (१७२)

उपयुक्तावाक्यानि

पञ्चाङ्काः

जयणा य धम्मजणणी, (१७३ १)

जहिं बहुमाणो पुबि तं सुलहं होइ वीइ भवे । (१७४)

जीवनं भद्राण्यवाप्नोति, जीवन् पुण्यं करोति च । (१७५ ३६)

जीवितं सर्वधर्माणां, भावना भवनाशकम् । (१७५)

जुज्झइ दुट्ठुण जं सिक्खा, (१७६ १६)

जैनधर्मस्तु दुर्लभः, (१७६ ३)

जं कूडकवडं सडं, पयडं नरय इमं । (१७६ १५)

जं चित्तिअ परमि अ घरंमि त आगायं इहयं । (१७६ २४)

ज धम्मकम्मजोगो थोवत्थो साइसल्लिखं व । (१७६)

जं धम्मनिअमभंसे भवइ अणंतं खु भवदुक्खं । (१७६)

झ.

झायइ दइवं किचिमवि अन्नं. (१७६ १६)

उपयुक्तवाक्यानि

पत्राङ्काः

केलिविधेया सह वालयाऽपि,	(१३७ ९)
को वा न माणणिज्जो विसमं कज्जं पवज्जतो १ ।	(१५३ १)
को वा न दुःखी दुःखे महात्सनाम् १	(१३९ ८६)
को वेद दैवगतिम्?	(१४८ ७०)
कौतुको किल नालसः,	(१३ १)
स्व.		
स्वचरेन्द्रा इन्द्रा इव नायान्ति यथा तथा कचन ।	(११ २०२)	
स्वातपूरिवनीतितः	(२०३ १७)
खण्डितः खण्डितं पुनः ।	(१४०)
ग.		
गतशेन्वा स्वश्याधी, स्वार्थभ्रशी च यन्मूर्खः	(४५ ७८)	
गहिलो धूर्लिं हेलिइ, पक्खिवइ भरेइ पुण अपं ।	(३८ ६३)	
गुणिनः समीपवर्त्तो पूज्यो लोके गुणविहीनोऽपि ।	(१५७)	

उपयुक्तवाक्यानि

पत्राङ्काः

गुणेष्वेवादरः कार्यः, किमादेषैः प्रयोजनम् १ । विक्रीयन्ते		
न घण्टाभिर्गावः क्षीरविवर्जिताः ॥ १ ॥	(३२ ११)	
गुणैर्वना कः खलु मान्यते द्वैः १,	(१३४ ३१)	
गुणैरेव महत्त्वं स्यान्नाह्नेन वयसाऽपि वा ।	(३० ४२)	
गुणोवि दोसाय कम्मवसा	(६१ ९२)	
गुरौ सत्येव निश्चिन्ताः शिष्या भूत्याः सुताः सुप्ताः ।	(१०३ ३)	
गृहवासः कारावासः,	(१७९)	
गृह्णन्ति निर्वहन्ति च ते केचित् पञ्चपाः पुरुषाः ।	(४० २८)	
गृहिणोऽपि स्पृहारेधे, धनं लेष्टुर्मुनेरिव,	(१२५ ३३)	
गृहेशानुसारिणी हि गृहव्यवस्था.	(११७)	
गौरवाय गुणा एव, न तु ज्ञातेयदन्तरः ।	(१२४ ३२)	
य.		
द्युणा का (चिन्त्या) स्वकथातके ?	(३ १६)	

उपयुक्तवाक्यानि

पत्राङ्काः

कामिजनकामधेनौ यामिन्यां	(५० २२)
कार्यं कार्यं साक्षात् समीक्ष्य सुपरीक्ष्य तद्वक्षैः ।	(५७ ३५)
काले दिणसस पहेणसस अगधो न तीरए काळं	(१४९ ५९)
का वा सिद्धी न हुद्धीए ?	(७५ ७)
कालविक्षेपोऽव्यशुभे शुभसम्पदे ।	(१४२)
कार्यार्थिना हि खलु कारणमेवणीयम् ।	(१७७)
किं अमकखं पणंगणसंगयाणं वा ?	(१५१)
किं केशरी बालशृगीं जिगीषुः ?	(१३७ ७)
किं नेह कजं सिञ्जेइ इव्वओ ?	(६५ ६)
किं न दिव्यौषधीबलात् ?	(१३ १५)
किमसज्जं दिव्वसत्तीए ?	(१५७)
किमशुचिसज्जं कुरुते न केतकी सौरमसमृद्ध्यै ? ।	(५० २७)

उपयुक्तवाक्यानि

पत्राङ्काः

किमनूहं समर्थानां ? किमगम्य महाधियाम् ? । किमपब्धं	(१६४)
दढाप्पीनां, किमसाध्यं महाजसाम् ? ॥ १ ॥	(४० ४)
किमिव दवीयोऽधवोद्यमिनाम् ?	(१५२)
किं व न कज्जविऊणं संपज्जइ उचिअकज्जाओ ?	(१५२)
किं वा न दाणाओ ?	(१५२)
किं वा पुत्तेहि दुस्सज्जं ?	(१५६)
किवागफलंणि व पावं पढममेव अइमहुए ।	(१५६)
किं वा कवडाणमगोअरो ?	(६४ ४९)
किं वा पच्छा सुहुद्धीए ?	(६७ ५५)
किं वा किअमकिअं पच्चक्खमसअवार्हणं ?	(६८ ८९)
कुतो वा दुर्नयेऽमीष्टम् ?	(१३ २९)
कूटसाक्षी सुहृद्रोहि, कृतघ्नो दीर्घरोषणः । चत्वारः	(६१)
कर्मचाण्डालाः, पञ्चमो जातिसम्भवः ॥ १ ॥	(६१)

उपयुक्तवाक्यानि	पञ्चाङ्गाः
इष्टस्य हि शुभा शुद्धिः	(१६०)
उ.	
उचिभं क्व लंघय ?	(६६ ३३)
वचिअवयणं हि चितारयणं न न किं च विधरेइ ?	(१५८)
उच्छिष्टान्नं च शक्षभ्य, कः सुधीर्भोक्तुमिच्छति ? ।	(११९)
उच्छिज्जंति न केणावि, कमलस्सवि कंटया ।	(१०० ४९)
उच्छुल्ललाः खला इव विद्याद्यतिशायिशाक्तयः प्रायः.	(११३)
उच्छृण्वन्त्या शुच्छृष्टवरस्यैवाचिता मता ।	(१८ ७१)
उदयस्यैव सुरद्रेरस्तं गत्वाऽपि दिननाथः	(१४ १७)
उदयश्रीरपि भासति भासति सति भजति न मृगाङ्गम् । (१०३०)	
उद्धारयनिकस्वेवयसाराणि जओ वणिज्जाणि ।	(६१ ४९)
उपकृतिरेव खलानां, दोषस्य महीयसो भवति हेतुः	(३३ १७)
उतिक्व वयभंगमि पायच्छित्तं तु किं भवे ? ।	(५६ ९२)

उपयुक्तवाक्यानि	पञ्चाङ्गाः
एकैव गतिर्महतां स्वीकृतकरणं हि मरणं वा ।	(४० ५०)
ए.	
एगंतसुहवहा जयणा.	(११५)
क.	
कटिओ खलु निवरसो अइक्कुओ चैव जाणइ	(१५१)
कयविक्रये च लुण्ठति तथापि लोके वणिक् साधुः ।	(५० ३४)
करचलुअपाणिणवि अवसरदिश्रेण सुच्छिभं जिअइ ।	(१३ १)
कलंकसंकावि हा दुसहा	(६८ ६६)
कल्पवृक्षाणां स्थानं किं नन्दनादिना ?	(१८५)
कह दुद्धे पूअरया ? कह पीऊसे विसलवा य ?	(१८५७)
कामानया वञ्चनाहार्हा यत्,	(५० १५)
कामासिक्कवियामा श्यामा प्रच्छन्नकर्मकृताम् ।	(४० ४१)
कासिनां सुखवञ्चता,	(१४ ७)

उपयुक्तवाक्यानि

पञ्चाङ्काः	
अलंघणिज्जं हि सुरकज्जं, (१ ^{५५})	
अवहिचिमुक्का संतमई जोगिनाणं व. (१ ^{५८})	
अवन्त्यकोपस्य निहन्तुरापदा, भवन्ति वश्यः स्वयमेव (१ ^{६०} २१)	
अविश्वासे शमः कृतः ? [देहितः (१ ^{७०})	
अशुभस्य कालहरणं शुभकरणम् (१ ^{६०} ३५)	
असखा न प्रदोषे हि, प्रदोषे संमुखे ब्रजेत् । (१ ^{५८})	
अहह महिलाण चवलत्तं ... (१ ^{५५} ७२)	
अहह महिमा महीयान् सङ्कटताया अपि कृपायाः । (१ ^{५६} ९)	
अहो धम्मगेगच्छताया. (१ ^{५६})	
अहो तुष्णाग्रहो महान् .. (१ ^{६३} ३१)	
अहो दुरन्ता रसना दुरात्मनाम् (१ ^{६३} ३८)	
अहो वचननिर्वहिसहोत्साहो महात्मनाम् । (१ ^{६५} ८५)	
अहो अमूल्यक्रीतेयं साम्यमात्रेण निर्वृतिः (१ ^{५५} ६)	

उपयुक्तवाक्यानि

पञ्चाङ्काः	
अहो अतिज्जं महिलाहिअयं (१ ^{६७} ४९)	
अज्ञानकृत नैवापराध्यति. (१ ^{६०} ३६)	
आ.	
आत्मायते गुणधाने, नैर्गुण्यं वचनीयता । (१ ^{६३} ९)	
आभूपगोप सर्वेभ्यः, स्थायाद्वैतमवाप्तवान् (१ ^{६३})	
आम्नायाः खलु दुर्लभाः (१ ^{६३} ५७)	
आरोमासारिअं माणुसत्तणं सच्चसारिओ धम्मो. (१ ^{६३} १)	
आसन् पलाशे पत्राणि, औण्येवेति स्थितिर्यतः । (१ ^{६३} २४)	
आसारहिअं तु दुहं महयाणपि होइ अइदुसहं । (१ ^{६३} ५९)	
आर्यः कार्ये हि कोऽलसः ? (१ ^{६८} ४६)	
आरफालनविप्लवमृते प्रत्येति न जातु यन्मूर्खः । (१ ^{५५} ५९)	
इ.	
इत्थीणणत्थमरियं दुच्चरिअं (१ ^{७०} ४८)	

श्राद्धप्रतिक्रमणान्तर्गतोपयुक्तवाक्यानि ॥

श्राद्धप्र-
ति०

॥ २२ ॥

उपयुक्तवाक्यानि	पत्राङ्काः	उपयुक्तवाक्यानि	पत्राङ्काः
अगणिज्जा जाईओ जए मणीणं दुमाणं व.	(१ ^{५३})	जान्नाउणत्थकरणे किमन्तरं दुद्धसिद्धाणं ॥	६० १७)
अज्जा हि बहुसज्जा.	(१ ^{६०})	अन्यद् ध्यातं जातं तु धिगिहान्यत् ।	(५ ^१ ५७)
अणवद्विअचित्ताणं कइ सुट्ठाणेवि बहुअठिई.	(२६ ८४)	अन्यद्वृत्ते कट्टकृतां विपदापि संपद्यते सम्पत् ॥	(५ ^४ ३१)
अणुभूयफलं को वा न परहिअत्थी विसेसेइ ?	(१ ^{५७})	अनिपिद्धमनुमतं स्यात्.	(५ ^० २१)
अतिपातेज्वपि फलदं फलदेज्वपि धर्मसंयुक्तम् ॥	(१ ^{५१})	अनुचितचिन्तनमपि हा द्रवदहनः खेदवनदहनै ।	(१६ ८८)
अतुच्छतां स्वच्छताञ्चाहयान्ति सव्यक्षणाभ्याम्	(१ ^{४४} १८)	अपरिच्छिन्नकलासा उ पडिकलां चैव पडियारो ।	(६९ ४)
अत्यग्रपुण्यपापानामिहैव फलमाप्यते ॥	(१ ^{४०} ७)	अग्निप्रसा च पथ्यस्य, वक्ता श्रोता च दुर्लभः ।	(४६ ९)
अत्यौत्सुक्यं श्रेयः प्राप्तमपि नासत्यचिरात्.	(१ ^३ ३६)	अपस्तमुन्मार्गगतं पितॄणां दोषाय गोपस्य यथेह गावः ।	(१३ २७)
अनन्यसाध्यं हि नः साध्यम्.	(५ ^३ १२)	अपरिक्लिष्ट कयकलां सिद्धं हि न सज्जणा परसेसंति ।	(१ ^{५७})
		अपहृष्टं कायज्वं.	(१ ^{५७})

लौकिकन्यायाः

खद्योतोऽपि द्युतिमत्पद्मो प्रविशन् निवार्यः किम् ? ॥

स्वोत्तरीयानुसारेण ननु पादप्रसारणम् ।

मनसा हि मानितं यत्तदेव विश्वे प्रशस्यम् ।

निजार्थनाशी हि मूढतमः ।

भव्यं बहुजीवनतो हि बहु दृष्टम् ।

लोएवि वेहो कट्टेहि, वंके वंको समे समो ।

न सन्त्यनपत्यस्य लोकाः, श्वानो यक्षाः, विप्रा देवाः, काकाः पितामहाः, बर्हिणां पक्षवातेन गर्भः ॥

पतिते घातं क्षते लवणपातम् ॥

श्लोकः पञ्चाङ्काः

६	१
८२	१५
९०	५६
२४	५६
९८	५७
५३	५३
०	१९३
३	९५

उपयुक्तानि पद्यानि

यन्नेष्यते मनुष्यैस्तथायः प्राप्यते प्रचुरमचिरात् । यत्त्रिविष्यते तदीपत्र कचिदपि वैपरीत्यमहो ॥ १ ॥	पञ्चाङ्गाः ११०-५१
क्षेत्रं रक्षति चञ्चा सौधं लोलत्पटी कणान् रक्षा । दन्तात्तलुणं प्राणान्नेण किं निरुपकारेण ? ॥ १ ॥	११३
समर्थोऽप्यसमर्थोऽसौ, विविक्तोऽप्यविविक्तहृत् । स्वशक्त्या दुःस्वधर्मिष्ठोद्वारमारचयेन्न यः ॥ १ ॥	११३
उद्यमे नास्ति दारिद्र्यं, जपतो नास्ति पातकम् । मौनेन कलहो नास्ति, नास्ति जागरतो भयम् ।	(१३८ ४४)
प्रवीणता वणिज्यासु, लक्तकम् उपक्रमः । न निर्वेदश्च कुत्रापि, त्रयः प्रतिभुवः श्रियः ॥ १ ॥	१७५
लक्ष्मीर्वसति वाणिज्ये, किञ्चिदस्ति च कर्षणे । अस्ति नास्ति च सेवायां, शिक्षायां न कदाचन ॥ १ ॥	१७५
परानुगाभी परवक्त्रदर्शो, पराव्रजोऽपि परचित्तरञ्जी । परप्रवादी परवित्तजीवी, सर्वेऽप्यमी स्युर्गुणिनोऽपि निन्दाः ॥ १ ॥	१७८
अनर्जित्वा श्रियः स्वेष्टाः, अकृत्वा पात्रसाक्ष ताः । अहत्वा चान्यदैत्यानि, कथं च स्वां गुणाकरः ? ॥ १ ॥	१७८
परगुणगहणं छंदानुवत्तणं हिभ्रमकफस वयणं । निचमदोसगहणं अभूलमंतं वसीकरणं ॥ १ ॥	१८४

उपयुक्तानि पद्यानि

कतिपयदिवसस्यायिनि मदकारिणि यैर्वने दुरात्मानः । विदधति तथापराधं, जन्मैव यथा वृथा भवति ॥
 धिक् सेवकह्रवं तं यः प्रमुह्यते विभेति वत मृतिवः । कार्याद्याऽपि मरणं श्लाघाकरणं हि सुभटानाम् ॥ १ ॥
 काम । जानामि ते रूपं, संकल्पात् किल जायसे । न त्वां सकल्पयिष्यामि, न च मे त्व भविष्यसि ॥ १ ॥
 अइकोहो अइलोहो अइदोहो अइमशो अ अइमोहो । दूरं परत्नवसि अ इहेव हा हुंति दुह्मेरु ॥ १ ॥
 अइकोहो अइलोहो अइदोहो अइमशो अ अइमोहो । दूरं परत्नवसि अ इहेव हा हुंति दुह्मेरु ॥ १ ॥
 अकृत्वा परसतापमगत्वा खलनम्रताम् । अनुत्सह्य सता मार्गम्, यत् स्वल्पमपि तद् बहु ॥ १ ॥
 दानमौचित्यविज्ञानं, सत्पात्राणां परिग्रहः । मुहुतं सुप्रभुत्वं च, पञ्च प्रतिभुवः श्रियः ॥ १ ॥
 मृगामीनसज्जनानां वृणजलसन्तोषविहितवृत्तीनाम् । लुब्धकधीवरपिशुना निष्कारणवैरिणो जगति ॥ १ ॥
 धर्मोत्तमं ऋणच्छेदं, कन्यादाने धनागमे । शत्रुघातेऽभिरोगे च, कालक्षेपं न कारयेत् ॥ १ ॥
 स्वामी अविसेसन्न अविणीजो परिअणो परवसतं । भज्ना य अणुणुरुवा चत्तारि मणस्स सत्ताइ ॥ १ ॥
 अतिलोभो न कर्तव्यो, लोभ नैव परित्यजेत् । अतिलोभाभिभूतस्य, चक्रं भ्रमति मस्तके ॥ १ ॥
 रागापदे प्रेमपदे लोभपदेऽहङ्कृतेः पदे स्वपदे । प्रीतिपदे कीर्तिपदे नहि कैर्द्रव्यव्ययः क्रियते ॥ १ ॥
 निन्द्यं मयादेर्यत्न्यजवर्ज्यं गुणपद्मतिहेतुम् । द्विविधदौर्गत्यदूतं दूतं व्यसनार्णव विन्याः ॥ १ ॥
 पुत्रभिन्नवणिक्पुत्रभ्रातृजामातृसेवकाः । पत्नीसपत्नीयानारिस्तुषाः शिष्याश्च प्राणुणात् ॥ १ ॥

पद्माङ्कः

(५५ ५९)

५१

५२

(७३-१८)

(७७ ४२)

८०-३२

८१-४०

८१-४७

८७-१३

१०३-१६

१०९-२०

१०९-६

१०९

उपयुक्तानि पद्यानि

न निमित्तद्विपां क्षेमो, नायुर्वचकविद्विपाम् । न श्रीर्नीतिद्विपामेकमपि धर्माद्विपां न हि ॥ १ ॥

मलमइला पंकमइला धूलीमइला न ते नरा मइला । जे पावपंकमइला ते मइला जीवलोगंमि ॥ १ ॥

ब्रह्मचर्यस्थितो नैकमन्नमद्यादनापदि । दन्तधवन्नगीतादि, ब्रह्मचारी विवर्जयेत् ॥ १ ॥

क्षान्त्या शुद्ध्यन्ति विद्वांसो, दानेनाकार्यकारिणः । प्रच्छन्नपापा जापेन, तपसा वेदवित्तमाः ॥ १ ॥

कुप्यामवासः कुनरेन्द्रसेवा, कुभोजनं क्रोधमुखी च भार्या । कन्याबहुत्वं च दरिद्रता च, पङ् जीवलोके नरका भवन्ति ॥ १ ॥

खीजातौ दान्मिभकता भौलुकता भूयसी वणिक्जातौ । रोपः क्षत्रियजातौ द्विजातिजातौ पुनर्लोभः ॥ १ ॥

दुर्विधदुर्भेगदुष्कृतदुष्टानिष्टादियितसयोगात् । नित्यं जीवन्मरणत् श्रेयस्करणं सङ्कन्मरणम् ॥ १ ॥

“वाद्मन्न गच्छामि हसन्न भापे, गतं न शोचामि कृतं न मन्ये ।

द्वाभ्यां तृतीयो न भवामि राजन् !, अस्मादृशाः केन गुणेन मूर्खः ? ॥ १ ॥

सुवर्णपुष्पा पृथिवी, चिन्वन्ति पुरुषाक्षयः । शूरश्च कृतसेवश्च, यश्च जानाति सेवितुं ॥ १ ॥

अलसायतेणेवि सज्जणेण जे अक्खरा समुहविआ । ते पत्थरट्ठुफीरियव न हु अन्नहा हुति ॥ १ ॥

छिज्जड सीस जइ होड वंधणं चयड सज्जहा लच्छी । पडिबन्नपालणेसुं पुरिसाण ज होइ तं होड ॥ १ ॥

कुविअरस आडरसस य वसणासत्तस रायरत्तस । मत्तस मरत्तसस य सत्त्मावा पायडा हुंति ॥ १ ॥

अथ उपशुक्तानि पद्यानि ।

पञ्चाङ्गाः

- ६ कुरंगमातंगपतंगहृंगा मीना हताः पञ्चमिरेव पञ्च । एकः प्रमादी स कथं न हन्यात् ? यः सेवते पञ्चमिरेव पञ्च ॥ १ ॥
- ७ लालिजंते दोसा तालिजंते गुणा बहू हुंति । नायवसभतुरंगण व तो होज सुसिक्खपरिवारो ॥ १ ॥
- ७ लज्जां गुणौषजननी जननीमिवार्यामन्यन्तशुद्धहृदयामनुवर्तमानाः ।
- ७ तेजस्विनः सुखमसूतपि संलयजन्ति, सत्यस्थितिव्यसनिनो न पुनः प्रतिज्ञाम् ॥ १ ॥
- ७ विपबुधैः श्रेयं पदमनुविधेयं च महता, प्रिया न्याय्या दृत्तिर्मलिनमसुभंगेऽप्यसुकरम् ।
- ७ असन्तो नाभ्यर्थाः सुहृदपि न याच्यः कृशधनः, सतां केनोद्दिष्टं विषममसिधारज्जलमिदम् ॥ १ ॥
- १० कामरागक्षेहरागावीषत्करनिवारणौ । दृष्टिरागस्तु पापीयान्, दुरुच्छेदः सतामपि ॥ १ ॥
- १२ पाण्योरुपकृति सत्त्वं, स्त्रिया भग्नशुनो बलम् । जिह्वाया दक्षतामक्ष्णोः, सखिता शिष्येत् सुधीः ॥ १ ॥
- १३ विभवो वीतसंगानां, वैदग्ध्यं कुलयोपिताम् । दाक्षिण्यं वणिजां प्रेम, वेद्यानाममृत विषम् ॥ १ ॥
- १५ पक्षिणां वायसो धूर्तः, श्वापदेषु च जन्मुकः । नरेषु द्यूतकारश्च, नारीषु गणिका पुनः ॥ १ ॥
- १५ उत्तमाः स्वगुणैः ख्याता, मध्यमास्तु पितुर्गुणैः । अधमा मातुलैः ख्याताः, शत्रुरैरधमाधमाः ॥ १ ॥

ग्रन्थाः	पत्राङ्काः	ग्रन्थाः	पत्राङ्काः	ग्रन्थाः	पत्राङ्काः
महाविशीथं २-३०-१६४	वात्स्यायनं ८२	शुक्संवादः ४१
महाभारतं	३७-४०-८५-११९	विचारसंग्रहः ३	आह्नविधिप्रकरणवृत्तिः २०१
मिताक्षरा स्मृतिः ३१	विचारामृतसंग्रहः १५१	श्रावकप्रतिक्रमणसूत्रचूर्णिः १६३
यजुर्वेदः ८४	विधिकौमुदी १९७-२०२	श्रावकप्रज्ञापितृत्तिः (हारिमद्रीया) १६५
यद्गतामाः १९२	विपाकशुतान्न द्वितीयश्रुतस्कंधे प्रथमा-		समवायाह्नवृत्तिः १६२
याम्यवल्क्यस्मृतिः ३०	ध्ययनं १६५	संस्तकनिर्युक्तिः १००-११८
योगशास्त्रवृत्तिः	७१-१०८-११५-१२१	विशेषावश्यकं १	सूत्रं १६४
	१४८-१५७	विष्णुपुराणं ८५	सूत्रद्वतांगं १४९-१६४
राजपुत्रीयम् ३५	व्याख्यानदीपिका १	स्कन्दपुराणं ११५
लघुस्तोत्रः १९६	शकुन्तलाखं ८६	हैमव्याश्रयवृत्तिः ९९
यजुर्वेदवृत्तिः १६५	श्रावकवृद्धचूर्णिः २५	हैमं वचः ६२
				हैमानेकार्थसंग्रहः १७५

अथैकोऽपि ग्रन्थः सूत्रं वा यन्नाम्नाऽधारि तन्नाम्नैवोदितं ततो नानेकत्रोक्तौ भिन्नता ।

ग्रन्थाः	पत्राङ्काः	ग्रन्थाः	पत्राङ्काः	ग्रन्थाः	पत्राङ्काः
उत्तरमीमांसादि	दर्शनसप्ततिः	प्रतिकमणसूत्रचूर्णिः १४९
एकोनविंशतितमं पंचाशकम् ३७	दिनकृत्यम्	प्रवचनसारोद्धारवृत्तिः २५
कठोपनिषद् १६४	तुर्गाशङ्कनं	बृहद्भाष्यम् २००
कथासम्बन्धः— ८५	निशीथचूर्णिः	११६—१६३—१६४—१९७	ब्रह्माण्डपुराणं ११८
कर्मग्रन्थः ४५	नीतिः	भगवतीवृत्तिः	१३२—१३४—१६५
कर्मप्रकृतिवृत्तिः २५	नैषधं ४२—१०२	भगवद्गीता ३३
कल्पभाष्यम् २६	पञ्चमांगं	५—१३३—१५५—२०१	भगवद्भवः	१६४—१९८
ज्ञाताधर्मकथा २५	पञ्चसम्यहः	भागवतपुराणं ८५
ज्ञानांशुशः १६५	पञ्चाशकचूर्णिः	भाष्यादिः १९२
तुर्यपोडशकम् २०१	परमार्थ १४८—१७२	सङ्कतं श्राद्धविधिप्रकरणं ५
दशवैकालिकबृहद्वृत्तिः १७०	परसमयः	सङ्कतार्थकौमुदी १८८
दशवैकालिकवृत्तिः हारिभद्रीया ११८	पौषधप्रकरणं	मत्स्यवृत्तिः	३१—८५—१२२
दर्शनश्रुतिप्रकरणम् ३	प्रज्ञापनोपाङ्गं	मत्तोनिग्रहभावना ६
 ३५	

॥ अहम् ॥

श्री श्राद्धप्रतिकर्मणे साक्षीभूता ग्रन्थाः.

ग्रन्थाः	पत्राङ्काः	ग्रन्थाः	पत्राङ्काः	ग्रन्थाः	पत्राङ्काः
अनुयोगद्वारः	...	२-२०२ आचाराङ्गवृत्तिः	...	१९३ आवश्यकचूर्णिः वज्रस्नापिचरित्र २००
अनुयोगद्वारचूर्णिः	२ आद्यपञ्चाशक	३२-८३ आवश्यकनिर्युक्तिवृत्तिः	३४-१-१४९
अनुयोगद्वारः ईर्मावृत्तिः	२ आयुर्वेदः	११६ आवश्यकनिर्युक्तिः वृहद्वृत्तिः १४९
अनुयोगद्वारः हारिभट्टीयवृत्तिः	२ आलोचनापञ्चाशकं	१५७ आवश्यकवृहद्वृत्तिः २०२
अंगवित्या	...	२४४ आवश्यकक्रायात्सर्गानि०	२०० आवश्यकवृहद्वृत्तिः १६५
आगतमः	१५० आवश्यकचूर्णिः २-३१-६०-१०८-१३६	आवश्यकवृत्तिः १६५
आचारागसूत्र	२८-३८-२००	-१४९-१५०-१५०-१६३- आवश्यकवृत्त्यादिः १८८
आचारागपञ्चाशकवचन	३	१६५-१७३-२०१ दत्तिहाससमुच्चयः ४

॥ अहम् ॥

श्री आद्यप्रतिक्रमणे साक्षीभूतानि ग्रन्थकाराणां नामानि.

ग्रन्थकाराः	पत्राङ्काः	ग्रन्थकाराः	पत्राङ्काः	ग्रन्थकाराः	पत्राङ्काः
अन्योक्तिकृत्	जिनभद्रगणिः	मनोनिग्रहभावनाकृत् १३५
अभयदेवसूरिः	१४४	देवेन्द्रसूरिवर्याः १४९
१६२	धर्मदासगणिः	महाभाष्यकारः २९
आर्यहयामः	१३३	नमिराजपिः १४९
कुलमण्डनसूरिः	२	निर्युक्तिकृत् १४९
गुणरत्नसूरिः	४	भर्तृहरिः १४९
चाणाक्यः	३९	भद्रबाहुस्वामी ७
चिरन्तनाचार्यः	१			

—००००००—

श्राद्धग्र-
ति०सूत्रे

॥ १७ ॥

अभिधानानि	पत्राङ्काः	अभिधानानि	पत्राङ्काः	अभिधानानि	पत्राङ्काः
दृढप्रहारी	१९१ मथुरामङ्गवाचार्यः	१९२ शाशिराजः १९२
धनपालः	१९८ मरीचिः	१९२-२०१ शाम्बः १९२
धरणेन्द्रः	२०० माण्डव्यः	१९४ शालिभद्रः १७५
नन्दमाणिकारः	३२ मापयुपः	२७ शिवभूतिः ७
पालकः	१९२ मूलदेवः	१७५ शोभनः ११८
पोद्दिलाचार्यः	७ मेतार्यः	१९२-२०० श्रेणिकः ३१-३४-१९३
प्रदेशिराजा	३५ मोक्षरुचिः	८४ संयमः १९३
प्रसन्नचन्द्रः	१९१ रावणः	३४ सुदर्शनश्रेष्ठी ८५
वाहुवली	१९४ वंकचूलः	११८ सोमादित्यश्रेष्ठी १९४
भवदेवः	७ वरुणः	१९७ हरिकेशिवलः १९२
मंखमतिः	१२९ वीरकः	१९७ हरिभद्रशिष्यसिद्धसाधुः ३२
				१९२ हेमसूरिः २०२

—१५—

कथागता-
नि विरो-
पाभिधा-
नानि

॥ १७ ॥

॥ अहम् ॥

श्रीश्राद्धप्रतिक्रमणे कथायामागतानां विशेषाभिधानानां अकराद्यनुक्रमणिका.

अभिधानानि		पत्राङ्काः		अभिधानानि		पत्राङ्काः		अभिधानानि		पत्राङ्काः	
अभयकुमारः	३४	उदयनमञ्जी	७	कोशिकः	१९४			
अभयदेवसूरिः	२०२	उदायनः	७	गर्दभिष्ठः	८५			
अभिवका	२००	उमास्वतिः	७	गौतमः	७-१९१-१९४			
आद्यान्यार्हन्तौ	१७५	करटोत्करटौ	१९३	चन्द्रशेखरः	१९७			
आनन्दश्राद्धः	१९१	कर्णाजुनौ	१५०	जम्बूजीवः	७			
आर्द्रकुमारः	१९९	कालिकसूरिः	७	जयन्ती	१३२			
आर्यरक्षितः	७	कुमारपालमणिनी	१३५	तेजलिसुतः	७			
इलापुत्रः	१९७	कुष्माः	३४-१९२	दशास्यः	८५			
उत्तरा	७	केशिगणधरः	३५	दशार्णभद्रः	१९२			

श्रीका-
ति०सूत्रे

॥ १६ ॥

श्रीकाः	पत्राङ्काः	श्रीकाः	पत्राङ्काः	श्रीकाः	पत्राङ्काः
सते बलविरियंसि य १६४	स्थानं सर्वस्यापि दातव्यं १५२	हृ २००
संपत्तदंसणाई ४	स्थानमुद्धर्तनाभ्यङ्गं ३०	हृस्ते नरकपालं ते, ६१
सरम्भसमारम्भे आरम्भसि त्वेव य ३६	स्याच्छैशवे मानुखस्तारुष्ये ९४	हिअए जिणण आणा ३६
संवत्सरेण यत्पापं ३७	स्वगृहेऽन्यगृहे वाऽपि १५	हृदि तिलकलांछने वा ४८
संवैगपर चित्तं काङ्क्षं १९७			हृत्तामिपद्मासकोच० ११६
स्थानस्थानां शकुनं यदकस्मा० ८६	स्वस्थानाद्यत्परस्थानं ४	हृक्रदाहरणासंभवे अ. २८

श्रीकानु-

॥ १६ ॥

श्लोकाः	पत्राङ्काः	श्लोकाः	पत्राङ्काः	श्लोकाः	पत्राङ्काः
सह कलेवर ! दुःखमचिन्तयन् १५६	सावयधरंमि वर हुञ्ज	सुत्तयेसु थिरत्तं ३
सहसाऽन्मक्खाणार्ह जाणंतो ६१	सा सार्हं तंमि जल.	सुवहुंपि तवं चिन्नं. १११
सहसा विदधीव न क्रियामवि० ४६	साहूण कप्पणिज्जं	सुभूमन्नह्मदत्ताद्याः ५
सामाहअपोसहसठिअस्स. १६४	“साहूण सगासाओ.”	सुवण्णरूपस्स य पव्वया भवे १०१
सामाहअं कुणंतो. १५१	साहूण सावगाण य	सुवर्णपुष्पां पृथिवी. ४५
सामाहअं तु काड १५०	सिरफुरणे किर रज्जं	‘से कि त लोउत्तरिय भावाव०’ २
सामाहअंसि उ कए. १५०	सिह करोति विक्रममलि०	सेवा सुखानां वय० ११
सामी अविसेसन्. ८६	सीलव्वयाइ जो बहुफलइ	सेवितः किल सन्पूर्णः, १४०
सामीजीवादत्तं. ७०	सुच्चिअ सुहडो सो चेव....	“सो जिणदाससावओ.” २०१
सामं समं च सम्मं. १४९	सुचिरपि अच्छमाणो वेरुलिओ	सकप्पो सरभो परित्तवकरो ३६
सालिजववीहिक्खइव० १००	सुचिरपि अच्छमाणो नलथभो	सकुचन्यवमे तुच्छाः १२६
सावगास्स जह्णेणं. १९२	“सुत्तत्तं भन्ते ! साहु जागरियत्तं”	सकन्तदिव्वपेमा विसयपसत्ता २९
सावज्जजोगाविरओ. १४९	सुत्तरथविऊ लक्खणजुत्तो	सखो तिणिसागुरु० १००

श्लोकाः	पद्याङ्काः	श्लोकाः	पद्याङ्काः	श्लोकाः	पद्याङ्काः
अथाब्रुवा आति जिनेन्द्रशासने,	४ सत्यपि नुवृत्ते कर्माणि	५४ नयहत्तरि सत्तमया	१६५		
त्रिय प्रवृत्ते विषय.	१० नत्तमनुद्दिगतधाम्नां ...	१४० सर्वत्र सुलभा राज्ञम् ।	४६		
धुलेन वृद्धिः सुहृतेन. .	५४ सत्येन धर्मते प्रवर्त्तौ. .	६२ सर्वे वेदा न तद्वृत्तुः	४०		
स	“सत्येन तत्रैव प्रसा”	८४ सर्वेषामपि शोचाना०	१८९		
नर पाशुनांनि दाणे	१८५ नत्त धूप तपो दाम्निः	४१ सर्वे कामा वित्त कामा	८३		
नयत्तनुपरत्तनाधिक	१३६ सत्त शौच तप. शौच,	३० ननु द्रव्यानिमित्त	१९७		
न किं नत्ता नावु न शसि योऽपि, १६७ “साद्वारसमोऽस्ति न्न मे पच”	८४ सत्यपि नुवृत्ते कर्माणि, १६७ “साद्वारसमोऽस्ति न्न मे पच”	८४ सत्त्वापसत्यसम्युत्तपृष्टेपु	८६		
नपि सत्यमपि नत्तनाण०	१५७ सत्यः प्रवर्त्ति मांमेन . .	१२२ सत्यस्य सज्जमं सज्जमाओ	१२५		
नभं ज्ञप्तमन् नृते सप्त	६१ समर्थेण न्यायण य ...	२०३ सत्ता न सत्वज्ञाना.	६१		
नष्टि चागमदत्ता	३१ समसात्तागमनस्यसुतो	३ सया य कद्रजार्द्र.	११९		
नष्टि लक्ष्मणा गुणनय	१९९ समसात्तागम अ तरेण पति०	२६ सयेसु कालपयेसु	१६५		
सत्तायसा धर्मात्तमि पुआसि	११९ समार्द्रिष्टि जीवो भज्जद	९ सयेसुपि वेसेसु.	११८		
मत्तीद गुणति तव ते	९८ मयणो दृग्गणो विरेसिजो	६९ सत्यो ज्ञद्वि पट्टुया	१९६		

श्लोकाः	पञ्चाङ्गाः	श्लोकाः	पञ्चाङ्गाः	श्लोकाः	पञ्चाङ्गाः
वर श्रुतोत्तुमादुरु०	५४	विचीयोन्हेअभिग उ	१५८	वैरिणोऽपि हि मुक्त्यन्ते	४१
वर्ष मेघ पुष्पास्त्रायां	१५४	विषदोऽभिभवत्यविप्रभा	१६७	वचश्च गिरिकलत्तं	७
पक्षी नरिदचित्त	५५	विपजुषैः शेषं पदमनु०	७	वंचिजह्न निजसाग्री.	५६
वसहिकृन्तिसिजिदिय०	८३	विशवो धीवसगातां,	१२	वन्द्यनारायणं चा द्वाणाणु०	३६
वसही रायणाराणभत्तपा०	१७४	विलासगासविप्लूत०	१३३	व्यवसायं फरोहन्त्यः	१११
वह्वंषणवद्वन्धनाना०	८५	विंशत्यशुलमान तु	३७	व्याहृलेनापि मलसा	१६१
वहमारण अत्यमस्याण०	४०	विश्रामः पादपतत्तं.	७२	प्रजन्ति ते भूढधिपः पराशवं	५५
वायसपयमिक्वपि०	६२	विपसा विपयाणा च,	५७	प्रतदग्नाः सुतदग्नाः	१०४
वासां च फौलुक्वती	५८	विराणसु शंदिआह्	६	श्रा	१०४
वालो सरस्स भग्नं	११६	विहल जो अवलम्बह्	७७	शणुत्तं क्षेत्रे तोरणफलप०	८६
विजसति तिलयतरुणो	१५२	वुन्निहणा किं सु जरा नष्टा	१७१	शतेषु जायते शस्त्रं.	४०
विफटा अट पर्वताडटधीस्तर	१८२	वेसागिरेसु गायण जाणा.	८	शुचिर्गुमिरातं तोयं	३०
विपाटितायार्थ धटयति	८८	वेरयेथानरक्यापि०	२०२	क्षन्त्येडरप्ये शपते भासो	५७

आद्य-
ति०सूत्रे
॥ १४ ॥

श्लोकाः	पत्राङ्काः	श्लोकाः	पत्राङ्काः	श्लोकाः	पत्राङ्काः
यो यो यस्माद् व्यापकसमृद्धि० ५९	रागपदे प्रेमपदे.	लालित्वे दोसा ताडि० ७
यौवनं जरया प्रसृ०	७६	रायानिधोगो अ गणामि०	३६ लौत्येन किञ्चित् कलया च ७१
र.		रोगमार्गश्रमा मुक्त्वा.	१३३ क्त्वास्तत्तनुगलिते; ३७
रक्तीभवन्ति तोया०	११६	रंयणकण्डणपीसण०	११४ व.	
रत्तिधा दीहंया.	४८	ल.		“वज्रमय्या शिलायां स्तरपट्ट०” ११६
रथ्या कर्दमतोया०	३१	लक्षिरज्जह् सन्मत्त.	३५ वज्रोमिति परिणयो. ३७
रत्नो आणामे.	२०३	लक्ष्मीर्वसति वाणिज्ये,....	१७६ वट्टति वसे नो जरस. ६
रत्नो व परस्परस.	१	लज्जाह गारवेणं.	११७ वणियाण वणिज्जंमि ६६
रयणाह चञ्चलीस.	१००	लज्जां गुणौघजननीं.	७ वनकुसुम कृपणश्रीः १०५
“रसजासकारनालदधितीस ”	११८	लहु आलहईजणणं.	११७ वयकायविरहिआणवि. १३५
रसातलं यातु यदत्र पौरुषं.	४१	लाउअवीअं इकं नासह.	६२ वयसमणधम्मसजम. १८९
रसोनें गृञ्जनं चैव,	११९	लाभो यणेसु द्विअ.	१४४ वरुणो सोहम्मंमी तस्स २०२
रगद्वेषो यदि स्वाता.	८	ललनाहवो दोषाः	३९ वर प्रज्वलिते वत्तावहाय ७८

श्लोकाः	पञ्चाङ्काः	श्लोकाः	पञ्चाङ्काः	श्लोकाः	पञ्चाङ्काः
सिच्छत्तथिरीकरणं	३१	मालमूलीणहवणाइ .	१३२	यस्तु वृन्ताककालिङ्ग०	११८
सिच्छत्तमि अखीणे	२५	य.		यस्मिन् रुष्टे भयं नास्ति	५६
सिता भूः पत्याऽपं स च	१०	यत्कोषयुक्तो जपति, ...	११४	यस्य सारणमात्रेण ...	१३४
मित्रद्वेर्ही कृतव्रध्व ...	६१	यन्न न स्वजनसगतिरुधैः	८५	या मतिर्जायते पश्चात्	८१
मुनिरस्मि निरागसः	८०	“यदहरेव विरजेत् तदहरेव ”	८५	यावन्ति पशुरोमाणि.	४१
मूलं दार पइट्टाणं	९	“जदा सक्वसामादर्थं काजमसत्तो ”	१५०	यास्तामिस्त्रानधत्तामिस्त्रा.	८५
सुगमीनसज्जनानां	८१	यदि यत्रैव तत्रैव	१०२	शुणपस्समुपेतानां.	१६१
मृते स्वजनमात्रेऽपि.	१६१	यद् भाले स्यात् त्रिशूलं सा	४८	यूकामत्कुणदशादीन्.	४०
मृस्योरभावात्रियमोऽस्ति तस्य	४०	यद्यपि न भवति हानिः	१५	युपं छित्त्वा पशून् हत्वा,	४१
मृद्वी शय्या प्रातरुत्थाय पेया ..	२८	यद्रामाभिनिवेशित्व ...	५३	ये दुर्गामदवीमदन्ति विकटं.	१०१
मेहाण जल चदाण ...	५१	यन्नेष्यते मनुष्यैस्तत् . .	११०	ये रात्रौ सर्वदाऽऽहारं.	११६
“मेहुणसन्नारूढो नवलक्खं”	८५	यत्नः कार्मार्यशसा,	१३५	यो दद्यात्काञ्चनं मेरुं,	४०
मेहं पिपीलिआधो	११६	यन्मनोरथशतैरगो	१६९	यो मां सर्वगतं ज्ञात्वा.	३७

श्राद्धप-
ति०सूत्रे

॥ १३ ॥

श्लोकाः	पञ्चाङ्गाः	श्लोकाः	पञ्चाङ्गाः	श्लोकाः	पञ्चाङ्गाः
भक्षणे देवदवस्त	८५	साक्षिकाविभुषं लाया	महुर परिणामसाम ...	१४९
“भयव । वीअपमुहासु ।”	१६४	मच्छपयं जलमञ्ज्ने.	मा कार्पाव कोऽपि पापानि ...	२०२
मर्त्तनं कुर्वेलं तैर्जा	१२	मज्जे मटुंति मंसंसि	मा गा इत्यपमंगल व्रज ...	९४
भवय ! दुःखमयः सोऽयं	१०१	मज्ज विसयकसाया	मा जीवम् यः परावज्ञा० ..	१०
भावज मूलभूअं.	३६	मणवायाकायाणं.	“मा णं तुमं पयसी ! पुबुं.”	३५
भावुगअभावुगाणि अ लोए	३२	मद्यमांसरता लोभा०	माता पिता कलाचार्य	८
भूअस्तेणाट्टिगया.	२७	मये मासे मधुनि च	८५ माताप्येका पिताऽप्येको	३२
भूजलजलणानिल०	३७	मानसा गानसं कर्म,	११५ मायाइदोसरहिओ,	१९७
भूमीधरा य तरुण०	१००	मज्जिन्दया यदि जतः	१९२ मायावलेहि गोमुत्ती	१९३
भुंगारासनवाजिकुञ्जररथ०	४८	मयमंडणं व तुसरडणं व.	२०२ मालिति महिअलं	११६
भोगे रोगमयं सुरसे क्षयमयं	१७३	मलमइल पंकमइला	४० मासाई सत्तंता पढमा	१८९
		महापरिग्रहारस्मः,	३० मा सुअह जगियव्वे	१७१
			...	५ मा होह सुअगगाही. ...	८१

श्लोकाः	पञ्चाङ्काः	श्लोकाः	पञ्चाङ्काः	श्लोकाः	पञ्चाङ्काः
“पायच्छित्तस्स ठाणाइं” ११८	पुरिसस्स य माहिलाए १४४	प्राणान्ते न भक्कवयं. १७२
पायतले फुरणेणं हवइ १४४	पुव्वं अपासिरुण इ० ४०	प्रायश्चित्तध्याने १८८
पारदारिकदसूना० ६२	पूर्वपुण्यविमववयवद्धा; , १०२	फ. १०८
पारिय काउस्सगो २००	पुथिव्यामव्यह पार्थ ! ३७	फारफुलिगभासुरअय० १०८
पार्वायणि धम्मकही वीहै ३५	पोपकाः स्सुल्लस्यैते ८०	व. १०८
पावं काऊण सय ११६	पोसित्तु माणसाइ १०६	वहूना समवायेहिं १३६
पिट्ठे पराजओमि १४४	पोसंति माणसाइ १०६	वाणवई कोडीओ १५१
पिडविसोही समिहै १८९	पंच पंचातिचारा १७५	वीआ डुविहै धम्मसे १६४
पिड सिज्जं वत्थं च १८९	पच्चसु जिणकल्लाणैसु २९	वीआ पच्चमिअट्ठमि० १६४
पुढवि ईग अर्णाणि मार्सेअ० १८९	पंचुवरि चउविगई ११५	वीयगुणे सासाणे २६
पुत्रमांसं वर भुक्त ११९	पत्तिभेदी दृथापाकी ३६	वूहि साक्ष्य यथावृत्तं ६१
पुत्रमित्रवणिक्कुपुत्र० १०९	प्रत्यहोपहत्ताना दिग्भूताना ८८	ब्रह्मचर्यस्थितो नैकम० ३०
१“पुरिसे ण धणु परासुस.” १३३	प्रमादः परमद्वेषी १३९	ब्रह्मज्ञानविवेकनिर्मलधियः १०१

१ “ ” इदं चिह्नं गद्यस्य ।

श्लोकाः	पञ्चाङ्गाः	श्लोकाः	पञ्चाङ्गाः	श्लोकाः	पञ्चाङ्गाः
नैवाहुतिर्न च स्नानं,	११६	पणपहर माह फगुणि ...	१२०	परमागमसुस्सा.	३५
नो इह लोगद्वयए आया.	११०	पतितं विस्मृतं नष्टं	७९	परलोए सिंवलि.	८५
नोदकमपि पातव्यं, राज्ञा.	११६	पत्ते वसंतमासे.	१७१	परहितचिन्ता भैत्री	१७०
प.		पदं स्थाने विभक्त्यन्ते,	१२९	परिसुद्धं जलगहणं	३७
पक्वित्वय चाउत्तमा.	११७	“पद्याभ्युदकरज्जूनां श्रदानं,”	७२	परीक्षणीयो यत्नेन.	६६
पक्षिणां वायसो धूर्त.	१३	पत्तरसकौडी सयाइं	१९९	पहसंतगिलाणुंसुं.	१७४
पञ्चाश्रवाद्विरमणं.	१८९	पन्यातश्च विशुद्ध्यन्ति.	३१	पाणिवहसुसादत्तं,	१५७
पञ्चेन्द्रियाणि त्रिविधं.	२८	“पभूणं भंते १ सक्रे देविदे”	१५७	पाणिवहे वट्टता भमंति भी	४२
पडिकमणं पडिअरणा.	४	“पमात्तरस सव्वओ भयं”	३९	पाणेहिवि पिओ अत्थो	७९
“पढइ सुणेइ सुणेइ अ ”	२०१	परगुणगहणं छंदाणुव.	१८४	पाण्योरुपकृति सत्त्वं.	९
पढमं अणिच्चभावं	१८९	परत्तिथीणं तद्देव.	३५	पात्रे धर्मनिवन्धनं तद्वितरे	४५
पढमं जईणं दाऊण.	१७४	परदारवज्जिणो.	८४	पादाहृतं यट्ठथाय,	१६७
पणदिण भीसो छट्ठो	१२०	परमत्थ सन्तवो.	३५	पापान्निवारयति योजयते.	११७

श्लोकाः	पञ्चाङ्काः	श्लोकाः	पञ्चाङ्काः	श्लोकाः	पञ्चाङ्काः
न.		नवि तं सत्त्वं व विसं		निन्दन्तु नीतिनिपुणा	
न करेमिति भणिता	११६	न शक्यं रूपमाद्रुं	११७	निन्दन्तु नीतिनिपुणा	६९
नम्रत्वे पञ्चवो जलैर्जलचराः	२००	न सत्यमपि भाषेत	८३	निन्द्यं नद्यादैरयन्त्यजवर्ज्य	१०९
न ग्राह्याणि न देयानि.	१३५	न सरस्व पमायजुत्तो	६१	निर्वज्जाहारेण	११४
न नर्मयुक्त वचनं.	६८	न स्नेहेन न विद्यया न च विद्या.	१५०	निर्व सिद्धी इत्थि मुँसिसे	११०
न निमित्तद्विपा क्षेमो.	२९	न स्वयं ख्यापितगुणो	८७	निर्वसेज तत्थ सद्धो	३२
न प्रारब्धं सिद्धाति.	८८	न ह्येत न तथैत	१६९	निसगुवएसरई.	२७
नमस्यामो देवान्ननु हतविधैः.	१११	नाणाविहोवगारणं.	१५१	निसगुवएसरई.	१०१
न मारयामीतिकतव्रतस्य	४०	नासेइ सुअं विणयं च	१००	नीचस्यापि चिरं.	६
न म्लापितान्यखिल.	६२	नाहं स्वर्गफलोपभो०	७	नीचस्यापि चिरं.	१०१
न रणे निर्जिते शूरो,	४०	निद्विवि पावपकाः	१९७	नृण जिणण धम्मोवि	५५
नरयाओ उव्वट्टा.	७२	नित्यं शुद्धः कारुहस्तः	३१	नृपतिर्नैरश्च नारी तुरगसत्त्री	१२०
“सक्कारेण विवोहो.”	२०१	निदाषे दाहार्त्तः	४४	नृपत्यो नैरयिकाः सुराश्च निखिलाः....	११८
				नेमिती रहगारो.	१३०
				नेहब्भंभिअतणुणो.	१९६

श्लोकाः	पत्राङ्काः	श्लोकाः	पत्राङ्काः	श्लोकाः	पत्राङ्काः
दृहइ सुअणविओ.	७७	दुव्भासिएण इकेण.	२०१	देहेसु भित्तदेहे.	७७
दां नवरि न सफइ.	१७५	दुर्जनदूषितमनसां	११०	दंसणनाणचरिते.	२७
दाणत्तसयदोसा.	१७५	दुर्वलानामनाथानां	११	दुभेपु सलिलं सपिंनरेपु	५४
दाणं दरिदस्स पटुस्स खंति	२०२	दुर्विधदुर्भया दुक्कुल	४४	दे वाससी प्रवरयोपिदपायशुद्धा	१०२
दानमौचित्यविज्ञानं.	८०	दुविहो य मुत्तावाओ.	६०	ध. धणसंचयो अ विउलो	५
दानेन भूतानि वशीभवन्ति	१५२	दुविहं लोइअमिच्छ	३५		
दाने याने शयने.	५७	दुष्टः सुतोऽपि निवासः	१५२		
दानं यत्प्रथमोपकारिणि	१८८	दुमेइ जणं तावेइ	७		
दिट्ठिपडिलेहणेणा १ पप्फोडा	१८९	दुद्धा संप्रथमकारि.	११६		
दिवसे दिवसे लक्खं	१५१	देवदाणवानधन्वा	८४	धर्माद्धनं धनत एव.	१७७
दुमांधो पइसुहो	५२	देवाण दाणवाणं.	९२	धर्मारसे ऋणच्छेदे.	८१
दुक्खाण एउ दुक्खं गुरु.	४१	देसावगासिअं पुण.	१५७	दारिज्जइ इतो जलनिहीवि	१३९
दुप्पसहं तं चरणं जं.	२८	दो वारे विजयाइसु.	२७	धुवं पढमोवससी करेइ.	२५

श्लोकाः	पञ्चाङ्गाः	श्लोकाः	पञ्चाङ्गाः	श्लोकाः	पञ्चाङ्गाः
तज्ज्ञानमेव न भवति	६ तिण्डं सह समा,	२६ तंसि अ रयंति वत्ये १०६
तत्तमिणं सारमिणं.	१५४ तिण्ड सहस पुष्ट	२६ तं सत्तीवो करिजा तवो. १६३
तत्तिष्ठो विहिरथा.	८६ तित्थकरचलणाराण्येण	३५ लक्तार्तसौहृद्यात्. १४९
तत्थ य अट्मासे.	२०० तित्थयरपवयणसुखं,	२७ वयःश्वान न शुश्रून्ति १०
तत्थ समणोवास.	३४ तिथिपर्वोत्सवाः सर्वे,	१७४ वधी वेजोगायो भाजुरिति. ११६
तरुणीमह रागधेण.	१५२ तिक्वत्तवं तवमाणो,	१५१ निविधमिद भवति शकुत्तं ८६
तवसंजमजोगेयु.	३ तुष्टेति छजरभर,	१३५ थ.	
तस्माद्धर्मायमिस्सा	८५ तुल्लाखानिरगापेयं,	७३ थिरकरण पुण थेरो ३
तस्सिन् वस्से स्थिता.	३७ तेसिपि अ जणणीओ,	२०२ थूला सुटुसा जीवा. ३८
तस्साहणे जाणि.	२ तैललीमांससम्पयो,	८५ द.	
तद्धारत्वं समणं वा,	१८८ तो पडिअं तो मुणिअ	१६० दर्शनयेष्टास्सरगतिभद्व ८७
तामालिवणे तवेण,	३१ तं च रुहिरं जवती.	१०६ द्वावाण सन्वभावा २७
तालपुड गरलाणं,	६२ तं न दुष्करं ज पडि.	१५७ दशशला समाश्रयणी. १२२

श्लोका.	पत्राङ्काः	श्लोकाः	पत्राङ्काः	श्लोका.	पत्राङ्काः	श्लोका.	पत्राङ्काः
जातिर्थातुं रसातलं गुणगण ५३	कूपे ण जुव्वणेण. ८१	जं अजिअं चरित. १९३		
जा दव्वे होइ मइ. ५७	जे केवि गया भोक्खं १५१	जं अन्नाणी कम्मं. ३१		
जायते जलद्वन्द्व. १५०	जेसे पुरिसे अगाणि. १३४	जं इंदिय सयणाई १३१		
जालंधरेहि भुमीह. ८२	जो अत्थिकायधम्मं. २८	जं वडिदु कडंतं. १६३		
जाहे खणिओ ताहे. १५०	जोग जोगे जिणसा. १९८	जं कुणइ भावसक्क १९७		
जिव अजिव पुत्रपावा ८	जोगाणं दुव्वणिहाणं. ३९	जं चित्ते चित्तेव. ९५		
जिणसासणे कुसलया. ३५	जो जरिसेणमित्त. ३२	जं जं वच्चइ जाई. ५२		
जीवन् भद्राण्यवाप्नोति ४७	जो जिणदिट्ठे भावे. २७	जं न लहइ सम्मत्तं. ८		
जीवाइ नवपयत्थे. ८	जो जेण सुद्धधम्मंभि. ३	जंमि उ पीलिजंतो. १३८		
जीवाण कुंशुमार्हणं ११६	जो देइ कणयकोडि ८४		ट.		
जीवे अट्टविहवंधर. ६	जो समो सव्वभूयसुं. १४९	टंकच्छेदेन मे दुखं. १४५		
जीवो अणाइ निहणो. ३२	जो सुत्तमहिजंतो. २७	त.			
जीवो पमायवहुलो. १५०	जं अइदुक्खं लोए. १९४	तइअ चउत्थे तमिअ. २६		

श्लोकाः	पञ्चङ्काः	श्लोकाः	पञ्चङ्काः	श्लोकाः	पञ्चङ्काः
चउभेजं मिच्छतं.	३५ छविह जयणाऽऽगार.	३५ जयणा य धम्मजणणी.	१३५		
चउसइहण तिलिगं दस विणय.	३५ छिज्जव सीसं अह होइ सज्जणेण.	४६ जलकीडान्दोलनादि विनोदो.	१३३		
चक्रे विपणे नीलव.	९१ छिज्जंतो भिज्जतो पीलिज्जंतो वि.	३५ जल रेणु पुढवि पक्कयराइ.	१९३		
चतस्रो विहृतयो.	११५ छित्ता पाशमपास्य झट्टरचना	१४१ जह कुसलो विहु विज्जो.	१९६		
“चतुर्थीं सुतिवैयाहृत्यकराणामिति.” २०१	छिनिदिआ नपुंसां हुरुव.	८५ जह जंघुपायवेगो.	१९४		
चतुर्दश्यष्टमी चैव अमावासा. ८५	ज.	जहनाम महुरसलिलं.	३२		
चत्तारि पंच जोयण सवाइं गंधो. २९	जइआ होही पुच्छा जिणाण ममंगंमि २८	जह वालो जयतो कज्जमक.	१९७		
चत्तारो नरकद्वाराः	११९ जइ किचिदप्यओ अणमप्य वा १४९	जह जह अपो लोहो कज्जमक.	१०२		
चाउमासिअ वरिसे उरसगो खित. २००	जइ तेसि जीवाणं तत्थ गयाणं. १८९	जाइ कूल रुव चल तव	१९२		
चेड्यकोणियझुञ्जे चुलसी.	२०२ जइ मुग्गमासमाई विदलं.	११८ जागरिआ धम्मीणं.	१३३		
चौरअरौपको मञ्जी.	७१ जइवि अन जाइ सव्वरथ	१०९ जा गंठी ता पढमं	२४		
छ.	जत्थ पुरे जिणमवण.	३२ जा जीव वरिस चउमास	१८३		
छत्रंगदंसणे फासणे अ.	८३ “जदि देसओ आहारपोसहिओ तो.” १६३	जाणिज्ज मिच्छदिही जे.	३४		

श्लोकाः	पत्राङ्काः	श्लोकाः	पत्राङ्काः	श्लोकाः	पत्राङ्काः
धान्या शुद्ध्यन्ति विद्वांसो.	३०	ग.	१००	गुणेष्वेवाद्दरः कार्यः.	६२
क्षेत्रं रक्षति चञ्चा सौधं लोलत्०	१११	गणिसं जाईफलफोफलाइ.	१००	गुणैरेव महत्त्वं स्यान्नाङ्गेन वयसाऽपि वा. १०	१०
स्व.		गयणंसि गहा सयणंसि सुविण.	१५३	गुरुगुणञ्जितं तु गुरुं ठाविजा.	१
खड्गाइसासणजुअं०	२७	गल्लेसु इथिलामो कनेसु अ.	१४४	गुरुविरहंसि य ठवणा.	१
खड्डु खणाविअ तइं छगल !	४१	गवाशनानां स गिरः शृणोति.	३२	गूढसिरसंधि पद्म.	११९
खणमित्तसुक्खा वहुफालहुक्खा.	८३	गामागरनगराणं.	७२	“गोअमा ! अपडिक्कंताए इरियावहिआए.” २	२
खणं जाणाइ पंडिए०.	१७०	गावी महीसी उट्टी अय एल्लग.	१००	गोशतादपि गोःक्षीरं.	१०२
खंडन्ती पेप्पणी जुल्ली०	१२२	गिरिकणिण किससपत्ता.	११९	गौरवाय गुणा एव.	२४
खंसि अल्लव मद्दव०	१८९	निहकोकिलअवयवसंसिस्सेण.	११६	य.	
खंती सुहाण मूलं मूलं धम्मसस.	२०२	निहमच्चं मुत्तुणं दिसिगमणं.	१५७	घोलवडा वायगण.	११५
खादन्न गच्छामि ह्सस भाये.	४५	गुड्डीरुवयणक्कखोर अंतरे.	८३	च.	
खित्ते खले अरन्ने दिया य राओ०.	७२	गुणितः समीपवर्ती पूज्यो.	१५७	चउदस. दस य अभिन्ने तियमा.	२४
				चउदसपुज्जी आहारया य.	३९

श्लोकाः	पञ्चाङ्गाः	श्लोकाः	पञ्चाङ्गाः	श्लोकाः	पञ्चाङ्गाः
कवयकम्भो तहसीलवं च.	१९५	कार्ये शुभेऽशुभे वाऽपि.	१३६	कुविअस आउरसय.	५०
करचलुअपाणिणवि अवसरदि०.	११३	कालादओवि मरिउं चउत्थपुढ०.	२०२	कुसुम्भकुङ्कुमाभ्भोवलि०.	३७
करससभमुह्वेवाइएहि.	३५	काले दिणसस पहेणयसस आगो०.	१७५	कुसिणाणि अ चउसट्ठी.	१००
करोत्तादो वावत् सपुणहदयः.	१२४	किइक्रमकरो हवइ साह.	१	कुटसाक्षी सुपावादी०.	६१
कर्तुः स्वयं कारयितुः पेरण.	१७१	किविणाण थणं नागाण फण०.	९७	कुटसाक्षी सुहद्वेही०.	६१
कलिकारओवि जण मारओवि.	८४	कि केण कसस दिइइ.	३०	कुलेसु सुओपत्ती०.	१४४
कल्लोलादपि जुहुवादपि चलिदि०.	९५	किं ताए पडिआण पयकोडी०.	४०	कुपणोऽनयदरिद्रे न्यससत्तामे०.	१८८
कहकह कोरसि कह मा.	१९५	कि तिबेण तवेण कि च जवेण.	१५५	कुपानदी महातीरे०.	४१
“कहन्ते भते ? जीवा नेरइअत्ताए कम्म.”	५	कि सुरगिरिणो गरुअ०. ..	४०	केचिन्नो जनमहिनिभैरधियः.	५९
“कहिण भते ? संसुत्थिम मनुस्सा स०”	१३३	कुपामवासः कुनेरेन्द्र.	४३	केसिचि होइ चित्तं वित्त०.	१८६
क्रियाशून्यस यो भावो.	४	कुत्तल्लदीतन्यनाटकादि.	१३३	कोऽपि कापि कुतोऽपि कस्यचिदहो.	११५
काउण वामजाणुं हिट्ठा उडुं च.	२	कुरगमातंगपतंगमुत्ताः.	६	कौशेयं कुमिजं सुवर्णमुपलाहूर्वा.	५९
कामारागस्नेहरागाविपत्करनिवारणौ.	७	कुरुवयतरुणो फुल्लति जन्थ.	१९२	कचणमणिसोवार्ण०	१६५

श्लोकाः	पद्याङ्काः	श्लोकाः	पद्याङ्काः	श्लोकाः	पद्याङ्काः		
ईसितधनामिरक्षप्रतिप्रितिसी०.	१०१	उत्रभोगे विगर्भो.	११४	एगतेण निसेहो जोगेसु न०.	११२	
उ.	उवसमसम्मदिट्ठी अंतरकरणे.	ए.	२५	एगंसि उदगविट्ठमि.	३७	
उक्रोसं सासायणउवसमिआ हुंति.	२६			एणेण अणेगाइ पयाइ.	२७	
उचिअं मुत्तण कलं दवाइ.	७१	अं अणंतरत्त मिच्छं.	३५	एणेणवि वीहिणा उंदरस्स.	१८१
उट्टुगामी रामा केसव.	१९१	एकवच्चतुरो वेदाः.	८४	एव सु सीलवते असीलवतेहि.	३२
उत्तमाः स्वगुणैः ख्याता मध्यमा.	१६	एकत्रासत्यजं पापं.	६२	एव वाया न भणइ.	३५
उदयरसेव निरोहो उदयपत्ताणं.	१९४	एकमक्काशानात्रित्तमग्निहोत्रफल लभेत.	११६	क.			
उहिट्टुकडंमि सो भुजे.	१६३	एकराट्ठुपितत्ताडपि.	८४	कतिपयदिवसस्थायिनि मदफारिणी.	५५
उद्यमे नास्ति दारिद्र्यम्.	१३८	एगरस चेव दुमख हणि०.	७९	कत्थइ मइदुव्वहेण.	२८
उद्धावणा पद्दावण खिसो.	३	एगगया य हाणे तुट्ठी.	३	कन्नागहणं दुपयाण सूअग०.	६०
उपकारिणि वीतमत्सरे वा.	८२	एगविह दुविह तिविह.	२७	कन्याविकयिणश्चैव०	१२२
उपश्रुतिरेव खलानां.	५३	एगविह सम्मं (तत्त) खइ निसगग०	२७	कम्पः स्वेदः श्रमो मूच्छो.	८४
उल्लूककाकमानार्गदृशश्चरश्चक्राः.	११६	एगं कोटिसय खलु वावन्ना कोटि.	१९९	कम्मं कसं भवो वा कसमाओ.	१९३

श्लोकाः	पञ्चाङ्काः	श्लोकाः	पञ्चाङ्काः	श्लोकाः	पञ्चाङ्काः
आणातिज्झो अत्थो.	२८	आलंघणमलहती जह सट्ठाणं.	२५	इ.	
आत्सभूपतिरयं चिरन्तनः.	१२३	आल् तह पिंडाल् हवंति.	११९	इक्कासीई सा करणकारणाणु.	३७
आत्सायत्ते शुणाधाने.	६२	आलोअणापरिणओ सम्मं.	१९७	इक्केण कयम कलं करेइ.	११९
अदेयत्वमसंस्तुतेऽपि हि जने.	१५२	आलोअणासुदणो लिंगसिणं.	१९७	इक्केण विणा पियमाणुसेण.	८९
आपत्सु सम्पत्ततीपु.	१३१	आशंसया विनिर्मुक्को.	१९०	इल्लेव देवव्रजभोजय ऋद्धिः.	४१
आसिग्गहिअं अणभिग्गहं च.	३५	आस्सां स वेतसां सङ्गात्.	३२	इंदिय धूत्ताणं अहो तिलवुसमिच्चंमि.	६
आयरियअणुकपाए गच्छो.	१८८	आहाकम्भामंतण पडिसुणमाणे.	४	इन्द्रियाणां जये शूरो.	४०
आयरिय १ उवञ्जाए २ धेर ३.	१८९	आहारभयपरिग्गह.	१९२	“इमंमि जाइयम्भवं एयपि.”	२८
आयरियपरंपराए आगयं जो.	१४९	आहारभयपरिग्गहमेहुण.	१९३	इह चेव खरारोहण गरिहा.	७२
आरुमासुदत्तम.	४३	“आहारमयमैशुत्त.”	१९२	इह पुत्थयाइ जे वत्थगंध.	९८
आरोग्गसादिअं माणुसत्तणं.	१०२	आहारि खलु सुद्धी दसहा. ...	७८	इहलोइच्चिय जीवा जीहाळेअं.	६२

“ इदं चिहं गयस्स ” ।

श्लोकाः	पञ्चाङ्काः
अत्रापं संसजो.	३८ अमकमक्षरं नास्ति।
अन्नोसि सत्तापं.	३९ अमायेव हि भावेन।
अहो शुद्धेऽवसाने.	११६ अमानास्यामष्टर्मां च।
अप्रकारिणु मा पापं.	१४० अमेव्यमभ्ये कीदृस्तु.
अपरिक्लिष्यकय.	१६७ अंवस्त य निवस्त.
अपलपति रहसि दत्तं.	७४ अयसि य हरिमंश.
अपुनस्त गृहं शून्यं.	६७ अरिहंत सिद्ध चेद्वश.
अपहियं कायव.	११७ अरिहंतसु अ रागो.
अप्यपि भावसहं.	११७ अरिहं देवो गुरुणो.
अपरिवर्द्धि ससमे.	२६ अर्हत्याः प्रथमं निवे.
अमरमभक्षणादेव.	११९ अलसायतेण विसज्जणेण.
अमरमभक्षणाद्दोषा.	११८ अलियं न भासियव.
अमणता विहु नज्जति.	११८ अवन्थ कोपस्य निहन्तुरापदां.

श्लोकाः	पञ्चाङ्काः
अवरे च अणत्थ परंपराव.	१०४ अवरे च अणत्थ परंपराव.
अवश्यं यातारश्चिरतर.	७ अवश्यं यातारश्चिरतर.
अवि आणिअ पत्थावं.	८५ अवि आणिअ पत्थावं.
अविहिकया वरसकयं.	४० अविहिकया वरसकयं.
असाधुः साधुर्वा भवति.	३२ असाधुः साधुर्वा भवति.
अस्ति बुद्धिः परेषां हि.	१९ अस्ति बुद्धिः परेषां हि.
अहिंसासममो धर्मः.	३५ अहिंसासममो धर्मः.
अ.	७ अ.
आवद्विया उविवा दप्यो पुण होइ.	९ आवद्विया उविवा दप्यो पुण होइ.
आडवमाइ परदुक्खमकरणं.	१७४ आडवमाइ परदुक्खमकरणं.
आक्षीरधारैकमुजामागमैकं.	४६ आक्षीरधारैकमुजामागमैकं.
आप्रही वत निमीयति शुक्तिः.	६० आप्रही वत निमीयति शुक्तिः.
आणाईसरिशं वा.	१६८ आणाईसरिशं वा.

अर्हम् ।

श्रीश्राद्धप्रतिक्रमणे साक्षीभूताऽऽगतानां श्लोकानां गाथानां चाकारादिअनुक्रमणिका.

श्लोकाः	अ	पञ्चाङ्गाः	श्लोकाः	पञ्चाङ्गाः	श्लोकाः	पञ्चाङ्गाः		
अइकोहो अइलोहो.	७३	अजराजः खरराजः.	१६६	अदामलगापमाणे.	३७
अइरोसो अइतोसो.	११४	अण्डेण तं न वंधइ.	१३५	अङ्गिर्गात्राणि शुद्धानि.	३०
अहुत्ता परसन्ताप०	७७	अणमिग्गहिअहुदिट्ठी.	२७	अधिकारात्रिमिर्मासैः.	१२०
अकसुरहीण खीर.	१८६	अणवाट्ठिअं मणो जस्स.	१३५	अधीते यत्किञ्चित्त्वं	७१
अकखंडिअचारित्तो वय०	११७	अणणाए एगे सोवट्ठणा.	२००	अनशनमूनोदरिया.	१८८
अकखे वराडए वा.	२	अणुवकयपराणुग्गह०	२८	अंतमुहुत्तुवसम०....	२६
अग्गीवो नवि जाणइ.	११६	अतिलोभो न कर्त्तव्यो.	१०३	अन्तर्मुवो ललाटे.	४८
अग्गीयो नवि जाणइ.	४१	अत्थि जिओ तह निवो.	३६	अंतोमुहुत्तमिच्चपि.	१
अग्गीयोमीयमिति या.	४१	अदेवे देवदुद्धिया.	३४	अन्धे वससि मज्जासः	४१

विषयः	पञ्चाङ्कः
पोडशसंज्ञावर्णनम्	१९३
अन्यकथायोदयेऽपि अन्या गतिः	१९३
सम्प्रदर्शनमहिम्नि लेख्यापट्टवर्णनं गाथा ३६	१९४
वैद्यात् व्याधिवत् प्रतिक्रमणात् पापशान्तिः गाथा ३७	१९५
मन्त्रात् विषाभाववत् प्रतिक्रान्तेरतिचारपापभावः गाथा ३८ १९६	१९६
अर्धानवगमेऽपि सूत्रात् पापपगमे हंसदृष्टांतः ...	१९६
आलोचनानिन्दाभ्यां क्षिप्रं पापनाशः गाथा ३९	१९६
लक्षणार्थादृष्टान्तः गाथा ४०	१९६
आलोचनायोग्याः क्षेत्रकालभावाः गाथा ४१	१९७
बहुरजसोऽपि प्रतिक्रान्तेरचिरादन्तक्रिया गाथा ४२	१९८

विषयः	पञ्चाङ्कः
अस्मृतातीचारप्रतिक्रमणं	१९८
मङ्गलगर्भा सोद्यमता गाथा ४३	१९८
सर्वचैत्यसाधुनमस्कारः गाथे ४४-४५	१९९
जिनकथया दिनातिक्रमणे आशंसा गाथा ४६	१९९
अर्हदादीनां मंगलतास्मृतिः गाथा ४७	२००
अस्त्रीकृतव्रतानामपि प्रतिषिद्धकरणादिषु प्रतिक्रमणं	२००
श्राद्धस्य गुर्वनुवादकत्वेन धर्मकथा गाथा ४८	२०१
क्षमणं भैत्री वैरव्युत्सर्गस्य च करणं गाथा ४९	२०१
प्रतिक्रमणपूत्रस्यार्पता गाथा ५०	२०२
प्रशान्तिः	२०३

विषयः.

पत्राङ्काः.

अथ चतुर्थः शिक्षाव्रताधिकारः

सामायिकविधिवर्णनम्	१४८
सामायिकातिचाराः गाथा २७	१५०
सामायिकव्रते धनसिद्धेः १६७ गाथाः	१५१
देवावकाशिकवर्णनम्	१५७
देवावकाशिकातिचाराः गाथा २८	१५८
देवावकाशिके धनज्ञात प्रादुर्भावपर्यन्तम्....	१५८
पौषधस्वरूप	१६२
पौषधातीचाराः गाथा २९	१६३
पौषधे भोजनानुमतिः	१६४
उपर्वस्वपि पौषधकृतेः सिद्धिः	१६५
पौषधराधनविराधनयोरेभ्यद्वयज्ञातं (चम्पूः)	१६६

विषयः

पत्राङ्काः

अतिथिसविभागस्वरूपं देशकालादियुक्तज्ञानविधिः	१७४
अतिथिराधिसगस्यातिचाराः गाथा ३०	१७५
अतिथिसविभागो गुणाकरगुणधरवृत्त ३७२ श्लोकाः....	१७६
सुरितवृत्तः स्वित्तादिभ्यो विनाऽनुकपा वनेऽतीचाराः	१८८
गाथे ३१-३२	१८९
तपश्चरणकरणसप्ततिभेदाः सविस्तर

अथ पञ्चमः दोषाधिकारः

सदरेरनातिचाराभावाश्ला गाथा ३३	१९०
नवनिदानव्याख्या	१९१
योगव्रयातिचाराणां प्रतिफलमणं योगव्रयेण गाथा ३४	१९१
वन्दनार्हिसंज्ञानां च वर्णनं गाथा ३५	१९२
वनस्पतावपि संज्ञादर्शनम्	१९२

विषयाः	पत्राङ्काः
परमतेनापि मैथुनस्य दुष्टता तपसे स्त्रीत्यागश्च ८५
ब्रह्मव्रते शीलवतीनिदर्शनं—श्लोकाः ८५
(अर्थसंस्कृतभाष्यतमयं) ३८७ ८५
पञ्चमाणुव्रते परिग्रहस्वरूपं गाथे १७—१८ ९९
धान्यरत्नस्थानरद्विषद्वचतुष्पदकृत्यानां चतुर्विंशतिचतुर्विं-	
शतित्रिद्विदशैकभेदता ९९
परिग्रहपरिमाणतिचाराः १००
तुष्णायाः दुःखहेतुता १०१
परिग्रहपरिमाणे धनश्रेष्ठिदृष्टान्तः १६६ श्लोकाः १०२

अथ गुणव्रताधिकारः तृतीयः

दिग्म्रतातिचाराः गाथा १९ १०८
दिग्विराजौ महानन्दचम्पूः १०९

विषयाः	पत्राङ्काः
भोगोपभोगव्याख्या गाथा २० ११४
अभक्ष्यव्याख्या ११५
रात्रिभोजनदुष्टतासिद्धिः ११६
रात्रिभोजनलयागे सित्रत्रयीदृष्टान्तः ११७
द्वात्रिंशदनन्तकायाः ११९
पिष्टसचित्तादिकालमातं गाथा २१ १२०
पञ्चदशकर्मदानस्वरूपं तत्र दोषदर्शनं च, गाथे २२—२३ १२१
भोगोपभोगपरिमाणे माञ्जिपुत्रीवृत्तं ११७ श्लोकाः १२२
अनर्थदण्डस्वरूपं १३१
द्विषप्रदानप्रमादाचरिततिचाराः गाथाः २४—२५—२६ १३२
चन्द्रोदये भृगुसुन्दरीकथा १३४
अनर्थदण्डस्यागो वीरसेनकसुमथीकथा ३५७ श्लोकाः १३५

विषयाः	पत्राङ्काः
प्राणवयस्य भेदाः २४३ गाथा ८	३७
हिंसाचतुर्भङ्गी गाथा ९	३७
धूला सुटुमा जीवा इत्यस्य व्याख्या	३८
प्रमादना पञ्चकमष्टकं च	३८
सापेक्षा वधवधादयः गाथा १०	३९
वधादीनामतिचारतासिद्धिः	४०
दयायाः सर्वधर्मरहस्यता	४०
यज्ञीयहिंसाया, अशुभोदयता	४१
धनपालभोजदेववृत्त	४१
यज्ञाहिंसायां रुद्रशर्मविपट्टान्तः	४१
दयाया अनङ्गीकारस्य फलं	४२
दयाया इतिवल्कथा ५०४ आर्याः	४२
स्वपावादस्वरूप गाथा ११	६०

विषयाः	पत्राङ्काः
शुपावादे भानुचाण्डालीसवादः गाथा १२	६१
सत्यवादे गुणाः	६२
शुपावादिनो धर्मस्यापि अयोग्यतायां श्राद्धसूत्रोद्घातं	६२
शुपावादविरतौ कमलश्रेष्ठिकथा २५२ गाथाः	६२
चतुर्विधमदत्तं स्वाम्यादिभिः, स्वाम्यदत्तद्वैविध्यं च, गाथा १३	७०
स्तेनाहताया अतीचाराः (उचियं मोत्त० व्याख्या) गाथा १४	७१
अष्टादश चौरप्रसूतयः	७२
अदत्तत्यागफल	७२
अदत्तत्यागे वसुदत्तधनदत्तयोर्घातं २८७ गाथाः	७२
चतुर्थेनतस्वरूप गाथा १५	८२
अपरिशुद्धीतगमनाया अतीचाराः गाथा १६	८३
स्वदारसत्तोपपरदारवर्जकयोरीचाराः	८४
परदारगणा वेद्व्यातां तिथिषु स्वदाराणा च त्यागाः	८५

श्राद्धप्र-
ति०सूत्रे
॥ ४ ॥

विषयः	पत्राङ्काः	विषयः	पत्राङ्काः
सम्यक्त्वे जयविजयकथा (श्लोकाः ४७२)	९	शौचव्यवसाददर्शनपूर्व स्मृतिभिर्बलवतोऽज्ञानस्य सिद्धिः	३०
सम्यक्त्वप्राप्तिवर्णनम्	२५	विद्वद्भुगुप्सायां श्रावकमुताया दृष्टान्तः	३१
पुञ्जत्रयकरणं	२५	कुलिङ्गिप्रशसायां लक्ष्मणश्रेष्ठिदृष्टान्तः	३१
पुनः सम्यक्त्वप्राप्तौ अपूर्वकरणदेः करणाकरणे	२५	संसर्गाद् गुणदोषोत्पादसिद्धौ शुक्लद्वयदृष्टान्तः	३२
सम्यक्त्वभेदाः तत्स्थितिधार्क्यगुणस्थानान्तरोपयोगल-		मिथ्यात्वस्थानानि ७९ देवगतानि	३२
विधचिन्ता औपशमिकादीनांश्रित्य	२६	लौकिकगुणगतानि मिथ्यात्वस्थानानि ५	३४
कारकादिस्वरूपं द्रव्यादयो निसर्गोदयश्च भेदाः	२७	लोकोत्तरदेवगतानि मिथ्यात्व स्थानानि ४	३४
शङ्कादीनां व्याख्या	२८	इहलोकार्थमपि यक्षाघाराधनस्य मिथ्यात्वानुगतं	३४
शङ्कायां कन्यादृष्टान्तः	२८	अनुकम्पादानसिद्धिः	३५
आकाङ्क्षायां द्विजज्ञातं	२९	मिथ्यात्वस्य त्रिविधविधयत्नाज्जया	३५
शङ्काविचिकित्सापार्थक्योक्तिः	२९	आमित्राहिकादयो मिथ्यात्वभेदाः ५	३५
धर्मकलङ्के रज्जिकार्याज्ञातं	३०	अथ द्वितीयोऽणुव्रतपञ्चकाधिकारः	
विचिकित्सायामापादाचार्यदृष्टान्तः	३०	पृथ्व्यादीनां जीवत्वसिद्धिः गाथा ७	३६

ॐ अहम्

श्रीश्राद्धप्रतिक्रमणसूत्रस्य विषयानुक्रमणिका.

विषया.	पत्राङ्काः	विषयाः	पत्राङ्काः
अथ प्रथमः सन्यक्त्वाधिकारः		अतिक्रमादित्यरूपं गाथा २	४
श्रावकसामाधिकेऽपि स्थापनासिद्धिः	१	आरम्भपरिमहदप्रतिक्रमणं गाथे ३-४	५
सामायिके रजोहरणमुखवर्षिकप्रद्वयं	२	इन्द्रियकषायाप्राशस्त्यप्रतिक्रमणं	६
प्राणीर्योपधिकाप्रतिक्रमणसिद्धिः	२	श्रवणादीनां प्रशस्ततानिरूपण	६
पञ्चदश सिद्धभेदाः गाथा १	३	कर्मदृष्टान्त इन्द्रियसवरासंबन्धोः	७
आचार्यादीनां स्वरूपं	३	क्रोधादीनां प्रशस्तताऽपि गाथा ५	७
श्रावकशब्दान्वयः	४	अभियोगाः पट्	८
प्रतिक्रमणान्वयः	४	सन्यक्त्वस्वरूपफलादि गाथा ६	८

ये प्रकरणकारास्त एव श्रीललितविस्तरकारिणः, तैः संमता च स्तुतिश्चतुर्थी, त्रैयावृत्त्यकाराणां सूत्रं च सर्वेषां करणीयतया चैत्यवन्दनकारिणां २०१
इत्येवं स्पष्टाधाव्याख्यामयी विषयविवेचनप्रवणा काव्यबोधविधायिविविधच्छन्दोबद्धगद्यसंस्कृतप्राकृतभाषामयकथाकलिता येदं-
शुगीनानेकाऽऽश्वाङ्कासमाधानसाधना चतुरचेतश्चमत्कारकारिष्यपीयं वृत्तिः ‘‘अर्थदीपिका’’ नास्ती निर्मिताऽपि पूज्यपाद्वैविहायौद्धत्यं शोधिता
लक्ष्मीभद्रैर्विद्युधैः, ततो निष्कलङ्का समभ्यसनीयाऽभ्यासपटिष्ठानामित्यभ्यर्थनापुरस्सरसमर्थयन्ते.

उदन्वदन्ता आनन्दाः शैर्युन्यङ्गेन्दुमिसे हायमे शुचिकृष्णद्वादश्यां सूर्यपुरे.

प्रान्तेऽपि तदीयश्रीललितविरारजन्यवोधान्वितत्वा
 स्वस्याख्ययि, तेन तद्गन्धजन्य वोधवाप्तेः शिष्यगुरु-
 भावता असमानकालीनता च द्वयोरप्युपपद्यत एव)
 सिध्यात्वस्थानेषु लौकिकलोकोत्तरदेवगुरुगतानि विवि-
 धानि सिध्यात्वस्थानानि, ऐहलौकिकार्थमपि मान-
 नायां सिध्यात्वसाधनं च
 प्राविन्नजिष्णुणा च भार्या साधानाऽपि स्यात् मोक्ष्यैव
 ज्ञानपञ्चम्यां पुस्तकादीनां वस्त्रगन्धकुसुमोद्यैरर्चनं
 पिष्टस्य मासभेदेन सचित्ततादिकालमानं
 गृह्यस्यापि यावज्जीवं ब्रह्मचर्यस्याभ्युपगमः
 'परवाया' इत्यस्य विवरणस्यावलोकनात् सस्कृतभाषायाः स्पष्टं
 सकाशात् गौरवमर्थमाश्रित्य प्राकृतभाषायाः
 प्रतिभापयमागमिष्यति

३२
 ३३
 ८५
 ५८
 १२०
 १२६
 १२८

अधिकरणानां व्युत्सर्जने तल्लन्यपापवन्धमाभावः अन्यथा
 तु बन्ध एव
 श्रावकाणां कृतसामायिकानामपि श्रवणं पठनं प्रच्छन्नं वा,
 तेन येऽधुना अविरतिजन्याले निमज्जयन्ति श्रावकान्
 व्याख्यानश्रवणागतान् तेऽविरतिपक्षगा एव, न च तेषां
 पक्षपाति वचनमेकमपि शास्त्रीय, स्याद्विद्वाविर्भाव्यं तैः
 पौषध पर्वानुष्ठानमित्येतद्व्युत्पत्तिमात्रं, प्रवृत्तिस्तु आहार-
 त्यागादौ, तेनापर्वसु पौषधस्य निषेधकानां गतिः का,
 व्यतिरिन्ध्याग्रहं न किञ्चित् वाक्यं निषेधकमपर्वसु
 पौषधस्य, समयोगक्षेमत्वाद्वाऽपर्वसु न कार्योऽतिथि-
 सविभागः, पौषधवत्तत्राप्यविधिप्रसक्तेः
 देवादित्यु सम्यक्त्वार्थं बहुमानादिकरणे न सिध्यात्वं,
 प्रत्युत देवागमसत्यमभिधायासत्यमर्थं पुष्णतां त्रि-
 स्तुतिकानां तदेवावश्यं

१३३
 १४९
 १६२
 २००

आद्यप
ति०सूत्रे

॥ २ ॥

श्रीपालकथादिविधातारो रत्नशेखरा ये ते तु भिन्ना एवैभ्यः, यद्यपि तेऽपि पञ्चदशशताब्द्याः पश्चिमं भागमेवात्र चक्रुः स्वजनुषा भूययामासुश्च सृष्टित्तिगुरुगुणपदत्रिविकिगुणस्थानकमारोहक्षेत्रसमासश्रीपालचरित्रच्छन्दःकोशादिभिः साहित्यकलं, यतस्तो बृहद्गच्छीयाः श्रीमद्वज्रसेनसूरिपट्टपूर्वाचलार्थमाभाः श्रीमद्वैमचन्द्रचरणकमलचञ्चरीकायमाणः, इमे तु श्रीमत्तपागणनभोऽङ्गणभानुप्रभश्रीमद्विबुधसुन्दर-सूरिपदसरोजहस्ताः, श्रीमद्विहिताश्च ग्रन्था यद्यपि भविष्यन्त्यनेके तथापि श्रीमद्भिरेव प्रसूते ग्रन्थे एतद्विज्ञाः सूचिताः “आद्यविक्रिसुदी अर्थकौमुदी (आचारप्रदीपः) लघुस्तोत्रं” इत्येते निर्णीताः, अपरेऽपि यदि स्युः स्तवस्तोत्रादिभिन्नाः सूरिपादाः केऽपि सूत्रचिष्यन्ति तान् उपहृता भविष्यामः ।

के केऽत्र विषयाः कस्मिन् कस्मिन् विषये कानि कानि कथानकानि तदेतत् सर्वं विषयानुक्रमान्वधार्य धीमनैः, ग्रन्थस्यास्याभ्यवने वाचने चानुपेक्ष्या इमे उपयोगिनो विषयाः—

अन्यलिङ्गगृहिलिङ्गसिद्धास्त एव येऽवाप्य केवलं नान्त-		ग्रमाद्वाहुत्येऽपि ताधुना सर्वथा चारित्रवदभावः	२८
सुहृत्तादधिकं जीवन्ति	३	सिद्धसाधुः श्रीहरिभद्रसूरिशिष्यः (अत्र विभावनीयमिदं	
दीक्षोपस्थितस्य ये विन्नकरास्तेषां पुरतो दीक्षाप्राद्वकेण		यदुत् श्रीमद्भिः सिद्धार्थेभिर्येषमिति स्ववोधवसरे श्री-	
वाच्यं मायावचनमपि	मतां हरिभद्रसूरीणामतिव्यवहितकालभवत्वमाख्याय	

श्राद्धप्रतिक्रमणवृत्तिः श्राद्धविधिवृत्तिः आचारप्रदीपश्चेति, वि. १५१७ पौष० व० ६ दिने स्वर्गः, तदानीं हुंकारात् लेखकात् सं० १५०८ वर्षे जिनप्रतिमोत्थापनपरं हुंकारमातं प्रवृत्तं, तन्मते वेपथरस्तु १५३३ वर्षे जातः, तत्र प्रथमो वेपथरी ऋ. भाणकारव्योऽभूदिति”

तथा हीरसौभाग्ये—

सूरेस्ततोऽजायत रत्नशेखरः, श्रीपुण्डरीको वृषभध्वजादिव । वाम्नीति नाम्ना द्विजपुङ्गवेन, न्यगादि यो बालसरस्वतीति ॥ १२८ ॥

टीका—ततस्तस्मात्—श्रीमुनिमुन्दरसूरीन्द्रात् रत्नशेखर इति नाम्ना सूरिरजायत, क इव ?—यथा भरतचक्रवर्तिप्रथमसुतः श्रिया—गणप-
हृक्ष्म्या कलितः पुण्डरीकनामा श्रीवृषभध्वजात्—वृषभलाञ्छनात् । ‘ध्वजश्चिन्हं पताकायां, शिरो पूर्वदिशो गृहे । खट्वाङ्गे शौण्डिके माने’
इत्यनेकार्थतिलके, आदिदेवाज्ज्ञे । यः श्री रत्नशेखरसूरिः स्तम्भतीर्थे वाम्नीनान्ना द्विजपुङ्गवेन—ब्राह्मणश्रेष्ठेन अयं बालसरस्वती इति
न्यगादि—कथितः तदादि बालसरस्वतीति विरुद्धं दधार ॥ इति रत्नशेखरसूरिः ॥

तेन ज्ञायते निश्चितमेतत् यदुत श्रीमद्भिर्गुणैरावनिर्विशेषेण स्वविहारदिना पाविता । श्रीमतां च साधुरत्नमुनीन्द्राणां वैराग्यमकरन्दमुल्लु-
वचनेषु मुग्धो ग्रन्थमृन्मनोभ्रमरो, जगद्भ्रष्ट दीक्षां सशिक्षां श्रीमद्भिर्गुणरत्नसूरिभिः शिक्षितेभ्यो भुवनमुन्दरसूरिभ्यः, पट्टे तु श्रीमतां मुनि-
मुन्दरसूरिवराणां, पर्युपासिपत च श्रीमद्भिः सत्यहंसादिभिः पण्डितप्रवरैः श्रीमत्पादाः, स्पष्टमेतच्छ्रीमद्वाक्यैः, एतदीयप्रस्तावनाप्रशस्तिवचनो-
ल्लेखविचारकाणां न नूतमेतत् ।

भाष्येण परिकरितत्वमात्रेय श्रीमदकलङ्कश्रीमदेवेन्द्रादिविहितवृत्तिसमलङ्कृततां चाऽऽविर्भाव्य पूज्यपादैर्न्यक्कङ्कितरमि तथात्वं सूति चास्याऽऽर्प-
त्वे प्रत्यहं श्रमणोपासकक्रियायां द्विसन्ध्यमुपयोगित्वे चाऽऽवश्यं तदीयार्थपरिज्ञानं, सूत्रस्याज्ञातार्थस्य स्वादरहिततया सिद्धान्तितत्वात् निष्साद-
स्याध्यवर्त्सायाशोधकत्वात् अर्थवेत्सायाश्चावतीचारपङ्कस्यानपगमात् अशुद्धस्य मुकृतस्य यथेरितफलाप्रापकत्वात् प्राग्बुद्धस्याप्यतिचारोपकर्मेण
आलोचनप्रायश्चित्तादितिरस्यत्वात् श्रद्धावता मुमुक्षुणा श्रद्धेतावश्यं ज्ञेयं सार्थं प्रतिक्रमणाध्ययनं स्वकीयं, ज्ञात्वा चैतत् पूर्वसूरिभिरनेकैश्चार्णि-
भाष्यादिरलङ्कृतं सूत्रमेतत्, तथापि पतझकपर्तया कालस्य, दुर्लभतया गीतार्थसाधुसमागमस्य अक्षणिकतया गार्हस्थ्यस्य स्थूललक्ष्यतयाऽऽर-
न्मपरिमहमन्त्रानां रसपोषकस्भावतया काव्यस्य हिताहितप्रवृत्तिनिवृत्त्युपादकतया रसवद्वेधस्य विस्तृततमकथानिकानामेव यथावद्वृत्तनिर्वाधन-
चतुरत्वात् श्राद्धानुष्ठानविधौ संक्षिप्ततया विवृतेऽपि सूत्रेऽस्मिन् श्रीमदेवेन्द्रसूरिभिर्विशेषेण विवृतं सूत्रमेतत् पूज्यैः श्रीमद्भिः सूरिमी रत्नशेखरैः ।
ग्रन्थप्रणेतारश्च कदा कतमत् भूमण्डलं मण्डयामासुः पावयामासुश्च स्वजनपुं केपां श्रीगुरुणां वदनकमलविनिर्गतैर्वचनरसैर्दक्षिदानुपमैः
करसरोजैश्चेति जिज्ञासायां श्रीमतां सत्तासमयः एतद्ग्रन्थप्रशस्ति एव चतुर्दशशताब्द्या अत्यन्तान्तिमः पञ्चदशशताब्द्याश्चादिमो भागोऽवसी-
यते, तथा च तत्पाठः

“ एषां श्रीगुरुकृपां प्रसादतोऽन्दे पङ्कविश्वमिते (१४९६) । श्रीरत्नशेखरगणी वृत्तिसिमासकृत इतिवृष्ट्यै ॥ ११ ”

श्रीमतामिति वृत्तं च पूज्यैः श्रीमद्विधमसागरोपाध्यायैरेवं स्वकृतायां तपोगच्छपट्टावल्यां लिखितं—

“ चण्डवण रयणसेहरओक्ति—श्रीगुनिगुन्दरसूरिपट्टे पट्टे चतुष्पञ्चाशत्तमः श्रीरत्नशेखरसूरिः विक्रम सं० १४५७ कचिन् १४५२ जन्म,
१४६६ इत्तं, १४८३ पण्डितपदं, १४९३ वाचकपदं, १५०२ सूरिपदं, सन्मये तीर्थे बाबीनाम्ना मृदेन बालसरस्वती नाम इत्तं, तच्छताः

श्री श्रीकेशवासरागरसूरि ज्ञानमन्दिर
द्वारा प्रप्रेम भेट ता

श्रीमद्वीरजिनेन्द्रो विजयतेतराम् । श्राद्धप्रतिक्रमणीया प्रस्तावना.

विदितमेतद्विपश्चितां यदुत श्रीमद्वीरजिनशासनं सप्रतिक्रमणमाद्यार्हच्छासनमिव, ये च प्राक् ऋजुप्राज्ञतयाऽस्थितकरणा-आसन्-जाताश्च पश्चात् तीर्थसंक्रान्त्या स्थितकरपास्तेऽप्युरीचकुंरेव सप्रतिक्रमणं शासनं, का हि वार्ता तर्हि वक्रजडानां प्रथमत एव स्थितकरानां मुनीनां प्रतिक्रमणक्रियाया नियतत्वे ? एवं च सति वीरजिनयतीनां चेत् शासनान्तर्वर्तितासमीहाऽवश्यन्तया प्रतिक्रमणक्रिया करणीया, यथा च वाच्यमाना व्रतातीचाराणा शोधनसंयमादिविषयकेण प्रतिक्रमणाध्ययनेन तथैव देशविरतानामपि स्थूलहिंसाविरत्यादिगोचरातिचारसमयेनैव प्रतिक्रमणाध्ययनेन तत्, यथाप्रतिज्ञसेवातिचारसंभवात् नोभयेपामतिचारसाम्यं न च समेन सूत्रेण प्रतिक्रान्तिः, ततो युक्तमेव श्रमणोपासकानां प्रतिक्रमणेन भिक्षेन प्रतिक्रमणं, साम्ये जिनस्तुतौ गुरुवन्दने कायोत्सर्गो प्रत्याख्यानं च नास्ति तथाविधो विशेषो यादृशोऽप्युपव्रतेषु, तेनान्यसूत्राणां सर्वथा पार्थक्यमावेऽप्यस्य विशेषमेदवत्त्वेन पार्थक्यं सर्वथा प्रतिक्रमणसूत्रस्य, यथा च आद्यावश्यकं सर्वशब्दवर्जो यावान्प्रियमाङ्गितो द्विविधात्रि-विधपाठपूर्ण आलापकः स्थूलहिंसादिनिग्रहमयश्चान्त्यावश्यकं शावकाणां योग्यतयाऽऽलापकस्तद्वदेव तत्कर्तृप्रणीतसिद्धमपि सूत्रं, सिद्धान्तितं चात एव पूज्यपादैः श्रीमद्भिरभयदेवक्षारिभिराद्यपश्चात्शक्रेऽस्यार्पित्वं, ये नैवं मन्वते तैर्दर्शनीयमन्यद् श्राद्धप्रतिक्रमणसूत्रं प्रत, नो चेदेवं सूत्रा-चार्यवचनोत्तीर्णवादिभिः सहालं चसूर्या, स्पष्टीकृतमत्रापि २०२ तमपुष्टे अस्य श्रीमद्विजयासिंहाचार्यकृतया चूर्णया श्रीमज्जिनदेवक्षारिद्वब्धेन

